T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BİLİM DALI

KARAYCANIN TRAKAY DİYALEKTİNDE YAZILMIŞ BİR METİN

QARINDAŞLARIMIZNIƋ XAZNASI 131-265 S.S.

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ece YAZGAN

KOCAELİ 2024

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BİLİM DALI

KARAYCANIN TRAKAY DİYALEKTİNDE YAZILMIŞ BİR METİN

QARINDAŞLARIMIZNIŋ XAZNASI 131.-265. S.S

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ece YAZGAN

Prof. Dr. Tülay ÇULHA

KOCAELİ 2024

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK Dili ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KARAYCANIN TRAKAY DİYALEKTİNDE YAZILMIŞ BİR METİN

QARINDAŞLARIMIZNIƆ XAZNASI 131.-265. S.S.

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Ece YAZGAN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 14-06-2024/21

Jüri Başkanı:

Jüri Üyesi:

Jüri Üyesi:

KOCAELİ 2024

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tezinde Kırım Karay edebiyatının Trakay diyalektine ait Qarındaşlarımıznıŋ Xaznası adlı eserin 131. ile 263. sayfalarının transkripsiyon, sözlük, dizin çalışması yapılmıştır. Birinci bölümde Karaylar, Karayca, Karay edebiyatı, Karayca ile ilgili yapılan çalışmalarla ilgili bilgi verildikten sonra, metin bölümünde metnin 131. ile 263. sayfalarının transkripsiyonu yapılmış olup sözlük ve dizin bölümünde de metinde geçen kelimelerin anlamları verilerek sayfa numaraları ve satır numaralarına gönderme yapılmıştır.

Tez çalışmasını yaparken bu alanda yapılan çalışmaların az olması sebebiyle kaynak bulma konusunda, kelimelerin anlamlarını bulurken de sözlük bulma açısından zorluklar yaşandı.

Tez çalışmamda konumu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan, çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, değerli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Prof. Dr. Tülay Çulha'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ece YAZGAN

Haziran 2024

İçindekiler

ÖZET I
ABSTRACT II
SİMGELER III
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ IV
BİRİNCİ BÖLÜM 1
1. KARAYLAR 1
1.1. Dinleri 1
1.2. Nüfusları 1
1.3. Karay Türkçesi 1
1.4. Karay Edebiyatı 3
1.5. Mecumalar 4
1.6. Karayca ve Karaylar Hakkında Yapılan Çalışmalar 4
İKİNCİ BÖLÜM 6
METİN 6
TAMAŞA BAH 6
ALDAR-XOSENIN TAMAŞA TONÇAHI 10
ÇEYA URU 13
BALNE 20
ALBA BAHATIR DA XASÄDAM 22
KONMAYIZ AYUV İNİҊDÄ 23
AY DA KUYAŞ 24
APENDİ DA ANIҊ DOSTLARI 27
APENDİ DA KAZ 28
DİYKANBAY DA ALANKASAR 29
KİM ULLURAX 31
KÖZ YAŞININ ÇEŞMESİ 33
BAXÇİSARAYNIŋ BUNYATMAHI 36
YEDİ KUDUX 37
KOYAN- YALÇI 40
AY- PETRİNİŋ ÇOHARAHI 48
PEYMA XANUM 50
ÜÇ KARINDAŞ DA ÜÇ BİY KIZI 52
MOVSUR DA MAHOMED 61

AXSAX AYAHI BORÇSUZ 67
BEŞ KAZ 69
ANASI ÜÇ ULANBA 69
TORNAXŞI KİŞİ 73
ZOXE KİŞİ 74
TÜLKÜ DA AYUV 75
ÜÇ ALANKASAR 76
BİYLÄRNİŋ BİYİ 77
ÜÇ KIZ 78
ÜÇ CANCALAN 79
TAMAŞA ÜZÜK 85
TAMAŞA GİLÄF 101
NEÇİK SARDAR AYNI KLÄDİ SINDIRMA 107
SUV ÈLTÜVÇÜ 110
ŞAXZADE- TÜGÜVÇÜ 114
TAMAŞA ÈKİLEYDOHON KUŞ 118
AXMED 122
BALÇIXLI KUMHAN 124
RAST KİŞİ DA URULAR 128
TORNAXŞI KİŞİ 129
ÇABANNIŋ UVLU 131
NEÇİK TEVÄ KÖRKLÜ TÜVÜL KILINDI 134
TEGÄ BAHIR MÜVÜZLÄRBÄ 135
OSAL UHIY 137
NE ÜÇÜN KUŞ ÈLİ SÖZLÄMİYT 138
USLU PATŞAX 140
TAMAŞA KÜREK 141
KÜTÜVÇÜ ZİL BILÄ 142
SÖZ AHUVU 146
BAY DA YALÇI 149
PATŞAXNIŋ DA TEŋRİNİŋ BERNÄLÄRİ 153
ÖRDÄK AŞI 155
NASREDDİNNIŋ TÜŞÜ 155
KOYAN AŞI 156
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 158
SÖZLÜK-DİZİN 158

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 507
SONUÇ 507
BEŞİNCİ BÖLÜM 508
KAYNAKÇA 508
ALTINCI BÖLÜM 509
EKLER 509
YEDİNCİ BÖLÜM 511
ÖZGEÇMİŞ 511

ÖZET

Karay Türkçesi, iletişimin sınırlı olması, günümüzde aktif olarak konuşma ve yazı dili olarak kullanılmadığı için yok olmaya yüz tutmuş diller arasındadır. UNESCO tarafından tehlikede olan kültürel miras ve diller arasında gösterilir. Küçük topluluklar hâlinde dağınık şekilde yaşamaları, göçler ve başka sebeplerden dolayı bu dilin unutulmaya yüz tutmuş diller arasına girmesine sebep olmuştur. Karaylar, dillerini unutulmaması için Karaycanın öğretildiği kurslar gibi faaliyetler yapmış olsalar da günlük hayatta dilin aktif olarak kullanılmaması dilin unutulmasını önleyememiştir. Ayrıca İbrani harflerinin kullanılması da bu etkiyi arttırmıştır. Karay edebiyatının ilk ürünleri kendi imkânlarıyla bastıkları ve çeviri olan dini içerikli eserlerdir. Birçok millete ait edebiyatta olduğu gibi Karaylar da edebiyat aracılığıyla verdikleri eserler ile gelecek nesillere kültürlerini, geleneklerini, dinlerini aktarmayı amaçlamışlardır. Fakat ilk dönemlerdeki eski eserler İbrani harfleriyle yazılı olduğu için eserlerin yeni nesiller tarafından anlaşılması zor olduğu için Karaylar 21. yüzyıldan itibaren bu eserlerin yeni nesiller tarafından anlaşılmayacağını düşünerek Latin harflerini kullanarak kültürlerini, geleneklerini yeni nesillere aktarmaya başlamışlardır. Litvanya Karaylarından olan Marek Lavronoviç torunu Aydar adına kültürlerini aktarmak amacıyla üç eser bırakmıştır. Kendi imkânlarıyla Litvanya'nın başkentinden basılmış olan Qarındaşlarımıznıŋ Xaznası adlı eser tarafımca yüksek lisans tezi olarak incelenmiştir. Latin harfleriyle kaleme alınmış olan eserde sözlü edebiyatın önemli ürünlerinden olan farklı uluslardan çeşitli masallar yer almaktadır.

Çalışmamın birinci bölümünde Karındaşlarımıznıŋ Xaznası adlı eserin 131. ve 265. sayfaları arasının transkripsiyonu yapılmış olup daha sonra sözlük ve dizin oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Karay Edebiyatı, Karayca, Qarındaşlarımıznıŋ Xaznası, Trakay Diyalekti, Marek Lavronoviç

ABSTRACT

Karay Turkish is among the languages that are facing extinction due to limited communication and the fact that it is not actively used as a spoken and written language today. It is listed as an endangered cultural heritage and language by UNESCO. Due to their scattered existence in small communities, migrations and other reasons, this language has become one of the forgotten languages. Although the Karaims have carried out activities such as courses where their language is taught in order to prevent the language from being forgotten, the lack of active use of the language in daily life has not prevented the language from being forgotten. The use of Hberew letters also increased this influence. The first products of Karaim literature were religious works that they printed with their own means and were translated. As in the literature of many nations, the Karaims also aimed to transmit their culture, traditions and religion to future generations through their works of literature. However, since the ancient works in the early periods were written in Hebrew letters, it was difficult for the new generations to understand these works, and since the 21st century, the Karaims thought that these works would not be understood by the new generations, and they started to transfer their culture and traditions to new generations by using Latin letters. Marek Lavronovich, a Lithuanian Karaim, left three works on behalf of his grandson Aydar to pass on their culture. The work titled "Qarındaşlarımızның Xaznası", which was printed from the capital of Lithuania with his own means, was examined by me as a master's thesis. The work, written in Latin letters, includes various tales from different nations, which are important products of oral literature. In the first part of my study, the transcription of the pages between 131st and 265th of the work titled "Qarındaşlarımızның Xaznası" was made, and then a glossary and index were created.

Keywords: Karaim Literature, Karaite, Qarındaşlarımızның Xaznası, Dialect Of Trakay, Marek Lavronoviç

SİMGELER

| satır sonu

[ ] sayfa numarası

- fiil kökü ve fiil köküne gelen ek

+ isim kökü ve isim köküne gelen ek

( ) değişim gösterir.

> bu şekle gider.

{…} fazladan kullanılmış metin.

KISALTMALAR

bk. bakınız

k.a kişi adı

krş. karşılaştırınız

ö.a. özel ad

y.a. yer adı

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Š	Ş
Č	Ç
İa	Ä
Ė	Ė
Ch	X
J	Y
Y	I
İo	Ö
İu	Ü
Dž	C
Ń	Ŋ

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KARAYLAR

Karaylar Hazarlar döneminde Museviliği kabul etmiş bir Türk topluluğudur. Bu grup Karaylar ya da Karaim olarak adlandırılmıştır. [1] Karayların kökeninin Hazar Devleti'ne (7.-11. yy.) dayandığı söylenmektedir. Hazarların ilk dönemlerinde Türkler ve Hazarlar birbirine benzemekteydi.[2]

Karaylar, küçük gruplar şeklinde farklı ülkelerde yaşamışlardır. Bunlardan birkaçı Polonya, ABD, Fransa, Litvanya'dır.

Karayların İstanbul'a 10.yüzyılda geldikleri bilinmektedir. Dini inançları onların kendi içlerinde yaşamalarına sebep olmuştur. Dini inançları başlıca olmak üzere farklı nedenlerden dolayı nüfusları günden güne azalmıştır.[3]

1.1.Dinleri

Karaim mezhebi 8. yüzyılda varlık göstermeye başlamıştır. Karaim mezhebinin öncülerinin İsa Peygamber yaşıyorken Filistin'de oldukları söylense de kabul gören görüş Hazarların Museviliği 8. yüzyılda yorumlayarak kabul ettikleri doğrultusundadır. [4]

1.2.Nüfusları

Karayların gerek dinleri gerekse çeşitli sebeplerden dolayı gerçekleştirdikleri göçler nedeniyle nüfusları azalmıştır. Günümüzde Karayların gerçek nüfusları hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.[5]

1.3.Karay Türkçesi

Karay Türklerinin kültürleriyle ilgili en önemli bilgiyi dilleri oluşturur. Karayca Türk dilleri arasında Kıpçak grubunda yer almaktadır.[6] Prof. Dr. Talat Tekin'in yapmış olduğu Türk dillerinin tasnifinde Karaycanın Haliç diyalekti *tawlı* grubunun *yıl* alt

[1] Tülay Çulha, Kırım Karaylarının Katık Mecuması, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015, s.17
[2] Deniz Sınor, Erken İç Asya Tarihi, İstanbul, İletişim Yayınları, 2022, s. 354
[3] Selma Gülsevin, Karay Türklerinin Dili (Troki Diyalekti), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.15
[4] Çulha, a.g.e, s. 23
[5] Gülsüm Kırbaş, Karaim (Karay) Türkçesinin Söz Varlığı, Konya, Palet Yayınları, 2021, s.22
[6] Çulha, a.g.e, s.18

grubu içerisinde *its* alt bölümcüğündedir. Troki (Trakay) diyalekti ise, aynı grubun *kel-* bölümcüğünün *toġuz* alt bölümcüğündedir.[7]

Karay Türkçesinin, Eski Türkçe, Oğuzca, İbranice, Arapça, Farsça ve içinde yaşadıkları Slav toplulukları sebebiyle Rusça ve Lehçeden etkilendiği görülmektedir.[8] Karay Türkçesinin ikinci dünya savaşına kadar Trakay (Troki), Haliç- Lustk ve Kırım olmak üzere üç diyalekti vardı. Karay Türkçesinin günümüzde tek canlı ağzı Trakay ağzıdır. Bu üç diyalekten Kırım Karaycası eski dönemlerde Kırım Tatarcasından etkilenmiştir ayrıca Kırım ile Osmanlı Devleti arasında gerek ticarî gerekse siyasî ilişkiler sebebiyle Kırım diyalektinin Osmanlıcadan etkilendiği de görülür. Kırım Karaycasında Oğuzca unsurlar da yer almaktadır bu sebeple bu diyalekt Anadolu'da konuşulan Türkçe'nin bir ağzı gibi görülür.[9]

UNESCO tarafından tehlikeli kültürel miras ve diller arasında değerlendirilen Karaycanın, günümüzde, konuşan sayısı oldukça azalmıştır. Gerek ana dilde iletişimin sınırlı olduğu küçük topluluklar şeklinde yaşamaları, gerek zaman içinde belli sebeplerden dolayı dillerinin kullanımının kısıtlanması, bu toplumu kaçınılmaz bir sona doğru sürüklemiştir. Hem sözlü hem de yazılı ortamda Karaycanın kullanımı azalmıştır. Bu dilin kullanımının azlığı/zorluğu buna sebep olurken yazılı dil olarak İbranî harflerinin kullanımı bu etkiyi olumsuz yönde arttırmıştır. Karay Türkçesini unutturmamak için bazı kurslar açılmış olsa da günlük hayatta dilin kullanılmaması, dilin unutulmaya yüz tutmuş diller arasına girmesine sebep olmuştur. Karaycada Farsça ve Arapça alıntı kelimeler bulunmaktadır. Bu durum Karayların Müslüman Türk toplumlarıyla ilişkide oldukları ve İslam kültüründen etkilendiklerini gösterir. Ayrıca Karayca İbraniceden de etkilenmiştir. Bunun sebebi ise benimsedikleri dini görüştür.[10] Karaylar dillerini 1930'lu yıllara dek İbrani, Latin ve Kiril alfabeleri ile yazmışlardır. Birçoğu dini metinler olan ek yazmaları İbrani alfabesiyle ele alınmıştır.[11]

[7] Talat Tekin, "Türk Dil ve Diyalektlerinin Yeni Bir Tasnifi", Erdem, Cilt 5, Sayı 13, (Ocak 1889), s.141-168.
[8] Murat Koçak, Karay Türkçesi Ağızları Tematik Söz Varlığı, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınevi, 2021, s.15.
[9] Çulha, a.g.e, s. 27
[10] Çulha, a.g.e, s. 27
[11] Talat Tekin, Mehmet Ölmez, Türk Dilleri Giriş, İstanbul, Simurg Yayınları, 1999, s. 127

Karayca, Kıpçakçanın bir kolu olarak Batı veya Kuzeybatı ya da Karadeniz-Hazar çevresi Türk lehçeleri arasında gösterilir.[12]

1.4.Karay Edebiyatı

Karay edebiyatı için ilk dönemlerde verilen eserlerin dinî konular içeren bir edebiyat olduğu söylenebilir. Karaylar kültürlerini, dinlerini ve geleneklerini korumak ve yeni nesillere aktarmak amacıyla çeviriler yapmaya başlamışlardır. Yapılan bu çeviriler sınırlı imkânlarla basılarak çoğaltılmıştır. Eski metinlerin birçoğu İbranî harfleriyle kaleme alınmış olsa da 21. yüzyıldan itibaren Karaylar bu olumsuz etkiyi fark etmişlerdir. Bu harfleri kullanarak yazılan eserlerin genç nesillere aktarılamayacağını düşünerek Latin harfleriyle de kültürel zenginliklerini yeni nesillere aktarmayı amaçlamışlardır. Dinî görevlerini yerine getirebilmek amacıyla Tevrat/ Tora çevirileri ve dua kitapları vardır. 1528-1529 yıllarında Venedik'te İbranice basılmış olan Karayca kaleme alınmış ilahinin de yer aldığı ortaya çıkmıştır. Tevrat, 19. yüzyılın ilk yarısında Karayacaya çevrilmiş ve İstanbul'da basılmıştır. Eski Ahit'in kanunları ise 1841 yılında Kırım'da dört cilt şeklinde basılmıştır. Bahsedilen bu çeviri dinî kitaplarında kullanılan dil eski döneme aittir fakat bu eski özellikler günümüz Karaycasında hâlâ yer alır bunun sebebi ise ibadetin Karay Türkçesiyle yapılmasıdır. Duaların Türkçe okunması hem ses ve biçim özellikleri hem de söz varlığı açısından bu özelliklerin korunduğunu gösterir.[13]

1934, 1938 ve 1939 yıllarında Litvanya'da Onarmach adlı Karayca kaleme alınan bir dergi yayımlanmıştır. Bu dergi, II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla kapanmıştır. Dergide Karaylar ve dilleri ile ilgili yazı, şiir ve şarkı bulunmaktaydı. Karaj Awazy ise Karay edebiyatında önemli yere sahip olan diğer bir dergidir. İlk dokuz sayısı İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan derginin yılda üç sayı çıkarması amaçlanır fakat 7 yıl içinde 12 sayı basılmıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla dergi kapanmıştır. Koltachlar, Karay edebiyatına ait elde bulunan en eski eserdir içinde Karay duaları yer alır.[14]

Karayca aktif olarak konuşma ve yazı dili olarak kullanılmadığı için yakın zamanda verilen eserlerin sayısı azdır. Mikolas Firkoviç dinî içerikli İbraniceden çeviri eserler

[12] Gülsevin, a.g.e, s.19-20
[13] Çulha, a.g.e, s.28
[14] Çulha, a.g.e, s. 29

yayımlar. Bu eserler şunlardır: David Biynin Mactav Čozmachlary adlı eserinde, Karaim mezhebinin kurucusu Annan bin David'in övgü ilahileri bulunur. Karay Koltchlay adlı eserde, Karayların belli zamanlarda ve belli yerlerde okumaları gereken dualar yer alır. Henryk Jankowski, 1996'da iki kitabın tanıtımını yapmıştır. Mień Karayče Ürianiam, Karaycanın Trakay diyalektine ait konuşma ve gramer kitabıdır. Šelomonun Mašalları adlı eser, İbraniceden Karaycaya çevrilmiştir. Tanrı korkusu, hakikat, vicdan, saygı, hayvanseverlik gibi ahlâki değerleri öğretmeyi amaçlar.[15]

Litvanya Karaylarından olan Marek Lavrinoviç tarafından torunu Aydar'a Karay kültür ve diline ait miras bırakabilmek için üç eser yayımlamıştır. Litvanya'nın başkentinde kendi imkânlarıyla ve sınırlı sayıda basılmış olan Karındaşlarımıznıŋ Xaznası adlı eser sözlü geleneğin önemli ürünlerinden olan farklı uluslara ait çeşitli masalları içerir.[16]

1.5.Mecumalar

Mecumlar, Karay halk edebiyatına ait anonim ürünleri içerir. Mecumlar, aşağıdan yukarıya doğru açılan ve sözlü ürünlerin yazıya geçirildiği defterlerdir. Karay Türkleri için kültürlerinin, kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağladığı için önemlidir. Genellikle her ailenin kütüphanesinde bulunur. Mecumlar, sahip olunan ailelerinin adıyla anılır akşam yemeklerinden sonra Karay ailesinin genç üyelerine içinde bulunan öyküler, masallar, türküler okunur. Mecumlar, İbrani harfleriyle kaleme alındığı için artık yeni nesiller tarafından okunamaz bu yüzden de geçmişteki önemini kaybetmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda St. Petersburg, Leningrat, Varşova, Litvanyadaki kütüphanelerde mecumalar olduğu tespit edilmiştir. Yusuf Sulimoviç'in özel koleksiyonunda, 1960'lı yıllarda Kırım'dan topladığı nesir şeklinde masallardan oluşan mecumalar bulunmaktadır.[17]

1.6.Karayca ve Karaylar Hakkında Yapılan Çalışmalar

Karay Türklerinin, kültürleri, dinleri, dilleri hakkında birçok araştırma yapılmıştır. 17. yüzyılda Karaylarla ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmış olsa da bu çalışmalar Karayların dilleri ile ilgili değil dinleri ilgili çalışmalardır. Tevrat, 19. yüzyılın ilk

[15] Çulha, a.g.e, s.29-30
[16] Çulha, a.g.e. s.32
[17] Çulha, a.g.e, s.33-34

yarısında Karaycaya tercüme edilmiş ilk olarak 1832-1835 yılları arasında İstanbul'da basılmıştır.[18]

P. Malecki, Sarnaları Kutulma Yazıxlardan adlı eserinde Trakay diyalektindeki tövbe ilahilerini bir araya getirmiştir.

Musayev, Karayacanın ses ve şekil özelliklerini inceleyen bir gramer kitabı hazırlamıştır.

M. Firkoviçius tarafından 2 cilt hâlinde kaleme alınan Karay Dinlilärnin Yalbamax Yergäläri adlı çalışması özel günlerde okunacak dualaın sırası ve okunuş şekillerini gösteren dinî metinleri içerir. M. Firkoviçius, Men Karayca Üränäm adlı gramer kitabı da hazırlamıştır.[19]

Türkiye'de son yıllarda Karaylar ve Karay Türkçesiyle ilgili tezler yapılmıştır. Özlem Kazan, doktora tezi, Faruk Gökçe, Gündüz Polat, Sema Doğrusöz, Murat Koçak yüksek lisans tezi hazırlamışlardır. Tülay Çulha, hem yüksek lisans hem de doktora tezi hazırlamıştır. Tülay Çulha, Karayca metinler hakkında çeşitli makaleler yayımlamaya devam etmektedir. Bunlara ek olarak Kırım ağzı temelinde bir de gramer yayımlamıştır. Timur Kocaoğlu, Trakay diyalekti hakkında bir çalışma yayımlamıştır.[20]

[18] Gülsevin, a.g.e, s.26
[19] Gülsevin, a.g.e, s.26
[20] Gülsevin, a.g.e, s.27

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

[131] TAMAŞA BAH

(Kazax Ulusunuŋ yomax)

Tirilir ėdlär ėki dost Asan da Xasan. Ėköv alar miskinlär ėdlär.| Asan kiçiçek tüzdä saban sürär ėdi, Xasan kiçiçek bölägin küttü.| Buley alar kemi künnüŋ könendilär. Ėki dost tuv ėrdi kişilärbä ėdlär| Asannıŋ şirin da körklü kızı ėdi, Xasannıŋ xoş uvlu bar umsunçu| anıŋ.|

Yaz başın hadirlänä tüzünä çıxma, Asanha dostu anıŋ, Xasan| keldi, da yomaxladı, ki anıŋ bıla bilüvsüz zaval kılındı - bar| koçxarlar anıŋ kırıldılar. Sondra yıleydohon ol kayırıldı Asanha:|

- “Asan, dostum keldim aytma, ki borçlumın ayırılma seniŋ bıla.| Bölägim tas boldu, andan başxa meni-de taslıx tözät|

Tuyup bu sözlärin, Asan başladı yılama, da kısıp Xasannı| kökräginä, ayttı:|

- “Dostum, yarımı ürägimniŋ seniŋki, batil ėtämin öz yarım| tüzümdän- de. Kuvan, alhın iş savutun da çozmax bıla iştän alınhın.|

Bu vaxtından Xasan yer işlävçübä kılındı. Aşar ėdlär künlär,| yanhıylar, yıllar. For Xasan kazdı tüzüŋ da kepkenätä kürek| tübündän anlavsız çınlamax tuyuldu. Ol terk başladı bu orunda kazma| da közläriçä anıŋ kazan top-tolu altın axçaba aşkaraldı. Xasan| kabıpta kazan, alcahan kibik kıçxıra, anıŋ bıla Asanha kaçtı:|

-Biyängin Asan ėglen kut saya keldi| Seniŋ yeriydän kumhan top-|tolu altın bıla kazdıymın. Yulunduy ėndi kısıxlıxtan!|”

Asan bahındı anıŋ usnu şirin külmüşübä da karuv berdi:|

-“Bilämin kümüşsüzlügün seniŋ, ançex bu altın menim tüvül,| ol seniŋki. Sen özüy, özüynüŋ yeriydä anı taptı.”|

- “Bilämin men-de, Asan, avlax canıynı seniŋ, baxtlaştı| Xasan, -ançex bernälä yer, yer buçxaxların sen bernälämädiy.”|

- “Bahalı dostum, -ayttı Asan,- barısı nebä ki yer xoca, tėr| kuyuvçuha anıŋ üstünä tiyşlidir.”|

Uzax alar talaştılar, sofuna Asan ayttı:|

- “Tügätibiz, Xasan, bu talaşımızını. Sendä bart uvlu-kiyov,| mendä kız, kelin bardır. Biri birisin süvädlär alar. Üvlänsilär alar da| bu altın alarha kaytarıbız. Ulanlarımız miskinlik keşke bilmisinlär.|

Töriovçülär bunun üçün ulanlarha ayttılar. Ėköv alar ėglendilär da| tandasına toy kıldılar. İgitläri Xasannın xucurasına taşındılar.| Xasan taşındı Asanha. Tandasına örtänbädän kazanba kolunda da| muyayhan yısunlarıba igitläri atalarha keldilär.| [132]-“Ulanlar, ne kılındı? –Kopsala Asanba Xasan sordular alarnı,-| Nindi kayhı buley örtä sizni kötürdü?”|

-“Keldäyik aytma sizgä, -karuv berdilär igitläri, -ki uşamıt| ulanlarha kullux ėtilmä bunun bıla ne törävçüläri yengil tuttular. Bu| altından başxa xocalar biz. Süvärligi biziŋ baharaxtır bar dünyanıŋ| cuvherlärdän.”|

Da kazan altınba xuzuranıŋ ortasında turhuzdular. Yane başlandı| sözläşmäk, ne bu altınba kılma da tartıldı ol kelgінçä sahış bar| dörtövçügä bir akıllı ėr kişigä barma da andan boluşlux kolma.| Uzax alar akıllı kişiniŋ alaçıxka bardılar. Keldilär anar. Akıllının| alaçıhı astrı yarlı ėdi. Kirdilär alar içkärtin, baş urdular. Akıllı| upralhan şuşmanda alaçıxnıŋ ortasında olturdu. Yanaşa anıŋ, ėkşäri har| yanından üränüvçüläri olturdular. Akıllı kirüvçülär üsnü bahındı da| sordu:|

-“Nindi kerägbä, sıylı karındaşlarım, keldiyiz maya?”|

Kelgänlär barısın yomaxladlar anar. Akıllı tınladı alarnı, uzax| tıyıltın olturdu da sondra kayrıldı aharax uränüvçügä:|

-“Aytxın, neçik sen menim orunda bu talaşnı yarhu ėtkeys?|

-“Buyurheydım tapxan altın xanha kaytarma, negінçä ol bar| cuvgerlärni ėrklänüvçü bardır.”|

Akıllı bulutladı kaşların da ėkinçisindän üränüvçüdän sordu:|

-“Aytxın sen neçik menim orunda bu talaşnı yarhu ėtkeys?”|

-“Altın alheydım özümä, negınçä bu, nedän batil ėtädlär| talaşçılar, resimlärinä körä tiyişli töräçigä kaytarma.”|

Akıllı hanuz artıx kaşların bulutladı, ançex tınçlıx bıla| üçüŋçü üränüvçüdän sordu:|

-“Aytxın, neçik sen yarhu ėtkeydiy?”|

-“Bu altınıŋ übiy yoxtur, barları andan kolların tartadlar. Buyrux| ėtkeydim artxarı anı yergä kömmä.” -Ayttı üçünçüsü üränüvçü.|

Barıba tunuxlandı akıllı da sordu dörtünçüsündän, ėnk| igiträgindän:|

-“Na, ne sen ulanım, aytıs?”|

-“Ürätüvçüm! –Karıv berdi ėnk igiträgi üränüvçü, - boşatxın| menim duhuruhumnu, budur menim kadaham: bu axçaha boş yerdä ullu| kölägäli bah östürgeydim. Anda bar talçıxkan yarlılar tınçalheydlar da| yemişläribä aşayışlanheydlar.”|

Bu sözlärdän son akıllı kişi öz orundan turdu da yaşlarıba| közlärindä igiträgi üränüvçünü kuçtu.|

-“Muft tüvül aytadlar, -ayıttı ol: -“Sana aharax özüydän igitni-de,| ėger uslu ol”. Rast törey seniŋ, uvlum. Alhın bu altın, biy şaharha|[133] barhın, ėnk yaxşırax urlux satınalhın da kaytıp östür bah, kaysı üçün| buley çebär yomaxladıy. Ömürgä deyin sahınseylar seni bu ken canlı| dunya, ne altın keltirdilär.”|

İgit bala koydu altın kapçuxka, arka usnu anı saldı da yolha| suvuruldu. Uzax ol yılhalıxta bürüldü da sofuna biy şaharın kalxtı.| Kelip şaharha, bala bazarha bardı satuvçunu yemiş urluhuba izlämä.| Uzax ol bazarda kulaçladı. Kepkenätä çınhırdaknın çınlamahı| tuyuldu. Aylandı ol artxa da kördü: bazar maydan aşarı tügänmägsiz| karavan aşat. Tevälär yuklägän tiri çıpçıxlarba. Min minlär bar| türlü çıpçıxlardan, kaysılar tavlarda, yılhalıxlarda hem midbarlarda| huyasınadlar. Alar ayaxlardan baylahan ėdlär da tevälärniŋ yanlarına| başlarıba yançılır ėdlär. Alarnıŋ

tamaçexlarından xayıfsunuvçu| avazlar çıxtılar. Ürägi balanıŋ ayamaxtan kısındı. Tırmalaşıp iyın|aşarı iti kulaxlarnıŋ, ol karavannıŋ aharahına yuvuxlandı, sıy kaytara| anar, yuvuz baş urdu da sordu:|

-“Aga, nindi bu sıltavından bu çebär çıpçıxlarnı kıyneysız?”|

Karavan başı karuv berdi:|

-“Atlamlarımızını köndäräbiz xan sarayına. Çıpçıxlar xan| tirkisinä belgilägän. Tutundu ol alar üçün beş yüz altın tölämä.”|

-“Yeberis-me alarnı, ėsä ėki onça altın berimin?”- Sordu bala.|

Karavan başı, tuya netek ol berät çıpçıxlar üçün, adamaxtan| yırttı közlärin da buyrux ėtti azatxa alarnı yebermä. Tuyup azatlıx,| çıpçıxlar fordan yoharı, yoharı uçtular. Alardan bundi köplügü ėdi, ki| bir dakkada kün – keçägä çüvürüldü, kanatlarnıŋ sermäktän| tavullu yel ürdü. Bala uzax alar usnu bahındı, son kötürdü boş| kapçuhun da kayırıldı. Ürägi anıŋ biyandi, ayaxları yengil kılındılar da| bara ol yırların çozdu. Ançex yuvuxlana tuvmuş kırıylarına, bala| kılhan üçün başladı faşman ėtmä.|

-“Kim yat malıba yarattı maya kayamlıx ėtmä? Tüvül özüm-me| men sıyladım bah yarlılarha olturhuzma? Ne ürätüvçümä hem bu tüz| dunyaha aytımın, ne urlux mendän tözädlär?” –Sıyıt ėtti bala.|

Sonhusuna kayhı yendi balanı. Ol sıxta uçtu yer üsnü da koldu| Tenridän ölümnü iymä anar. Buley talçıxkan da yadahan canıba| yukuha tüştü. Da tüş tüşlänät anar: anıŋ kökräk üsnü olturdu| çıpçıçex da çozdu: “Yaxşısın igit! Bar kayhıların unutxun. Azat| çıpçıxlar altın saya kaytarmastlar, öngäräk yal saya kaytarırlar. Oyanhın| da körärsiŋ özüy. Körgän seniŋ yaşlarıynı kurutur.” Çıpçıx sarnadı| da uçtu. Bala oyandı da bolalmıt anlama ne kılınat.|

Bar avlax yılha kozlahat. Çıpçıxlar ayaxlarıba yer kazar ėdlär,| burundan ax urlux söbär ėdlar da kanatlarıba anı artxarı yerbä| [134] yabandurur ėdlär. Bala kozhaldı, turdu ayaxlar usnu da bu dakkada bar| bu tamaşa kuşlar uçtular yoharı köklärgä. Kuyaşlı kün yane-de keçägä| çüvürüldü da tavullu yel yelpädi. Ançex bundan son hanuz ullurax| tamaşalıx kılındı: har birisi cuhurçextan, kaysına çıpçıxlar

urlux| kömdülär, yeşil ornatılmışları tartındılar. Alar közläriçä biyikräk da| biyikräk östülär da teyz körklü da küçlü teräklärgä| çüvrüldülär. Terák butaxları yapraxlarba yasandılar. Aştı neçä| dakka da teräklär çeçändilär. Aver tatlı iyisbä tolturuldu. Son| çeçäklär uçtular da alarnıŋ orunda altınlı almalar tahıldılar.| Almalıxlar sanı xasepsiz ėdi. Kabuxları alarnıŋ, xaz kegräbi ėdi.| Almalıxlar arası borlalıxlar da zerdeli teräklär körünür ėdlär.| Çüvrä teräklärniŋ yeşil yasot usnu bar türlü renklärdän çeçäklär| östülär. Kölägäläri yolçoxlar yaş yapraçexlarba yayhan ėdlär. Yanaşa| suvlu çoharaxlar çuvladlar. Kırıyları çoharaxlarnıŋ cuvher taşlarba| körkäytkän. Bar yanlardan talmayınça çıpçıxlarnıŋ çozmahı tuyuldu.|

İgit bala burdu başıba bar yanlarha da bolalmadı anlama, kaydan bu| barısı. Ol çimdädi kolun özünä- tuyat avruv, kıçxırdı avazrax-| tanin tuyuldu. Körüm taspolmadı. Ol fornu bala bar küçündän kaçtı| alaçıxka akıllı ürätüvçünüŋ da yomaxladı barısın ne anıŋ bıla| kılındı. Tuyup barısın, ürävtüvçü, üç anıŋ üränüvçü, Asanba Xasan| da anıŋ ulanları klädlär bu tamaşa bah öz közläribä körmä.|

Terk zamanında xabar bu tamaşa bah üçün bütün avlax yılhaha| yayıldı. Ėnk burunhusu bahına ax süväkli atlanuvçular otley atladlar.| Ançex alarnıŋ yolunda sürünçäkbä temir çalman turdu. Alar| ayaxlarıba turup ėgerlär üsnü, çalıştılar altın almalarnı yetmä.| Ançex har birisi tiyip yemişka, xalsızlanır ėdi da tınışsız yer üsnü| uçtu. Körüp bunu, alar söskändilär da öz avullarha kayttılar.|

Alarnıŋ artından bar taraflardan iyınları yarlı dunyanıŋ tartıldılar.| Yuvuxlanhında alarnın, temir kabaxlardan yızaxlar uçtular da| kabaxlar ken açıldılar. Bah top-tolu ėlindän ėdi- ėr kişilär da katın| kişilär, kartlar da ulanlar tolturdular anı. Alar ürür ėdlär yızlar aşarı da| çeçäklärni teptär ėdlar, ançex çeçäklär salpramadlar, alar suv| çoharaxlardan içtilär, ançex suv yumulmadı, alar yemişlärni üzdülär| da aşar ėdlär, ançex yemişlär azartmadılar. Bütün kün çalhı, şatır| yırlar da kültkü tuyuldu. Yuvup keçägä, yer üstünä karanhılıx ėndi,| almalardan yımşax kökmüş yarıxlıx ahıldı, çıpçıxlar tınç da tatlı| niggun çozdular. Yarlılar yımşax iyisli yaşot usnu yattılar da kip yukladlar.| Barları burunhu for tiri ėgänindä aşayışlandılar da kutlu ėdlär.|

[135] ALDAR-XOSENIN TAMAŞA TONÇAHI

(Kazax ulusunuŋ yomax)

Ançex yaxşı tonçahında bundi suvuxluxta adam üşümäst. Yarlı| kişi Aldar- Xose kart, teşikli, yüz yamavba yamavlahan tonçaçexta har| kün iliginä derä korxhunçlu üşür ėdi.|

Köçtü ol for yılmalıx aşarı- ayaxları da kolları buzladlar, burnu| suvuxtan kızıraydı da geşurha uşadı, sondra xaz yetilgän ėrik| kökrändi. Klänät kişigä terkräk issi orunda, soba katnı tabulma.|

Yel sızhırat, xarif bahatırnı burundan hem kulaxlarından| çimdeyt. Bir yarıda tütün avul üstünä körünmit. Muft Aldar- Xose| kamçuba atnı çabat: kart arıx xalsızlı atçex tügäliçä küçsüz kaldı.| Har kamçunun urmahıba ol ançex silkät başıba, sermeyt kuyruhuba da| yıraxrax atlamley yolun basat.|

-“Xor atı- uzun yolu,” – töbreydohon başıba özü özünä| atlanuvçu şıbırdeyt.|

-“Ketmä hanuz yırax, itlärniŋ ürmägi tuyulmıt, bir-de otçox| çüvrä körünmit. Taspolus adam bundi küçlü suvuxluxta, tişlämgä| buznun aylanıs,”- Aldar-Xose kayhısın kuyat.|

Kepkenätä körät utrusuna anar atlanuvçu çabat. Körüp at| çapmahın, Aldar-Xose fordan tabulattı, ki at yesisi- bay bardır.| Tornaxşınıŋ başına fordan maşxıt fikiri kirdi, ne kılma. Aldar-Xose| öz teşikli tonçaçexnı tüvümsüzlädi, da körümlü ėgerdä oltura,| yuvaş avazıba şatır yırçex başladı çozma.|

Yoldaşlar utrulaştılar, atlarnı toxtattılaar da bir birinä baş urdular.| Bay issi tülkü tonçaxta, suvuxluxtan hėm küçlü sırt yeldän sıtıldı| da tonçaxka teränräk tüvümländi. Aldar-Xose börküŋ yanına| taberip, dakkaçexka nafst toxtattı, kızıraydı da yırleydohon hanuz| ėgerindä sekergäleyt. Kıyasa yartı yaz künündä issi kuyaş nurlarında| ol olturat.|

-“Ne, barıba üşümädiy?”-Sorat bay xarif kişidän.|

-“Bu seniŋ tonçahıy suvux, menimkidä astrı kaynar.” -karuv| berät Aldar-Xose.|

-“Neçik bu bundi xuzaz tonçaçexta da issi? -Anlayalmıt xoca| bay.|

-“Körmis-me,” -karuv berät maşıxıtıçı.|

-Köräm, ki karhalar tonçaheynı yırttılar. Anda teşiklärdän artıx| tüktän.”-külä ayttı bay.

[136]

-“Yaxşı-de, ki köp teşiklär. Budur suvuxluxtan bar yuluvum| bardır. Birisinä suvux yel kirät, ėkinçigä- çıhat. Maya issilik kalat.| Bundi uvaxlıxnı-de anlamız?”- Anlatad Aldar-Xose.|

-“Keräk aldatma bu telini, ki maya öz tonçahın kaytarheyt,”-sahış| ėtät bay.|

-“Vay, neçik issi bolur, kiyip bay tonçahın,”-sahış kuvat xarif| Aldar-Xose|

-“Satxın maya tonçaheynı,”-kolat bay Aldar-Xosedan.|

-“Satmamın, tonçaxsız fordan buzlarmın,”- yumadohon közün,| aytat maşxıtçı.|

-“Buzlamasın! Alışınıbız tonçaxlarba,- sıxtı tişlär aşarı bay.-| Ol-de issi,” – yumadohon közün yeldätät bay.|

Aldar-Xose kıldı körümün, kıyasa tınlama-de bunun üçün| klämit. Bu vaxtın özü bir közübä issi tonçax usnu bahınhaleyt,| ėkinçisin bay yorha usnu salat. Bek suklandı anar baynıŋ atı.|

-“Tonçax kaytarımın da hanuz axça üstärmin,”- başladı bay| yeldätmä yıraxrax.|

-“Axçey keräksiztir maya. Va, beris atıynı üstkä, ol fornu sahış| ėtäyim,” – aytat Aldar-Xose.|

Ėglendi bay, ki Aldar-Xosenı aldattı da bunun usnu uvuçların| kaxtılar. Çeşti bay tonçaxın da üsttän hanuz atın tornaxşı Aldar-| Xosegä kaytardı. Aldar-Xose terk özündän upralhan tonçaçexnı| saldı, aşxatalı tülkü baynıŋ tonçahın kiydi, baynıŋ yorhasın atladı da| yıldırımley çabadohon yolhuşmax orundan çıpçırıldı.|

Yaxşı ėndi Aldar-Xosegä avuldan avulha bürülmä: tonçax-| issi, yorha- körümlü.|

Har bir avulda xariftän sorar ėdlär:|

-Kaydan sendä bundi aşxatalı tülkü tonçahı da at- körklüçä?|

-“Alıştım anı tamaşa tonçahım usnu yetmiş teşikbä da toxsan| yamavba…”,- karuv berir ėdi Aldar-Xose.|

-Şatırlata dünyanı, Aldar-Xose yomaxlar ėdi, neçik bay kızırayhan| közläribä anın tonçax usnu salındı, kaytarıp alışınmaxka öz tülkü| tonçahın.|

Küldülär barları, sayleydohon tevänıŋ sütübä xarifni. Kaçan| kültkü toxtanır ėdi, Aldar-Xose barça ėkilär ėdi:|

-Yırax yolu, kısxa-me, bilinis- aşsey anı!”|

-“Açı aşın tatlıdan ayırıs- tatsey anı!”

[137] ÇEYA URU
(Kazax Ulusunuŋ yomax)

Kart uru neçik-ės uvlun adeplädi:|

-“Dört yıl ürätämin semi da barısı heçlikkä- çıxmıt senidän| kertisi uru. Alhın mendän örnäk: urlarmın karhadan yumurtxa, da| karha tuymast-te bunu.”

-“Yaxşı, - urunuŋ uvlu aytat, - körgüzgün maya öz ustalıhın.”|

Bardılar alar ormanha, yuz yaşarlı ahaç taptılar, ahaç butaxlarında| anıŋ karhanıŋ huya yasahan ėdi, huyasında- karhalı yumurtxalar yattılar.| Kart uru ahaç usnu mindi, kolun karhanıŋ huyasına tıxtı. Karha dahı| kozhalmadı. Bu vaxtın uvlu, minip ahaç usnu ėtiktän öçäk söktü da| ėmin artıxarı tüştü. Kart uru, tuta kolunda karhanıŋ yumurtxa, ahaçtan| tüştü.|

-Köräs,- maxtanadohon aytat ol uvluna, - karha sahış ėtät, ki| anıŋ huyasından kolaylıx.”|

Uvlu ançex külmüşländi da ayttı atasına:|

-Sen- de, atam, sahış ėtäs, ki sendä kolaylıx.”|

Ançex halegimä uvlunuŋ kolunda atası öz öçägiŋ kördü. Ol| biyandi, kuçtu uvlun da ayttı:|

-Körämin ki yanhılıştımın, uru urulardan kılındıysın. Barhın,| keyre kleysiŋ öz kutun izlä, kertisi uru kılındıysın.”|

Uvlu, kaldırıp tuvmuş üvüŋ, çıxtı yolha. Bardı ol üç kün da üç| keçä, aştı üç tav da üç tüz, sofuna ullu teptär ėtkän yolha çıxtı.|

Bu vaxtın ėçkini ulaxba bu özü yoluba bay şaharha ėltti. Ėçkini ol| örkändän tartı, ulax anasınıŋ artından kaçtı. Uru urlandı artından| alarnıŋ, kaptı ulaxnı, ėltti kütüklärgä da soydu. Bay ulaxnıŋ| taspolmahın körmädi da yıraxrax alnına bardı, ançex kaçan aylandı| ulaxnıŋ yoxluhuba astrı adadı.|

-Aha, - sahış ėtti bay, -şahat ulax artında kaldı da| keçindürüvçüsüz yanhıldı. Keräktir kaytma da tapma anı.”|

Bay ėçkini ahaçxa bayladı da suvuruldu artxarı ulahın izlämä.| Uru, körä bu barısın, kayttı artxarı, kesti örkän da ėçkini keçindirdi.|

Bay öz yızlarıba artxarı bardı, negınçä küçündän çıxtı da| tapmayın ulaxnı kart ornuna kayttı. Bahınat: orunda, kayda ol ėçkini| bayladı, tahılat ançex yırtxan örkän. Bay nemet anlamadı da başladı| boluşlux indämä.|

Bu vaxtın uru özänniŋ aşuv aşarı keçirindi da, astranıp ėkinci| kırıyda, üç for for müvrädi:|

-“Me-e, me-e, me-e…”

[138]

Bay biyandi da sahış ėtti: “Şeme ėçki aştı özän da ulahıba birdän| kütülät anda. “Da uzax sahışmayın çeşindi da çomdu ėkinci özänniŋ| kırıyına. Bu vaxtın uru aşuv aşarı kayttı artxarı, kaptı baynıŋ kiyitin| da kutuldu. Bay tintti bütün yaşot, vale ėçkisin hem ulahın tapmadı da| kaythaçox artxarı- kiyitin-de tapmadı. Bulıy yalınhaç uçtu yer üsnü da| başladı yuduruxlarıba başın yançma, sıxtama da karhama urunu.|

Kılındı buley, ki bu vaxtley yanaşa ullu karavan bahalı kumaşba| bardı da karavan başı tınçalmaxka bunda küvülländi toxtatınma.| Tuyup bunu, bay yuvuxlandı alarha da başladı koyma ėsinä:|

- “Ketiyiz tezräk bu karhışlı orundan! Oçarlandı bu orunda| körümsüz uru, ol karaxlar sizni!”|

Karavançılar ançex küldülär da ayttılar, ki sakçılarnı turhuzurlar| da kişidän alar korxmadlar. Alar tevälärdän yuklärni çeştilär, bar| kumaş biir bamaha koydular da yattılar yuklama, kaldırıp kumaş katnı ėki| sakçını. Sakçılar küvdürmäk kurdular, anıŋ katına olturdular da ki| yuklamasxa tınç öz arası sözläştilär. Uru alar katnı kımıldadı da| közünä bir sakçınıŋ tayahıba urdu. Bu aruvdan ayıldadı.|

- “A-a-a, -kıçxırat ol, -oruşuz hanuz sen!”|

Da yuduruxları bıla ortax usnu salındı. Kuçuşup, başladlar ėşilmä| da tünkälmä yer üsnü. Bu çuvdan da kıçxırmaxtan bar karavançılar| oyandılar. Alar sahış ėttilär, ki sakçılar urunu tuttular. Yuvuxlanadlar| küvdürmäkkä da körädlär: yer üsnü kişi yatat, ėkinçi bar küçündän| yuduruxlarıba yançat anı. “Buley bart-te, -sahış ėtädlär karavançılar,-| sakçı atladı urunu da özü bolalmıt yenmä anı. Keräktir boluşma anar.”|

Da bar iyınıba salındılar yatadohon usnu. Barları yuduxları bıla| sermeydlär, vatadlar, kahadlar, barısı karıştırdı, yumuldu da| karanhılıxta ayırmas- kayda uru, kayda sakçı, kim özünüŋkü, kim yat.|

- “Tutxun urunu, çap urunu!”- Kıyçxıradlar.|

Bu vaxtın uru yeselämädi: ol bar tevälärni tav artından astradı.|

Başlandı yarıxlanma. Karavançılar ėsinä keldilär da körädlär:| barları bitövlärdä, ançex uru alar arasına yoxtur, vale tevälär-de| yoxtur, dahı yızı alarnıŋ körünmit. Barları suvurdular kuvma urunu.|

Uru ėmin öz anduvundan çıxtı, bar kumaş tevälär üsnü yuklädi da| şaharha ketti. Anda barısın sattı da kiçi xucurada yırax tüvül| bazardan oçarlandı.|

Bu şaharda sultan tirilir ėdi. Şaharda xabar ürüdü, ki sultanda altın| yonma at başnıŋ ölçävinä bart. Vale kişi-de bilmit, kayda ol astrahan.| For uru sultannın üvünä uruldu, da bahına yarçıxka, kıçxırdı:|

- “Sultan, oyanhın, seniŋ altın urladlar!”|

Sultan sekerdi töşäktän da katınha aytat:|

[139]

- “Katınım, tuyas-me, kıçxıradlar, ki altınımızını urladlar!”|

Sultannın katını kötürdü yastıhın da anıŋ tübünä altın yıltradı.|

- “Aldeydlar, -aytat ol, -altın orunda. Şahat tüvül bizdän urladlar.”|

Da sultan yıraxrax xırıldadı. Ançex uru koydu ėsinä, kayda altın| astrahan. Tandasına keçä bıla ol yane keldi alarnıŋ yuku odasına, sultan| katınnıŋ yastıx tübündän altın yonmahın çıhardı da tıyıltın kutuldu.| Kaçan sultan bilindi altın yonmahınıŋ taspolmax üçün ol astrı| açuvlandı da özünä söz berdi tutma urunu|

Sultan buyurdu oramnıŋ ortasında kapçux altınba söpmä,| kedärgindä sakçılarnı turhuzma da har birisin kapma, kim ki bir| altınçex yerdän klär kötürmä. Tuyup bunu, uru kiyindi suv| ėltüvçünüŋ kiyitinä, tabanlarnı zaft bıla sıladı, ėki koluna çeläklärni| aldı da are-artxarı suv başladı taşıma. Sakçılar öz arası sözläşädlär:|

-“Bu suv ėltüvçü astrı rast kişi, dahı yıraxtan körünät ki| ėrinçak tüvül ol. Bahın: ol çeläkläriŋ kollarından yebermit da| söpkän altın usnu dahı közün salmıt.”|

Uru, baradohon, tabanıba altın usnu turar ėdi, altın tabanlarha| tutuşturur ėdi da buley bütün kün aşarı birär hem ėkşär altınçex| sakçılarnıŋ burnu alnından bar söpkän kapçux altın ėltti.|

Keçekurun sakçılar kördülär, ki altın yoxka aylandı. Kopsala| kobuvdan, sakçılar sultanha bardılar. Sultan açuvlandı, buyrux ėtti| tayaxlarba sakçılarnı vatma da zındanha salma. Ki kapma urunu,| buyurdu ortasında oramnıŋ kapçux altınba

turhuzma. “Bütün top-tolu| altından kapçux yengil tüvül urlama bolur.”-sahış ėtti sultan.|

Ançex uru bunda-de çıhış taptı. Ol ax atın satınaldı, bir yanından| sopxaba anı sıladı, sekerdi ėgergä da tavulley sakçılar katnı çaptı,| kaptı kapçux da közlärdän çıpçırıldı. Kaçan sakçılar sultanha| kaçtılar da başladlar anar yomaxlama bolhan üçün, sultan sordu alardan:|

- “Aytıyız ėndi, nindi at uruda ėdi?”|

Birläri ayttılar:|

- “Ax at, sultanım, anda ėdi.”|

Ėkinçiläri yıspat ėttilär:|

- “Kara at usnu uru atlandı.”|

- “Ne siz birdän uruba alcatma meni kleysiz?” -Açuvba| kıçxırdı sultan da bar sakçılarnı buyurdu kasapçılarha kaytarma.|

Xabar uru üçün, kaysın bolalmadlar tutma, tozuldu bar kırıy aşıra.| Da muna bu kırıyınıŋ sultanha xandan ėlçisi bitikbä keldi: “Ėsä sen| sultan bundi xalsız, ki tutalmıs urunu, kaysı seniŋ şaharıyda kıylat ne ki| kleyt, kaytarhın maya şaharnı da bar öz malın. Kaytarmas ėsä, küçübä| alımın.”|

[140]

Sultan kobuliştu da ėlçi aşarı bundi karuv anar bėrdi: “Ullu xanım,| seniŋ küçüydä ketärmä mendän bar menim tutuvluxlarımnı,| bolalmaheydım ėsä alayıx urunu tutma. Ançex bu uru ėnk ustatlırax| ėkinçilärdän. Sen özüy, küçlü xan, tutalmaheydıy anı.”|

Kabul ėtip bitik bundi sıylamaxsız sözläribä, xan bek açuvlandı| da fordan artxarı anar ėlçini bitikbä iydi: “Atax xan! Berämin saya| kırx kün. Tutmas ėsä urunu kensiligindä sımarlahan zamannın-taşnı| taş usnu seniŋ kırıyında kaldırmamın, seni temir buhovlarba| buhovlarmın da ömürgä deyin menim kulum kılınısın!”|

Tuyup bu söskändirtmägiŋ, sutan molahaylandı. Ol bar vezirlärni| indädi da üç kün alarba kenäşländi, ne bu yaman uçurda keräktir| kılma. Son yıştırdı bar ėliŋ, oxudu alarha xannıŋ bitigin da ayttı:|

- “Çox sizdän bunda da men bilmim, kaysı sizdän uru, ançex| tutunamın, kimdir sizdän nindi nersä xandan urlasa ėsä- katınha| kızımnı anar kaytarımın da menim meräslävçübä anı kılarmın.”|

Aytıp bunu, sultan kayırıldı üvünä da anda yalhız kırx kün bar| zaman aşamayın da yummayın közün kaldı.|

Kaçan otuz tohuz kün aştı, uru ayttı özünä: “Keräktir iştän| alınma. “Ol teväni da tegäniŋ terisin satınaldı. Har birisigä teriniŋ| yunçoxka ol i çınhırdaçextikt, terini kapçuxka koydu, da olturup tevä| üsnü, şax şaharına ketti. Kelip şax saharına, uru bardı içki odasına| da bütün kün aştı anda. Keçä bıla ol kapçux arka usnu saldı, koluna| teväniŋ telbilärin aldı da xan sarayına teväni keçir{din}di. Teväni ol| ahaçxa bayladı. Özü ahaç usnu mindi, ahaçtan içkärtin saraynıŋ urlandı.| Bunda ol kapçuxtan terini çıhardı, özü üsnü kiydi, saxnıŋ yuku| odasına yuvuxlandı da yandan yanına başladı bürülmä da kıçxırma.|

Bu vaxtında şax yukuha hadırländi da, külä, aytat katınına:|

- “Tanda menim şertimniŋ sultan bıla vahdası tügätilät. Tanda ol| özü bar tutuvluxların maya kaytarır!”|

Kepkenätä ėşik artından nindi-ės tanıhıysız çuv da çınlamax| tuyuldu. Xan kubardı da sordu katından:|

- “Katınım, tuyas çınlamahın? Ne bu bart?”|

Xan katını, kopsala, karuv berdi:|

- “Tuyamın çınlamahın, ançex bilmim, ne bu bart. Çıxkın bahın,| kim bu yukumuznu bürültät?”|

Xan koluna kandil aldı, ėşik aşarı çıxtı da anıŋ alnına uru| başladı sekergälämä, tegäniŋ müvüzläribä silkmä da| çınhırdaxka yançma.|

- “Kimdir sen?”-Yuvaş avazıba sordu şax.|

- “Menmin şıytan da seniŋ canıydan keldim,” – karuv berdi şıytan.

[141]

Xan anıŋ alnına tizläri üsnü uçtu da başladı yalbarma yaratma anar| katınına baş urma da ayırılmaxka öbüşmä.|

- “Yaxşı, katınıya barhın baş ur, -yarattı uru, -ançex bahın, ki| uzax tözmägeydim seni, bek cehinnemha caxleymım!”|

Xan, kavdur kibik, artxarı yuku odasına kaçtı da kıçxırdı:|

- “Katınım, katınım, budur menim canımdan şıytan keldi! Keyre| kleysiŋ terkräk astrahın meni!”|

Xan katını ullu sanduk açtı, xan kirdi anar da ėŋk tübünä anıŋ| sıyındırıldı, son üsttän xan katını sekerdi da özü atrından| sanduknuŋ yapxıçın yaptı. Uru alarnıŋ yuku odasına kirdi, sanduk| örkänlärbä bayladı, azbarha çıhardı, tevä üsnü yuklädi da artxarı öz| şaharha ketti.|

Hanuz kuyaş tuvmaxtan alnına, barları anuz yukladlar, kaçan uru| sultan şaharha kayttı. Ol fordan sultannıŋ üvünä ketti, sanduk anıŋ| ėşiklär katnı turhuzdu da üvgä bardı.|

Ėrtä bılada, ėnk burunhu kuyaş nuruba, sultan çıxtı üvündän da| körüp sanduk bek tamaşalandı. Ol buyurdu dünyanı çahırma. Kaçan| barları yıştırıldılar, sultan ayttı:|

- “Budur sanduk xannıŋ saraydan. Çıxsın menim közläriçä uru,| kaysı urladı anı, aytsın sıyındırmahın anıŋ da men tutunhan yal anar| berimin.”|

Bir birdän son iyından kişilär çıhar ėdlär, har birisi aytındı, ki ol| uru, ançex kişi-de bolalmadı aytma, ne sıyındırhan sandukta. Sofuna| çıxtı kertisi uru da ayttı:|

- “Menmin uru, kaysın saya, sultan, uymadı tutma. Menmin bu| sanduknu urladım da saya keltirdim. Sandukka xannı anıŋ katınıba| birgäsinä astradımın.”|

Kişi-de anıŋ sözlärinä inanmadı da barları urudan başladlar| külmä da maşxıt ėtmä.|

Sultan buyurdu sanduk açma. Karvaşlar akırtınlıx bıla| yuvuxlandılar anar da açtılar. Sanduktan xan katını bıla çıxtı. Bek| rusvaylatxan ėdlär alar. Uyattan dahı közlärin üstkä kötürmädlär.| Sultan kayırıldı xanha da ayttı:|

- “ Maşxıt ėttiy menim üstümä, kaçan uru menim nersälärni| urladı, muna ėndi ol seni özüynü urladı!”|

Son sultan aldı kolundan kızın da ayttı uruha:|

- “Muna saya kızım. Seni öz vezirbä da meräslävçübä sıyleymın.| Uyhan uru- ėnk yaxşıraxtır sultannıŋ boluşuvçusu!”|

[142] BALNE

(Ket ulusunuŋ yomax)

Balne-bahatır karşısına Alin oçarlanmaxtan tirildi, özän anda buley| özü lakablahan bardır. Bu orunlarda burun ostäk ulusu tirilir ėdi.| Balnenın öngä çeriv savutu çoxmardan başxa yox ėdi. Ol üsttän| kabuxba çörgägän da balıx yavıba sılahan ėdi. Alayıx kişi| bolalmadı anı kötürmä- ėnk avurdur ol ėdi. Üç karındaş uruvda ėdi-| Balne, Togote da Belegın. Belegın ėvenk ulusunun kızıba alındı da| katınnıŋ karındaşlarıba birdän tirildi. Balnenın katını küçübä tenşi| ėrinä ėdi. Ėli ėvenk ulusunuŋ Belegını katılmadlar- Balnedan| korxtular. Neçik-ės xastalandı Belegın, xalsızlandı buley, ki| töşäktän turalmıt. Ėvenk kişilär beslätmädlär anı, aşadı ol ançex| bunu, ne katını yuvuxlardan yaşarın keltirir ėdi. Xabar Belegının| xastalıhı üçün karındaşlarnıŋ kulaxlarına kalxtı. Yıştırındılar| konaxlıx bıla anar barma. Balnenın katını aytadır:|

- “Çoxmarıyızını özüybä alıyız, tuvulhalarıyızını kiydiriyiz.”|

- “Negä?- Aytat Balne,- karındaşıma barabız.”|

Buley çeriv savutsuz karındaşlar yolha suvuruldular. Karındaşnı| taptılar arıxalanhan kölägä kibik da barıba xalsızlahannı.| Sözläştilär anıŋ bıla da neçä kündän son kaytıx yoluna yıştırıldılar.| Belegının katını aytat alarha:|

- “Bu özü yoluba, ne keldiyiz, barmayız. Yayalarnı özüyüzbä alıyız.|

Ėrimdä türlü orunlarda dört alaçıx bart, -kerägiçä ėsä da hanuz| yetkilçä xarç yoluyuzha alıyız. Canım tuyat: duşmanlar yoluyuzda anduv| orun kurarlar.”|

Togote inanmıt da aytat:|

- “Bu ol yemsız karındaşımızını açlıhızdırdı da bizni| söskändirät. Kart yoluba barabız.”|

Ėvenk ulusunun kişilär kertidän anduv kurdular da kaçan| karındaşlar yuvuxlandılar alarha – yayalardan attılar. Bir ok Balnenı| karınha yaradı. Togote yaralamuş ėtti da uçtu. Ėvenk kişilär yuvuldular| alarha, bahınadlar: Balneda kan körünät, Togote buley özünä| yaralamahan yatat. Oguba başın tiydilär, Togote başın kayırdı, ėnsimuş| oktan. Ėvenk klä hanuz for atma, tarttı yay örkänin. Togote teyz kayırdı| başın da ok yanaşa başınıŋ karha okladı. Kar bitrax kozhaldı da ėvenk|kişi sahış ėtti, ki ok uttu anar. Ėvenk kişilär karındaşlarnı kaldırdılar da| üvgä bardılar. Bu bar uçur üçün Belegın, yatadohon sızlav töşäktä,| nemet bilmädi.|

[143]

Yaralahan Balnenı Togote üvgä keltirdi, ok karından çıhardı,| balıx yavba sıladı da kolaylı malhemlärbä malhemlädi. Üvdä| indädlär kamnı da ol başladı savuxturma anı. For kelät Balnenın| katını da aytat:|

- “ Tumanlı duşmanlarnıŋ iyını barat bizgä!”|

Balne buyurdu taxta keltirmä. Taxta avur, üsttän kabuxba| çörgägän, balıx yavıba sılahan, ok küçsüz ötmä anı. Balne aytat| katınına:|

- “Taxtasın alhın da ėlt özüy alnına, ulus astransın anıŋ artına. Ok| oklar ėsä anar, tayahıba aruvlat anı, bizninkiläri yıştırsınlar. Bolur oklar| - kolayçe çengäşmäk bolur.”|

Balnenın katını buley kıldı-de. Aldı taxta da alnına özünüŋ tuttu.| Uzax uruştular alar. Bu vaxtın kam Balnenı savuxturur ėdi. Kaçan| otuz kanlanhan ostäk kişi kar usnu tüştü, Balne savuxtu, çoxmar| koluna aldı. Başladı çoxmarba sermälämä da duşmanlarnıŋ başlarına| yançma. Köplügü alardan yançtı, bir neçä alardan uruş tüzündän| kaçtı.

[144] ALBA BAHATIR DA XASÄDAM

(Ket ulusunuŋ yomax)

Ėski, ėski zamanlarda bu kılındı. Ol zamanlarda özänlär| teŋgizlärdän kuyuldular. Yer üstünä bu vaxtın yedi acdaha tirildi.| Avur ol vaxtında dunyaha ėdi. Çox adam ulanlardan alarnıŋ kolundan| tas boldu.|

Alba- bahatır bar dunyanı bu korxunçlu acdahalardan küvülländi| yuluma. Yıştırındı ol da yolha suvuruldu. Bardı ol, bardı da kalxtı orun,| kayda Ėnisey özändä yetmiş yedi otraç. Anda bu yedi acdaha tirildilär-| de.|

Başladı Alba alarba çengäşmä. Çengäşti ol, çengäşti, altı| acdahanı öltürdü. Yediŋçisi, ėnk ullusu acdaha, kurtxa ayaxlarsız da| kanatlarsız çüvürüldü. Budur ėdi yaman Xasädam –anası altı| öltürgän acdahalarnıŋ.|

Ėşilip altı acdahalarnı, Alba izleyt yedinçisin da tabalmıt anı.| Körät yer üsnü, ayaxlar katnı kımıldeyt kurtçox, bundi xalsızlı,| kalkansızlı, topraxnıŋ kırxası tekli.|

- “ Öltürmäm anı, -sahış ėtät Alba, - ol bundi kiçi, yaş ulanha| ėrksizligibä uşeydohon.”|

Da öltürmädi anı. Alba aldı anı koluna da saldı kayıkka. Çomat ol| da körät: kırıytın kişi olturat da keman usnu çalat. Da buley çalat,| kıyasa adam avazı çozat. Turdu Alba, dahı avzun açtı da tınlanat. Kişi| hanuz çebärräk çozat. Yırı kulaxların yılmaleyt, terän kökräginä| kirät. Bu vaxtın özän ahuvu kırıyha kayıknı keltirdi. Yaman| Xasädam- kurtçox kayıktan kırıyha kımıldadı, kırıydan – kögütkä| da

kutuldu. Bahınat Alba – körünmit kurtçox. Anladı ol, ki budur bart-| de bu yedinçisi acdaha. Keräktir tapma anı, vale neçik? Da kayda| izlämä? Yetmiş yedi otraç biyik kögütbä öskän! Başladı Alba har bir| kögitçök sınçılama – yoxka, kurtçoxnu tabalmıt. Alba anleyt: keräk| anı tapma, oldır anası bar acdahalarnıŋ. Yane- de andan tarlıx adam| ulanlarına kılınır! Kurt kirdi terän yergä da kıçxırat andan:|

- “ İzlamä meni, bir tėn tapmasın. Ömürgä deyin kişi- de tapmas| meni. Kişi- de bolalmas tavusturma meni. Bunun sartın, ki kırdıy| ulanlarımnı, vale ayadıy meni, xalsız kurtçoxnu, bu vahdadan bolur| buley: yarımı adam ulanlardan tirilsin, ėkinçi yarım ölsün da kelsiŋ| maya.”|

Buley bu zamanlardan bart- de: çox dunya ölät, vale çox dunya| tuvat. Da bütün yer dunyasıba tolturhan. Barısı, ne ki özänlär| ėltädlär, avzuna opxax Xasädamnı tüşät.|

[145]

Ketti Alba üvgä. Yane- de kördü bu kişini, ne keman usnu çaldı.|

- “ Xuzaz bu kişi, yuvuxtur ol Xasädämgä, öz çozmahıba akıl| maya burdu.” – anladı Alba.|

Kaptı ol yaya da ogun anar iydi. Kişi tozuldu uvax taşçexlarha. Kanı| anıŋ alar usnu tögüldü da taşlar kızıl renginä boyaydılar. Ėli ket| ulusunun bu taşlarıba kızıl renkkä boyaleydlar barısın ne alarha| keräkli. Da barları bilädlär: budur Xasädamnıŋ boluşuvçusun kanı.

[146] KONMAYIZ AYUV İNİNDÄ

(Ket ulusunuŋ yomax)

For küzgü künündä ėki avçı ormanha avlama bardılar. Neçä| kündägi xarç özübä aldılar. Keldilär ormanha da bütün kün uvax| kiyiklärni hem diyinlärni avladlar. Karanhılandı. Keräktir kayda| konmaxka orun tapma. İzlädlär kolaylı orun, ki kuru otun| küvdürmäkkä bolhey. Uzax izlädlär, vale tapmadlar. Ançex boş| ayuvnuŋ ının taptılar. Bahındılar tumanlı köklär üsnü da anladlar, ki| keçä karlı bolur. Yox ne kılma. Avçılar öz malın hem olcav| astradlar da ayuvnuŋ ininä kımıldadlar. Ayuv öz inindä yımşax töşäk| inçkä butaxlardan hem kuru kögüttän kaldırdı. Bek talahan

avçılar| ėdlär da kirip içkärtin fordan yuklama yattılar. Keçä suvux ėdi. Avçılar| kiriş ininä öz tonçahıba yaptılar. Fordan issindi. Avçılar tüştülär| yukuha da kenseligindä bütün kışnıŋ oyanmayın yukladlar. Altı yanhıy| yukladlar alar! Ançex bir for ėkinçi yanına aylandılar!|

Keldi yazbaşı, avçılar oyandılar. İnindän çıxtılar. Köklär aruv,| kar tüşmit, yamhur yavmıt. Yıştırdılar bar öz nersälärni da üvgä| bardılar. Keldilär salaha, bahınadlar: yoxtur dunya salada. Bardılar| özänniŋ kırıyına- anda alaçıxlar turadlar, itlär ürädlär, ulanlar urula| kaçxhaleydlar. Alaçıxlardan dunya çıhat, avçılarnı, çıxkan küz| vaxtında da kaytxan yazbaşında, utruleydlar, kuvanadlar. Barları alarnı| taspolhanlarba sanar ėdlär, sahış ėtidlär, ki ayuv hem nindi öngä kiyik| alarnı butarladı.|

Muft tüvül ket ulusunda aytılat:|

- “ Kalmayız konarlıxka ayuvnuŋ inindä- bar kışın yuklarsız!”|

[147] AY DA KUYAŞ

(Ket ulusunuŋ yomax)

Avaldahıley, avaldahıley tuvduxba karındaş tirildilär.| Törävçüläri alarnıŋ öldülär. Öksüz ulanlar kaldılar. Östülär.| Karındaşına bezdi alaçıx katnı barça bürülmä. Kläk tabuldu avlax| dunyanı tanıma. Başladı ol har kun yıraxrax da yıraxrax alaçıxtan| kulaçlama. Ürüyt, közleyt kim, kayda da neçik tirilät. Köklärdä| yoharı, yoharı tirildi katnı kişi- Kuyaş. Bezüvlü anar, de ėdi - yalhızov| tirildi. For saldı közün ol yer üstünä, bahınat: ürüyt kişi, köklärgä| közün salat. Katın kişi- Kuyaş sahuş ėtät: “Bundi boylu kişi yer üstünä| ürüyt, menim üsnü bahınhaleyt. Keräktir anı yuvuxrax maya,| köklärgä kötürmä. Vale neçik? Men köklärdä yohartın – ol yer| üstünä aşahartın.”|

Başladı köklärdän katın kişi – Kuyaş us- akıl kolma, neçik kişini| anar yuvuxlatma. Kuyaşta bart bundi uzun kolları, ki avurluxsuz yer| yetädlär. Tan bılada oyanıp tartar kolların da ötär yergä- yer üstünä| fordan issi da yarıx. Muna ürüyt kişi yer üsnü, ürüyt. Kuyaş ötät| kolların anar, kaynarlıx iyät… “Nė- ės issindimin, - sahış ėtät kişi da| yatat yer üsnü, - barçaz yengiliräk bolur.” Yatat özünä yer üsnü kişi| tınçalat.

Katın kişi- Kuyaş tarttı, sundu anar kolların. Barça yuvuxrax| alar kişigä… da sofuna kalxtı anı, kaptı da yohartın köklärgä ėlti.|

Buley kişi yoharı, yoharı köklärdä taşındı. Aştı afta da aytat ol| Kuyaşxa:|

- “ Suklanmıt maya bundahı tirlik, yerli adam men, bolalmım buley| biyik tirilmä. Yeberäyik meni aşahartın yer üsnü”|

Sahındı tuvduxnu, ne tüptä kaldı. Özäländi anı kişi, bek| küsänät da xayıf anar anı. Neçik ol, yarlı, karındaşsız yalhızov?|

- “ Negä kaytısın artxarı? Al ėsiya nėçik yer üstünün ürügüydä| aytır ėdiy: “Muna köklärdä Kuyaş tirilät, şahat yaxşıdır anda.| Klägėydim bilinmä nindi ol, katın kişi- Kuhaş, bardır. Arxharı yer| üstünä ėndi kleysiŋ. Anlamım seni.|

Vale kişi bir ten durusleyt:|

- “ Yeber artxarı! Yeber! , Unutux’ andan unuttum, alımın anı da| kaytımın.”|

- “ Kaytmasın, yaman acdahalar yutarlar seni da menmin ömürgä| deyin yalhızov kalım.” – terän muyayadohon aytat Kuyaş.|

Sofuna körät Kuyaş, ki tutulmas anı da aytat:|

- “ Yaxşı, yeberäyim seni. Kalkamaxka berimin saya taraçex da bülüv.!”

[148]

Ėglendi kişi:|

- “ Cehetsız yılama, Kuyaş, yox ne yılama, kaytımın.”|

Kuyaş ayahıba teptär ėtti – ėki kanatlı at keldi. Atlandı kişi atnı,| koluna tarax da bülüv aldı da uçtu. Netek zaman ol uçtu – bilüvsüz,| yıl uçtu, üç-me yıl… Keldi öz avulha, çüvrä anı üç for uçtu, öz| alaçıhın taptı. Bu zamanda, kaçan kişi köklärdä tirildi, yaman| Xasädam (kusnaçı) keldi, aşadı tuvduhun da özü anar çüvürüldü.| Bunu biz biläbiz, vale karındaşı bunu bilmädi dahı seziv ėtmädi.|

Kişi kanatlı at usnu yer üsnü tüştü, tilbilisibä anı kazıxka bayladı| da tuvmuş alaçıxka kaçma kaçtı. Körät içkärtin tuvdux kona usnu| olturat. Biyanät karındaşınıŋ kelmäkkä. Kumhan aldı, özängä kaçtı,| suv keltirdi, aş bişirmä turhuzdu. Karındaşın sıyleyt, beslätät. Çıhıp| alaçıxtan, tuvdux-obur atxa yuvuxlandu, arttahı ayahın anar kesti da| kazanha bişirmä anı saldı.|

Tuvduhuba karındaş ėmin olturadlar, sözläşädlär ėglenädlär.| Kepkenätä karındaş bahınat: kazandan atnıŋ ayahı tıhılışat. Ol| fordan anladı, ki karşısına anıŋ tuvuduhu tüvül olturat. Anladı, ki budur| yaman Xasädam. Kaptı kişi kazandana atnıŋ ayahın da terk atxa kaçtı.| Bilät ki yaman kusnaçı tavuslar anı, tişlämlärgä yırtar da butar.| Keräktir terkräk kaçma bu yaman orundan. Vale neçik at üç ayax usnu| bolalır kaçma? Ne kılma? Dörtünçünü ayaxnı aley buley| kepkenäteley tutuşturmasın! Neçik- ės tutuşturdu ol kazandan çıharhan| ayahın da yolha köçtü. Xasädam fordan kuvma kaçtı.|

Taldı at. Avur üç ayax usnu turalma tüvül kaçma. Uçtu at. Kişi atnı| kaldırdı da xıraxrax kaçtı. Özläri biläsiz, atsız yırax kaçmasın!| Bahındı köklärgä, anda katın kişi- Kuyaş bahınat, körät, ki keräktir| kişigä boluşma, atsız ol. Da Xasädam va-va neçä dakkadan kuvar,| kolun ėndi sunat anar da kabar anı. Bu vaxtın ėsinä kişini keldi sahış,| ki Kuyaş tamaşa bülüv anar berdi. Sahınıp, ol saldı anı öz artına da bu| orunda ullu tav östü. Açuvlandı Xasädäm, tişläribä taşlarnı| kemirät… Bu vaxtın kişini alnına barat. Bar tavnı Xasädam kemirdi,| caxleyt, kleyt kişini kuvma. Bahın, neçä dakkadan kuvar da kabar anı.| Sahındı kişi ėkinçi Kuyaşnıŋ bernä üçün – tamaşa taraçex üçün. Saldı| anı öz artına. Da bundi sıx orman artından kötürüldü: barmasın| hem kımıldamasıŋ anın aşara. Xasädam bir birdän son ahaç kemirät| da sındırat.|

Adam bu vaxtın alnına barat da barat… Netek zaman ol bardı,| bilüvsüz. Üşügän, aç, xalsız. Xasädam öttü orman aşarı, sunat| kolun, kapma anı kleyt. Körät Kuyaş – xor adamha: azhına da| özünä tartar kişini Xasädam. Sundu katnı kişi Kuyaş anar öz nur-kolun.| [149] kaptı da anı ayaxından, vale keçkä kaldı. Yaman Xasädam bu vaxtın| anı ėkinçi ayahından kaptı. Da har birisi tartat kişini öz yanına. Kuyaş| köklärgä tartat, yaman Xasädam - aşahartın, yergä. Tarttılar alar,| tarttılar da üzdülär kişini yarımşarı. Ançex Kuyaşta kaldı yarımı| üräksiz.|

Ėltti Kuyaş öz yarımın köklärgä. Kleyt tirgizmä anı da bolalmıt.| Tirgizät ol anı bir neçä küngä, son ol yane tınışsız. Kömür koydu| üräk ornuna – ançex afta tirildi kişi da öldü. Kıynaldı, kıynaldı katın| kişi- Kuyaş, barıba akıldan çıhat, yıleyt da aytat:|

- “ Yox küçüm artıx, bolalmım nemet artıx kılma! Barhın| ėkinçi köklärniŋ uçuna, körmämin artıx seni. Ançex ėnk uzun yılnıŋ| künündä körüşübiz. Men seniŋ közläriyni körärm, sen- menim.”|

Bu sözläribä katın kişi – Kuyaş üräksiz kişini karanhı köklärniŋ| uçuna saldı. Buley ol kaldı- de andan tirilmä.|

Ėndigä deyin ol anda tirilät. Lakablanat Ay. Kulaçleyt ol keçälärbä| köklärdä. Suvux, ki üräksiz. Körüşünmit ol kuyaşba bütün yıl aşıra.| Ėkinçi yarımın kişiniŋ üräk bıla Xasädam özübä aldı. Ol bügünley| yer üsnü tirilät.|

[150] APENDİ DA ANIŃ DOSTLARI

(Kirgiz ulusunuŋ yomax)

Ėdi boldu avlax yılhalıxlarda yarlı kütüvçü Apendi. Anıŋ bar| barından malından ançex birdän bir semiz da körklü koyçox ėdi. For| keldilär anar ėki igit dost da klä maşxıt ėtmä aytttılar:|

- “ O, Apendi, biläs- me sen ki tanda bar dunyanıŋ uçu bolur?| Taspolur seniŋ koyçox. Ki yoxka aylanmaheyt bu kutsuzlu neşama,| keräktir soyma anı. Barçaz toyhunça aşarbız.”|

Apendi sevaralaştı koyçox soyma.|

Da tözä tatuvlu yem, dostlar özängä çubunma bardılar.|

Kayırılıp dostlarına, Apendi kabundu, ki otun küvdürmäkkä| yoxtur. Ol aldı kiyitin dostlarnıŋ da küvdürdü alarnı. Teyz çubunhunça| dostlar artxarı kayttılar:|

- “ Hey, Apendi, kayda kiyitimiz?”- Sordular andan.|

- “ Men sizniŋ ubrahıba bişirdim ėt. Özüyuz köräsiz ki bunda yox| otun,” – karuv berdi Apendi.|

- “ Kim saya yarattı küvdürmä upraxlarımızını?”- bir avazha| dostları kıçxırdılar.|

- “Ne çapalanasız? Tiyat – me açırhanma hem kobuluşma nindi, - ės| kiyit üçün, ėsä tanda barına uç bolur, bir teŋ barı taspolur,” – külä ayttı| Apendi.|

Buley yalanhaç kaldılar- de maşxıt ėtüvçülär.

[151] APENDİ DA KAZ

(Kirgiz ulusunuŋ yomax)

Apendidä birdän bir kaz ėdi. Ol soydu anı, bişirdi da xanha| bernägä ėltti. Da ėltädohon kaznı xanha, Apendigä astrı tatma anı| kländi. Sındırdı ol bir kaznıŋ ayahın da aşadı.|

Keldi Apendi xanha da anıŋ alnına bernäsin koydu. Xan bahındı| kaz usnu da sorat:|

- “Apendi, kayda ėkincisi kaznıŋ ayahı?”|

- “ Biläs, ullu xannım, ėndi bar kazlar bir ayahıba,”- kopsalmaxsız| avazında karuv berdi Apendi.|

Xannıŋ azabarında kazlar ėdlär. Da yamhurdan son alar barları| batax katnı bir ayax usnu turar ėdlär. Xan buyurdu öz karvaşxa:|

- “ Vatxın tayaxba kazlarnı.”|

Karvaş başladı tayaxba sürmä kazlarnı da bar kazlar ėki ayaxlar| usnu kaçtılar.|

“ Köräs, Apendi, aldadıysın maya. Bar kazlar ėki, ayaxlarıba.” -| ayttı xan.|

- “ Ki bu tayahıba seni, xanım, vatxeylar, sen tüvül ėki – dört| ayahıba kaçxeydıy!” – Karuv berdi Apendi.|

[152] APENDİ DA BEZÄRGÄŃ

(Kirgiz ulusunuŋ yomax)

Tirildi bir opxax bezärgän. For ol küvülländi bazarha bürtük| satmaxka ėltmä. Ol top-toplu kapçux bürtük koydu, ançex yanhı| örkän, kapçuxlarnıŋ baylamaxka, xayıfländi. Keldi ėsinä anıŋ, ki| kaysı-de künnü ol Apendidä örkän kördü. Bardı ol Apendigä da| kolat:|

-“Apendi, bol yaxşı, ötküngün maya örkän. Anıŋ bıla| kapçuxlarımnı baylarmın.”

-“Yox mendä örkän,” –aytat Apendi.|

-“Ne kedlärleysiŋ, aytat bezärgän, - özüm tünägün anı| kördümin.”|

-“Ė, barıba unuttum, bart mendä örkän. Ançex ol zaxmet ėtät.| Anıŋ bıla un bayladımın.”|

-“Apendi, Apendi, kim bu un örkänbä bayleyt?” - Tamaşalandı| bezärgän.|

- “ Bahalı, konşum, - karuv berdi Apendi, - bundi karuv berilät| klämäyin nindi şiy ötkünçkä bermä.”|

Ėkinçi for bezärgän yane bazarha yıştırındı.|

“Negä are- artxarı öz ėşägimni sürgälämä, ėsä yat ėşigibä yareyt| kullanma,” – sahış ėtti bezärgän. Da bardı Apendigä yanhı kolmahıba.|

- “ Yo, yo, - aytat Apendi, - sahınma- de maya anıŋ üçün. Kırıldı| ėşägim. Bigeçä kırıldı. Vay maya, ne kılarmın ėşäksiz!”|

Bezärgän turdu da acayıp avazıba aytat:|

-“Apendi, budur seniŋ ėşäginiŋ avazı!”|

Apendi ançex tıydı anar:|

-“Bahalı konşum, kıyasa sen ėşäkkä inanas artıx, neçik maya?|

[153] DİYKANBAY DA ALANKASAR

(Kirgiz ulusunuŋ yomax)

Ėdi bu, yox ėdi-me – bilüvsüz. Yomaxleydlar, ki ėski zamanlarda| tirildi avçı adıba Diykanbay. Anıŋ yox ėdi koylar hem atlar, ançex| avlamaxtan ol besländi.|

For ol konşuba birdän avlamaxka çıxtı. Ormanda ol alankasarnı| utruladı: alankasarnıŋ karnı ullu ėdi, xaz top-tolu kapçux, ayaxları-| xaz biyk ahaçlar. Körüptä avçılarnı, alankasar başladı buley külmä, ki| dahı yaşlar kuyuldular. Diykanbay- de başladı külmä. Alankasar| alhasandı: ne bu kişi külät?|

- “Külämin bunun sartın, ki kleymin aşama seni. Vale ne sen| küläs?” – Sorat alankasar.|

Diykanbay hanuz avazrax küldü da karuv berdi:|

- “Katınıma kländi alankasarnıŋ bavurun tatma da muna taptım, ne| izlädim. Allaxka tabu, yaxşıdır, ki terk taptımın seni.”|

Buley ayta, Diykanbay sermädi koluba, kıyasa klä alankasarnı kapma| da hanuz konşuha çahırdı:|

- “ Tutxun anı! Bavur andan kesärbiz!”|

Alankasar söskändi da başladı kolma:|

- “ Boluyuz yaxşılar, xayıfunuyuz. Birdän bir men atamda, berimim| sizgä barısın, ne kleysiz.”|

Da Diykanbayha bütün bama altınnıŋ söptü. Diykanbay yıştırdı| altın da ayttı alankasarha:|

- “ Yaxşı, alımın senin altın. Burunhu kerät yarlıhaşımın seni,| bundan sartın, ki birisi sen ateyda. Ançex bahın, dunyanı çeriv savutsuz| kolunda karaxlama da aytxın, kayda bizgä ėkinçi alankasarnı tapma.”|

Alankasar, kopsala kobuvdan, karuv berdi:|

- “ Bitrax yıraxrax, terän daryada kulaçleydlar üç alankasar.”|

- “ Yaxşı, ol fornu alardan bavurların kesärbiz,” – ayttı Diykanbay.|

Da kayrılhaçox alankasarha, avcılar ėkinçi yızıba üvgä bardılar.| Bardılar alar, bardılar, özän kırıyına yuvuxlandılar. Körädlär: ullu| küvdürmäk yanat, anıŋ usnu kırx kazan ėtbä bişirilät, çüvrä kırx| alankasar olturat. Avçılarha yox keyre astranma da alar biyik ahaç usnu| mindilär. Diykanbay yabuşundu biyikrägi butaxka, konşu alarha.|

- “ Aç – Aralda ėdim, - yomaxleyt ol, - anda ėki bahatır dunyanıŋ| cinsından utruladım. Az azına öltürmädlär meni, bavur klädlär| mendän kesmä. Yulundum alardan ançex bar öz altınımnı kaytarıp.| Klämädlär yebermä meni da bardılar daryanıŋ tarafına ėkinçi| [154] alankasarnı izlämä. Men aşıxtım sizgä bu sakkana üçün yomaxlama.| Keräk barlarımızha saklanma.”|

Alankaslar arasına birisi ėnk ullu bir közlü alankasar ėdi - basçı| alarnıŋ.|

- “ Muna ėndi, - ayttı, ol, - şahat ėnk tuvuşlu hem küçlü alar. Hanuz| ittadan tuydumın, ki adam dunyada ėnk uslular da küçlülär bardır.| Keräktir barımızha abranma alardan.”|

Bu vaxtın Diykanbaynıŋ dostu yılmalandı ahaçtan da ortasına| alankasarnıŋ uçtu. Körüp bunu, Diykanbay başladı ahaç töbündän| kıçxırma:|

- “ Bir közlünü tutxun! Urhun burunhusun anı! Terkräk, caxla,| ki kaçmaheylar!”|

Alankas[ar]lar bar taraflarha başladlar kaçma da kutuldular barları.|

Diykanbay dostuba tolu kapçuxba altınnın üvgä kayttılar.|

[155] KİM ULLURAX

(Kirigiz ulusunuŋ yomax)

Tirildi kart kişi adıba Alabaş. Anıŋ birdän bir kara ögüz ėdi. Ol özü| beslätti da içirtti anı. For Alabaş uzun yolha suvuruldu. Aharax uvluna| ol buyurdu beslätmä ögüznü, igiträginä – içirtmä anı.|

Kart atası yolha çıxtı. Aharahı uvlu toyhunça ögüznü beslätti da| ögüz talmayınça çeynav çeynadı.|

Buley afta aştı, segizinçi küngä ögüz toxtandı aşama.|

- “ Ne anar kılındı? Şeme xastalandı?” – Aharahı uvlu| igiträgindän sorat.|

- “ Ançex atamız bilgeyt bunu,” – karuv berdi igiträgi uvlu.|

Karındaşlar yol usnu çıxtılar da bar yolçularnı sorhaladlar, nek| alarnıŋ ögüz aşama toxtandı da ne anıŋ bıla kılma. Keçkurun bir| kartxına barır ėdi da karındaşları bıla sorhan, bundi karuv berdi:|

- “ Aşamıt ėsä ögüzüyuz, keräk anı içirtmä. Şahat içmä ol kleyt.| Keçindiriyiz anı Ala- Kül gölünä da tolhunça içirtiyiz.”|

Ançex haleginä igiträgi uvlu sahındı, ki kılmadı atasınıŋ| buyruhun da yutum suv bütün afta aşarı ögüzgä bermädi. Tandasına| igiträgi uvlu ögüznü Ala- Külgä ėltti. Ögüz sondrahı tamçehına| bütün göl içti. Alhasandı igiträgi uvlu da, kaldırıp ögüznü göl kırıy| katnı, aharax karandaşına kaçtı, ki anar bunun üçün yomaxlama.|

Kaçan ögüz bar gölnüŋ suvun içti, göl tübündä bir balıx kaldı.| Ol açtı avzun da yuttu ögüznü. Da bu vaxtın küçlü kara aya kaydan- ės| tabuldu. Ol küçlü tırnaxlarıba kaptı balıx da ėltti anı biyik kaya usnu.| Olturdu anda da başladı butarlama balıx. Balıxtan, kıyasa özändän,| suv kuyuldu.|

Tabanında kayanıŋ kart ėr kişi yukladı. Kepkenätä suv tamçı anıŋ| çerayına tamızdı. Kartxına tamaşalandı: kün körklü, köklärdä| bulutçox- de yoxtur. Bahındı kartxına kuyaş usnu da ne- ės- “ bux”| anıŋ közünä. Keldi kartxına üvgä da koldu kızın bahınma- ne bu| közünä kirdi. Kızı köz kabahın kötürdü, yaxşı tintti köz bebäyiŋ| da, çıharıp, nindi- ės tozçox saldı. Budur ögüznüŋ yavrun ėdi.|

Neçä kündän son bu orunda tevälärniŋ karavan toxtattı.| Karavançılar konax orun kondardılar bu ögüz yavrun usnu, kaysın| kartxınıŋ kızı saldı. Tanbılada karavançılar bahınadlar: kim-ės kere-|ės ėltät alarnı. Bahındılar çüvrä da kördülär, ki bu sarı tülkü|

bütün karavannı tartat. Birisi karavançılardan kaptı yaya da oguba tüz| közüya tülkünüŋ attı.|

[156]

Karavançılardan kırx adam ėdi. Çıhardılar alar kamaların da| başladlar tülkünüŋ teriŋ şıptırma. Başladlar tanbılada şıptırma da| keçägä derä ançex bir yanın tülkünüŋ şıptırdılar. Klädlär ėkinçi| yandan tülkiniŋ gufun aylandırma ėkinçi yanına bolalmıdlar.|

Bu vaxtın yanaşa katın kişi atlandı, kördü bu barısın da aytat| alarha:|

- “ Kaytarıyız maya terin ėkinçi tülkünüŋ yanından. Uvluma| börküŋ tigärmin. Tünägün tuvdu ol da hanuz börkçögü anda| yoxtur.”|

Karavançılar ėnk yadahan ėdlär da aytadlar:|

- “ Alhın, bolalısın.”|

Katın kişi, tüşmäyiŋ attan, kaptı tülkünü ayahından, tarttı,| kenlikkä öz ėgeriniŋ saldı da yıraxrax ketti.|

Muna ėndi barları, kim tuydu bu maşal, buruyuz başın da karuv| beriyiz:|

Kimdir alardan ulluraxtır: ögüz, göl balıx, aya, kartxına, kızı| anınŋ, tülkü, katın kişi hem yanlahına tuvhan uvlu anıŋ?|

[157] KÖZ YAŞININ ÇEŞMESİ

(Kırımtatar ulusunuŋ yomax)

Çeya da korxunçlu Kırım Girey xan ėdi. Kişini- de ol ayamadı.| Xayıfsunmax tanış tüvülda barıba yat anar ėdi. Küçlü ol ėdi, ançex| xalı anıŋ kiçikräktir anıŋ çeyalıxtan ėdi. Taxtına ol bama aşarı| kırhanlarnıŋ kirdi. Kırım Girey xan buyrux ėtti bar öz cinsniŋ| uvluların kırma, dahı ėnk kiçilärni. Araba tengiliniŋ kadarına ulannı| kaldırmadı. Bu kanlı işin kıldı, ki kişigä- de başına sahış xokümlük| üçün kirmägeyt, negingä ol, Kırım Girey, tiri da taxtında olturat.|

Uruş vaxtında yer kızdı, kül andan son kalır ėdi. Bir türlü şikäyat| hem sıyıt şevahatsız xannıŋ ürägin tiymädi. Ol debexalarnıŋ kanın|içmä içti. Barları kopsaldılar da titrädlär, kobuv alnına anın kaçtı.|

- “ Yaxşıdır, kaçhın, - aytır ėdi xan, - tügäl, ėger korxadlar.”|

Xokümlük da sıy – barısın anar tındılar. Süvümlük hem| yılmalıx tanış tüvül anar ėdi. Dahı axça ėdi ėkinçi yergäsindä.|

Har adamda üräk bardır. Bolat temir, bolat taşlı. Kahars taşxa - taş| kaytuv avazıba karuv berir. Kahars temirgä – temir çınlar. Ulusta aytır| ėdlär: Kırım Gireynıŋ ürägi yoxtur. Üräkniŋ orunda – tüknüŋ uvuçu.| Kahars tükkä – nindi karuv kabul ėtis? Tuyalat-me bundi üräk?|

Ançex barısına uç bardır. Kartaydı xan. Xalsızlandı ürägi anıŋ.| Süvümlük kirdi ortasına anıŋ. Da tükbä kaplahan üräk yımşaxlandı| da uşahan adamlı üräginä kılındı. Yalanhaç. Alayıx.|

For xan haremgä yesirkanı keltirdilär. Kiçiçek, arıx| kızıhıçexnı adıba Deläre. Aharahı haremniŋ bahuvçu anı haremgä| kiyirdi. Körüp anı, xan dahı çebärliktän sokkalama başladı da| talmayınça körküŋ anıŋ maxtadı. Vale dahı Deläre öz| yılmalıxlarıba, şirinligibä hem şevahatlıhıba ürägin xannıŋ| bolalmadı issitmä, ançex ol bir ten bek suklançı anar ėdi. Da burunhu| for öz uzun tirligindä xan tuydu, ki üräk sızlama, avruma hem biyanmä| bolalat, anladı ki tiridir ol.|

Uzax tüvül yasırda Deläre tirildi. Salpradı ol, xaz yaş çeçäk| kuyaşsız salpreyt. Salpradı Deläre da ol dunyaha kayırıldı. Batışında| künlärniŋ bek avur ėr kişigä bar canından süvmä. Bu süvümlüktän| üräginä avurdur. Da hanuz kaçan süvümlü can ömür zamanlarha| tirliktän kayırılat. Üräk kan bıla yıleydır da sızlav toxtamayınça| adamnı kıyneyt. Budur giläy tuymahı. Anladı xan, neçik avurdur adamlı| üräginä.|

İndädi xan özünä taş ustaçını, kuvuşturuvçunu Persiyadan adıba| Omer da ayttı anar:|

[158]

- “ Kılhın buley, ki taş yuz yıllıxlar aşarı èltkey muyaymahımnı. Ki| taş yılahey, xaz ürägim yıleyt.”|

-Taş ustaçı sordu:|

- “ Körklü- me kız èdi?”|

-Xan yavaş, ullu alhemibä avazında ayttı:|

- “ İgit ol èdi. Tügäliçä, kıyasa kuyaş ol èdi. Çebär da şirin,| butuxamorha ukşaşı ol èdi. Kögürçüŋ kibik tınlavlı èdi. Yaş, xaz tan| bıla, yaxşı canlı xaz ana, yılmalı èŋse yaş ulan ol èdi.”|

-Uzax tınladı Omer da sahış ètti: neçik taştan adamlı yaş| kuvuşturma? Netek zamandan ol kayırıldı xanha:|

- “ Ne taştan kılarsın? Taş tıyılçan. Ançex èsä ürägiy seniŋ yıladı,| taşnı- de yılattırmın. Canı èsä sendä bardır, taşta- de can tabarmın.| Kleysiŋ yaşıynı taşıma taşxa? Yaxşı, taşırmın. Taş yılar. Ol barlarına| menimki-de açımax üçün yomaxlar, Omer ustaçınıŋ sızlavı üçün| yomaxlar. Dunya bilinir, ne bu èr kişiniŋ yaşları. Aytımın saya bar| kertisin. Ketärdiy mendän barısın, nebä tiri èdim: tuvmuş yerimni| ketärdiysiŋ, uruvumnu, adımnı, sıynı ketärdiysiŋ mendän. Yaşlarımnı| menim kişi-de körmädi. Giläy yaşları menim èdi. Haleginä körärlär| alarnı. Taşlı yaşlarımnı körärlär. Küvädohon bu yaşlarım bolur.| Yaşları seniŋ süvülmüş üçün da menim tirligim üçün.”|

Marmor taşı üstünä Omer çızdı bir çeçäk, èkinçi. … Da ortasında| çeçäklärniŋ ol adam közün çızdı. Andan taş kökrägi üstünä èr| kişiniŋ yaşı tiyişli bolur sarxma. Ömürgä deyin, kün da keçä| toxyamayınçä küvdürsüŋ anı. Ki yaşı kişiniŋ yomulhey adam| közündä da yavaş, yavaş bürültkey çerayı aşarı da kökrägi aşarı.| kovuştan kovuşxa.|

Da hanuz Omer çızdı güvrülü bahanı- belgisin adam| èrksizliknіŋ. Ol anladı, ki xannıŋ canı xalsızlıx kemirät: negä| anıŋ tirligi keräkli èdi, boştır ol, barısı heçlik. Èglenmäk da| muyaymax, süvümlük da kek- budur adam tuyunçları.|

Ėndigä deyin bu sahınç taşı Baxçisarayda turat. İndeydlär anı| “ Köz yaşı çeşmesi”. Da bugüngä deyin ol yıleyt. Kündüz yıleyt da| keçä yıleyt.|

Buley yılları aşarı ömürgä deyin Ömer taşıdı süvümlük da| açılıhın, tirligin da ölüm yaş kızınıŋ Delärenіŋ da birgäsinä öz kıyın| da yaşların ömürttü.|

[159] BAXÇİSARAYNIIŊ BUNYATMAHI

(Kırımtatr ulusunuŋ yomax)

For Mengli Girey xannıŋ uvlu avlamaxka ketti. Ol biyik kaladan| yılhalıxka ėndi. Kala farstlartın fordan çirim ormanlar başlandılar. Anda| top-toplu bar türlü kiyiklär ėdi. Kün avlanmaxka yalçıxlı ėdi da xan| uvlu çox koyanlarnı, tülkülärni da dahı üç yur avladı.|

Da Mengli Gireynın uvluna kläk keldi ormanda yalhızha kalma,| keläsiŋ üçün sahış kuvma. Kullarha ol buyurdu olcav bıla kalaha| kaytma. Özü ormanda kalıp, yanaşa Çirik- su özänniŋ turux usnu olturdu| da sahışlandı. Ahaç butaxları ėmin şıbırdaştılar, tınçmuş çuvladı| özänniŋ ahuvu. Kuyaş batmaxka xava hadirländi. Da bu tınçlıxta| karşısınıŋ özänniŋ kırıyında bilüvsüz kozhalmax tuyuldu.|

Kütövlärdän yılan kımıldadı, anı ėkinçi yılan kuvdu. Başlandı| ölümlü çengäşmäk. Kuçuşup, alar xayıfsunmaxsız iti tişläribä bir| birisin yırttılar. Ėşilmäk uzax tartıldı. Birisi yılan bütün kanlı da| yaralahan ėşilmägin toxtattı da xalsız başın tüpkä yeberdi. Bu| vaxtın ormandan hanuz bir yılan aşıxça kımıldadı da yenüvçü| üstünä özäländi. Yanhı kanlı uruşmax başlandı. Yeşil yaşotta uruşa| tegeräklärbä buruldular alar. Yaramadı ayırma kayda kim. Buley ėşilä,| alar kırıydan yıraxlandılar da kütövlärdä taspoldular. Tuyuldu ançex| çeya sızhırmax da butaxlarnıŋ çırhılmahı.|

Xan uvlu közlärin yengän yılandan yebermädi. Da barça öz atası| üçün hem cinsı üçün kayhıra, sahış kuvdu. Alar ėndi, kıyasa bu yarım| tiri yılan. Buley özü yarahan biyik kalada olturadlar, öz tirligi üçün| kopsaladlar. Kayda- ės uruş çeginät. Kimgä kutlu ol bolur? Kim yenär?| Altın Orda hem Stambul? Kimdir bunu bilät? Ançex anar da atasına| anıŋ, Mengli Gireygä, orozu be yengän yılannıŋ bernälägän…|

Açı sahışlarında aştı netek vaxt. Da xan uvlu kördü, ki yarahan| yılan kozhalat, kleyt başın kötürmä. Avurluhuba, ançex uydu bu anar.| Yavaş, yavaş ol kozhaldı da kımıldadı suvha, içti suv, son bütün gufuba| özängä battı, bitrax tınçaldı da kırıyha çıxtı. Bahınat xan uvlu da| közlärgä inanmıt. Tamaşalıx da butek: yaralardan tızı-de kalmadı,| bir-de çızışmax körünmit. Savuxkan yılan karşısına kırıyha çomdu| da közlärdän taspoldu.|

Şatırlandı Mengli Gireynın uvlu. Bu biyançli belgäsi! Alar| kötürülürlär! Budur alarnıŋ baş yazışı! Ol sekerdi ayaxlar usnu,| atladı kalaha da aşıxtı atasına bar körgänni yomaxlama.|

Kıyınlı çıdamax bıla bilüvlärin uruş tüzüdän kalada tözdülär.| Da keldi xabar: Stambul çerivi yendi Altın Ordanın Axmed xannı,| [160] kaysı burun tavusladı bar Gireynıŋ çerivin da anı özünü tavlı kalaha| kuvhurdu!|

Bu orunda, kayda yılanlar ölümä çengäştilär, kart xan buyurdu.| saray kondarma. Saraytın xan azbar dunyası oçarlandılar. Buley ėdi bunyat| ėtkän Baxçisaray. Ėki yılanlarnı xan buyurdu öz tamha üstünä çızma.|

Keräk ėgeyt üç yılan çızma: ėkini çengäşindä, üçünçünü-| tınışsız yengänni. Ançex üçünçüsün çızmadlar: usludur xan Mengli| Girey ėdi!|

[161] YEDİ KUDUX

(Kırımtatar ulusunuŋ yomax)

Suvsuz Kırımlı yılhalarda tirildilär üç çaban- atası ėki uvluba. Yaz| başı, kaçan yamhurlar yavar ėdlär, yılha oyanır ėdi, bar yarçıxlar da| cuhurlar tolu suvdan ėdlär, tüzlär – yuvuş, ösümlüklär onardılar da| kuyaşxa tartılır ėdlär, çıpçıxlar çozdular, dunya biyanir ėdi.|

Ançex kuyaş kötürülür ėdi yoharrax da yoharrax. Barça| kaynarrax kılınır ėdlär anıŋ nurları – kurhax şevahatsız kuru yelbä| yuvuxlanır ėdi. Suv taspolhaladı, yer kaynarlıxtan yarçıxlanır ėdi.|

Salpradı sarıtxan ösümlük:|

- “ İçmä”!|

Çıpçıxlar ėkinçi kırıylarha uçtular:|

- “ İçmä!”|

- “ Dunya yabundura kollarıba közlärin, çahırdılar:|

- “ İçmä!”|

For ėnk kuru yazın, kaçan bar suv amanatlar tügättilär, çabanlar,| xaz şturlaplar, tıyıladohon muyayhan olturdular. Zaval yuvux ėdi. Ne| kılma? Sırt tarafına barısın – teŋgiz körärsiŋ, tüş tarafına barısın -| buley özü teŋgizgä kelirsiŋ. Bar yanlardan suv. Ançex alhın da iç anı:| tuzlu, açı, yaraşlı tüvül tirlikkä ol.|

- “Bolmıt buley, ki yer aşahartın suv bolmaheyt, - terän sahışıp, ayttı| atası, - ahat ol buley, neçik biznіŋ tamurlarımızda kan ahat. Ki anı yer| üstünä körmä, kudux keräktir kazma.”|

- “Ne sen, atamız terskelänäs, - aytadlar uvluları, - yer tübündä| ėsä suv bolheyt, ol sarxkeyt anıŋ aşıra da çıxkeyt üstkä”|

- “ Barısı özü tüvül kılınat, karuv berdi atası, - vaxttan| vaxtxa kolların-de keräktir bunar yaraştırma. Haleginä alıyıyz| küreklärni da kabunuyuz işkä!”|

Da çabanlar kuruhan çamurha yarıldılar. Küvädohon kuyaş| toxtatmadı alarnı. İti suvsap-de toxtatmadı. Bama yanaşa kazhan| cuhurdan östü toxtamayınça, teşik yerdä ulhaydı. Keçkä derä| çabanlar cuhur kazdılar ėki adam kadarına, ançex suv körgüzülmädi.| Körmädlär anı ėkinçi-de keçägä, üçünçügä, beşinçigä,| yedinçigä…|

-“Xor oyun, atamız, uvlularına taptıysın, - başladlar küvürdänmä| uvlular, - iştän ançex suvsapımız ulhaytılat, vale bögövrätmä anı| yox nebä.”|

-“Ėglenmäkkä tüvül, ulanlarım, biz zaxmet ėtäbiz da maşxıt| ėtmim men sizdän. Yumuş ėtäbiz tirlik üçün biznіŋ yerimizdä,-| [162] talçıxkan avazıba tazırlandı atası,- da bunun bıla xor ėtmä hem| taydırma yaramıt.”|

Da baxmayın tolhan yılların, ol yumuş ėtti azrax tüvül ulanlardan.|

-“İnanamın, ki suv yer tübünä bardır, tuyamın anı. Şahat biz| yaraşlı tüvül orunda kazabız, şahat kolaylı tüvül kazmax orun| sayladıx? Şeme keräk ėkinçi orunda…”, - sahış ėtti kart çaban.|

Da çabanlar başladlar ėkinçi orunda kazma. Ançex keläsi yedi kün| aşarı alar suvha kazılmadlar. Ėkinçidän son, üçünçü kudux kazdılar,| son dördünçü, beşinçi, altınçı tabuldu. Vale birisindä- de alardan| tamçı suv yox ėdi.|

Kazadohon yedinçi kudux, atası ulanlarıba birdän buley yadadlar, ki| dahı sözlämädlär öz arasına, ançex kazdılar, kazdılar, yardılar da| yane kazdılar katı Kırımdahı yerni. Keçkurun alar kazhan çamur usnu| xalsız uçar ėdlär. Ançex tanbılahı çıx bitrax bögövrätir ėdi da| omonhaltır ėdi alarnı. Burunhu kuyaş nurlarıba alar üçöv yane kollarına| kürüklärni alır ėdlär da iştän alınır ėdlär.|

Sondrahısı, yedinçi keçä, kazadohon yedinçi kudux, atası| bolalmadı kazhan cuhurdan çıxma da konma cuhurda kaldı. Koyup| başı tübünä yudurux, ol fordan, neçik har birisi yadahan kişi, çirim ėtti.| Da körät ol tüş. Suv tüşlänät anar. Aruv, suvux, bar yedi kuduxların| ol tolturdu, avlax yılhaha çuvlu çırlaxlarba kuyuldu. Onardı, suvba| içirtkän, Kırımlı yılhalıx, miŋli avazlarıba çıpçıxlarnıŋ avazlarıba| çınladı. Uvlular kuyadlar birisi ėkinçi üsnü suv, külädlär da ėkileydlär:|

-“Kertisi atamıznıŋ naviligi!”|

Yartı keçä kart çaban oyandı. Koluba özü katına karmandı da| yuzläri anıŋ balkıtlandılar: yer yuvüş ėdi. “ Suv yırax tüvül! - Sahış| ėtti kartxına, - haleginä tınç canba yareyt yuklama!” Da çaban terän| yukuba yukladı.|

Tandasına birisi uvullardan yeberdi kuduxka çöläk, ki atası| tolturhey anı kazhan kumba. Ançex ne bu: çöläk katı yergä kaxmadı,| ançex tanıhısız “plüx” tuyuldu. Bahındı bala cuhurha da kördü| anda öz sufatın da köklärni tanbılahı yulduzlarıba.|

- “Suv! – Bar öpkä küçündän kıçxırdı ol.|

Anar karındaşı yuvudu, ol- de bahındı cuhurha da bütün yılhaha| kıçxırdı:|

- “Suv! ! !”|

Karındaşlar salındılar ėkinçi cuhurha, üçünçügä dörtünçügä-| anda-de suv ėdi. Nindi bu tamaşalıx? Bar yedi kudux top-tolular ėdlär| aruv, suvux, yaraşlı içmäkkä suvba.| [163] İgit çabanlarha körgüzündü, ki çüvrä barısı alışındı da| şatırlandı. Kuyaş toxtandı buley şevahatsız küvdürmä, köklär| kökrägindilär, kılındılar çebärräk, yaş yelçek yelpädi, adamha| yeŋgiliräk nafst kapma. Çabanlar çöläklärni kaptılar, başladlar suv| süzmä da yer üsnü kuyma, kıçxıra:|

- “İçkiŋ suv, Kırım yeri!”|

İçirttilär koylarnı, özläri içtilär da ançex haleginä atasın| küşandilär:|

- “Kaydaz atamız?”|

Uzax bürüldülär alar yılhalıxta. Onarhan, yaş avazlarıba| çahırdılar atasın. Ançex kişi-de alarha karuv bermädi.|

Buley ėndigä deyin kişi- de bilmit keyre kart çaban bulundu. Dunyada| aytadlar, ki ol tirligi üçün Kırım yılhalarda çırlaxka çüvürüldü. Da bu| çırlax bar yedi kuduxların yaş suvba tolturdu.

[164] KOYAN- YALÇI

(Kırımtatar ulusunuŋ yomax)

Tirildi bundi yarlı kişi adıba Nasır-Ėddin- oca. Bundi miskin ol ėdi,| ki yox ėdi anınŋ bir birley axçaçex, ki ėtmäk satınalma, üvdä kalmadı| yonha otun soba kızdırma.|

- “ Ne, aham, kılarbız? –Sorat katını. –Nemet bizdä kalmadı.”|

- “Muyayma, - karuv berät Nasır-Ėddin- oca, - bügün nemet yox,| tanda barısında çox bolur! Ançex bar barısında ne aytımın, tınlahın| meni. Barhın ėndi ėtçigä da koy ėttiŋ kol andan- sondrahı for borçxa,| konşulardan kol un, kave da otun. Aytxın, ki tanda ėki anca kaytarımın.| Kabul ėtip bunu dört konaxka hadirlä sıylamax. Da bahın, ki tatuvlu| bolheyt- keçkurun sıylı konaxlarımızını kolarmın”!|

Tamaşalandı katın:|

- “Ne kılasın? Negä bu saya konaxlar keräkli, özümüzgä yox| ne aşama?”|

- “Özüy körärsiŋ! –Aytat Nasır-Ėddin-oca. –Kelgäçök alarha| aytxın: “Ne bu keçiktiyiz? Karvaş seniŋ buyruhuba bişirmä kuvurma,| tatlı yuha da kave kaçandan keldi”.|

Katın hanuz artıx acayıplandı:|

- “Nindi hanuz karvaş- yalçı bizdä bart? Kaydan ol tabulur?”|

- “Barırmın da keltirirmin anı” – aytat Nasır- Ėddin- oca.|

Nemet katın kişi anlamadı, ançex sahış ėtti:|

- “Alcamadı- me menimki aham?”|

Nasır- Ėddin- oca köndärildi tanış avçıha.|

- “Bol dostuba, aytat,- bergin maya bu ėki koyannı, ne tünägün| ilinçikläriya tuttuysın. Astrı keräkli, yalçıhıma alar!”|

Avçı batil ėtmädi dostuna. Berdi Nasır-Ėddin- ocaha ėki koyannı.| Kayttı ol üvgä da aytat katınına:|

- “Keltirdimin ėki karvaşnı. Birisin kaxraçexka olturhuzubız,| ėkinçi özümbä alımın. Tut ėsiydä, ne hanuz aytımın: indä konşunuŋ| uvlunu, Veleşnı, olturhuz anı bu özü kaxraçexka, kayda koyan-de| ornatxan, da kol, ki kemanha çalhey. Kirgäçök bizgä, ber anar işaret-| şatırrax çalsın. Tuysa ėsä, ki kim kaxraçexka yuvuxlanat, koysun| keman ėşik katnı da teyz astransın.”|

Katın kişi akırtınlıx bıla tınladı da aytat:|

- “Kılarmın buruhuya körä. Xornu kenäşmäsin!”|

Ornattı Nasır-Ėddin- oca bir koyannı kaxraçexka, ėkinçisin kıstı| koltux tübün da içki odasına bardı.| [165] Kirdi. Anda çuv, sözläşmäk: birläri kave içädlär, ėkinçiläri tütün| içädlär, üçünçüläri ėtiklärni çeşip kilim usnu tınçaladlar. Nasır-| Ėddin- oca

eşik katnı olturdu da başladı koyannı sıllama. Dunya anıŋ| usnu bahınadlar, külädlär, maşxıt ėtädlär:|

- “Bahınıyız ėndi, ol avçıba kılındı!”|

- “Hey, Nasır-Ėddin- oca, neçik bu sen koyannı tuttuy?”|

Nasır-Ėddin-oca saldı közün maşxıtçılar usnu da ėmin aytat:|

- “Nindi mendän avçı! Kayda bu maya tutxalama alarnı! Bu| koyançexnı tutmadım ançex yolha aldım.”|

- “ Neçik bu yolha aldıy?”- Soradlar.|

- “Buley özü neçik ėkinçiläri yolha aladlar. Bu koyan – karvaşım. Ol| bar menim buyruxlarımnı tügäl ėtät. Tapmasız bar dunyada| yaxşırax karvaşnı. Özläri biläsiz nindi yetizlär alar hem neçik terk| alar kaçxaleydlar!” –Nasır-Ėddin- oca anlatat.|

Adadlar barları, ançex Nasır- Ėddin- ocaha inanmadlar: az- me ol| bolmahan nersälärni yomaxleyt!|

“Tınlamayız anı, ol tüşlärni yomaxleyt!”- Aytadlar anar külä.|

- “Ne? Aytasız, ki barın barmaxtan çıharam? – Karuv berät|

Nasır- Ėddin- oca. –Sınayız kertiligin sözlärimni.”|

Nasır-Ėddin-oca kayrıldı üç xoca bezärgänlärgä, kaysılar| yanaşa olturdular:|

- “Boluyuz siz bu kavhada töräçilärbä!”|

- “Ne biz borçlubız kılma?” – Bezärgänlär soradlar.|

- “Nemet ayrıxsı keräksiz. Barabız maya. İyarmin karvaşımnı| üvgä buyruhuba sizgä yaxşı sıylamax hadirlämä.”|

Bezärgänlär ėdlär ėnk iti kulaxlılar da nindi xoca kayırılır| tölävsiz sıylamaxtan?|

- “Yaxşı, -aytadlar, - bolubız rast da tüz töräçilärbä. Hadirlätsin| katınıy bizgä kave.”|

Bülgüldü Nasır-Ėddin- oca koyan kulahına da aytat:|

- “Hey, balaçex, tuyasın ne konaxlar keräkleydlär? Aytxın| übiyçägä, ki biznіŋ kelüvümüzgä kave bişirgeyt. Da ne bu kave?| Yalhız kavadan az bizgä da tox bolmast adam. Aytxın, ki semiz| kavurduçok şişlätkey. Tutxun ėsiydä: kavurduçok! Da lavaş bişirsin.| Tutxun ėsiydä: lavaş! Da yuha bişirsin. Unutma- yuha!”|

Tuyadlar barları, külädlär, birisi ėkinçi üsnü közün salat. Nasır-| Ėddin-oca açtı ėşiklärni kenräk da yeberdi koyannı. Koyan – hop! Da| kutuldu.|

- “Na, artıx körälmäs öz koyannı!”- Külädlär içki odasınıŋ konaxları.

[166] - “Nek körmäm? – aytat Nasır-Ėddin- oca, - terk körüşübiz| anınba.”|

Olturdular alar bitrax, kave içtilär, bir neçä sözübä alışındılar,| bitrax tütündülär. Sondra caxlamayınça üvünä Nasır-Ėddin-| ocanıŋ bardılar. Katını Nasır-Ėddin-ocanıŋ azbarha basahatın| çıxtı. Aytat “Kün yaxşı” da başladı tıyma da tazırlama alarnı:|

- “Kayda bu butek vax ėdiyiz? Mendä barısı kaçandan hadir!”|

Konaxlar kirdilär, körädlär: örtü yayhan, çenaxlar tüslü yem bıla| turadlar, aşayış iyisi yıraxtan tuyulat. Adadlar alar da soradlar:|

- “Kaydan bilindiy, ki kelibiz da kelibiz üçöv?”|

-“Ne bu adadıyız da sorhaleysız? – Karuv berät katını Nasır-|Ėddin- ocanıŋ, -keldi yalçı da ėrimniŋ buyruhun ayttı. Ançex nemet| aytmadı, ki bundi keçikmäk bolur.”|

Konaxlar ançex bürälttilär başlarıba, olturdular da başladlar| aşama.|

- “Köräs, - aytadlar, - bar kolhan sıylamaxlar tirki üsnü bardır:| kave, lavaş, kavurma-de hadirlägän! Nemet tuvuşlu yalçı unutmadı!”|

Ėnk xocarax konax aşadı, içti da sorat:|

- “Kayda ėndi yalçıyız?”|

- “Tınçalat, aytat Nasır-Ėddin- oca. Kayırıldı öz kaxraçehına da| keman usnu çalat. Ne, tuymasız?”|

Konaxlar kulax saldılar: kertidän, kim- ės keman usnu çalat.|

- “Hey, Nasır-Ėddin-oca, seniŋ koyan usnu yareyt közün salma?”|- Birisi konaxlardan sorat, - türlü tamaşalıxlarnı hem xışşuvluxlarnı| hepsi suklanamın!”|

Ėkinçiläri-de konaxlar başladlar kolma:|

- “Yarat bizgä-de seniŋ tamaşa boluşuvçunu bahınma, bir| közçögüŋ anıŋ üstünä ançex salıbız!”|

- “Na, ėger buley barlarıyızha klänät, bolsun buley, körgüzümin| yalçımnı. Ançex tınç barıyız da sözlämäyiz: tuyar ėsä nindi çuv, salır| öz oyun savutun da toxtar çalma. Korxax ol bizdä, yatlar katına çalma| imänät. Toxtasa ėsä – tüşlü koltxa boluşmas, dahı keman koluna| almas!”|

Konaxlar inanattıladlar:|

- “Tınç da ėmin tıyıltın yuvurbız anıŋ kaxraçehına, tıyıltın da| sözsüz barıbız.”|

Barları Nasır-Ėddin- ocanıŋ artından bardılar, bardılar tınç,| tınışsız. Tuyadlar, çebär niggun yaylanat. Da buley çebär kim-ės çalat, ki| birisi konaxlardan tutunmadı da kıçxırdı:|

- “Vay, neçik körklü! Cannıŋ teränliginä kabat!”| [167] Da aythaçox- - niggun yırtıldı.|

- “Ėx, aytttım sizgä sözläşmäskä, - başladı tıyma konaxnı Nasır-| Ėddin- oca, - koyanımnı kobuluşturduysın!”|

Bezärgän ançex durusleyt:|

- “Bek yaxşı çozat! Bek yaxşı! Boşatxın maya, tutunmadım!”|

Ėkinçiläri-de anar ėkileydlär:|

- “Bek yaxşı! Bek yaxşı! Körgüzgün bizgä öz koyanıynı!”|

Nasır-Ėddin- oca açtı bitrax ėşiklärni. Konaxlar tıxtılar ėşik| aşarı başların, körädlär: keman yer üsnü yatat, miyuştä koyan olturat,| kulaxların kıstı, közlärin yumdu da bütün tenibä titrätnät. Nasır-|Ėddin ocak kol usnu anı aldı, sılleyt da kulahına şıbırdeyt:|

- “Korxma, uvlum, imänmä, hanuz konaxlarha bitrax çal, bol,| yaxşısın.”|

Koyan anuz kipräk kulaxların kıstı, bütün tenibä kopsalat dahı| tükçögü örpeydi. Ėnk xoca bezärgän yabuştu Nasır-Ėddin- ocanına| da aytat:|

- “Satxın maya öz koyanıynı.”|

Ėkinçi konax aytat:|

- “Yaxşırax satxın maya, artıx tölärmin!”|

Üçünçügä-de klänät, ki bundi tamaşalıx üvdä bolheyt.|

- “Sat maya! Kızhançılamamın, netek kleysiŋ – tölärmin!”|

Ėnk xozarrax bezärgän ayaxlarıba teptär ėtät:|

- “Ne kıçxırasız, men burunhu koldum koyannı maya satma,| kişigä-de sizdän kaytarmamın anı!”|

Bundi çuv da firyat kılındı – bar üv kopsaleyt. Nasır-Ėddin oca| tınçlatat:|

- “Neçik men satarmın bundi koyannı? Oldır ėnk burunhu karvaş| da çalhıçı. Katınım anar çınıxtı, bolalmas anıŋ bıla ayırılma. Yo, yo,| kolalmayız, menim koyanımnı satmam”|

Konaxlar başladlar koyma ėsinä Nasır-Ėddin- ocanı:|

- “Alışımın anı tonçax usnu!”|

-“Alışımın èşäk usnu!”|

- “Alhın yuz altın!”|

Nasır-Èddin- oca sevaralaşmadı. Bu vaxtın Nasır-Èddin- ocanıŋ| katını kirdi da ayttı:|

- “Uyatsız sen kişi, konaxlar saya keldilär da kolma koladlar| sendän, übiydän, da sen batil ètäs alarha. Körklü tüvül keçinäs da| kart adetlärimizbä sanaşmıs!”|

Terän inçxırdı Nasır-Èddin- oca da aytat:|

- “Na, yaxşı, bolsun buley. Sana axça negingä sevaralaştımın!”|

[168]

Ènk xoca bezärgän sanadı axça, Nasır-Èddin- ocanha kaytardı| alarnı, kulaxlardan koyannı kaptı da makırat:|

- “Hey, koyan, hale sen menim karvaşıy!”|

Son aylandı dostlarına da aytat:|

- “Talaşınmabız öz arasına bu koyannıŋ sartın. Özü Allax meni| anıŋ übiybä sayladı.”|

Bazlaştılar ol èki bezärgänlär Allaxnın saylanmışıba: bundi| keräklärdä yaramıt ters kart resimlärinä turma.|

- “Bu cehetından kleymin sıylama sizni, - aytat burunhusu| bezärgän. –Hey, koyan, kaçxın üvümä da yanhı übiyçägä aytxın, ki| yalbarmaxtan son kelimin konaxlarba üvgä. Hadirläsin bizgä tatlı aş!”|

Yeberdi ol koyannı. Koyan èşiklärgsekerdi da ormanha suvuruldu.| Artıx kişi-de anı körmädi.|

Konaxlar hanuz bitrax olturdular, sözläştilär da meçetkä| yaybarmaxka bardılar. Son barları, Nasır-Èddin- ocanıŋ başıxa bardılar| bezärgängä ingir aşına. Nasır-Èddin oca ançex barmadı.|

- “Başım avruydır, -Nasır-Ėddin- oca aytat, - da talçıxkan men| ne- ės bügün.”|

Konaxlar üvünä bezärgänniŋ yuvudlar, körädlär- karanhılıx| terzälärdä. Kaxtılar ėşiklärgä- tınçlıx, kaçtılar hanuz- kişi- de| ėşiklärni açmıt. Başladlar yuduruxlarıba bar küçündän ėşiklärgä| hem terzälärgä yançma. Ėşiklär açıldılar da basaha usnu yukusrahan| übiyçä çıxtı, yeseleyt da sorat:|

- “Ne bu, süvärim, keçägä konaxlarnı indädiy?”

- “Neçik bu keçägä? Tözmädiy- me bizni? Da ingir aşın| hadirlämädiy- me?”- Sorat bezärgän- übiy.|

- “Kaydan bilgeydim siznіŋ kelmägi üçün?” –Karuv berät übiyçä.|

- “Ne, saya koyan nemet aytmadı?”- Adadı übiy.|

- “Nndi koyan? Telirdiy- me?”- Öz yergäsinä adeyt bezärgänniŋ| katını.|

- “Na biznіŋ yanhı karvaş!”- Ėkrar ėtät bezärgän.|

- “Kertidän xastalandıy-me, maşxıt ėtäs-me mendän?”- Übiyçä| açuvlandı, yaptı ėşiklärni da kirdi üvünä.|

- “Aha, bu itniŋ kulahı aldavladı meni!”- Makırdı bezärgän da| üvünä Nasır-Ėddin-ocanıŋ salındı.|

Keldi ol da başladı kıçxırma:|

- “Aldavçu sen! Yaltayladıy meni!”

Nasır-Ėddin- oca çıxtı azarbaha da sorat bezärgändän:|

- “Sökkäläşmäk alnına, burun aytxın, kaçan da kayda yaltay işin| kıldımın.”|[169]

- “Koyan katınıma kaçmadı, menim buyruhumnu anar kaytarmadı da| özü bilüvsüz keyre tas boldu.”|

Nasır- Ėddin- oca ançex külät:|

- “Men seni yanhıltmadım. Sen özüy özüynü aldattıy.”|

- “Neçik bu –özüm?” –Sorat bezärgän.|

- “Sahınhın, - aytat Nasır-Ėddin- oca, - buyrux ėtmä koyanha sen| buyrux ėttiy, vale ayttıy- me kayda sen tiriläs- nindi oramıy hem üvüy| seniŋ?|

Bezärgän manlayına yudurux bıla kaxtı:|

- “Kertidän, aşkartmadım anar!”|

- “Tüz da rast aytxın: seni iygelär bundi buyruhuba- tapxeydıy- me| kabul ėtüvçünü?” – Sorat Nasır-Ėddin- oca.|

- “Yo, tapmaheydım,” –muyayadohon karuv berdi bezärgän.|

- “Ol fornu, ne izleysiŋ?”-Aytat Nasır-Ėddin- oca –Yarlı koyançex| hale-de bar salalarda hem şaharlarda, bar kırıylarda, tüzlärdä da| tavlarda izleyt üvüŋ da tabalmıt. Sahış ėtäm, ki tapmas anı ömürgä| deyin. Borçlat özüynü bu teliligi üçün. Xayıf maya ançex, ki tas ėttiy| bundi tuvuşlu karvaşıynı!”|

Körät bezärgän- yox ne tüvşürmä anar. Yeberip başın,| rusvaylahan bezärgän üvnä bardı.|

Nasır- Ėddin- oca kaytardı bar borçların, ėtmäk da otun satınaldı da| bu özü şaharda kısıxlıxsız tirildi.|

[170] AY- PETRİNİD ÇOHARAHI

(Kırımtatar ulusunuŋ yomax)

Alupkanıŋ da Misxornuŋ ortasında, Xasta- baş özänniŋ kırıy| katnı, ėki zamanlarda tirildi kart ėr kişi kart katın kişibä. Alaçıx|alarnıŋ alarba birgäsindä kartaydı da barıba salpraydı da karpayıldı.| Acayıpsız budur: kart ėr kişigä toxsan, anıŋ katınına- seksän yaş| ėdi. Ulanları alarnıŋ örtädän kayırıldılar alardan da dunya arasına| söbüldülär. Kiçiçek baxçaçex az- azhına kemlärin künnüŋ| yetkilädi.|

Tuydu kartxına ölüm vahdasınıŋ yuvumahın. Bir sahış anı| kıynadı: kaydan adamlı astramaxka axça alma? Da muna pir kişi,| sondrahı xalın yıştırıp, küvülländi neçä kerät ormanha barma,| tavlarda kuruhan butaxlarnı yıştırma, Alupkanıŋ bazarda alarnı satma| da tabut özünä satınalma.|

Tandasına kartxına belbavba baylanıp, bir koluna bolta aldı, ekinçi| koluna – kazıx tayanmaxka, da tavlarha suvuruldu. Sıx da uzax ol| tınçladı, negınçä Ay-Petri tavın kalxtı. Anda köplügü kuruhan ahaç| ėdi.|

Kartxına otun satmaxka yardı, yuklädi arka usnu da sürünädohon| tav tabanına bardı. Yuvudu çoharaxka, kaysı Xasta- baş özänçekkä| ilkin berät. Kuyaş köklärniŋ ortasında ėdi, kaynarlıx da talçımax| barıba xalsızladlar pir kişini. Ol olturdu, arkasından yıştırhan| butaxlarnı yer üsnü saldı da opxalıx bıla özändän suv içti.| Bögövrätip suvsapın, kartxınaha kländi yuklama, da arkasıba naratxa| yabuşup, kartxına yukladı.|

Oyandı. Bahınat: kuyaş kün batışıxa ėnät – kün tügätilät.| Kartxına öz katını üçün xalabılandı da üvünä aşıxtı. Yengil arka| usnu yıştırhan otun saldı da sekergälä taştan taşxa, başladı tavdan| tüşmä. Barat da kart kılıhından özü özünä sözleyt:|

- “Az otun yıştırdım, bek yengil yugüm. Kerägegeyt ėki onça| alma.”|

Bu zamanda kart katını anıŋ başladı kobuluşma: kayda bu kartxına| anıŋ tas boldu? Da bardı ormanha izlämä anı. Baradohon utruladı ėr| kişini ėltädohonnu arka usnu otun da sordu andan:|

- “Utrulamadıy- me, bahatır, ormanda menim kartımnı?”|

- “Ne saya, anam, bardır, - karuv berdi ėri, - kartlıxtan sokurlandıy-| me, kart ėriyni tanımız?”|

- “Külmä mendän, karttan. Sen-de kartayız. Ėrim- de yetmiş yıl| burun bundi bahatır ėdi”.|

[171] Anladı kartxına -, ki suvun ol içti tamaşa igitlik çoharaxtan. Anıŋ| üçün anar kaçan- ės, hanuz yaş künlärindä, itta yomaxladı.|

Kart katın kişi, anlavlu, keçikmäyiŋ klädi bu suvun tatma. Ėr anlattı| anar neçik çoharax tapma da üvünä suvuruldu. Sahındı ol, ki çox| yıllar çalman tüzätmägän turat, ki kabaxlar sındırhalahan da buley| bundan başxa köplügü iş bardır, kaysı übiyniŋ közün hem kip| kolların keräkleyt.|

Karıştırınıp işkä, ol körmädi ki azbarda keçä yuvuxlandı.| Sahındı katın üçün. Kaçtı tavlarha. Neçä dakka aşarı yolun, ne| tanbılada neçä sahat bardı. Ançex çoharax katnı anıŋ katını yox ėdi.|

Uzax, tan bılaha deyin ol izlädi anı. Ėndi sahış ėtti, ki tapmas anı,| kaçan kütövlärdä yaş ulannıŋ yılamax tuydu. Kötürdü ulannı da| üvgä keltirdi. Keldi üvgä. Bu vaxtın kuyaş köklärdä kötürüldü da| bitrax yarıxlandı, yanhı kün tuvar ėdi. Adadı kartxına, körüp ki yaş| ulan belägän anıŋ kart katınnıŋ upraxlarha…|

Aşkara anar boldu barısı. Kart katın kişi, uşeydohon bar katın| kişilärniŋ begänibä da opxahıba igitlikkä, artıhaç köp suv| çoharaxtan Ay- Petri tabanından içti…|

[172] PEYMA XANUM
(Kumık ulusunuŋ yomax)

Birisi tavlı avulda kişi adıba Tokay tirildi. Ol avul başçısıba ėdi. Öz| usluluxtan bek öktem ol ėdi da barça akılıba sıylandı. For ol bar avul| ėliŋ yıştırdı da kotardı alarha:|

-“Bilämin, ki telilär siz, barçaz kleymin tabuşturma sizgä| tabuşturmahımnı. Kayadan, kaysı özän katnı, teriŋ şıptırıyız. Vahda| sizgä – üç kün. Şıptırmasız ėsä-sizdän gönüŋ şıptırımın!”|

Konuşturdu ulus. Kobuluşadlar. Tan bıladan keçkä derä olturadlar,| sahış ėtädlär, kayhıradlar. Ne kılma? Nindi teri kayada bardır? Bu| vaxtley kumhan bıla kolunda özänniŋ kırıyına kızı orundahı| ormançınıŋ, körklüçä Peyma xanum, keldi.|

-“Ne kayhırasız?” –Sorat boy kız.|

Ülüşündilär anın bıla öz kayhıba: buley da buley aytadlar, avul başçı| biznіŋbä sanaşma cehetın izleyt…|

- “Bar barından? –Sordu ol. – Muyaymayız! Barıyız anar da aytıyız:| kayda bu körgän, ki terin soymax alnına şıptırma? Barhın burun soy,| aytıyız anar, biz ėndi şıptırıbız.”|

Avul başçı çıdayalmadı oltura üvdä. Çıxtı ol özänniŋ kırıyna da| kıçxırat:|

-“Hey! Boştarxanlar, kayda bu şıptırhan teri?”|

- “Raxmetlän, Tokay! – Aytat dunya. –Kimdir bu şıptırat soymax| alnına? Bol yaxşısın, bu kayanı soyhun. Biz köz yumçohunda şıptırıbız| anı!”|

- “Hm-m! –Tukay anladı, ki özü telibä kaldı.- Na, aytıyız, kim bu| sizni akıllattı?”|

- “Öz başıba tabuşturmax tabulattıx,” –aytadlar.|

- “Aldeysız! –Aytat, - aytıyız kim ürätüvçü siznіŋ?”|

- “Ormançınıŋ kızı, Peyma xanum, akılattı bizni.” – aytadlar.|

Tokay buyurdu keltirmä üç taxta, kaysılarba kullux ėtädlar indır| basmahında. Son buyurdu, ki Peyma xanum yımşatxey bu “ gönlärni” da| alardan anar tonçax tikkey.|

Kördü Peyma xanum taxtalarnı da sorat:|

- “Ne bu keltirdiyiz?”|

Dunyaha uyat aytma-de bundi teli avul başçınıŋ buyruhun, da| imänädohon şıbırdeydlar:|

-Tokay ayttı, ki bu körpälär da buyurdu yımşaxlatma alarnı,| biçmä, da alardan anar tonçax tikmä.”|

Peyma xanum ançex küldü bu buyruhuna da ayttı konşularha:|

[173]

- “Ėltiyiz bu “körpälärni” indırıma da kiriyiz içkirimä – ėtmäk- tuz| tatıyız.”|

Da negінçä konaxlar içtilär – aşadlar, Peyma xanum ullu kapçuxka| yıştırdı taşlarnı, kip bayladı kapçux, da tuttura anı konaxlarha, ayttı:|

- “Muna kapçux koy tügübä. Koluyuz Tokaydan, ki iyirgey anı da| kip iplärni èşkey. Aytıyız, ki körpälärni biçtim, vale yox nebä tikmä| alarnı.”|

Buley èkinçi for Tokay telirtkän kaldı.|

For Peyma xanum atasıba otunga bardı. Atası buyurdu anar kuru| èmän, kaysı ösär èdi kedärgi yolnuŋ, yarma. Bu vaxtley Tokay öz yalçıba| ketät. Körät: körklü kızhına kuruhan èmän yarat. Tokay toxtattı| atnı da sorat:|

- “Kimdir sen?”|

Kızhına karuv berät:|

- “Menmin, Peyma, ormançınıŋ kızı.”|

- “Vax, nindi sen! –Èglendi Tokay, - tuydum, tuydum seniŋ usu| üçün. Aytxın. Peyma xanum: netek kerät boltasıba kaxtıy da netek| yonha yarçıhında anı uçtu?”|

- “Köräs-me, Tokay, men alayıx kız da sanama bilmim, - aytat| Peyma xanum, - sen öŋgä nersä, sen bar valayatxa bilüvlü da sıylı| èrän, bütün avulumuznuŋ başçı, ürätkän da uslu èr kişi. Aytxın maya| - netek atlam atlamdılar seniŋ atları çıxkaçox üvdän da netek for| arabanıŋ kipçäkläri buruldular bu vaxtından? A? !”|

- “Sürgüŋ atlarnı! – Kıçxıra kıçxırdı yalçıha Tokay. - Tas| ètmäbiz vaxt boş sözläşmäkkä hem kederlänmäkkä.”|

Buley üçünçü for avulnuŋ aharahı telirtkän kaldı.|

Bundi tirlik kertligi: attum kişi ömürgä deyin – attum! ! !|

[174] ÜÇ KARINDAŞ DA ÜÇ BİY KIZI

(Kumık ulusunuŋ yomax)

Kart alaçıxta yarlı kişi tirilir ėdi. Üç uvlu anıŋ ėdi. Yumuş ėtidlär| alar barları orundahı biydä, yara orman. For kartxına atası üşüdü da| sıltıxlı töşäkkä yattı. Xasta ėgänindä bek küçündän ėksildi.| Xalaşlanıpta kartxına anladı, ki savuxmas, indädi ulanların,| olturhuzu özünüŋ alnına da ayttı:|

-“Vaxt keldi ayırılmaxka. Mendän son muyaymayız da| açımayız. Birlik bıla tiriliyiz. Tutuyuz ėsiydä: xor kişibä yengil bolma,| avurdur tüz da yaxşıba bolma. Görümä koyuyuz ullu tişläm taşlı tuz.| Da vaxttan vaxtxa keliyiz baş urma anar.”|

Atası öldü. Uvlular sıy bıla astradlar anı, ullu taş tuzdan taptılar,| yondular anı da atasınıŋ gör üsnü sahınç taşı tekli turhuzdular. Har| kün birisi alardan zerätkä kelir ėdi. Da muna uvlular ės koydular, ki taş| kün kündän son azhırtılat. Aharahı aytat:|

-“Keräktir keçä bıla atamızınıŋ görün koruma. Körüngeys tuz| kimgä- ės suklançı.”|

Karındaşları bu sahışıba sevaralaştılar.|

Burunhusu anduvha aharahı uvlu bardı. Keldi ol gör katına,| örkänçekbä taşnıŋ biyikligin ölçädi, ėsinä baylav bayladı. Son yanaşa| görnüŋ yattı da tözät. Tözdü, tözdü, kuyaş battı ofak artına,| karanhılıdı da bala neçä dakkaçexka közün yumdu. Da buley| kensiligindä üç künnüŋ. Dörtünçü kününä aharahı karındaş aldı öz| ölçäviŋ, kıyasladı taşxa da kördü, ki taş kiçikländi.|

Kayttı ol üvgä, barısın karındaşlarına yomaxladı. Ėkinçi,| ortahısı karındaş, bardı saklama ateynın görün. Keldi görünä,| örkänbä biyikligin tuzlu taşnın ölçädi, ki unutmasxa bayladı bayladı baylav,| yaydı yer üsnü börünüŋ terisin da yattı anıŋ usnu tınçalma. Yatat ol,| tözät, tutunat oyovlux bıla, korxhat kirpiklärin yumma. Ançex yartı| keçädä bolalmadı tutunma da yukuha tüştü. Da buley üç kün bir birdän| son. Dörtünçüsü kününä ol yıştırıldı üvgä. Çıhardı öz ölçäviŋ,| yabuşturdu taşxa da kördü ki taş yane- de kiçikländi.|

Keldi yergäsi igiträginä, Aligä, anduvha barma. Keldi ol gör| taşı katnı. Taşnı ol ölçämädi. Ali koluna yay aldı, keştän kipräk ogun| çıhardı, yer üsnü ayuvnuŋ terisin yaydı, olturdu anıŋ usnu da tözät.| Tözät ol, tözät, yartı keçä aştı da kişi-de yoxtur. Ali olturat,| kolundan yayasın yebermit. Az- azhına burunhu kuyaş balkuvu köklärdä|

yıltradı, bahınat – tavlarnıŋ yanından kara bulut yuvuxlanat da gör| üstünä tüşät. Ali kıçxırdı:|

[175] -“Hey sen, kara bulut! Neşama- me sen, adam hem kiyik, - turhun”|

Ançex kara bulut barçe aşahartın da aşahartın tüşär ėdi yer üsnü.| Ali tarttı yayanıŋ örkäniŋ da ok iydi. Tüz bulut ortaha ok uttu. Bulut kara| atxa çüvürüldü. “Va kimgä suklançı biziŋ tuz. Şeme tamaşa atlar| azrax tüvül alayıx atlardan süvädlär tuz yalama.” –sahış ėtti Ali.| Atıldı ol kara atxa da atlandı anıŋ usnu. At sekerdi yoharı, yoharı da| yedi for çüvrä yeriŋ uçtu. Son yer üstünä tüştü, yalasıba yılpadı,| tuyahıba kaxtı, kişnädi da adam avazıba ayttı:|

-“Muna ėndi tozçox-te menim üstümä yoxtur, barısın| özümdän silktim!”|

-“Ne bu mendän başxa saneysın?” – Ali ayttı anar.|

Kara at anladı, ki korxax tüvül atlanuvçu anıŋ. Keräktir| ėrkänmä anar.|

- “Bügündän sen übiyim, menmin inamlı atıy seniŋ. Tüş yer| üsnü, üzgün çaçın yalamdan da astrahın. Kerägiçä, ançex sürtküŋ| anı koluyda- aşkartalım, neçik yırax men bolheydım,” – ayttı kara at.|

Ali tüştü attan, yaladan anıŋ çaççex üzdü da kara at çaptı öz yolu| bıla.|

Ėkinçisi keçägä Ali yane olturdu ayuvnuŋ teri üsnü da sakçı kibik| közün bar yanlarha salhaladı. Da muna tam bılaley körät- tavlarından| köçät ax bulut. Ali kıçxırdı:|

-“Hey sen, ax bulut! Neşama- me sen, adam hem buzux kiyik-| turhun da yısun körgüzgün!”|

Ançex ax bulut tınlamıt da tüpräk yer üstünä tüşät. Ali tarttı| yay örkändän da okladı ax bulutnu tüz ortasına anıŋ. Kepkenätä| ax bulut ax atxa çüvürüldü. “Budur atxa tuz yalama kländi”-| sahış ėtti Ali. Dakkaçex- de tasetmäyin, ol salındı ax atxa da atlandı| anıŋ usnu. At sekerdi yoharı da ėgermi yedi kerät köklärni uçtan| uçxa uçtu. Son tüştü yer üsnü, yılpadı başıba, kişnädi da adamley ayttı:|

-“Yox ėndi menim üstümä kumçox-te!”|

-“Sanamayın meni, igitni!” –Tersändi, Ali.|

Ax at anladı, ki atlanuvçu korxax tüvülda anıŋ ėrkinä keräk| yugänmä.|

-“Bu dakkadan sen menim übiy, men – atıy seniŋ. Tüş arkadamdan,| üz çaççex yaladan da astra. Keräkli bolum, sürt koluyda çaççehımnı da| turarmın seniŋ alnıyda neçik yırax bolmaheydım,” – ayttı ax at.|

Ali tüştü ax attan, yaladan anıŋ bir çaççex üzdü da at yoxka| aylandı. Ali çaççex astradı bu özü ornuna, kayda karası ėdi astrahan.|

[176] Üçünçü küngä ol yane ayuvnuŋ teri üsnü gör koruma olturdu. Da| bundi özü vaxtında, ançex yarıxlanmaxnıŋ başında, körät - kızıl| bulut tavlardan yuvuxlanat.|

Ali kıçxırdı:|

-“Hey sen, kızıl bulut! Neşama- me sen, adam hem kiyik-| turhun!”|

Ançex kızıl bulut barçe aşahartın da aşahartın yer üstünä tüşät.| Ali oguba tüz ortasına anıŋ attı. Kızıl bulut tas boldu da anın ornunda| kızıl at turat. “Saya- de suklançı toz!”- Sahış ėtti Ali, atladı anı da ėki| koluba yalasından kaptı. At salındı üstkä da seksän üç kerät çüvrä| köklärniŋ uçtu. Son tüştü yer üstünä, kopsaldı yalasıba, kişnädi da| adamley ayttı:|

-“Haleginä barısın özümdän silktim, bir-de toznuŋ kırxası| arkasım sunu kalmadı!”|

-“Aytasın, ki yoxtur, ol fornu kimdir bu men, igit?” –Atrrı Ali.|

Kızıl at anladı, ki korxuvsiz anıŋ atlanuvçu. Keräktir ėrkinä| anıŋ yugänmä. Da kayırıldı Aligä sözläribä:|

-“Bügündän sensin übiyim, menmin atıy seniŋ. Tüş arkamdam,| çaçımdan neçä çaççex yırt da astra. Keräkli bolumın saya – sürt| barmaxlarıba çaçımnı da dakkadan son turarmın seniŋ alnına.”|

Ali tüştü attan, atnıŋ yaladan üzdü çaççex da yançıxka astradı| anı. Kızıl at kutuldu bilüvsüz kırıyha. Kılıp öz işin, Ali üvgä bardı.|Karındaşlarha ol nemet yomaxlamadı, ançex ayttı, ki tuz atasınıŋ gör| üsnü artıx kişi-de katılmas.|

Bu vaxtın, kaçan Ali gör taşın korudu, avulha xabar keldi, ki| andahı biy ėrgä üç kızın kaytarat. Ėlçilikbä barma yareyt har igitkä,| ançex biy kızın kabul ėtir igit, kaysı utar yarışta. Aharaxları| karındaşlar yıştırıldılar ketmä da kutun tintmä. Atlanhızdılar atlarnı,| taradlar yalaların alarnıŋ, kuruxlarha renkli iplärin ördülär da yolha| suvurdular. Alini alar üvdä kaldırdılar ayta:|

-“Yaramıt üçövgä ėki at usnu ketmä, kültkä bizni kötürürlär.| Da ėkinçi yanından, yox ne saya anda kılma- kayda saya kırıyımıznıŋ| ėnk çeya igitläribä yarışxa turma!”|

Ali tıyıldı. Kaçan karındaşları üvündän yıraxlandılar, ol kara| çaççex çıhardı da barmaxlarıba sürttü anı. Anınŋ alnına kara at| turdu.|

-“Hadirmin, Ali, kullux ėtmä saya. Keyre ketärbiz?” – Sordu at,| kaha yergä küçlü tuyaxlarıba.|

-“Ketärbiz biy kermängä, - buyurdu Ali. – Ançex yoluba| ketärbiz, klämim uçma köklär aşarı.”|

[177] Kara at yalınley tar tavlı yol aşarı çaptı. Ol yengil kuvdu da ozdu| aharax Ali karındaşlarnı. Bahındılar alar anıŋ usnu arttan da ayttılar:|

-“Bahın, neçik bu atlanuvçu biznіŋ karındaşıma, Aligä, uşeyt!”|

İgiträgi karındaş barça alnına çaptı. Yelbä talaştı, uçxunlarnı| taşlardan kaxtı, buçxaxlarda, kaçan Ali çalıştı tutmuşlama anı-| avuxluxlarnı kemirdi. Da muna ol biy kermängä yuvuxlandı. Hanuz|yuvuxlana kermängä, Ali sahış ėtti, ki iyın igitlärni bunda körär.| Ançex kermänli maydan bom-boş ėdi. Kermänniŋ kabaxları katına| biyik olturuş usnu kart biy olturdu issitä kart süväklärni. Yanaşa anıŋ ėki| can saklavçular iti kılıçlarıba turdular. Ali baş urdu biygä da sordu:|

-“Kayda kaldıx igitlär? Şahat örtä keldimin?”|

-“Keçkä kaldıysın, igit, - xarif külmüşübä ayttı biy, - seniŋ| yarışlavçuları örtädän yolda. Ėki kün da ėki keçä aştı çıxkınça| alarha. Terk üçüncü kün aşar.”|

-“Biyik biyim keyre alar atleydlar? Aytxın, şahat kuvarmın alarnı?”| -Sordu Ali.|

Biy kıstı inläribä, vale karuv bermä – berdi:|

-“Tabanında Kazbek tavnıŋ bart çoharax, yanaşa anıŋ ullu| gertmälik, yanaşa gertmäliknіŋ kumhan turat. Kumhanha aharax| kızımnıŋ üzük koyhan. Kim bu üzügüŋ keltirir maya, kızımnıŋ| kiyovübä bolur.”|

Ali baş urdu biygä, kıstı özengälärni da at, kötürülüp avergä| da oza yel, uçtu. Sahat-ed aşmadı- Ali kuvdu igitlärni, ozdu alarnı,| Kazbek tavnıŋ tabanına keldi, çoharax, yanaşa gertmälikniŋ taptı.| Kölägäsindä gertmälikniŋ kumhan üzükbä taptı, üzük aldı da| kaytuv yoluna suvuruldu. Kuyaş hanuz biyik köklärdä ėdi, xaz Ali| üzükbä kolunda biy kermängä kayttı.|

Biy adadı, ançex keskän şertni buzmadı. Kart bir ayttı Aligä:|

-“Kabul ėtis katınha aharahı üvgä da töz. Bar kızlarımda| bolhunça kiyovlär, indärmin seni. Ol fornu kelgiŋ.”|

Aharax karındaşlar kördülär, ki kara atnıŋ atlanuvçu biygä üzük| tutturdu, ançex Alini alar tanımadlar.|

-“Keçkä kaldıx aharax biy kızıba, - ayttılar, - keräktir tanda| örtäräk turma. Şeme ortahısı kız birisinä bizdän bolur?”|

Da kaytıx yolha suvuruldular. Keldilär, anda igiträgi karındaşı| üçäk tüzätät, xaz dahı sahış ėtmädi- de azbardan kayırılma. Kördü| karındaşlarnı da sorat:|

-“Kimniŋ at burunhu keldi? Kimdir bügün onaruvçu, kimgä bolur| aharax biy kızı kelinibä?”|

[178]

-“Negä saya bunu bilmä? İgitsin hanuz! Kertidän, ol uşadı saya,| ançex atlandı ol bundi at usnu, nindi sen tirligiydä körmädiy.” - tuydu| Ali karuv.|

Tandasına, tanbıley karındaşlar yane yarışxa kettilär, da yane- de| Alini almadlar. Çıxkançox alarha, Ali ax çaççexnı çıhardı, sürttü| anı. Anıŋ alnına ax yorha turdu da sordu:|

-“Hadirmin kulluxka, Ali. Keyre ketärbiz?”|

İgit ayttı, ki kleyt yarışma igitlärbä, kaysılar keläşmä ortahısı| biy kızına keldilär. Da koldu attan tavlı yoluba biyniŋ kermänigä| ketmä. At üzüldü orundan da yıldırımley çaptı tavlı yolba. Ol kuvdu| da ozdu aharax karındaşlarnı. Alar tanımadlar anı. Ançex aharahı| karındaşı ayttı:|

-“Bahın, neçik atlanuvçu biznіŋ karındaşıma uşeyt!”|

İgit atlanuvçu keldi biyniŋ azbarına terk Maydanda top-tolu| ėlindän. Har birisi sahış kuvdu ortahısın biy kızın katınha alma. Kart| biy aşkarttı alarha, ki kızın kaytarır kişigä, kaysı kara kuşnuŋ yun anıŋ| tavlı huyasından keltirir. Kobuluştular igitlar: tav bek biyik ėdi, çüvrä| kayalar da daryalar, atxa ayax yox keyre turhuzma. Da huya körünmit.| Astrandı ol kara bulutlarda. Ançex at Aligä aşkarttı:|

-“Muyayma, Ali, da açıma. Tutunhun yalamından, kamçuhubu| kipräk çap, ki arkam küvgey da ki küçüya altımış üç igitniŋ kıçxırhın.”|

Ali kabundu yaladan, ayaxlarıba yorhasın kıstı da tuyup tenay| belgisin, kaxtı anı kamçusuba, kıçxıra kıçxırdı avazıba altımış üç| kişiniŋ. At begänländi yoharı taşlı farst aşarı. Turhuzur alındahı| ayaxlarnı- yızın çahar, turhuzur arttahı ayaxlarnı- ken yolnu yarar.| Köz yumçox aşmadı- Ali kara kuşnuŋ huyaşı katnı ornatıldı. Aldı ol| huyasından kara kuşnuŋ yumçox, tavdan tüştü da kart biygä kaytardı anı.| Biy adadı, ançex keskän şertin kayyam tuttu da ayttı Aligä:|

-“Kabul ėtis katınha ortasın kızımnı. Ançex kleymin toy| kurma bar üç kızıma fordan. Kaytxın üvgä da töz. Bar kızlarımda| bolhaçox kiyovlär, indärmin seni. Ol fornu kelgiŋ.”

Aharax karındaşlar kördülär, ki ax atnıŋ atlanuvçu biygä kara| kuşunuŋ yunun keltirdi, ançex tanımadlar anı.|

-“Tas ėttik biz budur, ortahın, biy kızın. Tandasına kerăk hanuz| örtäräk üvdän çıxma,”- ayttılar karındaşlar da avulha kayttılar.|

Ali üvdä olturdu da soruvba alarnı utruladı:|

-“Kimdir bügün yendi? Kim ortahısınıŋ biy kızınıŋ kiyovbä| bolur?”

Da tuydu tünägüngü karuv:|

[179] -“Negä saya bunu bilmä? İgitsin hanuz! Kertidän, ol uşadı saya,| ançex atlandı ol bundi at usnu, nindi sen tirligiydä- de körmädiy.”|

Üçünçü kün hanuz karanhılıxta karındaşlar yolha suvurdular. Da| çıxkaçox karındaşlarha, Ali töşăktän sekerdi, kızıl çaççex sürttü| da anıŋ alnına soruvuba kızıl at turdu:|

-“Hadirmin, Ali, kullux ėtmä saya. Keyre ketărbiz?” –Sordu at, kaha yergä tuyaxlarıba.|

-“Ketărbiz biy kermängä, - buyurdu Ali, Ançex yoluba| ketărbiz, klämim uçma köklärdä.”|

Kızıl at tar tavlı yol aşarı yalınley çaptı. Ol kuvdu da ozdu aharax| Ali karındaşların. Bahındılar alar anıŋ usnu arttan da ayttılar:|

-“Bahın, neçik bu atlanuvçu biznіŋ karındaşıma, Aligä, uşeyt!”|

İgiträgi karındaşı barça alnına çaptı. Yelbä talaştı, atı tuyaxlar| bıla taşlardan uçxunlarnı kaxtı, buçxaxlarda, kaçan Ali çalıştı| tutmuşlama anı, avuzluxların kemirdi. Da muna hanuz burun burunhu| kuyaş nuruna ol biy kermängä yuvuxlandı. Maydan usnu çox igit ėlän| yıştırındı. Hepsi alardan yırax kırıylardan keldilär da kondular| bunda, biy azbarında. Muna ėndi aharax-te karındaşlar keldilär, ançex| bu buşurmaxta Alini körmädlär. Muna ėndi kart biy kermändän| çıxtı. Tıyıltın közlädi maydan da son kalın avazıba, ki barları| tuyheylar, ayttı:|

-“Kiyovübä igiträk kızımnın bolur igit, kaysı kuduxtan,| teränligibä altımış karış, koçxarnı çıharır.”|

Yarışuvçular kobuluştular, bütün iyın çuvladı: kayda bu körgän-| tar kuduxka at usnu ketmä? Fordan kart biy aytxey, ki igiträgiŋ kızın| klämit ėrgä kaytarma. Aytxey da barısı aşkartılhey, Negä igitlärdän| keräklätmä heçlikni hem maşxıt ėtmä alardan? Ali- de kopsaldı.| Ançex at koydu ėsinä anıŋ, ki başın bu işniŋ avurluhuba burmahey.|

-“Nemet, artıx tirligimdä kördümin. Ayama ançex meni. Kax| meni kamçusuba da kıçxırdı buley, ki bar ėli hem ahaçlar yergä| bügülgeylär. Da kipräk yalamımdan tutxun.”|

Ali yaladan kipräk kabundu, kamçusuba atnı kaxtı, bar küçündän| kıçxırdı. Bu kıçxırmaxtan dunya da ahaçlar yer üstünä yayıldılar. At| iyından sekerdi, yuvuxlandı kuduxka, kaysına biy kulları koçxarnı| yeberdilär. Alındahı ayaxlarıba at yer kazdı, arttahı tuyaxlarıba-| yanlarına anı salhadı. Neçä dakkadan son kuduxnuŋ tübün kalxtı.| Ali koçxarnı müvüzdän kaptı da kaytıx yolha hadir ėdi kaytma. Muna| ėndi kuduxtan çıhar, ançex kepkenätä koçxarnıŋ müvüzü sındı| da koçxar artxarı kuduxka uçtu. İgiträgi biy kızı, oltura terzä katına,| barısın kördü da kıçxırdı anar:|

[180] -“Kapxın koçxarnı tükündän da tutxun kiräk!”|

Ali kenäşin biy kızınıŋ tınladı, kayttı artxarı, koluba koçxar| tükündän kaptı da çıhıp kuduxtan, biyiŋ ayaxtın anı saldı.|

-“Va igit kaysı menim ėnk süvär kızımnıŋ degärli! Toyha| hadirlänibiz. Toy bolur üç kündän son. Kelgiŋ bahatır,” – kotardı biy.|

Ali öz kızıl at usnu üvgä atladı. Kaçan karındaşlar tuvmuş avulha| kayttılar, Ali sındırhan çalman tüzätir ėdi da kıyasa iti kulaxlarıça| sordu:|

-“Kimgä bügün uydu? Kim igiträgin biy kızın ėrgä alır?”|

-“Negä saya barısın bilmä? İgitsin. Ançex biläs, hepsi uşahan| ol saya. Vale ol bundi atnı atlahan ėdi, ki saya tüştä- de körünmädi!”-| Ayttılar karındaşları.|

Muna ėndi Ali tutunmadı. Çıxardı ol kara çaççehın, sondra ax da| kızıl, sürttü koluba alarnı da fordan anıŋ alnına üç at turdu: kara, ax| da kızıl. Karındaşlar adadlar, açtılar avzuların da yabalmadlar alarnı.|

-“Ne ėndi aytısız?” –Sordu Ali aharax karındaşlarından.|

Karındaşları kobuluştular, kızardılar, başladlar Alini kolma| inçıtmasxa da açuvlanmasxa alar usnu. Ali karuv berdi:|

-“Keç, karındaşlarım, kabunduyuz. Atamız buyrux ėtti bizgä| dostluxta tirilmä. Unuttuyuz anıŋ buyruhun, ançex özüyüz üçün sahış| ėttiyiz, ançex özüyüznü igitläribä sanadıyız. Menmin unutmadım| atamıznıŋ sözlärin: “Xor kişibä bolma körä. Karındaşlarıbız, da| karındaşça keçinimin. Alıyız özüyuzgä at da kelgınçä toyha, har birisi| bizdän özünä yaraşlı kızın saylasın.”|

Buley kıldılar- de alar. Üç kündän son biy kotardı toy başlıhı üçün.| Toyha kara, ax da altın atlar usnu üçöv kettilär. Biy ullu sıyba alarnı| utruladı. Aharahı uvlu aharahın kızın sayladı; ortançısı – ortahın;| igiträgi, Ali, unutmadı kıznıŋ kenäşin koçxarnı kapma tükündän da| ėnk igiträgiŋ sayladı. Ol körgüzündü anar ėnk körklüräktir da| yımşax canlı. Üç kün toy tartıldı. Sondra karındaşlar üvgä| yıştırındılar. Ėgerlär üsnü, alnına özüyuznü, biy kızların| atlanhızdılar. Biy çox kalım kızlarıba berdi da yolha uzattı.|

Kettilär alar öz avulha: burunhu Ali kızıl at usnu atlandı, arttan-| ortahı karındaş ax at usnu da sondrahı- bitrax yıraxrax, kara at usnu| aharı karındaş atladı. Kayttılar alar üvgä da tınç, ėmin dostluxta da| birliktä tirildilär.|

[181] MOVSUR DA MAHOMED

(Kumık ulusunuŋ yomax)

Tirili ėdi ėki ortax – Movsur da Mahomed. Dostlaştılar alar yaş| künlärdän. Aştılar yıllar, Movsurba Mahomed östülär, alarba birdän| dostlux alarnıŋ kipländi. Ançex tirildilär ėndi alar özgä avullarda. For| Movsur hepsi talçıxkan kütövdän kayttı da yukuha aşıxtı. Da tüştä| kördü, ki Covar körklüçä, Musa biyniŋ kızı, kaysı üç yanhıynıŋ| yolnuŋ alarnıŋ avuldan tirildi, belgälädi kün da ayttı: “Çalışıs ėsä bu|

künündä kelmä maya, budur künündä ketärmin seniŋ bıla.”| Movsur, xaz yarahan butuxamor, töşäktän sekerdi. Azbarda karanhı| ėdi. Aştı ėki ülüş keçäniŋ, başlandı üçünçü ülüş. Keçägi yulduzlar| kayırılır ėdlär köklärdän, berädohon orun tan bılahı yulduzlarha.| “Nindi bu tüş tüşlädimin? Mahat yaltaylıx bolheyt ol. Keräktir Musa| biyniŋ kızını tapma- öngäräk nindi men igit?” Da tanbılaha deyin Musa| közlärin yummadı. Anası kördü, ki uvlu yuklamıt, ol nemet andan| sorhalamadı ançex ayttı:|

-“Bügün tuvarımızını men özüm beslätim. Kleysiŋ ėsä, barhın| Mahomed dostuya.”|

-“Yaxşı, barımın Mahomedxa, kaytmasam ėger bügün hem| tandan, sen menim sartın kobulaşma. Bilgin, ki uzun yolha| suvuruldumın,” – anasına karuv berdi Movsur.|

Movsur atın atlandı da dostuna ketti. Ulanlar artından kaçtılar da| kıçxırdılar:|

-“Movsur Mahomedxa ketät!”|

Bu ulanlar, ki yanaşa Mahomedtan tirildilär, kaçtılar terzätin anıŋ,| kıçxıra:|

-“Saya Movsur ketät!”|

-“Assalam aleykum, Mahomed!” –Ayttı Movsur.|

-“Va- aleykum salam!” –Karuv berdi Mahomed.|

Ol boluştu dostuna attan tüşmä, indädi üvgä, sıyladı. Sondra| Movsur ayttı anar:|

-“Keldim yolha seni indämä. Sevaralaşas ėsä, atlan da ketäbiz.”|

Mahomed sormadı Mavsurdan keyre da negä keräk ketmä.| Atlandılar alar da yolha suvuruldular. Kettilär alar seksän yedi kün da| seksän yedi keçä. Seksän segizinçi künnüŋ uçuna, ketädohon sıx| ormanda, kördülär alar tar yolçuxnu da köndärdi ol alarnı kazıxka,| kaysına atlarnı bayleydlar. Yanaşa yer tübündän sıx tütün çıhar ėdi.| Ortaxlar tüştülär atlardan, kazıxka alarnı bayladlar da baskıçaxlarba,| kaysılar tüpkä ėlttilär, cuhurha tüştülär. Anda avlax oda ėdi. Dunya|[182] körünmädi. Ortasında tirki top-tolu türlü aşamaxlarba turdu. Dostlar| tirki katına olturdular, aşadlar da yukuha kayırıldılar. Aştı netek vaxt| da bacaha kim-ės tışkartından kıçxırdı.|

-“Bunda men!” –İçkärtindän adamlı avaz karuv berdi.|

Kıyasa tirki karuv berdi. İçkiridä Movsurdan da Mahomedtan| başxa kişi- de yox ėdi. Movsur yukladı. Ançex Mahomed oyov ėdi, ol| tuydu- de bu tamaşa avazlarnı. Bu vaxtın tanıhısız avaz yane tuyuldu:|

-“Bolalmım bir yarıda seniŋ bıla barma. Mendä harib konaxlar| bardır. Keräk alarnı uzatma. Barhın özüy!”|

Tışxartın karuv berdilär:|

-“Konaxlarıy seniŋ üç yanhıy yolda. Birisi alardan tüştä| körklüçäni Covarnı, Musa biyniŋ kızın kördü. Kız ayrıxsı ėtti anar| kün, kaçan igit borçlu anar kelmä. Biy, biznіŋ teŋgiz artına tirilät.| Tandasına alar anar yuvuxlanırlar. Kessälär ėsä ėmändän, kaysı| teŋgiz kırıyında ösät, butax da teŋgiz aşırlar. Karşısı teŋgiz| kırıyında üv körärlär. Üvdä kartxına tirilät. Ol boluşur alarha.| Ançex kim tuysa menim sözlärimni da ėkinçigä alarnı aytır - buzha| aylanı.”|

Tavuşları toxtandılar. Mahomed hanuz uzax töşäktä yanından| yanha burulur ėdi ançex ol- de çirim ėtti. Örtä dostlar oyandılar da| bardılar atlarnı bahınma. Atlardan kim- ės ėgerlärni çeşti da alar yeşil| yaşot usnu kütüldülär. Bir biri üsnü dostlar köz saldılar ançex ėköv| tıyıldılar. Kayttılar içkärtin, klä übiygä tabe ėtmä, ançex übiy| körgüzünmädi, vale tirki yane tolu türlü yembä ėdi. Dostlar aşadlar, çıxtılar cuhurdan da yıraxrax atladlar.|

Keldilär teŋgiznіŋ kırıyına. Turdular. Keyre ki bahınıs- barında| suv. Yırax yıraxta ėkinçi teŋgiz kırıy körünät. Movsur klädi çomma| anı atı bıla. Mahomet anı tutturdu. Ol bahındı çüvrä, ullu ėmän| kördü, kamasnı suvurdu da kesip ullurax butax, suvha anı saldı.| Alarnıŋ alnında köprü tabuldu. Dostlar anıŋ aşıra kettilär da ėkinçi| teŋgiz kırıynı kalxtılar. Anda biyik kayanıŋ tabanında kiçiçek| xucura kördülär. Xucuranıŋ da kabaxtın kart katın kişi turdu|

-“Kün yaxşı, anamız, - dostlar aytadlar, - konaxlıxba saya| keldik. Lakablanabız biz Movsur da Mahomed.”|

-“Alıhışlı yoluyuz sizniŋ bolsun! –Karuv berdi kartxına. – Tuydum,| tuydum sizniŋ üçün. Burunhu kuyaş balkuvundan közümnü teŋgiz| yuzlarindän kayırmım. Zamanha keldiyiz. Tanda belgilägän vahda| tügätilät – üç yanhı aşat, kaysılarnı Musa biyniŋ kızı Movsurha| belgälädi. Kelmäseydiyz bügün – boş koluba kaytxeysız.”|

[183] Atlanuvçular atlardan tüştülär, kazıxka alarnı bayladlar da| kartxınıŋ xucuraha kirdilär. Kartxına koldu alarnı yuvuxlanma| terzägä da ayttı:|

-“Köräsiz- me bama üstünä saraylarnı? Übiy alarnıŋ – Muya biy.| Biydä bart altın ustaçılar. Barımın da kolarmın, ki alar üzük Movsurha| tüzgedlär. Mahomed, sen menim bıla barıs. Seŋ, Movsur barhın| saray katına, kaysı yuvuxraxtır bizgä, kulaçla. Anda biy kızı tirilät. Ol| bilät, ki seŋ bunda. Ançex anı astrı sakleydlar. Barar saraytın, Covar| körär seni. Salsa ėsä ol terzädän saya ne, alhın da teyz ayaxların| andan taşıhın. Da bahın, haşça artxa aylanma!”|

Kartxına Mahomedba birdän altınçıha bardı. Ustaçılar üzük| tüzümä sevaralaştılar. Da kaytıp üvgä, kördülär, ki Movsur tözät| alarnı. Kolunda ol altın alma tutat, bu almanı anar terzä aşarı biy kızı| saldı.|

-“Movsur, - ayttı kartxına, - bu almasıba Covar bildirtät, ki| almalı bahında tözär seni. Keçkurun barhın are. Çıxkaçox Covarha| baxçaha, balkuvu anıŋ körküniŋ barısın çüvrä yarıxlatır, keçä -| küngä aylanır. Seni yukuha tartar. Ançex bahın, haşça yuklama anda.”|

Keçkurun Movsur naxışlı upraxların kiydi da Musa biyniŋ| bahına urlandı. Kaçan bah kiriştä Covar körgüzündü, keçä küngä| aylandı. Da Movsur, sokuraytxan anıŋ körkübä, fordan yukladı. Covar| yuvuxlandı anar, bahındı anıŋ usnu, anın katına bitrax olturdu, son| turdu da ayttı:|

-“Vaxt üvümä. Xayf, ki oyanmadıy sen. Şahat yoldan talçıxkan| barısın!”|

Son başından anıŋ börküŋ çeşti da, koyup yanaşa yukleydohonnu,| kayırıldı. Movsur oyandı. Bek muyaydı ol, ki yukladı da kızıba| sözläşmädi. Kötürdü börküŋ, kayttı kartxınaha da barısın anar| yomaxladı. Yaxşı canlı kartxına başladı tınçlatma anı:|

-“Muyayma da ayama, barısı öz yoluba barır, - ayttı ol, - ançex| bilgin, ki Covarnı, uturu anıŋ klägiya, bir biy uvlunuŋ artın ėrgä| kaytarma kleydlär. Artıx saya yaramıt sarayha barma. Körsä ėsä biy-| atası seni, ol barısın anlar da barlarımızny zındanha salır. Olturhun| üvdä, bu vaxtın men Mahomedba barıbız üzük alma da Covarba| çalışıbız körülmä.”|

Üzük aldılar da barhanında alarha saraytın, Covar saldı alarha| borlanıŋ solkun. Kartxına keltirdi anı üvgä da ayttı:|

-“Bu işaretı, ki Covar bügün borlalıxta seni tözät. Bara anar,| bu üzük barmax usnu kiygiŋ.”

[184] Karanhılhaçox, Movsur yaşırtın biy borlalıxka urlandı. Anda| Covar anı tözdü. Körkü anıŋ yane Movsurnu sokurayttı. Kazhan kibik| ol turdu, son tüştü yer üsnü da yukladı. Covar yukusunuŋ cehetın| anladı. “Seme menmin sokorayttım anı,” – sahış ėtti kız. Olturdu ol| bitrax yanaşa yukleydohonnu, son Movsurnuŋ barmahından çeşti üzük da| kayırıldı. Movsur oyandı da aşıxtı kartxınaha.|

-“Kayhırma, barış yalçıyınça bolur, - ayttı kartxına. – Bilindim, ki| Musa biy klämit toy vahdasın kayırma. Muft tüvül Covar üzügüynü| seniŋ barmahıydan çeşti. Budur keräk anlama, ki ol kolat ki sen| atasından anı urlaheydıy. Bügün Musa biy toy anıxleyt kiyovübä,| kaysın ol sayladı.”|

Keçkurun kartxına toyha bardı. Dostlarha buyurdu tenay orunda anı| tözmä. Da toyda, kaçan barları sekerdilär, kartxına tenya belgisibä| körgüzdü, ki Covar azbarha çıxkey. Kız anıŋ artından çıxtı da| kartxınaba birgäsinä bardılar ornuna, kayda alarnı Movsurba Mahomed| tözdülär. Movsur kıznı at usnı alnına öznüŋ atlanhızdırdı. Dostlar| baş urdular kartxınaha, taba ėttilär anar boluşluhu üçün da kaytıx| yolha aşıxtılar.|

Ançex yuvuxlanıp yuvuxtahı tavha, dostlar kördülär, ki| tanıhıysız çeriv yesiläri kuvadlar alarnı. Kaçxıçılar teŋgiz katnı ėdlär.| Mahomet teyz ėmänniŋ butaxın, kaysın ol anuz burunrax amanatxa| aldı, suvha saldı, da alarnıŋ alnında köprü tabuldu. Dostlarha kelinbä| birdän ketkäçök anıŋ aşıra, köprü teŋgiz tolhunlarda tas boldu.| Korxuvsuz ėndi alarha kuvmax ėdi.|

Covar Mahomedtan sordu neçik ol köprü teŋgiz aşarı saldı,| ançex Mahomed anar karuv bermädi. Da muna keldilär alar yer| tübünlü odasına. Burundahıley tirki top-tolu türlü yemdän taptılar.| İngir aşın aşap, yukuha kayırıldılar. Budur keçäni Mahomed bolalmadı| kirpiklärin yumma. Anıŋ ėsindä barça ėşittilir ėdlär da çılladlar tamaşa| tavuşlar, ne ol burun ėşitti. Da yartı keçädän son kim- ės tışxartın| sobanıŋ teşikkä kıçxırdı:|

-“Konaxlarıy kelin bıla kayttılar. Kelirlär üvgä da toy kılarlar. Toy üç kün da uç keçä uzartulır. Dörtünçü keçägä, kaçan kiyov| kelin bıla yuklarlar, yer teşiktän yılan kımıldar da alarnı buvar. Kim| tuysa menim sözlärmni da aytır alarnı ėkinçigä – buzha aylanır.”|

Tandasına tınçalhan yolçular yıraxrax yolh çıxtılar. Yol uzun| ėdi, vale ayaxları atlarınıŋ terk ėdlär da uzaxtan tüvül bazlıx bıla| tuvmuş kırıylarha atlandılar. Üçöv Movsurnuŋ üvünä keldilär.| Movsurnuŋ anası kabaxtın utruladı alarnı.|

[185] -“Küşandim sendän, ėglenimin ėndi, seniŋ kutuba, - ayttı anası,| kuça uvlun, körklüçä kelinni da Mahomednı.”|

Kıldılar toy. Tügätilip toyha, Mahomed üvünä kaytmadı. Ol| aşkarttı, ki neçä küngä konaxlıxba kalır. Movsur- de yubandı bunar.| Keçäbä Mahomed Movsurnuŋ ėşiklär katına keldi da başladı tözmä,| ne kılınır. Da muna yartı keçä, kaçan Movsur igit katınıba yukladlar,| Mahomed tanıhısız sızhırmax tuydu. Ol ėşiklärin açtı da kördü, ki yer| taxtalar kötürüldülär da anda başı yılannıŋ körgüzündü. Mahomed| teyz kınadan kılıçın suvurdu da yılannı kişi tişläçeklärgä yardı.|

Oyanıp, Movsur yarlahan yılannı da yanaşa anı yukleydohonnu| Mahomednı kördü. Ol salındı dostuna, oyattı anı da koldu aşkartma,| kaydan ol bilindi, ki keçäbä alarha yılan kımıldar. Mahomed klämädi| anar yomaxladı anar. Yomoxladı da buz tişlämgä çüvürülüp, yer| üsnü bürülürdü.|

-“Dostum, bahalı dostum, sendän başxa tirilmä klämim!”-| Kıçxırdı Movsur.|

Ol kaptı kamasın, itiligibä yabuşturdu kökräginä da aldı bu buz| tişlämni, ki anıŋ bıla kaxma kamaha da ürägin oklama. Ançex| kaxmax çıxmadı. Buz tişlämi, tiyip kama tutxuçun, yane| çüvürüldü adamha. Movsurnuŋ alnına sav ėsän Mahomed turdu.|

Buley borçludur ėdi kılınma. Mahomednı yuluma bolaldı ançex| dost, hadir tavusulma anıŋ bıla, hadir dostu üçün debexa ėtilmä.| Movsur yıspat ėtti bunu da Mahomednı yuludu.|

Tirildilär alar dostluxta da birliktä uzax. Kipräk alarnıŋ| dostluxtan, bar dunyada dostlux yox ėdi.

[186] AXSAX AYAHI BORÇSUZ

(Nogay ulusunuŋ yomax)

Ėski zamanlarda tirildi yarlı kartxına. Ėdi anıŋ dört uvlu. Öldü| kart kişi da kaldırdı meräslik – axmuş ulax. Körklü ulaçex ėdi, vale| arttahı ayaçex usnu bitrax axsandı. Karındaşlar ayar ėdlär anı,| ayaçehın axmuş çüpräçekbä malhemlädilär.|

Har meräsläginkeräktir ülüştürmä. Karındaşlar- de öz| meräsligin başladlar ülüştürmä. Sav arttahı ayahın kaytardılar| aharahına, ėksiŋ alındahı- ekövgä ortançılarha, axsax arttahını-| igiträginä karındaşxa. Ülüştürdülär da başladlar ulaxnı östürmä.| Yaş kögütbä beslättilär, çırlaxtan suvçoxba içirttilär, ingir| vaxtında issi miyuşçökkä sobatın yatxızdırır ėdlär.|

For kaçan axmuş ulax soba katnı yatır ėdi, ocaxtan kaynar| kümürçok uçtu. Çüpräk, kaysıba belägän ėdi ayaçex, kabundu otba.| Ulax söskändi, avruvdan sekerdi, tüzgä çaptı. Anda kuruhan da| bamalarha çöplägän biçän yattı. Kuru biçän köz yumçohunda kabundu| da küvdü.|

Biçän kırıydahı xannıŋ ėdi. Xan açuvlandı da buyurdu| yandıruvçunu tapma da törägä kaytarma.|

- “Kaytarıyız tas ėtmägimni, öŋgäräk – salım zındanha.”-| kaxırlana ayttı xan.|

- “Ė, ė, töläyiz. Tölämsiz – dörtöv zındanda çirirsiz,” - bir| avazıba töräçilär kotardılar.|

- “Bu biçän üçün” tiyişli tüvül bizgä tölämä, - karuv berdilär üç| aharı karındaşlar, - budur kertisi, ki ulax kaldı bizgä meräslikkä.| Ançex öz aramızda ülüştürdük ėndi anı. Arttahı ayahı, kaysından ot| kabundu – bu igiträginiŋ karındaşımızınŋ nameti. Ol töläsiŋ- de!”|

- “Maya bir ten, kim tölär, -sevaralaştı xan, - töläsiŋ igiträgi.”|

Bar töräçilär baş urdular da ėkilädlär:|

- “Töläsiŋ igiträgi, akıllı xanha bir ten!”|

“Kayda maya, yarıha, xanba çengäşmä! – Sahış ėtti igiträgi| karındaş, -keräktir tölämä.” Da sözsüz çıxtı xan sarayından. Bara| üvgä, yolhuşundu ol klänçibä.|

- “Keyre barasın, uvlum, da nek buley kobuluşxansın?”- Sordu| klänçi.|

İgiträgi karındaş yomaxladı anar öz zaval üçün, kaysı tözmäyinçä| tüştü anıŋ başı usnu.|

- “Hey, uvlum, muftxa sevara berdiy xanha tölämä! Seniŋ üç| karındaşıy borçlu tölämä. Anamıs? Anlatırmın saya… Bolseyt siziŋ [187] ulahıyda ançex bir ayahı – axsax, kaysınıŋ übiybä sen barısın, ol fornu| ol bolalmaheyt buley yırax tüzgä kaçma da sen yanadohonnu çüpräkni| söndürgeydiy. Ulaxnı xannıŋ biçängä üç sav ayax ėlttilär. Ançex| übiyläri alarnıŋ – seniŋ aharaxtahı karındaşları. Anleysın?|

İgiträgi karındaş kayttı artxarı xan sarayına da çahırdı:|

- “Xanım! Törä, ne kıldıy sen rast tüvül! Kerti, biçän axsax| ayahından ulahımızınŋ kabundu. Vale özü-me ol keldi biçängä? Yo,| biçängä anı üç sav ayaxlar keltirdilär! Kimdir übiy alarnıŋ? Özüy| biläsiŋ – menim aharax karındaşlarım.”|

Xan indädi töräçilärni da buyurdu ėkinçi for törä ėtmä. Törä| yarhu ėtti – bar dörtövgä karındalarha öz ülüşün tölämä.|

Axsax ayax borçlu tüvüldir!

[188] BEŞ KAZ

(Nogay ulusunuŋ yomax)

Avaldahı zamanlarda xoca xan tirildi. Yarlı xalk yalçılarıba anıŋ| ėdlär. Alar arasına miskin igit kişi ėdi, ėnk yarlıraxtır bar yarlı xannıŋ|yalçılardan ol ėdi. Bu igit kişiniŋ kazdan başxa heç malı yox ėdi.|

For igit kişi sahışlandı xanha koltxasıba barma da kolma, ki yal| anar ulhaytxeyt. Soydu ol birley kazın, ax çüpräçekkä çulhadı anı, da| bernä tekli xanha ėltti. Xan sevaralaştı keltirgän bernäsin kabul| ėtmä da ayttı:|

- "Tek tep-ten kaznıŋ ülüşkün, ki kişigä- de can avruvu| kalmaheyt."|

Xannıŋ uruvu – altı can: ėki uvlu, ėki kızı, özü xan da anıŋ| katnı. İgit kişi, ki duhruley kaznı tigimlätmä, burun kaznıŋ başın| kesät da aytat:|

- "Sen atası da ulusumuzun başçımız," – aytat kişi da xanha| kaznıŋ başın berät.|

- "Keyre ki xan barsa, sen anıŋ artından kuyrux tekli tartılasın," -| da xannıŋ katınına, kaznıŋ kuyruhun kesip, berät.|

- "Siz xannıŋ kolları da kanatları, bar xannıŋ işin kılasız,"- aytat| cigit da ėki xan uvluna ėki kaznıŋ kanatların berät.|

- "Siz ėki xannıŋ ayahı," – iraxrax kazın ülüşä, igit kişi da| ėki xan kızına ėki kaznıŋ ayahın berät.|

- "Kaznıŋ içindä nemet yoxtur, bom-boş süväklär kaldı,"- aytat| igit kişi da tıyıltın kaldıhın koltuhuna tıxtı.|

[189] ANASI ÜÇ ULANBA

(Tafalar ulusunuŋ yomax)

Bu bar ėdi zamanında, kaçan teŋri hanuz yer üstünä tirilir ėdi.| Tirildi bir kırıyda üç kız.|

-“Alheydım katınlıxka birisin alardan,” – ayttı teŋri da sordu| buruhundan. – Ne biläsiŋ işlämä?”|

Kız karuv berdi:|

-“Bilämin ėtmäk bişirmä. Bolalamın butek bişirmä, ki üç yuz| çeriv yesisi aşahaçox, hanuz tigimçek tirki üsnü kalheyt.”|

Teŋri sordu ėkinçidän:|

- “Ne sen ürätkän işlämä?”|

- “Östürümin toxsan tohuz ullu ėmän,” karuv berdi kız.|

Uçuna sordu üçünçüdän:

- “Ne sen kılheydıy?”|

- “Tuvdurumın üç uvlumnu, - kıysca karuv berdi üçünçü kız,| sondra sahış ėtip, arttırdı, - ėkövdä altın kökrägi bolur, birisindä -| alayıx adam kökrägi.”|

- “Yaxşı, ol fornu seni katınlıxka alayım, - ayttı teŋri. - Bolhun| buley! –Kattırdı.”|

Da başladlar birdän tirilmä. Keldi belgilägän tuvdurmaxka| vaxt. Teŋri ayttı:|

- “Tuvsun mendän başxa. Uşamıt ėr kişigä ulan tuvmahın| körmä,” – da çıxtı tışxartın. Bürüldü, tünküldü azbarda da| tuvhunça ulan, kayttı. Uturu anıŋ anaça turat. Ol sordu anadan tuvdu- me| ulan. Anaça karuv berdi:|

- “Ulan tuvdu, vale aşıxma körmä anı. Budur saya yaramıt.”|

- “Neçik bu yaramıt? Teŋri tüvül- me men? Kleymin körmä| ulannı, teyz keltirgiŋ anı,” – buyurdu teŋri.|

Anaça kirdi ėkinçi odasına da kayttı, tuta kolundan itniŋ balasın.| Teŋri açuvlandı da badam barmahıba anıŋ başına urdu. Başı uçtu yer| üsnü.|

Da tirildilär alar burunhuley. Terk katın kişigä yane-de törämäk| vaxtı keldi. Teŋri budur for kayırıldı üvündän da kaytıp köz salma| tuvhan üstünä keräklätti. Anaça burunhuley aşkarttı anar, ki keräksiz| artıhaç caxlama, ki anar bahınma tuvhan usnu yaramıt. Vale bar| sözläri anıŋ kulaxlarına teŋriniŋ kalxmadılar. Teŋri turdu özü| üsnü:|

- "Keltirgiŋ ulanımnı közlärimçä. Bu kanım menim. Kleymin| körmä anı."|

[190]

Anaça keltirdi itniŋ balasın. Teŋri kaxtı anı başı aşarı da başı yer| üstünä büreltildi.|

Da teŋri yıraxrax katınba ėmin tirildi. Keçikmädi vaxt| üçünçügä- de ulanha. Kelip saylahan vaxtına, teŋri kayrıldı| üvündän, son kayttı da sordu anaçadan:|

- "Şahat ulan tuvdu?"|

- "Tuvdu! –Karuv berdi anaça da közläriçä teŋriniŋ keltirdi| ulannı alayıx kökrägibä da başıba.|

- "Katınım tutundu tuvdurma üç ulan! Da tuvdurdu birni. Salımın| anı uvlusuba!" – Ayttı teŋri da tigip alarnı ögüznüŋ gönünä saldı| teŋgizgä.|

Uslu katın kişi koyunha aziz yazışın da biçax astradı. Çoma teŋgiz| yüzläri üstünä ol çıxardı aziz yazışın da berdi uvluna. Uvlu oxudu da| sordu anasından:|

- "Körüngeys kün da keçä hanuz bardır?"|

Anası karuv berdi:|

- "Atey kaçandan öltürdü alarnı."|

- "Yo, bahın, bardır!" – ayttı ulan, keskinçä teşik ögüz gönündä.|

Bu vaxtın alar ögüz terindä, kayıkta tekli, teŋgiziniŋ kırıyın| kalxtılar. Çıxtılar kuru yer üstünä. Da bara, alahasandılar: yızları| üstünä teyz yaş yeşilmuş kögüt östü. Bu

kögüttän asası uvluna| börk soxtu. Uvlu, kiyip börküŋ, bek biyandi anıŋ bıla da yaşot usnu| oynama bardır. Kaytıp ol sarıdı anasına:|

- “Utruladım kişini da ol koldu börküŋ menim. Bermä-me anı| anar?”|

Anası kenäşti:|

- “Bergin!”|

Uvul kaytardı anar börküŋ. Kişi ulanha bolta, temir kazıx da| kapçux bernägä berdi. Da aşkarttı anar:|

- “Boltaha aytısın: “Tüzügün üv!” Neçä dakkadan son üv| kondarhan bolur.|

Temir kazıxka aytısın: “Terk kazıhım!” – Da ol özü kalkar seni| dahı yuz çeriv yesidän.|

Boltaha aytısın: “ Tüzügün indır!” İndırnıŋ içkärtin silk kapçux| da yetkiliçä yem tabulur. Aşa netek kleysiŋ.|

Bala aldı bar kabul ėtkän bernä da anasına kayttı. Boltaha ol ayttı:|

- “Tüzügün üv!”|

Bolta başladı yarma da bir yumçohunda yoxluxtan aşkara bolundu| üv|

- “Tüzügün indır!”|

[191] Bolta başladı yarma da bir yumçohunda yoxluxtan aşkara bolundu| indır.|

Bala kirdi indırha, silkti kapçux da türlü yem yayhan örtü üsnü| bart.|

Ol çıxtı üvdän, atlanhızdırdı kazıx da ketti anıŋ üstünä kıyasa| at usnu. Ketti, ketti da ėki kişini altın kökräkläribä yoluxtu.|

- “Bu menim aharı karındaşlarım.” – sahış ėtti bala da olturdu| yanaşa.|

Bu vaxtın kirdi zor alankasar. Bel bav usnu anıŋ bar tüşlü kiyiklär| tahılır ėdlär. Ol buturladı alarnı, şişlätti da aşadı.|

- “Hanuz toymadım, yemlärm bu boydaxnı,” – ayttı.|

Bala tözmädi ki bu şturlap anı aşaheyt da tıyıltın kazıxka| şıbırdadı:|

- “Terk kazıhım!”|

Sekerdi kazıx, başına alankasarnıŋ urdu da yarımşarı yardı anı.| Son bala hanuz for buyrux ėtti:|

- “Terk kazıhım, kleymin özümbä bu ėki kişini alma!”|

Tayax olturhuzdu özü üsnü üçövnü da yel kibik barları anasına| taşındılar. Olturdular tirki katına, başladlar aşama. Anası arrrtırdı yemgä| ömçäktän süt da toyhunça aşadlar. Anası alarnıŋ buley neçik har birisi| katın kişi kılındı ömüzdürüvçü.|

Da buley yanhı tirlik alarnıŋ başlandı!|

[192] TORNAXŞI KİŞİ

(Tafalar ulusunuŋ yomax)

Bir ėr kişiniŋ katını öldü. Ol gufun anıŋ at usnu yuklädi da yolha| suvuruldu. Ketädohon ol arka süvägiŋ taptı. Ketät özünä, bahınat:| çabanlar kazanda ėt bişirädlär. Ol tüştü, tapxan süväk aldı, anı| kanba burundan sıhınnıŋ sılladı, saldı kazanha da aytat:|

- “Sıhınnıŋ ėt siziŋ kazanha koydumın.”|

Ėt bişirildi, çabanlar kazandan anı çıhardılar. Konax kazandan| yalınhaç süväk çıhardı, çabanlarnı ayaxlar usnu saldı anı da başladı| kıçxırma:|

- “Siziŋ kazanıy bar menim ėt, ne koydum anar, aşadı. Kaytarıyız| maya menim ėtimni!”|

Çabanlar söskändilär da tohuz èçki anar berdilär. Aldı ol alarnı da| yıraxrax köçtü. Bardı ol, bardı, sürä alnında èçkilärni da atlanuvçu| kart da xalsiz atçex usnu anar yolhuşundu. Kişi alıştırdı tohuz èçkini| bu atçexka. Atlanhızdırdı anı da ketti yıraxrax. Gövdäsin katınnıŋ| yanaşa, èkinçi at usnu èltät. Yuvuxlanıp avulha, tuyat: kızlar yırleydlar.| Ol aytat alarha:|

- "Yırlamayız, xasta katınımnı èltämin, atlarım korxaxlar."|

Kızlar toxtamadlar yırlama hem oyunma. Kişi burun tapxan| süvägibä arkasına atnıŋ urdu. At sekerdi, katınnıŋ gövdisi uçtu yer| üsnü. Kişi başladı sıxtama:|

- "Söskändirdiyiz atımnı, ol saldı yer üsnü katınımnı, uçtu| katınım, yançıldı da öldü. Vay nindi zaval kılındı!"|

Ax sakallılar bu avulnuŋ iştırındılar, künäşildilär da sayladlar| anar kız. Ol katınha aldı anı oçarlanıp bu özü avulda. Tirildi ol anda| uzax sa tınç.|

[193] ZOXE KİŞİ

(Tafalar ulusunuŋ yomax)

Yol aşarı bardı kişi. Yolhuşundu ol itbä da sorat andan:|

- "Nek bundi arıxsın?"|

İt karuv berdi:|

- "Astrı übiygä kullux èttim, bar tüşlü işindä anıŋ boluştumın| anar. Sürdü èndi meni, kartlaydım aytat, tişlärimni tas èttim, xalsız| kaldım da bundi şturlap, xaz men keräksiz anar."|

- "Yahşılıhın kıldıysın, töläviŋ yaman kabul èttiy sen, - ayttı kişi, - | barhın menim bıla."|

Bardılar alar èköv. Bardılar alar, bardılar da sıhın utruladlar.| Sıhın, arkasında xor baylahan yuk èltä, barır èdi avur nafst ètädohon..| Kişi sordu andan:|

- "Ne, astrı avur saya?"|

- “Übiyim bek ėrinçäk, yuklädi meni köp, beslätti – xor. Anar| menim sartın baş avrumadı. Kaçtım andan.” – Xayıflänät sıhın.|

Kişi aytat:|

- “Yabuşxun bizgä.”|

Bu zamandan tirlädlär alar üçöv. İt, sıhın da kişi. Da barları| bazlıxta da dostluxta tirilädlär.|

[194] TÜLKÜ DA AYUV

(Tafalar ulusunuŋ yomax)

For ormanda tülkü ayuvnu utruladı. Da sorat andan:|

- “Karındaşım, kimdän artıx korxasın?”|

Ayuv karuv berdi:|

- “Artıxsı barından korxamnı kuşlardan, kaçan alar çüvrä| uçxaleydlar bek kobulaşamın. Sensin kimdän korxas?”|

- “Korxamın dunyadan. - karuv berdi tülkü.|

- “Biläs ne, - sıyladı tülkü, kullux ėtibiz bir ėkinçigä, Va,| köräsiŋ bu ullu cuhurnu, tolturubız anı: men –kuşlarba, sen - | dunyaba. Ėköv kobuvdan bolubız. Bolmast kuşlar, bolmast dunya.| Aşayışlıx.”|

Ėkrar ėtip bunu, tülkü fordan başladı tutxalama kuşlarnı,| butarlama başların alarnıŋ da terän cuhurha salma.|

Ayuv avulha dunyanı izlämä bardı. Ayuv öz avlamaxtan keç keldi.| Bütün yaralahan da bek talhan. Keräktir onhaltuv. Ayuv koldu| tülküdän xışşuvlama anıŋ üstünä. Kusnaçıha ėnk yaxşıraxtır| diryak – issilik, da tülkü yoharı yoharı biyik kayanıŋ kırıyna ayuvnu| ėltti. Turhuzda ayuvnu daryanıŋ kırıyına da anıŋ artından küvdürmäk| kurdu. Kaçan küvdürmäk başladı kip kızma, yalın ulhayındı da| xalsızlı ayuvha kaynar ėdi. Ayuv atladı bir neçä atlam artxarı da| …. uçsuz daryaha uçtu.|

Bu zamandan tülkü yalhızov avleyt.|

[195] ÜÇ ALANKASAR

(Tafalar ulusunuŋ yomax)

Ėski zamanlarda tirildi üç karındaş, alankasar. Bek ulludur ėdlär,| tavha teklilär, vale bar üçöv telilär, kıyasa bom-boş çöläk. Baradohon| orman aşarı alankasar nemet ayamadlar ne ki yoluxsanır yolunda:| ahaçlarnı tamurlarba birdän axtarır ėdlär, kiyiklärni teptär ėdlär,| kuşlarha boyunların burur ėdlär.|

For ėnk aharahı da ėnk küçlüräk alardan, bara orman aşarı,| atlanadohonnu ėr kişini utruladı. Bu ėdi alayıx tüvül kişi. Bu ėdi kam| bu kırıynıŋ. Bardılar ėköv. Taldılar, keräktir yem bişirmä.|

- "Keltirgiŋ bu ahaçnı!" –Alankasar körgüzdü ullu ahaç usnu.|

Kam arkan bıla bayladı ahaç, tarttı örkän bar küçüdän. Ahaç| orundan – de kozhalmadı. Alankasar başladı külmä da bir koluba| tamurlarıba birdän üzdü ahaç da küvdürmäkkä saldı. Ot fordan| ulhayıldı, yalın köklärni kalxtı. Sahışlandı kam: - "Bundi attum| alankasardan barlarına tarlıx: yergä da köklärgä, ėlinä da kiyiklärgä.| Da kutsuzluxka alar hanuz üçöv. Keräktir neçik- ės alardan yulunma."|

Da bahınıyız ne kirdi başına anıŋ.|

Alankaslar maydanda, yanaşa üvnüŋ oynar ėdlär. Kaçan alar oyna| urunur ėdlär, yer titränir ėdi da çuvladı, tavlar özlänir ėdlär bar tiri can| kobuvdan astranır ėdi da kavdurley yıraxrax kaçar ėdi. Budur maydanda,| açıp yapxıç, kam ullu körklü sanduk turhuzdu. For, kelip maydanha| niyetibä bitrax oynama, karındaşlar kördülär sanduk. Ėnk aharahı,| sahış ėtip ki bu töşäk, anıŋ usnu olturdu, sondra yattı. Sanduk yabundu.| Karındaşlar çalıştılar açma anı, vale bolalmadlar. Talıp bardılar üvgä| ki keçä aşarı küçün ulhaytma. Tan bılada keldilär, bahınadlar-| sanduk yoxtur da anıŋ orunda ullu taş yatat. Söskändilär alankaslar da| türlü taraflarına kaçtılar.|

Ortançısı karındaş dahı teŋgiz kırıynı kalxtı. Da bar tenibä| tuydu ki teŋgiz tartat anı. Ėşildi ol tanıhısız küçübä, ėşildi vale| boşxa – teŋgiz küçlüräk ėdi. Kirdi ol suvha da teŋgiz teränlikkä| tarttı anı. Bu vaxttan kılındı ol Suv Übiybä.|

İgiträgi karındaş tavlarha köçtü. Yadadı da küçlänmäkkä klädi| çay bişirmä. Alıp koluna kumhan, bardı özängä suv süzmä. Ėnk| körklü yazdahı keçä ėdi. Ay tolusu. Da tuydu alankasar, ki ay tartat anı.| Kabundu ol kütövündän ki tutunma, ançex ay küçlüräk andan ėdi da| özünä anı tarttı.|

Bu zamandan alankasar tirilät ay üstünä. Bir kolunda kumhan tutat,| ėkinçisindä – kütöv.

[196] Buley alankaslar taspoldular yer üstündän: birisi taşxa aylandı, ėkinçi| - suv ulanıba kılındı, üçünçü – ayda kondarıldı.|

[197] BİYLÄRNİŋ BİYİ

(Tatar ulusunuŋ yomax)

Bir azbarda xoroz tirildi. Ürüyt, ürüyt ol azbarda, bar taraflarına| közleyt, kolaylıx sakleyt da biyiklänät. Sekirip çalman usnu kıçxırat:|

- “Ku-ka-re-ku! Sax- xorozummın, patşax- xorozumın, xan-| xorozumın da hanuz xan- xorozumın, ! Çebär tavuçoxlarım,| karamuş, axmuş da alalıları, aytıyız altınlılarım, kimdir bu dunyada ėnk| körklüräktir?”|

Çöpländilär bar tavuçoxlar bir ornuna- karamuşları, axmuşları,| alaları, alatınları, - kurşadlar öz saxnı, ullu patşaxnı, öz yarıx xannı,| küçlü sultannı da başladlar çozma:|

- “Kim-gä, kim-gä, ku-ka-re-ku, biyk xanımız, kim-gä, kim-gä| kim-gä ku-ka-re-ku, tamaşa sultanımız, kim-gä, kim-gä, kim-gä ku-ka-|re-ku, yarıx şaxımız, kim-gä ku-ka-re-ku, küçlü patşaxımız, seniŋ| bıla tenäştirmä! Kişi-de dunyada bahatırlıhıba teŋşi tüvül saya,| yoxtur uslurax sendän, yoxtur kişi- de körklüräk sendän.”|

- “Ku-ka-re-ku! –Kimdä hanuz avazı arıslannıŋ avazdan avazrax?| Kimdä ayaxları bundi kayyam, kim maxtanır bundi çıbarlı kiyitibä?”|

- “Sensiŋ, saxımız, alalı kiyitiyniŋ übiy; sendä, patşaxımız, bek| küçlü ayaxlarıy; avazı seniŋ, sultanımız, ayuvnuŋ avazından| kipräktir” – cuvatba tavuçoxlar yırladlar.|

Xoroz börtüldü, tuyup ki ol bundizor yaratxan, kötürdü başın da| bar küçündän çozdu:|

- “Ku-ka-re-ku! Ku-ka-re-ku! Keliyiz yuvuxrax, da avazrax| aytınıyız: kimdä mendän başxa tac ulluraxtır?”|

Tavuçoxlar kelip çalmantın yuvuz baş urdular da biyik nigun bıla| çozdular:

- “Sendä yalhızovda tac kızdırhan kömür kibik yaltreyt. Sensin| bizniŋ kondärüvçüy da patşaxıy!”|

Bu dakkada bazıx aşxanaçı urlanıp xorozha kaptı anı.|

- “Ku-ka-re-ku! Aman! Açı canıma! Kutxarıyız!”|

- “Kud-ku-da! Key-re-e? Key-re-e?” –Kıçxırdılar tavuxlar. Vale| aşxanaçı küçlü patşaxnı onu ayahından kaptı, iti biçaxba ullu saxnı| soydu, köndärüvçüdän alalı kiytin yulxtu da yenmägän bahatırdan| tatuvlu aş bişirdi. Dunya aşeyt da maxteyt:|

- “ Vay, tatuvludur xoroz! Vay semizdir ötkeç!”|

[198] ÜÇ KIZ

(Tatar ulusunuŋ yomax)

Tirildi bir katın kişi. Ki beslätmä da kiydirtmä üç kızların, kün-| keçä ol yumuş ėtti,. Da kızları, teyzlär xaz karlıhaçlar östülär,| yuzübä yarıx ayha useydohon.|

Bir birdän son ėrgä çıxtılar da anasından kettilär. Aştı neçä yıl.| Xastalandı kartxına-anası da kızlarına diyin iyät:|

- “Aytxın alarha, ki maya caxlaheysınlar.”|

- “Vay – inçxırdı aharax kızı, - klägeydim ketmä, ançex maya| hanuz bu ėki çölmäk aruvlatma keräk.”|

- “Çölmäklärni aruvlatma? –Açuvlandı diyin, - ayırılıxsız kayyam| vaxt bolhun alarba!”|

Çölmäklär uçtular yer üsnü, kaptılar aharax kızın da ol üvdän| ullu kaplı bahaba kımıldadı.|

Diyin ėkinçisiniŋ kızınıŋ ėşiklärgä kaxtı.|

- “Oy, -karuv berdi bu, - kaçxeydım ėndi anamıma, - ançex işim| bart: bazar alnına maya soxmax keräk soxma.”|

- “Ol fornu ömürgä soxuvçuba kalhın da talmayınça soxarsın,”-| ayttı diyin.|

Da ortançı kızı kılabılaha çüvürüldü.|

İgiträgi kızı, kahaçox diyingä, xamur bastı. Ol sözüŋ dahı| avuzdan yebermädi, kolların dahı undan sibirmädi – fordan anasına| kaçtı.|

- “Keltirgin, bahalı ulanım, bar dunyaha tatlıyıx hem biyanç, - ayttı| anar diyin, – dunya süvär seni, ulanların seniŋ da ulanlarnıŋ| süvär.”|

Kertidän- de, üçünçü kız uzax tirildi da barları anı süvdülär.| Kaçan anar ölüm vahdası keldi, ol altın bal çibingä çüvürüldü.|

Bütün yaz, kün-kündän bal çibin çıbal yıştırat, alındahı anıŋ| ayaçexlar tatlı xamurda. Kışın, kaçan barısı çüvrä buzlahan da| barları suvucluxtan çıdeydlar, tınç da ėmin öz issi üvçöktä yukleyt.| Oyanhaçox – tatlı çıbal aşeyt.|

[199] ÜÇ CANCALAN

(Tatar ulusunuŋ yomax)

Astrı ėki zamanlarda bu kılındı. Bir salada yarlı yer işlävçu tirildi.| Üç uvlu anıŋ ėdi da kart karpayhan xucura. Bundi miskin ol ėdi, ki| zamanba yox ėdi nebä uvlularnı beslätmä. For, bola bundi tarlıxta,| konşuda ol yaya ötkündü da ormanha avlanmaxka çıxtı.|

Uzax ol ormanda ürüdü da kepkenätä ahaç, burun körmägän| yapraxlarba, kördü. Ahaç butax usnu körmägän cinsnıŋ çıpçıx| olturur ėdi. Kartxına tarttı yaya örkäniŋ, attı da yaraladı çıpçıxnı. Da| yarahan çıpçıx adamley aytat anar:|

- “Öltürmä meni, yaxşı avçı, boluşumın saya seniŋ tarlıxta.”|

Bu sözläribä çıpçıçex kanat tübündän çüpräçek çıhardı da| berdi avçıha aytadohoç:|

- “Aç bolusın, sergiŋ bu çüpeçekbä da tirkiy bar türlü tatuvlu| yembä tolu bolur.”|

Biyandi bernägä kart kişi da çıpçıxnı azatxa yeberdi. Kaytıp| üvgä, ol uvluların indädi da küçün tamaşa çüpräçekni sınadı.| Sermädi çüpräçek bıla da tirki üsnü top-tolu tatuvlu bar tüşlü yem| tabuldu. Bu zamandan tirlik yarlı uruvnuŋ alışındı. Artıx anar da| uruvuna anıŋ keräksiz ėdi aç karınlı olturma.|

Aştı netek vaxt. Alarnıŋ salha xan bar biyik azbarıba keldi.| Açlar alar barları ėdlär, da kaçan xan kulları sordular kimdä toxtma,| ki kiplänmä da tınçalma, konşular kenäş berdilär, toxtatxey biznіŋ| kartınada. Xan bütün azbarıba keldi anar. Da olturhaçox tör| orunda, kartxınıŋ uvluları teyz anıŋ alnına bar türlü tatuvlu yembä| tirki turhuzdular.|

Xan tamaşalandı, ki yarlı kişidä bundi tatuvlu aşamaxlar bardır da| küvülländi açma sırın. Netek zamandan son xan bilindi, ki anar ullu| ėlçilik Stambuldan köçät da buyrux ėtti yarlı yer işlävçünü indämä| özünä. Ullu çuvba yer işlävçünüŋ xucuraha keldilär xan kullları| xan buruhuba: anar, kart yer işlävçünä, xan sarayına kelmä da anda| Stambul konaxlarnı sıylama. Atası indädi aharax uvlunu, Osmannı,| koluna anıŋ tamaşa çüpräk berdi da xan sarayha buyurdu ketmä.|

Osman keldi xan sarayına da yaşınadohon kıldı barın ne xan| koldu. Xan anladı, ki bardır bunda tanıhısız anar tamaşalıx da ayttı| Osmanha:|

- “Bundi ulllu kusnaçı kızımnıŋ ėribä bolsun!”|

Tandasına toy kıldılar. Buley xan kızı yarlı yer işlävçünüŋ| katınıba kılındı. Atasıba ürätkän ol yılma sözübä kayırıldı ėrinä:|

[200] - “Aytxın, kökläribä iygän ėrim, nindi xışşuvluhuba sen kullux| ėtäläs?”|

-Bart mendä bu tamaşa çüpräçek,” – karuv berdi Osman da oz| cancalasın katnına körgüzdü.|

Xan kızı kaptı koluna çüpräçek da uvuçlarıba kas çaptı.| Keldilär sakçılar da xan kızı buyurdu alarha Osmannı zındanha salma.|

Yarlıatası, kart yer işlävçü, çüpräçeksiz da aharax uvlusuz kaldı.| Bu vahdasından yane-de tarlıx kartxınıŋ uruv xucurasına kirdi.| Kemi künnüŋ yetkiliginçäginä, kartxına yane konşusudan yaya| ötkündü da ormanha avlamaxka bardı. Da bu özü ahaç usnu tamaşa| kuşnu kördü. Attı ol anar, vale öltürmädi, ançex yaraladı anı. Da| çıpçıx adam avazıba aytat anar:|

- “Tavuslama meni, yaxşı avçı, - yançıx berimin saya. Yılpars anıŋ| bıla da andan altın netek kläseysin söbälir.”|

Ėglendi yarlı kişi bu bernägä. Kaytıp üvünä, ol uvluların indädi| da küçün tamaşa yançıxnıŋ sınadı. Yılpradı ol yançıhı bıla da tirki| üsnü top-tolu altın söbüldü. Bu zamandan tirligi alarnıŋ alışındı.| Kondardı kart kişi yanhı üv, da bundi, ki dahı xan şaharda bundi yox| ėdi. Da başlandı alarda yanhı, şatır tirlik.|

Köp-me vaxt aştı, yo-me ançex bu kırıylarha yane sax| avlamaxka keldi. Yanhı kartxınıŋ üvü bek suklandı anar da başladı| seziv ėtmä xan: bunda-de nindi-ės xışşuvlux bardır.|

Sahışlandı xan yanhı saray özünä kondarma. Karhaşlama da| kıçxıra kartxınaha xan kulları keldilär da keräktilär, ki ol xanha| yanhı saray kondarheyt. Söskändi kartxına da körät: kleys-me,| klämis-me – keräk xanha saray kondarma. Da uturu klägiya ol| ortahısın uvlunu, Mustafnı, xanha iydi.|

- “Atey özünä axçasız üv kondardı – maya- de aşxatalı saray| kondarhın. Kondarmas ėsä – biyik duvardan salımın.” - zınxarladı| xan.|

Ne kılma? Başladı ol saray kondarma. Barısı üçün çınlı altınba| tölär ėdi. Kaçan saray kondarhan ėdi, xan indädi Mustafanı da ayttı| anar:|

- “Bundi ullu kusnaçı bolsun ėribä kızımnıŋ!”|

Da tandasına toy kıldılar. Buley xan kızı katınba yarlı yer| işlävçünüŋ kılındı. Da atasıba ürätkän ol yılma sözübä kayırıldı ėrinä:|

- “Aytxın, kökläribä iygän ėrim, nindi xışşuvluhuba sen kullux| ėtäläs?”|

[201] - “Bart mendä bu tamaşa yançıx,” – karuv berdi Osman da oz| cancalan katınına körgüzdü.|

Xan kızı yançıh koluna kaptı da uvuçlarıba kas çaptı. Keldilär| sakçılar da xan kızı buyurdu alarha Osmannı zındanha salma. Buley| Mustafa zındanha uttu, kaysında karındaşı- de anıŋ, Osman, olturur ėdi.|

Yarlı kart kişi kaldı çüpräçeksiz, yançıxsız da ėki uvulusuz.| Miskinlik da yarlılıx artxarı anar kayttılar. Yane- de tirkisi alarnıŋ bom-| boş ėdi. Bardı ol konşuha, koldu yaya da avlamaxka birdän ėnk igiträgi| uvluba, Taz-Oglanba, bardı. Uzax alar ormanda bürüldülär, daryalarha| tüştülär, tavlarha mindilär, ançex yaman orozu alarha bir-de kiyik| iymädi. Klädlär ėndi alar üvgä kaytma, neçik bu özü tanış ahaç usnu| tamaşa çıpçıxnı kördülär. Kartxına yaydan attı da yarahan çıpçıx| ayaxtın alarnıŋ uçup başladı kolma:|

- “Öltürmä meni, yaxşı avçı, tamaşa yaya bıla bernälärm seni.| Kläginçok ançex atma, ok utar kimgä ki kleysiŋ, baxmayın yırax,| yuvux- me niyeti seniŋ.”|

Biyanmädi kartxına bu bernäsindän, ançex yaya aldı da uvluba| üvgä bardı. Yolunda çox kiyiklärni yolhuştular, attılar butek, ki azar| azar ėltmä bolaldılar. Keldilär, toyhunça aşadlar da bundan son sıx| avlama ürür ėdlär.|

For bu orunlarda xan avladı da körüp, ki kart avçı utat öz yayadan| har birisi niyetinä, başladı sezüvlämä ki bunda- de xışşuvlux| asrahan. Baradohon uruş tüzünä, sahındı kartı üçün da buyurdu| közläriçä anıŋ keltirmä. Çuvuba da söskändirmäklärbä kullar| içkirisinä kartxınıŋ salındılar da başladlar kartxını uruşxa tartma.|

- “Kayda maya, kart kişigä, uruşxa barma – Yalbardı kart kişi,-| yaxşırax ėndi ėrklänüvçümüz igiträgiŋ uvlumnu, Taz- Oglannı,| alasın.”|

Bardı Taz-Oglan uruşxa. Burunhu vatmax alnına, ki yaxşırax| sınçlama Taz-Oglannı xan buyurdu anar anıŋ katına turma. Taz-Oglan| incıttı da aytat xanha:|

- “Sıyıl xan, uruş tüzüydä keldim boluşma saya, de sen turhuzduy| meni bar çevriviyniŋ artından, kaydan men dahı duşmanlarımızını| körälmim.”|

Xan anıŋ sözläribä sevaralaştı da yarattı anar burunhusu çeriv| yergäsindä turma. Başlandı vatmax. Taz-Oglanıŋ okları utturmayınça| duşmanlarnı utar ėdlär, xan çerivi yengil vatış yendi.|

Keläsi uruşmax alnında, Taz-Oglan çeriv başçısıdan koldu:|

- “Yarat maya yalhızha uturu düşman çevrivniŋ turma!”|

[202]

Çeriv başçısı anar yarattı. Da muna Taz-Oglan uruş tüzgä çıxtı da| başladı duşmanlarnı indämä, ki utrusuna anr çıxkeylar. Çeriv yesiläri| ėki avuldan başladlar külmä andan. Taz-Oglan açuvlandı, koluna yayasın| aldı da başladı oklama. Har oktan min duşmannı uttu. Da teyz ullu ülüşü| duşman çerivdän kırhan ėdi, kaldıx çerivi – yesirlikkä kumsandı.|

- “Bu kişi adam tüvüldir, - ayttı xan çerivniŋ başçısı, - budur| kezbiç!”|

- “İndäyiz anı bere,” – ayttı xan.|

- “Sen ullu kusnaçı da bahatır, alhın katınlıxka kızımnı!” -Ayttı| sax.|

Ullu hörmätibä da sıyba uruştan çeriv kayttı. Kıldılar fordan toy.| Da atasıba ürätkän, xan kızı yılma sözübä kayırıldı ėrinä:|

- “Aytxın, bahatırlı çeriv yesisi, nindi xışşuvluhuba sen kullux| ėtäläs, nindi cancalandıy sendä bart?”|

- “Yoxtur mendä cancalan,” – ayttı Taz-Oglan.|

- “O, kökläribä iygän ėrim, - inad ėtti xan kızı, - yarat yayeynı| seniŋ bahınma.”|

- “Budur tüvül katın kişiniŋ işi,” – karuv berdi Taz-Oglan da tıxtı| yaya yastıx tübünä.|

Ançex xan kızı yuku diriyakıba anı içirtti.| Taz-Oglan fordan| yukladı. Xan kızı teyz yaya kaptı da atasına kaçtı.|

Oyandı Taz-Oglan da kördü, ki katını da yayası taspoldular. Anladı| bala, ki ilinçäkkä tutuldu, terk turdu, sakçılar aşarı karmandı da çirim| ormanlarha kaçtı.|

Buley yarlı atası çüpräçek, yançıx, tamaşa yaya da üç uvlunu tas| ėtti. Kayhırdı, açıdı ol da bu zavaldan ol dunyaha kayırıldı.|

Köp yaman uçurlar Taz-Oglanıŋ başına tüştü, köp ol çıdadı, kışın| - suvuxluxtan, yazın – kaynarlıxtan. Küvülländi bala öz kutun| sınama orunda, kayda üç for atasına uydu. Keldi ol bu tamaşa ahaçxa da| tamaşalıx: kış vaxtında ol yeşilänät da anıŋ usnu yetilgän yemişlär,| useydohon incirgä, tahıladlar. Bala mindi ahaç usnu, ėki yemiş yırttı da| aşadı alarnı. Kepkenätä – o alhasavlux! – tuydu, ki başı usnu ėki| müvüz, xaz tegädä östü.|

Astrı söskändi bala, başladı başıba silkmä, klä salma alarnı.| Ançex kip tutunur ėdlär alar baş usnu. Başıba yançtı ahaçxa, klä| sındırma alarnı – heç klägi. Bu vaxtında sıltav ėtildi buley, ki ol| müvüzübä kütövnüŋ, kaysı östü yanaşa ahaçının, yapraxların tiydi.| Müvüz uçtu başından. Ol bu kütövdän neçä yapraçex üzdü da alarba| ėkinçi müvüzün sürttü. Ėkinçi- de müvüz uçtu.|

[203] Anladı Taz-Oglan, nindi tamaşalıx anıŋ kollarına uttu. Bala tolu| çetän tamaşa incir yıştırdı, üzdü neçä tamaşa yaprax, kart da yamavlu| kiyit kiydi, baş usnu kiyz börkün kiydirtti, xan şaharha bardı da turup| saray kabaxlartın, başladı çahırma:|

- “Satamın yaş incir, satamın yaş incir!”|

Xan kızı tuydu, ki yaş incir satılat da koldu atasından, ki ol| satınalheyt anar tatuvlu çiya. Atası satınaldı bütün çetän. Taz-Oglan,| korxa ki tanımaheylar anı, fordan bu orundan kayırıldı.|

Xan kızı sayladı xannı, bar vakillärni da özü dört çiya aşadı.| Buley barları dörtär çiya aşadlar da barlarında dörtär müvüz östü.|

Sarayda ullu sıyıt kötürüldü. Barları müvüzlärbä ürüdlär. Xan| bar kırıynıŋ savuxturuvçularnı indädi, vale savuxturuvçular alarnı| korxunçlu müvüzlärdän yuluma bolalmadlar. Ol fornu xan bütün| xanlıxka kotardı: kim anı,| kıznı da saray aharaxlarnı müvüzlärdän| yulur, anıŋ artına ol kızın ėrgä kaytarır.|

Bu bilüvnü Taz-Oglan- de ėşitti da xan azabarha keldi. Sürttü ol| birisin xan müvüzün, müvüz yer üsnü uçtu. Ėglendi xan, ançex| Taz-Oglan ayttı:|

- "Bar xanlarnıŋ xanıy, barların bu müvüzlärdän yuluma| bolalamın, ançex bir tenayı bıla – menim tamaşa yayanı kaytarhın."|

Haleginä xan tanıdı, kim anıŋ alnına turat, avuçlandı, kubardı,| ayaxlarıba başladı teptär ėtmä. Ançex bek kländi müvüzlärdän| yulunma da kullarına ol buyrux ėtti, ki Taz-oglanha tamaşa yayanı| kaytarheylar. Kabul ėtip tamaşa yaya, Taz-Oglan ayttı:|

- "Haleginä, ėger tatlıhın oklarımnın tama klämäsiz, terk| karındaşlarımnıŋ çüpräçek da yançıx kaytarıyız, da caxlayız!"|

Barları çüvrä tizläri üsnü çöktülär. Xan kızı çüpräçek da| yançıx keltirdi da Taz-Oglanha kaytardı. Taz-Oglan cancalanlarnı| aldı, zındanha bardı, tarttı yaya örkänni da bar yedi yızax, xaz yetilgän| almalar yel yelpimäktän, yer üsnü uçtular. Taz-Oglan zından kabaxların| ken açtı da bar xan yesirlärni azatxa yeberdi. Son karındaşlarnı| kollarından aldı da kuyaş yarıxlıxka çıhardı.|

- "Muna, karındaşlarım, cancalar sizniŋ, - ayttı Taz-Oglan - kiriyiz| sarayha, menim vezirläribä boluyuz."|

Taz-Oglan xan taxtı usnu olturdu da başladı bilikbä ėrklämä.| Xan, anıŋ kızı da bar azbar aharaxları sallana müvüzläribä azbarda| kaçxaladlar da dunyanı şatırlattılar.|

[204] TAMAŞA ÜZÜK

(Tatar ulusunuŋ yomax)

Ėski, ėski zamanlarda bir salada yarlı ėr kişi katınba tirildi. Tirligi| alarnıŋ tar ėdi. Bundi miskinlär alar ėdlär, ki xucurası alarnıŋ ançex| kırıx tayandırmaxlarnıŋ boluşhuba tutunur ėdi. Kayır alarnı - da| xucura axtarılır. Alarnın uvlu ėdi. Bar

dunyada uvlu, xaz uvlu. Budur| sobadan tüşmit, barça maçisibä oyneyt da oyneyt. Adamley sözläşmä| hem arttahı ayaxlar usnu ürümä anı ürätät.|

Zaman uçat, anasıba ata kartaydlar. Kün ürüydlär, ėki yatadlar.| Tügäliçä sarpıladlar, xalsızlandılar da sofuna öldülär. Konşular| astradlar alarnı. Uvlu soba usnu yatat, açı yaşlarıba yıleyt, maçisindän| kenäşin sorat. Maçisiniŋ başxa – yuvuxrax can anar yoxtur.|

-“Ne kılarbız biz? – Sorat. –Klänçilär kibik ėşiklärdän| ėşiklärgä, kola tişläm ėtmäk, barmabız. Keräktir barma hem ne| kılma, ançex bilmem keyre barma da ne kılma.”|

Da muna ingirley maçisibä birdän cigit tuvmuş saladan çıxtı.| Atasınıŋ üvdän aldı ol ançex kart biçax. Öngä mal anda yox ėdi.| Uzax bardılar alar. Maçi yemgä sıçanlarnı tutxaladı. Cigitxa| açlıxtan ançex karnı burulat da çuvleyt. Keldilär alar oramtın.| Konarma keräktir, vale açlıxtan yuku kirpiklärgä kelmit. Cigit| ançex bir yandan ėkinçigä burulat da avur kıstunat. Buley tunkata| kıynaldı cigit da burunhu kuyaşnıŋ nuruba tuyat ki kim-ės yıleyt.|

-“Tuyasın - Sorat cigit maçidän, - körüngeys sıxtımax| tuyamın.”|

-“Barayık bahınıbız,” –aytat maçi.|

Bardılar. Çıxtılar ormanlı maydan usnu. Anda biyik narat ösät. Da| naratnıŋ ėnk başında ullu huya körünät. Budur huyasından yaş ulannıŋ| görüldämäkkä useydohon tavuş tuyulat.|

-“Minäyimin narat usnu, - aytat cigit – tintärm kimanda yıleyt”.|

Mindi. Bahınat, ki anda ėki çipçi, Semrug kuşnun balaları, yıleydlar.| Kördülär cigitnı da adam avazıba soradlar:|

-“Negä keldiy sen? Har kün bizgä küvdürgüç yılan kelät. Ėki| karındaşlarımızını ol aşadı. Biziŋ ėndi yergäsi. Körsä seni- yutar| birgämizdä.”|

-“Yutar, esä bolalır, - aytat cigit, - tözüyüz, boluşumın sizgä.| Vale kaydaz anası siziŋ? Ne üçün ol öz çipçilärni kalkamıt da| korumıt?”|

[205] -“Anamız, bar kuşlarnıŋ biyçäsi. Uçtu ol Kaf tavlarha, kayıslar| yerniŋ ėnk uçunda bardlar. Anda bar kuşlar kenäşkä yıştırıldılar. Bolsa| ėsä biznіŋ katnı anamız, yılan korxkeyt da katılmaheyt bizni.”|

Kepkenätä tavullu yel ürdü. Kuş balaları birisi ėkinçigä| kısıldılar:|

-“Bahın, duşmanımız uçat.”|

Kertidän. Ahaç butahı usnu korxunçlu küvdürgüç yılan olturdu.| Da kaçan ol kötürdü başın, ki çipçilärni kapma, cigit iti atasınıŋ| biçahıba okladı anı. Küvdürgüç yılan oydarı yer üsnü uçtu.|

Çipçilär ėglendilär.|

-“Kayrılma bizdän, - aytadkar. – biz tıyhunça beslätibiz da| içirtibiz seni.”|

Aşadlar alar, suvsapın bögüvrättilär da başladlar sözläşmä.|

-“Tınla, cigit, ne aytıbız – başladlar çipçilär. – Anamız terk| kaytır da sorar sendän kimdir sen da negä anıŋ balalarına keldiy.| Aytma nemet, biz özlärimiz barısın yomaxlarıbız da aytıbız ki| korxunçlu ölümdän bizni yuluduysın. Anamız klär kümüş hem altın| saya bernälämä. Nemet alma. Aytxın, ki sendä özüyda bundi mal| yetkiliçä bart. Kol andan tamaşa üzük. Haleginä biznіŋ kanatları| tübünä astranhın.”|

Neçik çipçilär ayttılar, buley kılındı- de. Keldi Semrug kuş da| sorat:|

- “Tuyamın adamnıŋ iyisin. Yox- me yat kim bunda?”|

Çipçälär karuv berdilär:|

-“Yatlar bunda yoxtur, vale ėki biznіŋ karındaşlarımız aley özü| yoxtur.”|

-“Kaydadır alar?” –Sorat Semgur.|

-“Yaman yılan aşadı alarnı,” – aytadlar çiçilär.|

Muyaydı Semrug da sorat:|

-“Siz neçik tiri kaldıyız?”|

-“Bizni bahatır kelip yuludu. Bahın yer üstünä ahaç tamurların| katına. Köräs, küvdürgüç yılan anda tiri tüvül yatat. Bu ol anı| öltürdü.”|

Bahındı Semrug yer üstünä, körät kertidän tiri tüvül yılan| yatat.|

-“Kayda bu bahatır? –Sorat Semrug.|

-“Munda kanatlarım tübüŋ olturat,” – aytat çipçä.|

-“Çıxkın ėndi, cigit, - aytat Semrug, -çıxkın korxmayınça.| Aytxın ėndi, ne saya bernälämä balalarımnıŋ yuluvu üçün?”|

[206] -“Nemet maya keräksizdir tamaşa üzüknüŋ başxa,” - karuv| berdi bala.|

Çipçilär-de başladlar kolma:|

-“Bernälä anar üzük, bernälä.”|

Sevaralaştı Semrug kuşu alarba da tamaşa üzgüŋ cigitxa bernä| ėtti.|

-“Bolalısın koruma üzük – ėrklänüvçübä bar cadularnıŋ| kılınısın! Keräktir ançex kiymä anı badam barmahı usnu, neçik| kelirlär saya soruvuba: “Patşaxımız, ne kleysiŋ?” Muna ėndi buyur| alarha bar türlü buyruxların, barısın kılarlar. Vale abran taş ėtmä| üzügüŋ – xor bolur.”|

Tabe ėtti cigit Semrug kuşuna, tüştü ahaçtan da öz yoluba bardı.| Barat ol orman aşarı, maçisibä sözläşät. Yadadlar da tınçalma| olturdular.|

-“Na, dostum, ne bu üzükbä kılarbız?” –Sorat maçidän cigi da| kiydirät anı badam barmahı usnu.|

Kiydi da bar dunyanıŋ cadular da kusnaçılar anıŋ alnına| yıştırındılar da soradlar:|

-“Patşaxımız, ne kleysin?”|

-“ Bart-me yer üstünä orun, kayda ayahı adamnın hanuz turmadı, -| sorat cigit.”|

-“Bart bundi orun, cadular cuvatba karuv berädlär, -Moxıt| teŋgizdä otraç bart, körklü ol, çox yemiş anda da ayahı adam| ulanlarnıŋ bu yernı hanuz başlamadı.”|

-“Kleymin maçisibä birdän anda tabulma,” – buyrux ėtti cigit.|

Ayttı da dakkadan son otraç usnu tabuldular. Otraçının körküŋ| bolalmastır yomaxlama. Çiya da yemiş – xasepsiz. Suv tatlımış da aruv.| Suklandı otraç cigitxa da küvülländi ol bunda oçarlanma. “Keräktir| hanuz saray bunda kondarma,” – sahış ėtti cigit, tizä üzgün badam| barmahı usnu. Fordan keldilär bar yerniŋ cadular.|

-“Tüzüyüz maya incidän da şımırak taştan saray.” – buyurdu cigit| da hanuz sondrahı sözü avzundan çıxmadı, bax – saray aşkaraldı. Ėki| katlı. Ėkinçi katınında – kertisi bax bostanlı baxça. Teräklär arasına| bar tüşlü yem, dahı ėnk suklançı anar burçax bardır. Da hanuz| tamaşalıx – ėkinçi katxa barma keräksiz. Olturhun yatax usnu kızıl| kaplavıba da yatax özü ėkinçi katxa seni kötürür.|

Kulaçleyt cigit boş sarayında, yaxşıdır anar ançex bezüvlü| yalhızha.|

-“Barısı bizdä bart, - aytat cigit maçisnä, - ne hale kılarbız?”|

-“Kızını katınha keräk saya tapma,” – kenäş berät maçi.|

[207] İndädi cigit cadularnı da buyurdu alarha közläriçä anıŋ bar yer| körklüçälärniŋ suratların keltirmä.|

-“Menmin alar arasından katın özümä saylarmın,” – ayttı cigit.|

Uçtular cadular bar yer taraflarına. Uzax izlädlär, vale kişi- de| alarha suklanmadı. Sonhusuna çeçäk biylikkä keldilär. Çeçäkli| biyliginiŋ patşaxnıŋ kızı – körklüçälärdän körklüçä. Keltirdilär anıŋ suratın cigitxa. Ançex köz saldı cigit surat usnu - fordan| suklandı kızını da buyrux ėtti:|

-“Keltiriyiz anı maya da teyz!”|

Yer üstünä bu vaxtın keçä ėdi da cadular töşäkbä birdän biy| kızın keltirdilär. Tan bılada körklüçä oyanat da öz közlärinä| inanmıt: öz sarayında yukuha yattı, oyandı yat orunda. Sekerdi yataxtan,| terzägä bahındı – anda kökmüş teŋgiz yaltreyt.|

-“Vay maya, taspoldum!” –Çahırdı da yatax usnu kızıl kaplavıba| olturdu. Yatax tamaşalıx bıla ėkinçi kötürüldü. Çıxtı kız| baxçaha, sayran ėtät çeçäklär hem tamaşa ösümlüklär arasına. Dahı| atasında, çeçäk biyliginiŋ patşata, nemet yaraşlı körmädi ol!|

-“Şahat ol dunyaha keldimin. Şeme bax bostan bunda? – Sahış ėtti kız.|

Olturdu ol yatax usnu, tüştü burunhu katına da bunda yukleydohon| cigitnı kördü.|

-“Turhun, cigit, neçik sen bunda tabulduy?” –Sorat ol andan.|

Cigit karuv berat:|

-“Menmin buyurdum seni bere keltirmä. Bunda tirilisin.| Barabız, otraç saya körgümin…! –da alınıp kollarından, bardılar otraç| közlämä.|

Bu vaxtley bahınıbız, ne kıznıŋ atasınıŋ azbarında kılınat.| Oyanat ol tan bılada, bahınat – kızı taspoldu. Buley muyaydı, ki xalsız| yer üstünä tüştü. İydi biy ėlçilärni bar yerniŋ taraflarına, ki kızın| tapxeylar. İzlädlär, izlädlär alar- bir yarı- de tabalmadlar. Çeçäk biy| bar sınçılarnı da yulduz sanavçularnı özünä indädi. Yarımın öz malnıŋ| tutunat kaytarma. Heçlikkä. Bolalmadlar kızın tapma. Ançex| kenäştilär anar kart obur katından boluşlux kolma. Patşax buyurdu| indämä anı. Kelip, başladı ol xışşuvlama da ayttı:|

-“O-o-o, biyim, tiri seniŋ kızıy. Tirilät ol otraçta teŋgiz ortasında.| Avurdur iş, vale kızın saya tabarmın da kaytaralımın.”|

Ėglendi patşax. Obur zaftlahan çapçaxka çüvürüldü, teŋgizgä| salındı da otraxha çomdu. Çıhıp otraç kırıyına ol çüvürüldü kart| katın kişigä da bardı sarayha. Biy kızı kördü anı da sorat:|

-“Vay, innam, kaydan sen?”|

[208] Kartxına kızha aşkartat:|

-“Bu otraç, kızhınam, ortasında tengiziŋ tabuladır. Seni bere| cigitnıŋ buyruhudan cadular keltirdilär.”|

Tuyup bu sözlärni, kız başladı açı yaşlarba yılama.|

-“Yılama, - aytat kart katın kişi, - atası buyurdu seni artxarı| çeçäkli biyiklikkä kayttırma, ançex yaşırın sır bunar men bilmim.”|

-“Neçik ol fornu, innam, kayttırız meni?” –Sorat kız.|

-“Tınla da keçin menim sözümä körä. Kelir cigit. Sen| şirinlik bıla utrula anı. Ol tanlanır, vale sen hanuz çebärräk bol. Kuç| anı, öpkün da sondra aytxın anar: “Dört yıl tutasın meni. Kılır ėsä| seniŋ bıla nindi yaman uçur, ne ol fornu maya işlämä? Aşkart maya| tamaşalıxnın sırın. Kleymin bilmä anı…”|

Bu vaxtley kız kördü, ki cigit kaytat. Ol utruladı anı da keçindi| kartxınıŋ sözlärinä körä. Cigit yaşınmayınça aşkarttı:|

-“Bart mendä tamaşa üzügüm. Kiyamin anı badam barmahım| usnu da bar menim kläkläri tügäl boladlar.”|

-“Körgüz maya anı,” – kolat katın, da cigit anıŋ koluna üzügüŋ| berdi.|

-“Kleysiŋ, anı yaşırın orunda astrarmın?”- Sorat xarif katın.|

-“Alhın, ançex saklan, ki tas ėtmäskä anı, ol fornu tar bizgä| bolur.” – ayttı cigit.|

Keçä bıla cigit yukuha tüştü. Patşax kızı turdu, kartxınanı| oyattı da üzük badam barmahı usnu kiydi. Bar yerniŋ kırıylardan cadular| keldilär da soradlar:|

-“Patşaxımız, ne kleysiŋ?”|

-“Cigitnı maçisibä birdän keçitkängä salıyız. Meni da bu kart| katın kişi sarayıba birdän atasıma ėltiyiz.”|

Ayttı, da köz yumçohunda patşaxnıŋ azbarında tabuldu. Obur| fordan kaçtı patşaxka da aytat anar:|

-“Kaytardım kızın saya xaz tutundumın, hanuz üstädim saray| cuher taşlardan…”|

Bahınat patşax. Kertidän, yanaşa anıŋ saraynıŋ, ėkinçisi turat da| bundi aşxatalı, ki ol dahı öz kayhı üçün unuttu.|

Bu zamanda kız oyandı da kaçtı atasına. Uzax biyançtän yıladı da| şatırlandı ol. Atası bu vaxtın adamaxtan közün saraydan bolalmadı| kayırma.|

-“Yılama, - aytat, - bu bir saray baharaxtır bütün biznіŋ biyliktän.| Şeme alayıx tüvül kişi ėri seniŋ ėdi…”|

-“Yalına obur katın kişi kapçux yer çıban kabul ėtti da bundi| patşaxınıŋ comartlıhıba bek ėglendi – yıl astrı açlı ėdi.|

[209] Biyansinlär alar, biz bu vaxtley biznіŋ cigit köz salıbız.|

Oyandı cigit. Bahınat – ol maçisibä birdän keçitkändä yatat.| Saray tas boldu. Katını – tas boldu. Üzük – tas boldu.|

-“Aman! Taslıx bizgä! – İnçxırat cigit, da sorat maçidän, - ne| kılarbız?”|

Sahış ėtti maçi, ėrinlärin yaladı, başın uvudu, miyixların burdu da| aytat:|

-“Barayık teŋgiz kırıy katına, biçkäläyik ahaç, olturayık anıŋ| usnu da canlarımızını tolhunlarha kaytarayık. Tolhunlar özläri çeçäkli| biylikkä bizni ėltirlär.”|

Aytxan – kılhan. Biçiklädlär ullu ahaç, teŋgiz suvlartın tarttılar| anı, olturdular anıŋ usnu da yolha suvuruldular. Çomdular alar, çomdular| da kuru yer kalxtılar. Bahınadlar – yılhalıx çüvrä: adam boluşları| körünmädlär, bir yar- de tütün iyisi tuyulmıt. Kögütnüŋ sobaxların| aşeyt cigit. Karın tolu, vale bek bürtät. Uzax bardılar alar yılhalıx| aşarı. Da muna şahar körädlär. Cigit aytat:|

-“Keyre ki kelgeybiz – ant ėtämin, birisi ėkinçidän kayırılmabız.”|

-“Ölärmin, vale seni taşlamamın,” – aytat maçi.|

Keldilär şaharha. Kedärgi xucurasına kirdilär. Anda yalhız| katın kişi olturat.|

-“Bol yaxşı, iygin bizni, aytadlar, - tınçalıbız bitrax, bek| yadadıx da hepsi vaxt aç karınlı biz.”|

-“Kirgiŋ, uvlum,” – kolat kartxına.|

Kirdilär. Maçi fordan başladı şıçanlarnı tutxalama. Tuvuşlu katın| kişi kaynatxan sütbä sayladı alarnı da tirligi üçün başladı sorhalama.| Sözläşmäk keçkä derä uzartıldı. Aşkaraldı, ki keldilär alar çeçäk| biyikkä. Şaharda ulu biyanç: biy kızı tabuldu. Ol dört yıl taspolhan ėdi.|

-“Xabar barat, ki nindi- es çeya cigit otraç usnu dört yıl,| yebermäyiŋ atasına, yesirliktä tuttu anı. Patşax, kızınıŋ tapmaxtan| bek ėglenät da bar ulusun sıyleyt ayta: bardır ėsä ėtmäk – aşahın,| bardır ayaxları –ürügüŋ-„” – köp sözlü kartxına yomaxladı.|

-“Barayım, innam, men- de saraytın, seme bitrax şatırlanım,| maçim kalsın semdä, - aytat cigit kartxınaha da maçisinä şıbırdeyt:| “Kulaçlayım saray katına, keräkligiçä – tabarsın meni.”|

Barat cigit saraytın upralhan da yamavlahan kiyitindä, bar| taraflarına bahınhleyt. Patşax, oltura sofa usnu, kördü anı da aytat| biyçägä:|

-“Bahın, nindi tuvuşlu cigit barat. Bizdä tünägün aşxanaçınıŋ| boluşuvçu öldü, şahat anı yaha alıbız?”|

İndädlär cigitnı sarayına da soradlar:|

[210] -“Keyre, cigit, barasın?|

-“Yalha kleymin kolunma, übiyni izleymin,” – karuv berät cigit.|

-“Biznіŋ aşxanaçınıŋ boluşuvçusu öldü, kelgiŋ bizgä,” -| aytadlar.|

Cigit sevaralaştı, Yılısuvda yuvundu, ax kölmäk kiydi da bundi| körklü körümlü kılındı, ki patşaxınıŋ vakilinä, Xaybulluha, ėnk| üräginä yabuştu. Cigit ukşaş anıŋ uvluna, kaysı bultır uruşta tavusuldu,| ėdi. Çebär ol anı kabul ėtti da kişigä haşça yaratmadı incıtma.|

Cigitta aşxanalı işläri kolayçe bardılar. Ėnk yaxşı ol yer çıban| bişirdi. Bişirgän yer çıban anda uvulmadı da bek tatuvlu ėdi.|

-Kayda ürändiy sen," –Aşavçular soradlar da aşeydlar. Aşeydlar da| maxteydlar. Cigit bu vaxtley aşların bişirät da kulahın salat – biy kızı| üçün aytmastlar- me ne. For patşax küvülländi konaxlarnı indämä.| Konaxlıxba anar biylär türlü kırıylardan keldilär. Toy tavullanat. Bu| vaxtın, birisi konaxlardan, tanış bizgä obur katın kişi, körüp cigitnı,| tanıdı anı da dahı açuvluxtan kubarındı.|

-"Ne kılındı," –soradlar andan.|

Obur katın kişi karuv berdi, ki anar başı avruyt da bek karın| bürtät. Yatxırhızdılar anı töşäkkä da çıxkınça konaxlarha, çeçäk| biyi sordu andan nek ol buley kayhırıldı. Obur aşkarttı:|

-"Aşxanaçı seniŋ – budur bu cigit ne kızıynı taladı. Taslıx| barlarımızha!"|

Kaxırlandı patşax da buyurdu cigitnı kapma, zındanha salma da| ölümä kaytarma. Bu yaman xabar Xabullanıŋ ėşitüvünä keldi. Ol| fordan cigitxa kaçtı da barısın anar yomaxladı. Muyaydı cigit,|klänmit anar bu dunyadan kayırılma. Xaybulla tınçaltat anı:|

-"Korxma, uvlum, yulurmın seni!"|

Bu vaxtley patşax bar öz vakillärin kenäşkä indädi - nindi| ölümä cigitnı kaytarma.|

Birläri aytadlar:|

-"Başın yarma!"|

Ėkinçiläri:

-"Teŋgizdä battırma!"|

Xaybulla ayttı:|

-“Keräktir salma anı tüpsüz kuduxka! Raxmetli bolusın,| memmin özüm bu buyruhuynu kılarmın.|

Patşax Xaybullaha astrı inandı da ayttı:|

-“Neçik ki kleysiŋ öltürgüŋ anı.”|

Xabulla on çeriv yesilärni aldı da yartı keçädä cigitnı ormanha| èltti. Ormanda ol çeriv yesilärgä aytat:|

[211] -“Cigitni tüpsüz kuduxka örkän üsnü yeberibiz.”|

Bayladlar cigitni, kumhan suv da tişläm ètmäk koluna berdilär| da örkän üsnü kuduxka yeberdilär.|

Aştı bır neçä kün. Maçi übiyni tözdü, tözdü da kobulaştı. Klädi| üvdän çıxma – kartxına iymit. Ol fornu terzè yançtı da kaçtı.| Kaçxaleyt ol saray katnı, kaçxaleyt da yız kuduxka iyiskädi. Taptı| kudux. Bahınat – tiri anıŋ übiy, ançex şıçanlar anar bek bezlätädlär.| Maçi terk tutxaladı alarnı. Hepsi sıçan kırdı ol. Ullu buşurhunmax| şıçanlarnıŋ biyliktä kılundı. Da muna kelät alarha şıçanlarnıŋ èlçisi| soruvuba: nindi cehetından ol şıçan èliŋ xarapleyt da ne ol kleyt, ki| toxtanhey borçlu tüvül èliŋ yılıs ètmä? Cigit karuv berdi:|

-“Tutunamın, ki katılmabız sizni, èger patşaxnıŋ kızından| tamaşa üzük keltirisiz maya.”|

Şıçanlarnıŋ patşax bar dunyadan şıçanlarnı indädi, yergälärgä| alarnı kurdu da aharahı şıçan çahıruvçu biyniŋ kayyamlıhın çahırdı:|

-“Barıyız da bu karhışlı tamaşa üzük tapıyız, dahı keräk èsä| bolur bar saray farstlarnı tozçoxka derä kemirmä!”|

Kertisindän, şıçanlar saray farstları aşıra öttülär, kemirdilär| alarnı, bar dolaplarnı, roflarnı da sanduklarnı kemirdilär. Köplügü| bahalı soxmax buzdular da verändilär alar. Vale üzük tapmadlar.| Sofuna birisi kiçi şıçaçex taptı anı. Ol patşax kızınıŋ örülmäkkä| tüzgän èdi. Şıçanlar çaçın kızının kemirdiär da üzük cigitxa| keltirdilär.|

Cigit üzük badam barmax usnu kiydi. Dakkadan cadular| soruvuba keldilär:|

-“Patşaxımız, ne kleysiŋ?”|

Cigit buyurdu çıhara anı maçisibä, katınıba da sarayıba birdän| kuduxtan, artxarı otraçxa ėltmä. Aythaçox, barları tabuldular otraç| usnu.|

Oyandı patşax kızı, bahınat: yane- de ol otraçta. Bilmit ne kılma| da ėrin oyatat. Cigit katınına aytadır:|

-“Azıştıysın, nindi curum saya saylama?”|

Da başladı üç for küngä çapma anı. Özläri biläsiz bundi tirliknіŋ| tatlılıhın!|

Bu vaxtın patşax sarayında aşkara boldu, ki patşax kızı yane| sarayıba birdän taspoldu. Patşax bar vakilläriŋ da biylik aharaxların| indädi biy kenäşkä. Sorat alardan:|

-“Aytıyız maya tiri- me cigit?”|

-“Öltürdüm anı,” – aytat Xaybulla.|

İndädlär obur katın kişini, kaysı burun patşax kızın taptı|

[212] -“Taptım anı burun, tabarmın haleginä- de, - aytat obur, - tapmam| ėsä, buyurhun öltürmä meni.”|

Öz xışşuvluxnuŋ boluşuhuba obur otraçxa keldi. Kirdi sarayha.| Bu vaxtley cigit çıxkan ėdi. Patşax kızı aytat anar:|

-“Çıxkın, innam, terkräk bundan. Ol vaxtın, bahın özüy,| uçurumuz neçik yaman tügätildi.”|

-“Yo, kızım, kleymin yuluma seni, atasıya bunu- de tutundumın,” - | aytat kart obur.|

-“Aldatmasın ėndi ėrimni. Üzügüŋ ol özü katnı tutat da keçägä| avzuna astrey,” – ėkrar ėtät patşax kızı.|

-“Yaxşıdır, - biyandi kart karha, - tınlahın da kıl ne saya aytımın.| Berim saya iyiskili tütün. Ėri yukuha tüşkünçä, bergin anar iyiskämä| anı. Cigit iyiskär anı, burunda anıŋ koltuxlanır, ol köçkürür da üzük| uçar avzundan. Sen kapxın anı da kaçma kaçxın maya.”|

Patşax kızı oburnu kaxraçexta astradı. Kaçan cigit üvgä kayttı| da yuklama yattı ol avzuna üzük koydu. Katını, alıp çimdäv tütün, ėrniŋ| burnuna tıxtı. Cigit köçkürdü, üzük avuzdan anıŋ uçtu. Kız kaptı| anı da oburha kaçtı. Kart karha kaptı üzük, kiydi badam barmax usnu da| buyurdu cadularha saray artxarı çeçäk biylikkä ėltmä, cigitnı| maçisibä otraçta kaldırıp. Dakkadan son oburnuŋ buyruhu kılındı.| Çeçäkli patşax fordan şatırlandı.|

Oyandı cigit. Saray körünmit. Katını de yoxtur. Da hanuz bu| kayhıdan maçi, anıŋ bahalı dostu, xastalandı.|

-“Şeme ölüm yuvuxlatnat, - aytat maçi, - asrahın ėndi otraç| usnu.”|

Ayttı da kırıldı. Xorcigitxa yalhızha tirilmä. Astradı ol| maçisin, ahaçlardan kayık tüzüdü da burunhuley tengizniŋ tolhunlarha| sımarlandı. Keyrex yel yelpeyt, arex kayık- de çomat. Teŋgiziniŋ| avlaxlarda tolhunlar uzax anı taşıdlar, sonhusuna kuru yergä saldılar.| Çıxtı cigit kuru yer üstünä. Çüvrä orman çuvleyt. Tamaşa çiyalär| ösädlär, bundi körklü, kızıl da yetilgän. Cigit yıştırdı alarnı da| aşadı – bek açıxlanhan ol ėdi. Bir neçä dakkadan son başı usnu anın | müvüzlär östülär, bar gufu usnu – sıx tük tabuldu. Körümdän -| barıba kiyik.|

-“Yo, yoxtur mazzalım, -sınıx canba sahış ėtät cigit, - nindi| bu çıyırha çiya aşadımın? Avçını utrularmın – atar kiyikni kibik.”|

Kaçtı cigit orman aşıra. Körät: ösädlär axmus, yetilmägän| çiyalar.|

-“Xorrax ėndi bolmas,” – sahış ėtti cigit da tattı alarnı.| [213] Aşahaçox neçä axmuş çiya, müvüzläri fordan tas boldular da| bar gufu aruvlandı, kılınıp ibäk kibik.|

Öŋgäräk aytmasın – tamaşalıx.|

-“Tözgün, - sahış ėtti cigit, - bitrax bu tamaşa çiyilärdän| yıştırımın, şeme yaraşlı bolurlar.”|

Yıştırdı ol neçä uvuç kızıl da axmuş çiya da yıraxtahı yolha| suvuruldu. Uzax cigit bardı, yadadı da barıba talçıxkan çeçäk| biylikni kalxtı. Kirdi tanış kartxınaha. Oldır sorat andan:|

-“Keyre, uvlum, buley uzax ürüdüysiŋ?”|

-“Kulaçladım, innam, xocalarha kullux ėttim. Zavalına maçim| kırıldı. Kayhırıldım, kayhırıldım da yane siznіŋ kırıylarha kayttım.| Yaxşırax yomaxla, ne siznіŋ şaharıyızda tuyulat.”|

-“Yanhılışlardan bizdä bart, ki patşax kızı yane- de taspolhan ėdi,| vale taptılar anı,” – ayttı yımşax canlı kartxına.|

“Kaydan bu, innam, saraynıŋ bar tirlik sımanların biläsiŋ?” -Sorat| cigit.|

-“Köräs- me, uvlum, menim konşuxka, igit körklü kızhına,| karvaş bıla biy sarayında yumuş ėtät. Ol maya barısın yomaxleyt-de”- | kart katın kişi anlattı.|

-“Klägeydim körüşmä anıŋ bıla da bitrax sözläşmä. Yareyt-| me?” –Sordu cigit.|

-“Ne üçün yaramaheyt? Bilüvlü, ki yareyt. Keçkurun ol kelir maya,| ol vaxtın tanıştırım sizni?,” – tutundu kartxına.|

Da yuvuxrax ingirgä, iştän son patşax sarayında, kızhına| konaxlaşma kartxınaha keldi. Kirdi tanıhısız cigit üstünä közün| saldı da astrı suklandı anı.|

-“Boluşxun maya,” – kolat cigit.|

-“Boluşumın netek bolalırmın,” – yuvaş avazıba karuv berdi kız.|

-“Bahın, ançex hanuz bir koltxam saya bart, - aytat cigit, - bu| kullulux üçün, Teŋri koruhey, kişigä- de yomaxlama.”|

-“Kimgä men bolalam yomaxlama? Korxma, seniŋ sözläriy| avzumdan çıxmastlar. Keçikmä da aytxın ne keräktir saya?” -| tınçattı kız.|

-“Berimin saya kızıl çiyalärni. Beslätkiŋ alarnı übiyçägä. Ne| sondra bolur – özüy körärsiŋ,” – ayttı cigit.|

Patşax kızınıŋ kırhı, alıp bu tamaşa kızıl çiyalärni, tandasına| barıp sarayha, biyçäniŋ yuku odasına kirdi da töşäk katına yukleydohon| biyçäniŋ koydu. Oyandı patşax kızı, bahınat – anıŋ katına çiyalär| yatadlar. Körklü, kızıl yetilgän. Körmädi ol bundilärni öz tirliktä.| Sekerdi yataxtan da – “xap” – kaptı da terkräk avzuna. Aşahaçox -| [214] müvüzlär östülär, arttan uzun kuyrux tabuldu da bütün teni sıx| tükbä, xaz börüdä kaplandı.|

Söskändi ol özü. Söskändilär bar azbar karvaşları, söskändilär| bar saray aharaxları. Körüp anı, bar saray dunyası saraydan kaçtılar.| Patşaxka ayttılar, ki muna ėdi sendä kız, bahın özüy – şaytanha ol useyt.| Başı usnu müvüzlär, adamley sözlämä bilmit! Söskändi patşax. Bar| vezirlärni da vakillärni indädi. Buyurdu da xışşuvluxnuŋ sırın| tintmä. Bar tüşlü savuxturuvçular biçkilädlär bu müvüzlärni.| Boşxa. Ançex kısxartsey alarnı – teyz artxarı ösädlär. Keltirdilär| sarayha türlü kam da yulduz sanavçularnı – kişi- de boluşalmıt. Dahı kart| tanışı, kartxına obur, onhaltmax tabalmıt. Bu açuvdan patşax buyurdu| başın anar yarma da itlärgä salma.|

Şaharda- de bu yaman uçur üçün xabar bardı. Ėşitti bunu| kartxına- de kaysında biznіŋ cigitimiz toxtattı da aytat cigitxa:|

-“Vay! Ne patşax kızıba kılındı. Kiyik kibik ol kılındı, aytadlar, | ki uzun kuyruxba keçälärbä köklärdä uçxaleyt ol da bulutranı are da| artxarı sürgäleyt.”|

Cigit aytat kartxınaha:|

-“Barhın, innam, da ayt patşaxka, ki ėnk ullu onhaltuvçunu,| kelgänni yırax kırıylardan, tanıys sen. Oldır, onhaltuvçu, onhaltxeyt| patşax kızın.”|

Keldi katın kişi patşaxka. Aytat: buley da buley, savuxturuvçu| yırax kırıylardan kelgän bolalat bar tüşlü xastalıxlarnı| savuxturma.|

Patşax özü savuxturuvçuha ketti.|

-“Kızımnı savuxturalıs- me?” –Sorat.|

-“Burun bahınma da xastalıhın tintmä keräktir,” – aytat cigit.|

Patşax savuxtuvçunu sarayha keltirdi. Savuxturuvçu aytat anar:|

-“Borçuluyuz barları saraydan çıxma.”|

Barları, anıŋ da patşax kızının başxa, çıxtılar. Cigit aldı| kazıx da ürävtüvüya başladı anıŋ bıla katınnı çapma. Çaptı, çaptı,| sondra bir yetilmägän axmuş çiya berdi. Müvüzlär başından patşax| kızınıŋ fordan taspoldular. Katın çöktü tizlär üsnü da başladı kolma:|

-“Xayıfsun, bergin hanuz bir çiya…”|

-“Kaytarhın tamaşa üzük – kabul ėtiz çiya,” – aytat cigit.|

-“Al, alhın terkräk, ol sandukta yatat, ançex ber terkräk çiya,| kleymin savuxma,” – koltxa bıla koldu patşax kızı.|

Cigit aldı üzük, katına berdi ėki axmuş çiya. Tük gufundan anıŋ| fordan tas boldu.|

[215] -“Vay maya, nindi nekäs sen, netek kayhılarnı keltirdi sen,” -| yaman avazıba aytat katınına cigit.|

Bu vaxtın çeçäk patşaxı bar saray aharaxlarıba kirdi kıznıŋ| odasına. Bahınat: kızı yane butunhuley kökrlüçä.|

-“Ne ki kleysiŋ kol, - aytat, - barısın kızımnıŋ onhaltmahı üçün| kaytarımın.”|

-“Tabu, patşaxım, - aytat cigit, - nemet sendän keräksiz| maya,” – da tıyıp yaldan, tıyıltın saraydan çıxtı.|

Çıha, şıbırdadı Xaybullaha:|

-“Kutul terkräk saraydan, ol tas ėtkän bolur.”|

Xaybulla buley keçindi- de. Alıp bar uruvun hem karvaşların,| çıxtı saraydan.|

Cigit üzük badam barmax usnu tizdi da cadularha buyurdu saray| bar ėlibä anıŋ teŋgizgä salma. Cadular keçimäyiŋ ėlttilär anı| teŋgizgä da battırdılar.|

Ulus ėglendi. Yoxtur artıx yaman patşax! Başladlar kolma| cigitnı, ki alarnıŋ patşaxba bolhey. Vale cigit bunar sevara bermädi.| Çeçäk biybä uslu kişini yarlı ėlindän sayladlar. Cigit katınlıxka aldı| kızını, ki üzük tapma anar yalçıttı.|

Kıldılar toy. Da hanuz nindi! Ol hale- de toxtanmadı. Tuyasız- me| neçik andan yırleydlar, çozadlar da sekerädlär? Keliyiz, bahalı, sizni- de| toyhunçe içirttirlär da tatlı xalvaba sıylarlar! ! !|

[216] TAMAŞA GİLÄF

(Türk ulusunuŋ yomax)

Bu ėdi astrı ėski zamanlarda. Ol vaxtın öläk sartın indırha ürür| ėdlär, tevä ėnk akıllı da köp oxutxan ėdi. Şıçan ol vaxtın ülüvçü| ėdi. Men ol vaxtın yaş ulanba ėdim da anamnı atamıba beşiktä| töbrättim. Kim yırax barat, yırax kulaçleyt-te. Kim yat baxçaha| yaravsız kirär, anar…|

Ançex biz aharaxlarnı tınlamadıx da bardıx. Min atlam aştıx,| tavlar da tüzlär aşarı bardıx. Yarım yıl yarımba bardıx, artxa| aylandıx- da muna saya: arpa ölçävinä yol aştıx. Yane- de bardıx,| uzax, uzax köçtük. Negınçä bardıx, patşaxnıŋ baxçaları| körgüzündülär. Biz alayıx da kirayik. Bahınabız - tiyirmänçi| tiyirmäsin burat. Yanaşa maçi olturat. Maçidä közläri xaz çenaxler.| Barısı anda öz orunda: kaşlar da burun, avuz da ayaxlar, kuyrux da| karın.|

Bundahı patşaxnıŋ kızı ėdi. Ol bek süvdü anı da dakkaçexka| andan kayrılmadı. Artıx ulan anıŋ yox ėdi. Patşaxnıŋ kızı bundi| çebär ėdi, ki bar dunyada bundi körklüçäni tapmasın. Çox dunya anıŋ| usnu közün salma klädi, ançex kişigä- de alardan bu uymadı. Patşax| öz odasından kızını yebermädi. Yemen patşaxnıŋ uvlu buley bu| körklüçäni klädi körmä, ki tuvmuş kırıynı kaldırdı da yolha| suvurdu. Ol kayyam küvülländi öz niyetin kalxma. Vale ki yayav| kalxma şahar, kayda tirildi körklüçä, keräktir toxtamayınça| kensiligindä yedi yılnıŋ barma.|

- “Barım, kutumnu sınarmın,” – baxmayin uzun yolun ayttı igit da| çıxtı üvdän.|

Muna ėndi ėki yıl, barça yollarba kulaçleyt. Kiyiti anıŋ upraldı,| axça tügätildi. Ki açlıxtan ölmäskä, biy uvlu yolculardan tigim| ėtmäk koldu. Vaxttan vaxta uyar ėdi anar ne- ės aşama, ançex bolur| ėdi buley- de, ki bütün künlärbä kırxa ėtmäk avzuna ol almadı.|

Da kayda ol ançex yoz ėdi?! For köplügübä baxçalarnıŋ da| borlalıxnıŋ ornuna keldi ol. Yazdahı kün ėdi, igit bala astrı aç ėdi. Ol| baxçaha kirdi, aşıha yuzgälädi da aşadı yemiş. Uzax kulaçladı ol| baxçalarda. Körät: saray turat. Saray kartxına obur kareyt. Alayıx ol| katı yukuba yukladı. For üç küngä oyanır ėdi, çüvrä baxçının közlär| ėdi da yane yuklama yatır ėdi. Da bu vaxtın, kaçan biy uvlu aşadı| yemişlärin, obur oyandı da saraydan çıxtı. Biy uvlu kördü anı,| söskändi, unuttu dahı aşamax üçün da ahaç artından astrandı. “Zaval!| Körsä ėsä meni, tişlämlärgä yırtar da butarlar. Ne kılma?” - sahış| [217] ėtti igit bala. Kartxına ürüydohon burnuba aver iyiskädi. İyiskädi| adamlı iyisin da tüz anıŋ yarına köndärildi. İgit ölümlü kobuv kaptı:| “Barısı, tabar ėndi meni!” – bir sahış miylärdä kaxtı. Kartxına, bar| yanlarha bura başıba da iyiskälä aver, barıba yuvuxlandı balaha.| “Bolsun buley, xaz baş yazışımda yazhan.,” – sahış ėtti igit da çıxtı| astravından.|

- “Anam, menmin seniŋ ėrkiydä. Yarlıhaş kolamın, kılma xorlux| maya!” –Kayrıldı bala oburha.|

- “Kaydan tabulduysın bunda? Korxmıs- me, aşarmın ėsä seni?” -| Sordu obur.|

- “Aşahın! Şahat Allax meni iydi bere, ki aşaheydıy,” – yaşlar aşarı| karuv berdi igit.|

- “Körämin, ki bek kısıxlıxta sen? Aytxın, negä keldiysiŋ?-| Sordu obur kartxına.|

Bütün tenibä kopsala, biy uvlu yomaxladı anar bar kertisin.|

- “Kız, kaysın izleysiŋ tohuz yanhıy yolnuŋ bu orundan tabuladır.| Ançex kelginçä anar, bolalmasın körmä anı. Çox dunya klädi köz| salma anıŋ üstünä, ançex kişigä-de alardan yalçıxmadı. Barları| taslıx taptılar. Kenäşämin saya- yaxşırax tıyhın bu klägiydän da| kayt ata yergä, atasına da anasına kayt.”|

- “Yo, bolmast buley. Uzun yolnu süvärliktän anar aştımın. Bir teŋ| tabarmın anı,” – ayttı igit.|

- “Ne maya kılma seniŋ bıla? Kayyam küvüllädiy ėsä – barhın!| Ançex bilgin: bart bundi bulut bahuvçu, kaysı kıznı orbuladı da kayyam| sakleyt ol, ki patşax kızı bir yarı-de çıxmaheyt. Uvlu bir patşaxnıŋ| süvüldü bu kızına da bulut bahuvçu temir buhovlarıba töşäkkä| anı buhovladı. Bir neçä yıl ol katı xastalıhıba töşäktä ürüşsüz yatat| da bek zavallı çetneyt. Kleysiŋ körmä süvülmüşüŋ, borçlusın| burunrax bulut bahuvçunuŋ caduvluhun xaraplama.”|

- “Aytxın, anam, neçik maya bulut bahuvçunuŋ caduvlux yılıs| ėtmä? –Sordu biy uvlu.|

- “Uvlum, bu sırnı kişigä men hanuz aşkartırmadım. Sen köp| çıdadıy, da tügäl ürägimdän kleymin boluşma saya. Bar öz yoluba. Bir| bilüvsüz orunda tamaşa baxça bart. Bu baxçada ax giläf ösät. Üzsä| ėdi da tutuşsa ėdi anı çaçı usnu kıznıŋ- bar caduvluxlar tuman kibik| yoxka aylanırlar da kız aytır saya: “Kleymin ėrgä çıxma kişi artına,| kaysı bu çeçäk keltirdi: “Ol fornu, dahı klämäs ėsä, tabarlar da kızına| seni keltirirlär.”|

Biy uvlu fordan yolha çıxtı. Köp zaman aştı, negınçä ol tamaşa| baxça taptı. Kiriş katına sakçılıxta ullu maçi olturdu – aharahı kızı| [218] bulut bahuvçunuŋ. “Nindi bu kiyik? Arıslan hem barst? Barma,| barmasxa- me? Keşke bolsun, ne bolur, barımın anar,” –sahış ėtti igit| da yuvudu maçigä. Bulut bahuvçunuŋ kızı igitni ayadı da baxçasına anı| iydi. Biy uvlu baxçaha kirdi da uzax yızlar aşarı bürüldü. Sofuna giläf| kütügün kördü. Çeçäklär xaz kümüş astrı körklü ėdlär. Ol üzdü| birisin da tuydu inçxırmax. Bala söskändi da kabaxlarha salındı.| Kabaxlartın ėki maçi ulturur ėdlär. Yırı közläri yıltreydlar, avuzları| kızılmuş köbüklärdä. Körünät – va, va kolmahan konax usnu| salınırlar.|

- “Kaçxın terkräk, - aytadlar, - amamız körsä seni – fordan butar!”|

İgit oklayın baxçadan çaptı, çeçäk astradı da bardı şaharha, kayda| körklüçä tirilir ėdi. Keldi ol talçıxkan xasepsiz yaman uçurlardan,| kiyiti anıŋ tişlämlärgä yırtxan da kir ėdi. Özü-de ol xastalandı. Ki| bitrax kiplänmä ol içki odasına kirdi. Anda çox igit

élän| kunuşturuldu. Barları körklüçä üstünä közün salma keldilär.| Soradlar alar biy uvuldan – kimdir ol da keyre atlamlarnı köndärät. Biy| uvlu karuv berdi:|

- “Karavannıŋ köndärüvçümin. Yolda biznіŋ karavan usnu| karaxçılar özäländilär, barısın karaxçılar. Kaldımın bom-boş.| Yoxtur genç, yoxtur axçam. Altı yanhı yolda ėdim da muna bunda,| siznіŋ şaharıya keldimin.”|

Barları yubattılar anı, kabul ėttilär xaz konaxnı, beslättilär da| içirttilär. Biy uvlu aşadı, içti da tınçlama yattı. İgit ilän kunuşturup| tegäräkkä başladlar öz arası şıbırdaşma. Biy uvlu itilädi kulaxların| da anladı, ki şıbırdaşıvçular patşax kızınıŋ anaçasın aldatma| kleydlär, ançex bilmäydlär neçik.|

Tanbılada igit konax üvündän çıxtı da şaharnıŋ oramlar aşarı| suvuruldu kulaçlama. Kepkenätä ol kart katın kişini kördü. Kartxına| körklü ibäk sayanda aşıxça barır ėdi. “Budur şahat patşax kızınıŋ| anaçası bardır,” – sahış ėtti bala yuvuxlandı anar.|

- “Kaydan, uvlum, sen,” – sordu kart katın kişi, anlap ki anıŋ alnına| harip turat.|

- “Anam, menmin yarlı aşuvçu yol bıla. Tirilämin satadohon| giläflärni, kaysılar baxçamında ösädlär. Keldim siznіŋ- de şaharha.| Ançex muna barın sattım. Kaldı birdän bir çeçäçek.” –Yuvaş avazıba| biy uvlu ayttı.|

- “Körgüzgün anı,” – koldu kartxına.|

İgit körgüzdü anar giläf.|

- “Vay, nindi körklü ol! Netek axça kleysiŋ anıŋ üçün?” - Sordu| kart katın kişi.|

[219] - “Negä bu saya, kart katın kişigä, bu çeçäk? Anıŋ yaşlıx yaraşat| ançex yaş körklüçägä,” – karuv berdi igit.|

- “Uvlum, tüvül özümä kleymin çeçägiyni satınalma. Yoxtur| mendä kzım. Patşax kızında kullux ėtämin. Anar kleymin bu| çeçäk bernälämä. Ançex, aman, şahat axçam mendä yetmast ki| anı satınalma,” ayttı kartxına.|

- “O-o-o, anam! Kleysiŋ bernä bernä, ançex mendä birdän bir| çeçäk kaldı. Bernälämä anı saya. Alhın da patşax kızına ėltkiŋ.”|

Da biy uvlu çeçäk kartxınaha kaytardı. Kartxına bek biyandi da| patşax kızına élti anı.|

- “Anam, nindi çebär çeçäk keltirdiysiŋ!” –Biyanä, kıçxırdı kız,| da tutuşturdu anı çaçına.|

Negінçä kartxına adeplädi da onunçu for ékilädi anar öz| tıyuvların, igitniŋ künülügü patşax kızınıŋ üräginä terän kirdi da| başladı yalın bıla kızma. Ançex kız anlamadı cehetın bu| buşurmaxnıŋ da ayttı:|

- “Ne- es canım kopsalat! Aytxın atama, ki baxçada yaratxey| sayran émä. Bilüvsüz muyaymax da açılıx kısteyt meni.”|

Kartxına bardı patşaxka da barısın yomaxladı atasına.|

- “Allax! Ne bu kızımba kılınat? Burun başına- de anıŋ kirmädi| sahış keyre çıxma? Yaxşıha- me bu barısı?” –Kobulaştı patşax da| birdän anaçaba sayran yarattı.|

- “Anam! Kaydan bu giläf aldıysın? – Sordu kız, keza baxça yızı| aşarı, - kıstırıp anı başıma, otley kızdımın.”|

- “Kızım, bu çeçägiyni bir yarlı igit bala bernälädi maya. Ançex| kartmın, giläf maya keräsizdir da bunun sartın saya anı keltirdim,”- |karuv berdi kartxına.|

- “Bahalı anam! Bolalas-me yıraxtan bu kişini maya körgüzmä?” -| Koldu kız.|

- “Süvär ulanım, kayda men tabarmın anı? Utruladım anı oram| usnu. Kim bilät, kayda haleginä ol?” –Aşkarttı kartxına.|

- “Kıl, ne ki kleysiŋ, - açuvlandı kız da uzarttı – borçlusın maya anı| körgüzmä! Borçlusın!”|

- “Barımın, körklüçäm, izlärmin,” – caxtley ayttı kartxına.|

Biy uvlunda-de çıdamax tügätilir édi tözä anaça baxça katnı.| Körüp igitni, kartxına ayttı:|

- “ O uvlum! Nindi bu çeçäk bernälädiy maya? Keltirdim anı| biyçägä, ol tutuşturdu anı çaçına da fordan xalsızlandı. Hale sen anar| keräkli, seni kleyt körmä. Sen, şeme, yarlı? Barsey menim bıla, tas| ėtkän vaxt uçün tölärmin.”

[220] Biyanip canında, igit körgüzmädi bunu, ançex ayttı:|

-Sendän sartın, anam axçasız barımın.”|

Kartxına- de könändi öz yenmägibä da öktemlänä tuvuşluhuba| patşax kızına ėltti balanı. Körüp igitni, kız suklandı anı da bitik anar| yazdı: “Süvärim, tügäl ürägimdän süväm seni. Kleysiŋ ėsä körmä| meni ötkün keçä bıla çalman aşıra. Anda körüşübiz.”|

Kutluluxtan hem biyänçtän igit biy uvluna kırıy yox ėdi. Ol| kayırıldı yanına da tözdü anaçanı. Terk ol saraydan çıxtı, utruladı| igitni da ayttı anar:|

- “Saklanhın, uvlum! Kişigä-de nemet yomaxlama. Bilinsä bu| uçur üçün patşax-barların kasapçıha kaytarır. Kıl buley, neçik kıznıŋ| yazışta yazhan. Ançex saklan da berilmä, ki tuxeylar seni.”|

Kartxına ayttı da bardı. Keçkurun, kaçan karanhıldı, igit| yuvuxlandı çalmanha saray da baxçaha öttü. Patşax kızı tözdü anı.| Körüp igitni, ol kaçtı anar, kuçtu da ėlti suv yomulmahına. Alar türlü| yem aşadlar da kuçuşup yattışar çirim ėttilär.|

Tanbılada patşax, kobulaşa kıznın yoxluhuba, buyurdu kullarha| izlämä anı. Da muna kördü, ki ol kuçuşup igitbä, ėmin baxçada| yukleyt. Patşax açuvlandı:|

- “Neçik sarayıma yat adam kirdi? Neçik uydu anar kızımnı| azhırtma, kızımnı, kaysı bu zamanla deyin bir yarı-de çıxmadı da| bundi tınlavçu ėdi?”|

Bu zamanda süvülgänlär oyandılar. Körüp şaxnı, ėköv| kobuvdan kopsalandılar. Patşax indädi igitni da da başladı sorhalama. Biy| uvlu barın anar yomaxladı da patşax kotardı:|

- “Uvlum! Yuluduy kızımnı ullu zavaldan. Nemet korxma.| Kaytarımın anı katınlıxka saya.”|

Kirdilär alar alarnı, patşax indädi ve vezirni da zınxarladı:|

- “Keläştirmä alarnı, negınçä çüvrä ėl bilmit bunu.”|

- “Yaxşı, kılarmın buyruha körä,” –ayttı vezir.|

Kıldılar ullu toy. Toy kırx kün da kırx keçä uzartıldı. İgitlärni| sıyındırdılar ayrıxsı içkirigä.|

Ançex bizniŋ-de yomax tügätildi.|

Bizgä keräktir, xaz alayıx – üvgä.|

[221] NEÇİK SARDAR AYNI KLÄDİ SINDIRMA

(Turk ulusunuŋ yomax)

Ėski zamanlarda bir beynıŋ hanuz körmägän körklüdän kız ėdi.|Anıŋ ibäk çaçı tabanları ėtti. Netek ki çaç kesmägeylär, dakkadan| son çaçları bundi özü uzunluxtan yane kılındılar. İplärdän anıŋ| çaçınıŋ çaçıbäk soxtular: Yeberip çaçların kazanha – otyam hem türlü| kükäv bişirdilär. Avzundan kıznıŋ yaratılır ėdlär tatlı çıyballı| yemişlär; tatsa adam alarnı- tirlik uzatır. Tiysä körklüçä butax - ol| borlalıx çıbuxka çüvürülät, tiysa ėrinläribä suv- suv şerbetkä| aylanat. Yebersä kız közläriŋ yer üstünä – yer bitişli kılınat. Kuyaş har| yıl vaxtında başı üstünä körkülüçäniŋ turar ėdi. Bey, atası anıŋ, Ėgey| tengiz tilniŋ kırıyında bar türlü renkli marmordan saray kızına| kondardı da kayyam zınxarladı:|

- “Turhuzsunlar soxmax savutların da çaçından kızımnıŋ çaçibäk| soxsunlar! Giläflärdän, ki yanaxlardan kızımnıŋ uçadlar, kayneydohon| kazanlarda kükäv hadirläsinlär! Yemişlär ėrinlärindän toxtamayınça| ullu çetänlärgä sıyındırsınlar! Kondarsınlar indırlar bürtükkä| bitiştän, yıştırhan orundan, keyre ol közün saldı! Hadirsinlär artıx| kumhan borla solkunlarha butaxlardan, kayıslarnı tiydi sanın kolu!| Kızdırsınlar sobalar, ki çıyballı suvsunların şerbettän bişirmä…”|

Bey zınxarladı – kullar tügäl tammam buyruhuna körä kıldılar.| Tamaşa kız sarayda oçarlandı. Da terk zamanda, çüvrä saraynıŋ östü| bütün bohoz şaharı, kaysı usnu barları suklana bahındır ėdlär. Har kişi| bu aşayış şaharha çalıştı kelmä. Bohozda tar geräblärdän ėdi. Şahar| katnı hepsi kermän kondardılar. Şaharda bezärgänlär köp kumaş| satınaldılar hem satar ėdlär. Toxtamayınça yırlar hem çozmaxlar| tuyuldular.

Barında dunyanıŋ sözläşmäktän çuv tuyuldu. Bu şaharda| barları xoca, sav da kutlu kılındılar. Bazarnıŋ yergäläri bar tüşlü| kumaştan top-tolu ėdlär. Oram aşarı tevälär da katırlar yuklägän incir| hem borla yemişibä avur atlamıba yer basar ėdlär. Geräblär are da| artxarı bar bu malnı ėltir ėdlär. Altın cebıların oçar ėlniŋ tolturur ėdi.| Xocalıx alar usnu xaz köklärdän söbüldü.|

Da muna korxhunçlu aharahı çeriv yesisi – sardar, kaysı karşı yarında| tegizniŋ tirildi, tuyup dunyadan körklüçä üçün türlü xabarların,| süvüldü anar da küvülländi bu yat şaharnı ėnkäytmä.|

- “Hadirsinlär çeriv yesilärim! –Buyurdu ol. –Uvha okların| battırsınlar, kalkanlarnı hanuz bir katıba kurçnun kiydirsinlär,| köbälärin kiysinlär da maydan usnu yergilärbä hadir uruşxa tursunlar!| Barıbız bu xoca şaharha da yenärbiz anı!”|

[222]

Da muna for tanbıley, ullu iyın çeriv yesilärniŋ, çaçrata çüvrä uvlu| oklarıba ölüm, şaharha kirdi da bar şahar ėliŋ yesirgä aldı. Bu vaxtın,| kaçan çeriv yesiläri şahar taladlar, alarnıŋ aharahı marmor sarayına kirdi| da alnına tamaşa kıznıŋ turdu.|

- “Aman! Menim sen, - kotardı ol. Men seniŋ ibäk çaçlarıynı| tararm, men yıştırım giläflär, ne uçadlar yanaxlarıydan seniŋ, men| seniŋ ėrinläriydän yemişlärin aşarm, borla da türlü mal, ne sen yaratas,| menim bolur!”|

Vale ne bu? Kızıl yanaxlardan giläflär söbülmädlär. Tatlı| ėrinlärdän yemişlär tabulmadlar. İbäk çaçları salpradlar. Közlär bir| yarı-de bahınmadlar. Tamaşa kolları nemet tiymeydlär. Yoxtur| bögövrätli şerbet. Kıyasa buzlandı kız. Çeriv aharahı adadı. Bar| kırıylarha ėlilärni iydi. Türlü kamlarnı, bulut bahuvçularnı, kart| oburlarnı, kezbiçlärni, kuşnaçlarnı hem öngä cadularnı Buyurdu| indämä. Barları kunuştular, sıbırdıştılar da ayttılar:|

- “O, çeriv yesisi, ulludur sen! Tabalatmahına bu tabuşturmaxnıŋ| keräk bir tenay tügäl ėtmä. Tügäl ėtmä anı yareyt, ançex astrı, astrı| avur!”|

Sardar kıçxırdı:|

- “Aytıyız nindi tenay tügäl ėtmä keräk! Kılarmın barısın ne| keräk kılma, keşke kız menim bolheyt! Bar dunyanı kanba| töktürümin, otba barın kızdırımın. Vale ne keräk kılma!”|

Avurluxba öz orundan kötürüldü ėnk aharax kusnaçı, sardarnı| kolundan aldı da terzägä yıvuxlandı. Ėdi keçä, da körgüzgä koluba| ay usnu, kaysı ėmin yıraxtahı tav üstünä tahıldı, kesbiç ayttı:|

- “Keräktir are barma da yançma anı. Ol fornu şahar seniŋ bolur da| kız külmüşlänir saya. Orunda, kayda turar ol, bolalmas yıştırma bar| borla – butek anı bolur. Bolalmas ibäk anıŋ çaçlardan yıştırma - butek| andan bolur. Bolalmas içmä bar şerbet- butek andan bolur. Çerayı| anıŋ ömürgä derä şatır bolur – artıx açımas ol.”|

Söngüsü Sardarnıŋ uzun ėdi, usu – kiçi, köbäsi – avur, başı -| yengil. Saldı ol köz aynıŋ yanına da sahış ėtti: tüvül buley yırax ol, va|tav üstünä tahılat da hanuz birdän bir, yalhızov keçäniŋ karanxılıxta.|

-“Da siz, kamlar bulut bahuvçular, oburlar, kezbiçlär, kusnaçılar da| tüşlü cadular, hanuz aytasız, ki budur avur işi? –Külmüşä ayttı| sardar, - boş iş maya, sonu koluba kılarmın anı! Barım ėndi, ol karhışlı| tav usnu minärmin, aynıŋ müvüzlärdän kabarm, tizgä urarm anıŋ bıla,| yarımşarı sındırırım da saya, kezbiç, salım çerayına.”|

-“Sanama, ki bu bundi yengil iş, - aytat anar kezbiç, - bu körünät, ki| ay yırax tüvül. Ol astrı yırax bardır. Körünät ki ay kiçiçek.|

[223] Kertidän ol ėnk ullu. Sen sahış ėtäs, ki ol yalhızov. Kertisindän anda| hepsi sakçı bart. Netek köklärdä yulduz – butek aynıŋ sakçı. Çeriv| savutu alarda korxunçludur. Oklar alarda – yas yasnavuç. Köklärniŋ| kermändä alar olturadlar. Yox neçik alarha yuvuxlanma - budur| kertisi tamaşalıx!”|

Aharahı çeriv yesisi kezbiçniŋ tıyuvun klämädi artıx tınlama.| Bırhalar bırhadlar, taflar urdular, zillär sızhırdılar da çeriv yesiläri| tavlarha, üstünä kayışlarnıŋ tınç da ėmin ay tahıldı, suvurdular. Bar| tüşlü sürünçöklär yolda ėdi: bar yanlardan korxunçlu daryalar,| kündüz – kaynarlıx, keçäbä- şevahatsız suvuxlux. Çeriv yesiläri| barça alnına bardılar, taydılar da yemirildilär, yılmalır ėdlär da yane| turar ėdlär.

Ançex uçu yolnuŋ barça körünmädi. Körüngeys niyeti| alarnıŋ yuvux, barları kaçadlar anar, vale – Aman! – kümmüş ay yane| yıraxtahı yıraxlıxta alnında yıltreyt.|

Sardar astrı inadçı ėdi. Terslik bıla ol tavlar aşarı tırmaşlandı,| özälänir ėdi tüpkä, kötürülür ėdi da yane tırmaşlandı, uçar ėdi da| yane turar ėdi. Ol bar tırnaxların sındırhaladı, kanha tizlärin yırttı,| ançex bir neçä dakkada toxtar ėdi, ki aver kapma da yane alnına| bardı. Sofuna – bardır ėndi tamaşalıxlar! –Ol ėnk tav töbünä kalxtı.| Da ne ol kördü? Anıŋ alnına yılha yayıldı, tüz xaz tava. Da anıŋ| uçunda ėmin ay yukladı.|

Bu vaxtın küçlü tavullu yel ürdü, kayalar yılpama da titrämä| başladlar, yas yasnavux yasnadı, kök kökrävük korxunçley kökrädi.| Köklär öz xaznasın bahatırça kalkadlar. Turup yergälärgä, yulduzlar| uruşxa hadirländilär. Çeriv yesiläri üsnü yamhurba uçxaxlar| söbüldülär. Çeriv yesiläri kopsaldılar, söngülärni saldılar da| aşahartın salındılar. Neçä dakkadan son turdular bu özü orunda, kaydan| çıxtılar. Çerivlärniŋ aharahı başına ėdi yarahan, bütün kanda da bek| talçıxkan. Tayandı ol kayaha da avazıba sıxteydohon aytt:|

- “Yo, xalsızmın bu işkä. Bolalmım tavul yenmä, bolalmım biräri| yulduzlarnı yançma, bolalmım yarımşarı aynı sındırma.”|

Buley sınıx canıba bu kutlu şahardan ol kayırıldı da köçtü öz| tuvmuş yergä, kaysı yatır ėdi ėkinçi teŋgiz kırıyında.|

[224] SUV ĖLTÜVÇÜ

(Turk ulusunuŋ yomax)

Boldu- me buley, yox ėdi-me, ançex yomaxleydlär, ki bir patşaxnıŋ| körklüçä kızı ėdi. Vezirniŋ-de körklü kızı ėdi. For ėki kızı olturur| ėdlär terzä katnı da öz arası sözläştilär. Bu vaxtın oram aşarı| körklü bala bardı da suv ėltti. Patşax kızı, körüp anı, indädi:|

- “Hey, suv ėltüvçü, aytxın, kim bizdän körklüräktir, vezirniŋ| kızı, men- me?”|

- “Ėköv siz körklüçälär, - karuv berdi suv ėltüvçü, - ançex| vezirniŋ kızı körklüräktir.”|

Ayttı da öz yoluba bardı. Bu vahdasından patşax kızı kek tutturdu| vezir kızı üstünä. Aştı vaxt. Patşax kızı xastalandı. Kart atası| bar akıllılarnı hem savuxturuvçularnı kunuşturdu, ki biy kızın| onhaltxeylar. Biy kızı yaşarın birisinä savuxturuvçulardan uvuç altın| tıxtı da ayttı:|

- “Barhın da atama aytxın: “Patşaxım, seniŋ kızı savuxmas,| negingä vezirniŋ kızınıŋ kan içmäs.” “ |

Savuxturuvçu bardı patşaxka da biy kıznıŋ sözlärin ėkilädi.| Patşax indädi vezirni da savuxturuvçunuŋ sözlärni durusladı anar.| Vezir muyaydı: ol bek kızın süvdü. Ki yuluma anı, ol ullu maçini kırdı| da anıŋ kan patşax sarayına ėltti. Son üvgä keldi, buyurdu yızaxlarba| içkärtin ullu çetlävüklü sanduk tüzümä. Sandukka kızın sıyındırdı| da bazarha ėlti.|

Bu vaxtın bazarda suv ėltüvçü kulaçladı. Satınaldı ol sanduk,| üzvä keltirdi. Tandasına ol çıxtı işkä. Kız sanduk açtı, çıxtı andan,| yaydı töşäk, kirli aşxana savutun yuvdu, farstlardan toz sibirdi, barın ne| keräk kolaylıxka aruvlattı, bitrax aşadı da artxarı sandukka astrandı.| Keçkurun üvgä suv ėltüvçü kelät – da ne körät ol? ! İçkiridä| kolaylıx, barısı aruv, töşäk töşägän. “Kim-ės kelgän ėdi, - -sahış| ėtti ol da tınç canba yuklama yattı. Tandasına suv ėltüvçü yane işkä| çıxtı. Kız, çıhıp sanduktan, sibirdi içkiri da sandukka artxarı| astrandı. Suv ėltüvçü, kaytıp üvgä, yane aruv içkirisin taptı. Dakka| sahış ėtip, ol yuvuxlandı sandukka da aytat:|

- “Hey, kim anda? Çıxhın! Körgüzüŋ kimdir sen?”|

Kız tıyıldı. Ne kılma anar? Ol turdu bitrax, sahış ėtti da yuklama| yattı. Tan bılada ol ėtçidä tişlä ėt satınaldı da üvgä keltirdi. “Şeme| tutarmın kim bu yanhı übiy üvümdä, - sahış ėtti bala. Ançex| çıxkaçox anar, kız teyz sanduktan çıxtı, içkirisin sibirdi, ėt bişirdi,| [225] çenaxka koydu da suv ėltüvçünüŋ kir uprahın başladı yuvma. Bu| vaxtın içkirinä übiy kirdi.|

- “Vay!” –Kıçxırdı söskängän kız da önlikbä çeray yabundurdu.|

- “Körklüçäm, menimsiŋ ėndi, - ayttı bala – men-de seniŋki,| korxma, kolamın. Şahat orozum sen menim. Şahat baş yazışımda buley| goralahan.”|

Suv ėltüvçü tanıxlarnı indädi da vezirniŋ kızın katınlıxka| aldı. Da başladlar alar bazlıxta da kabunluxta tirilmä. For suv| ėltüvçü katırlarnı bernälärbä yukädi da katınıba birdän| konaxlarıba öz anasına iydi. Konşular, künüleydohon körkünä| kızınıŋ, balaha yazdılar bitik: “ Katınıy seniŋ noeflik ėtüvçü kılındı.”| Suv ėltüvçü açırhandı da küvüllädi katnnı öltürmä. Anasınıŋ| üvünä ol ketti. Katını utrulama anı kaçtı, ėrniŋ kolunda körüp biçax| anladı, ki ol öltürmä anı kleyt. Körklüçä salındı özän suvlarına,| kaysı yanaşa üvnüŋ axtı. Özän ahuvu tarttı anı da teŋgizgä ėltti.| Teŋgiz suvları körklüçäni xayıfsundular da balıxçılarnıŋ avlarha| saldılar anı.|

Balıxçılar avlarnı tarttılar, çıxardılar kayikkä da körädlär: igit| katın kişi alarda yatat, da bundi körklüçä, xaz yanhıy köklärdä.| Balıxçılar başladlar talaşma:|

- “Menimki ol bolur,” – aytat birisi.|

- “Yo, menimki,” – kıçxırat ėkinçisi.|

Turdular bir uturu ėkinçisinä. Az azhına uruşmadılar. Talaşxa kart| balıxçı karışıldı da ayttı:|

- “Körklüçä bolur bunun, kim terkräk iygän ok keltirir.”|

Buley talaş tügätildi. Alıp yayaların, attılar da üç balıxçı arttan| iygän oklardan kaçtılar. Katını suv ėlçiniŋ yalhızov kaldı. Terk, terk ol| avlarnı yıştırdı, kaptı alarnı da kaçtı.|

Kaçtı ol, kaçtı da muna anıŋ alnıŋ nindi-ės korxunçlu pir kişi| aşkara bolundu. Körüp körklüçäni ol fordan suklandı anı.|

- “A-a-a! Çebär kızı, menim bolus sen! Kollarımdan ėndi| yebermä seni!” – Kıçxırdı kartxına.|

Vale suv ėlçiniŋ katını tas ėtmädi ėsin, başı usnu kartxınıŋ| avlarnı saldı, anı alarha tünçüklädi da yıraxrax kaçtı. Kaçtı ol| uzax, sofuna barıba talçıxkan suv çoharahına yuvuxlandı. Yanaşa| çoharaxtan ahaç östü. Kız ahaç usnu mindi da ullurax butax usnu| tınçama olturdu. Bu vaxtın yanaşa patşax uvlu barır ėdi. Anar içmä| kländi. Ol çoharaxka bügüldü da suvda suratın kıznıŋ kördü. Biy| uvlu kötürdü başın, körät:

ahaç usnu körklüçä körklüçälärdän| olturat. Ol fordan suklandı anı da kläk tabuldu katınlıxka anı alma.| [226] - “ O biy uvlu, -aytat anar xarif katın kişi, - yaxşıdır, ki içmädiy suv| bu çoraxtan. Suv anıŋ bek tamaşa da içüvçügä zaval da bar öŋgä| xorlux keltirät. Mingin terkräk ahaç usnu da menim yanaşa olturhun.| Bahınıbız ne kılınır.”|

Biy uvlu ahaç usnu mindi, yanaşa kıznıŋ olturdu. Olturadlar alar ahaç| usnu, sözläşädlär. Biläsiz özläri: maşallarda vaxt terk kaçat.| Sahatçex-de aşmadı, xaz çoharaxka üç balıxçı keldilär. Başladlar| alar suv içmä. Suv yüzü üstünä kız sufatın kördülär da kobuvdan yer| üstünä naftsız uçtular.|

Aştı hanuz sahat. Çoharaxka pir kişi keldi. Ol-de bögövränmä| klädi. Kördü suvda körklüçäni da xaz çalhıba keskän yer üstü uçtu.|

Bir beş sahattan çoharaxka suv èlçisi kelät. Bügüldü ol çoharax| üstünä da körüp katınnıŋ sufatın, küçtän tügäliçä xalsızlandı.|

Biy uvlu bu barısın öz közläribä kördü. Tamaşalandı da kullarına| buyurdu kapma alarnı da zındanha salma. Biy uvlunuŋ buyruhu fordan| kılhan èdi. Ançex suv èltüvçünüŋ katını barıba klämädi bunu da| ayttı:|

- “O biy uvlum, bu balıxçılar teŋgizdän meni çıhardılar, bu pir| kişi zulumlama da incıtma klädi meni, budur bala èrim menim bardır-| suv èltüvçü ol.”|

- “Kertisin- me aytasın, körklüçä?” – Sordu biy uvlu da| zınxarladı: balıxçılarnı – yebermä, kart kişigä – başın kesmä, suv| èltüvçügä – katın kaytarma. Da kayırılıp balaha, ayttı:|

- “Saya, suv èltüvçü, kayırılamnı. Alhın katınnı da bahın, artıx| kollarıydan yebermä anı. Boluyuz kutlu bar künläriyizdä sizniŋ!”|

Buley suv èltüvçü èkinçi for vezirniŋ kızın kathınha aldı. Toy| tartıldı kırx kün da kırx keçä.|

Alar kalxtılar öz kläkläriŋ.|

Biz bu vaxtlet biträx tınç alıbız!|

[227] ŞAXZADE- TÜGÜVÇÜ

(Turk ulusunuŋ yomax)

Yomaxleydlar, ki Kair şaharda ullu da patşax tirildi. Ėki uvlu| anıŋ ėdi. For patşax yaman oroz kılmaxları usnu ėsin koydu da kördü,| ki bütün dunyada kolaylıx yoxtur, barısı yelgä kaytarhan da nemet bu| dunyada kayyamlı bolmıt. Barısı oroznuŋ ėrkindä: şax hem klänçi,| yarlı hem xoca. Anlap bunu, patşax birisin uvlulardan üränmäkkä| tigüvçünä iydi.

- "Ustalıx har zamanda kişigä yalçılır, - adeplädi atası,-| dunyasında aytadlar, ki ustalıx yuz kapçuxtan altınnıŋ yaxşıraxtır."|

Da muna kensiligindä bir üç yılnıŋ patşaxnıŋ uvlu ėnk usta| tigüvçüsübä kılındı. Bütün Kärdä kişi-de dahı tenäşilmä anar| bolalmadı.|

Aştı zaman. Patşax öldü. Patşax tahtına aharahı uvlu olturdu.| Uvlu- tigüvçü, korxa öz tirligi üçün, şahardan kaçtı. Bu vaxtında| xacılar Mekkaha barır ėdlär da ol alar arasına karıştırdı da birdän| alarba Mekkaha köçtü. Keldilär alar Kaabaha (Kaaba- bu aziz kara taş| yalbarmax üvnüŋ tışkarı farstında). Bara bar yoldaşlarıba çüvrä aziz| yalbarmax üvnüŋ, ol atlamdı nindi- ės katı nersä üsnü. Şaxzade| (Şaxzade- bu biy uvlu) bügüldü da kötürdü anı, bahınat – yançıx.| Şaxzade anı bav belinä bayladı da yıraxrax bardı. Tandasına ol| körät neçik birisi xacı, tuta kollarında taşlar, yançat alarba| kökräginä da ėkileyt:|

- "Vay maya! Yançıhımnı tas ėttim, menim zavallıma anda ėdi bar| menim malım, ne ki yaş künlärimdän kunuşturdumın. Keşke kim| tapxey anı da maya kaytarhey. Süvümlüktän Allaxka, da belginä| Kaabanıŋ sıylamaxnıŋ, yarımın sıyındırmaxnıŋ kaytarheydım anar.| Xärha, xaz anasınıŋ sütü, kulluxsun anar ol."|

Şaxzade yarlı kişini xayıfsundu. Ol sahındı – xasepsiz atasınıŋ| xocalıxları kut anar keltirmädlär, da kayırıldı kişigä:|

- "Xacı, yılama, yançıhıynı taptımın."|

Xacı kaptı saxzadenı kolundan da kıçxırdı:|

- “Kayda ol, menim yançıhım?”|

- “Ne kaptı kolumdan? Korxma, kaçmamın. Va ol, menim bel| bev usnu tahılat,” – ayttı igit bala.|

Xacı şaxzadenı kuçtu da ėköv anıŋ çatırına bardılar. Kirdilär,| igit bala bel bavdan yançıx çeşti da xacıha kaytardı. Xacı ullu| opxalıx bıla kaptı yançıhın, öptü anı da kökräginä kıstı. Son| sındırdı mohor da tirki üsnü bar sıyındırmahın söptü. Yançıx| [228] tolturhan cuvher taşlarıba ėdi. Xacı ülüştürdü alarnı ėki ülüşkä.| Son bir ülüş ülüştü hanuz yarımşarı.|

- “İgit kişi, - sordu xacı, - ne kleysiŋ: alma bu kiçi ülüş menim| yaxşı klägimdän, hem bu ėki ülüş sevaramsız?”|

- “Bergin yaxşırak kiçiräk tigimni, vale seniŋ alhışlıhıba,” -| ayttı şaxzade.|

Vale xacı hanuz for yarımlattı kiçiräkni ülüşnü da sordu:|

- “Nindi ülüşüŋ menim yaravımdan alısın?”|

Şaxzade yane ayttı, ki alır kiçiräk.|

Xacı hanuz for yarımlattı kiçikräni ülüşnü da sordu:|

“Ne kleysiŋ yaxşırax: alma bu ülüş hem ki barheydım aziz| taşxa da Allaxtan alhış saya kolheydım?”|

- “Kullanmadım zor atamnıŋ xocalıhıba, negä maya budur| cuvgerläriy?” –Şahıs ėtti bala.|

- “O xacı, - ayttı şaxzade, - barhın aziz taşxa da alhış yalbarhın| maya. Tıyamın bu bar seniŋ cuvherlardan.”|

Xacı turdu da igit balasıba birgäsinä Kaab taşxa bardı. Kelip,| xacı kötürdü kolların yoharıha da kayırıldı şaxzadeha:|

- “Aytxın “Amen.””|

Şaxzade ėkilädi:|

- “Amen.”|

Sondra xacı ne-ės ėrinläribä kozhaldı, kollarıba tiydi yuzlariŋ da| ayttı:|

- “Barhın ėndi, bala. Yalbardım seniŋ üçün.”|

Şaxzade kayırıldı da sahış ėtti: “Kaythaçox Kärha, karındaşım| mahat tavusturur meni. Şahat bu xacıba Bagdadha barma?” Ol kayttı| da aytat:|

- “O xacı! Men-de Bagdadha kleymin köçmä. Alhın meni| özüybä! Yolda yugubä bolmamın saya, tevälär katnı kullux ėtim.”|

Xacı sevaralaştı da kulluxka anı aldı. Terk alar Bagdadha| keldilär. Aştı neçä kün. Şaxzade for xacıha aytat:|

-“Bilämin tigüvçünüŋ ustalıhın. Tanıs ėsä nindi tigüvçünü,| kol ki meni işkä alhey.”|

Xacı sevaralaştı. Bardılar alar birisinä xacınıŋ dostuna-| tigüvçügä, şaxzade oçarlandı anada da başladı yumuş ėtmä da boluşma| anar. Neçik- ės kart tigüvçü kesäk kumaş, anar berdi ki ol kaftan andan| tikkeyt. Şaxzade hanuz kuyaş batmahına derä biçiklädi da tikti kaftan.| Sibirdi, aruvlattı anı da übiyniŋ alnına koydu. Übiy uzax bar yanlardan| bahınhaladı kaftan da adadı: bundi ustalıx ol hanuz tirligindä| [229] körmädi. Yuz min kerät ol şaxzadenı da işin anıŋ maxtadı. Bar| Bagdad tigüvçülär anıŋ ustalıxtan acayıp ėtildilär.|

- “İgit balam, - ayttı übiy, berädohon axça, -muna yal saya – on ėki| altın.”|

Bu zamandan şaxzade har kün kaftan tikti da bundi özü yal kabul| ėtär ėdi. Terk zamanda ol xocalandı da ėmin özünä tirlir ėdi. For| kılındı buley, ki anıŋ kart tanışı, xacı, katınba sökkäläşti da| xacınıŋ ėrinlärdän üç for söz “talaş” üzüldü (Üçlägän söz “talaş”| muslim resimlärinä körä belgäleyt yoldaşlarnıŋ ayrılmahın – get.| Ki yane üvlänmä, keräk ki katın kişi, çıhıp ėrgä, yane-de kabul ėtkeyt| Xacı fordan bu bolhanıba xayıflandi da faşman ėtildi ol-| katınnı süvdü da klädi, ki ol anar artxarı

kaytxeyt. Katını-de klädi| kaytma anar. Bardılar alar töräçigä. Töräçiniŋ karuv kısxa ėdi:|

- “Negingä katını seniŋ alınmast ėkinçi kişibä da kabul ėtmäst| andan get, sizgä birläşmäk bolmast. Bundi saraytnıŋ keräklämägi| bardır!”|

Xacı sahışlandı: “Kim bu klägeyt kısxa vaxtxa ėribä| katınımnıŋ kılınma?” Da anıŋ ėsinä keldi:|

- “Ant ėtämin Allax adıba, kolarmın bu igit balanı, ne menim| bıla Bagdadha keldi. Ol üvlänmägän. Tandasına alar ayırırlar da| katımnı artxarı kabul ėtim.”|

Xacı bardı şaxzadeha da koydu ėsinä balanıŋ alınma anıŋ| katınba. Keçkurun xacı kaldırıp alarnı ėkövnü, çıxtı üvdän.| Katın kişi buyurdu kandil keltirmä. Ançex körüp şaxzadenı, katın| kişi fordan suklandı anı, xaz min can da üräk anda ėdi “ bügün birni,| tanda – ėkinçini süvät. İgit balaha-de katın kişi suklandı. Başladlar alar| ėlik ėtmä da ėglenmä. Sondra katın kişi, alıp balanı kolundan, ėltti| anı xazna odasına da körgüzdü bar xoxalıxların ne sanduklarda| abrandılar. Birlärindä yattı altın, ėkinçilärdä – kümüş, üçünçülärdä| - suklançı savut, abaylı taş, avur ibäk. Har birisi sanduk – üstkä derä| tolturhan ėdi.|

“Köräs-me bu cuvgerlärni? – Sordu katın kişi. –Bilgin ėndi, bu| barısı menimki. Da bar mal, ne bart xacıda – aley özü menim. Bu| bar malnı men anar berdim. Bermäsiŋ get maya, kılınımın katınıba| seniŋ da bu bar xocalıx seniŋki bolur. Küçübä seni ayrılmaxka| kısmastlar. Bahın, sevara getkä bermä. Kelip xacıha, öp kolun| anar. Da kaçan ol aytır: “Barabız töräçigä, - aytxın, - Allaxba ant| ėtämin, alamın ėsä bügün katınımnı, uşeyt-me tandasına ayrılma| anıŋ bıla?” –Nemet uturu bunar ol bolalmas aytma.”| [230] Bala biyandi, tuyup bundi katın kişiniŋ sözlärin, da tutundu kılma| buley, neçik ol kenäşti.|

Tan bılada keldi xacı, ėşiklärgä kaxtı. Şaxzade çıxtı| azbarha, öptü kolun konaxka. Xacı ayttı anar:|

- “Yıştırılhın, töräçigä barıbız.”|

- “Ne anda kılarbız?” –Sordu bala.|

- “,Neçik bu, ne? Borçlusın get katınha bermä?” – Aytat xaçı.|

- “Bizdä ullu uyatba sanalat katınıba tandasına tıyundan son| ayrılma,” – karuv berdi şaxzade.”|

Da netek xacı koymadı balanıŋ ėsinä, ol sevaralaşmadı get| bermä. Xacı körät, ki nemet andan çıxmast. Bardı ol töräçigä da| barısın anar yomaxladı. Ançex töräçi da bar türlü kişilär, kimgä ki| ol kayırıldı, aşkartır ėdlär anar, ki bu işinä şarayat töräsi igit balanıŋ| yanında. Xacı astrı bu zavaldan muyaydı: bek süvdü ol katınnı.| Kayhıdan xalsızlandı da xastalandı. Tözä ölüm vahdasın, ol indädi| igit balanı özünä da ayttı:|

- “Biläs- me sen, ne yalbardım da Allaxtan koldum ol fornu tura| Kaaba katnı?”|

- “Yo, - aytat bala, - kaydan maya bunu bilmä.”|

- “Ol fornu yalbardım kola alhış saya, -ayttı xacı – da hanuz bundi| koltxa Allaxka töktümin: “O Allax! Kılhın, ki ölümdän son bar- | malım bu igit balaha kayırıleyt. “Bilgin, ki barısı ne ki üvümdä bart-| burun katınımnıŋ ėdi. Haleginä ol seniŋ katınıy da bar bu mal| ölümümdän son – seniŋ bolur. Barları, kim tuyat bu sözlärimni tanıx| ėtsinlär buyruhumnu.”|

Tanıxlar kıldılar xacınıŋ koltxasına körä. Xacı hanuz üç| kün kaynarlıxta kıynaldı da dörtünçügä… -Allax anı özünä indädi.| İgit bala übiybä bar anıŋ malnıŋ kılındı.

[231] TAMAŞA ĖKİLEYDOHON KUŞ

(Turk ulusunuŋ yomax)

Aşayış sarayda ullu patşax tirildi. For anar xacı keldi da ayttı:|

- “O şaxım! Bilämin alayıx tüvül karhav. Aythaçox, canım bar| cansız tenigä bolalat oçarlanma.”|

Şax buyurdu keltirmä kırhan kaznı da ayttı:|

- “Muna bahınıbız, bolalır-me canıy ėksilmä sendän da bu| kırhan kazha kirmä?”|

Xacı öz tamaşa karhavın şıbırdadı da canı anıŋ suvuruldu| andan da kazda oçarlandı. Kaz tirgizildi da kanatlarıba başladı| sermämä. Teni xacınıŋ cansız kaldı. Şax, körüp tamaşalıx,| adadı. Xacı ėkilädi karhavın hanuz for da canı anıŋ tuvmuş| teninä kayttı. Xacı yaşınmayın ürätti şaxnı bu tamaşa karhavına.|

Bir neçä küŋdän son şax veziribä avlamaxka kettilär. Ormanda| sıhın utruladlar da uzax kuvmaxtan son okladlar anı. Şax vezirniŋ| közläriçä ayttı tamaşa karhavın da canı anıŋ taşındı kırhan sıhınha.| Sıhın tirgizindi. Şaxnıŋ teni tınışsız kaldı. Sondra şax yane tamaşa| karhav ayttı da barısı kayttı öz orunha. Tamaşalanhan vezir ançex avzun| açtı da sordu, kaydan ol bundi acayıplı karhav bilät. Şax karuv berdi,| ki bu tamaşa sözlärni bir xacı ürätti.|

- "Ürätkiŋ meni- de bu karhavın," – başladı kolma vezir.|

Uzax ol koldu da sofuna şax kıldı anı klägin. For şax vezir| ėköv sayranha çıxtılar da sayran ėtä, kırhn ėkileydohon kuşnu| kördülär.|

- " O şax, bolalheydıy-me sen gufuna bu ėkileydohon kuşnu kirmä?"| -Sordu vezir.|

Şax ayttı karhav da canı anı ėkileydohon kuşnun teninä taşındı.|Ėkileydohon kuş sermädi kanatlarıba da ahaç usnu olturdu. Vezir,| dakkaçex-te tas ėtmäyin, bu özü karhav şıbırdadı da canı anıŋ| şaxnıŋ teninä taşındı. Sondra ol oxudu karhavın bir üstünä da| kul vezirgä çüvürüldü.|

Şax, bu vaxtley, kılınıp ėkileydohon kuşba, yıraxrax ahaç usnu| olturdu. Ol ançex hale vezириniŋ yaltaylıhın da aylançıhın anladı da| bek faşman ėtti, ki ürätti anı tamaşa karhavına. Ançex anın ayamahı| keçikländi da nemet bu keçikkän faşmanıba kılmas ėndi.|

Yırax tüvül sarayından ullu bah ėdi. Şax uçtu anar da muyayhan|biyik ahaç usnu olturdu. Bu vaxtın, vezir şaxnıŋ sufatında kayttı| sarayha, kıyasa nemet kılınmadı da şax katınına yuvuxlandı. Keçä| bıla alar şarap içtilär da ėglendilär. Tan bılada vezir şax taxtı usnu| [232] olturdu da biylikbä başladı ėrklämä. Sondra şax katınına yane kayttı.| Biyçä sınçıla ėrin, kördü ki anıŋ keçinmäktä nindi- ės özgälik bardır| hem anıŋ kozhalmahı alışxan, ançex cehetın bu alışmaxnın| anlamadı.|

Kayrılıbız bitrax ėkileydohon kuşxa. For ol uçtu saray baxçaçına| da adamlı avazıba koldu:|

- “Barhın şaharha da satxın meni. Kabul ėtkän axça kutlux saya| keltirirlär.”|

Baxçaçı olturhuzdu ėkileydohon kuşnu kufasxa, ėlti şaharha da| başladı xoca kişilärgä sıylama anı. Barları, kim tuydu neçik sözleyt| ėkileydohon kuş, tamaşanır ėdlär, kufasxa yuvuxlanır ėdlär, sözläşir| ėdlär da ėlik ėtidlär anıŋ bıla. Ėkileydohon kuştan türlü soruvlar sorar| ėdlär da ol bar soruvlarha karuv berir ėdi.|

Bu şaharha tirildi bir katın kişi, kaysı min altın alır ėdi kişidän bir| keçä aşarı, aşxan akıllı sözläşmäktä anıŋ bıla. For bu katın kişi| tüş tüşlädi, ki bütün keçä tan bılaha deyin aştı ol çebär pilpulllana| tanışlı anar xoca bezärgänbä. Tan bılada ol bardı bu bezärgängä.|

- “Bütün keçä aştı pilpullana menim bıla. Borçlu sen min altın| maya kaytarma. Kaytarhın axçamnı!” –Keräklätti katın kişi.|

Alar arasına talaşmax başlandı. Bu barısı oram usnu kılındı da| alarnıŋ kavhasın ėkileydohon kuş tuydu.|

- “Keliyiz yuvuxrax. Törä kılarmın sizgä,” –ayttı ol|

Bezärgän katın bıla yuvuxlandılar ahaçxa, kayda olturur ėdi kuş.| Çüvrä hepsi dunya yıştırıldı. Ėkileydohon kuş ullu çıdavıba tınladı| anlatmahın ėki yanından da kayırılıp bezärgängä, ayttı:|

- “Barhın üvgä, koy yançıhıya min altın, unutma özüybä küzgü| alma da artxarı kayt bere.”|

Bezärgän bardı üvgä, keltirdi yançıx, küzgü da ėkileydohon| kuşxa kaytardı. Ėkileydohon kuş yançıx kördü küzgü alnına buley, ki| sufatı yançıxnıŋ küzgüdä köründü. Barları tamaşalanadon| bahındılar, ne ėkileydohon kuş yıraxrax işlär.|

- “Ne bu bezärgändän kleysiŋ?”- Sordu ėkileydohon kuş katın| kişidän.|

- “Kleymin, ki ol maya min altın bergeyt,” – karuv berdi katın kişi.|

- “Kelgiŋ bere, - ayttı ėkileydohon kuş, - da min altın alhın| yançıxından, ne küzgüdä köräsiŋ. Budur axça tölävibä saya bolur.”|

- “Nindi bu aytuvlar? Ne terskäleysin? – Açuvuba ayttı katın kişi.|

- “Törä ėttim duhuruhu da rastlıhı bıla.” – ayttı ėkileydohon kuş,-| töläv bundi söz alışmahı üçün tüş vaxtında ne sendä bezärgänbä| [233] ėdi, şahat bolma ançex altın, ne küzgüdä köräsiŋ. Sevaralaşas ėsä bu| tölävinä – alhın anı, sevaralaşmıs – öŋgä axça bolmas saya.”|

Bar yıştırhanları bu ėkileydohon kuşnun yarhusun begändirdilär.|

- “Allax bıla ant ėtäbiz, - çüvrä ayttılar, - ėkileydohon kuşnun| sözlärindä bar kertligi da tüzlügü bardır.”|

Katın kişi uyatta kaldı da kayırıldı.|

Bu vaxtın baxçaçı kotardı, ki kleyt satma kuşnu. Da vaxtında,| kaçan baxçaçı yaraşmaxka hadirändi, ėkileydohon kuş şıbırdadı anar:|

- “Aytxın, ki bahası bu tamaşa kuşnun butek altın, netek avurluhu| anıŋ.”|

Xaba tamaşa ėkileydohon kuşu üçün ėşitüvüŋ patşax katınnıŋ-| de kalxtı.|

- “Satınalsınlar maya anı,” – buyurdu ol.|

Satınaldılar anar ėkileydohon kuşnu, çox axça anıŋ üçün| tölädlär. Kufas ėkileydohon kuşuba patşax katını sarayda buyurdu| taxma. Vaxttan vaxtxa ol ėkileydohon kuşxa kelir ėdi da sözläşir| ėdi. Yuvuxrax keçägä alayıx anar vezir kelir ėdi; alar içär ėdlär,| aşar ėdlär, ėgleŋir ėdlär. Şax, ekileydohon kuşnun sufatında, bar bunun| usnu ançex kufastan bahındı, inçxırdı da sahış ėtti: “Vay vezir,| vezir! Berir- me Allax sıltav sanalışma seniŋ bıla?”|

Da muna for, şax katınıba ėglenä, vezir ayttı anar:|

- “Bilämin bir tamaşa karhav, boluşhuba kaysının canım türlü| kırhanha taşınat.”|

Şax katını buyurdu keltirmä keskän karel tavuhun da ayttı:|

- “Aytuvu seniŋ kertidir ėsä, kirsin canıy bu kırhan karel| tavuxka.”|

Vezir ayttı tamaşa karhav da canı anıŋ gufuna karel tavuxnun| taşındı. Karel tavux turdu ayaxları usnu, kötürdü üstkä başın da| tutuovla kanatların kulaçladı içkiri aşarı useydohon ėnk zor adamha. Şax| körüp bunu, terk karhav ayttı da öz gufuna kirdi. Son salındı karel| tavux usnu, tuttu anı da başın burdu.|

Şax katını, körüp bu çüvürülmäkläriŋ, adamaxtan ançex| inçxırdı, soktu da nemet anlamadı, negiŋçä şax yomaxladı anar| ne anıŋ bıla uçraldı.

[234] AXMED

(Turkmen ulusunuŋ yomax)

Bir şaharda tirilir ėdi miskin ėr kişi adıba Axmed. Barları anı| telibä ėdlär sanar, negiŋçä ol toxtamaxsız ėkilädi: “Bolsa ėdik| mendä axça, bilsä ėdim ne alar bıla kılma.” Bir bezärgän, ėşitip bu| sözlärin, sıyladı anar:|

- “Berirmin axça saya, ketkiŋ karavan bıla yaraş ėtmä.”|

Bezärgän berdi anar bitrax axça ėltti karavan sarayha. Anda| köçmäkkä ėkinçi şaharha bezärgänlär yıştırınır ėdlär. Bar| axçasına Axmed kart çüpräklärni satınaldı, yuklärgä alarnı| sıyındırdı da bu yugibä tevälärni yuklädi. Çıxkınça yolha,| bezärgänlär bilindilär nindi kumaş Axmed satmaxka ėltät da| başladlar maşxıt ėtmä andan:|

- “Vax, vax Axmed, uslu sen! Nemet uturu bunar aytmas!”|

- “Son külärbiz sanahıça utmax hem utturmax,” -Axmednıŋ| karuvu ėdi.|

Bir neçä kündän son bezärgänlärniŋ karavanı ullu şaharha| köçtü. Şahar özän kırıy katnı turdu. Bezärgänlär şaharha kirdilär da| karavan sarayda toxtadlar. Axmed yalhızov midbarlı özän kırıyında| kaldı. Ol yuklärni kart çüpräklärbä tevälärdän tüşürdü, bir obaha| alarnı kunuşturdu da küvdürdü. Kaçan bar kumaş kızdı, ol kül söptü| özän kırıyında. Yartı keçä kırıyha balıxlar çomdular. Avuzlardan alar|

tükürdülä ullu inci taşkarnı, kötürgän özän tübündän, da çaldılar| alarba. Ançex bu fornu balıxlar bolalmadlar yıştırma tükürgän| incilärni, negingä küldä alar körülmädlär. Örtänbä Axmed bar| kül bir bamaha yıştırdı, yelpätti anı, kıyasa bürtük tuzdurhuçba, da bir| neçä kapçux incir yıştırdı. Son yol usnu çıxtı da tevälärniŋ box| yıştırdı. Bu tezäktän, basıp anı suv usnu, kuvşurdu topçoxlar da har| birisinä neçä uvuç incir taşçex tıxtı. Kurutup bu tezäk topçoxlarnı| ol olturdu tınçalma da yoldaşlarnı tözmä. Bu vaxtın bezärgänlär| sattılar öz kumaş da keldilär Axmednı kaytıx yolha indämä. Körüp| Axmednıŋ yuklärin, bezärgänlär başladlar külmä:|

- “Muna ėndi uslu kişi Axmed, yalçıhıba kart çüpräklärni| tezäkkä alıştırdı! Da hanuz kleyt bu boznu tuvmuş şaharımızha| ėltmä, xa-xa-xa!”|

- “Har birisi keçinät öz us- akılıba,” –Axmed ėmin karuv berät.|

- “Na, yaxşı, - maşxıt ėtädlär bezärgänlär, - neni, neni, ançex| akıldan sendä yetkeliçä!”|

[235] Küldülär anadan, ėlik ėttilär bar kayta yol. Yedinçi kününä,| yuvuxlanıp tuvmuş şaharha, bezärgänlär alnına atlamçını iydilär, ki| bildirtkey yuvuxlarnı yalçıxlı kaytmahıba. Atlamçı kotardı şatır| bilüv, sondra yomaxladı, ki Axmed kart çüpräklärni alıştı tezäkkä| da tevälärbä ėltät anı, ki bunda, tuvmuş şaharnıŋ bazarda satma. Bar| şaharlı bezärgänlär tolu canından ėglenir ėdlär. Ançex bezärgän,| kaysı Axmedha axça berdi, muyaydı.|

- “Kültkügä turhuzurlar meni,” – sahış ėtti ol da barmadı| Axmednı utrulama.|

Karavan kirdi şahar çeklärinä. Barları dostlarnı hem yuvuxlarnı| utruladlar, baxtlı kaytmahıba sıyladlar. Ançex Axmednı kişi-de| utrulamadı, kişi- de sıylamadı. Barları küldülär andan. Keçkurun| bezärgänlär toy kıldılar. Axmed-ed toyha keldi da başladı| teväklärdän yuklärin çeşmä. Bezärgän, kaysı axça anar sımarladı,| uyattan tunux közläribä olturdu. Yoldaşları Axmednıŋ maxtandılar| neçik alar yalçıyınça sattılar-satınaldılar da netek boldurdular. Kaçan| Axmednıŋ yergäsi keldi, da sordular andan:|

- “ A sen, Axmed, ne kıldıy? Boluştu-me saya seniŋ ullu us-akıl?”|

Axmed karuv berdi:|

- “Ne ėdi, bu ėdi, artıx ne ėdi keräksizdir maya.”|

Bu sözlärdän son ol başladı yuklärdän keltirgän tezäklärni| boşatma. Bezärgänlär, kabunup karınlardan, avazba küldülär. Kişi, ki| sımarladı anar axça, tutunmadı da başladı sökkäläşmä:|

- “Barhın bundan, boştarxan! Bundi nekäsni hanuz körmädim!”|

Axmed bu sözlärinä dahı başın kötürmädi. Ol tügätti tezäk| bar yuklärdän boşatma, olturdu tezäkli topçoxlarnı başladı yançma.| Alardan yıltreydohon kuyaş nurlarında incir söbüldü. Bezärgänlär| açıp avuzların buzladlar. Bezärgän, kaysı Axmedha axça sımarladı,| kesirtki kibik başladı kımıldama da yıştırma alarnı. Yıştırıldı kiçi| tüvül bama. Axmed tıyıltın olturadohonlarha bezärgänlärgä| kayırıldı:|

- “Sizninbä artıx ketmämin da inanıyız, barıba künülämim| işiyizni.”|

Bezärgängä, kaysı anar axça sımarladı, ol ayttı:|

- “Alhın bar bu incir! Men aldatmım ėliŋ, neçik siz, bezärgänlär,| aldatasız. Sen uyatsız “ yarlıhaşuvçum”, hanuz klämädiy da imändiy| utrulama meni. Ėx, sen!”|

Ayttı da toydan kayırıldı.

[236] BALÇIXLI KUMHAN

(Turkmen ulusnuŋ yomax)

Ėdi- me bu yox ėdi-mo, vale dunya yomaxleydlar ki bu duhurlux.|

Bir yer işläçünüŋ uruvunda burçnuŋ ėskemçeginiŋ kadarına uvlu| tuvdu. Tuvhaçox, fordan başladı sözlämä da kaçxalama. Anası| bahındı anıŋ usnu da adıba Yartı Tevä Kulahı atadı. Va nindi kiçiçek| ol ėdi! For Yartınıŋ anasında tepsi, kaysında tevälärniŋ sütnü| tutuşturur ėdlär, yarıldı. Anası yarçıxların balçıxba başladı sıylama da| görüldämä:|

-“Bar barından yaxşıdır uvlum- körklü da turuşlu, ançex astrı| kiçi, cucenim menim. Bir-de ustalıx bilmit, dahı tepsini-de| bolalmıt tutuşturma!”|

Yartı anasınıŋ sözlärin tuydu da açuvlandı. Bel bav artın şuşman| ėtäklärin tıxtı da avulnuŋ kırıyına kart çölmäkçigä kaçtı.|

- “Çölmäkçi-dädä, alhın meni üränüvçülärgä! - Tırmaşıp| çalman usnu bar öpkäläriniŋ küçüydän kıçxırdı Yartın.|

Çölmäkçi bahınhaladı bar yanlarha, ançex nemet körmädi. Ol| ayttı:|

- “Kimdir bu, çibin sızhırat, adam- me kıçxırat?”|

- “Bu men, Yartımın,” – hanuz avazrax kıçxırdı ulan, ançex ol| vaxtın çölmäkçi kördü ulannı da başladı külmä.|

- “Ulanım, bolalmım bundi yaş ulannı boluşuvçusuba alma. Tişläm| çamur savutumdan uçsa da ölümä seni yançar.”|

- “Burun sınahın meni,” – koldu Yartı da kaldı kart çölmäkçidä.|

Da başladlar alar dostluxta tirilmä: birdän zaxmet çektilär,| birdän yırların çozdular. Kart çölmäkçi kuvşurur ėdi ullu çölmäklärni| - tanurlarnı, Yartı- kiçiçeklärni, çınlalı kümüş kibik. Bahınma alar| usnu hem aşayışlanma alarnıŋ körkbä ulanlar bütün avuldan kelir| ėdlär.|

Kırıyda, kayda alar tirildilär bazar künü baraski ėdi. Da muna,| karxına çölmäkçi yuklädi arabaha kumhanlarnı ne alar afta aşarı| kuvşurdular da ėkrar ėtti ulanha:|

- “Satarmın bu çölmäklärni, kaytarım ėgermi beş tanga borçun| kızhanç bezärgängä Kurban bayha. Kayhı tüşär arkamda da tınç| tirilibiz.”|

Yartı içkirisindä yalhızov kaldı. Ol aldı sibirtki da balçıxlı yer| başladı sibirmä. Tügätmäyiŋ işin ol tuydu kaxmax ėşiklärgä.|

-“Kimdi bu?” –Sordu ulan.|

-“Menmin, Kurban aha! Açxın terkräk,” –kalın avaz tuyuşdu.| [237] Ulan sözkändi, ėşiklärin açmadı da astrandı ullu kumhanha, kaysı| kuyaş usnu kurur ėdi. Bezärgän, taberip ayahıba açtı ėşiklärni da| yalçılarıba birdän azbarha kirdi.|

-“Alıyız barısın da èşäk üsnü yukläyiz, - makırdı bezärgän: - bu| çölmäkçi maya borcun kaytarmıt!”|

Karvaşlar bar üvüŋ da azbarın çölmäkçiniŋ karıştılar, barısın| aylandırdlar, vale nemet tapmadlar. Ol fornu aldılar özübä ançex| tügätmägän çölmäklärni da kumhalarnı, kaysılar kuyaş usnu kurur| èdlär. Neçik biz biläbiz birisindä alardan astralhan Yartı olturdu.|

Bar savutların alar bezärgänniŋ kebitkä keltirdilär da farstın| turhuzdular. Yartı klädi kumhandan çıxma, vale bolalmadı: yanları| kumhannıŋ astrı yılma èdlär. Ol başladı tınlama ne çüvrä kılınat.| Tuydu avazlarnı karvaşlarnıŋ da çınlamahın axçanı.|

-“Urladım übiydän altı tanga, -ayttı bir karvaş, -satın alım özümä| ètiklärni.”|

-“Men ançex üç tanga, sustum “ -inçxırdı èkinçisi, bundi osmakxa| börküŋ-de satın almaş.”|

Bu vaxtley bezärgänniŋ avazı tuyuldu. Ol kibitkä kaytır èdi.| Karvaşlar kobuluşturdular da söskänip bilmädlär, keyre axçasın| astrama.|

-“Çüvgün axça kumhanha! –Kenäşti birisi, - übiy tapsa| èsä, sahış ètir ki bu çölmäkçiniŋ axçası da biz kuru bolubız!”|

Yartı tuydu neçik çınley altınçexlar söbüldülär kumhanha kaysı| yanaşa turdu.|

Kirip kebitkä, bezärgän çeçäkli kilim üsnü olturdu, sanamax| süvükläriŋ aldı da başladı sanama kim da netek anar borcu:|

-“Gönçü Durdu – yuz tanga, uruş savutunuŋ ustası Berdi – ènli,| çölmäkçi Ata-otuz…”|

Tuyup bundi yalhanlıx, Yartı bolalmadı tutunma da kıçxırdı:|

-“Kerti tüvül! Ata çölmäkçiniŋ borcu – èğermi beş tanga!”|

Bezärgän itilädi kulaxların, vale kebittä barısı èmin èdi, da ol| yıraxrax başladı çızhırdama süväkçeklärbä:|

-“Çölmäkçi Ata-otuz…”|

-“Ėgermi beş!” –Anuz avazrax kıçxırdı ulan.|

Bezärgän sekerdi. Ol anladı ki avaz kumhandan çıhat da hanuz| atasından bildi ki alarda süvädlär astranma cadular. Söskänip,| karvaşlarha buyurdu kumhannı özängä salma.|

-“Tözgün! –Bar küçündän kıçxırdı Yartı. –Men yaman tüvül,| men yaxşısı cadu. Klärs ėsä, xocalatımın seni!”|

Bu sözläri bezärgängä astrı suklandılar. [238] -Neçik kılarsın bunu?” –Sordu ol.|

-“Bart mendä tamaşa küçü balçıx yarçıxlarnı altınçexlarha| aylandırma. İnanmıs ėsä –sına: al kumhan, kaysı yanaşa turat da| yançxın. Aytxaçox men tamaşa sözümnü, çamur yarçıxları kertisi| altınha aylanırlar. Ançex tut ėsiydä ki bolalam tek ėki for tamaşa| sözümnü aytma!”|

Vale bezärgän haleginä tuymadı anı. Ol kaptı bazıx tayax da| bar küçündän kumhan aşarı urdu. Yarçıxlar bar yanlarha söbüldülär.| Yartı bu dakkada bar küçündän kıçxırdın.|

- “Mendrate pupe, mendrete bax!”|

Bezärgän bügüldü da öz közläribä bütün uvuç altın axça| kördü.|

- “Hey, - bezärgän başladı sermä kollarıba, - yaxşı, barısı| sarıyavba tekli yaxkan! Töz, tamaşa cadu, caxlama da aytma| ėkinçisin, sondrahısın tamaşa sözüynü: men artıx yarçıx hadirlärm!”|

Ol yane- de kaptı tayax da başladı yergälärbä çölmäklärin yançma.| Yançtı ol ullu da kiçi tepsilärni, kumhanlarnı, piyalarnı hem kuvuşlarnı, yançtı barısın ne ki kolu tübüŋ tabuldu. Yançtı da kıçxırdı:|

-“Töz, cadu! Hanuz tügätmädim! Kleymim hepsi axça kabul| ėtmä!”|

Da yançtı barısın ne ki kebittä ėdi. Bezärgän xalsızlandı,| talçıhan uçtu kilim usnu da şıbırdattı:|

- “Barısı, cadu, haleginä başla, öz tamaşa karhavın aytxın!”|

Vale kişi- de karuv bermädi.|

- “Cadu, kayda sen?” –Makırdı bezärgän, kıyasa yarahan arıslan.|

Vale yane de tınçlıx. Da bundan sartın, ki yanca savut, bezärgän| yançtı budur kumhannı, kayda merefetli Yartı astranır ėdi. Tartış teyz| sekerdi da bar küçündän çölmäkçiniŋ üvünä çaptı. Ol bek kuvandı| ki buley xarif bezärgängä anıŋ toxtamaxsız opxaxlıx üçün| tölädi. Bezärgän bu zamanha deyin kilim üsnü olturat tözä kaçan| cadu çamur yalçıxlardan altın anar kılır.|

Kim ki tuydu bu maşalnı, ėglensin açı közlüdän.|

[239] RAST KİŞİ DA URULAR

(Turkmen ulusunuŋ yomax)

Biznіŋ kırıylarda kaçan- ės kişi uvluba tirildi. Tiri ėgänindä ol kırx| altın yomuldu da bir küŋ, kaçan ullu karavan yolha yıştırılır ėdi, ol| indädi uvlunu, tikti anıŋ yakaha axçasına da ayttı anar:|

- “Uvlum, bar xocalıhımnı saya kaytarmın. Kökün keyre| kleysiŋ ançex bol rast da tüz kişibä.”|

Uvul karavan bıla ėkinçi bezärgänlärbä birdän köçtü. Zavalına| bu karavannı talavçular atıldılar da olcadlar. Bar bezärgänlär dahı| uturu alarha turmadlar da bütün malın talavçularha kaytardılar. Dahı| cebıların aylandılar.|

Negінçä karaxçılar olcavın ülüştülär, bala yanaşa turdu| bahınhaladı, ne bu kılınat.|

- “Keräktir bu yarlı balaha ne bermä,” – birisi karaxçılardan ayttı.|

- “Hey sen, adamçex, - kıçxırdı ėkinçi karaxçı, - kelgiŋ bere.”|

Bala yuvuxlandı alarha.|

- “Na – külmüşbä ėrinlärindä ayttı karaxçı, - de sendän alıbız?”|

- “Kırx altın,” – karuv berdi bala.

- “Kırx?” –Ėkilädi karaxçı.|

- “X-xa-xa!” –Kabıp karınlarnı, küldülär karaxçılar.|

- “Kördüy-me kaçan budi axça?” –Sordular andan.|

- “Körgüzüyüz anar, nindi körümnü alarnıŋ,” – karaxçılar baladan| maşxıt ėttilär.|

Bala şuşman çeşti, yakasın söptü da andan yer üsnü altınçexlar| söbüldülär. Karaxçılar fordan külmä toxtandılar.|

- “Negä körgüzdüy alarnı?... Klädik saya ülüşüŋ bizniŋ| olcavımızdan bermä!” – Aytadlar.|

- “Haleginä seniŋ- de axçeynı alıbız,” – küldülär talavçular.|

- “Suvurula yolha atam adeplädi, ki rastlıx bıla keçingeydim da| buley çalışamın keçinmämin.”|

Talavçular bir birinä ançex közün saldılar. Birisi keçindirdi anar| atın, ėkinçi boluştu ėger üsnü olturma, üçünçü tüvümçök xarçıba da| axçaba berdi. Bala baş urdu bernälär üçün da üvgä atladı.

[240] TORNAXŞI KİŞİ

(Turkmen ulusunuŋ yomax)

Bu barısı bizniŋ valayatta kılındı. Tirildi patşax. Ol astrı süvdü| dunyadan maşxıt ėtmä. For ol indädi özünä ėnk yarlı kişini da ayttı| anar:|

- “Bilämin, ki yarlı sen, ançex kleymin xocalatma seni. Budur| bitik saya, barhın xaznaçıma da keräkli, ki barısın, ne bitiktä yazhan| kılheyt.”|

Kişi çıxtı patşax sarayından da sahış ėtät: “Ne ol buley kobuluşat| menim üçün?” Keräk bahınma, ne bitiktä, yazhan.”|

Özü kişi oxutmahan ėdi da patşaxnıŋ bitigin oxuyalmadı. Ėdi kış| vaxtı. Çüvrä ullu kardan bamalar. Yarlı kişi bek üşüdü, ürüydohon| teşikli ėtiklärbä da xuzaz tonçaçehıba, negingä oxutxan kişini| taptı, kaysı bolalheyt patşaxnıŋ bitigin oxuma.|

- “Menmin, ullu patşax, buyuram saya, aharahı xaznaçım, bu bitik| berüvçügä otuz asuv kar bermä. Bu buyruhumnu kılmasın -kolundan| kasapçınıŋ korxunçlu ölüm tözät seni,” – budur nindi ėdi patşaxnıŋ| kayyamlıhı.|

“Kertidän, - özü özünä ayttı yarlı kişi, - biyli bernäsi.”|

Miskin kişi cebına bitigin astradı da üvgä öz işlärinä kayttı.|

Kış tügäldi, son yazbaşından yaz yuvuxlandı.|

“Haleginä vaxt patşax bernäsinä keldi,” – sahış etti kişi da| patşaxnıŋ xaznaçına bardı. Keldi ol xaznaçına, berdi patşaxnıŋ| bitigin da tözät. Xaznaçı oxudu bitik da kubarıldı.|

- “Allax, Bismillax! –Kabunup başından, inçxırdı xaznaçı-| kaydan ėndi, yazın kar alımın saya?”|

- “Budur tüvül menim kerägim, - ayttı yarlı kişi. -Bundi| patşaxımıznıŋ buyruhu. Bermäsiŋ kar, barımın patşaxka da aytımın,| ki anıŋ buyruhuynu kılmıs.”|

- “Ne sen, ne sen, xayıfsun da barma, - başladı kolma aharahı| xaznaçı, - katınım da ulanlarım bart mendä, kim alarnı| beslätir… Ançex ėsä kar ornuna, altın saya berimin, sevaralaşısın?”|

Yarlı kişi uzax klämädi altın alma. Ançex, kaçan aharahı| xaznaçı sıyladı butek altın anar bermä, netek kar tiyişli bolheyt| bermä, yarlı kişi sevaralaştı.|

Patşax adadı, kaçan anar kelgän kişi üçün sarıdlar, kişi üçün,| kaysı kleyt tabe ėtmä ullu yumuşluhu da comartlıhyüçün anıŋ.|

- “Yox ėsimdä, ki tirligimdä ki kimgä zoxe işin kılheydım, -| külmüşländi patşax, - ançex ėger keldim adam, indäyiz anı bere.”| [241] - “Ulludur patşaxım, - ayttı da baş urdu tornaxçı kişi, - ullu tabu| ėtämin saya bernä üçün.”|

- “Nindi bernä üçün atasın?” – Sordu patşax.|

- “Kışın otuz asuv kar bernälädiy maya,” – ayttı kişi.|

Patşax-de sahındı bu maşxıt üçün da başladı külmä. Veziräri-|de birdän anıŋ bıla küldülär.|

- “Ançex kışın mendä özünüŋkü kar yetkiliçä ėdi, - yomaxladı| yıraxrax kişi, - da sahış ėttim – yatsın bitrax ol seniŋ xaznasında.| Bügün bardım, ki kabul ėtmä seniŋ berneyni, da aşkaraldı, ki| xaznaçıy öz keräklärinä anıŋ bıla kullandı. Bunun sartın ol orundan| bernäsiyniŋ, kaytardı maya bu axçasın.”|

Da patşaxnıŋ alnına kişi kapçuxtan altın söptü.|

Patşax vezirläribä birdän küldü da buyrux ėtti xarifkä hanuz| bütek altın üstämä.

[242] ÇABANNIŊ UVLU

(Turkmen ulusunuŋ yomax)

Ėski zamanlarda bir çaban tirildi. Çox yıllar ol koylarnı küttü, bar| axçasın ol yomuldu, ki katın özünä satınalma. Kaçan axça yıştırıldı| yetkiliçä, ol satınaldı katın da yıldan son alarnıŋ uvlu tuvdu. Bala şox| östü da ullu biyançbä töräçüvlärgä ėdi. Ançex zavallına dört yıldan| son çaban da anıŋ katını öldülär. Kutsuzlu öksüznü adeplämäkkä| çabannın yuvuxları aldılar. Ançex alar miskinlär da hanuz bek| opraxlar ėdlär. Yaş ulan dahı açlıxtan astrı çıdar ėdi. Vaxttan| vaxta alar kırxa kuru ėtmäk yaş ulanha berir ėdlär, da budur artıhaç| alarha körgünüzür ėdi.|

Yaş ulan, kabul ėtip tişläm kuru ėtmäk, barır ėdi özän katnı, ibätir| ėdi anı suvda, da sondra, kaçan ol yımşaxlanır ėdi, birär bitrax kemirir| ėdi anı. Bala çalıştı bek uvaltmasxa anı, vale budur hammeşa tüvül| anar uydu. Bahın, nindi kırxa uvuççoxtan “ bax” da suvha uçat. Anı| fordan balçex kabat. Buley tirligi kutsuzlu öksüznüŋ uzun yıllar aşarı| tartıldı. Yaş ulan östü, östü balıx-de. Alar dostlaştılar.|

For çabannın uvlu bazarha bardı. Barat da tuyat – bir xoca übiy| kotarat: “İzleymin yalçını. Kırx kün yem berimin, bir kün yumuşma| buyurumın.”|

Çabannın uvluna bundi tenay suklandı. Ol yuvuxlandı anar da aytat:|

- “Alhın meni, bar işiydä yumuşumın!”|

Bay bahındı anıŋ usnu bar yanlardan, suklandı da yalha aldı. Kılındı| buley, neçik tutunhan ėdi. Kırx kün toyhunç ėnk yaxşı yembä| beslätti bay balanı da bir-de işin bermädi anar. Kırx burunhu küngä| - buyurdu ėnk semizräk ögüz tutma. Übiy özü tevä üsnü olturdu, anıŋ| arttan hanuz beş tevä bayladı. Çabannıŋ uvluna buyurdu ögüzbä anıŋ| arttan barma. Uzax alar köçtülär da Kelezav tavına yuvuxlandılar.|

- “Uvlum, -aytat bay, - kırhın ögüznü da terisin andan şıptırhın.”|

Bala barısın übiyniŋ buyruhuna körä kıldı.|

- “Sındırhın terigä da bahın çızılmadı-me ol kayda, mahat| teşikli bolur,” – buyurdu bay.|

Balha teriniŋ ortasına kirgäçök, - bay terk örkänbä uçların teriniŋ| bayladı da tevälärbä birdän yanına Kelezav tavnıŋ kayırıldı.|

Tavlardan buzux kuşlar uçtular, ögüznü butarladlar, son ögüz| terisiŋ çaban uvluba ortasında kaptılar da Kelezav tavnıŋ töbünä| ėltilär. Anda başladlar terini yırtxalama. Kılınıp ullurax teşikkä,| çabannın uvlu teridän çıxtı, kuşlarnı sürdü da tav tabanında übiyni| kördü.| [243] - “Ė-hey, atam, -kıçxırdı, - ne kıldıysın? Kayda borçlaydım?| Neçik aşahartın tüşärmin?”|

- “Tas ėtmä mufxa vaxt, tavuş tübündän tuyuldu, - salhın maya| üsttän taşlar, ne seniŋ ayaxlar katnı yatadlar. Sıyındırhınça bar| kapçuxlarnı, körgüzümin neçik saya tüpkä tüşmä.”|

Çabannın uvlu köplügü taş saldı- alar barları kertisi aruv| altından ėdlär. Da bahınat: bay olturdu tevä üsnü da karavan kaytıx| yolha çıhat.|

- “Ė-ė-ė, bay, keyre sen? Tutunduy meni tavdan tüşürmä!”-| kıçxırat bala.|

- “Ne anda, çüvrä özüynüŋ köräsiŋ?” –Sordu bay.|

- “Nindi-ės süväklär!”|

- “Kobulaşma, seniŋ-de süväklar bunda kalır. Bol sav!” -Da| karavan bayba köçtü yıraxrax.|

Bala bahınladı bar yanlarha, ançex bir yarı-de yol yulunmaxka| tapmadı. “Ne bunda kobulaşma, - ayttı özünä bala, -yaxşırax| balıxlarha, ne bu buzux kuşlarha, kaytarılmın.” Yumdu közlärin da| yaş künlärniŋ, kördü anı, kaptı da kuru yergä ėltti.|

Bala ayaxları usnu sekerdi, klä tabe ėtmä yuluvçuha, ançex| balıx kuyruxba kozhadı da teränlikke çomdu.|

Uzax tüvül zamandan son bala üvgä kayttı. Aştı netek zaman,| bala yane bazarha bardı da bazarda bu özü bay ürüyt da çahırat:|

- “İzleymin yalçını. Kırx kün yem berimin, bir kün yumuşma| buyurumın.”|

“Keräktir kayrılma anar, şahat tanımas meni?”- Sahış ėtti bala.|

Buley kılın-de. Bay tanımadı anı. Aldı yolha, kırx kün toyhunça| beslätti. Kırx burunhusu künündä karavanba Kelezav tavına| çıxtılar. Kırıp ögüznü, bay burunhuley buyurdu balaha terinä anıŋ| kirmä. Bala aytat anar:|

- “Übiyim, bilmim neçik anar kirmä. Körgüz!”|

- “Bahın neçik keräk kirmä, teli kişi!” – Kıçxırdı açuvba bay da| özü ögüznüŋ terinä sıyındırındı.|

Çabannıŋ uvlu terk örkänbä teriniŋ uçların bayladı. Bay başladı| kolma, ki bala yebergeyt azatlıxka anı, ançex çabannıŋ uvlu tuyma-de| bunu klämädi. Ol bar tevälärbä bitrax yahha kayırıldı da tözdü.|

Buley neçik burun-de bar yanlardan buzux kuşlar uçtular, soyhan| ögüznü butardılar, son terini bayba kaptılar, tav üstünä ėlttilär da| başladlar terini yırtma. Kaçan teşik

arttırdı, bay teridän çıxtı da| başladı çahırma:| [244] - “Ne bu, uvlum, kıldıysın! Kayda borcum menim? Neçik tüpkä| tüşärmin?”|

- “Tas ėtmä vaxt, bay, salhın maya üsttän taşların, ne seniŋ| ayaxlar katnı yatadlar. Sıyındırhaçox bar kapçuxlarnı, körgüzümin| neçik saya tüpkä tüşmä. Burun sen meni tav töbäsinä iydiy, vale| köräs- sav ėsän men”|

Bay ançex hale bolhan yalçını tanıdı da anda akıbat yulunmaxka| tabuldu. Başladı ol tüpkä ėnk ullurax altın taşlarnı salhalama. Bala| yıştırdı alarnı, kapçuxlarha koydu, tevälärni yuklädi, özü burunhu| tevä üsnü olturdu da yolha yıştırıldı.|

Bay başladı kıçxırma:|

- “Uvlum, yol yulunmaxka tutunduy körgüzmä!”|

- “Vay, barıba unuttum, - aytat bala, -ançex buley körgüzmämin.| Yaz bitik, ki bar öz malın maya kaytarasın.”|

Bay yazı bitik, öz mohoruba anı mohorladı, mohoruba, kaysıba kün| da keçä ol ayrılmas ėdi, da saldı tüpkä. Çabannın uvlu oxudu, tintti| yaxşı-me ol yazhan, koltuxka anı tıxtı da ayttı:|

- “Bol sav, übiyim, - özüy cuhur kazdıy, özüy kirdiy anar, özüy çıx| andan.”|

Kayttı çabannın uvlu avulha, töräçigä bitik körgüzdü da ullu| übiylikniŋ übiybä kılındı.|

Yaxşı da rast ol übiy ėdi.|

[245] NEÇİK TEVÄ KÖRKLÜ TÜVÜL KILINDI

(Tuvın ulusunuŋ yomax)

Aytadlar, ki ėski zamanlarda tevä ėnk körklüdir ėdi… Anda ullu| kuyrux da körklü müvüzlär ėdlär. For ol özängä bögövränmä| bardı da yurba yolhuşundu.|

- “Baramın toyha, - aytat yur, - ötkün maya, karındaşım,| müvüzläriyni.”|

Tevä neçä sahatxa müvüzlärni anar berdi da özänniŋ kırıy| katnı kaytarmaxın tözät. Tözät, çirim ėtät özünä. Bahınat barat at| da kolat:|

- “Baramın xıc toyha kolaylı kiyit mendä yox Ötküngün,| karındaşım, kuyruhuynu.”|

Tevä berdi anar öz kuyruhun da yıraxrax kırıy katnı tözät.| Bütün kün ol suv içti da ullu çıdavıba yol usnu bahınhaladı. Vale yur| da at körünmädlär.|

Yur kaçtı tavlarha da artıx kelmädi yılhalıxka. Yat müvüzläri| ömür zamanlarha anda kaldılar.|

At, körüp teväni, kayırılar kedärgi yolha ki tevädän astranma.| Oldır atxa kuyruhun klämit kaytarma. Bek suklançı ol anar.|

Bu zamandan tevä kılındı ėnk körklü tüvül çeya da ters hayvan.|

[246] TEGÄ BAHIR MÜVÜZLÄRBÄ

(Tuvın ulusunuŋ yomax)

Bu barısı ėski zamanlarda, kaçan tegälärniŋ müvüzläri köklärni| tayattılar, kaçan tevälärniŋ kuyruxları yer üsnü töŋgäçtilär. Tirildi| yedi ėçki yedi ulaxlar bıla. Börülär altı ulaxçex aşadlar, ançex| birdän bir ulax bahır müvüzçökläribä kaldı. Ol urlandı biyik tav| usnu da börü bolalmadı yetmä anı. Yedi ėçki- analarda ol yalhız yalhızov| kaldı.|

Tegäçek ėçkilärdä süt ömär ėdi, sondra kaçar ėdi öz tav usnu,| biyik kaya usnu. Anda ol çaldı, yeşil kögüt aşadı, suvux aruv suvçox| içti.|

Bu orunlarha ėnsimuş konaxlıxba aç börü başladı kelgämä| da bir birdän son ėçkilärni aşama. Terk zamanda bir-de ėçki kalmadı.| Yıleyt ulax, açı yaşlarba yuvunat, muyayat yarlı. Yuvuxlanat anar çallı| börü da sorat:|

- “Ne yıleysın, tegäçek?”|

- “Neçik maya, yarlıha, yılamasxa? Ėdi mendä yedi ana da bir-de| kalmadı.” –Karuv berät ulax.|

- “Seniŋ-de yergäsi keldi, - aytat börü, - aşarmın ėndi seni.”|

- “Bilämin, ki bolalas meni aşama. Ançex köräsiŋ özüy, nindi| men keçiçek. Kelgiŋ yıldan- ullu da semiz ösärmin, ol fornu aşars-te,”| - aytat ulax.|

Börü sevaralaştı. Aştı yıl. Börü ulax üçün bahır müvüzläribä| sahındı. Keldi anar da kördü, ki ulax kılındı ullurax, müvüzläri| kuyaş nurlarında yıltreydlar, sakal yergä derä östü.|

“Nee bu seniŋ başı usnu yıltreyt?” –Sorat börü.|

- “Bu kılıçlarım menim. Bolalam har ayuvha karın kesmä,” - aytat| tegä.|

- “Ne bu seniŋ sakal tübünä tahılat?” –Sorat börü.|

- “Budur çüpräk, anıŋ bıla avzumnu sibirämin aşap ayuv yavın hem| börünüŋ büvräklärin. Çıxkın uruşxa, turhun müvüzlärim alnına!”| -Kıçxırdı ulax.|

Çallı börü söskändi da yalınley tegenäklär aşarı da çançxılar| aşarı ormanha kaçtı. Ulax bahır müvüzläribä yıraxrax kıçxırdı:|

- “Kıramın seni, yutarmın seni, karhışlı börü!”|

Karşısına söskändirgän börügä kaçat sarı tülkü da sorat:|

- “Kimdän bu kaçasın, börü- bahatır?|

- “Vay, tülküçök, klädim ulaxnı bahır müvüzläribä aşama,| vale ol öz müvüzläribä az azhına öltürmädi meni.”|[247] - “Muna ėndi korxaxsın! Taptıy kimdän korxma. Barabız| ėkövlän, boluşumın saya,” – aytat tülkü.|

- “Yo-yo-yo! Artıx men are barmamın,” – karuv berdi börü da| yıraxrax kaçtı.|

Uturu avur atlamleyt kara ayuv.|

- “Kimdän bu söskändiy, çallı karındaşım?” –Sorat ayuv.|

- “Vay, übiyim, klädim ulaxnı bahır müvüzläribä aşama, tabu| Teŋrigä, korxunçlu tavusmaxtan tiriley yulundumın.”- aytat börü.|

- “Barıbız birgämä, bahınıbız,” –aytat ayuv.|

- “Yo-yo-yo! Kolma, barmamın! Açlıxtan yaxşırax ölärmin!” -| Karuv berät börü.|

- “Na bolmast buley, bahatırım, körgüzgün maya bu kiyikni,” - ayuv| kaptı börünü da öz ayahına bayladı anı.|

Keldilär alar biyik kalaha Anda ulax bahır müvüzläriŋ| çınleydohon bileyt da itileyt.|

- “Ne bu seniŋ başı usnu balkıyt?” –Sorat ayuv.|

- “Hey, hey! Sen-me bu, ayuv? Özüy keldiy! Keräksiz izlämä-de| seni! Yaxşıdır! Çıxkın uruşxa, kılıçlarımnıŋ alnına terkräk| turhun!” –Bahatrıça kıçxırdı ulax da… ayuv usnu sekerdıı

Ayuv salındı kaçmaxka. Kaça baylahan ayahına börünü buvdu,| sondra öz başıba ullu kara taşxa uruldu da ölümä yançıldı.|

Atax ulax bahır müvüzläribä yıraxrax bütün kün kuyaşçex| usnu issindi, yeşil kögüt aşadı, aruv suvux suvçox içti. Da kişigä-de| zulumluxka kumsunmadı!|

[248] OSAL UHIY

(Tuvın ulusunuŋ yomax)

Yeşil ormanda çallı uhıy tirildi. Ėnk osal ol ėdi. Osallandı dahı ol| ahaçtan ahaçxa uçma. Kaysı-de issi kün ol narat usnu oltura çirim ėtti.| Yuvuxlandı anar yamavlu ahaç kuşu da ahaçxa kaxtı. Uhıy oyandı,| cumulahan kanatlarıba yılpadı da yukulu avazıba sordu:|

-“Ne, ahaç kuşu, çuvleysın bunda, yukumnu bürültäsin?”|

-“Nakıs-me sen? –Sordu andan ahaç kuşu- da acayıp bahındı anıŋ| üstünä kiçi, xaz söbädohon, közçökläribä, - yem özümä izleymin.”|

-“Ne? Kıyasa ėkinçi orun tapmadıy? Ėksitkin bundan!” -Açuvlanıp| kıçxırdı uhıy.|

- “Bahın özüy, barları yumuş ėtädlär, ançex sen yukleysın!” -Ayttı| ahaç kuşu da uçtu ormanga.|

Olturdu uhıy kolayça da ançex közlärin yumdu, neçik yane-de çuv| tuydu. Bu karha tüz anıŋ kulaxlarıça karheyt.| Uhıy anı-de başladı| sökkälämä. Vale karha söskänmädi da sorat:|

- “Nek barça yukleysın? Bahın çüvrä, har birisi kuşta iş bart: birläri| çipçilärni beslätädlär, ėkinçiläri huyasın yaseydlar!”|

Kabul ėtmädi karha karuv uhıydan, uçtu yıraxrax ormanlı|xabarlarnı yıştırma.|

Yane-de oltura çirim ėtät uhıy. Kepkenätä tuyat- kim-ės anıŋ başı| üstündän uçxaleyt. Bahınat- budur kiçi kök çıpçıx uçxaleyt, ahaç| yunun huyasına yıştırat. Çüvrä anıŋ tüslü çıpçıxlar uçhaleydler,| tintillär çınleydlar, çirkilär sızhıradlar.|

Uyat uhıya. Da küvülländi ol yırax kaldırmayın, tandasından| huyasından alnıma.|

Keçä bek suvux ėdi. Uhıy bütün tenibä titrändi dahı kanatlarnı| yuvuxrax teninä kıstı. Sahındı dahı kök çıpçıxnıŋ issi huyası| üçün. Keçä uzun ėdi. Dahı xasepsiz yulduzlarnıŋ közçökläri| suvuxluxtan buzladlar. Tan bılaha deyin uhıy üşüdü, tözä issi kuyaş| nurların. Uçuna kuyaş köklärdä körgüzündü, uhıy tatlı yukladı da| fordan unuttu bar keçtägi kayhıların hem tutunmahıların.|

Buley kündän son aştı da uhıy huyasın yaşamadı- de. Barısı bu| osaldan sartın.|

[249] NE ÜÇÜN KUŞ ÈLİ SÖZLÄMİYT

(Tuvın ulusunuŋ yomax)

Bu barısı kılındı zamanlarda, kaçan kuş èli adam tilin anladı.| Derbayt tavında kara kuş tirildi. For ol astrı aç kaya usnu olturur ėdi da| iti közübä bar taraflarına bahınhaladı – körgüzünmäs- me kayda| şıçan. Tözdü, tözdü, issindi kuyaş usnu da çirim ėtti. Oyandı kara kuş| yat kanatlarnıŋ çuvundan. Ulu çallı aya kaptı koyannı da

yuvuxtahı tav| usnu başladı butarlama anı. Buşurhandı kara kuş, uçtu ayaha da basa ėzdi| anı.|

Aya söskänmädi da sordu andan:|

- “Nek açuvlandıy, haybatlı kara kuş? Kleysiŋ tişläm kabul ėtmä-| kolhun, vale burun tiyişli maya sıy kaytarhın.”|

- “Keräksizdir maya seniŋ sıylamax! –Öktem karuv berdi kara| kuş, - vale közlärin koyandan kayırmadı, -kleymin bahınma neçik bu| sasuvlu koyannı yemlärsiŋ.”|

Aya başladı külmä:|

- “Ol fornu negä bütün kün bu sasuvlu koyannı andadıy sen?”|

- “Ne sözleysiŋ, koyan usnu közüŋ-de salmadım. Tözdüm| sıhınnı. Bundi tatuvlu ėtni sen aya, tüşlämädiy-de. Aşa öz sasuvlu| koyannı negінçä çirimädi ol.”|

Astrı uzax öz arası aya kara kuşba talaştılar. Bundi çuv| kötürüldü, ki yıştırıldı bar kuş ėli da kadaha ėttilär: ki keläsi| vaxtlarha kolaylıx bolheyt da talaşların kuş ėli arasına yarhu ėtmä- kuş| xannı saylama.|

Bunda başlandı kertisi çuv da buşurhanmax. Har birisi klädi kuş| xanıba kılınma.|

Alnına kara kuş çıxtı:|

- “Menmin borçlumın siznіŋ xanıba kılınma. Yoharrax mendän| kişi-de sizdän uçxalamıt.”|

- “Keräksiz bizgä bundi xan, - cuvatba kuşlar kıçxırdılar, - Bek| öktemsin, bunun sartın yalhızov tiriläs yoharı kayalar arasına. Yo,| bolmast buley!”|

Alnına çıxtı yer kanatlı:|

- “Kleymin xanba bolma. Kanatlar mendä yundan tüvül, xaz| sizdä barlarıyızda. Menim kanatlarım göndän. Az bundan -| kulaxlarım yıraxtan tuyadlar, tüvül buley, neçik sizdä ki tuyasız| ançex bunu ne yanaşa kılınat.”|

Sözläri yer kanatlınıŋ suklanmadlar pipokxa.| [250] - “Keräksiz bizgä bundi xan. Bizgä, kuşlarha, ol aytat ki ol kuş,| kiyiklärgä – ki ol kiyik. Bundi aylançıxnıŋ ėrkindä klämäbiz bolma.| Da hanuz tunkata uçxaleyt, bizgä yulumuznu bürültät. Barıba öŋgä| nersä men, pipok. Menim çebär çozmaxtan bar orman yeşil kiyitinä| kiyinät. Yaxşırax mendän tapmasız.”|

Ulu da kiçi kuşlar başladlar sermä kanatlarıba:|

- “Bolmast, bolmast pipok kuş xanıba. Ol dahı öz ulanların| östürmit.|

Da başlandı kertisi çengäşmäk. Har birisi kuş sıylandı xan| ornuna. Uzax çuvlandı kuş yıştırılmahı.|

Bu vaxtley ėräzniŋ töbä üsnü kart karha-kam olturur ėdi. Olturur| ėdi da barısın tuyar ėdi. Tınladı ol, tınladı kavhasın kuş ėlniŋ da ayttı:|

- “Bolalmasız öz arası dunyaley sözläşmä, unutusız barıba adam| tilin!”|

Kılındı buley neçik karha-kam xışşuvladı – kuş ėli tas ėtti adam| tilni.|

[251] USLU PATŞAX

(Uygur ulusunuŋ yomax)

For patşaxka, konaxlarnıŋ sıypahında, keldi kişi, tıyıltın| miyuşkä turdu da nemet kolmadı. Patşax saldı közün kelgän kişi| üstünä da yılmadı başın. Kişi baş urdu anar da uvuçuba avzun tiydi.| Patşax öz yüzün yılmadı. Kişi –tamahın. Patşax tiydi karın, kişi-| ayahın.

-“Bernäleymin koluvçunu altın yonmahı bıla!” –Ayttı patşax.|

Xaznaçı baş urdu da keltirdi kişigä altın yonma. Tıyılçan koluvçu| bernäsin kabul ėtti da kayırıldı. Onu kolunuŋ patşax vakilläri adadlar| da sordular patşaxtan:|

-“Nindi bu kullux üçün sen, patşax, buley comart yal berdiy?”|

-“Menmin uslu kişidän üç soruv sordum da üç karuv kabul ėttim.”| -ayttı patşax.|

-“Vale biz bunda, yanaşa seniŋ, turdux da hiç soruvlarnı hem| karuvlarnı tuymadıx!” –Tanladı burunhusu vakil.|

-“Köz –körgün, kulax – tuyhun, -kulä aşkarttı patşax. -| Menmin sıladım başın, uslu kişi anladı soruvumnu. –Men sordum”:|

-“Ne zulumleyt seni?”|

Karuv ėdi:|

-“Söz, salhan akırtınlıxsız.”|

-“Kim yüzün korxat tas ėtmä?” –Sorum men.|

-“Kişi, kaysı bar öz vaxtın hem malın tamax aşarı yeberät,”| karuv berdi uslusu.|

-“Kul tüvül-me adam öz kursahnın?” –Sordum men.|

-Yo, -karuv berdi kişi, - bunar kişigä ayaxları bergän, alarnıŋ| boluşhuba iş izläsin da tapxın. Öŋgäräk ol dunya tamaşalıhın| körmästir.”|

Patşax külmüşbä ėrinlärindä saldı közün biylik aharaxları| yanına da üstädi:|

-“Tutuyuz ėsiydä sözlärin uslu kişiniŋ da miyixlarha ėşiyis alarnı:| us-akıl bardır adamda hem yoxtur, ortalıx bolmıt. Biliyiz: avuz keltirät çıyırha ayaxlar – yemgä!”|

[252] TAMAŞA KÜREK

(Uygur ulusunuŋ yomax)

Bir bar ėdi da patşaxta tuvdu ėki ėki uvlu- ėgizäk. Patşax bek| süvdü alarnı. Aştılar yıllar, ėgizäklär körklü hem boylu boydaxlarha| östülär. Da muna nindi-ės vaxtından toxtadlar alar aşama. Barıba| bolalmadlar aşama da içmä. Sarplanır ėdlär közläriçä. Xalsız kaldılar| kısxa vaxt aşıra. Patşax astrı bunun sartın kayhırıldı. Bar kırıyından| indädi savuxturuvçularnı, navilärni da aşxanaçılarnı. Yıştırıldılar,| sıbırdışladlar, ançex boluşma ėgizäklärgä bolalmadlar.|

Ol vaxtın uvlular atasından koldular, ki yaratxey alarha öŋgä| kırıylarda barma onhaltuv hem diryak izlämä. Atası, süvä| meräslävçülärin, yarattı. Ėgizäklär teyz yıştırıldılar da çıxtılar| üvdän onhaltuv izlämä. Bardılar, bardılar alar da yer işlävçünü| yolhuştular. Terlägän kişi kürekbä yer kazdı. Sordular andan:|

-“Aytxın, karındaşım, nindi kırıyda diryak aşamax kläginä| keräktir izlämä?|”

-“Bundi diryak avur tüvül tapma, - aytat yer işlävçü, - vale| köräsiz, köp işim bart mendä: keräk kazma tüz ki basadohon çaçma.| Bu işinä vaxt tözmit. Boluşusız ėsä, terkärk tügätirmin da| tutunamın tapma sizgä ya- a- axşı diryak!”|

Ėgizäklär sevaralaştılar. Yer işlävçü kaldırdı alarha kürek da| üvgä bardı. Yaxşı yer kazdılar ėgizäklär, çalışınca. Yadadlar da| terlädilär. Kazdılar kuyaş batmahın deyin – bek kländi alarha| onhaltuvçu diryak kabul ėtmä.|

Bu vaxtın yer işlänüvçü keldi üvgä da koldu katından:|

-“Bişirgin ullu kazan birinç, yetmast ėsä – geşur hem turma uvalt.| Bahın ki yetkeyt-konaxlarımızını tözäbiz.”|

Keçkurun yer işlävçü ėgizäklärni üvünä indädi, tirki üsnü ullu| tepsi birinç turhuzdu. Keräksiz ėdi kolma alarnı da indämä aşamaxka.| Balalar barısın aşadlar, sondrahı bürtüçögünä derä, dahı tepsilärni| yaladlar. Hanuz klädlär, ançex kolma imändilär. Birisi alardan sorat:|

-“Bahalı dostum, nindi tamaşa diryak birinçkä sen koyduy?” Bek| tatuvludur ol!”|

-“Aytınımın sizgä, bahalı konaxlarım. Koymadım yemgä bir-de| diryak. Bar tamaşalıx kürektä, kaysın tüzdä sizgä kaldırdım…”|

Barısın ėgizäklär anladlar da barmadlar yıraxrax diryak hem| onhaltuv öz xastaluxtan izlämä, vale üvgä kayttılar.|

[253] KÜTÜVÇÜ ZİL BILÄ

(Uygur ulusunuŋ yomax)

Bir bayda igit kütüvçü adıba Alim yumuş ėtti. Barları anı| süvdülär anıŋ çebär çalmahı üçün zil üstünä, kaysın ol özü| tüzüdü-de. Har keçkurun, iştän son bar bay yalçıları yıştırınır ėdlär| şirin zilniŋ niggulârın tuyma. Ançex bay buşurhandı:|

- “Karhışlı kütüvçü! Zil ėtät da zil ėtät! Bunun sartın-me| besleymin da içirtämin anı?”|

Alim kütüvdä bar işlärin çalıştı yaxşı kılma, ançex bir teŋ bay| talmayınça karhadı anı. Çıdalmadı bay, ki alayıx yalçılar biyängeylär.| Da for ol kolundan Alimniŋ kaptı zilin, sındırdı, teptär ėtti anı da| hanuz Alimni sürdü, ayta:|

- “Barhın üvümdän! Bahınıbız, neçik sen üçäksiz başıy üstünä| da ėtmäk tigimsiz çalıs!”|

Bardı kütüvçüçök tozlu yol aşıra. Barat, yaşlarba kuyulat. Utrusuna| anıŋ pir kişi yeşil börkçügündä, yeşil şuşmanda da yeşil kazıhıba| kolunda barat. Sorat ol kütüvçüdän:|

- “Ne, ulanım, yıleysın?”|

- “Neçik maya yılamasxa! Übiy sürdü meni, dahı zilimni| sındırhaladı da teptär ėtti.”|

- “Kelgiŋ maya tirilmä. Ėkinçi zil tüzärbiz, belgilägän vaxt| kelär da hanuz seniŋ übiybä sanaşırbız.”|

Buley Alim kartxınında oçarlandı. Barıba yaxşı anar bunda ėdi.|Kartxınıŋ xucurası kiçi ėdi – ançex ėki terzä anıŋ ėdi. Üv| kondarhan orman katnı ėdi. Ormanda çox türlü çiyalär östülär.| Kamuştan alar yanhı zil tüzüdlär. Da çalma anıŋ usnu kartxına buley| Alini ürätti, ki anıŋ çozmahında türlü çıpçıxlar hem ormanlı kiyiklär| kelir ėdlär, klä ėşitmä anı.|

Alim çalat, kiyiklär da kuşlar tınladlar, dahı sekergäleydlär.|

Bu vaxtın bay burunhaley tirildi. Yaman, açı közlü bay for oyandı,| uvulların indädi da aytat alarha:|

- “Tüşlädimin tamaşa koyançex “, Bütün yunçoxrax yunçoxlu| yunçoxtan: ap-ax, axraxtır aruv kardan ol da manlayı usnu anıŋ kara| yulduzçox yılreyt! Kleymin, ki tutxeydız anı da maya keltirgeydiyiz!”|

- “Kaydan biz anı tutabız? –Uvlum tamaşalandılar.”|

- “Ax siz, boştarxanlar! Ateyzını sıylamayız? Teyz ormanha| suvuruyuz! Kim keltirir maya bu koyannı, anar ölümdän son bar| xocalıhımnı kaldırımın!”| [254] Aharahı uvlu bahındı açırhanhan atası usnu da sahış ėtti: “Buley-de| barısın kabul ėtim!” – Ançex son sahış ėtti: “Ne kılarmın, ėsä| karındaşlarım çalışırlar da ozarlar meni? Yo, buley bolmast! Barımın bu| koyançexnı izlämä!” Da bardı ormanha.|

Hanuz yırax tüvül üvündän yıraxlandı, neçik karpayhan da kiçi| boluş kördü. Basahatın ormanlı xucuranıŋ yeşil şuşmanında| kartxına olturat da bay uvludan sorat:|

- “Keyre barasın? Koyançexnı- me tüvül izlämä?”|

Tamaşalandı bay uvlu, ki bu ormanlı kartxınaha barısı bilüvlü, da| aytat:|

- “Ė, koyannı izleymin! Şeme yalçıtıs bu kerägimä?”|

- “Barhın yıraxrax ormanha, anda ullu tüvül tüzçök bardır, ol| tüzdä kütüvçü böläk kütät, ol boluşur saya.”|

Bardı bay uvlu yıraxrax, taptı kütüvçünü, Ançex ol sıyırlarnı| tüvül küttü. Kütüvçü turux usnu olturudu da zil bıla sızhırdı.| Anıŋ alnına türlü kiyiklär sekerdilär. Bay uvku barısın kütüvçökkä| yomaxladı. Alim anladı, ki anıŋ alnına bay uvlu, anlap dahı küldü da| ayttı anar:|

- “Bilüvlü, ki boluşumın! Bay – ėnk yaxşıraxtır dostum menim!| Vale bahın: koyançexnı kollarına kabul ėtis, tutalmasın anı- borçlat| özüynü…”|

Da zil şatır niggunba kuyuluştu. Da muna kepkenätä yanaşa| kütüvçüçöknüŋ bahanaçex kibik koyançex turdu, tammam useydohon| bayba tüşlägängä: bütün

yunçoxrax yunçoxlu yunçoxtan; ap-ax,| axraxtır aruv kardan ol da manlayı usnu anıŋ kara yulduzçox yıltreyt.| Alim kulaxlarından kötürdü anı da bay uvluna kaytardı:|

- “Ėltkiŋ üvgä! Ançex kipräk tutxun!”|

Bay uvlu ėki koluba koyançexnı kuçtu da ėglenä üvgä kaçtı. Alim| bitrax tözdü da yane ėrinlärgä zil yuvuttu.|

- “Koyançex, koyançex, yuklama da yeselämä! Yesirliktän terkräk| kaç!” –Çozdu zil.|

Koyançex yırın tuydu da- “bırk, bırk” – bay uvlunuŋ kollarından| üzüldü da ormanha begänländi. Kaçxaldı, kaçxaldı bay uvlu| tegänäklär da kuvra aşarı, kolların da çerayın çançxılar bıla| çızışladı, ançex koyançexnı tapmadı. Kayttı ol Alimgä artxarı da| aytat:|

- “Koyançex kaçtı! Ne kılma?”|

- “Ne ki kleysiŋ kıl, - aytat Alim, - şert kestik biz, ki ėsä tutalmas| koyannı, meŋ borçlu tüvül bunar.”|[255] Kayttı bay uvlu atasına boş kollarıba. Bay çuvleyt, kıçxırat| açuvlanat.|

Buley özü boş koluba kayıttılar ortahı da igiträgi bay uvluları. Bay| açuvdan ançex sızhırdı:|

-“Şturlaplar! Boştarxankar! Tanda özüm barımın!”|

Da bardı bay özü koyannı izlämä. Aştı ol ormanlı xucuranı, | kartxınaha dahı başın urmadı. Kolaylı yızın özü taptı da çıxtı tüz| Alim katnı. Alim fordan tanıdı anı da çahırdı:|

- “Aha! Keldiy? Kaçandan tözämin seni…”|

Aldı Alim ėrinlärinä zil – zil açuvu bıla sızhırdı:|

- “Kiyiklär, kuşlar yıştırınıyız! Yaman baynı kurşayız!”|

Bar kırıylardan yıştırıldılar kiyiklär barstlar da ayuvlar, börülär| da kiyik tonhuzlar. Bütün köklärni kanatlarıba kuşlar yabundular - ayalar| da kırhılar, kara kuşlar da karhalar. Kurşadlar baynı – va, va bay üstünä| atılırlar! Söskändi bay. Molahaylandı bay. Kopsalat bay. Da hanuz| kütüvçök aytat:|

- "Ne, tanımıs meni, bay? Bu menmin, seniŋ isçiy – Alim."|

Çöktü bay tizläri üsnü, maxlanya kolat:|

- "Vay! Boşatxın maya… Bar kınhır islärimni yaprıhın maya.| Xayıfsunhun, kolamın. Barıs üçün aruv altın bıla tölärmin. Kümüş| zil saya satınalım! Ançex buyur ormanlı dostlarına katılmasxa meni."|

- "Yaxşı! –Aytat Alim. – Bu fornu katılmastlar alar seni. Ançex| kayyam ant ėt maya, ki artıx incıtmasın kişini- de da yarımın öz| xocalıxtan yer işlävçülärgä kaytarsın."|

- "Kaytarımın! Barısın kılarmın!" – Kıçxırdı bay da kaça kaçtı| kılma tutunmahın.|

Alim baş urdu öz dört ayaxlı hem kanatlı dostlarına da bardı| yaxşısı kartxınaha soruvuba:|

- "Neçik maya yıraxrax tirilmä? Seniŋ bıla ormanda kalma hem| dunyaha kaytma?"|

- "Kaytxın artxarı dunyaha. Alar arasına artıix yaxşılardan, ne| katı canlardan bardır. Da alar tözä tözädlär seniŋ şirin zil| niggunnu."|

Buley Alim öz zilibä dunyaha kayttı.|

Bu orunda çox üräkli sözlär aytxan ėdi… Ançex yomax| tügätildi.|

Yomax tügätildi, vale Alim zili barça çınleyt. Kim inanmıt bunar-| kelsiŋ bizgä, ol fornu özü Aliniŋ şatır çalmahın tuyar.|

[256] SÖZ AHUVU
(Uzbek ulusunuŋ yomax)

Boldu-me buley hem yox ėdi – aşxan zamanlarda Xorezm şaharda| tirildi bilüvlü görüldüvçü Seyfutdin. Tanışlar lakabladlar anı Çebär| Sözçübä. Şükür anıŋ ustalıhı üçün özän suvu kibik, biyliktän| ėkinçigä ahıldı, da hepsi dunya yıraxtan Xorezmha kelir ėdlär ki| aşayışlanma çıy balba anıŋ söz alışmaxnıŋ yemesä çoharıxtan anıŋ| çebär sözümnüŋ bögövrälmä.|

Bu aytuvçu üçün bir xoca bezärgän Buxara şahardan bilindi. Ol| çınçıxmahan ėdi ayama özünä ne-ės, bundan sartın kländi anar-de| şükür çebär sözlävçünü özünä tuyma. Vale ol bolalmadı salma bar| öz yaraşnı da Xorezmha ketmä da küvülländi anı özünä kolma.| Bezärgän kümüş çenax usnu koydu bahalı bernälärni da yançıx| axçaba, bardı karavan sarayha (toxtav ornu tevälärniŋ) da kart karavan| başı alnına baş urup, ayttı:|

-“Keltirsey maya Çebär Sözçünü Seyfudinnı, bu bernäläri| seniŋ bolurlar.”|

Yançıx avur ėdi, bernälär-de ėdi xoca, da karavan başı| sevaralaştı. Da hanuz ay keçikmädi ėki for yanhırılma, neçik Buxaraha| Seyfutdin keltirgän ėdi. Bezärgän anı ullu sıyba utruladı, türlü| xoca bernä berdi anar, da keçkurun, kaçan konax uzun yoldan| tınçaldı, bezärgän bar öz yuvuxlarnı hem dostlarnı indädi, sözçünü| naxışlı kilim usnu olturhuzdu, kola yıştırılhanlarnı çeçäkläribä| söznüŋ da yakutlarıba usunun yubatma.|

Üvdä bundi tınçlıx kılındı, ki çibinniŋ, ilingänni kılabılanıŋ| uvuna, sızhırmahı tuyuldu. Da bundi tıyılmaxta Seyfutdin burunhu| yomax başladı.|

Neçik sözçünü konaxlar maxtadlar da sıypadlar! Ayttılar ki sözü| anıŋ tatlı suvsuna borladan uşahan. Da ėglengän Seyfutdin başladı| ėkinçi yomax.|

Ėkinçisi yomax buley suklandı barlarına, ki bir neçä konaxlardan| yastıxlardan uçtular, dahı übiy kıyasa kavdur kılındı da yırtıp közlärin| tıyıladohon olturdu. Da baxmayın ki ėski adet ulanlarha hem katın| kişilärgä sözläşmägiŋ ėr kişilärniŋ yaratmıt tınlama, ulanlar da katın| kişilär kunuşuldular ki tuyma üçünçü yomax.|

Dörtünçü yomahın tınladlar çıpçıxlar bar baxçadan.|

Kaçan Seyfutdin yomaxladı beşinçi yomax, kabaxtın üvnüŋ kaçıp| bazardan turdular tevälär da èşäklär. Kertdän bilüvlüdir ki èşäk| sayleyt biçän artıx yırdan. Ançex tamaşalıx: sözümä körä kılındı| [257] buley tunkata èrinlardän Çebär Sözçünüŋ sözläri altın özänbä| toxtamayınça ahızıldılar. Ekinçi kün ol buley özü talmayınça| yomaxladı, yomaxladı, yomaxladı. Şahat uçu yomaxlarha bolmast.|

Başlap yuz burunhusu yomax, übiy çalıştı toxtatma anı, ayta ki| tınçalheyt hem bitrax suv içkeyt, vale Seyfutdin alhemlägän öz| ustalhıba nemet tuymadı da kişini- de körmädi – ol yıraxrax| yomaxladı.|

Eki yuz burunhusu yomax usnu ènk çıdavlı konşular kutuldular.|

Üç yuz burunhudan son ulanlar da katın kişilär kutuldular.|

Dört yuz burunhusu yomax yer üstünä tınışsız tevälärni da| èşäklärni yatxırhızdı. Seyfutdin yomahın yıraxrax tarttı. İçkirini| karanlıx kapladı. Yox èdi kimgä yapma èşiklärni, bişirmä çay| negingä bar karvaşlar èksildilär. Birdän bir übiy, klä bürältmäskä| konax abraylamahın, olturdu çimdeydohon kulaxlarnı ki yukuba| incıtmasxa konaxnı. Oltura ol tıyıltın yalbardı, kola Allaxtan| terkräk ölüm anar iymä, da bilmäyiŋ neçik bu Sözçüdän yulunma.|

Da muna, kaçan ölümü anınŋyuvux èdi, ol terzädä kördü öz rast| katınnı, Saltan Bibini. Yarlı katın kişi sahış ètti ki èri kaçandan tiri| astrama anı. Vale bezärgän hanuz tiri èdi. Ol saldı közün anıŋ usnu| da inçxırttı:|

-“Vay maya, Saltan Bibi, terkräk karavan başına kaç da canımnı| ölümdän satına!”|

Tanıx bolsun Allax! Kirädohon karavan başına içkirigä, Seyfutdin| başladı yomaxlama segiz yuz burunhusu maşalnı.|

Zavallı übiy küçtü tizlärin kartxınıŋ da çahırdı:|

-“Atam, nindi yazıxlar üçün Seyfutdinnı keltirdiysin. Berdim saya| xoca bernälärni. Kayırıs èsä anı mendän, hadirmin barın saya| kaytarma, barın ne ki bart mendä – üvümnü, baxçamnı, kebitlärimni| da bar, bar menim malımnı!”|

Köp türlü sıltavlarnı kart pir kişi karavan başçı kördü,| bezärgänniŋ-de kläginä ol adamadı. Ol ançex külmüşbä ayttı;|

-“Kertisin aytadlar: ustacı tüvül bu kim yaxşı başleyt, vale budur,| kim vaxtında toxteyt!”|

Biz-de tügätäbiz maşalımızn, ki Seyfutdinha Çebär Sözçünä| uşamasxa.|

[258] BAY DA YALÇI

(Uzbek ulusunuŋ yomax)

Ėski zamanlarda tul katın kişi tirildi. Bar tiri ėgänindä ol avur| yumuş ėtti. Da muna kartaydı. Üç uvlu anıŋ- Yarmat, Şarip da Aldar-| hanuz igitlär ėdlar vale bir-de ustalıx bilmädlär da üränmä| klämädlär. Avur ėdi kartxınaha. Zamanlarba üvdä tigimçek ėtmäk| klämädlär. Avur ėdi kartxına. Zamanlarba üvdä tigimçek ėtmäk| yox ėdi, baxmayın ki ol tan bıladan ingirgä deyin uvurçox iyirdi.| Közläri-de kart katın kuşiniŋ sıltıxladlar da bolalmadı ol artıx| iyirmä hem ip ėşmä. İndädi ol aharax uvlunu, Yarmatnı, da ayttı:|

-“Uvlum, men artıx uvurçox buralmım, az azhına nakıs men.| Seniŋ yergäsi uruvumuznu beslätmä. Barhın işkä.”|

Bardı kartxına xoca konşuha, Sattar-bayha, kolma koldu, ki| kulluxka Yarmatnı alhey. Sattar-bay sevaralaştı. Kartxına tul katın kişi| baş urdu anar da, tayana kazıhı usnu, üvgä kayttı.|

-“Na, kara süväk, -Yarmatxa bay aytat, - sınarbız ne bolalasın.”|

Berdi Sattar- bay Yarmatxa öläk da buyurdu suv özändän| keltirmä. Yarmat kaçtı özän kırıyına, öläkbä suv süzät, vale| bilüvlü ki ol tutunmıt anda. Süzät ol, süzälmit.|

-“Kayda suv?” –Kıçxırat bay, körüp ki Yarmat kayttı boş koluba.|

-“Bolalmadım bergän öläkbä suv süzmä,” –aytat Yarmat.|

-“Hanuz terslälärsin bunda, kara süväk!” –Açuvlandı bay, kaptı| tayax da Yarmatnı üvdän sürdü.|

Yeberdi açı yaş kartxına, vale ne kılarsın, - ahalıxlarba| talaşmasın. Küvülländi ortahısın uvlunu, Şaripni, bayha iymä.|

Kelgınçä Şaripkä bayha, ol buyurat anar:|

-“Alhın öläk da suv keltir!”|

-“Külas-me mendän, kimdir suv öläkbä taşıyt?” –Sorat Şarip.|

Kaxırlandı Sattar- bay:|

-“Ax buley sen, kara süväk, hanuz tınlamas meni da talaşız!”|

Kaptı Sattar- bay tayax, çaptı Şaripni da azbarından sürdü. Yıleyt tul| katın kişi. Bu vaxtın igiträgi uvlu, Aldar, kayırılat anasına:|

-“Yeber, anam, meni Satta-bayha. Keräktir Sattar- bayba bar anıŋ| “şirinligi üçün” sanaşılma hem tiyişli töläv tölämä.”|

-“Barhın, - aytat kartxına, -şahat oroz saya uyar.”|

Keldi Aldar bayha. Sattar-bay fordan anar buyrux ėtät:|

-“Kozhal, kara süväk, keltir suv özändän!”|

Sundu ol öläk koluna balanıŋ da ayahıba anı azbarha taberdi.| Aldar dahı talaşmadı anıŋ bıla. Ol bardı bazarha, temirçidän koldu| [259] tüzümä anar taz, tazha öläk koydu, özän kırıyına bardı, tazha suv| süzdü da Sattar- bayha anı keltirdi.|

-“Aha, kara süväk, - aytat Sattar-bay, - körämin sendän hanuz| adam çıhar!”|

Buley Aldar Sattar- baynıŋ azbarda kaldırhan ėdi. Anıŋ işi ėdi: azbar| aruvluxta tutma, tuvar beslätmä, tüzdä saban sürmä, baxçalarnı| suvhartma da keçälärbä urulardan üv karama. Kün-keçä tınçlıx yox| ėdi anda. Sattar- bay ançex kulaçleyt da kıçxırat:|

-“Hey, kara süväk, ne bu osalleys, barıba ėrindiy!”|

For Sattır- bay bar uruvuba konaxlıxka yıştırındı. Kaldırhanında| Aldarnı üvdä ol kayyam zınxarladı:|

-“Hey seŋ, kara süväk, üvümnü karahın! Bahın, ki kolaylıx| bolheyt: azbar aruvlatxan, sibir anı buley, ki kuyaş kibik yıltraheyt, at| havuttan ki başın kötürmägeyt, kabaxlar kulahoşça yapxan, konax| odasında tozçox ki kalmaheyt.”|

-“Yaxşı, übiy, kılarmın tammam barın xaz buyrux ėttiy, tınç bol| da çapalanma,” –ayttı Aldar.|

Kaytat bay bar uruvu bıla konaxlıxtan, kleyt kabaxların açma da| bolalmıt. Yançat, kahat kabaxlarha – heçlikkä. Körät: çalmantın Aldar| yer üsnü tınç olturat da anıŋ usnu bahınhaleyt.|

-“Hey, kara süväk, nek kabaxların açmış, körmis-me ki übiy| kayttı?” –Kıçxırat bay.|

-“Köräm, ançex açmasın alarnı,” –aytat Aldar.|

-“Ne bu, alcahan, terskäleys? –Sorat bay. –Nindi bu cehetıydan| kabaxlarımnı yaramıt açma?”|

-“Sen özüy buyurduy kulahozça yapma alarnı, kişi-de| kirmägeyt. Men kadavlarba kadadım alarnı da kabax artından taşlı| farst tüzüdüm.”|

Keyre bayha bolunma, keräk tıyılma.|

Öttü ol çalman aşarı da… adad: bar azbar tökkän üskülü yavba.| Bar amanat ne ki üvdä ėdi, barısın, sondrahı tamçehına, Aldar azbarha| kuydu.|

-“Vay maya! – Kıçxırat bay. –Ne kıldıy sen. Bundi taslıx| Ançex alcahan bolalheyt tavusturma butek mal!”|

-“Übiy, kolamın, kıçxırma. Kıldım barısın seniŋ buyruhuya| körä. Buyurduy ėndi ki azbar yılraheyt. Bahın özüy neçik körklü ol| kuyaş nurlarında yılreyt!” –Yuvaş avazıba aytat Aldar.|

Keyre bayha bolunma, keräk tıyılma.|

Kepkenätä ol körät, ki anıŋ süvümlü at başıba havutxa| baylahan. Çeyalıxtan ayıldadı bay:| [260] -“Ne bunda hanuz kıldıy sen?”|

-“Buyurduy, ki at havuttan başın kötürmägey. Bax – kötürmit”|

Keyre bayha bolunma, keräk tıyılma.|

Kirdi bay konax odasına da az azhına akıldan çıxmadı: ki tozdan| yulunma, Aldar bar xoca tışın üzdü da bar oda savutun| tişlämçeklärgä yarhaladı. İnçxıra inçxırdı Sattar-bay, kabundu| başından, da nemet aytmayın Aldarha, kaçtı katınına koltxa bıla:|

-“Tar bizgä, katınım, bu yalçı, kara süväk, barıba alcahan.| Yıştır nersälärni da terkräk kaçayık negınçä keçikmädik.| Keçiklärbiz – taspolubız!”|

Açtılar alar sanduklarnı hem gönlü bavullarnı, alarha bar malın| sıyındırdılar. Tırnaşa azbarha çıxtılar ki atnı koşma. Bu vaxtın Aldar| ullurax sandukka kirdi da şıçan kibik yaşındı anda. Satta-bay bar malın| arabaha yuklädi da tıyıltın katınıba birdän üvündän kutuldular, sahış| ätä, ki Aldar öz kaxraçexhında yukleyt.|

Bay sürät atın da barça maxtanat.|

-“Xarif Aldar, ançex men hanuz xarifräktir!”|

Tunkata kettilär alar da hanuz bütün kün toxtamaxsız| kettilär. Ançex keçkä özän katnı konarlıxka toxtattılar. Bay katını| başladı ändi inçxırma:|

-“Karvaşımız ädi, haleginä özümüzgä keräk küvdürmäk| kızdırma, ingir aşın bişirmä.”|

-“Abaylı übiylärim, kobulaşmayız, teyz hadirlärmin barısın,| bişirmin aş da beslätimin sizni,” – kotardı Aldar, çıhar sanduktan.|

Bay katını bıla ançex avuzların açtılar. Olturadlar, tıyıladlar.| Hadirlägän karvaşıba aş aşadlar da barları yuklama bardılar. Yartı| keçädä bay oyattı katınnı da şıbırdaşa aytat anar:|

-“Tözärbi, negınçä Aldar tüşär, suvha anı salıbız.”|

Ançex Alar oyov ėdi da barısın tuydu. Da çirimgäçök bayha da| anıŋ katınına, ol tıyıltın turdu, baynıŋ şuşman kiydi, başın bay| çalmasıba belädi da akırtınlıx bıla bay katınnı oyattı.|

-“Vaxt keldi, turhun barıbız Aldarnı battırıbız,” –aytat.|

Yukusrahan katın kişi Aldarnı tanımadı da boluştu anar ėrin| özändä battırma. Ėrtänbadä bay katını oyandı, bahınat araba katnı| Aldar ürüyt. Ol sorat andan:|

-“Hey, kara süväk, kaydan sen? Tünägün battırdıx ėndi seni.”

-“Boşatlıx kolamın, übiyçäm, vale tünägün sen öz kollarıba| ėrin, Sattar- biyini, battırdıy. Sanaşıldım ėndi anın bıla bar anıŋ şirinligi| hem şevahatlıhı üçün,” –ayttı Aldar da ėmin üvgä bardı.

[261] PATŞAXNIŊ DA TEŊRİNİŊ BERNÄLÄRİ

(Uzbek ulusunuŋ yomax)

For efendi patşaxka öz kulluhuba uydu. Patşax tilindän| üzüldü.|

-“Kol ne ki kleysiŋ, kabul ėtis.”|

Sahış ėtip anlavsuz patşaxnıŋ şevahatıhı üçün, ėfendi ayttı:|

-“Kleysiŋ bernälämä meni, bernälä kapçux altın. Bar menim| uruvum bıla kalhan tirligimni yetkiligindä aşırbız!”|

Vale patşax ėndi akılına keldi da xaznaçıha buyurdu: ėfendigä| mohorlahan kapçux bermä da tenay işaret berdi. Xaznaçı barın anladı| da ayttı:|

-“Kılarmın, ėrklänüvçüm, buyruhunu,” – da kayırıldı.|

Ėfendi kabul ėtti avur kapçux da çozadohon şatır yırex üvgä| bardı.|

-“Biyänginn, katınım, - aytat ėfendi. –Haleginä kazan top-tolu bolur,| kaşuxte biznіŋ semiz bolur. Klärs ėsä on for küngä yanhı sayan| kiydirgiŋ. Satınal özüya nindi kleysiŋ sürnät hem küvkäv. On kerät| küngä yılısuvha barhın – bar barına axça saya

berimin. Kelgiŋ| terkräk bere, boluş, Patşaxba bernälägän altınçexlarnı sanarbız-|yalhız sanalmam butek mal!”|

Ėfendi biçahıba mohor kesti, kapçux aylandırdı da yer üsnü| sıyındırmahın söptü. Vale kapçuxtan altın tüvül, ançex uvax| taşçexlar söbüldülär. Ėfendi alhasandı. Yoharı köklärgä bahındı,| sondra özü tübünä yergä, terän sahışlandı, manlayın kaştı da buley| açıp avuz turat, aver kabalmıt.|

-“Ne bu bart? –Sordı katını. –Kim berdi saya bu taşçexlarnı da| negä keltiydiy alarnı?”|

-“Ėdi buley: patşax berdi maya kapçux altın. Men keltirdim anı| berä, öz üvümä. Alcahan tüvül men, ki keltirgeydim kapçux| taşlarba!” –Aytat ėfendi.|

-“Patşax-te teli tüvül bernälämä seni kapçuxba altın axça,- | tıydı ėfendeniŋ katını, -altın kolasın tüvül patşaxtan, kolasın| Teŋridän!”|

-“Budur kertisi, katınım!” –Aytat ėfendi.|

Ėfendi yüzübä Mekkanıŋ yarına kayırıldı da kaynar yalbarmax| töktü:|

-“Küçlü Teŋrisi, bar dunyanıŋ ėrklänüvçü, öz xaznasından| kapçux altınba iygin maya, kolamın!”|[262] Kuyaş ėnüvünä ėfendi toxtamayınça töktü koltxalarnı, vale| altın Teŋri anar iymädi.|

-“Şahat Teŋri tuymıt koltxalarımnı, şahat avazrax keräktir| yalbarma?” –Sahış ėtti ėfendi da koltxalarnı bütün avaznıŋ küçünä| başladı çozma. Yuvuxlandı yartı keçä, vale ėfendi yıraxrax yalbardı.|

Konşu, kaysı yukladı saylanmışnıŋ yukusuba, oyandı, başladı| izlämä kim bu yukun anıŋ bürültät. Mindi üçäk üsnü, bahınat:| bu| ėfendi kıçxıra kıçxırat, kola Teŋridän altın. Konşu bahındı,| bahındı anıŋ usnu, sondra çıdavı annı tügätildi, kaptı kirpiç da| ėfendägä saldı. Ėfendi tuyup, ki ne-ės yanaşa anıŋ uçtu, biyançindän| tizlärdän sekerdi da kıçxırdı:|

-“Katınım, katınım terkräk kandil keltir. Teŋri koltxalarımnı| èşitti da altın öz xaznasından bizgä iydi!”|

Katın kişi keltirdi kandil, èfendi kördü kirpiç da sahış ètti:|

-“Hanuz yaxşı, ki kirpiçli bernä başıma uçmadı!”|

Da kayırılıp katınına ülüşündü hanuz bir sahışıba:|

-“Biläs süvari, aşkara èndi – Teŋri patşahıba birdän| tutunadlar!!!”|

[263] ÖRDÄK AŞI

(Uzbek ulusunuŋ yomax)

Kördü for Xoca Nasreddin, ki özändi ördäklär çomunadlar. Ol| yuvuxlandı özänniŋ kırıyına da klädi tutma alarnı, vale, aman,| ördäklär uçtular.|

Xoca Nasreddin kırıy katnı olturdu, tüvümçöktän kuru ètmäk| çıhardı, sindirtti anı suvba da aşeyt.|

Yolçular kördülär bunu da aytadlar:|

-“Tatlı aş saya, Xoca Nasreddin! Ne aşeysın?”|

-“Ördäk aşın aşeymın,” –külmüşsüz Xoca Nasreddin karuv berdi.|

[264] NASREDDİNNIŊ TÜŞÜ

(Uzbek ulusunuŋ yomax)

For Xoca Nasreddin bek kobuluşxan katnnı oyattı da aytat:|

-“Katınım, terkräk aşıx, negingä tügäliçä oyanmadım, turhun| da közlüklärimni maya bergin!”|

Katını töşäktän turdu, anıŋ közlüklärin taptı, berdi anar da| ceheytın anıŋ avaranıŋ sordu.|

-“Bek körklü renkli tüş tüşleymin, vale közlüklärsiz barısın| körälmim,” – karuv berdi Xoca Nasreddin|

[265] KOYAN AŞI

(Uzbek ulusunuŋ yomax)

For yer işlävçü Xoca Nasreddinha koyannı keltirdi. Aftadan son ol yane-de anar keldi, vale übiygä klänmändi anı tanıma.|

-“Men bu yer işlävçü, kaysı aşxan afta koyan saya keltirdi,”- keltirdi| keltirät ėsinä konax.|

Xoca Nasreddin burun tübünä görüldädi:|

-“Kün yaxşı, - da koyan aşıba sıyladı anı,- kolamın aşın seniŋ| koyandan bişirgän tatma,” –ėlik etti Xoca Nasreddin.|

Bir neçä kündän son Xoca Nasreddinha bir beş yer işlävçü| kelädlär, kola sıylama alarnı koyan aşıba da aytadohon ki tuydular ėnk| yaxşı tatuvu üçün anıŋ.|

-“Kimdir siz? –Sorat Xoca Nasreddin.|

-“Konşularbız bu kişiniŋ, kaysı koyannı saya keltirdi,” –aytadlar.|

Xoca neber-ės sıyladı alarnı.|

Aftadan son yane kelädlär konaxlar.|

Kaçan Xoca sordu alardan kimdir alar, ol kabul ėtti karuv:|

-“Konşular biz ol konşularnıŋ, ne aşxan afta sendä konaxlıx| bıla ėdlär.”|

-“Kün yaxşı, kolamın, tirki katına olturuyuz,” – ayttı alarha Xoca| Nasreddin da alarnıŋ alnına tepsi suvba turhuzdu.|

Konaxlar acayıp bahındılar bir biri üsnü, son Xoca Nasreddin| usnu da soradlar:|

-“Xoca, ne bu?”|

-“Xoca Nasreddin ėmin avazıba karuv berdi:|

-“Bu suv suvdan, kayısında aşxan afta koyan aşı bişirildi.”|

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK-DİZİN

A

a ünlem, hey. 173/23, 235/18

aaa ünlem, hey. 138/18, 225/31

abaylı değerli, saygıdeğer: *abay+lı* 229/30, 260/23

abra- korumak. 230/12

abran- korunmak: *abra-n-*

a.-dılar 229/29

a.-ma! 154/7

abraylamax(h) saklama, muhafaza etme: *abra-y+la-max*

a.+ın (abraylamahın) 257/14

acayıp acayip, şaşılacak (şey), garip. 152/24, 229/2, 248/8, 265/21

acayıp ėtil- şaşırtılmak.

a.ė.-dilär 229/2

ė.-mä! 132/4, 185/22

acayıplan- şaşırmak, hayret etmek: *acayıp+la-n-*

a.-dı 164/19

acayıplı acayip olan: *acayıp+lı* 231/19

acayıpsız acayip olmayan: *acayıp+sız* 170/6

acdaha: ejderha. 144/4, 144/9, 144/12, 144/27

a.+lar 147/35

a.+lardan144/7

a.+larnı 144/15

a.+larnıŋ 144/14, 144/30

a.+nı 144/12

aç aç, acıkmış. 148/38, 153/35, 199/14, 199/20, 209/22, 216/32, 246/12, 249/4

a.+lar 199/22

aç- açmak.

a.-xın 236/39

a.-ıp 195/22, 235/28, 261/25

a.-ma! 141/30, 195/25, 199/28, 259/18, 259/25

a.-madı 237/1

a.-masın 259/23

a.-mış 259/21

a.-mıt 168/21

a.-tı 141/8, 144/22, 155/23, 165/37, 167/8, 185/7, 203/32, 224/25, 231/19, 237/2

a.-tılar 141/31, 180/15, 260/11, 260/25

açı acı, keskin 136/37, 159/28, 161/20,

açı közlü aç gözlü. 238/31, 253/30

açı yaşlı gözlerinden acı yaşlar dökmek. 204/11, 208/4, 246/14

açı- acımak, üzülmek, tasalanmak. 197/31, 258/24

a.-dı 202/27

a.-mayız 174/9

a.-ma! 178/20

aç karınlı karnı aç: *aç karın+lı* 199/20, 209/22

açlı açlık: aç+lı 208/40

açıl- açılmak: *aç-ıl-*

a.-dılar 134/30, 168/22

açılıx acılık: *açı+lıx bk. açılıh* 219/18

açılıh bk. *açılıx.*

a.+ın 158/35

açımax acıma: *açı-max* 158/14

açımas acımaz: *açı-mas* 222/30

açırhan- kızmak, öfkelenmek *açıxlan-, açuvlan-*

a.-dı 225/12

a.-han 254/1

a.-ma! 150/19

açıxlan- *açıx+la-n-* krş. *açırhan-, açuvlan-*

a.-han 212/32

açlıhızdır- aç bırakmak:

a.- dı 142/27

açlıx açlık: *aç+lıx*

a.+ tan 204/19, 204/20, 216/28, 242/09, 247/10

açuv öfke: *açı-g > açuv*

a.+ba 139/35, 232/37, 243/31

a.+dan 214/11, 255/4

a.+u 255/10

açuvlan- öfkelenmek: *açuv+la-n-* krş. *açırhan-*, *açıxlan-*

a.-at 255/2

a.-dı 139/8, 139/21, 140/5, 148/30, 168/33, 186/18, 189/30, 198/11, 202/3, 219/32, 220/19, 236/13, 258/22

a.-dıy 249/11

a.-ıp 248/10

açuvlanmas öfkelenmez: *açuvlan-mas*

a.+xa 180/18

açuvlux öfkelik: *açuv+lux*

a.+tan 210/16

ad isim, ad.

a.+ıba 153/4, 155/3, 157/24, 157/38, 164/3, 172/3, 229/19, 234/3, 236/06, 253/3

a.+ımnı 158/17

ada(e)- ad vermek: *ad+a-* bk. *ata-*

a.-d 259/30

a.-dlar 165/15, 166/9, 180/15, 251/10

a.-dı 137/28, 168/28, 171/14, 177/28, 178/28, 222/12, 228/39, 231/12, 240/36

a.-dıyız 166/11

a.-madı 257/31

a.-yt (adeyt) 168/29

adam adam. 135/3, 135/17, 144/5, 144/22, 144/30, 144/35, 147/24, 148/37, 154/6, 156/1, 158/22, 158/24, 158/27, 158/30, 161/32, 165/33, 175/1, 175/8, 175/22, 176/5, 189/17, 200/12, 202/6, 204/31, 206/23, 209/13, 220/20, 221/8, 236/19, 240/39, 249/3, 250/13, 250/15, 251/25, 259/4

a.+da 157/16, 251/32

a.+ha 148/39, 163/3, 185/20, 233/29

a.+nı 157/36

a.+nıŋ 205/23, 206/20

adamax: adak, adama: *ada-max*

a.+tan 133/21, 208/35, 233/32

adamçex küçük adam, insancık: *adam +çex* 239/15

adamley adam gibi: *adam+ley* 175/29, 176/12, 199/10, 204/7, 214/6

adamlı insan olan, insanın olduğu (yer): *adam+lı* 157/22, 157/36, 158/9, 170/11, 182/4, 217/2, 232/6

adeplä- eğitim vermek, terbiye etmek: *adep+lä-*

a.-di 137/3, 219/13, 227/9, 239/29

adeplämäk eğitim terbiye verme: *adep+lä-mäk*

a.+kä 242/7

adet örf, adet, gelenek. 256/33

a.+lärimizbä 167/38

afta hafta. 147/22, 149/8, 155/8, 155/18, 236/31, 265/4, 265/17, 265/25

a.+dan 265/3, 265/15

aga ağa: bk. *ağa* 133/16

ax ak, beyaz. 133/40, 134/23, 139/25, 139/32, 175/21, 175/22, 175/24, 175/25, 175/26, 175/26, 175/27, 175/32, 175/36, 175/37, 178/5, 178/6, 178/32, 180/13, 180/14, 180/26, 180/34, 188/7, 192/25, 210/5, 217/34, 225/15, 253/36, 258/30

ah- akmak: bk. *ak-*

a.-at 161/22, 161/22

aha bk. *ağa* 137/29, 168/34, 236/39, 255/9, 259/3

a.+m 164/6, 164/23

ahaç ağaç, odun. 137/8, 137/10, 137/11, 140/24, 148/35, 153/33, 154/9, 159/10, 170/17, 195/11, 195/12, 195/14, 199/7, 199/8, 200/10, 201/11, 202/32, 205/7, 205/31, 209/8, 209/11, 216/38, 225/36, 225/36, 225/39, 226/3, 226/5, 231/28, 231/32, 231/37, 248/5, 248/7, 248/8, 248/13, 248/23

a.+xa 137/31, 140/24, 202/30, 202/36, 232/23, 248/4, 248/5

a.+ınıŋ 202/38

a.+lar 153/8, 179/29, 179/32

a.+lardan 212/27

a.+larnı 195/6

a.+nı 195/11

a.+tan 137/12, 140/24, 154/8, 206/12, 248/4

ahalıx ağalık, beylik: *aha+lıx*

a.+larba 258/24

aharax büyük; baş, başkan. 132/17, 132/39, 155/4, 155/21, 177/2, 177/19, 177/31, 177/33, 177/39, 178/11, 178/32, 179/9, 179/17, 180/16, 187/9, 198/9, 198/13, 199/32, 200/7, 222/23, 258/10

a.+ı (aharahı) 155/6, 155/9, 157/24, 173/26, 174/15, 174/19, 174/23, 177/29, 178/11, 180/27, 195/8, 195/23, 211/15, 217/40, 221/33, 222/3, 222/12, 223/6, 223/28, 227/14, 240/15, 240/30, 240/33, 254/1

a.+ına (aharahına) 133/14, 180/27, 186/9

a.+ları 176/27, 203/37, 214/4, 251/29

a.+larıba 215/3

a.+ların 211/36

a.+larnı 203/15, 216/8

a.+tahı 180/35, 186/25, 191/7

axça para, akçe. 136/16, 157/15, 167/40, 168/1, 170/11, 216/28, 218/39, 229/3, 232/7, 232/36, 233/2, 233/14, 234/5, 234/7, 234/8, 235/7, 235/14, 235/23, 235/28, 235/34, 237/21, 238/11, 238/18, 239/21, 242/4, 261/18, 261/31

a.+ba 131/20, 239/33, 256/14

a.+ha 132/34

a.+m 218/20, 219/5

a.+mnı 232/19

a.+nı 237/13

a.+sı 237/22

a.+sın 237/19, 241/11, 242/4

a.+sına 234/10, 239/5

a.+y (axçey) 136/18

a.+ynı (axçeynı) 239/28

axçaçex paracık: *axça+çex* 164/4

axçesız parasız: *axçe+sız* 200/28, 220/2

ahıl- bir tarafa yönelmek: *ah-ıl-*

a.-dı 134/36, 256/6

ahızıl- dökülmek: *ahız-ıl*

a.-dılar 257/2

Axmed *k.a.* Axmed 159/39, 234/1, 234/3, 234/10, 234/12, 234/14, 234/19, 234/25, 234/33, 234/36, 235/4, 235/18, 235/19, 235/25, 235/30

A.+de 235/13

A.+ha 235/7, 235/28

A.+nı 234/31, 235/9, 235/11

A.+nıŋ 234/15, 234/32, 235/15, 235/17

axmus bk. *axmuş* 212/37

axmuş beyazımsı. 186/4, 186/6, 186/13, 197/7, 213/1, 213/6, 214/32, 214/38

a.+ları 197/9

axrax daha beyaz: *ax+rax*

a.+tır 253/33, 254/25

axsan- aksamak, topallamak.

a.-dı 186/5

axsax aksak, topal: *axsa-x* 186/1, 186/9, 187/1, 187/6, 187/12

axtar- devirmek.

a.-ır 195/6

axtarıl aktarılmak: *axtar-ıl-*

a.-ır 204/6

ahuv akıntı.

a.+u 144/24, 159/11, 225/15, 256/1

akıbat akıbet. 244/7

akıl akıl. 145/2, 147/14

a.+dan 149/9, 234/38, 260/4

a.+ıba 172/4, 234/36

a.+ına 261/9

akıllat- açıklamak, mantıklı bir açıklama yapmak: *akıl+la-t-*

a.-tı 172/29

akıllı akıllı: *akıl+lı* 132/9, 132/10, 132/11, 132/13, 132/16, 132/21, 132/25, 132/30, 132/37, 134/19, 186/30, 216/4, 232/15

a.+larnı 224/13

a.+nıŋ 132/10

akırtınlıx dikkat, yavaşlık, sessizlik: *akır+tın+lıx* 141/30, 164/35, 260/31

akırtınlıxsız dikkatsizlik: *akır+tın+lıx+sız* 251/21

al al kırımızı. 147/28, 238/3

aldat(d)- aldatmak.

a.-ıysın (aldadıysın) 151/16

a.-ma! 136/4, 218/25

a.-tı 136/20

a.-tıy 169/4

al- almak, kabul etmek.

a.-adlar 165/11

a.-ayıx 208/38, 216/12

a.-amın 229/38

a.-asın 201/28

a.-ayım 189/18

a.-dı 139/13, 140/23, 140/36, 141/36, 143/12, 143/15, 144/20, 148/04, 148/11, 149/17, 150/12, 167/11, 170/15, 174/23, 174/34, 177/25, 178/26, 184/22, 185/17, 190/36, 192/5, 192/13, 192/26, 201/17, 202/4, 203/30, 203/33, 204/17, 210/39, 214/30, 214/38, 215/18, 222/2, 222/24, 225/8, 226/26, 228/30, 236/36, 237/26, 242/23, 243/26, 255/10

a.-dılar 146/4, 183/36, 237/7, 242/8

a.-dım 165/9

a.-dıy 165/10

a.-dıysın 219/23

a.-hın 131/16, 132/40, 137/5, 143/09, 156/11, 161/19, 167/33, 183/9, 202/9, 208/20, 214/36, 219/8, 226/24, 228/28, 232/35, 233/2, 235/35, 236/15, 242/22, 258/27

a.-ıbız 209/39, 226/29, 239/17, 239/28

a.-ım 237/14

a.-ımın 139/41, 147/33, 153/24, 164/30, 240/26,

a.-ıp 195/33, 212/16 213/36, 215/11, 225/26, 229/27,

a.-ır 162/15, 180/9, 232/, 228/9

a.-ıyız 142/22, 142/16, 142/24, 161/27, 180/23, 237/4

a.-ma 170/11, 170/31, 178/15, 183/13, 183/34, 191/17, 205/18, 225/40, 228/3, 228/11, 232/27, 240/33

a.-madı 216/30

a.-madlar 178/05

a.-malı 183/16

a.-mas 166/33, 237/17

Ala *ö.a.* Ala Kül. 155/16, 155/19

ala çok renkli, alacalı.

a.+ları 197/10

ala biye: benekli kısrak, ala benekli

alalı çok renkli: *ala+lı* 197/19, 197/34

a.+ları 197/7

alabaş bitki. 155/3, 155/4

alaçık kulübe, barınak. 142/23, 147/5, 170/4

a.+ka 132/10, 134/19, 148/10

a.+lar 146/19

a.+lardan 146/20

a.+ı (alaçıhı) 132/11

a.+ın (alaçıhın) 148/6

a.+nıŋ 132/12

a.+ta 174/3

a.+tan 147/6, 148/13

alankas[ar] dev. bk. *alankasar*.

a.+lar 154/3, 154/13, 195/19, 195/27, 196/1

alankasar bk. *alankas[ar]*. 153/1, 153/8, 153/9, 153/12, 153/19, 153/27, 153/28, 153/33, 154/3, 191/9, 195/1, 195/3, 195/5, 195/11, 195/13, 195/34, 195/37

a.+dan 195/16

a.+ha 153/23, 153/30

a.+nı 153/6, 153/16, 153/26, 154/1

a.+nıŋ 153/7, 153/14, 154/9, 191/15

alar onlar, 3. çoğul kişi zamiri 131/3, 131/5, 131/32, 131/34, 131/34, 131/36, 132/10, 132/11 133/19, 133/25, 134/5, 134/24, 134/27, 134/31, 134/32, 134/33, 137/8, 138/13, 138/16, 138/21, 138/31, 141/32, 143/13, 145/5, 146/15, 147/21, 149/3, 151/11, 153/31, 153/33, 154/5, 156/1, 159/14, 159/19, 159/20, 159/23, 159/35, 162/7, 162/12, 162/14, 163/10, 164/26, 165/13, 165/14, 166/3, 166/9, 174/4, 176/30, 177/2, 177/15, 177/32, 178/11, 179/10, 180/18, 180/25, 180/33, 180/35, 181/3,

181/5, 181/34, 181/36, 182/14, 182/21, 183/5, 184/26, 185/24, 188/4, 189/32, 190/19, 193/11, 193/19, 194/6, 195/17, 195/19, 199/22, 201/9, 201/11, 202/36, 204/4, 204/18, 204/19, 205/13, 205/27, 207/3, 207/28, 209/1, 209/12, 209/15, 209/26, 211/20, 218/16, 220/15, 220/28, 221/32, 223/4, 225/8, 226/5, 226/8, 226/28, 227/16, 227/17, 228/30, 228/34, 229/13, 229/20, 229/26, 231/39, 232/20, 233/17, 234/5, 234/22, 234/25, 235/16, 236/25, 236/27, 236/30, 236/31, 237/10, 242/8, 242/10, 242/17, 242/28, 243/6, 247/14, 252/5, 252/13, 253/26, 255/22, 255/31, 255/32, 260/11, 260/18, 260/29, 265/16

a.+ba 140/11, 144/11, 170/5, 181/4, 202/39, 206/5, 227/17, 234/24, 198/12

a.+da 200/19, 223/3, 225/19 237/34

a.+dan 133/23, 139/29, 143/16, 153/29, 153/37, 154/7, 156/16, 162/08, 170/7, 172/32, 172/38, 174/14, 179/16 179/26, 182/11, 189/5, 195/8, 195/17, 211/37, 216/19, 217/18, 235/27, 237/9 252/31, 265/16,

a.+ha 131/35, 138/9, 140/12, 142/21, 142/30, 142/32, 145/6, 153/34, 156/6, 163/11, 164/16, 167/37, 172/5, 177/14, 178/5, 178/16, 182/16, 183/36, 183/36, 184/24, 185/12, 192/18, 198/8, 201/4, 200/6, 201/10, 206/10, 207/1, 207/5, 211/9, 223/4, 225/34, 239/10, 239/16, 242/11, 252/10, 252/21, 252/23, 253/31, 260/11, 265/19

a.+nı 132/1, 132/16, 133/20, 133/22, 146/21, 146/23, 150/12, 155/36, 158/19, 161/30, 162/14, 166/04, 165/8 168/2, 170/13, 172/37, 173/7, 177/23, 178/36, 180/14, 180/15, 180/26, 181/36, 181/38, 182/9, 182/17, 183/1, 183/2 183/13, 184/15, 184/20, 184/33, 184/38, 190/10, 190/17, 191/10, 192/13, 202/33, 202/35, 202/37, 203/12 204/5, 204/11, 205/28, 209/25, 211/8, 211/15, 211/19, 212/31, 212/39, 213/34, 214/9, 220/28, 220/29, 221/8, 225/28, 226/15, 228/1, 229/23, 234/10, 235/29, 234/21, 239/26, 240/31, 244/9, 251/31, 252/4, 252/29, 259/23 259/26, 259/27, 261/27, 263/4, 265/10, 265/14

a.+nıŋ 133/12, 134/9, 134/10, 134/29, 134/28, 137/24, 137/26, 138/32, 139/5, 141/10, 144/5, 147/4, 154/4, 155/13, 159/36, 170/5, 170/7, 176/29, 181/5, 181/8, 182/29, 183/4, 184/22, 185/24, 187/4, 187/8, 191/20, 191/22, 194/14, 199/21, 200/17, 201/7, 201/13, 204/4 204/6, 215/17, 222/3, 223/13, 232/21, 236/28, 239/22, 242/5, 251/26, 265/20

alayıx sıradan, basit. 140/3, 142/6, 157/22, 173/19, 175/5, 189/17, 190/8, 195/9, 216/34, 220/34, 231/4, 233/17, 253/10

Alba *ö.a.* Alba 144/11, 144/15, 144/18, 144/20, 144/01, 144/7, 144/22, 144/26, 144/28, 144/29, 145/1, 145/3

alca- kafası karışmak.

a.-han 131/21, 259/24, 259/34, 260/08, 261/29

a.-madı 164/23

alcat- manyaklaşmak: *alca-t-*

a.-madı 139/35

Aldar *k.a.* Aldar Köse. 135/4, 135/10, 136/13, 136/21, 258/4, 258/32, 258/36, 258/39, 259/5, 259/17, 259/19, 259/23, 259/31, 259/38, 260/5, 260/12, 260/15, 260/17, 260/24, 260/28, 260/35, 260/39

A.+dan 136/8

A.+ha 260/7

A.+nı 136/20, 259/11, 260/32, 260/33

A.+nıŋ 135/1

Aldar Xose bk. Aldar. 135/18, 135/20, 135/21, 135/26, 135/32, 136/3, 136/7, 136/19, 136/22, 136/30, 136/31, 136/35

A. X.+gä 136/25

alda(e)- aldamak.

a.-ydlar (aldeydlar) 139/3

a.+ysız (aldeysız) 172/28

aldat- aldatmak, yalan söylemek.

a.-masın 212/9

a.-mım 235/35

a.-asız 235/36

aldavçu aldatıcı *aldav+çu* 168/37

aldavla- aldatma: *aldav+la*

a.-dı 168/34

aley böyle, bu şekilde. 148/21, 205/25, 229/33

alhasan- korkmak, endişe etmek.

a.-dı 153/10, 155/20, 190/20, 261/23

alhasavlux korkulu. *alhasav+lux* 202/33

alhem ilham.

a.+ibä 158/5

alhemlä- ilhamlamak: *alhem+lä-*

a.-gän 257/5

alha(e)- 228/33, 258/14

a.-ydım (alheydım) 132/23, 189/5

alhış kutsama, teşekkür. 228/12, 228/15, 230/20

alhışlı kutsanmış: *alhış+lı* 182/34

alhışlıh kutsamalık: *alhış+lıh*

a.+ıba 223/5

al(ı)n ön taraf, ön yüz.

a.-dahı 178/24, 179/34, 186/9, 198/29

a.+ına (alnına) 137/27, 140/36, 141/1, 141/13, 143/9, 143/12, 148/31, 148/37, 151/6, 157/12, 168/39, 172/17, 172/23, 174/7, 176/20, 176/35, 177/4, 178/6, 179/5, 179/12, 180/14, 180/31, 184/16, 185/20, 198/17, 199/25, 201/29, 203/22, 206/17, 218/31, 222/4, 223/11, 223/18, 223/20 228/38, 232/29, 235/2, 241/12, 246/31, 247/18, 249/27, 249/33, 254/16, 254/17, 256/15, 265/20

a.+ında (alınında) 182/29, 184/22, 192/14, 201/38, 223/14

a.+ından (alınından)139/19

a.+nıŋ 225/29

a.+ıyda 175/36

alın- alınmak.

a.-dı 142/8

a.-hın 131/16

a.-ıp 207/23

a.-ır 162/15

a.-ma! 140/19, 229/22, 248/27

alınmast 229/14

alısın sonrasında. 228/8

alış- alışmak. bk. *alışın-*

a.-ımın 167/31, 167/32

a.-tı 235/4

a.-tım 136/29

alışın- bk. *alış-*

a.-dı 163/1, 199/19, 200/17

a.-dılar 166/3

a.-ıbız 136/11

alışmax(h) alışma: *alış-max*

a.+ı (alışmahı) 232/39

a.+nıŋ 232/3

alışınmax alışma: *alış-ın-max*

a.+ka 136/32

alıştır- alıştırmak: *alış-tır-*

a.-dı 192/15, 234/34

alışxan alışkan: *alış-xan* 232/3

Ali *k.a.* Ali**.** 174/34, 174/36, 174/39, 175/3, 175/5, 175/11, 175/17, 175/19, 175/21, 175/24, 175/27, 175/31, 175/37, 175/38, 176/4, 176/8, 176/9, 176/15, 176/21, 176/22, 176/25, 176/34, 176/37, 176/39, 177/2, 177/5, 177/7, 177/10, 177/16, 177/22, 177/23, 177/26, 178/3, 178/5, 178/7, 178/20, 178/22, 178/26, 178/36, 179/4, 179/06, 179/7, 179/10, 179/13, 179/26, 179/31, 179/36, 180/2, 180/6, 180/7, 180/13, 180/16, 180/18, 180/28, 180/33

A.+gä 174/33, 176/17, 177/3, 177/28, 178/19, 178/28, 179/11

A.+in 142/3

A.+ni 176/30, 179/18, 253/27

A.+niŋ 255/38

alim âlim, bilen. 253/3, 253/9, 253/23, 253/29, 254/17, 254/26, 254/28, 254/39, 255/8, 255/8, 255/10, 255/17, 255/22, 255/27, 255/34, 255/37

a.+gä 254/35

a.+ni 177/32, 178/5, 180/17, 253/12

a.+niŋ 253/11

Allax Allah. 168/5, 217/11, 219/20, 229/19, 230/21, 230/27, 233/4, 233/20, 240/25, 257/23

A.+ba 229/37

A.+ka 153/15, 227/26, 230/21

A.+nıŋ 168/7

A.+tan 228/12, 230/17, 257/15

alma elma. 183/13, 236/22

a.+lar 134/9, 203/31

a.+lardan 134/36

a.+malarnı 134/25

a.+sıba 183/15

almalıx elmalık elma olan yer: *alma+lıx*

a.+lar 134/10, 134/11

altı altı. 144/11, 144/13, 144/15, 146/14, 188/12, 218/20, 237/14, 246/5

altımış altmış. 178/21, 178/23, 179/22

altın altın. 131/20, 131/24, 131/26, 131/35, 132/19, 132/23, 132/40, 133/3, 133/4, 133/19, 133/20, 133/36, 134/25, 138/36, 138/39, 139/2, 139/3, 139/4, 139/6, 139/7, 139/16, 139/17, 139/17, 139/19, 139/20, 153/23, 153/24, 159/26, 159/39, 167/33, 180/26, 183/5, 183/13, 189/16, 191/6, 198/28, 200/14, 200/17, 205/17, 221/31, 224/14, 229/4, 229/29, 232/14, 232/18, 232/26, 232/34, 232/35, 233/1, 233/9, 238/11, 238/30, 239/4, 239/18, 240/32, 240/33, 240/34, 241/12, 241/14, 244/8, 251/8, 251/09, 255/20, 257/1, 261/7, 261/22, 261/28, 261/31, 261/32, 262/2, 262/9, 262/14

a.+ba 132/7, 132/8, 139/09, 139/23, 200/31, 261/38

a.+dan 132/5, 139/24, 243/7

a.+ha 238/5

a.+ımızı 139/1

a.+ımı 153/37

a.+ın 132/28

a.+ları 197/10

a.+nıŋ 153/22, 154/14, 227/10

altınçex küçük altın: *altın+çex* 139/11, 139/18

a.+lar 237/23, 239/24

a.+larha 238/02

a.+larnı 261/19

altınçı altıncı: *altı+nçı* 162/8

altınlı altınlı: *altın+lı* 134/9

a.+larım 137/7

Alupka *y.a.* Alupka.

A.+nıŋ 170/3, 170/13

aman ünlem, aman. 197/31, 209/4, 219/5, 222/5, 223/13, 263/4

amanat emanet. 259/31

a.+xa 184/21

a.+lar 161/16

Amen Amin. 228/19, 228/21

ana anne. 158/8, 246/17

a.+da 228/35

a.+dan 189/24, 235/1

a.+larda 246/7

a.+m 170/36, 217/7, 217/30, 218/33, 219/7, 219/11, 219/23, 219/28, 220/2, 258/33

a.+mıs 186/39

a.+mız 182/32, 205/1, 205/3, 205/14, 205/17, 218/10

a.+mnı 216/5

a.+sı 144/13, 144/30, 181/15, 184/38, 185/1, 189/1, 190/16, 190/26, 191/19, 191/20, 198/7, 204/36, 236/05, 236/8

a.+sıba 204/9

a.+sına 181/21, 190/23, 190/36, 191/18, 198/22, 217/20, 225/10, 258/32

a.+sında 236/7

a.+sından 190/14, 198/6

a.+sınıŋ 137/25, 225/12, 227/28, 236/13

anaça ebe, hemşire: *ana*+*ça* 189/34, 189/25, 189/29, 189/34, 190/1, 190/7, 219/35

a.+ba 219/22

a.+dan 190/5

a.+nı 220/8

a.+sı 218/30

a.+sın 218/25

anamı anne karnı, anne rahmi.

a.+ma 198/16

anar ona. 132/10, 132/16, 133/15, 133/33, 133/34, 135/19, 136/15, 138/24, 139/29, 140/1, 140/6, 140/15, 141/1, 141/8, 141/20, 141/31, 142/15, 142/36, 143/10, 145/4, 147/15, 147/18, 147/20, 147/27, 148/7, 148/13, 148/28, 148/29, 148/40, 150/5, 152/26, 155/9, 155/21, 157/4, 157/14, 157/15, 157/28, 157/39, 159/26, 159/29, 162/19, 162/33, 164/32, 165/17, 167/6, 167/28, 169/1, 169/10, 169/19, 171/2,

171/04, 171/16, 172/16, 172/18, 172/32, 172/38, 173/9, 174/11, 175/11, 175/13, 179/39, 180/29, 181/31, 182/12, 182/13, 182/14, 183/13, 183/22, 183/28, 183/38, 184/17, 184/26, 185/13, 185/13, 186/36, 188/7, 189/34, 189/35, 190/25, 190/28, 190/29, 192/11, 192/13, 192/15, 192/26, 193/7, 193/8, 193/15, 198/25, 198/28, 199/10, 199/19, 199/24, 199/28, 199/31, 199/35, 200/11, 200/12, 200/21, 200/33, 201/7, 201/30, 201/35, 202/1, 202/2, 203/7, 204/12, 206/4, 206/34, 206/37, 207/31, 208/10, 208/29, 210/14, 210/18, 210/25, 210/26, 211/7, 212/4, 212/12, 214/12, 214/28, 215/19, 216/7, 216/29, 217/15, 217/17, 217/21, 218/2, 218/30, 218/38, 219/4, 219/13, 219/38, 220/4, 220/9, 220/15, 220/20, 220/25, 221/35, 222/39, 223/13, 224/19, 224/35, 224/38, 225/37, 226/1, 227/12, 227/27, 227/28, 227/30, 228/36, 229/12, 229/13, 229/34, 229/37, 230/4, 230/12, 230/13, 231/3, 231/36, 232/17, 233/8, 233/14, 233/17, 233/21, 233/33, 234/6, 234/8, 235/14, 235/23, 235/34, 237/26, 238/30, 239/5, 239/22, 239/31, 240/5, 240/34, 240/36, 242/15, 242/21, 242/25, 243/25, 243/29, 243/30, 244/18, 245/8, 245/13, 245/19, 246/14, 246/24, 248/5, 251/5, 253/23, 253/37, 254/18, 256/21, 257/16, 258/15, 258/26, 258/36, 259/1, 260/27, 260/33, 262/2, 264/6, 265/3

a.+de 147/8, 256/10

anca tıpkı, kadar, böyle. 164/10

ancex ancak, yalnızca. bk. *ançex* 140/13

ançex bk. *ancex.* 131/26, 131/29, 132/25, 133/27, 134/3, 134/24, 134/26, 134/32, 134/33, 134/34, 135/3, 135/12, 137/16, 137/18, 137/27, 137/35, 138/12, 138/31, 139/4, 139/25, 140/3, 140/34, 141/3, 141/23, 142/12, 146/7, 146/15, 149/4, 149/8, 149/11, 150/4, 152/4, 152/13, 152/26, 153/4, 153/25, 153/37, 155/11, 155/17, 156/3, 157/4, 157/20, 157/28, 158/11, 159/20, 159/26, 159/29, 160/7, 161/7, 161/19, 161/32, 161/36, 162/6, 162/11, 162/13, 162/29, 162/30, 163/7, 163/11, 164/8, 164/22, 165/9, 165/15, 166/12, 166/14, 166/28, 166/30, 167/4, 168/16, 169/3, 169/17, 171/10, 172/39, 174/29, 175/2, 175/15, 175/24, 176/2, 176/7, 176/23, 176/27, 176/39, 177/8, 177/28, 177/32, 178/2, 178/11, 178/19, 178/28, 178/29, 178/33, 179/2, 179/7, 179/17, 179/27, 179/28, 179/37, 180/10, 180/20, 180/21, 181/5, 181/16, 182/6, 182/17, 182/20, 182/22, 182/23, 183/8, 183/18, 183/30, 184/19, 184/26, 185/18, 185/21, 186/26, 187/1, 187/3, 195/35, 198/9, 198/16, 200/11, 200/20, 201/10, 201/15, 201/17, 202/20, 202/36, 203/18, 203/21, 203/23, 204/4, 204/15, 204/17, 204/19, 204/21, 206/8, 206/37, 207/6, 207/30, 208/6, 208/20,

211/07, 213/29, 214/9, 214/36, 216/8, 216/19, 216/29, 216/31, 217/17, 217/18, 217/24, 218/26, 218/35, 219/2, 219/5, 219/7, 219/15, 219/25, 220/1, 220/12, 220/33, 222/17, 223/12, 223/18, 224/3, 224/9, 224/37, 226/16, 229/24, 230/12, 231/18, 231/33, 231/34, 232/3, 233/1, 233/19, 233/32, 234/24, 234/37, 235/6, 235/11, 236/10, 236/17, 236/20, 237/7, 237/16, 238/5, 239/7, 239/31, 240/6, 240/32, 240/33, 240/39, 241/7, 242/6, 242/8, 243/15, 243/19, 243/34, 244/7, 244/13, 246/5, 246/20, 248/12, 248/14, 249/37, 252/9, 252/31, 253/6, 253/9, 253/24, 254/2, 254/14, 254/27, 254/35, 255/4, 255/21, 255/22, 255/35, 256/39, 257/31, 259/8, 259/23, 259/34, 260/17, 260/19, 260/25, 260/29, 261/22

anda orada. 132/35, 135/36, 138/2, 138/34, 139/32, 140/16, 140/22, 142/3, 144/09, 146/19, 147/29, 149/15, 148/26, 153/35, 155/25, 156/8, 159/4, 162/31, 165/1, 170/17, 176/32, 177/35, 181/39, 182/30, 183/7, 183/18, 184/1, 185/8, 186/15, 192/26, 199/31, 204/7, 204/26, 204/30, 205/2, 205/32, 206/23, 206/25, 207/12, 209/19, 210/10, 216/14, 218/14, 220/6, 223/1, 224/34, 227/24, 229/25, 230/6, 234/8, 242/37, 243/11, 244/7, 245/3, 245/17, 246/10, 247/14, 254/12, 258/19, 259/8, 260/13

a.+hı 176/26

a.+de 162/37

a.+dıy 249/17

andan oradan. 131/12, 132/9, 132/28, 144/30, 144/31, 147/33, 149/14, 150/14, 153/18, 157/10, 158/22, 164/9, 170/34, 181/15, 183/10, 193/3, 193/13, 193/16, 194/3, 195/35, 200/14, 202/3, 205/19, 207/20, 210/17, 210/20, 213/8, 215/21, 216/17, 222/29, 224/25, 228/36, 229/15, 230/11, 231/10, 234/13, 235/12, 235/17, 239/21, 239/24, 242/29, 244/19, 248/8, 249/10, 252/14, 260/35

anduv pusu. 142/24, 142/29

a.+ha 174/19, 174/33

a.+undan 138/33

anı ol. 131/27, 132/29, 133/4, 133/40, 134/31, 136/29, 136/36, 136/37, 137/30, 138/23, 138/24, 139/26, 140/4, 140/15, 141/20, 142/7, 142/12, 143/7, 143/10, 144/15, 144/18, 144/20, 144/20, 144/27, 144/30, 147/11, 147/21, 147/26, 147/27, 147/33, 147/37, 148/5, 148/9, 148/14, 148/19, 148/28, 148/29, 148/32, 148/34, 148/39, 149/1, 149/2, 149/6, 149/7, 150/8, 151/3, 151/4, 152/11, 153/18, 154/11, 155/4, 155/5, 155/15, 155/16, 155/24, 157/24, 157/25, 158/24, 158/31, 159/13, 160/1, 161/19, 161/22, 161/33, 161/36, 162/29, 164/21, 164/31, 165/17, 167/11,

167/24, 167/31, 168/13, 169/16, 170/10, 170/33, 171/11, 172/24, 173/4, 173/5, 173/18, 174/12, 174/13, 175/16, 176/9, 176/22, 176/35, 177/5, 178/6, 178/11, 178/23, 178/27, 178/33, 179/14, 179/35, 180/3, 182/27, 182/27, 182/28, 183/8, 183/29, 183/37, 184/2, 184/4, 184/10, 184/12, 185/10, 185/11, 186/5, 186/26, 187/8, 188/7, 189/26, 189/28, 189/40, 190/1, 190/10, 190/24, 191/12, 191/15, 192/5, 192/8, 192/9, 192/16, 192/26, 194/10, 195/25, 195/30, 195/33, 195/34, 195/36, 197/30, 198/27, 200/11, 202/8, 202/20, 203/8, 203/14, 204/8, 205/9, 205/32, 206/8, 206/16, 207/8, 207/32, 207/37, 208/9, 208/10, 208/12, 208/13, 208/15, 208/17, 208/19, 208/20, 209/12, 209/29, 209/36, 209/39, 210/08, 210/16, 210/19, 210/26, 210/35, 210/38, 211/21, 211/27, 211/33, 211/39, 212/1, 212/13, 212/14, 212/18, 212/29, 213/14, 213/26, 214/4, 215/14, 216/16, 216/37, 217/17, 217/22, 217/27, 217/35, 218/3, 218/22, 218/37, 219/6, 219/8, 219/10, 219/12, 219/24, 219/26, 219/30, 219/32, 219/37, 219/38, 220/4, 220/18, 220/27, 221/39, 222/17, 222/26, 222/28, 222/36, 2220/14, 224/6, 224/20, 225/13, 225/14, 225/15, 225/17, 225/30, 225/34, 225/40, 226/25, 227/20, 227/21, 227/26, 227/38, 228/30, 228/38, 229/25, 229/28, 230/27, 231/15, 231/22, 231/27, 231/34, 232/10, 233/2, 233/13, 233/31, 234/3, 234/26, 234/28, 235/5, 238/7, 240/39, 242/13, 242/14, 242/14, 242/15, 243/18, 243/26, 243/34, 244/15, 244/17, 246/7, 247/13, 249/8, 249/9, 253/3, 253/8, 253/10, 253/11, 253/28, 253/34, 253/35, 254/20, 254/26, 255/8, 256/4, 256/12, 256/20, 257/4, 257/19, 257/27, 258/38, 259/2, 259/13, 260/28, 261/28, 263/7, 265/3, 265/7

a.+de 248/16

anıŋ onun, 3. tekil şahıs zamirinin ilgi durumu. 131/7, 131/8, 131/9, 131/10, 131/20, 131/21, 131/25, 131/31, 132/12, 133/26, 133/34, 134/19, 134/20, 134/21, 136/32, 137/9, 137/15, 138/15, 139/2, 140/36, 141/1, 141/8, 141/14, 141/20, 141/26, 141/28, 142/20, 143/9, 145/5, 148/17, 148/35, 150/1, 150/3, 151/6, 152/5, 152/8, 152/14, 152/22, 153/4, 153/32, 155/3, 155/13, 155/27, 155/30, 156/17, 157/5, 157/12, 157/20, 157/21, 157/26, 158/29, 159/27, 161/8, 161/25, 162/25, 164/4, 165/3, 166/28, 166/35, 167/28, 168/6, 170/6, 170/32, 170/33, 171/1, 171/10, 171/15, 172/14, 174/3, 174/28, 174/35, 175/6, 175/12, 175/17, 175/25, 175/28, 175/32, 175/37, 176/8, 176/16, 176/17, 176/35, 177/2, 177/9, 177/18, 178/6, 178/16, 179/5, 179/10, 179/27, 180/14, 180/20, 181/25, 182/29, 183/17, 183/21, 183/22, 183/26, 183/31, 184/2, 184/14, 184/23, 184/29, 185/18, 185/22, 186/3, 186/37, 188/3, 188/12, 188/17, 189/24, 189/30, 189/36, 190/22, 191/5, 191/9, 192/3, 193/6, 194/17,

194/19, 195/18, 195/24, 195/27, 198/29, 199/4, 199/20, 199/25, 199/33, 200/13, 201/5, 201/24, 201/30, 201/35, 202/31, 203/1, 203/16, 203/22, 203/37, 205/15, 206/17, 207/1, 207/6, 208/17, 208/32, 209/8, 209/12, 210/7, 211/7, 212/13, 212/17, 212/23, 212/32, 213/20, 213/38, 214/30, 214/31, 214/38, 215/14, 216/17, 216/18, 216/27, 217/2, 217/18, 218/13, 218/31, 218/39, 219/1, 219/20, 221/4, 221/5, 221/11, 222/28, 222/30, 222/37, 223/20, 224/21, 225/29, 226/2, 227/4, 227/36, 229/1, 229/2, 229/7, 229/18, 229/22, 229/39, 230/28, 231/9, 231/12, 231/16, 231/29, 231/34, 232/2, 232/3, 232/12, 232/15, 233/10, 233/14, 233/27, 233/34, 236/6, 238/28, 239/5, 240/29, 240/37, 241/6, 241/10, 242/7, 242/23, 242/26, 242/27, 243/28, 246/30, 248/8, 248/15, 248/22, 248/24, 253/4, 253/16, 253/24, 253/26, 253/27, 253/33, 254/16, 254/17, 254/25, 256/5, 256/7, 256/29, 257/17, 257/19, 258/4, 258/33, 258/39, 259/5, 259/20, 259/40, 260/30, 260/38, 260/38, 262/7, 262/10, 262/11, 264/6, 264/7, 265/11

a.+ba 166/2

anıxla(e)- hazırlamak: *anıx+la-*

a.-yt (anıxleyt) 184/10

anla(e)- anlamak.

a.-dı 144/26, 145/3, 148/17, 148/17, 157/30, 157/36, 158/28, 171/1, 172/25, 174/6, 175/12, 175/32, 176/16, 184/4, 199/35, 202/23, 203/1, 218/25, 225/14, 231/33, 237/35, 249/3, 251/18, 254/17, 261/10

a.-dlar 146/8, 252/36

a.-ma! 133/38, 134/16, 184/9

a.-madı 137/35, 164/22, 219/15, 232/4, 233/33

a.-mım 147/31

a.-mız 136/3

a.-p 218/31, 227/7, 254/17

a.-r 183/33

a.-ysın (anleysın)187/4

a.-yalmıt (anleyalmıt) 135/33

a.-yt (anleyt) 144/29

anlamax anlama: *anla-max*

a.+ın (anlamahın) 232/25

anlat- anlatmak: *anla-t-*

a.-ad 136/3

a.-at 165/14

a.-ırmın 186/39

a.-tı 171/3, 213/19

anlavlu anlamlı: *anla-v+lu* 171/3

anlavsız anlamsız: bk. *anlavsuz anla-v+sız* 131/19

anlavsuz bk. *anlavsız anla-v+suz* 131/19, 261/6

ant ant, yemin. 209/17, 229/19, 229/37, 233/4, 255/23

ant ėt- yemin etmek.

a.e-äbiz 233/4

a.ė.-ämin 209/17, 229/19, 229/38

anuz henüz. 141/13, 167/14, 184/21, 237/34

apax apak: *ap-ak* 253/33, 254/24

apendi efendi. 150/1, 150/3, 150/6, 150/9, 150/11, 150/14, 150/16, 150/21, 151/1, 151/6, 151/8, 151/10, 151/16, 151/19, 152/1, 152/8, 152/10, 152/15, 152/17, 152/22, 152/25, 152/26

a.+dä 151/3, 152/6

a.+gä 151/4, 152/6, 152/21

ara ara, arasında.

a.+mızda 186/26

a.+sı 134/11, 138/16, 139/13, 218/24, 224/5, 249/21, 250/13

a.+sına 138/31, 154/3, 162/11, 168/5, 170/7, 188/4, 206/33, 207/15, 227/16, 232/20, 249/23, 249/31, 255/31

a.+sından 207/3

araba araba. 157/7, 260/34

a.+ha 236/31, 260/14

a.+nıŋ 173/23

Aral *y.a.* Aral.

a.+da 153/35

are ara. 152/20, 183/16, 214/16, 221/30, 222/26, 247/03

arex 212/28

arıx temiz. 135/11, 157/23

a.+sın 193/4

arıxlan- temizlenmek: *arıx+la-*n-

a.-han 142/19

arıslan aslan. 218/1, 238/24

a.+nıŋ 197/17

arka arka, sırt. 133/4, 140/22, 170/19, 170/27, 170/34, 192/4

a.+damdan 175/34

a.+mda 236/34

a.+mdan 176/18

a.+m 178/21

a.+n 195/12

a.+sıba 170/24

a.+sım 176/14

a.+sına 192/21

a.+sında 193/12

a.+sından 170/22

arpa arpa. 216/10

art art, arkada kalmak.

a.+xa 133/8, 183/10, 216/9

a.+xarı 132/29,133/40, 137/12, 137/31, 137/32, 137/33, 138/3, 138/5, 139/13, 140/6, 141/5, 141/11, 147/28, 147/30, 147/33, 150/13, 152/20, 179/38, 180/2, 187/5, 194/21, 201/7, 208/5, 211/28, 212/19, 214/9, 214/17, 221/31, 224/27, 224/31, 229/12, 229/21, 232/27, 254/35, 255/31

a.+ına 143/9, 148/29, 148/34, 174/21, 182/13, 203/16, 217/36

a.+ında 137/29

a.+ından 134/28, 137/25, 138/29, 140/30, 148/34, 166/37, 181/22, 184/14, 188/17, 194/19, 201/33, 216/38, 259/27

a.+ın 183/31, 236/13

a.+tahı 148/13, 178/25, 179/34, 186/5, 186/8, 186/26, 204/8

a.+tahını 186/9

a.+tan 177/2, 179/10, 180/33, 214/1, 225/26, 242/27, 242/28

arttır- arttımak, çoğaltmak: *art-tır-*

a.-tırdı 191/19, 189/16, 243/38

artıhaç fazla, artan. 171/17, 189/35, 242/10

artıx artık, daha fazla. 132/25, 135/36, 149/10, 149/11, 152/27, 164/19, 165/39, 167/19, 168/13, 176/24, 179/28, 183/32, 194/4, 199/19, 215/16, 216/17, 221/18, 222/30, 223/6, 226/24, 235/20, 235/32, 238/15, 245/16, 247/3, 255/23, 255/31, 256/39, 258/9, 258/11

a.+sı 194/6

aruv temiz. 146/16, 162/19, 162/38, 206/27, 224/29, 224/32, 243/6, 246/10, 247/23, 253/33, 254/25, 255/20

a.+dan 138/17

aruvlan- temizlenmek: *aruv+la-n-*

a.-dı 213/2

aruvlat- arındırmak: *aruv+la-*

a! 143/10

a.-ma! 198/10, 198/11

a.-tı 242/27, 238/38

aruvlatxan temizleten: *aruv+la-t-xan* 259/13

aruvlux temizlik: *aruv+lux* 259/6

a.+ta

asa asa.

a.+sı 190/21

Asan *k.a* Hasan. 131/3, 131/4, 131/11, 131/13, 131/22, 131/25, 131/28, 131/30, 131/32

A.+ba 132/1, 134/20

A.+ha 131/8, 131/10, 131/21, 131/38

A.+nıŋ 131/6

asra- yetiştirmek, beslemek.

a.-han 201/23

a.-hın 212/24

assalam aleykum Aleyküm selam. 181/28

astra- gizlemek.

a! 175/35, 176/19

a.-dlar 146/10, 174/12, 204/11

a.-dı 138/29, 176/21, 175/38, 190/12, 212/15, 212/26, 218/11, 240/20

a.-dımın 141/27

a.-y (astrey) 212/10
a.-han 138/37, 139/5, 175/38
a.-hın 141/7, 175/15
a.-ma! 237/20, 257/19
a.-rmın 208/19
astralhan saklana: *astra-l-han* 237/9
astramax gizleme: *astra-max*
a.+ka 170/11
astran- gizlenmek: *astra-n-*
a.-dı 178/19, 216/38, 224/27, 224/32, 237/01
a.-hın 205/20
a.-ma! 153/33, 237/34, 245/18
a.-ıp 137/37
a.-ır 195/21, 238/26
a.-sın 143/9, 164/34
astrav gizli: *astra-v*
a.+ından 217/6
astrı aşırı, fazla. 132/11, 135/31, 137/28, 139/7, 139/14, 151/4, 164/26, 183/8, 193/6, 193/14, 199/3, 202/35, 208/40, 210/37, 213/26, 216/3, 216/32, 218/5, 222/17, 222/40, 223/15, 230/14, 236/10, 237/12, 237/40, 240/3, 242/9, 249/4, 249/21, 252/7
asuv para birimi. 240/16, 241/4
aş yemek. 148/12, 168/11, 197/35, 260/24, 260/26, 263/9
a.+ların 210/12
a.+ha 216/33
a.+ı 263/1, 265/1, 265/25
a.+ıba 265/7, 265/10
a.+ın136/37,168/25,184/28, 260/22, 263/10, 265/7
a.+ına 168/16
aş- aşmak, geçmek.
a.-ap 184/28, 246/30
a.-ar 131/17, 134/34, 177/14, 233/18
a-at 133/9
a.-madı 177/23, 178/26, 226/7

a.-rmın 217/9, 246/19

a.-sey 136/36

a.-tı 134/7, 137/23, 138/1, 140/18, 140/22, 147/22, 155/8, 159/28, 174/36, 177/13, 181/11, 182/2, 198/6, 199/21, 200/20, 211/4, 217/39, 224/12, 226/10, 227/14, 228/31, 232/16, 232/18, 243/21, 246/23, 248/34, 252/4, 255/6

a.-tıx 216/8 216/10

a.-tılar 181/4, 252/4

a.-tımın 217/21

aşa aşağı, alt kısım. 190/35, 249/19

a.+heydın 217/11

a.+heyt191/12

a.+hın 209/30, 217/11

a.+ra 148/35

a.+rı 133/8, 133/14, 134/31, 135/6, 137/37, 138/3, 139/18, 140/1, 140/36, 148/38, 155/18, 157/5, 158/1 158/25, 158/34, 162/7, 167/9,171/9, 176/40, 177/1,178/24, 179/9, 183/13, 184/25, 190/1, 193/3, 195/5, 195/8, 195/26, 202/24, 206/13, 209/16, 216/9, 217/11, 218/4 218/27, 219/24, 221/29, 223/15, 224/5, 232/15, 233/29, 236/31, 238/8, 242/16, 246/33, 251/23, 254/34, 259/30

aşa(e)- yemek yemek.

a.-dı 142/12, 148/7, 151/5, 166/18, 191/10, 192/11, 202/33, 203/9, 204/33, 205/28, 212/32, 216/33, 216/36, 218/23, 224/27, 246/10, 247/23

a.-dımın 212/36

a.-dlar 146/5, 173/3, 182/2, 182/24, 191/20, 201/19, 203/10, 205/13, 210/11, 220/16, 252/30, 260/26

a.-haçox 189/9, 213/1, 213/40

a.-ma! 153/11, 155/8, 155/13, 164/15, 166/15, 191/19, 216/29, 246/13, 246/20, 246/38, 247/7, 252/5, 252/6

a.-mayın 140/17

a.-mıt 155/15

a.-rbız 150/8

a.-rm 222/7

a.-rs-te 246/21

a.-rt 182/37

a.-ymın 263/10
a.-ysın (aşeysın) 263/9
a.-yt (aşeyt) 197/35, 198/32, 209/15, 263/7
aşamax yeme: aşa-max 216/38, 252/15
a.+ka 252/29
a.+lar 199/27
a.+larba 182/1
aşahartın altta: 147/13, 147/25, 149/3, 161/21, 175/2, 176/7, 223/27, 243/2
aşavçu yiyen: *aşa-v+çu* 218/33
a.+lar 210/11
aşayış asayiş. 166/9, 221/24, 231/3
aşayışlan- memnun olmak: *aşayış+la-n-*
a.-dılar 134/38
a.-heydlar 132/36
a.-ma! 236/28, 256/7
aşayışlıx asayişlik: *asayış+lıx* 194/12
aşır- aşırmak.
a.-bız 261/8
a.-lar 182/15
aşıra içinden üzerinden. 136/11, 139/37, 149/16, 161/25, 182/29, 184/23, 211/18, 212/37, 220/6, 252/7, 253/15
aşıx- acele etmek. 264/4
a.-ma! 189/26
a.-ım 154/1
a.-tı 159/37, 170/27, 181/6, 184/18
a.-tılar 184/18
aşıxça açıkça. *aşıx+ça* 159/17, 218/29
aşkar- görünmek, ortaya çıkmak.
a.-aldı 131/20, 206/32, 209/26, 241/9
aşkara aşikâr, açık, belli: *aşkar-a* 171/16, 190/38, 191/1, 211/35, 225/30, 262/18
aşkart- meydana çıkartmak, ortaya koymak *aşkar-t-*
a.! 208/11
a.-alım 175/16

a.-at 208/1

a.-ır 230/13

a.-ırmadım 178/16, 178/19, 190/29, 208/14, 210/20, 217/32, 219/31, 251/17

aşkartıl- ortaya çıkılmak: *aşkart-ıl-*

a.-hey 178/25

aşuv geçiş: *aş-uv* 137/37, 138/03

aşxan geçmiş: *aş-xan* 232/15, 256/3, 265/4, 265/17, 265/25

aşxana mutfak, lokanta. *aş xana* 224/26

aşxanaçı mutfakçı: *aşxana+çı* 197/30, 197/33, 210/21

a.+larnı 252/08

a.+nıŋ 209/38, 210/3

aşxanalı mutfaklı: *aşxana+lı* 210/9

aşxatalı gösterişli. *aşxata+lı* 136/23, 136/28, 200/28, 208/33

at at. 135/19, 135/20, 136/28, 138/37, 139/30, 139/32, 139/34, 148/9, 148/20, 148/24, 175/12, 175/16, 175/17, 175/28, 175/32, 175/36, 176/10, 176/22, 176/31, 176/35, 176/37, 177/1, 177/22, 177/38, 178/10, 178/19, 178/24, 179/5, 179/6, 179/9, 179/24, 179/27, 179/32, 179/34, 180/14, 180/23, 180/34, 180/34, 191/6, 192/3, 192/17, 192/21, 245/9, 245/15, 245/18, 259/13, 259/40, 260/2

a.+xa 148/13, 148/18, 175/4, 175/6, 175/26, 175/27, 175/26, 178/18, 245/19

a.+ı 135/14, 136/15179/12, 182/27

a.+ımnı 192/2

a.+ın 136/21, 139/25, 181/22, 239/32, 260/16

a.+lar 153/4, 175/4, 180/26

a.+lardan 175/5, 181/38, 182/21, 183/1

a.+ları 173/22

a.+larım 192/19

a.+larnı 135/24, 173/24, 176/28, 181/37, 182/21, 182/21

a.+nı 135/11, 148/3, 148/3, 148/24, 260/12, 135/11, 148/3, 173/12, 179/31, 180/11

a.+nıŋ 148/16, 148/18, 176/21, 177/31, 178/32, 184/36, 192/21

a.+tan 175/17, 175/37, 156/12, 176/21, 178/9, 181/30

a.+ıy 175/14, 175/34, 176/18

a.+ıynı 136/18

a.+sız 148/25, 148/27

at- atmak.

a.-ar 212/36

a.-ma! 142/34, 201/15

a.-tı 155/38, 176/8, 199/9, 200/11, 201/12

a.-tılar 142/30, 201/18, 225/26

a.-tum 173/27, 173/27, 195/15

ata(e) baba. 204/9, 217/20, 237/28, 237/30, 237/33

a.+larha 131/39

a.+m 137/17, 239/29, 243/01, 257/26

a.+ma 219/17, 224/16

a.+mda 153/20

a.+mıba 216/5

a.+mız 155/11, 161/24, 161/35, 163/9, 180/19

a.+mızınıŋ 162/23, 174/16, 180/22

a.+mnıŋ 228/13

a.+sı 137/18, 155/6, 159/22, 161/3, 161/22, 161/26, 162/1, 162/10, 162/16, 162/28, 173/9, 174/4, 174/12, 183/33, 188/15, 199/32, 202/26, 203/7, 208/5, 208/35, 221/11, 224/12, 227/9, 252/11, 254/1

a.+sıba 173/9, 199/39, 200/36, 202/12

a.+sıma 208/27

a.+sın 163/7, 163/11, 241/3

a.+sına 137/16, 159/26, 159/37, 202/22, 202/30, 208/34, 209/29, 217/20, 219/19, 255/1

a.+sında 207/16

a.+sından 184/10, 203/6, 237/34, 252/10

a.+sınıŋ 155/17, 174/13, 176/23, 204/17, 205/8, 207/25, 227/29

a.+sıya 212/7

a.+y (atey) 190/17, 200/28

a.+yda (ateyda) 153/25

a.+ynıŋ (ateynıŋ) 174/26

a.+zını (ateyzını) 253/36

ata- bk. *ada-*

a.-dı 236/6

atax atak, çevir. 140/6, 247/22

atçex tay: *at+çex*

a.+ 135/11, 192/15

a.+ka 192/16

atla- atlamak.

a.-dı 136/23, 138/24, 159/37, 176/9, 180/6, 180/35, 194/21, 239/33

a.-dlar 134/23, 177/15, 182/24

a.-han 180/11

a.-mdı 227/19

atlam adım: *at-la-m* 173/22, 194/21, 216/08

a.-dılar (atlam (é)diler 173/22

a.+ıba 221/30

a.+larımızn 133/18

a.+larn 218/16

atlamçı adımcı: *atla-m+çı* 235/3

a.+nı 235/2

atlamla(e) adımlamak: *atlam+la-*

a.+y (atlamley) 135/13

a.+yt (atlamleyt) 247/05

atlan- ata binmek: *at+la-n-* 181/32

a.-adohonnu 195/9

a.-dı 139/34, 148/3, 156/5, 175/6, 175/27, 178/2, 179/2, 180/33, 181/22

a.-dılar 181/34, 184/37

a.-hızdılar 176/28

a.-hızdırdı 184/16, 191/5, 192/16, 180/32

atlanuvçu binici, atlı: *at+lan-uvçu* 135/15, 135/19, 175/12, 175/32, 176/16, 177/3, 177/31, 178/13, 178/14, 178/32, 179/11, 192/14

a.+lar 134/23, 183/1

atıl- atılmak: *at-ıl-*

a.-dı 175/6

a.-dılar 239/9

a.-ırlar 255/15

at(ı)r hatır.

a.+ından (atırından) 141/9

av ağ.

a.+larha 225/16

a.+larnı 225/18, 225/28, 225/34

avçı avcı: *av+çı* 146/3, 153/4, 164/27, 165/8, 199/11, 200/13, 201/14, 201/21

a.+ba 165/5

a.+ha 164/24, 199/13

a.+lar 146/9, 146/11, 146/12, 146/13, 146/16, 153/30

a.+larha 153/33

a.+larnı 146/20, 153/8

a.+nı 212/36

avla(e)- avlamak: *av+la-*

a.-dı 159/6, 201/21

a.-dlar 146/5

a.-ma! 146/3, 201/20

a.-yt (avleyt) 194/23

avlamax avlama: *av+la-max*

a.+ka 153/6, 159/3, 159/5, 194/15, 200/10, 200/21, 201/8, 231/14

a.+tan 153/5, 194/15

avlanmax avlanma: *av+la-n-max*

a.+ka 159/5, 199/6

avlax geniş, boş. *av+lax* 131/28, 133/39, 134/22, 147/5, 150/3, 162/20, 181/39,

a.+larda 212/29

avaldahı evvelki, eski. 188/3

a.+ley 147/3

avara avare.

a.+nıŋ 264/7

avaz ses, avaz. 182/4, 182/7, 236/39, 237/35

a.+ba 235/22

a.+dan 197/17

a.+ha 150/17

a.+ı 144/22, 152/25, 197/17, 197/20, 237/18

a.+ıba 135/23, 140/39, 152/24, 157/17, 162/1, 175/8, 178/23, 179/19, 186/23, 200/12, 204/31, 213/28, 215/2, 218/35, 223/29, 232/6, 248/6, 259/38, 265/24

a.+ında 151/10, 158/5

a.+ından 197/20

a.+lar 133/13

a.+larıba 162/21, 162/21, 163/10

a.+larnı 182/7, 237/13

a.+nıŋ 262/4

avazrax daha sesli: *avaz+rax* 134/17, 153/13, 197/17, 197/34, 236/20, 237/34, 262/3

aver hava. 134/8, 217/1, 217/4, 223/18, 261/25

a.+gä 177/22

avru- ağrımak.

a.-ma! 157/29

a.-madı 193/16

a.-dır 168/17

a.-yt 210/18

avruv ağrı, acı. 134/17

a.+dan 186/15

a.+u 188/10

avuçlan- avuçlamak: *avuç+la-n-*

a.-dı 203/22

avul karargâh. 135/10, 172/3, 172/4, 172/14, 172/19, 172/35

a.+da 136/27, 172/3, 192/26

a.+dan 136/25, 181/8, 202/3, 236/28

a.+ha 136/25, 148/5, 176/25, 178/35, 180/33, 192/17, 194/15, 244/20

a.+larda 181/5

a.+larha 134/27

a.+nuŋ 173/26, 192/25, 236/14

a.+umuznuŋ 173/21

avul başçı karargâh başı. 172/14, 172/19, 173/21

a.b+nıŋ 172/35

a.b.+sıba 172/3

avur ağır. 143/6, 144/5, 148/24, 157/33, 193/12, 193/14, 204/21, 221/30, 222/18, 222/31, 222/35, 229/30, 247/5, 252/17, 256/18, 258/3, 258/6, 258/7, 261/13

a.+dur 142/7, 157/34, 157/36, 174/10, 207/34

avurluk ağırlık: bk. *avurlux avur+luk*

a.+uba 159/29, 179/27

a.+u 233/9

a.+ba 222/23

avurlux bk. *avurluk: avur+lux*

a.+larnı 177/06

avurluxsuz ağırlıksız: *avur+lux+suz* 147/15

avuz ağız, avız. bk. av(u)z 216/14, 251/32, 261/25

a.+dan 198/22, 212/17

a.+lardan 234/22

a.+ları 218/7

a.+ların 235/28, 260/25

av(u)z ağız. bk. avuz.

a.+uların (avzuların) 180/15

a.+umdan (avzumdan) 213/32

a.+umnu (avuzumnu) 246/30

a.+un (avuzun) 144/22, 155/23, 231/18, 251/5

a.+una (avuzuna) 144/39, 212/10, 212/16, 213/40, 216/30

a.+undan (avuzundan) 206/32, 212/14, 221/7

avuzlux ağızlık: *avuz+lux*

a.+ların 179/14

ay Ay, dünyanın uydusu. 147/1, 149/15, 170/1, 171/18, 195/34, 195/34, 195/35, 195/37, 222/25, 222/40, 223/8, 223/13, 223/21, 256/19

a.+ha 198/5

a.+nı 221/1, 223/31

a.+nıŋ 222/32, 222/37, 223/2

ay ay. (ocak,şubat vb.)

a.+da 196/2

aylan- dönmek: *ay+la-n-*

a.-at 221/10

a.-hın 231/33
a.-dı 133/8, 137/27, 139/20, 168/4, 175/38, 183/21, 196/1
a.-dıx 216/10
a.-dılar 146/15, 239/11
a.-ır 182/18, 183/18, 184/34
a.-ırlar 217/36, 238/5
a.-ma! 183/10
a.-maheyt 150/7
aylançıx yalancı, hilekar. *aylan-çıx*
a.+nıŋ 250/2
aylandır- döndürmek: *aylan-dır*
a.-dı 261/21
a.-dılar 237/7
a.-ma! 156/4, 238/3
aylanıs sözünden dönme: *aylan-ıs* 135/18
aya şahin. 155/23, 156/16, 249/7, 249/10, 249/16, 249/19, 249/21
a.+lar 255/13
aya- acımak, merhamet etmek, bağışlamak
a.-ar 186/5
a.-dı 218/3
a.-dıy 144/34
a.-ma! 179/28, 183/30, 256/10
a.-madı 157/3
a-madlar 195/5
ayaçex ayakçık: *aya(k)+çex* 186/5, 186/14
a.+lar 198/30
a.+ın (ayaçehın) 186/6
ayax ayak. 148/20, 148/24, 151/12, 178/18, 187/3, 187/12
a.+a (ayaha)249/8
a.+ı (ayahı) 148/16, 151/8, 186/1, 186/26, 187/1, 188/21, 206/20, 206/23
a.+ıba (ayahıba) 148/3, 151/9, 151/19, 237/2, 258/38
a.+ın (ayahın) 148/13, 148/18, 148/23, 151/5, 186/8, 188/22, 251/7
a.+ına (ayahına) 247/13, 247/20

a.+ından (ayahından) 149/1, 149/2, 156/12, 187/7, 197/33

a.+lar 134/1, 144/16, 151/14, 159/36, 187/8, 192/9, 204/8, 216/14, 243/4, 244/4, 251/32

a.+larba 151/16

a.+lardan 133/11

a.+ları 133/26, 135/6, 153/7, 184/36, 197/18, 209/31, 233/28, 243/19, 251/26

a.+larıba 133/39, 134/25, 167/22, 178/22, 179/34, 203/23

a.+ların 183/9

a.+larıy 197/20

a.+larnı 178/25, 178/25

a.+larsız 144/12

a.+nı 148/21

a.+tın 180/3, 201/13

ayamax acıma: *aya-max*

a.+tan 133/13

a.+ı 231/34

ayaxlı ayaklı: *ayax+lı* 255/27

ayılda- ayılmak, kendine gelmek.

a.-dı 138/17, 259/41

ayır- ayırmak, bölmek.

a.-ırlar 229/20

a.-ma! 159/19

ayırıs ayırma: *ayır-ıs* 136/37

ayırlıxsız ayrı olmayan: *ayır+lıx+sız* 198/11

ayırmas ayırmaz: *ayır-mas* 138/27

Aypetri *ö.a.* Aypetri 170/17

ayrıl- ayrılmak: *ayır-ıl-*

a.-ma! 131/11, 167/28, 229/38, 230/9

ayrılmas ayrılmaz: *ayrıl-mas* 244/16

ayrılmax(h) ayrılma: *ayrıl-mah*

a.+ın (ayrılmahın) 229/9

a.+ka 141/2, 174/8, 229/35

ayrıx ayrık: *ayır-ıx*

a.+sı 165/24, 182/12, 220/32

ayt- söylemek, demek. 214/19

a.-a! 153/16, 176/30, 209/30, 253/12, 257/4

a.-adlar 132/39, 156/10, 161/24, 163/13, 165/17, 165/28, 166/16, 172/14, 172/27, 172/29, 182/32, 205/11, 205/28, 209/21, 210/04, 210/30, 214/15, 218/10, 227/10, 239/27 245/3, 257/32, 263/8, 265/13

a.-adır 142/15, 211/31

a.-dohon 265/10

a.-asız 165/18, 222/35

a.-at 136/10, 136/19, 137/7, 137/14, 138/40, 139/3, 140/27, 142/17, 142/21, 142/26, 143/4, 143/7, 147/22, 147/36, 147/37, 149/9, 152/10, 152/11, 152/22, 152/24, 156/5, 164/16, 164/21, 164/25, 164/28, 164/35, 165/7, 165/30, 166/1, 166/6, 166/20, 167/16, 167/18, 167/39, 168/4, 168/9, 168/17, 169/6, 172/22, 172/28, 173/19, 174/15, 188/14, 188/15, 188/19, 188/23, 192/6, 192/18, 193/7, 193/17, 199/10, 200/12, 201/31, 204/25, 204/29, 204/35, 205/37, 205/38, 206/39, 208/5, 208/29, 208/37, 209/7, 209/16, 209/18, 209/33, 209/36, 210/40, 211/39, 212/1, 212/4, 212/8, 212/24, 213/29, 214/14, 214/18, 214/22, 214/27, 214/28, 214/35, 215/2, 215/5, 215/7, 222/39, 224/33, 225/21, 226/1, 228/27, 228/31, 230/7, 230/19, 242/21, 242/29, 243/29, 244/13, 245/6, 246/19, 246/22, 246/27, 247/2, 247/8, 247/9, 250/1, 252/17, 253/31, 254/10, 254/37, 254/39, 255/16, 255/22, 258/16, 258/21, 258/35, 259/3, 259/23, 259/38, 260/27, 260/32, 261/15, 261/30, 261/34, 264/3

a.-haçox 167/1, 211/28, 231/4

a.-xaçox 238/4

a.-xan 209/11, 255/35

a.-xey 179/24, 179/25

a.-xın 132/18, 132/22, 132/27, 153/26, 164/10, 164/17, 165/31, 165/33, 168/10, 168/39, 169/11, 173/17, 173/21, 177/15, 198/8, 200/1, 200/37, 202/13, 205/18, 205/39, 208/10, 213/32, 217/13, 217/30, 219/17, 224/7, 224/16, 228/19, 229/37, 233/9, 238/22, 252/15

a.-made 172/35

a.-asın 176/15, 226/21

a.-ıbız 205/14, 205/16

a.-ımın 133/31, 158/15, 164/8, 164/30, 212/11, 240/28

a.-ıp 140/16

a.-ır 147/29, 157/13, 157/17, 182/17, 184/34, 217/36, 229/37

a.-ısız 180/16

a.-ıyız 139/30, 172/16, 172/18, 172/25, 172/28, 173/06, 197/07, 211/38, 222/20

a.-ma! 131/11, 132/03, 141/23, 205/16, 229/39, 238/6, 238/14

a.-madı 166/13, 168/28

a.-masın 213/3

a.-mastlar 210/13

a.-mayın 260/7

a.-sın 141/20

a.-tı 131/14, 131/30, 131/32, 132/29, 132/39, 135/37, 137/16, 137/19, 140/12, 140/18, 141/18, 141/24, 141/33, 141/36, 150/20, 151/17, 153/23, 153/29, 154/5, 157/39, 158/5, 161/21, 166/12, 167/35, 172/37, 172/39, 173/4, 174/7, 175/8, 175/11, 175/16, 175/29, 175/36, 176/12, 176/15, 176/23, 177/12, 177/28, 178/8, 178/12, 178/28, 179/20, 181/8, 181/16, 181/28, 181/31, 183/3, 183/15, 183/23, 183/30, 183/37, 184/7, 185/1, 186/21, 188/9, 189/5, 189/18, 189/21, 190/10, 190/18, 190/36, 191/11, 193/9, 198/19, 198/24, 199/35, 200/32, 202/6, 202/8, 202/9, 202/15, 203/19, 203/25, 203/34, 206/26, 207/3, 207/32, 208/21, 208/28, 210/34, 210/37, 212/26, 213/14, 213/35, 216/25, 217/22, 218/36, 219/6, 219/16, 219/34, 219/36, 220/1, 220/9, 220/13,220/30, 222/25, 222/35, 223/29, 224/11, 224/15, 225/4, 225/24, 226/17, 226/23, 227/35, 228/6, 228/9, 228/15, 228/23, 229/3, 230/4, 230/16, 230/20, 231/03, 231/6, 231/16, 231/18, 231/27, 232/22, 232/25, 232/35, 232/37, 232/38, 233/21, 233/24, 233/27, 233/30, 235/34, 235/38, 236/18, 237/14, 239/5, 239/14, 239/17, 240/4, 240/19, 240/27, 241/1, 241/4, 243/16, 244/17, 248/12, 250/12, 251/8, 251/14, 254/18, 256/15, 257/31, 258/10, 259/17, 260/39, 261/6, 261/11, 265/19

a.-tılar 131/36, 138/12, 139/31, 150/5, 177/2, 177/33, 178/35, 179/10, 180/12, 205/21, 214/5, 222/15, 233/4, 256/28

a.-tıy 169/7

a.-tım 167/2

aytın- söylenen: *ayt-ın-*

a.-dı 141/22

a.-ımın 252/34

a.-ıyız 197/25

aytıl denilmek: *ayt-ıl-*

a.-at 146/34

aytıs söyleme: *ayt-ıs* 132/32

a.+ın 190/30, 190/32, 190/34

aytmas söylemez: *ayt-mas* 234/14

aytuv söz: *ayt-uv*

a.+u 233/25

aytuvçu söyleyen: *ayt-uv+çu* 256/9

a.+lar 232/37

ayuv ayı. 146/1, 146/10, 146/22, 194/1, 194/5, 194/15, 194/16, 194/21, 246/30, 247/5, 247/6, 247/9, 247/12, 247/16, 247/17, 247/19, 247/20

a.+ha 194/21, 246/27

a.+lar 255/12

a.+nu 194/3, 194/18, 194/19

a.+nuŋ 146/8, 146/10, 146/25, 174/35, 175/19, 176/1, 197/20

az az. 153/36, 165/15, 165/33, 170/8, 170/30, 174/37, 225/23, 246/39, 249/35, 258/11, 260/4

a.+ına 153/36

azart- azaltmak.

a.-madılar 134/34

azar azar azar azar. 201/18, 201/19

azat azat, esirlikten azat etme. 133/35

a.+xa 133/22, 199/16, 203/32

azatlıx özgürlük. *azat+lıx* 133/22

a.+ka 243/34

azbar avlu, evin dışı, ağıl, çiftlik. 160/4, 203/37, 201/18, 201/19, 214/3, 259/5, 259/13, 259/30, 259/37

a.+da 171/8, 181/10, 189/23, 197/3, 203/37, 259/5

a.+dan 177/36

a.+ha 141/11, 166/5, 168/38, 184/14, 199/24, 203/17, 230/4, 237/3, 258/38, 259/31

a.+ıba 199/21, 199/24

a.+ın 237/6

a.+ına 178/14

a.+ında 151/1, 179/17, 207/25, 208/28

a.+ından 258/31

az az, biraz.

a.+hına148/39,170/8, 174/37,225/23, 246/39, 258/11, 260/4

azrax daha az: *az+rax* 162/3, 175/5

azhırt- azdırtmak: *azhır-t-*

a.-ma! 220/21

azhırtıl yoldan çıkarılmak: *azhırt-ıl-*

a.-at 174/15

azış- yoldan çıkmak: *az-ış*

a.-tıysın 211/32

aziz sevgili; aziz. 190/12, 190/13, 227/17, 227/18, 228/11, 228/15

B

baca baca.

b.+ha 182/3

badam badem. 189/30, 206/8, 206/16, 206/29, 208/15, 208/23, 211/24, 212/18, 215/13

Bagdad *y.a* Bağdat. 229/2

B.+ha 228/26, 228/28, 228/30, 229/20

bah bağ, meyve bahçesi.

b.+ında 183/16

bax- bakmak. bk. *bah* 206/32, 206/33, 207/17, 238/10, 242/15, 260/2

b.-mayın 162/3, 201/15, 256/33, 258/8

b.-mayin 216/25

baxça bahçe. 206/33, 217/34, 217/40, 219/23, 219/35

b.+da 217/34, 219/17, 220/18

b.+dan 218/11, 256/36

b.+ha 183/17, 207/15, 216/6, 216/33, 218/4, 2220/14

b.+larda 216/34

b.+ları 216/11

b.+larnı 259/6

b.+larnıŋ 216/31

b.+mında 218/34

b.+mnı 257/28

b.+nıŋ 216/35

b.+sına 218/3

baxçaçı bahçıvan: *baxça+çı:* 232/9, 233/7, 233/8

b.+na 232/5

baxçaçex küçük bahçe *baxça+çex:* 170/8

Baxçisaray *y.a.* Bahçesaray. 160/5

B.+da 158/31

B.+nıŋ 159/1

baxtlaş- mutlu olmak: *baxt+la-ş-*

b.-tı 131/28

baxtlı mutlu, şanslı: *baxt+lı* 235/11

bah- bk. *bax.* 131/1, 132/35, 133/1, 133/30, 134/21, 134/22, 134/30, 183/20, 231/36

bahan bakan: *bah-an*

b.+ı 158/27

bahın- bakınmak: *bah-ın-* 139/15, 140/34, 141/3, 148/32, 153/25, 164/11, 177/3, 178/13, 179/11, 283/10, 183/18, 190/18, 205/6, 205/31, 209/38, 212/5, 213/29, 214/5, 226/24, 229/36, 242/15, 242/31, 243/31, 248/12, 248/18, 252/27, 254/20, 259/12, 259/37

b.-a 134/23, 138/38, 183/20

b.-abız 216/12

b.-adlar 142/32, 146/18, 155/35, 165/4, 195/26, 209/13

b.-ar 245/9

b.-at 137/34, 144/26, 147/9, 148/16, 148/26, 159/31, 170/26, 174/38, 192/4, 204/30, 207/26, 208/32, 209/2, 211/7, 211/30, 213/38, 215/4, 227/20, 231/25, 132/13, 133/25, 148/26, 151/6, 155/29, 162/30, 162/33, 182/27, 183/22, 205/34, 207/12, 233/19, 236/6, 242/23, 248/8, 254/1, 261/23, 262/9, 262/10

b.-dılar 146/8, 155/36, 177/2, 179/10, 232/31, 265/21

b.-haleyt 136/14, 147/11, 209/36, 259/20

b.-ıbız 204/25, 207/25, 226/4, 231/7, 247/9, 253/13

b.-ıyız 165/5, 195/18

b.-ma! 155/30, 166/27, 182/21, 189/35, 202/17, 214/27, 236/27, 240/10, 249/14

b.-madlar 222/11

b.-ır 221/23, 246/1

b.-ıs 182/25

baha

b.+sı 233/9

bahınhalada-

b.-dı 228/39, 236/17, 239/13, 243/15, 245/14, 249/5

baharax *baha+rax*

b.+tır 132/5, 208/37

bahalı pahalı, değerli: *baha+lı* 131/30, 138/7, 152/17, 152/27, 185/15, 198/24, 211/20, 212/23, 215/21, 219/28, 252/32, 252/34, 256/13

bahanaçex küçük bakınma: *bahan+çex* 254/23

bahatır kahraman. 144/1, 144/7, 153/35, 170/35, 170/39, 180/5, 202/9, 205/31, 205/36, 246/37

b.+dan 197/34

b.+ım 247/12

b.+nı 135/9

bahatırça kahramanca: *bahatır+ça* 223/24, 247/19

bahatırlı *bahatır+lı* 202/13

bahatırlıx kahramanlık: *bahatır+lıx*

b.+ıba (bahatırlıhıba) 197/15

bahır delikanlı, bekâr. 246/6, 246/23, 246/34, 246/38, 247/7, 247/14, 247/22

bahuvçu bakan, bakıcı: *bah-uv+çu* 157/24, 217/24, 217/26

b.+lar 222/34

b.+larnı 222/13

b.+nuŋ 217/29, 217/30, 218/1, 218/3

bal bal. 198/28, 198/29

b.+ba 256/7

b.+ha 242/33

bala bala,çocuk. 133/4, 133/6, 133/20, 133/25, 133/27, 133/31, 133/38, 134/1, 134/16, 134/18, 162/30, 174/22, 190/36, 191/3, 191/7, 191/12, 191/16, 202/24,

202/29, 202/32, 202/35, 203/1, 206/2, 216/32, 217/1, 217/8, 218/6, 218/30, 219/25, 224/6, 224/37, 225/4, 226/19, 227/35, 227/37, 228/14, 228/24, 230/1, 230/6, 230/19, 230/28, 239/12, 239/16, 239/18, 239/24, 239/33, 242/5, 242/14, 242/30, 243/10, 243/15, 243/16, 243/19, 243/21, 243/22, 243/25, 243/29, 243/34, 244/08, 244/13

b.+dan 239/22

b.+ha 217/4, 225/11, 226/23, 230/22, 239/14, 243/28

b.+ha-de 229/26

b.+lar 252/30

b.+ları 204/30, 205/04

b.+larımnıŋ 205/39

b.+larına 205/15

b.+m 229/3

b.+nı 133/32, 220/4, 229/27, 229/19, 230/16, 242/25,

b.+nıŋ 133/13, 229/22, 230/10, 230/13, 258/38

b.+sıba 228/17

b.+sın 189/29, 190/1

balaçex küçük çocuk: *bala+çex* 165/31

balıçex *balı+çex* 242/16

balçıx balçık. 238/2

b.+ba 236/8

balçıxlı balçıklı: *balçıx+lı* 236/1, 236/36

balıx balık. 142/6, 143/2, 143/7, 155/22, 155/24, 155/25, 156/16, 243/20

b.+de 242/17

b.+lar 234/22, 234/24

b.+larha 243/17

b.+tan 155/25

balıxçı balıkçı: *balıx+çı* 225/24, 225/26, 226/7

b.+lar 225/18, 225/20, 226/18

b.+larnı 226/22

b.+larnıŋ 225/16

balkı- parlamak.

b.-yt 247/16

balkıtlan- parlanmak, ışıldanmak: *balkı-t+la-n-*

b.-dılar 162/25

balkuv parlaklık. 174/37, 183/17

b.+u 174/37, 183/17

b.+undan 182/35

Balne *k.a.* Balne. 142/1, 142/8, 142/17, 143/6, 143/7, 143/14

B.+bahatır 142/3

B.+da 142/32

B.+dan 142/10

B.+nı 142/30, 143/1, 143/13

B.+nıŋ 142/5, 142/9, 142/15, 143/3, 143/12

bama yığın. 153/22, 157/5, 161/30, 183/04, 235/30

b.+ha 138/14, 234/26

b.+lar 240/12

b.+larha 186/16

bar var. 131/6, 131/9, 132/5, 132/8, 132/19, 132/35, 133/9, 133/35, 133/39, 134/1, 134/12, 134/15, 134/16, 134/18, 134/28, 136/1, 138/13, 138/20, 138/22, 138/25, 138/29, 138/33, 139/19, 139/36, 139/37, 139/40, 140/2, 140/10, 140/12, 140/16, 140/29, 142/37, 144/7, 144/30, 146/17, 146/25, 148/31, 150/3, 150/6, 151/9, 151/14, 151/16, 153/37, 154/13, 155/12, 155/22, 157/6, 157/33, 158/15, 159/5, 159/37, 160/1, 161/4, 161/16, 161/19, 162/33, 162/38, 163/14, 164/8, 165/12, 166/16, 167/25, 168/21, 169/15, 169/21, 171/16, 172/4, 172/16, 173/20, 175/20, 177/29, 178/30, 179/29, 179/31, 185/25, 186/29, 187/11, 188/4, 188/19, 189/3, 189/35, 190/36, 191/9, 192/11, 193/6, 195/4, 195/12, 195/20, 195/29, 197/3, 197/9, 197/23, 198/24, 199/14, 199/18, 199/21, 199/25, 201/33, 203/09, 203/12, 203/20, 203/30, 203/32, 203/37, 204/6, 205/1, 205/2, 206/7, 206/10, 206/17, 206/30, 206/34, 207/1, 207/4, 207/27, 207/29, 208/16, 208/23, 209/30, 209/35, 210/28, 211/14, 211/17, 211/19, 211/36, 213/2, 213/15, 214/3, 214/4, 214/6, 214/8, 214/23, 215/3, 215/11, 215/14, 216/18, 217/3, 217/15, 217/33, 217/35, 221/12, 221/28, 221/31, 222/2, 222/12, 222/21, 222/27, 222/29, 223/8, 223/9, 223/17, 224/13, 226/2, 226/25, 227/18, 227/24, 227/39, 228/16, 228/38, 229/1, 229/28, 229/33, 229/34, 229/35, 230/21, 230/23, 230/28, 231/4, 232/13, 233/3, 233/5, 233/18, 234/9, 234/21, 234/25, 235/1, 235/5, 235/26, 235/35, 236/10, 236/16, 236/17, 237/6, 237/10, 237/38, 238/8, 238/9, 238/27, 239/6, 239/9, 242/3, 242/22, 242/23, 243/4, 243/15, 243/35, 243/36,

244/4, 244/14, 248/33, 249/5, 249/22, 250/4, 251/23, 252/3, 252/7, 252/35, 253/5, 253/9, 253/37, 255/12, 255/19, 256/11, 256/22, 256/36, 257/13, 257/29, 257/29, 258/3, 258/33, 259/10, 259/18, 259/30, 259/31, 260/05, 260/11, 260/13, 260/38, 261/7, 261/18, 261/37

b.+dı 174/26, 195/33

b.+dır 131/34, 132/20, 135/20, 136/2, 142/4, 147/30, 154/6, 157/16, 157/20, 158/12, 166/16, 170/36, 171/06, 172/10, 182/9, 190/15, 190/18, 190/23, 199/27, 199/35, 200/22, 205/2, 206/34, 209/30, 209/31, 218/30, 222/40, 223/19, 26/19, 229/16, 232/2, 233/5, 251/32, 254/12, 255/32

b.+ım 216/25, 222/36

b.+ları 132/28, 134/38, 136/34, 138/25, 138/31, 138/32, 141/13, 141/18, 141/28, 145/7, 146/21, 151/11, 154/13, 156/14, 157/12, 165/15, 165/36, 166/37, 168/15, 174/4, 179/19, 184/13, 191/18, 193/19, 198/27, 198/31, 199/22, 203/10, 203/11, 203/28, 211/28, 214/29, 214/30, 217/18, 218/15, 221/28, 218/22, 221/23, 222/15, 223/13, 230/24, 232/10, 232/30, 234/3, 235/10, 235/12, 243/6, 248/12, 253/3, 260/26,

b.+larımızha 154/02, 210/22

b.+larımızı 183/33

b.+ların 203/20, 220/11

b.+larına 158/13, 195/16, 256/31

b.+larında 203/10

b.+larıyızda 249/35

b.+larıyızha 166/29

bar- varmak, gitmek, ulaşmak.

b.-a 133/27, 183/38, 186/32, 190/20, 195/8, 227/18

b.-abız 142/17, 142/28, 165/24, 207/23, 229/37, 247/1

b.-adohon 139/17, 170/33, 195/4, 201/23

b.-amın 245/6, 245/11

b.-ar 183/8

b.-asın 186/34, 210/1, 254/08,

b.-at 143/5, 148/31, 148/37, 148/37, 170/29, 206/13, 209/28, 209/35, 209/38, 216/6, 242/18, 245/9, 253/15, 253/17

b.-ayık 204/25, 209/8

b.-ayım 209/32

b.-dı 133/6, 137/22, 137/27, 137/33, 138/8, 140/21, 141/15, 144/8, 148/37, 152/6, 152/21, 164/38, 169/20, 170/20, 171/10, 174/19, 176/22, 183/11, 184/12, 192/14, 193/3, 194/15, 200/10, 201/8, 201/9, 201/18, 201/29, 203/3, 203/30, 206/12, 207/37, 213/7, 214/13, 218/11, 219/19, 220/13, 223/19, 224/6, 224/11.224/18, 227/21, 228/17, 229/22, 230/11, 232/17, 232/28, 240/23, 242/18, 243/22, 245/5, 252/22, 253/15, 254/4, 254/14, 255/6, 255/27, 256/14, 258/13, 258/39, 259/1, 260/39, 261/14

b.-dıx 216/8, 216/9, 216/10, 216/9, 216/11

b.-heydım 228/11

b.-hın 133/1, 137/20, 141/3, 149/10, 164/9, 172/17, 181/17, 182/6, 183/9, 183/16, 193/10, 214/19, 217/23, 224/16, 228/15, 228/24, 232/7, 232/26, 235/24, 240/7, 253/13, 254/12, 258/12, 258/35, 261/18

b.-dılar 132/10, 137/8, 139/21, 142/37, 146/3, 146/18, 146/18, 150/10, 153/30, 153/31, 153/31, 153/38, 166/5, 166/37, 166/37, 168/15, 168/15, 182/21, 184/15, 193/11, 195/10, 195/25, 204/18, 204/26, 207/23, 209/15, 210/9, 223/11, 227/36, 228/34, 229/13, 252/13, 252/13, 260/26

b.-dım 241/9

b.-ıbız 166/36, 183/34, 221/39, 230/5, 247/9, 260/32,

b.-ımın 181/19, 183/05, 218/2, 219/34, 220/2, 242/18, 254/3 255/5

b.-ın 165/18, 199/34, 218/35, 220/25, 222/22, 224/26, 257/27, 257/28, 259/16, 261/10

b.-ıp 213/37

b.-ır 155/14, 183/30, 193/12, 218/29, 225/37, 227/16, 242/12

b.-ırmın 164/21

b.-ıs 183/6, 255/20

b.-ısın 132/16, 134/19, 134/20, 137/32, 157/14, 161/18, 179/39, 183/17, 183/25, 183/28, 183/33, 187/1, 213/18, 218/19, 219/19, 226/14, 238/17, 238/20, 240/7, 252/30, 252/36, 254/2, 259/35

b.-ıyız 172/16, 211/16, 166/30

b.-ma! 132/9, 142/15, 170/12, 174/33, 176/26, 182/8, 183/32, 188/6, 201/26, 204/14, 204/15, 206/35, 216/24, 218/1, 222/26, 228/26, 240/30, 242/28, 252/11

b.-mabız 204/14

b.-madı 168/16, 235/8

b.-madlar 252/36

b.-mamın 247/03, 247/10

b.-masın 148/34

b.-mayız 142/22

b.-sa 188/17

b.-sey 219/39

b.-t 131/33, 138/37, 140/32, 140/34, 142/23, 144/26, 144/37, 147/15, 152/13, 164/20, 177/18, 183/5, 191/4, 198/17, 200/3, 201/1, 202/14, 205/19, 206/22, 206/23, 206/39, 208/15, 213/13, 213/29, 217/24, 217/34, 223/2, 229/33, 230/22, 238/2, 240/31, 248/18, 252/18, 257/28, 261/26

b.-tme 206/20

baraski Cuma günü. 236/30

barça bk. *barçe.* 136/35, 147/5, 147/20, 159/22, 161/7, 172/4, 177/4, 179/12, 184/29, 204/7, 216/27, 223/11, 223/12, 248/18, 255/37, 260/16

barçaz 147/19, 150/8, 172/6

barçe bk. *barça.* 175/2, 176/7

barhan varan, ulaşan: *bar-han*

b.+ında 183/36

barı hepsi. 150/20

b.+ba 132/30, 135/30, 142/19, 149/9, 152/13, 157/4, 170/5, 170/22, 212/34, 213/7, 217/4, 225/35, 226/16, 235/32, 244/13, 250/13, 250/3, 252/5, 259/9, 260/8

b.+nda 182/25, 221/27

b.+dan 150/4, 221/16, 194/6, 236/10

b.+na 150/20, 261/18

b.+sı 131/30, 134/17, 137/4, 138/26, 144/38, 158/29, 161/26, 163/1, 166/7, 171/16, 179/25, 183/30, 198/30, 200/31, 206/39, 216/14, 217/3, 219/21, 224/29, 227/5, 227/6, 229/33, 230/22, 231/18, 232/20, 237/31, 238/22, 238/13, 240/3, 246/3, 248/36, 249/3, 254/9

b.+sın 138/34, 145/6, 153/21, 156/5, 158/16, 174/25, 175/9, 176/13, 180/10, 205/16, 206/10, 210/25, 215/5, 230/12, 220/30, 237/04, 237/6, 242/30, 250/12, 254/16, 255/25, 259/31, 260/23, 260/29,264/08

b.+sına 157/20

b.+sında 164/8

b.+mızha 154/7

barış barış. 184/7

barmax parmak. 183/39, 211/24, 212/18, 215/13

b.+ı (barmahı) 206/8, 206/16, 206/30, 208/23

b.+ıba (barmahıba) 189/30

b.+ım (barmahım) 208/15

b.+ından (barmahından) 184/5

b.+ıydan (barmaıydan) 184/9

b.+larıba 176/20, 176/35

b.+tan 165/18

barmas varmaz: *bar-mas*

b.+xa 218/2

barst pars, panter, kaplan. 218/1, 255/12

bas basmak.

b.-a 249/8

b.-ar 221/30

b.-at 135/13

b.-adohon 252/18

b.-ıp 234/28

b.-tı 198/21

basaha basamak. 168/22

basahat basamak.

b.+ın 166/5, 254/6

baskıçax tokmak: *bas-kı+çax* b.+ba 181/38

basmax(h) basama: *bas-max*

b.+ında (basmahında) 172/31

baş baş, başlangıç. 159/36, 170/3, 170/20, 202/36, 203/3, 217/5, 225/5, 256/15

b.+ı 133/17, 133/21, 138/08, 162/19, 185/8, 186/37, 189/30, 190/1, 202/33, 210/18, 212/32, 214/06, 221/11, 222/31, 225/33, 246/26, 247/16, 248/22, 256/15 256/18

b.+ıba 134/16, 135/12, 135/14, 172/27, 175/29, 190/08, 202/35, 202/36, 217/04, 247/21, 259/40

b.+ıxa 168/15

b.+ım 168/17

b.+ıma 219/24, 262/16

b.+ın 131/8, 138/6, 142/33, 142/33, 142/35, 156/14, 159/16, 159/29, 169/19, 179/27, 188/13, 188/16, 197/22, 205/8, 209/6, 210/31, 214/12, 225/39, 226/22, 233/28, 233/31, 235/25, 251/5, 251/18, 255/7, 259/14, 260/2, 260/30

b.+ına 135/21, 157/08, 189/30, 191/15, 195/18, 202/28, 219/20, 223/28, 257/21, 257/23

b.+ında 176/2

b.+ından 183/26, 202/39, 214/32, 240/25, 260/7

b.+ınıŋ 142/35

b.+larıba 133/12, 166/14

b.+ların 194/14

b.+larına 143/15

b.+larnı 167/9

b.+nıŋ 138/37

baş başlangıç. 161/4

b.+ında 204/27

baş yazış 159/36, 217/5, 225/5

baş(ıy) üstünä deyim. 253/13

başavru- başı ağrımak:

b.-madı 193/16

başçı lider: *baş+çı* 154/3, 172/14, 172/19, 173/21, 257/30

b.+mız 188/15

b.+nıŋ 172/35

b.+sı 202/1, 202/6

b.+sıba 172/3

b.+sıdan 201/38

başla- başlamak: *baş+la-*

b.-dı 131/13, 131/19, 133/28, 135/23, 136/16, 137/35, 138/6, 138/9, 139/13, 140/26, 140/37, 141/1, 143/3, 143/15, 144/11, 144/28, 147/6, 147/14, 151/14, 153/8, 153/9, 153/19, 154/9, 155/25, 157/25, 165/3, 166/6, 167/2, 168/36, 170/28, 170/32, 183/29, 185/5, 190/38, 191/1, 192/9, 192/22, 194/13, 194/20, 195/13, 200/21,

200/31, 201/13, 201/22, 202/2, 202/4, 202/35, 203/4, 203/23, 203/36, 207/32, 208/4, 209/24, 209/25, 211/33, 214/31, 214/33, 219/15, 220/24, 225/1, 228/35, 231/10, 231/21, 232/1, 232/10, 235/13, 235/21, 235/23, 235/26, 235/29, 236/5, 236/8, 236/21, 236/37, 237/12, 237/26, 237/32, 238/13, 238/16, 238/22, 240/30, 241/5, 243/33, 243/39, 244/8, 244/11, 246/12, 248/16, 249/8, 249/16, 256/27, 256/29, 257/24, 260/20, 262/5, 262/6

b.-dlar 138/19, 139/29, 141/28, 154/13, 156/2, 156/2, 161/35, 162/6, 163/4, 166/14, 166/26, 167/30, 168/21, 180/17, 186/8, 186/10, 189/20, 191/19, 197/11, 201/25, 202/3, 205/13, 205/14, 206/3, 215/16, 218/24, 223/23, 225/8, 225/20, 226/7, 229/26, 234/13, 234/32, 236/25, 242/37, 243/38, 250/6

b.-madı 206/24

b.-p 257/4

b.-leyt (başleyt) 257/32

başlan- başlanmak: *baş+la-n-*

b.-dı 132/7, 138/30, 159/13, 159/18, 181/11, 191/22, 200/19, 201/36, 232/20, 249/25, 250/9

b.-dılar 159/4

başlıx(h) başlık: *baş+lıx* 180/25

b.+ı (başlıhı) 180/25

başur- baş eğmek, eğilmek. 132/11, 133/15, 135/24, 141/2, 141/3, 174/11, 177/10, 177/22 186/29, 197/26, 251/9, 255/27, 258/15

b.-du 239/33, 241/1, 251/5, 251/9, 258/15

b.-dular 184/17, 186/29, 197/26

b.-up 256/15

başxa başka. 131/12, 132/5, 142/5, 171/6, 175/11, 182/6, 185/15, 188/5, 189/22, 197/25, 204/12, 206/1, 214/30

bat- batmak.

b.-tı 159/31, 174/21

batır- batırmak: *bat-ır-*

b.-dılar 215/15

b.-dıx 260/36

b.-dıy 260/38

b.-ma! 210/33

b.-sınlar 221/37

batış- batış: *bat-ış-*

b.+xa 170/26

b.+ında 157/32

batmax batmak.: *bat-max*

b.+ka 159/11

b.+ın (batmahın) 252/23

b.+ına (batmahına) 228/37

batax batak. 151/12

batil yasa. 131/15, 132/23, 164/27, 167/37

batilėt- yasaklamak.

b.e.-ädlär 132/23

b.ė.-ämin 131/15

b.ė.-mädi 164/27

battır- batırmak: *bat-tır-*

b.-ıbız 260/32

b.-ma! 260/34

bav bağ, düğüm. 191/9, 227/21, 227/35, 236/13

b.+dan 227/37

bavul bavul.

b.+larnı 260/11

bavur karaciğer. 153/18, 153/36

b.+ların 53/29

b.+un 153/14

bay zengin, varlıklı. 135/20, 135/25, 135/30, 135/34, 135/37, 136/5, 136/6, 136/8, 136/11, 136/12, 136/15, 136/16, 136/20, 136/21, 136/31, 137/24, 137/26, 137/29, 137/31, 137/33, 137/35, 138/1, 138/4, 138/9, 242/23, 242/25, 242/29, 242/32, 242/33, 243/7, 243/9, 243/11, 243/22, 243/26, 243/28, 243/31, 243/33, 243/38, 244/3, 244/7, 244/11, 244/15, 253/5, 253/6, 253/9, 253/10, 253/30, 253/30, 254/7, 254/9, 254/14, 254/16, 254/17, 254/19, 254/26, 254/28, 254/32, 254/33, 255/1, 255/3, 255/6, 255/14, 255/15, 255/17, 255/18, 255/25, 258/1, 258/16, 258/17, 258/20, 258/22, 258/29, 258/31, 259/8, 259/10, 259/18, 259/22, 259/24, 259/33, 259/41, 260/4, 260/16, 260/19, 260/25, 260/27, 260/30, 260/31, 260/34

b.+ba 243/14 243/37, 254/24, 258/33

b.+da 253/3

b.+ha 236/34, 258/25, 258/26, 258/36, 259/2, 259/29, 259/39, 260/29, 260/3

b.+nı 255/11, 255/14

b.+nıŋ 136/15, 136/23, 136/23, 138/3, 259/5, 260/30

bayla(e)- bağlamak: *bay+la(e)-*

b.-dı 137/31, 137/35, 140/24, 141/11, 148/9, 173/4, 174/20, 174/27, 195/12, 227/21, 242/27, 242/34, 243/33, 247/13

b.-dımın 152/14

b.-dlar 181/38, 183/1, 211/2

b.-han 133/11, 193/12, 247/20, 259/41

b.-rmın 152/9

b.-ydlar 181/37

b.-yt (bayleyt) 152/15

baylamax bağlama: *bayla-max*

b.+ka 152/5

baylan- bağlanmak: *bayla-n-*

b.-ıp 170/15

baylav bağ, düğüm: *bayla-v* 17/20, 174/27

bazlaş barışmak: *baz+la-ş*

b.-tılar 168/7

bazar çarşı, pazar. 133/8, 198/17, 236/30

b.+da 133/7, 170/13, 224/24, 235/5, 243/22

b.+dan 138/35, 256/38

b.+ha 133/6, 152/3, 152/19, 224/23, 242/18, 243/22, 258/39

b.+nıŋ 221/28

bazıx 197/30, 238/7

bazlıx barış, esenlik: *baz+lıx* 184/36

b.+ta 193/20, 225/8

be ünlem! be.159/27

bebäg(y)

köz bebeyi göz bebeği.

k. b.+yiŋ 155/31

begäni beğeni.

b.+bä 171/17

begändir beğendirmek: *begän-dir-*

b.- dilär 233/3

begänlän- *begän+lä-n-*

b.-di 178/24, 254/33

bek pek. 136/15, 140/5, 141/4, 141/17, 141/31, 146/11, 147/26, 157/28, 157/33, 167/5, 167/5, 167/7, 170/30, 172/4, 174/5, 178/17, 183/27, 190/22, 193/15, 194/7, 194/16, 195/3, 197/19, 200/21, 203/23, 208/40, 209/15, 209/21, 209/30, 210/10, 210/18, 211/7, 212/32, 216/16, 217/13, 217/28, 219/9, 223/28, 224/20, 226/2, 230/14, 231/34, 238/27, 240/12, 242/8, 242/14, 245/19, 248/28, 249/30, 252/3, 252/23, 252/32, 264/3, 264/8

bel bel. 191/9, 227/34, 227/37, 236/13

b.+inä 227/21

belbav bel bağı.

b.+ba 170/15

belä- belemek, kundaklamak.

b.-di 260/31

b.-gän 171/15, 186/14

Belegın *ö.a.* Belegın. 142/8, 142/11, 142/37

B.+ı 142/10

B.+ın 142/13

B.+nı 142/21

belgä belge.

b.+si 159/35

belgälä işaretlemek belirlemek. bk. *belgilä*: *belgi+lä-*

b.-di 181/8, 182/38

b.-yt 229/9

belgi belgi.

b.+nä 227/26

b.+sibä 184/13

b.+sin 158/27, 178/23

belgilä- bk. *belgälä-*

b.-gän 133/19, 182/36, 189/20, 253/21

ber- vermek. 214/36

b.-ät 133/21

b.-di 237/27

b.-di 131/25, 132/33, 133/17, 139/8, 148/29, 150/16, 151/10, 151/19, 152/17, 153/13, 153/27, 155/11, 155/14, 161/26,164/27, 169/13, 170/31, 177/17, 180/18, 180/32, 181/21, 181/29, 182/4, 182/5, 182/34, 189/7, 189/12, 189/15, 189/25, 190/7, 190/13, 190/16, 190/29, 193/5, 194/5, 194/8, 198/16, 199/13, 199/33, 200/3, 201/1, 202/18, 206/2, 208/18, 210/18, 211/11, 213/28, 214/32, 214/38, 217/12, 218/17, 219/2, 219/27, 224/9, 228/36, 230/9, 231/19, 232/34, 234/8, 235/7, 235/19, 239/18, 239/33, 240/23, 245/8, 245/13, 247/3, 249/13, 251/24, 251/26, 256/21, 258/17, 261/10, 261/26, 261/28, 263/10, 264/6, 264/9, 265/24

k.b.-di 131/25, 132/33, 133/17, 140/1140/33,140/40,150/16,151/10,151/19,152/17,153/13,153/27,155/11,155/14, 169/13, 170/36, 177/17, 180/18, 180/32, 181/21, 181/29, 182/4, 182/5, 182/34, 189/7189/12189/15,189/25,190/7,190/13,190/16, 190/29, 193/5,194/5, 194/8, 198/16, 200/3, 201/1,202/18,206/2,210/18,211/11, 213/28, 217/12, 218/17, 219/2, 219/27, 224/9, 230/9,231/19, 232/34, 235/19, 239/18,247/3,249/13,251/24, 251/26,263/10, 264/9, 265/24 kye yazım

k.b.-dilär 132/3, 182/10, 186/24, 192/13, 199/23, 205/24, 211/2

b.-dim 229/34, 257/26

b.-diy 186/38, 251/12

b.-ädlär 206/22, 206/22

b.- ädohon 181/12, 229/3

b.-ämin 140/6

b.-ät 135/32, 135/35, 164/7, 165/18, 166/11, 168/27, 170/21, 173/14, 188/16, 188/18, 188/20, 188/22, 206/40, 210/02, 234/36, 246/18, 247/11

b.- gän 251/26, 258/21

b.-geyt 232/34

b.-gin 164/25, 190/27, 212/12, 214/34, 228/5, 264/5

b.-im 212/12

b.-imim 153/20

b.-imin 133/20, 141/21, 147/38, 200/13, 213/34, 240/32, 242/19, 243/23, 261/18

b.-ir 136/30, 157/17, 232/13, 233/20 242/10

b.-irmin 234/7

b.-iyiz 156/15

b.-mä! 152/18, 177/17, 190/24, 229/36, 230/07, 230/11, 239/14, 239/27, 240/16, 240/34, 240/35, 261/10

b.-mädi 155/18, 163/11, 184/26, 215/17, 238/24, 242/25

b.-mäsiŋ 229/34, 240/28

berä burada,bu tarafta. 261/29

bere bura. 202/8, 207/22, 208/2, 217/11, 232/27, 232/35, 239/15, 240/39, 261/19

berevçü verici: *berev+çü < ber-igçi*

b.+ gä 240/16

beril- verilmek: *ber-il-*

b.-ät 152/17

b.-mä! 220/12

beris verme: ber-is 136/18

bernä hediye. 148/33, 188/8, 190/36, 206/5, 219/7, 241/2, 241/3, 256/21, 262/16

b.+gä 1514, 199/16, 190/29, 200/15

b.+lär 239/33

b.+lärbä 225/9

b.+larde 256/18

b.+läri 256/16, 261/1

b.+lärm 201/14, 219/8

b.+lärni 256/13, 257/27

b.+si 240/19

b.+sinä 240/22

b.+sin 151/6, 188/8, 251/10,

b.+sindän 201/17

b.+siyniŋ 241/11

bernälä(e)- hediye etme: *bernä+lä-* 131/29, 206/4, 261/7

b.-di 219/2

b.-diy 219/37, 241/4

b.-ymin 251/8

b.-gän 159/27, 261/19

b.- mä! 205/18, 205/39, 219/5, 261/7, 261/31

b.-mädiy 131/29

besle(ä)- beslemek.

b.-tim 181/17

b.-ymin 253/8

beslen- beslenmek: *besle-n-*

b.-di 153/5

beslät- besletmek: *beslä-t-*

b.-ädlär 248/19

b.-ät 148/12

b.-ibiz 205/11

b.-imin 260/24

b.-ir 240/32

b.-kiŋ 213/34

b.-mä! 155/5, 198/3, 199/5, 258/12, 259/6

b.-mädlär 142/12

b.-ti 155/4, 155/6, 193/15, 242/25, 243/27

b.-tilär 186/11, 218/22

beş beş. 133/19, 188/1, 226/12, 236/33, 237/30, 237/34, 242/27, 265/9

beşik beşik.

b.+tä 216/5

beşinci beşinci. 162/8, 256/37

b.+gä 161/33

bey bey. 221/11, 221/21

b.+nıŋ 221/3

bez- bezmek, bıkmak.

b.-di 147/5

bezärgän bezirgân, tüccar. 152/1, 152/3, 152/11, 152/16, 152/19, 152/21, 152/24, 167/15, 167/22, , 168/1, 168/10, 168/26, 168/31, 168/34, 169/5, 169/9, 169/13, 169/19, 169/20, 232/23, 232/28, 234/5, 234/8, 235/6, 235/14, 235/28, 237/2, 237/4,

237/25, 237/31, 237/35, 238/7, 238/11, 238/13, 238/20, 238/24, 238/25, 238/29, 256/9, 256/13, 256/20, 256/22, 257/19

b.+bä 232/17, 232/39

b.+dän 168/38, 232/32

b.+gä 168/16, 232/17, 232/25, 235/34, 236/34, 237/40, 238/28

b.+lär 165/23, 165/26, 168/7 221/25, 234/9, 234/12, 234/18, 234/30, 234/32, 234/37, 235/2, 235/6, 235/13, 235/22, 235/27, 235/35, 239/9

b.+lärbä 239/8

b.+lärgä 165/20, 235/30

b.+lärniŋ 234/17

b.+niŋ 168/19, 168/29, 237/10, 237/18

b.+ninde 257/31

bezlät-

b.-ädlär 211/7

bezüvlü *bezüv+lü* 147/8, 206/37

bıla ile, birlikte. 131/9, 131/11, 131/16, 131/21, 131/24, 132/4, 132/25, 134/19, 138/19, 138/25, 139/5, 139/12, 140/22, 140/28, 141/30, 141/31, 142/15, 142/20, 149/17, 152/8, 152/14, 155/13, 155/14, 157/35, 158/8, 159/8, 159/38, 162/1, 164/35, 166/8, 167/28, 169/9, 170/23, 172/11, 172/14, 174/9, 174/12, 174/16, 174/29, 175/18, 179/13, 181/9, 182/8, 182/27, 183/6, 184/32, 184/33, 184/36, 185/18, 185/22, 190/22, 193/10, 195/12, 197/15, 197/26, 199/18, 200/14, 200/16, 201/14, 203/21, 207/14, 208/9, 208/11, 208/22, 213/18, 213/20, 214/31, 214/37, 217/23, 218/33, 219/15, 219/39, 220/6, 222/37, 223/15, 227/38, 229/20, 229/39, 231/39, 232/12, 232/15, 232/18, 232/23, 232/38, 233/4, 233/20, 233/34, 234/5, 234/7, 239/8, 239/29, 241/6, 241/10, 246/5, 246/30, 251/8, 253/1, 254/15, 254/34, 255/10, 255/20, 255/29, 258/39, 259/18, 260/7, 260/25, 260/31, 260/38, 261/8, 265/18

b.+da 141/16, 147/16, 195/26, 207/10, 207/26, 224/36, 230/3, 231/39, 232/17

b.+dan 172/9, 258/8

b.+ha 171/11, 248/31, 232/16

b.+ley 175/20

bırha

b.+lar 223/7

bırha bırha- boru çalmak.

b.-adlar 223/7

bırk bırk bırk yansıma. 254/32, 254/32

biç- biçmek.

b.-mä! 172/38

b.-tim 173/6

biçän saman. *biç-än* 186/16, 186/18, 186/24, 187/6, 256/39

b.-gä 187/3, 187/7, 187/8

biçah bıçak. bk. *biçax*

b.+ıba 205/9, 261/21

biçax bk. *biçak*. 190/12, 204/17, 225/13

b.+ba 197/33

biçiklä- *biç-ik+lä-*

b.-di 228/37

b.-dlär 209/11

biçkilä *biçki+lä*

b.-dlär 214/8

bigeçä dün gece: *bige+çä* 152/23

bil- bilmek, öğrenmek.

b.-di 237/34

b.-äbiz 148/8, 237/9

b.-ädlär 145/7

b.-ät 183/8

b.-ämin 131/26, 131/28, 172/6, 189/8, 228/32, 231/4, 233/22, 240/6, 246/20

b.-äs 150/6, 151/9, 180/10, 194/9, 230/17, 262/18

b.-äsiŋ 187/9, 189/6, 213/15

b.-äsiz 148/25, 165/13, 211/33, 226/6

b.-ät 148/19, 159/26, 219/31, 231/19

b.-eyt 247/15

b.-geydim 168/27

b.-geyt 155/11

b.-iyiz 251/32

b.-mä! 178/1, 179/1, 180/10, 208/12, 230/19

b.-mädi 142/38, 148/8

b.-mädlär 237/19, 258/5

b.-mäydlär 218/26

b.-mäyiŋ 257/16

b.-mem 204/15

b.-mim 140/13, 140/34, 173/19, 208/6, 243/30

b.-misinlär 131/35

b.-mit 138/37, 163/12, 211/30, 214/6, 220/29, 236/11

b.-sä 234/5

bildirt- bildirtmek: *bil-dir-t-*

b.-ät 183/15

b.-key 235/3

bilgin bilimci, âlim: *bil-gin* 181/20, 183/31, 217/24, 229/32, 230/22

bilik bilgi: *bil-ik*

b.+bä 203/36

bilin- bilinmek: *bil-in-*

b.-di 139/7, 185/12, 199/28, 256/9

b.-dilär 234/12

b.-dim 184/7

b.-diy 166/10

b.-ir 158/15

b.-mä! 147/30

b.-sä 220/10

bilinis bilinme: *bilin-is* 136/36

bilüv biliş, bilme: *bil-üv* 235/4

b.-lärin 159/38

b.-nü 203/17

bilüvlü bilen: *bilüv+lü* 173/20, 213/22, 254/9, 254/19, 256/4, 258/19

b.-dir 256/38

bilüvsüz bilgisiz: *bilüv+süz* 148/4, 148/38, 153/3, 169/2, 176/22, 217/34, 219/18

bir bir. 132/9, 133/24, 135/10, 135/24, 136/14, 136/27, 138/14, 138/17, 139/10, 139/25, 141/22, 142/30, 143/16, 144/28, 144/32, 146/15, 147/32, 148/35, 149/7, 150/4, 150/17, 150/20, 151/3, 151/5, 151/9, 151/12, 152/3, 153/20, 154/3, 154/11, 155/3, 155/13, 155/22, 156/3, 157/10, 157/28, 158/21, 159/14, 159/17, 164/4,

164/37, 166/3, 166/27, 170/10, 170/15, 174/30, 175/37, 177/28, 182/8, 182/22, 183/31, 186/22, 186/28, 186/30, 187/1, 189/4, 190/38, 191/1, 192/3, 194/9, 194/21, 195/13, 195/37, 197/3, 197/9, 198/3, 198/6, 199/3, 203/21, 204/3, 204/21, 207/28, 208/37, 209/14, 211/4, 212/32, 213/29, 214/32, 214/34, 217/3, 217/21, 217/25, 217/25, 217/27, 217/33, 218/35, 219/7, 219/25, 220/21, 221/3, 221/37, 222/10, 222/17, 222/33, 223/18, 224/3, 225/23, 226/12, 227/11, 228/2, 231/14, 231/20, 231/30, 232/14, 233/22, 234/3, 234/5, 234/17, 234/20, 234/26, 234/26, 236/4, 237/14, 239/4, 239/31, 242/3, 242/18, 242/19, 243/15 243/23, 246/6, 246/13, 253/3, 253/9, 256/9, 256/31, 257/13, 262/17, 265/9, 265/21

b.+de 135/16, 159/33, 176/13, 201/10, 236/11, 242/25, 246/13, 246/17, 252/34, 258/5

birdän birden. 138/1, 139/35, 141/22, 142/9, 148/35, 150/4, 151/3, 153/6, 153/20, 155/3, 162/10, 174/30, 181/4, 183/13, 184/23, 189/20, 195/6, 195/14, 198/6, 201/8, 204/16, 206/25, 207/9, 208/26, 208/27, 209/2, 211/27, 211/36, 218/35, 219/7, 219/22, 222/33, 225/9, 227/16, 236/25, 236/26, 237/3, 239/8, 241/6, 241/13, 242/34, 246/6, 246/13, 257/13, 260/14, 262/18

birär birer. 139/18 242/13

b.+i 223/30

birgä beraber.

b.+mä 247/9

b.+mizdä 204/34

b.+sinä 141/27, 158/35, 184/15, 228/17

b.+sindä 170/5

biri biri. 131/34, 182/22, 265/21

b.+nä 135/24, 239/31

b.+läri 139/31,

b.(i)+läri 165/1, 210/30, 248/18,

b.+lärindä 229/29

b.+ni 190/9, 229/25

b.+sin 131/34, 139/10, 159/15, 164/29, 189/5, 203/18, 218/6, 227/7

b.+sindä 162/8, 189/16, 237/9

birinç pirinç. 252/29, 252/29

b.+ kä 252/32

birisi herhangi bir kimse: *biri+si* 134/4, 134/26, 141/22, 149/2, 153/25, 154/3, 155/37, 159/15, 162/18, 162/22, 162/28, 165/36, 166/24, 166/39, 172/3, 174/14, 178/15, 180/23, 182/1, 191/20, 196/1, 201/22, 205/4, 209/17, 210/15, 211/21, 225/21, 227/22, 229/30, 234/36, 237/21, 239/14, 239/31, 248/18, 249/25, 250/9, 252/31

b.+gä 140/19

b.+nä 136/2, 177/35, 224/14, 228/34, 234/29

birläşmäk - kavuşmak, bir araya gelmek: *bir+le-ş-mäk* 229/15

birley bir tane, biricik. 164/4, 188/7

birlik birlik, ittifak: *bir+lik* 174/9

b.+tä 180/36, 185/24

Bismillax Bismillah. 240/25

bişir- pişirmek: *biş-ir-*

b.-ädlär 192/5

b.-ät 153/32, 210/12

b.-di 151/3, 197/35, 210/10, 224/38

b.-dilär 221/7

b.-dim 150/15

b.-irgeyt 165/32

b.-irgin 252/26

b.-mä! 148/12, 148/14, 164/17, 189/8, 195/10, 195/33, 221/20, 257/12, 260/22

b.-min 260/24

b.-sin 165/34, 165/35

bişiril- pişirilmek: *bişir-il-*

b.-di 192/8, 265/25

bişirgän pişirgen: *bişir-gän* 210/10, 265/08

bitik(g) mektup, yazı. 140/5, 220/4, 225/11, 240/7, 240/15, 240/24, 244/14, 244/15, 244/20

b.+bä 139/37, 140/06

b.+in (bitiğin) 140/12, 240/11, 240/14, 240/20, 240/24

b.+tä 240/7, 240/10

bitiş sona erme: *bit-iş*

b.+tän 221/18

bitişli *bit-iş+li* 221/10

bitöv yara.

b.+lärdä 138/31

bitrax biraz. 142/35, 153/28, 159/31, 162/13, 166/3, 166/4, 167/8, 167/12, 168/14, 171/14, 180/34, 183/22, 184/5, 186/5, 195/23, 209/21, 209/32, 213/4, 213/20, 218/14, 224/27, 224/35,226/29, 232/5, 234/8, 241/08, 242/13, 243/35, 254/29, 257/5

biy bey, han. 132/40, 133/5, 174/1, 176/26, 176/27, 176/39, 177/6, 177/9, 177/12, 177/17, 177/27, 177/28, 177/33, 177/39, 178/9, 178/15, 178/16, 178/28, 178/34, 178/37, 179/7, 179/15, 179/17, 179/18, 179/24, 179/33, 179/38, 180/2, 180/5, 180/9, 180/25, 180/26, 180/31, 180/32, 182/13, 183/4, 183/7, 183/13, 183/31, 183/32, 184/1, 184/8, 184/10, 207/9, 207/27, 207/28, 207/37, 209/27, 210/12, 211/37, 213/18, 216/28, 216/36, 216/37, 217/15, 217/31, 217/39, 218/4, 218/16, 218/23, 218/24, 218/36, 219/9, 219/35, 220/7, 220/24, 224/13, 224/14, 224/18, 225/38, 226/1, 226/5, 226/14, 226/15, 226/18, 226/21, 227/20

b.+änä 219/11

b.+bä 215/18

b.+dä 174/4, 183/5

b.+gä 177/10, 177/22, 177/31, 178/27, 178/32

b.+i 197/1, 210/20

b.+im 177/15, 207/33

b.+iŋ 180/3

b.+ini 260/38

b.+lär 210/14

b.+lärniŋ 197/1

b.+niŋ 178/9, 178/14, 181/7, 181/14, 182/12, 182/37, 183/19, 211/15

biyan- beğenmek, sevinmek, memnun olmak.

b.-ät 148/11

b.-di 133/26, 137/19, 138/1, 190/22, 199/16, 212/11, 219/9, 230/1

b.-geylär 253/10

b.-gin 131/22, 261/15

b.-ip 220/1

b.-ir 161/6

b.-mä! 157/29

b.-mädi 201/17

b.-sinlär 209/1

biyanç sevinç. 198/24, 209/27

b.+bä 242/6

b.+indän 262/11

b.+ tän 208/34, 220/7

biyçä hanımefendi, kadın: *biy+çä* 232/2

b.+gä 209/37, 219/38

b.+niŋ 213/37, 213/38

b.+si 205/1

biyli *biy+li* 240/19

biyik büyük. 144/28, 147/25, 153/8, 153/33, 155/24, 159/3, 159/24, 177/9, 177/15, 177/26, 178/17, 182/30, 194/18, 197/12, 197/26, 199/21, 200/29, 204/26, 231/37, 246/6, 246/10, 247/14

b.+kä 209/27

biyiklän- büyüklenmek: *biyik+lä-n-*

b.-ät 197/4

biyiklik(g) büyüklük: *biyik+lik*

b.+in (biyikligin) 174/20, 174/27

b.+ kä 208/6

biyikräk(g) daha büyük: *biyik+räk* 134/5, 134/6

b.+i (biyikrägi) 153/34

biylik beylik, devlet: *biy+lik* 211/9, 211/36, 251/29

b.+bä 232/1

b.+giniŋ 207/6

b.+kä 207/5, 209/10, 212/19

b.+ni 213/8

b.+tä 211/9

b.+tän 208/37, 256/5

biz biz 1. çoğul kişi zamiri. 132/5, 148/8, 161/38, 165/23, 172/18, 172/23, 178/34, 182/33, 204/13, 205/11, 205/16, 209/1, 209/22, 216/8, 216/12, 226/29, 237/9, 237/22, 251/15, 253/35, 254/39, 265/17

b.+de 257/34

b.+dä 164/6, 164/20, 166/31, 206/39, 209/38, 213/13, 230/8

b.+dän 139/3, 177/35, 180/24, 205/11, 224/7

b.+gä 143/5, 153/26, 164/32, 165/29, 165/33, 167/7, 168/11, 180/19, 183/7, 186/24, 186/25, 193/18, 204/32, 208/20, 209/4, 210/3, 210/15, 220/34, 249/30, 250/1, 250/3, 255/38, 260/8, 262/14

b.+gä-de 166/27

b.+ni 142/27, 172/29, 176/31, 168/25, 205/3, 205/17, 205/31, 209/10, 209/21

b.+niŋ 132/5, 161/22, 161/39, 165/32, 168/31, 175/4, 177/3, 178/13, 179/11, 182/13, 197/29, 199/23, 204/33, 205/3, 205/19, 205/25, 208/37, 209/1, 210/3, 214/14, 218/18, 239/3, 239/26, 240/3, 261/16

b.+ninbä 172/15

b.+ninde 220/33

b.+ninkiläri 143/10

box bok, dışkı. 234/27

bohoz boğaz. 221/23

b.+da 221/24

b.+ta 190/38, 191/1

bol- olmak. 152/8, 164/25, 167/12, 172/23, 208/9, 209/21, 239/7, 243/13, 244/18, 259/16

b.-a 199/5

b.-adlar 208/16

b.-at 157/16, 157/16

b.-du 131/12, 144/6, 150/3, 169/2, 170/33, 171/16, 176/8, 184/23, 209/3 211/35, 214/39, 224/3

b.-dular 213/1

b.-du-me 256/3

b.-haçox 178/31

b.-hey 146/7, 215/17

b.-heydım 175/16

b.-heyt 161/25, 164/12, 167/20, 181/13, 222/21, 240/34, 249/23, 259/13

b.-ma! 174/9, 174/10, 180/22, 233/1, 249/34, 250/2

b.-mahan 165/16

b.-maheydım 175/36

b.-maheyt 161/21

b.-mamın 228/29

b.-mıt 161/21, 227/6, 251/32

b.-sa 205/2, 234/4

b.-seyt 186/39

b.-sun 166/29, 167/40, 182/34, 199/37, 200/34, 217/5, 218/2, 257/23

b.-ubız 165/28, 194/11, 237/22

b.-um 175/35

b.-umın 176/19

b.-ur 136/6, 139/24, 143/10, 143/11, 144/34, 146/9, 147/19, 150/6, 150/20, 158/19, 158/23, 159/25, 164/8, 166/13, 177/21, 177/35, 177/38, 178/38, 179/21, 180/5, 184/7,189/16, 190/31, 199/15, 206/11, 208/21, 211/17, 213/35, 215/10, 216/29, 218/2, 222/8, 222/26, 222/28, 222/29, 222/30, 225/21, 225/25, 229/35, 230/24, 232/36, 242/32, 261/15, 261/16

b.-urlar 213/5, 256/17

b.-us 225/31

b.-usın 199/14, 210/35

bolal- olabilmek: *bol-al-*

b.-am 213/31, 238/5, 246/27

b.-amın 189/8, 203/21

b.-as 246/20

b.-asın 258/16

b.-asme 219/28

b.-at 157/30, 214/23, 231/5

b.-dı 185/21

b.-dılar 201/19

b.-heydıyme 231/25

b.-heyt 240/14, 259/34

b.-hun 189/18, 198/12

b.-ır 148/21, 204/35

b.-ırme 231/7

b.-ırmın 213/28

b.-ısın 156/11, 206/7

b.-madı 134/16, 141/23, 142/7, 157/28, 162/17, 174/30, 184/28, 208/35, 227/13, 237/11, 237/29, 246/7, 256/11, 258/9

b.-madım 258/21

b.-madlar 139/37, 195/25, 203/13, 207/30, 234/24, 252/6, 252/9

b.-maheydım 140/3

b.-maheyt 187/2

b.-mas 144/33, 167/28, 222/27, 222/28, 222/29, 229/39

b.-masın 217/17

b.-masız 250/13

b.-mastır 206/27

b.-mıdlar 156/4

b.-mım 147/24, 149/10, 182/8, 223/30, 223/30, 223/31, 236/22

b.-mıt 133/38, 138/24, 149/6, 214/10, 236/12, 259/19

boldur oldurmak**:** *bol-dur-*

b.-dular 235/16

bolhan olan: *bol-han 139*/29, 244/07

b.+ıba 229/11

bolhunça olunca: *bolhun+ça:* 177/30

bolmas olmayan, olmaz: *bol-mas* 212/39, 233/2

bolmast 165/33, 194/11, 217/21, 229/15, 247/12, 249/32, 250/7, 254/3, 257/3

bolta balta. 170/15, 190/28

b.+ha 190/30, 190/34, 190/36

b.+sıba 173/17

bolun- olmak, meydana gelmek: *bol-un-*

b.-du 190/38, 191/1, 225/30

b.-ma! 259/29, 259/39, 260/3

boluş yardım: *bol-uş*

b.+ları 209/13

boluş- yardım etmek: *bol-uş-* 254/6, 261/19

b.-xun 213/27

b.-ma! 138/24, 148/27, 201/32, 217/33, 228/35, 252/9

b.-mas 166/32

b.-tu 181/30, 235/18, 239/32, 260/33

b.-tumın 193/6

b.-umın 199/11, 204/35, 213/28, 247/2, 254/19

b.-ur 182/16, 254/13

b.-usız 252/19

b.-uyuz 153/20, 165/22, 203/35, 226/25

boluşlux yardımlık: *boluş+lux* 132/9, 137/36, 207/31

b.+uba (boluşluhuba) 212/3, 204/5, 251/27

b.+u (boluşluhu) 184/17

boluşuvçu yardımcı: *boluş-uvçu* 209/39

b.+su 141/38, 210/3

b.+suba 236/22

b.+sun 145/7

bomboş bomboş. 177/8, 188/23, 195/4, 201/7, 218/19,

borc borç. bk. *borç.*

b.+u 237/26, 237/30

borç bk. *borç.*

b.+xa 164/9

b.+ların 169/21

b.+um 244/1

b.+un 236/33, 237/5

borçla borçlanmak: *borç+la-*

b.-t 169/17, 254/20

b.-ydım 243/1

borclu borçlu: bk. *borçlu: borc+lu* 182/13, 186/39, 187/12, 211/11, 232/18, 254/40

b.+bız 165/23

b.+dur 185/21

b.+mın 131/11, 249/28

b.+sın 217/28, 219/33, 230/7

borçlu bk. *borçlu.*

b.+sın 219/32

b.+yuz 214/29

borçsuz borcu olmayan: *borç+suz* 186/1

borla üzüm salkımı. 221/19, 221/30,222/7, 222/28

b.+dan 256/29

b.+nıŋ 183/37

borlalıx üzüm bağı: *borla+lıx* 221/9

b.+ka 184/1

b.+lar 134/11

b.+nıŋ 216/32

b.+ta 183/38

bostanlı bostanlı: *bostan+lı* 207/17

boş boş. 132/34, 133/25, 146/7, 173/25, 182/38, 201/8, 206/37, 222/36, 255/1, 255/3, 258/20

b.+xa 195/31, 214/9

b.+tır 158/29

boşat- boşaltmak: *boş+at-*

b.-xın 132/33, 167/5, 255/19

b.-ma! 235/22, 235/26

boşatlık affetme, bağışlama. 260/37

boştarxan boş boş gezen, aylak*: boştar-xan*: 235/24

b.+lar 172/21, 253/36, 255/5

boy bekâr. 172/13

boydax bekâr.

b.+larha 252/4

b.+nı 191/11

boylu uzun boylu: *boy+lu* 147/10, 252/4

boya- boyamak.

b.-ydılar 145/5

boyala(e)- boyamak: *boya+la-*

b.-ydlar (boyaleydlar) 145/6

boyun boyun.

b.+ların 195/7

boz boz, boz renkli kısrak.

b.+nu 234/34

bögövräl-

b.-mä! 256/8

bögövrän-

b.-mä! 226/10, 245/4

bögövrät- sulamak, suvarmak, içirmek: *bögövrä-t-*

b.-ip 170/24

b.-ir 162/13

b.-mä! 161/36

b.-tilär 205/13

bögövrätli sulu: *bögövrät+li* 222/12

böläk(g) kısım, bölüm. 254/13

b.+im (bölägim) 131/12

b.+in (bölägin) 131/4

börk 190/22

b.+üŋ 135/26, 156/8, 183/26, 183/28, 190/22, 190/24, 190/28, 203/3, 237/17

börkçük(g)

b.+ündä (börkçügündä) 253/16

börçög

b.+ü 156/8

börtül- nemlenmek.

b.-dü 197/22

börü kurt. 246/7, 246/12, 246/15, 246/19, 246/23, 246/23, 246/26, 246/29, 246/33, 246/35, 246/37, 247/3, 247/8, 247/11

b.+dä 214/2

b.+gä 246/36

b.+lär 246/5, 255/12

b.+nü 247/13, 247/2

b.+nüŋ 174/28, 246/31

bu bu. 131/13, 131/17, 131/19, 131/26, 131/33, 131/35, 132/4, 132/8, 132/18, 132/22, 132/23, 132/28, 132/34, 132/37, 132/40, 133/2, 133/16, 133/30, 134/1, 134/2, 134/16, 134/21, 134/22, 135/31, 135/33, 136/4, 136/14, 137/11, 137/24, 137/32, 137/37, 138/3, 138/7, 138/10, 138/17, 138/20, 138/29, 138/36, 139/14,

139/37, 140/3, 140/10, 140/11, 140/27, 140/32, 140/34, 140/35, 141/25, 142/4, 142/22, 142/27, 142/37, 143/13, 144/3, 144/4, 144/7, 144/9, 144/24, 144/27, 144/34, 144/37, 145/1, 145/2, 145/6, 148/6, 148/20, 148/28, 148/29, 148/31, 148/37, 149/1, 149/13, 150/7, 151/18, 152/15, 153/3, 153/10, 154/1, 154/8, 155/23, 155/30, 155/33, 155/34, 155/36, 156/5, 156/14, 157/8, 157/33, 158/15, 158/19, 158/31, 159/11, 159/16, 159/23, 159/29, 159/35, 160/3, 162/29, 162/37, 163/13, 164/14, 164/17, 164/25, 164/31, 165/6, 165/8, 165/10, 165/11, 165/22, 165/32, 166/7, 166/11, 167/34, 168/5, 168/9, 168/24, 168/25, 168/34, 169/5, 169/17, 169/22, 170/32, 170/32, 171/3, 171/13, 172/10, 172/17, 172/21, 172/22, 172/23, 172/25, 172/31, 172/34, 172/37, 172/39, 173/1, 173/10, 173/23, 174/18, 175/11, 175/34, 175/38, 176/15, 176/25, 177/3, 177/20, 179/11, 179/18, 179/23, 179/27, 179/32, 181/8, 181/13, 181/25, 182/7, 183/13, 183/15, 183/34, 183/38, 183/39 185/17, 186/24, 186/27, 188/5, 189/3, 189/27, 189/39, 190/19, 190/21, 191/7, 191/9, 191/11, 191/12, 191/17, 192/16, 192/25, 192/26, 193/19, 194/10, 194/23, 195/9, 195/10, 195/11, 195/24, 195/33, 195/37, 197/7, 197/30, 198/10, 198/16, 199/3, 199/12, 199/14, 199/19, 200/03, 200/8, 200/10, 200/15, 200/17, 200/20, 201/1, 201/11, 201/17, 201/21, 202/6, 202/27, 202/30, 202/37, 202/39, 203/8, 203/17, 203/20, 205/32, 205/36, 206/15, 206/24, 207/9, 207/25, 208/2, 208/4, 208/13, 208/26, 208/34, 208/35, 208/37, 209/1, 210/12, 210/14, 210/21, 210/24, 210/26, 210/28, 210/36, 211/16, 211/35, 212/4, 212/22, 212/36, 213/4, 213/15, 213/29, 213/36, 214/8, 214/11, 214/13, 215/3, 216/3, 216/19, 216/20, 216/36, 217/16, 217/19, 217/26, 217/32, 217/34, 217/37, 218/1, 219/1, 219/1, 219/4, 219/15, 219/20, 219/21, 219/23, 219/25, 219/28, 219/37, 220/10, 220/21, 220/23, 221/24, 221/27, 221/31, 221/35, 221/39, 222/2, 222/9, 222/16, 222/39, 223/22, 223/27, 223/30, 223/32, 224/5, 224/11, 224/24, 224/37, 225/1, 225/37, 226/2, 226/14, 226/18, 226/18, 226/29, 227/5, 227/15, 227/17, 227/20, 228/3, 228/4, 228/11, 228/16, 228/26, 229/5, 229/11, 229/17, 229/19, 229/32, 229/33, 229/35, 230/7, 230/13, 230/14, 230/22, 230/23, 230/24, 231/7, 231/13, 231/20, 231/21, 231/25, 231/29, 231/32, 231/35, 231/37, 232/3, 232/14, 232/15, 232/17, 232/20, 232/32, 232/37, 233/1, 233/3, 233/7, 233/9, 233/25, 233/32, 234/5, 234/11, 234/24, 234/28, 234/29, 234/30, 234/34, 235/20, 235/21, 235/25, 235/35, 236/3, 236/3, 236/19, 236/20, 236/33, 236/38, 237/4, 237/18, 237/22, 237/40, 238/9, 238/29, 238/31, 239/9, 239/13, 239/14, 240/3, 240/15, 240/16, 241/5, 241/11, 243/17, 243/22, 244/1, 245/20, 246/3, 246/12,

246/26, 246/27, 246/29, 246/37, 247/6, 247/12, 247/16, 247/17, 248/15, 248/34, 249/3, 249/14, 249/17, 250/11, 251/12, 252/19, 252/25, 253/30, 253/37, 254/3, 254/9, 254/11, 255/17, 255/22, 255/35, 256/9, 256/16, 257/16, 257/32, 258/32, 259/9, 259/24, 259/24, 260/8, 260/12, 261/26, 262/7, 262/8, 265/4, 265/13, 265/23, 265/25

b.+dur 132/34, 136/1, 141/6, 141/19, 144/13, 144/26, 145/7, 148/17, 152/25, 155/32, 157/36, 158/30, 159/36, 170/6, 175/26, 178/34, 181/9, 184/9, 184/28, 186/25, 189/26, 189/33, 195/21, 202/6, 202/18, 204/6, 204/27, 210/21, 218/29, 222/35, 223/4

b.+lıy 138/5

b.+ndan 134/3, 153/25, 171/6, 201/19, 212/5, 235/24, 238/25, 248/10, 249/35, 256/10

b.+nu 134/27, 137/6, 138/9, 139/11, 140/16, 142/13, 148/8, 148/8, 154/9, 155/11, 159/26, 164/11, 178/1, 179/1, 185/23, 194/13, 212/7, 214/13, 220/1, 220/29, 226/16, 227/7, 230/19, 233/30, 238/1, 243/35, 249/37, 263/8

b.+nun 131/36, 132/4, 136/13, 136/20, 144/33, 153/11, 155/21, 162/1, 219/26, 225/25, 233/18, 241/10, 249/31, 252/7, 253/7

buçxax köşe, bucak.

b.+larda 177/5, 179/13

b.+ların 131/29

bugün bugün. bk. *bügün.*

b.+gä 158/32

bux 155/29

Buxara *y.a.* Buhara. 256/9

B.+ha 256/19

buhov zincir.

b.+larba 140/8

b.+larıba 217/26

b.+larmın 140/9

buhovla- zincirlemek, zincirle bağlamak: *buhov+la-*

b.-dı 217/27

bulun- bulunmak: *bul-un-*

b.-du 163/12

buley böyle. 131/5, 132/2, 133/2, 133/33, 138/7, 138/23, 139/18, 142/3, 142/11, 142/18, 142/32, 143/12, 144/21, 144/35, 144/37, 147/22, 147/24, 148/21, 149/14, 150/22, 153/8, 153/16, 155/8, 158/1, 158/34, 159/19, 159/24, 160/04, 161/19, 161/21, 161/22, 162/10, 163/2, 163/12, 165/11, 166/29, 166/29, 166/38, 167/40, 171/5, 172/14, 172/14, 173/8, 173/26, 174/22, 174/30, 179/29, 180/25, 185/21, 186/34, 187/2, 189/19, 191/20, 191/22, 196/1, 199/38, 200/35, 201/4, 202/26, 202/37, 203/10, 204/21, 205/21, 207/26, 210/20, 213/9, 214/22, 214/22, 215/11, 216/20, 216/30, 217/5, 217/21, 220/11, 222/32, 223/32, 224/3, 225/5, 225/26, 226/26, 229/7, 230/2, 232/29, 238/28, 239/30, 240/9, 242/16, 242/24, 243/26, 243/36, 244/13, 247/12, 248/34, 249/32, 249/36, 250/15, 251/12, 253/23, 253/26, 254/3, 255/3, 255/34, 256/3, 256/31, 257/1, 257/2, 258/30, 259/5, 259/13, 261/24, 261/28

b.+de 254/1

bultır geçen yıl. 210/7

bulut bulut. 174/38, 175/1, 175/2, 175/3, 175/21, 175/22, 175/24, 175/26, 176/3, 176/5, 176/7, 176/8, 217/24, 217/26, 217/29, 217/30, 218/1, 218/3, 222/13, 222/34

b.+larda 178/19

b.+nu 175/25

b.+ranı 214/16

bulutçox 155/29

bulutla- sarmak, kaplamak: *bulut+la-*

b.-dı 132/21, 132/25

bunar 161/27, 185/4, 208/6, 215/17, 229/39, 234/14, 251/26, 254/40, 255/37

bunda burada. 138/8, 140/13, 140/25, 150/15, 177/7, 179/17, 182/4, 183/08, 199/35, 201/22, 205/23, 205/25, 206/28, 206/29, 207/17, 207/18, 207/20, 207/22, 217/9, 218/20, 235/5, 243/13, 243/16, 248/7, 249/25, 251/15, 253/23, 258/22, 260/1

b.+dade 139/25, 200/22

b.+dahı 147/24, 216/16

bundi böyle, bu şekilde. 133/23, 135/3, 135/17, 135/33, 136/3, 136/28, 139/39, 140/1, 140/5, 144/16, 144/18, 147/10, 147/15, 148/34, 152/17, 155/14, 157/19, 164/3, 166/13, 167/20, 167/25, 167/27, 168/7, 169/11, 169/18, 170/39, 172/35, 173/27, 176/2, 178/2, 179/2, 180/11, 193/4, 193/8, 195/15, 197/18, 197/18, 199/4, 199/5, 199/27, 199/37, 200/18, 200/18, 200/34, 204/4, 205/18, 206/22, 208/33,

208/39, 210/5, 211/33, 212/31, 216/17, 216/18, 217/24, 220/22, 221/5, 222/39, 225/19, 228/39, 229/5, 229/15, 230/1, 230/20, 231/19, 232/39, 235/24, 236/22, 237/29, 239/21, 240/27, 242/21, 249/19, 249/21, 249/30, 250/1, 250/2, 252/17, 256/25, 256/26, 259/33

b.+ lärni 213/39

bundizor 197/22

bunyat esas, temel. 160/4

bunyatmax *buyat-max*

b.+ı (buyatmahı) 159/1

bur- burmak, bükmek.

b.-a 217/4

b.-at 216/13

b.-du 134/16, 145/3, 209/6, 233/31

b.-mahey 179/27,

b.-ur 195/7

b.-uyuz 156/14

bural- burulmak: *bur-al-*

b.-mım 258/11

burç

b.+nuŋ 236/6

burçax burçak. 206/34

burul- kıvrılmak, bükülmek: *bur-ul-*

b.-at 204/19, 204/21

b.-dular 159/19, 173/23

b.-ur 182/20

bur(u)n burun, önce. 142/4, 153/24, 160/1, 168/39, 170/39, 172/17, 179/14, 184/30, 188/13, 192/20, 199/7, 211/40, 212/1, 214/27, 216/14, 219/20, 230/23, 236/24, 244/5, 249/12, 265/6

b.+da 212/13, 243/36

b.+dan 133/40, 135/9, 192/6, 257/9

b.+hu 134/38, 141/16, 157/28, 162/14, 167/23, 167/27, 174/37, 177/38, 179/14, 180/33, 182/35, 201/29, 204/22, 207/18, 242/25, 244/9, 256/26

b.+su 134/23, 168/9, 174/19, 201/35, 243/27, 251/16, 257/4, 257/10, 257/24

b.+sun 154/11
b.+u (burnu) 135/6, 139/19
b.+uba (burnuba) 217/1
b.+una (burnuna) 212/17
burunhu kerät ilk kez. 153/24
burunley 189/34, 215/4
burunrax daha önce: *burun+rax* 184/21, 217/29
burundahı önceki.
b.+ley 184/27
burunhuley 189/32, 212/27, 243/28
burunhaley 253/30
buşurmax atışma: *buşur-max*
b.+nıŋ 219/16
b.+ta 179/18
buşurhan- atışmak.
b.-dı 249/8, 253/6
buşurhanmax atışma: *buşurhan-max* 211/8, 249/25
but- budamak.
b.-ar 148/19, 218/10
butax budak. 182/15, 182/28, 199/8, 221/8, 225/36
b.+ı (butahı) 205/7
b.+ın (butahın) 184/21
b.+ka 153/34
b.+lardan 146/11, 221/19
b.+ları 134/7, 159/10
b.+larında 137/8
b.+larnı 170/13, 170/23
b.+larnıŋ 159/21
butarla- parçalara ayırmak, koparmak: *butar+la-*
b.-dı 146/23
b.-dlar 242/35
b.-dılar 243/37
b.-ma! 155/25, 194/14, 249/08

b.-r 216/39

butek bk. *bütek.*159/32, 166/7, 189/8, 201/18, 222/28, 222/29, 223/2, 233/9, 240/34, 259/34, 261/20

buturla- koparmak: *butur+la-*

b.-dı 191/10

butuxamor 181/10

b.+ha 158/7

buv- bağlamak.

b.-ar 184/33

b.-du 247/20

buyrux buyruk: *buyur-ux* 132/28, 133/22, 139/21, 157/6, 169/6, 169/7, 180/19, 191/16, 199/29, 203/24, 206/25, 207/7, 241/13, 258/36, 259/16

b.+a (buyruha) 220/30

b.+u (buyruhu) 212/20, 226/15, 240/28

b.+uba (buyruhuba) 164/17, 165/25, 169/11, 199/31

b.+udan (buyruhundan) 189/6, 208/3

b.+umın (buyruhumın)242/20, 243/24

b.+umnu (buyruhumnu) 169/1, 230/25, 240/16

b.+un (buyruhun) 155/18, 166/12, 172/35, 180/20, 212/2

b.+una (buyruhuna) 172/39, 221/21, 242/30

b.+unu (buyruhunu) 261/12

b.+uya (buyruhuya) 164/36, 259/35

b.+uynu (buyruhunu) 210/36, 240/29

b.+larımnı 165/12

b.+ların 206/10

buyrux ėt- buyruk etmek. 139/21, 169/6, 169/7, 180/19, 199/29, 206/25, 241/13, 258/36, 259/16

b. ė-ti 133/21, 139/21, 180/19, 191/16, 199/29, 203/24,

buyur- buyurmak, emretmek. 206/9, 255/21

b.-am 240/15

b.-at 258/26

b.-du 139/9, 139/23, 139/36, 141/17, 141/30, 143/6, 151/12, 155/5, 159/8, 160/3, 160/5, 172/30, 172/31, 172/37, 173/9, 176/39, 179/7, 184/12, 186/18, 187/10,

189/28, 199/33, 200/6, 201/4, 201/23, 201/30, 206/31, 207/1, 207/31, 208/5, 210/23, 211/27, 212/19, 214/7, 214/11, 215/13, 220/17, 221/36, 222/14, 224/21, 226/15, 229/24, 231/6, 233/13, 233/15, 233/24, 237/37, 242/26, 242/27, 242/32, 243/28, 258/17, 261/9

b.-dum 207/22

b.-duy 259/26, 259/37, 260/2

b.-heydım 132/19

buz buz. 185/13, 185/17, 185/1

b.+ha 182/17, 184/34

b.+nuŋ 135/18

buzla- buzlamak: *buz+la-*

b.-dlar 135/6, 235/28, 248/31

b.-han 198/30

b.-masın 136/11

b.-rmın 136/9

buzlan- buzlanmak *buz+la-n-*

b.-dı 222/12

buz- bozmak.

b.-dular 211/20

b.-madı 177/28

buzux bozuk. 175/22, 242/35, 243/17, 243/36

bügül- bükülmek.

b.-dü 165/30,225/38, 226/12, 227/20, 238/11

bügün bk. *bugün.* 164/7, 168/18, 177/38, 178/37, 180/9, 181/17, 181/19, 182/38, 183/38, 184/10, 229/25, 229/38, 241/9

b.+dän 175/14, 176/18

bügünley 149/7

bülüv- *bül-üv* 147/38, 148/4, 148/29

bürält- yuvarlamak, döndürmek: bk. *büreltil-*

b.-tilär 166/14

büreltil- bk. *bürält-*: *bürelt-il-*

b.-di 190/2

bürältmäs yuvarlanmaz: *bürält-mäs*

b.+kä 257/13

bürt- burulmak.

b.-ät 209/15, 210/19

bürtüçök(g)

b.+ünä (bürtüçögünä) 252/30

bürtük tahıl, tane. 152/3, 152/4, 234/26

b.+kä 221/17

bürül- burulmak.

b.-dü 133/5, 189/23, 218/4,

b.-dülär 163/10, 201/9

b.-mä! 136/25, 140/26, 147/5

b.-ürdü 185/14

bürült- burmak, dolaştırmak: *bürül-t-*

b.- äsin 248/7

b.- ät 140/35, 250/3, 262/7

b.-key 158/25

bütek bk. *butek.* 241/14

bütün bütün. 134/22, 134/34, 138/4, 139/18, 139/23, 140/22, 144/38, 146/4, 146/14, 149/16, 153/22, 155/18, 155/20, 155/37, 159/15, 159/30, 162/33, 167/10, 167/14, 173/21, 179/23, 194/16, 198/29, 199/24, 203/7, 203/13, 208/37, 214/1, 216/30, 217/15, 221/23, 223/28, 227/5, 227/12, 232/16, 232/18, 236/28, 238/11, 239/10, 245/14, 247/22, 248/28, 249/17, 253/32, 254/24, 255/13, 260/18, 262/4

büvräk böbrek.

b.+lärin 246/31

C

cadu cadı. 237/39, 238/14, 238/18, 238/22, 238/24, 238/30

c.+lar 206/17, 206/22, 206/30, 207/4, 207/9, 208/3, 208/23, 211/24, 215/14, 222/35, 237/34

c.+larha 212/19, 215/13

c.+larnı 207/1, 222/14

c.+larnıŋ 206/7

caduvlux cadılık: *caduv+lux* 217/30

c.+un (caduvluhun) 217/29

c.+lar 217/35

caxla(e)- acele etmek. *cax+la-* 154/11

c.-heysınlar 198/8

c.-yız 203/27

c.-ma! 189/35, 238/14

c.-mayınça 166/4

c.-y

c.-ymım (caxleymım) 141/4

c.-yt (caxleyt) 219/34

can can, tin. 157/34, 158/12, 177/10, 188/10, 188/12, 195/20, 204/12, 229/25

c.+ba 162/26, 212/35, 224/30

c.+ı 158/12, 158/28, 231/9, 231/12, 231/16, 231/27, 231/29, 233/27

c.+ıba 133/33, 223/32

c.+ım 142/24, 219/17, 231/4, 233/22

c.+ıma 197/31

c.+ımdan 141/6

c.+ımnı 257/21

c.+ında 220/1

c.+ından 157/33, 235/6

c.+ıy 231/7, 233/25

c.+ıydan 140/40

c.+ıynı 131/28

c.+lardan 255/32

c.+larımızını 209/9

c.+nıŋ 166/40

cancalar 203/34

cancala

c.+sın 200/4

cancalan tılsım. 199/1, 201/2, 202/15

c.+larnı 203/29

c.+ıy 202/14

canlı canlı: *can+lı* 133/2, 158/8, 180/30, 183/29, 213/14

cansız: *can+sız* 231/5, 231/11

ceb cep.

c.+ıların 221/31, 239/11

c.+na 240/20

cehet

c.+çın 232/3

c.+ın 172/15, 184/3, 219/15, 264/7

c.+ından 168/9, 211/10

c.+ıydan 259/24

cehetsız *cehet+sız* 148/2

cehinnem cehennem.

c.+ha 141/4

cigit yiğit, delikanlı. 188/20, 204/16, 204/20, 204/22, 204/23, 204/29, 204/35, 205/8, 205/14, 205/38, 206/12, 206/21, 206/25, 206/29, 206/31, 206/37, 206/39, 207/1, 207/3, 207/6, 207/20, 207/21, 208/8, 208/13, 208/14, 208/17, 208/21, 208/22, 209/1, 209/2, 209/4, 209/15, 209/16, 209/28, 209/33, 209/35, 209/38, 210/1, 210/2, 210/5, 210/7, 210/12, 210/21, 210/25, 211/11, 211/24, 211/27, 211/31, 211/38, 212/4, 212/13, 212/15, 212/17, 212/22, 212/30, 212/31, 212/35, 212/37, 212/39, 213/4, 213/7, 213/16, 213/21, 213/25, 213/27, 213/29, 213/35, 214/18, 214/27, 214/30, 214/35, 214/38, 215/2, 215/7, 215/13, 215/17, 215/18

c.+xa 204/18, 206/5, 206/28, 207/6, 210/25, 211/22, 214/14

c.+imiz 214/14

c.+nı 204/31,207/19, 208/26, 209/40, 210/15, 210/23, 210/29, 210/39, 211/1, 211/2, 212/19, 215/17

c.+nıŋ 208/3

c.+ta 210/9

cins cins, tür.

c.+ı 159/23

c.+ından 153/36

c.+nıŋ 157/6, 199/8

comart cömert. 251/12

comartlıx cömertlik: *comart+lıx*

c.+ıba (comartlıhıba) 208/40

comartlıhyüçün cömertlik için. 240/37

Covar *ö.a.* Covar. 181/7, 183/8, 183/15, 183/20, 183/21, 183/36, 183/38, 184/2, 184/3, 184/08, 184/14, 184/25

C.+ba 183/34

C.+ha 183/16

C.+nı 182/12, 183/31

cuher değerli, kıymetli. 208/31

cuhur çukur. 161/32, 244/18

c.+da 162/17

c.+dan 161/31, 162/17, 182/24

c.+ha 162/30, 162/33, 162/36, 181/39, 194/14

c.+lar 161/5

c.+nu 194/10

cuhurçex küçük çukur, çukurcuk: *cuhur+çex*

c.+tan 134/4

cumula- kapanmak: *cumu+la-*

c.-han 248/6

curum ceza. 211/32

cuvat

c.+ba 197/21, 206/22, 249/30

cuvger cevher. bk. *cuvher*.

c.+läriy 228/14

c.+lärni 132/20, 229/32

cuvher bk. *cuvger*. 134/14, 228/1

c.+lardan 228/16

c.+lärdän 132/6

cüce cüce.

c.+nim 236/11

Ç

çaç saç. 221/4

ç.+ı 217/35, 221/04

ç.+ibäk 221/6, 221/14

ç.+ımdan 176/19

ç.+ımnı 176/20

ç.+ın 211/22

ç.+ına 219/12, 219/38

ç.+ından 221/14

ç.+ınıŋ 221/6

ç.+lardan 222/28

ç.+ları 221/5, 222/10

ç.+ların 221/6

ç.+larını 222/5

çaççex saç teli: *çaç+çex* 175/17, 175/35, 175/37, 175/38, 176/19, 176/21, 176/35, 179/4

ç.+ımnı (çaççehımnı) 175/35

ç.+ın (çaççehın) 180/13

ç.+nı 178/5

çaç- saçmak.

ç.-ma! 252/18

ç.-ın 175/15

çaçrata 222/1

çah- vurmak, çarpmak.

ç.-ar 178/25

çahır- seslenmek, bağırmak.

ç.-at 243/22

ç.-dı 153/17, 187/5, 207/13, 211/15, 255/8, 257/25

ç.-dılar 161/14, 163/11

ç.-ma! 141/17, 203/4, 243/39

çahıruvçu seslenen: *çahır-uv+çu* 211/15

çal- çarpmak, vurmak.

ç.-dı 246/10

ç.-dılar 234/23

ç.-ma! 166/31

çal- çalmak, kemane çalmak. 167/12

ç.-at 144/21, 166/21,166/22, 253/29

ç.-dı 145/1

ç.-hey 164/32

ç.-ma! 253/26

ç.-sın 164/33

çalhı 134/34

çalhı

ç+ba 226/11

çalhıçı çalgıcı: *çalhı+çı* 167/28

çalış- çalışmak.

ç.-amın 239/30

ç.-ıbız 183/35

ç.-ınca 252/22

ç.-ırlar 254/3ç.-tı 177/5, 179/13, 221/24, 242/14, 253/9, 257/4

ç.-tılar 134/25, 195/25

çalışıs çalışma: *çalış-ıs* 181/8, 253/14

çallı gri, boz, kır. 246/14, 246/33, 247/6, 248/3, 249/7

çalma sarık.

ç.+sıba 260/31

çalmax çalgılar, müzik aleti: *çal-max*

ç.+ı (çalmahı) 253/4

ç.+ın (çalmahın) 255/38

çalman çit. 134/24, 171/5, 180/7, 197/4, 220/6, 236/16, 259/30

ç.+ha 220/14

ç.+tın 197/26, 259/19

çamur çamur. 162/12, 236/23, 238/4, 238/30

ç.+ha 161/29

çançxı

ç.+lar 246/33, 254/34

çap koşturmak, koşmak. 138/28, 178/21

ç.-at 135/11, 135/19

ç.-adohon 136/24

ç.-an 161/3, 162/5, 162/24, 162/26, 163/12, 242/3, 242/7, 242/36

ç-anlar 161/16, 161/29, 161/32, 162/6, 163/4, 192/5, 192/8, 192/13

ç.-anlarha 163/1

ç-anlarnı 192/9

ç-annıŋ 242/1, 242/8, 242/18, 242/21, 242/27, 242/38, 243/6, 243/33, 243/34, 244/16, 244/20

ç.-ma! 211/33, 214/31

ç.-tı 139/26, 175/17, 177/1, 177/4, 178/10, 179/9, 179/12, 186/15, 200/5, 201/3, 214/31, 238/11, 238/27, 258/31

çapmax koşturma: *çap-max*

ç.+ın (çapmahın) 135/20

çapçax

ç.+ka 207/35

çapalan- koşuşturmak: *çap-a+la-n-*

ç.-asız 150/19

ç.-ma! 259/17

çatır çadır.

ç.+ına 227/36

çay çay. 195/33, 257/12

çebär hoş, güzel. 133/2, 133/16, 158/6, 166/38, 197/6, 210/8, 216/18, 219/11, 225/31, 232/16, 250/4, 253/4, 256/4, 256/8, 256/11, 256/16, 257/1, 257/34

çebärräk daha güze: *çebä+räk* 144/23, 163/3, 208/9

çebärlik güzellik: *çebär+lik*

ç.+tän 157/25

çeçän

ç.-dilär 134/8

çeçäçek 218/35

çeçäk(g) çiçek. 157/31, 158/21, 207/5, 207/16, 207/28, 209/26, 210/19, 212/19, 213/7, 215/3, 215/18, 217/37, 218/11, 219/1, 219/5, 219/8, 219/9, 219/11, 219/37

ç.+iyni (çeçägiyni) 219/3, 219/5

ç.+lär 134/9, 134/12, 134/32, 207/15

ç.+läribä 256/23

ç.+lärni 134/32

ç.+lärniŋ 158/22

ç.+lär 218/5

çeçäkli çiçekli: *çeçäk+li* 207/5, 208/6, 209/9, 212/21, 237/25

çegin-

ç.- ät 159/25

çek sınır.

ç.+lärinä 235/10

çek- çekmek, dayanmak.

ç.-tilär 236/25

çeläk kova.

ç.+läriŋ 139/15

ç.+lärni 139/12

çenax tabak, çanak. 256/13

ç.+ka 225/1

ç.+lar 166/8

ç.+ler 216/13

çengäş mücadele.

ç.+indä 160/6

çengäş- cenkleşmek.

ç.-mä! 144/11, 186/31

ç.-ti 144/11, 144/11

ç.-tilär 160/3

çengäşmäk savaşma: *çengäş-mäk* 143/11, 159/14, 250/9

çeray yüz, beniz, yanak. 225/3

ç.+ı 158/25, 229/29

ç.+ın 254/34

ç.+ına 155/28, 222/38

çeriv çeri, ordu. 142/5, 142/18, 153/25, 184/20, 189/9, 190/33, 201/35, 202/2, 202/11, 202/13, 210/39, 210/40, 221/33, 221/36, 222/1, 222/3, 222/12, 222/16, 223/2, 223/6, 223/7, 223/10, 223/25, 223/26

ç.+dän 202/5

ç.+i 159/39, 201/37, 202/5

ç.+lärniŋ 223/28

ç.+ in 160/1

ç.+iyniŋ 201/33

ç.+niŋ 201/39, 202/6

çeriv başçı ordu başı.

ç.b.+sı 201/39, 202/1, 202/6

ç.b.+sından 201/38

çeş- çözmek, açmak, çıkarmak.

ç.-ip 165/2

ç.-mä! 235/14

ç.-ti 136/21, 182/21, 183/26, 184/5,184/9, 227/37, 239/24

ç.-tilär 138/13

çeşin- çözülmek: *çeş-in-*

ç.-di 138/2

çeşme çeşme.

ç.+si 157/1,158/32

çetän sepet, sele. 203/2, 203/7

ç.+lärgä 221/17

çetlävüklü çatlaklı: *çetlävük+lü* 224/22

çetne-

ç.-yt 217/28

çeya vicdansız. 137/1, 157/3, 159/21, 176/33, 209/28, 245/20

çeyalıx vicdansızlık: *çeya+lıx*

ç.+tan 157/5, 259/41

çeyna- çiğnemek.

ç.-dı 155/7

ç.-v 155/7

çıbal bal, şerbet. 198/29, 198/32

çıban çıban. 208/39, 210/9, 210/10

çıbarlı alacalı. *çıbar+lı* 197/18

çıbux çubuk, asma.

ç.+ka 221/9

çıda- dayanmak, tahammül etmek.

ç.-dı 202/28

ç.-ydlar (çıdeydlar) 198/31

ç.-dıy 217/33

ç.-ar 242/9

çıdal- dayanılmak: *çıda-l-*

ç.-madı 253/10

çıdalmax dayanılma: *çıdal-max* 159/38

çıdamax dayanma: *çıda-max* 219/35

çıdav sabır: *çıda-v*

ç.+ıba 232/24, 255/14

ç.+ı 262/10

çıdavlı sabırlı: *çıday+lı* 257/8

çıdayal- dayanabilmek.

ç.-madı 172/19

çıx- çıkmak, gitmek. 162/13, 244/18

ç.-a (çıha) 215/9

ç.-at (çıhat) 136/2, 146/20, 149/9, 237/35 243/8

ç.-ıp (çıhıp)148/12, 180/3, 207/36, 224/31, 229/10

ç.-hın 224/34

ç.-kan 146/20, 212/4

ç.-kan 146/20, 212/4

ç.-key 184/14

ç.-keylar 202/2

ç.-keyt 161/25

ç.-kın 140/34, 205/38, 205/38, 212/5, 246/31, 247/18

ç.-kınça 177/13, 210/19, 234/11

ç.-ma! 131/8, 162/17, 178/35, 211/5, 214/29, 217/36, 219/21, 237/11

ç.-madı 185/19, 206/32, 220/21, 260/4

ç.-maheyt 217/25

ç.-mast 230/11

ç.-mastlar 213/32

ç.-mıt 137/4

ç.-sın 141/19

ç.-tı 137/22, 137/23, 137/33, 138/33, 140/36, 141/16, 141/24, 141/31, 153/6, 155/6, 159/31, 166/6, 168/23, 168/38, 172/19, 179/19, 184/14, 186/32, 189/23, 191/5, 199/6, 202/1, 204/16, 207/14, 212/30, 215/8, 215/12, 216/26, 216/37, 217/5, 217/39, 218/27, 220/8, 224/25, 224/25, 224/31, 224/38, 229/23, 230/3, 234/27, 240/9, 242/38, 243/38, 249/27, 249/33, 255/7

ç.-tılar 133/13, 146/16, 155/12, 182/24, 184/35, 190/20, 198/06, 204/26, 214/30, 223/28, 231/23, 243/28, 252/12, 260/12

çıxar- çıkarmak: *çıx-ar-* 179/37, 181/37, 259/4, 260/24

ç.-a (çıhara) 211/27

ç.-am (çıharam) 165/18

ç.-dlar 156/1

ç.-dı 139/6, 140/25, 141/11, 143/1, 174/31, 174/35, 176/35, 180/13, 190/13, 192/9, 199/12, 203/33, 263/7

ç.-dılar 192/8, 225/18, 226/18

ç.-han 148/22

ç.-ır 179/22

ç.-dı 180/13, 190/13

ç.-ıp (çıharıp) 155/32

çıxkaçox 173/22, 179/4, 183/16

çıxkançox 178/5

çıhış çıkış: *çıh-ış* 139/25

çılla

ç.-dlar 184/29

çınhırdax çıngırdak. bk. *çınhırdak*

ç.+ka 140/38

çınçıxmax

ç.+an (çınçıxmahan) 256/10

çınhırdak bk. *çınhırdax*

ç.+nıŋ 133/7

çınhırdaçextikt 140/20

ç.-tı 167/28

çınla(e)- çınlamak.

ç.-ar 157/17

ç.-dı 162/22

ç.-dlar 248/25

ç.-y (çınley) 237/23

ç.-yt (çınleyt) 255/37

ç.-ydohon (çınleydohon) 247/25

çınlamax çınlama: *çınla-max* 131/19, 140/30

ç.+ı (çınlamahı) 133/7

ç.+ın (çınlamahın) 140/32, 140/34, 237/13

çınlalı 236/27

çınlı gerçekçi: *çın+lı* 200/31

çıpçıçex serçecik: *çıpçı+çex* 133/35, 199/12

çıpçıx kuş, serçe. 133/37, 199/8, 199/10, 200/12, 201/12, 248/23

ç.+lar 133/18, 133/21, 133/23, 133/36, 133/39, 134/4, 134/36, 161/6, 161/12, 248/24, 253/27, 256/36

ç.+larba 133/9

ç.+lardan 133/10

ç.+larnı 133/16

ç.+larnıŋ 134/15, 162/21

ç.+nı 199/9, 199/16, 201/12

ç.+nıŋ 248/29

çıpçırıl- ortadan kaybolmak: *çıpçır-ıl-*

ç.-dı 136/24, 139/27

çırlax dere. 163/14

ç.+larba 162/20

ç.+ka 163/13

ç.+tan 186/11

çırhılmax- *çıhıl-max*

ç.+ı (çırhılmahı) 159/21

çıy çiğ, pişmemiş. 256/7

çıyballı şerbetli: *çıybal+lı* 221/7, 221/20

çıyır

ç.+ha 212/36, 251/32

çız- çizmek.

ç.-dı 158/21, 158/22, 158/27

ç.-ma! 160/5, 160/6

ç.-madlar 160/7

çızıl- çizilmek: *çız-ıl-*

ç.-madı-me 242/31

çızhır- cızırdamak.

ç.-dama 237/32

çızışla-

ç.-dı 254/35

çızışmax *çızış-max* 159/33

çibin sinek. 198/29, 236/19

ç.+gä 198/28

ç.+niŋ 256/25

çiç çiçek.

ç.+ilär 205/28

çimdä(e)- çimdiklemek.

ç.-dädi 134/17

ç.-ydohon (çimdeydohon) 257/14

ç.-yt (çimdeyt) 135/10

ç.-v 212/16

çipçä kuş yavrusu, civciv. bk. *çipçi* 205/37

ç.+lär 205/24

çipçi bk. *çipçä* 204/30

ç.+lär 205/10, 205/14, 205/21

ç.+lärde 206/3

ç.+lärni 204/36, 205/8, 248/19

çirik çürük. 159/9

çirim derin uyku. 159/4, 162/18, 182/20, 202/24, 220/16, 245/9, 248/4, 248/22, 249/6

çirimgäçök 260/29

çiri çürümek.

ç.-rsiz 186/22

çirki sivri sinek.

ç.+lär 248/25

çiya vişne. 203/7, 203/9, 203/10, 206/27, 212/36, 213/1, 213/6, 214/32, 214/34, 214/35, 214/36, 214/38

ç.+lär 212/30, 212/38, 213/38, 253/25

ç.+ lärdän 213/4

ç.+lärni 213/34, 213/36

çoharax pınar, kaynak suyu. 171/4, 171/10, 177/18, 177/24, 226/12

ç.+ı (çoharahı) 170/1

ç.+ına (çoharıına) 225/35

ç.+ka 170/20,225/38, 226/7, 226/10, 226/12

ç.+lar 134/14

ç.+lardan 134/33

ç.+larnıŋ 134/14

ç.+tan 171/1, 171/18, 225/36

çoharıx

ç.+tan 256/7

çom- dalmak, suya batmak. *bk çubun*

ç.-a 190/12

ç.-at 144/20,212/28

ç.-du 138/02, 159/33, 207/36, 243/20

ç.-dular 209/12, 209/12, 234/22

ç.-ma! 182/26

çomun yıkanmak: *çom-un-*

ç.-adlar 263/3

çorax pınar, çeşme.

ç.+tan 226/2

çörgä sarmak.

ç.+gän 142/6

çox çok. 140/13, 144/5, 144/37, 144/37, 159/6, 164/8, 171/4, 179/15, 180/32, 201/18, 206/23, 216/18, 217/17, 218/14, 233/14, 242/3, 253/25, 255/35

çoxmar büyü, sihir. 143/14

ç.+ba 143/15

ç.+dan 142/5

ç.+ıyızını 142/16

çoz- yükselmek.

ç.-adlar 215/21

ç.-adohon 261/13

ç.-at 144/22, 144/23, 167/5

ç.-du 133/27, 133/35, 197/23, 254/31

ç.-dular 134/37, 161/6, 197/27, 236/26

ç.-ma! 135/23, 197/11, 262/5

çozmax ilahi: *çoz-max* 131/16

ç.+ı (çozmahı) 134/15

ç.+ıba (çozmahıba) 145/2

ç.+ında (çozmahında) 253/27

ç.+lar 221/26

ç.+tan 250/4

çök- kıvrılmak, eğilmek.

ç.-tü 214/33, 255/18

ç.-tülär 203/28

çöläk kova. 162/28, 162/29, 195/4

ç.+lärni 163/4

çölmäk çömlek. 198/10

ç.+lär 198/13

ç.+lärin 238/16

ç.+lärni 198/11, 236/26, 236/33, 237/8

çölmäkçi çömlekçi: *çölmäk+çi* 236/17, 236/21, 236/26, 236/31,237/5, 237/28, 237/33

ç.+dä 236/24

ç.+dädä 236/15

ç.+gä 236/14

ç.+niŋ 237/6, 237/22, 237/30, 238/27

çölmäkçi ata çömlekçi baba. 237/33

çöplä- toplamak: *çöp+lä-*

ç.-gän

çöplän- toplanmak: *çöplä-n-*

ç.-dilär 197/9

çörgä- dolamak.

ç.-gän 143/7

çubun bk. *çom.*

ç.-hunça 150/12

çulha- dolamak, sarmak.

ç.-dı 188/7

çuv 140/30, 165/1, 166/30, 167/25, 221/27, 248/14, 249/21, 249/25

ç.+ba 199/30, 201/24

ç.+dan 138/20

ç.+undan 249/7

çuvla(e) çağlamak: *çuv+la-*

ç.-dlar 134/14

ç.-dı 159/10, 179/23, 195/20

ç.-eysın (çuvleysın) 248/7

ç.-leyt (çuvleyt) 204/19, 212/30, 255/1

çuvlan bağırınmak: *çuvla-n-*

ç.-dı 250/10

çuvlu *çuv+lu* 162/20

çüpräçek küçük bez parçası: *çüpräk+çek* 199/12, 199/18, 200/3,200/5, 202/26, 203/27, 203/28

ç.+bä 186/6, 199/14

ç.+ni 199/17

ç.+kä 188/7,

çüpräçeksiz bezsiz: *çüprä+çek+siz* 200/7, 201/6

çüpräk bez parçası. 186/14, 199/33, 246/30

ç.+lärbä 234/20

ç.+lärni 234/10, 234/33, 235/4

ç.+ni 187/2

çüv- atmak.

ç.-gün 237/21

çüvrä çevre. 134/12, 135/17, 148/5, 153/32, 155/36, 163/1, 175/7, 176/10, 178/17, 182/27, 183/17, 194/6, 198/30, 203/28, 209/13, 212/30, 216/35, 220/29, 221/22, 222/1, 227/18, 232/24, 233/4, 237/12, 240/12, 243/11, 248/18, 248/24

çüvürül- çevirilmek: *çüvür-ül-*

ç.-ät 221/9

ç.-dü 134/3, 134/24, 144/13, 148/7, 163/13, 175/4, 175/26, 185/20, 198/20, 198/28, 207/35, 207/36, 231/31

ç.-dülär 134/07

ç.-üp 185/13

D

da ve. bk. *de*. 131/3, 131/6, 131/9, 131/13, 131/16, 131/18, 131/20, 131/25, 131/34, 131/36, 131/38, 132/7, 132/8, 132/9, 132/13, 132/17, 132/21, 132/30, 132/35, 132/37, 133/1, 133/4, 133/5, 133/8, 133/11, 133/15, 133/22, 133/26, 133/32, 133/33, 133/34, 133/35, 133/37, 133/38, 133/40, 134/1, 134/3, 134/5, 134/6, 134/8, 134/9, 134/11, 134/16, 134/19, 134/21, 134/26, 134/27, 134/29, 134/30, 134/31, 134/34, 134/35, 134/36, 134/37, 134/38, 135/6, 135/7, 135/12, 135/22, 135/24, 135/26, 135/27, 135/33, 136/16, 136/20, 136/21, 136/23, 136/28, 136/29, 137/4, 137/5, 137/11, 137/16, 137/19, 137/22, 137/23, 137/26, 137/27, 137/29, 137/30, 137/31, 137/32, 137/33, 137/35, 137/37, 138/1, 138/2, 138/4, 138/5, 138/6, 138/8, 138/9, 138/12, 138/13, 138/14, 138/15, 138/16, 138/19, 138/20, 138/20, 138/22, 138/24, 138/25, 138/26, 138/30, 138/33, 138/34, 138/38, 138/40, 139/2, 139/4, 139/6, 139/8, 139/10, 139/13, 139/15, 139/18, 139/22, 139/26, 139/27, 139/29, 139/36, 139/37, 139/40, 140/1, 140/6, 140/9, 140/11, 140/12, 140/13, 140/15, 140/16, 140/17, 140/19, 140/20, 140/22, 140/23, 140/26, 140/26, 140/27, 140/30, 140/31, 140/36, 140/37, 140/40, 141/1, 141/2, 141/5, 141/8, 141/9, 141/11, 141/15, 141/16, 141/20, 141/24, 141/26, 141/28, 141/29, 141/31, 141/33, 141/36, 141/37, 142/6, 142/8, 142/19, 142/20, 142/23, 142/26, 142/27, 142/29, 142/31, 142/35, 142/35, 142/36, 143/2, 143/3, 143/4, 143/9, 143/12, 143/15, 144/1, 144/8, 144/12, 144/15, 144/20, 144/20, 144/21, 144/22, 144/26, 144/27, 144/31, 144/35, 144/38, 145/4, 145/5, 145/7, 146/4, 146/8, 146/10, 146/12, 146/14, 146/17, 146/21, 147/1, 147/6, 147/7, 147/16, 147/17, 147/18, 147/21, 147/22, 147/27, 147/33, 147/35, 147/37, 147/38, 148/4, 148/7, 148/10, 148/13, 148/18, 148/19, 148/23, 148/25, 148/27, 148/28, 148/29, 148/32, 148/34, 148/36, 148/37, 148/39, 149/1, 149/2, 149/4, 149/6, 149/8, 149/9, 150/1, 150/4, 150/5, 150/10, 150/12, 151/1, 151/3, 151/4, 151/5, 151/6, 151/7, 151/11, 151/14, 152/1, 152/6, 152/21, 152/24, 153/1, 153/13, 153/14, 153/17, 153/19, 153/22, 153/23, 153/26, 153/30, 153/33, 153/38, 154/6, 154/8, 154/13, 155/4, 155/6, 155/12, 155/13, 155/14, 155/16, 155/18, 155/20, 155/23, 155/24, 155/25, 155/29, 155/30, 155/32, 155/36, 155/37, 156/1, 156/2, 156/5, 156/8, 156/10, 156/13, 156/14, 157/3, 157/9, 157/12, 157/14, 157/21, 157/22, 157/25, 157/28, 157/32, 157/34, 157/35, 157/39, 158/6, 158/9, 158/20, 158/21, 158/23, 158/25,

158/27, 158/29, 158/30, 158/32, 158/32, 158/34, 158/35, 158/36, 159/5, 159/6, 159/7, 159/10, 159/11, 159/15, 159/16, 159/17, 159/20, 159/21, 159/22, 159/26, 159/28, 159/30, 159/31, 159/32, 159/34, 159/37, 159/39, 160/1, 161/4, 161/5, 161/7, 161/19, 161/25, 161/28, 161/29, 161/38, 162/1, 162/3, 162/6, 162/11, 162/13, 162/15, 162/17, 162/19, 162/22, 162/24, 162/26, 162/30, 162/31, 162/33, 163/1, 163/5, 163/7, 163/13, 164/9, 164/10, 164/11, 164/18, 164/21, 164/28, 164/32, 164/34, 164/35, 164/38, 165/3, 165/7, 165/26, 165/28, 165/30, 165/32, 165/33, 165/34, 165/35, 165/37, 165/37, 166/6, 166/9, 166/10, 166/11, 166/12, 166/14, 166/18, 166/20, 166/30, 166/31, 166/35, 166/35, 166/38, 166/39, 167/1, 167/10, 167/11, 167/16, 167/25, 167/28, 167/35, 167/36, 167/37, 167/39, 168/2, 168/4, 168/10, 168/12, 168/14, 168/17, 168/22, 168/23, 168/25, 168/33, 168/34, 168/36, 168/38, 168/39, 169/1, 169/11, 169/15, 169/16, 169/21, 169/21, 170/3, 170/5, 170/7, 170/11, 170/14, 170/16, 170/19, 170/21, 170/23, 170/24, 170/27, 170/28, 170/29, 170/33, 170/34, 171/4, 171/5, 171/12, 171/13, 171/17, 172/4, 172/5, 172/14, 172/16, 172/19, 172/31, 172/33, 172/35, 172/37, 172/38, 172/39, 173/1, 173/3, 173/4, 173/5, 173/12, 173/17, 173/19, 173/20, 173/21, 173/22, 174/1, 174/4, 174/7, 174/8, 174/10, 174/11, 174/13, 174/14, 174/21, 174/22, 174/24, 174/28, 174/30, 174/30, 174/32, 174/35, 174/36, 174/38, 175/2, 175/3, 175/6, 175/8, 175/15, 175/17, 175/19, 175/20, 175/23, 175/24, 175/25, 175/27, 175/28, 175/29, 175/35, 175/37, 176/1, 176/7, 176/8, 176/9, 176/10, 176/11, 176/17, 176/19, 176/20, 176/21, 176/28, 176/29, 176/32, 176/35, 177/1, 177/2, 177/6, 177/10, 177/13, 177/22, 177/23, 177/25, 177/29, 177/35, 177/37, 178/4, 178/6, 178/9, 178/10, 178/11, 178/18, 178/20, 178/21, 178/22, 178/27, 178/28, 178/30, 178/35, 178/36, 178/39, 179/3, 179/5, 179/9, 179/10, 179/14, 179/16, 179/19, 179/25, 179/29, 179/30, 179/32, 179/36, 179/38, 179/39, 18/31, 180/1, 180/3, 180/7, 180/13, 180/14, 180/15, 180/18, 180/22, 180/23, 180/26, 180/28, 180/29, 180/32, 180/34, 180/35, 180/35, 181/1, 181/3, 181/6, 181/8, 181/14, 181/22, 181/22, 181/32, 181/33, 181/34, 181/36, 181/38, 182/2, 182/3, 182/5, 182/15, 182/17, 182/20, 182/21, 182/24, 182/28, 182/29, 182/33, 183/1, 183/3, 183/5, 183/9, 183/10, 183/12, 183/19, 183/21, 183/23, 183/26, 183/27, 183/28, 183/30, 183/33, 183/34, 183/36, 183/37, 184/3, 184/5, 184/6, 184/13, 184/14, 184/17, 184/22, 184/26, 184/29, 184/30, 184/32, 184/32, 184/33, 184/34, 184/36, 185/2, 185/5, 185/6, 185/7, 185/8, 185/9, 185/10, 185/11, 185/13, 185/17, 185/18, 185/23, 185/24, 186/4, 186/10, 186/15, 186/17, 186/18, 186/19,

186/29, 186/32, 186/34, 187/2, 187/5, 187/10, 188/6, 188/7, 188/9, 188/12, 188/14, 188/15, 188/18, 188/19, 188/20, 188/21, 188/24, 189/5, 189/20, 189/23, 189/23, 189/29, 189/30, 189/32, 189/33, 190/1, 190/3, 190/5, 190/7, 190/8, 190/9, 190/10, 190/12, 190/13, 190/15, 190/20, 190/22, 190/24, 190/28, 190/29, 190/32, 190/35, 190/36, 190/38, 191/1, 191/3, 191/5, 191/6, 191/7, 191/10, 191/12, 191/15, 191/18, 191/20, 191/22, 192/3, 192/6, 192/9, 192/13, 192/14, 192/15, 192/16, 192/24, 192/25, 192/27, 193/3, 193/8, 193/11, 193/19, 193/20, 194/1, 194/3, 194/14, 194/16, 194/18, 194/19, 194/20, 194/21, 195/8, 195/13, 195/14, 195/16, 195/17, 195/18, 195/20, 195/21, 195/27, 195/29, 195/31, 195/32, 195/34, 195/35, 197/4, 197/6, 197/7, 197/11, 197/22, 197/24, 197/26, 197/29, 197/34, 197/35, 198/3, 198/4, 198/6, 198/7, 198/13, 198/18, 198/20, 198/25, 198/27, 198/30, 198/31, 199/4, 199/6, 199/7, 199/9, 199/12, 199/14, 199/16, 199/17, 199/18, 199/19, 199/22, 199/23, 199/24, 199/27, 199/29, 199/31, 199/33, 199/34, 199/35, 200/3, 200/5, 200/6, 200/7, 200/10, 200/11, 200/14, 200/16, 200/18, 200/19, 200/21, 200/23, 200/24, 200/25, 200/26, 200/32, 200/35, 200/36, 201/1, 201/3, 201/4, 201/6, 201/7, 201/8, 201/12, 201/17, 201/19, 201/21, 201/23, 201/24, 201/25, 201/31, 201/35, 202/1, 202/4, 202/9, 202/11, 202/12, 202/18, 202/22, 202/23, 202/24, 202/26, 202/27, 202/30, 202/31, 202/32, 202/39, 203/2, 203/3, 203/6, 203/9, 203/10, 203/15, 203/17, 203/24, 203/27, 203/28, 203/29, 203/30, 203/32, 203/33, 203/36, 203/37, 203/38, 204/5, 204/7, 204/10, 204/15, 204/16, 204/19, 204/21, 204/22, 204/26, 204/31, 204/36, 205/3, 205/8, 205/11, 205/13, 205/15, 205/16, 205/21, 205/29, 206/5, 206/12, 206/13, 206/15, 206/17, 206/18, 206/23, 206/26, 206/27, 206/28, 206/31, 206/32, 206/34, 206/36, 207/1, 207/7, 207/8, 207/9, 207/10, 207/13, 207/18, 207/23, 207/29, 207/32, 207/34, 207/36, 207/37, 208/8, 208/10, 208/13, 208/16, 208/17, 208/23, 208/24, 208/26, 208/28, 208/29, 208/32, 208/34, 208/34, 208/39, 209/4, 209/6, 209/9, 209/12, 209/13, 209/16, 209/22, 209/25, 209/30, 209/33, 209/35, 209/36, 209/40, 210/05, 210/08, 210/10, 210/11, 210/12, 210/16, 210/18, 210/19, 210/23, 210/25, 210/37, 210/39, 211/2, 211/3, 211/4, 211/5, 211/6, 211/9, 211/10, 211/15, 211/16, 211/19, 211/20, 211/22, 211/27, 211/31, 211/33, 211/36, 212/9, 212/11, 212/13, 212/14, 212/16, 212/18, 212/22, 212/26, 212/27, 212/31, 212/39, 213/1, 213/6, 213/7, 213/11, 213/20, 213/24, 213/26, 213/32, 213/37, 213/40, 213/40, 214/1, 214/7, 214/10, 214/12, 214/14, 214/16, 214/19, 214/22, 214/27, 214/30, 214/31, 214/33, 215/8, 215/13, 215/15, 215/20, 215/21, 215/22, 216/4, 216/5, 216/8, 216/9,

216/10, 216/12, 216/14, 216/14, 216/16, 216/21, 216/25, 216/31, 216/33, 216/36, 216/37, 216/38, 216/39, 217/2, 217/4, 217/5, 217/19, 217/20, 217/24, 217/26, 217/28, 217/33, 217/35, 217/36, 217/37, 218/3, 218/4, 218/6, 218/11, 218/13, 218/16, 218/20, 218/22, 218/23, 218/25, 218/27, 219/8, 219/9, 219/12, 219/13, 219/14, 219/16, 219/18, 219/19, 219/21, 219/26, 219/32, 219/38, 220/3, 220/4, 220/8, 220/9, 220/12, 220/13, 220/15, 220/16, 220/18, 220/21, 220/24, 220/25, 220/28, 220/31, 221/13, 221/14, 221/22, 221/28, 221/29, 221/30, 221/33, 221/35, 221/38, 221/39, 222/1, 222/2, 222/4, 222/7, 222/15, 222/24, 222/26, 222/32, 222/33, 222/34, 222/38, 2220/14, 223/7, 223/8, 223/11, 223/16, 223/18, 223/20, 223/22, 223/26, 223/28, 223/29, 223/32, 224/5, 224/6, 224/11, 224/15, 224/16, 224/18, 224/19, 224/21, 224/23, 224/27, 224/28, 224/30, 224/31, 224/33, 224/35, 224/36, 225/1, 225/3, 225/7, 225/8, 225/9, 225/12, 225/15, 225/16, 225/18, 225/19, 225/24, 225/26, 225/28, 225/29, 225/34, 225/36, 225/38, 225/40, 226/2, 226/3, 226/8, 226/11, 226/13, 226/14, 226/15, 226/16, 226/19, 226/21, 226/23, 226/24, 226/27, 227/3, 227/4, 227/5, 227/11, 227/16, 227/20, 227/21, 227/23, 227/26, 227/30, 227/32, 227/36, 227/37, 227/38, 227/39, 228/7, 228/10, 228/12, 228/15, 228/17, 228/18, 228/22, 228/25, 228/27, 228/30, 228/35, 228/37, 228/38, 228/39, 229/1, 229/5, 229/6, 229/7, 229/11, 229/12, 229/14, 229/18, 229/20, 229/22, 229/25, 229/27, 229/28, 229/33, 229/35, 229/37, 230/1, 230/10, 230/11, 230/12, 230/15, 230/16, 230/17, 230/20, 230/23, 230/27, 231/3, 231/6, 231/7, 231/9, 231/10, 231/12, 231/15, 231/16, 231/18, 231/19, 231/22, 231/23, 231/27, 231/28, 231/29, 231/30, 231/33, 231/35, 231/36, 231/38, 231/39, 232/1, 232/6, 232/7, 232/9, 232/12, 232/13, 232/20, 232/25, 232/27, 232/28, 232/35, 232/38, 233/5, 233/6, 233/7, 233/16, 233/19, 233/21, 233/24, 233/27, 233/28, 233/30, 233/31, 233/33, 234/11, 234/12, 234/18, 234/21, 234/23, 234/26, 234/27, 234/28, 234/30, 234/31, 234/34, 235/5, 235/8, 235/13, 235/16, 235/17, 235/23, 235/29, 235/32, 235/36, 235/38, 236/5, 236/6, 236/8, 236/10, 236/13, 236/14, 236/21, 236/23, 236/24, 236/25, 236/30, 236/32, 236/34, 236/36, 237/1, 237/2, 237/4, 237/6, 237/8, 237/10, 237/13, 237/19, 237/22, 237/26, 237/29, 237/31, 237/35, 238/3, 238/7, 238/11, 238/14, 238/16, 238/17, 238/20, 238/21, 238/25, 238/27, 239/1, 239/4, 239/5, 239/7, 239/9, 239/10, 239/24, 239/29, 239/32, 239/33, 240/4, 240/7, 240/9, 240/11, 240/13, 240/20, 240/22, 240/24, 240/28, 240/30, 240/31, 240/37, 241/1, 241/5, 241/8, 241/9, 241/12, 241/13, 242/5, 242/6, 242/7, 242/8, 242/10, 242/13, 242/15, 242/18, 242/21, 242/23,

242/25, 242/28, 242/29, 242/31, 242/34, 242/36, 242/38, 243/7, 243/13, 243/17, 243/18, 243/20, 243/22, 243/22, 243/31, 243/35, 243/37, 243/38, 244/7, 244/10, 244/16, 244/16, 244/17, 244/20, 244/22, 245/4, 245/5, 245/8, 245/10, 245/13, 245/14, 245/15, 245/16, 245/20, 246/7, 246/13, 246/15, 246/17, 246/21, 246/24, 246/33, 246/33, 246/36, 247/3, 247/13, 247/15, 247/19, 247/21, 247/23, 248/5, 248/6, 248/8, 248/13, 248/14, 248/17, 248/26, 248/32, 248/34, 249/4, 249/6, 249/7, 249/8, 249/10, 249/22, 249/23, 249/25, 250/3, 250/6, 250/9, 250/12, 251/4, 251/5, 251/9, 251/10, 251/11, 251/13, 251/15, 251/27, 251/30, 251/31, 252/3, 252/5, 252/6, 252/8, 252/12, 252/13, 252/19, 252/21, 252/22, 252/25, 252/29, 252/36, 253/7, 253/8, 253/11, 253/14, 253/16, 253/20, 253/22, 253/26, 253/29, 253/31, 253/33, 253/34, 254/1, 254/3, 254/4, 254/5, 254/7, 254/9, 254/15, 254/17, 254/22, 254/25, 254/26, 254/28, 254/29, 254/30, 254/32, 254/33, 254/34, 254/35, 255/3, 255/6, 255/7, 255/8, 255/12, 255/13, 255/14, 255/15, 255/23, 255/25, 255/27, 255/32, 256/6, 256/12, 256/13, 256/14, 256/18, 256/19, 256/21, 256/24, 256/26, 256/28, 256/29, 256/32, 256/33, 256/34, 256/38, 257/6, 257/9, 257/10, 257/16, 257/17, 257/20, 257/21, 257/25, 257/29, 258/1, 258/4, 258/5, 258/9, 258/10, 258/15, 258/17, 258/23, 258/27, 258/30, 258/31, 258/38, 259/2, 259/7, 259/8, 259/17, 259/18, 259/20, 259/27, 259/30, 260/4, 260/5, 260/7, 260/9, 260/13, 260/14, 260/16, 260/18, 260/24, 260/26, 260/27, 260/29, 260/31, 260/33, 260/39, 261/1, 261/9, 261/10, 261/11, 261/12, 261/13, 261/21, 261/24, 261/26, 261/35, 262/4, 262/10, 262/12, 262/14, 262/15, 262/17, 263/4, 263/7, 263/8, 264/3, 264/5, 264/6, 265/7, 265/10, 265/20, 265/22

dahı da, de, dahi, keza: 137/10, 138/32, 139/14, 139/16, 141/32, 144/22, 148/8, 153/9, 157/7, 157/15, 157/25, 157/26, 159/6, 162/11, 166/32, 167/14, 177/36, 190/33, 195/29, 198/21, 198/22, 200/18, 201/33, 206/34, 207/15, 208/33, 210/16, 211/16, 214/10, 216/38, 217/37, 227/12, 235/25, 236/11, 239/9, 239/10, 242/9, 248/3, 248/28, 248/29, 248/30, 250/7, 252/30, 253/19, 254/17, 255/7, 256/32, 258/39

dakka dakika: 134/8, 171/9, 224/32

d.+da 133/24, 134/1, 197/30, 223/18, 238/9

d.+dan 148/27, 148/32, 175/34, 176/20, 179/35, 190/30, 206/26, 211/24, 212/20, 212/32, 221/04, 223/27

dakkaçex dakikacık, kısa süre: *dakka+çex* 175/27

d.+ka 135/27, 174/22, 216/16

d.+te 231/29

darya derya, okyanus.

d.+da 153/28

d.+ha 194/22

d.+lar 178/18, 223/9

d.+larha 201/9

d.+nıŋ 153/38, 194/19

de bk. *da.* 131/16, 137/17, 144/10, 144/27, 144/30, 144/32, 144/33, 144/37, 145/1, 149/14, 150/22, 152/22, 153/9, 155/29, 157/3, 157/8, 158/12, 158/18, 162/8, 162/33, 163/12, 168/20, 170/38, 174/32, 175/27, 176/9, 177/23, 177/36, 178/4, 179/2, 179/26, 180/11, 180/25, 182/6, 182/7, 182/20, 185/4, 186/7, 186/27, 188/10, 190/4, 195/13, 197/16, 198/27, 200/28, 201/5, 201/7, 201/22, 201/32, 202/40, 203/17, 205/21, 207/4, 207/28, 209/14, 209/32, 211/30, 212/1, 212/7, 212/22, 212/28, 213/13, 213/30, 214/10, 214/13, 214/14, 215/11, 215/20, 215/21, 216/10, 216/19, 216/30, 217/18, 218/34, 219/20, 220/3, 231/21, 233/12, 235/12, 238/16, 238/23, 238/25, 239/17, 239/28, 241/6, 248/34, 255/23, 257/6

de- demek.

d.-yin 133/2, 140/9, 144/32, 147/36, 149/15, 158/23, 158/31, 158/32, 158/34, 163/12, 169/17, 171/11, 173/27, 181/14, 220/21, 232/16, 238/29, 248/31, 252/23, 258/8

debexa kurban.

d.+larnıŋ 157/11

debexa etil- kurban edilmek. *debexa ėt-il*

d.ė.-mä! 185/22

degärli değerli: *değer+li* 180/4

Deläre *ö.a.* Deläre**.** 157/24, 157/26, 157/31, 157/32

D.+ niŋ 158/35

derbayt 249/4

derä dere. 135/5, 156/3, 161/31, 172/9, 209/26, 211/17, 222/30, 228/37, 229/30, 246/25, 252/30

diryak 194/18, 252/11, 252/15, 252/17, 252/20, 252/24, 252/32, 252/35, 252/36

d.+ba 202/20

Diykanbay *ö.a.* Diykanbay. 153/1, 153/4, 153/9, 153/13, 153/16, 153/22, 153/29, 153/34, 154/9, 154/14

D.+ha 153/22

D.+nıŋ 154/8

diyin sincap. 198/7, 198/11, 198/15, 198/19, 198/25

d.+gä 198/21

d.+lärni 146/5

dolap dolap.

d.+larnı 211/19

dost dost. 131/3, 131/5, 150/05, 185/22

d.+lar 150/10, 150/13, 182/1, 182/20, 182/22, 182/24, 182/29, 182/32, 184/16, 184/19

d.+larha 184/12, 184/22

d.+ları 150/1, 150/18

d.+larına 150/11, 168/4, 255/21, 255/27

d.+larnı 235/10, 256/22

d.+larnıŋ 150/12

d.+u 131/8, 154/8, 185/22, 212/23

d.+uba 154/14, 164/25

d.+um 131/11, 131/15, 131/30, 185/15, 185/15, 206/15, 252/32, 254/19

d.+una 164/27, 181/22, 181/30, 185/11, 228/34

d.+uya 181/18

dostlaş- (birbirini) dost edinmek. *dost+la-ş-*

d.-tılar 181/3, 242/17

dostluk dostluk: *dost+luk* 181/5, 185/25

d.+ta 180/20, 180/35, 185/24, 193/20, 236/25

d.+tan 185/25

dört dört. 137/4, 142/23, 151/18, 164/11, 186/3, 203/9, 208/10, 209/27, 209/28, 242/6, 255/27, 257/10

dörtär dörder. 203/10, 203/10

dörtünçü dördüncü: *dört+ünçü* 162/8, 174/23, 184/32, 256/36

d.+gä 162/36, 230/27

d.+ nü 148/21

d.+sü 174/31

d.+sündän 132/30

dörtöv dördü birden dörder.186/22

d.+gä 187/11

dörtövçü

d.+gä 132/9

duhuruh

d.+u 232/38

duhrula(e)- doğrulamak, onaylamak. *duhru+la-*

d.-y (duhruley) 188/13

duhurlux(h) 236/3

d.+umnu 132/34

dünya dünya. bk. *dünya*. 133/3, 144/37, 146/18, 146/20, 158/15, 161/6, 161/14, 165/3, 170/7, 172/22, 179/32, 181/39, 194/11, 198/25, 216/18, 217/17, 232/24, 236/3, 251/27, 256/6

d.+ba 194/11

d.+da 154/6, 163/12, 165/12, 185/25, 197/7, 197/15, 204/6, 216/18, 227/5, 227/6

d.+dan 194/8, 210/26, 211/14, 221/34, 240/4

d.+ha 133/31, 144/5, 157/32, 172/35, 198/24, 202/27, 207/17, 255/30, 255/31, 255/34

d.+nı 144/7, 147/6, 153/25, 194/15, 203/38, 222/21

d.+nıŋ 134/28, 150/6, 153/35, 206/17, 221/27, 261/37

d.+sı 160/4, 214/4

d.+sıba 144/38

d.+sında 227/10

dünya bk. *dunya*. 197/35

dünyale-

d.-y 250/13

dur- ayakta durmak, dur.

d.-du237/27

durusla doğrulamak: *durus+la-*

d.-dı 224/19

d.-yt (durustleyt) 147/32, 167/4

duşman düşman. bk. *düşman.* 202/5

d.+ımız 205/6

d.+larnı 202/2

d.+larnıŋ 143/15

d.+nı 202/4

duvar duvar.

d.+dan 200/29

dünya bk. *dunya*.

d.+nı 136/31, 141/17

d.+nıŋ 132/5

düşman bk. *duşman*. 201/39

d.+lar 142/24

d.+larımızny 201/33

d.+larnı 201/37

d.+larnıŋ 143/5

E

efendi efendi. 261/3

eköv ikisi birden.

e.+gä 186/9

esä ise. 204/35

eşik kapı. 165/3

et- etmek, yapmak.

e.-ti 240/22, 265/8

ė ünlem, hey. 152/13, 186/22, 254/11

ė- imek, ek eylem.

ė.-di 131/4, 131/6, 132/11, 133/23, 134/10, 134/26, 134/30, 135/5, 136/30, 136/31, 136/35, 137/9, 138/36, 139/17, 139/18, 139/30, 139/32, 142/4, 142/5, 142/6, 142/7, 142/10, 142/13, 144/5, 144/13, 146/12, 147/8, 150/3, 150/4, 151/3, 153/4, 153/7, 154/3, 155/14, 155/32, 156/1, 157/3, 157/4, 157/5, 157/10, 157/13, 157/15, 157/28, 158/4, 158/6, 158/7, 158/8, 158/18, 158/29, 159/5, 160/4, 160/8, 161/4, 161/6, 161/7, 161/9, 161/17, 162/9, 162/13, 162/14, 162/25, 162/37, 164/3, 164/4, 170/7, 170/18, 170/21, 170/39, 171/10, 171/14, 172/3, 172/4, 173/10, 174/3, 174/14,

175/2, 175/38, 177/8, 177/26, 178/17, 179/36, 180/7, 180/11, 181/3, 181/11, 181/37, 181/39, 182/6, 182/20, 184/24, 184/36, 185/21, 185/25, 186/3, 186/4, 186/13, 186/14, 186/18, 188/4, 188/5, 189/3, 193/12, 194/21, 195/9, 195/20, 195/21, 195/31, 195/34, 195/35, 199/4, 199/5, 199/9, 199/20, 200/19, 200/32, 200/32, 201/5, 201/8, 202/5, 204/4, 204/5, 204/6, 204/17, 207/9, 208/38, 208/40, 209/27, 210/8, 210/10, 211/22, 212/4, 212/32, 213/13, 214/5, 216/3, 216/4, 216/5, 216/16, 216/17, 216/18, 216/29, 216/30, 216/31, 216/32, 216/35, 216/36, 217/35, 218/12, 218/13, 218/29, 219/35, 220/7, 220/22, 221/3, 221/11, 221/24, 221/31, 222/24, 222/31, 223/9, 223/15, 223/16, 223/17, 223/18, 223/28, 223/33, 224/4, 224/29, 225/37, 226/16, 227/4, 227/24, 228/1, 229/6, 229/13, 229/25, 229/31, 230/23, 231/36, 232/13, 232/14, 232/23, 233/1, 233/16, 233/17, 234/3, 234/16, 235/20, 236/3, 236/7, 236/26, 236/30, 237/2, 237/18, 237/31, 238/20, 238/26, 239/4, 240/11, 240/11, 240/17, 241/7, 242/6, 242/9, 242/11, 242/12, 242/13, 242/14, 242/24, 244/16, 244/22, 245/3, 246/9, 246/17, 248/3, 248/28, 248/30, 249/4, 250/11, 250/12, 251/20, 252/3, 252/29, 253/23, 253/24, 253/25, 255/35, 256/3, 256/10, 256/18, 256/20, 257/12, 257/17, 257/19, 258/6, 258/7, 258/8, 259/5, 259/8, 259/31, 260/21, 260/29, 261/28

ė-dik 234/4

ė.-dilär 131/3

ė.-dim 153/35, 158/16, 216/5, 218/20, 234/5, 236/3

ė.-diy 147/29

ė.-diyiz 166/7

ė.-dlar 133/40, 134/32, 258/5

ė.-dlär 131/3, 131/5, 131/17, 133/11, 133/12, 133/39, 134/1, 134/11, 134/13, 134/31, 134/34, 134/38, 136/27, 141/22, 141/32, 146/12, 146/22, 151/11, 151/12, 156/10, 157/18, 161/4, 161/5, 161/6, 161/8, 162/13, 162/15, 162/15, 162/37, 165/26, 181/12, 184/20, 184/29, 184/36, 186/5, 186/12, 188/4, 191/10, 195/3, 195/6, 195/7, 195/19, 195/20, 195/20, 199/22, 201/20, 201/37, 202/36, 204/4, 216/4, 218/5, 218/7, 221/7, 221/23, 221/26, 221/29, 221/30, 221/31 223/11, 223/12, 224/5, 227/16, 230/13, 232/11, 232/12, 232/13, 233/17, 233/18, 233/18, 234/4, 234/9, 235/6, 236/8, 236/29, 237/9, 237/12, 242/9, 242/10, 243/7, 245/4, 252/6, 253/5, 253/28, 256/6, 265/18

ėçki keçi. 138/1, 192/13, 246/5, 246/7, 246/13

ė.+lärdä 246/9

ė.+lärni 192/14, 246/13

ė.+ni 137/24, 137/24, 137/31, 137/32, 137/34, 192/15

ė.+sin 138/4

ėėė düşünme nidası. 243/09

ėfende efendi. bk. *ėfendä, ėfendi* tıydı ėfendeniŋ katını şeklinde geçiyor hocam. geçiyor.

ė.+niŋ 261/32

ėfendä bk. *ėfende, ėfendi*

ė.+gä 262/11

ėfendi bk. *ėfende, ėfendä* 261/6, 261/13, 261/15, 261/21, 261/23, 261/30, 261/34, 261/35, 262/1, 262/4, 262/5, 262/9, 262/11, 262/15

ė.+gä 261/9

ėgä iken.

ė.+ nindä 134/38, 174/5, 239/3, 258/3

ėg- eğmek.

e.-ey (ėgey) 221/11

ė.-eyt (ėgeyt) 160/6

ėg eğmek.

e.-ey (ėgey) 221/11

ė.-eyt (ėgeyt) 160/6

ėger eğer. 132/40, 157/13, 166/29, 181/19, 203/26, 211/12, 239/32, 240/39

ė.+dä 135/22

ė.+gä 139/26

ė.+indä 135/28

ė+iniŋ 156/13

ė.+lär 134/25, 180/31

ė.+mi 175/28, 237/30, 236/33, 237/34

ė.+ni 182/21

ėgiz ikiz. 252/3

ė.+äk 252/3

ė.+lär 252/4, 252/21, 252/22, 252/36

ė.+lärgä 252/9

ė.+lärni 252/28

ėglen- eğlenmek. 131/22

ė.-ä 233/21, 254/28

ė.-ädlär 148/15

ė.-ät 209/30

ė.-di 136/20, 148/1, 173/16, 200/15, 203/18, 207/35, 208/40, 215/16

ė.-dilär 131/36, 205/10, 231/39

ė.-gän 256/29

ė.-imin 185/1

ė.-ir 233/18, 235/6

ė.-mä! 229/27

ė.-siŋ 238/31

ėglenmäk eğlenme: *eğlen-mäk* 158/29

ė.+kä 161/38

ėx ünlem eh. 167/2, 235/37

ėhey ünlem. 243/1

ėk- ekmek, tohum ekmek

ė.-siŋ 186/9

ėksit- eksiltmek

e.-kiŋ 248/10

ėki iki. 131/3, 131/5, 133/20, 138/14, 139/12, 146/3, 148/3, 150/5, 151/14, 151/18, 153/35, 160/5, 161/3, 161/32, 164/10, 164/25, 164/27, 164/29, 168/7, 170/4, 170/30, 176/9, 176/31, 177/9, 177/13, 181/3, 181/11, 188/12, 188/20, 188/20, 188/22, 191/6, 191/17, 198/10, 199/3, 201/6, 202/3, 202/32, 202/33, 204/9, 204/30, 204/32, 205/25, 206/32, 214/38, 216/27, 218/7, 224/4, 227/3, 228/1, 228/4, 229/3, 232/25, 238/5, 252/3, 253/24, 254/28, 256/19, 257/8

ėki iki: 188/21

ėkilä(e) ikilemek, iki olmak, tekrarlamak: *ėki+lä-*

ė.-di 219/13, 224/18, 228/20, 231/12, 234/04, 239/19

ė.-dlär 186/29

ė.-r 136/35

ė.-ydlär (ekileydlär) 162/22, 167/6

ė.-ydohon (ėkileydohon) 231/1, 231/23, 231/25, 231/37, 231/28, 231/32, 232/5, 232/9, 232/11, 232/12, 232/21, 232/24, 232/28, 232/29, 232/31, 232/32, 232/35, 232/38, 233/3, 233/4, 233/8, 233/11, 233/14, 233/15, 233/16, 233/18

ė.-yt (ėkileyt) 227/23

ėkinçi ikinci. 137/37, 138/2, 138/22, 144/35, 146/15, 148/33, 149/2, 149/11, 149/17, 152/19, 153/26, 153/30, 153/38, 156/3, 156/4, 156/7, 157/15, 159/13, 161/12, 162/5, 162/6, 162/22, 162/36, 164/30, 165/36, 167/18, 170/15, 173/8, 174/25, 176/32, 182/26, 182/29, 187/10, 189/29, 192/17, 196/1, 202/40, 206/33, 206/35, 206/36, 207/14, 223/33, 226/26, 229/14, 234/9, 239/8, 239/15, 239/32, 248/10, 253/21, 256/30, 257/2

ė.+dän 189/10, 162/7, 209/17

ė.+ de 161/34

ė.+gä 136/2, 182/17, 184/34, 194/9, 204/21, 205/4, 256/6

ė.+lärdä 229/29

ė.+lärdän 140/4

ė.+läri 139/33, 165/1, 165/11, 210/32, 248/19

ė.+ läride 166/26, 167/6

ė.+ini 229/26

ė.+si 151/8, 175/19, 208/32, 225/22, 237/16, 256/31

ė.+sindä 195/38

ė.+sinä 225/23

ė.+sin 136/15, 164/37, 238/15

ė.+sindän 132/21

ė.+siniŋ 198/15

ėk eş,tek.

ė.+ini 160/6

ekinçi çiftçi. 158/21

ėköv ikisi 131/3, 131/36, 182/22, 193/11, 194/11, 195/10, 220/23, 224/9, 227/36, 231/23

ė.+dä 189/16

ė.+nü 229/23

ė.+län 247/2

ėkrar ėt- kabul etmek, ikrar etme.

ė.-ät 168/31, 212/10

ė.-ip 194/13

ė.-ti 236/32

ėksil- eksilmek, azalmak.

ė.-di 174/5

ė.-dilär 257/13

ė.-mä! 231/7

ėkşär ikişer**.** 139/18

ė.+i 132/12

ėl I el.

ė.+i 249/1, 249/3, 249/22, 249/23, 250/15

ė.+inä 195/16

ė.+iŋ 140/12, 172/5, 222/2, 235/35

ė.+indän 134/30, 178/15, 211/10, 211/11, 215/18

ė.+niŋ 221/31, 250/12

ėl II halk, yabancı. 220/29

ė.+i 142/10, 145/5, 179/29

ė.+ibä 215/14

ė.+ilärni 222/13

ėlçi elçi, haberci. 140/1

ė.+lärni 207/27

ė.+ni 140/6

ė.+niŋ 225/27, 225/33

ė.+si 139/37, 211/9, 226/12

ėlçilik elçilik: *elçi+lik*

ė.+ bä 176/26

ėlän ile. 179/15, 218/14, 218/23

ėlik şaka.229/27, 232/12, 235/1, 265/8

ėlt- iletmek, göndermek. 143/9

ė.-ä 193/12, 155/36, 234/12

ė.-ädlär 144/39

ė.-ät 192/17, 235/5

ė.-dohon 151/04

ė.-dohonu 170/34

ė.-ir 221/31

ė.-irlär 209/10

ė.-iyiz 173/1, 208/27

ė.-key 158/1

ė.-kiŋ 219/8, 254/27

ė.-mä! 152/4, 201/19, 211/28, 212/19, 234/35

ė.- min 192/19

ė.-ti 137/24, 137/26, 139/19, 147/21, 149/6, 151/4, 155/19, 155/24, 188/4, 194/19, 210/40, 219/10, 220/4, 220/15, 224/6, 224/21, 224/23, 225/15, 229/27, 232/99, 234/8, 243/18

ė.-tilär 181/39, 187/3, 215/14, 242/37, 243/37

ėltüvçü gönderen: *elt-üv+çü:* 139/14, 224/1, 224/7, 224/9, 224/24, 224/28, 224/30, 224/32, 225/1, 225/7, 225/9, 225/12, 226/20, 226/24, 226/26

ė.+gä 226/23

ė.+nü 169/12

ė.+nüŋ 139/12, 225/1, 226/16

ėmän meşe.173/10, 173/11, 182/27, 189/12

ė.+dän 182/14

ė.+niŋ 184/21

ėmin emin. 137/12, 138/33, 148/15, 159/10, 165/7, 166/35, 180/35, 190/3, 198/31, 220/18, 222/25, 223/8, 223/21, 229/6, 234/36, 237/31, 260/39, 265/24

ėn- inmmek.

ė.-ät 170/26

ėndi şimdi. 131/24, 134/35, 136/25, 139/30, 141/35, 147/31, 148/28, 151/9, 154/5, 156/14, 159/4, 159/23, 164/9, 165/5, 166/19, 171/11, 172/18, 175/9, 175/30, 179/17, 179/18, 179/37, 180/13, 180/16, 181/5, 184/24, 185/1, 186/26, 193/7, 198/16, 201/11, 201/27, 204/33, 205/38, 205/39, 206/9, 212/24, 212/39, 216/27, 217/3, 222/36, 223/19, 225/4, 225/31, 228/24, 229/32, 231/35, 234/33, 240/26, 246/19, 247/1, 259/37, 260/20, 260/36, 260/38, 261/9, 262/18

ė.+digä 149/15, 158/31, 163/12

Ėnisey *ö.a.* Yenisey. 144/9

ėnk en. 132/30, 132/33, 133/1, 134/23, 140/3, 141/16, 141/8, 141/38, 141/24, 142/7, 144/12, 149/11, 154/3, 154/5, 154/6, 156/10, 157/7, 161/16, 165/26, 166/18, 167/15, 167/22, 167/27, 168/1, 176/33, 180/4, 180/29, 188/4, 194/17, 195/8, 195/23, 195/33, 197/7, 201/8, 204/27, 205/2, 206/34, 210/6, 210/9, 214/19, 216/4, 222/23, 223/1, 223/19, 227/11, 233/29, 240/4, 242/26, 244/8, 245/3, 245/20, 248/3, 254/19, 257/8, 265/10

ėnli geniş. 237/27

ėnüv inme, iniş: *ėn-üv*

ė.+ünä 262/1

ėnkäyt- kıvırmak, eğmek.

ė.-mä! 221/35

ėŋse ense 158/8

ėnsi inmeye niyetlenmek.

ė.-muş 142/33, 246/12

ėr er. 171/3

ė+gä 176/26, 179/25, 180/9, 183/31, 198/06, 203/16, 217/36, 229/10

ė.+i 170/36, 208/38, 212/12, 257/18

ė.+ibä 199/37, 200/34, 229/17

ė.+im 170/38, 200/1, 200/37, 202/16, 226/19

ė.+imdä 142/23

ė.+imni 212/9

ė.+imniŋ 166/12

ė.+inä 142/10, 199/39, 200/36, 202/12

ė.+in 211/31, 232/2

ė.+iyni 170/37

ė.+niŋ 212/16, 225/13

ėr kişi erkek. 132/9, 134/30, 155/27, 157/33, 158/15, 158/22, 170/4, 170/6, 170/33, 173/21, 189/22, 192/3, 195/9, 204/3, 234/3, 256/34

ėr- ermek.

ė.-di 131/5

ėrän becerikli. 173/21

ėräz sedir ağacı.

ė.+ niŋ 250/11

ėrik erik. 135/7

ėrin dudak. 211/31, 260/33, 260/3

ė.+lärindä 239/17, 251/29

ė.+lardän 221/16, 222/10, 229/8, 257/1

ė.+läribä 221/9, 228/22

ė.+lärgä 254/29

ė.+lärin 209/6

ė.+lärinä 255/10

ė.+läriydän 222/7

ėrinçäk tembel. 139/15, 193/15

ėrin üşenmek, erinmek**.**

ė.-diy 259/9

ėrk güç, kuvvet.

ė.+dä 217/7

ė.+indä 227/6, 250/2

ė.+inä 175/32, 176/16

ėrkän-

ė.-mä 175/13

ėrklä- zorlamak: *erk+lä-*

ė.-mä 203/36, 232/1

ėrksizlik güçsüzlük: *erk+siz+lik*

ė.+ibä 144/19

ė.+niŋ 158/28

ėrklänüvçü güçlü, hükümdar. *ėrklä-n-üv+çü* 132/20, 261/37

ė.+bä 206/7

ė.+m 261/12

ė.+müz 201/27

ėrtäbıla sabah. 141/16

e.+da 141/16

ėrtänbadä 260/34

ės akıl. 147/18, 148/22, 150/19, 155/23, 155/29, 155/32, 155/36, 159/25, 166/22, 168/18, 171/2, 174/14, 174/17, 182/21, 184/30, 195/17, 209/28, 216/29, 219/17, 227/19, 228/36, 232/02, 239/3

ė.+imdä 240/38

ė.+in 225/33, 227/4

ė.+inä 138/9, 138/30, 139/4, 148/28, 152/5, 167/30, 174/20, 179/27, 229/18, 229/22, 230/10,265/5

ė.+indä 184/29

ė.+iydä 164/30, 165/34, 165/35174/09, 238/05, 251/31

ė.+iyä 147/28

ėsä ise. 133/20, 139/37, 139/40, 140/03, 140/7, 140/14, 142/23, 143/10, 150/20, 152/20, 155/15, 158/11, 158/12, 161/25, 164/33, 166/30, 166/32, 172/08, 181/08, 181/17, 181/32, 182/14, 183/09, 183/32, 200/29, 205/03, 208/10, 209/30, 211/16, 212/02, 216/39, 217/09, 217/23, 217/37, 220/05, 228/32, 229/38, 233/01, 233/25, 237/22, 237/39, 238/03, 240/32, 252/19, 252/26, 254/02, 254/39, 257/27, 261/16

ėsän esen, sağlıklı. 185/20, 244/06

ėskemçek(g) tohum.

ė.+iniŋ (ėskmeçeginiŋ) 236/4

ėski eski. 144/3, 153/3, 186/3, 195/3, 204/3, 216/3, 221/3, 242/3, 245/3, 246/3, 256/33, 258/3

ėş- gevşetmek, açmak.

ė.-mä! 258/10

ė.-key (ėşkey) 173/6

ėsiyis bükme 251/31

ėşil- çözülmek: *ėş-il-*

ė.-di 195/30

ė.-ip 144/15

ėşäk(g) eşek 167/32, 237/4, 256/38

ė.+imni (ėşägimni) 152/20

ė.+imni (ėşägim) 152/23

ė.+im (ėşägim) 152/23

ė.+iniŋ (ėşäginiŋ) 152/25

ė.+kä 152/27

ė.+lär 256/38

ė.+lärni 257/11

ėşäksiz eşeği olmayan: *ėşäk+siz* 152/23

ėşik(g) eşik 140/30, 140/36, 164/34, 167/8

ė.+ibä (ėşigibä) 152/20

ė.+lär 141/15, 168/22, 185/5

ė.+lärdän 204/13

ė.+lärgä 168/20, 168/21, 198/15, 204/14, 230/03, 236/37

ė.+lärgä168/12

ė.+lärin 185/7, 237/1

ė.+lärni 165/37, 167/8, 168/21, 168/33, 237/2, 257/12

ėşil- dövüşmek, mücadele etmek: *eş-il-*

ė.- ä 159/19

ė.-mä 138/19

ė.-mägin 159/16

ėşilmäk eşilme. *ėşil-mäk* 159/15

ėşit- işitmek, duymak.

ė.-ip 234/5

ė.-mä 253/28

ė.-ti 184/30, 203/17, 214/13, 262/14

ė.-üvüŋ 233/11

eşitil işitilmek: *eştit-il-*

ė.-ir 184/29

ėşitüv işitme: *ėşit-üv*

ė.+ünä 210/24

ėt et. 150/15, 192/5, 192/7, 192/8, 192/11, 224/36, 224/38, 255/23

ė.+bä 153/32

ė.+gä 164/9

ė.+imni 192/12

ė.+ni 249/19

ėt-I etmek.

ė.-ä 231/23, 260/15

ė.-ät 136/5, 137/14, 144/18, 147/10, 147/18, 152/13, 165/12, 167/22, 168/31, 207/15, 212/10, 212/35, 213/18, 240/9, 248/22, 253/7, 258/36

ė.-äbiz 161/38, 161/39, 233/4

ė.-ädlär 132/23, 138/23, 165/4, 172/10, 172/30, 234/37, 248/12

ė.-ädohon 193/12
ė.-äläs 200/2, 200/38, 202/14
ė.-äm 169/16
ė.-ämin 131/15, 209/17, 219/4, 229/19, 229/38, 241/2
ė.-är 229/6
ė.-äs 137/17, 167/37, 223/1
ė.-äsme 168/32
ė.-äyim 136/19
ė.-ibiz 194/09
ė.-idlär 146/22, 174/3, 232/12
ė.-im 228/29, 229/21, 254/2
ė.-ip 140/5, 164/11, 189/16, 194/13, 195/24, 203/25, 224/33, 242/12, 261/6
ė.-ir 176/27, 237/22
ė.-is 157/19, 177/29, 178/29, 254/20, 261/5
ė.-iz 214/35
ė.-kän 137/23, 160/5, 190/36, 215/10, 219/40, 232/7
ė.-keydim 132/29
ė.-keydiy 132/27
ė.-keys 132/18, 132/22
ė.-keyt 229/10
ė.-mä! 133/28, 133/29, 141/29, 150/5, 162/1, 169/6, 176/37, 179/6, 179/26, 182/23, 187/10, 188/9, 200/22, 203/23, 206/10, 211/11, 217/31, 219/18, 222/17, 222/20, 228/35, 229/27, 234/7, 234/13, 238/19, 240/4, 240/37, 241/9, 243/3, 243/19, 244/3, 249/11, 249/23, 251/22, 252/24
ė.-mäbiz 173/25
ė.-mädi 148/8, 164/27, 177/36, 225/33, 248/20
ė.+mäskä 208/20
ė.-mäst 229/14
ė.-mäyiŋ 231/29
ė.-mim 161/39
ė.-sinlär 230/25
ė.-ti 133/22, 133/31, 137/29, 138/1, 139/21, 139/24, 142/31, 142/36, 148/3, 152/21, 157/6, 158/9, 162/3, 162/5, 162/26, 164/22, 171/11, 175/5, 175/27, 176/9,

177/7, 180/19, 182/12, 182/20, 184/4, 185/23, 186/31, 187/11, 191/7, 191/16, 198/4, 199/29, 202/16, 202/27, 203/24, 206/6, 206/12, 206/25, 206/29, 207/7, 207/17, 208/39, 209/6, 210/8, 212/39, 213/4, 217/1, 217/5, 218/2, 218/30, 222/32, 224/30, 224/35, 224/37, 228/14, 228/25, 231/34, 233/19, 235/8, 236/32, 241/13, 243/25, 248/4, 249/6, 250/15, 251/10, 253/3, 253/11, 253/20, 254/1, 254/2, 257/18, 258/4, 261/13, 262/4, 262/15, 265/16

ė.-tik 178/34

ė.-tilär 138/21, 139/33, 184/17, 218/22, 220/16, 235/1, 239/23, 249/22

ė.-tim 193/6, 193/7, 213/10, 227/24, 232/38, 241/8, 251/13

ė.-tiŋ 164/9

ė.-tiy 141/34, 169/7, 169/17, 193/9, 259/16

ė.-tiyiz 180/21

et- II yetmek, yetişmek

e.-ti 221/4,

ėtäk etek.

ė.+lärin 236/14

etçi etçi: *et+çi*

ė.+dä 224/36

ėtik çizme.

ė.+lärbä 240/13

ė.+lärni 165/2, 237/15

ė.+tän 137/11

ėtmäk(g) ekmek. 164/4, 169/21, 173/1, 189/8, 204/14, 209/30, 211/2, 216/29, 216/30, 242/10, 242/12, 253/14, 258/6, 258/07, 263/06

ė.+imni (etmägimni) 186/20

Ėvenk *ö.a.* Ulus ismi. 142/8, 142/10, 142/12, 142/29, 142/31, 142/34, 142/35, 142/36

ėz- ezmek

ė.-di 249/8

F

farst duvar.178/24, 259/28

f.+ın 237/10

f.+ında 227/18

f.+lardan 224/26

f.+ları 211/18

f.+larnı 211/17

f.+lartın 159/4

faşman pişman. 133/28, 229/11, 231/34

f.+ıba 231/35

faşman ėt- pişman etmek.

f ė.-mä 133/28

f ė.-ti 231/34

faşman ėtil- pişman edilmek: *faşman ėt-il-*

f ė.-di 229/11

fikir fikir, düşünce.

f.+i 135/21

firyat feryat. 167/25

for hiç. 131/18, 134/38, 135/6, 137/38, 138/38, 142/34, 143/3, 146/3, 146/15, 147/9, 148/5, 150/4, 152/3, 152/19, 153/6, 155/4, 157/23, 157/29, 159/3, 161/16, 164/9, 172/4, 173/8, 173/9, 173/22, 173/26, 174/4, 175/7, 181/5, 186/13, 187/10, 188/6, 189/33, 191/16, 194/3, 195/8, 195/22, 199/5, 201/21, 202/30, 210/13, 211/33, 216/31, 216/35, 219/13, 222/1, 224/4, 225/8, 226/26, 227/4, 228/7, 228/10, 228/31, 229/6, 229/8, 231/3, 231/12, 231/22, 232/5, 232/15, 233/21, 236/7, 238/5, 240/4, 242/18, 245/4, 249/4, 251/3, 253/11, 253/30, 256/19, 259/10, 261/3, 261/16, 263/3, 264/3, 265/3

f.+nu 134/18, 136/18, 153/29, 169/14, 176/15, 177/30, 178/31, 187/1, 189/18, 198/18, 203/13, 208/7, 208/11, 208/20, 211/5, 217/37, 222/26, 230/17, 230/20, 234/24, 237/7, 246/21, 249/17, 255/22, 255/38

fordan aniden. 133/23, 135/20, 135/21, 136/9, 140/6, 141/14, 146/12, 146/13, 147/17, 148/17, 148/23, 159/4, 162/18, 178/30, 179/24, 180/14, 183/21, 194/13, 195/14, 198/22, 202/11, 202/21, 203/8, 206/30, 207/6, 208/29, 209/24, 210/25, 212/21, 213/1, 214/33, 214/39, 217/39, 218/10, 219/38, 225/30, 225/40, 226/15, 229/11, 229/25, 236/5, 239/25, 242/16, 248/33, 255/8, 258/36

G

geräb gemi.

g.+lär 221/30

g.+lärdän 221/24

gertmälik armut bahçesi: *gertmä+lik* 177/19

g.+niŋ 177/19, 177/24, 177/25

geşur havuç. 252/26

g.+ha 135/7

get 229/9, 229/15, 229/34, 230/7, 230/10

g.+ kä 229/36

giläf gül. 216/1, 217/34, 218/4, 218/38, 219/23, 219/26

g.+lär 222/6, 222/9

g.+lärdän 221/15

g.+lärni 218/34

giläy 157/36, 158/18

Girey ö.a. Kırım Hanı Giray Han. bk Mengli Girey 157/3, 157/6, 157/9

G.+niŋ 157/18

Girey *ö.a* Kırım Hanı Giray Han. bk. *Mengli Girey* 157/3, 157/6, 157/9

G.+nıŋ 157/18

gorala- 225/6

g.-han

göl göl. 155/20, 155/20, 155/22, 156/16

g.+nüŋ 155/22

g.+ünä 155/16

gön deri.

g.+ dän 249/35

g.+lärni 172/31

g.+ünä 190/10

g.+ündä 190/18

g.+üŋ 172/8

gönçü derici: *gön+çü* 237/27

gönlü derili: *gön+lü* 260/11

gör mezar. 174/13, 174/19, 174/33, 174/38, 176/1, 176/23, 176/25

g.+ nüŋ 174/21

g.+ümä 174/10

g.+ün 174/16, 174/26

g.+ünä 174/26

görül- görülmek: *gör-ül-*

g.-dädi 265/6

g.-dämä! 236/9

görüldämäk gürüldemek: *görül-dä-mäk*

g.+kä 204/28

görüldüvçü görmüş, geçirmiş. 256/4

gövdä gövde. bk. *gövdi*

g.+sin 192/16

gövdi bk. *gövdä.*

g.+si 192/21

guf vücut. 212/33, 213/2

g.+uba 159/30

g.+una 233/27, 233/30

g.+un 156/4, 192/3

g.+una 231/25

g.+undan 214/38

güvrülü *güvrü+lü* 158/27

xabar haber. 134/22, 138/36, 139/37, 142/13, 159/39, 176/25, 209/28, 210/24, 214/13, 233/11

x.+ların 221/34

x.+larnı 248/21

Xabulla *k.a.* Xabulla. 210/39

x.+nıŋ 210/24

xacı hacı. 227/22, 227/31, 227/32, 227/36, 227/37, 228/1, 228/3, 228/7, 228/10, 228/15, 228/17, 228/18, 228/22, 228/28, 228/30, 228/34, 229/7, 229/11, 229/17, 229/22, 229/23, 230/3, 230/4, 230/7, 230/10, 230/11, 230/14, 230/20, 230/26, 231/03, 231/09, 231/12, 231/13, 231/20

x.+ba 228/26

x.+da 229/33

x.+ha 227/37, 228/31, 229/36

x.+lar 227/16

x.+nıŋ 228/34, 229/8, 230/26, 231/11

X

xal hal.

x.+ı 157/5

x.+ın 170/12

xalabılan- telaşlanmak, heyecanlanmak.

x.-dı 170/27

xalaşlan- hastalanmak: *xalaş+la-n-*

x.-ıpta 174/6

xalk halk. 188/3

xamur hamur. 198/21

x.+da 198/30

xalsız halsiz: *xal+sız.* 139/39, 144/34, 148/38, 159/16, 162/13, 192/15, 193/7, 207/26, 252/6

x.+mın 223/30

xalsızla- halsizleşmek: *xalsız+la-*

x.-dlar 170/22

x.-hannı 142/19

xalsızlan- güç harcamak, enerji sarf etmek: *halsız+la-n-*

x.-dı 142/11, 157/20, 219/38, 226/13, 230/15, 238/20

x.-dılar 204/10

x.-ır 134/26

xalsızlı halsiz: *xalsız+lı.* 135/11, 144/16, 194/21

xalsızlık halsizlik: *xalsız+lık* 158/28

xalva helva.

x.+ba 215/22

xan han, hükümdar. 133/18, 133/18, 140/4, 140/5, 140/6, 140/23, 140/31, 140/33, 140/36, 141/1, 141/5, 141/8, 141/09, 141/31, 151/6, 151/12, 151/17, 157/3, 157/6, 157/13, 157/20, 157/23, 157/25, 157/29, 157/36, 157/38, 158/5, 159/5, 159/22, 159/28, 159/31, 160/3, 160/04, 160/5, 160/7, 186/18, 186/21, 186/28, 186/32, 187/5, 187/10, 188/3, 188/8, 188/12, 188/17, 188/20, 188/22, 197/5, 197/6, 199/21, 199/22, 199/24, 199/27, 199/28, 199/30, 199/31, 199/31, 199/33, 199/34, 199/35, 199/38, 200/5, 200/6, 200/18, 200/22, 200/23, 200/24, 200/30, 200/32, 200/35, 201/3, 201/4, 201/21, 201/30, 201/32, 201/35, 201/37, 202/6, 202/8, 202/12, 202/16, 202/20,

202/22, 203/3, 203/6, 203/9, 203/11, 203/13, 203/17, 203/18, 203/22, 203/28, 203/32, 203/36, 203/37, 249/30, 250/1, 250/9

x.+ba 186/31, 249/34

x.+dan 139/37, 140/14

x.+ha 132/19, 141/33, 151/3, 151/4, 151/6, 158/10, 186/30, 186/38 188/6, 188/8, 188/15, 200/24, 200/26, 200/27, 201/31

x.+ıba 249/26, 249/28, 250/7

x.+ım 140/1, 151/18, 187/6

x.+ımız 197/12

x.+ıy 203/20

x.+larnıŋ 203/20

x.+nı 141/26, 159/39, 197/10, 203/9, 249/24

x.+nım 151/9

x.+nıŋ 140/12, 141/19, 151/11, 157/27, 158/28, 159/3, 186/18, 187/3, 188/4, 188/12, 188/18, 188/19, 188/21

x.+um 172/1, 172/12, 172/29, 172/31, 172/33, 172/39, 173/3, 173/9, 173/17, 173/20

xanlık hükümdarlık: *xan+lık*

x.+ka 203/14

xap ilaç, hap. 213/40

xarapla- kötü söz söylemek: *xarap+la-*

x.-ma! 217/29

x.-yt (xarapleyt) 211/10

xarç harç. 142/24, 146/4

x.+ıba 239/32

xarif kurnaz, sinsi. 135/9, 135/30, 136/6, 177/12, 208/19, 226/1, 238/28, 260/17

x.+kä 241/13

x.+ni 136/34

x.+tän 136/27

xarifräk daha kurnaz: *xarif+räk*

x.+tir 260/17

Xasan *k.a.* Hasan. 131/3, 131/4, 131/8, 131/17, 131/18, 131/20, 131/29, 131/33, 131/38, 132/1, 134/20

X.+nı 131/13

X.+nın 131/37

X.+nıŋ 131/6

Xasädam *k.a.* Xasädam. 144/1, 144/13, 144/25, 148/7, 148/18, 148/23, 148/27, 148/30, 148/31, 148/35, 148/38, 148/40, 149/1, 149/3, 149/17

x.+gä 145/2

x.+nı 144/39

x.+nıŋ 145/7

xasepsiz hesapsız: *xasep+siz* 134/10, 206/27, 218/12, 227/29, 248/30

xasta hasta.170/3, 170/20, 174/5, 192/19

xastalan- hastalanmak: *xasta+la-n-*

x.-dı 142/11, 155/9, 198/7, 212/23, 218/13, 224/12, 230/15

x.-dıyme 168/32

xastalıx hastalık: *xasta+lıx*

x.+ı (xastalıhı) 142/14

x.+ıba (xastalıhıba) 217/27

x.+ın (xastalıhın) 214/27

x.+larnı 214/23

x.+tan 252/37

xava hava. 159/11

xa xa xa kahkaha nidası. 234/35

xaybulla *k.a* Xaybulla. 210/26, 210/34, 211/39, 215/11

X.+ha 210/6, 210/37, 215/9

xayıf 147/27, 169/17, 183/24

x.+unuyuz 153/20

xayıflän- üzgün olmak: *xayıf+lä-n-*

x.-di 153/5, 229/11

x.-ät 193/16

xayıfsun- acımak, üzülmek. 214/34, 240/30

x.-du 227/29

x.-dular 225/16

x.-hun 255/20

xayıfsunmax merhamet: *xayıfsun-max* 157/4

xayıfsunmaxsız merhametsiz: *xayıfsunmax+sız* 159/14

xayfsunuvçu acıyan, merhamet eden: *hayıyıfsun-uv+çu* 133/12

xaz haz. 134/10, 135/7, 153/7, 153/8, 157/31, 158/2, 158/7, 158/8, 161/17, 177/26, 177/36, 181/10, 193/8, 198/4, 202/34, 203/30, 204/6, 208/30, 214/2, 216/13, 217/5, 218/5, 218/22, 220/34, 221/32, 223/20, 225/19, 226/7, 226/11, 227/28, 229/25, 248/9, 249/34, 259/16

xazna hazine.

x.+sın 223/24

x.+sında 241/8

x.+sından 261/37, 262/14

xaznaçı hazineci: *xazna+çı* 240/24, 240/25, 240/31, 240/34, 251/9, 261/10

x.+ha 261/9

x.+m 240/15

x.+na 240/23

x.+y 241/10

xär

x.+ha 227/28

xıc bayram. 245/11

xıhar hıyar. 141/22

xırılda- hırıldamak: *xırıl+da-*

x.-dı 139/4

xışşuvla- öfkelenmek: *xışşuv+la-*

x.-dı 250/15

x.-ma! 194/17, 207/32

xışşuvlux öfke: *xışşuv+lux* 200/22, 201/22

x.+uba (xışşuvluhuba) 200/1, 200/*37*, 202/13

x.+larnı 166/24

x.+nuŋ 212/3, 214/7

xoca hoca. 131/30, 135/33, 165/20, 165/26, 167/15, 168/1, 188/3, 221/28, 221/39, 227/7, 232/10, 232/17, 242/18, 256/9, 256/18, 256/21, 257/27, 258/13, 260/5, 263/3, 263/6, 263/9, 263/10, 264/3, 264/9, 265/3, 265/6, 265/8, 265/9, 265/12, 265/14, 265/16, 265/19, 265/21, 265/23, 265/24

x.+lar 132/5 x.+larha 213/10

xocalan- zengin olmak, zenginleşmek: *xoca+la-n-*

x.-dı 229/6

xocalat- zenginleştirmek: *xocala-t-*

x.-ımın 237/39

x.-ma 240/6

xocalıx zenginlik: *xoca+lıx* 221/32, 229/35

x.+ıba (hocalıhıba) 228/13

x.+ımnı (hocalıhımnı) 239/6, 253/38

x.+ları 227/30

x.+ların 229/28

x.+tan 255/24

xocarax daha zengin: *xoca+rax* 166/18, 167/22

xokümlük iktidar: *xoküm+lük* 157/8, 157/14

xor hor. 135/14, 148/39, 161/35, 162/1, 174/09, 180/22, 193/12, 193/15, 206/11, 212/26

x.+nu 164/36

Xorezm *y.a.* Horezm. 256/3

X.+ha 256/6, 256/12

xorlux horluk: *xor+lux* 217/7, 226/3

xoroz horoz. 197/3, 197/22, 197/36

x.+ha 197/30

x.+umın 197/5, 197/6, 197/6

x.+ummın 197/5

xorrax daha aşağı: *xor+rax* 212/39

Xose bk. Aldar Xose. 135/4, 135/10, 136/13

x.+gä 136/22

xoş hoş. 131/6

xucur ince, narin.

x.+a 18/31, 199/4, 204/6

x.+ada 138/34

x.+aha 183/2, 199/30

x.+anıŋ 183/31, 254/6

x.+ası 204/4, 253/24

x.+asına 131/37, 200/8, 209/19

xuzaz değerli, kıymetli. 135/33, 145/2, 240/13

xuzur huzur.

x.+anıŋ 132/7

xxaxa kahkaha nidası. 239/20

H

hadırlän- hazırlanmak: *hadır+lä-n-*

h.-di 140/27

hadir huzur, kat. 166/7, 179/36, 185/22, 221/38

h.+lärinä 131/8

hadirlä- hazırlamak: *hadir+lä-* 164/11

h.-gän 166/17, 260/26

h.-mä! 165/25

h.-mädiy 168/26

h.-rm 238/15

h.-rmin 260/23

h.-sin 168/11

h.-sinlär 221/16, 221/18, 221/36

h.-min 176/37, 178/7, 179/6, 257/27

hadirlän- hazırlanmak: *hadir+lä-n-*

h.-di 159/11, 233/8

h.-dilär 223/25

h.-ibiz 180/5

hadirlät- hazırlatmak: *hadirlä-t*

h.-sin 165/28

hale şimdi. 168/3, 206/39, 215/20, 219/38, 231/33, 244/7

h.+de 169/15

haleginä şimdi, şu anda. 137/18, 155/17, 158/18, 161/27, 162/26, 163/7, 176/13, 219/31, 230/23, 238/22, 203/22, 203/26, 205/19, 212/1, 238/7, 239/28, 240/22, 260/21, 261/15

hammeşa daima. 242/14

hanuz henüz. 132/25, 134/3, 135/16, 135/27, 136/16, 136/21, 138/18, 141/13, 142/23, 142/34, 144/23, 153/13, 153/17, 154/5, 156/8, 157/34, 158/27, 159/17,

164/19, 164/20, 164/30, 167/12, 168/14, 168/20, 171/2, 177/6, 177/26, 178/1, 178/34, 179/1, 179/3, 179/14, 182/19, 189/3, 189/9, 190/15, 191/11, 191/16, 195/17, 197/6, 197/17, 198/10, 206/20, 206/24, 206/29, 206/32, 206/34, 208/9, 208/30, 212/22, 213/29, 214/34, 215/20, 217/32, 221/3, 221/37, 222/33, 222/35, 226/10, 228/2, 228/7, 228/10, 228/37, 228/39, 230/20, 230/26, 231/12, 234/34, 235/24, 235/36, 236/20, 237/35, 238/18, 241/13, 242/8, 242/27, 250/3, 252/31, 253/12, 253/22, 254/5, 255/15, 256/19, 257/19, 258/5, 258/22, 258/30, 259/3, 260/1, 260/17, 260/18, 262/16, 262/17

har her. 132/12, 134/4, 134/26, 135/4, 135/12, 136/27, 140/19, 141/22, 144/28, 147/6, 149/2, 157/16, 162/18, 174/13, 176/26, 178/15, 180/23, 186/7, 191/20, 201/22, 202/4, 204/32, 221/10, 221/23, 227/9, 229/5, 229/30, 234/28, 234/36, 246/27, 248/18, 249/25, 250/9, 253/5

harem harem.

h.+gä 157/23, 157/24

h.+niŋ 157/24

harib garip, yabancı. bk. *harib*. 182/8

harip bk. *harib*. 218/32

haşça 183/10, 183/18, 210/8

havut çukur.

h.+xa 259/40

h.+tan 259/14, 260/2

haybatlı heybetli: *haybat+lı* 249/11

hayvan hayvan. 245/20

heç hiç. bk. *hiç* 188/5, 202/37

heçlik hiçlik: *heç+lik* 158/29

h.+kä 137/4, 207/30, 259/19

h.+ni 179/26

hem hem. 133/10, 133/30, 135/9, 138/4, 139/18, 146/9, 146/11, 146/22, 148/35, 150/19, 153/4, 154/5, 156/17, 157/11, 157/14, 157/27, 157/29, 159/23, 159/26, 162/1, 165/13, 166/24, 168/22, 169/7, 169/15, 171/6, 173/25, 175/1, 175/22, 176/5, 179/26, 179/29, 181/19, 192/20, 198/24, 204/8, 204/14, 205/17, 207/15, 215/11, 218/1, 220/7, 221/6, 221/26, 221/26, 221/30, 222/14, 224/13, 227/6, 227/7, 228/4, 228/11, 232/3, 234/15, 235/10, 236/28, 238/17, 246/30, 248/33, 251/15, 251/23,

251/32, 252/4, 252/11, 252/26, 252/36, 253/27, 255/27, 255/29, 256/3, 256/22, 256/33, 257/5, 258/10, 258/34, 260/11, 260/39, 261/17

hepsi hepsi. 135/25, 146/5, 166/25, 179/16, 180/10, 181/6, 209/22, 211/8, 221/25, 223/2, 232/24, 238/18, 256/6

hey ey, hey. 150/14, 165/6, 165/31, 166/23, 168/3, 168/10, 172/21, 175/1, 175/22, 176/5, 186/38, 224/7, 224/34, 238/13, 239/15, 247/17, 259/9, 259/12, 259/21, 260/36

hiç bk. *heç*. 251/15

hmm düşünmeyi belirten nida. 172/25

hop hop. 165/37

hörmät hürmet.

h.+ibä 202/11

huya yuva. 137/9, 178/18, 204/27

h.+sı 178/26, 248/29

h.+sın 248/19, 248/34

h.+sına 137/10, 248/24

h.+sında 137/9

h.+sından 137/15, 178/17, 178/27, 204/27, 248/27

huyasına- yuvalamak, yuva kurmak

h.-dlar 133/11

İ

i iğ. 140/20

ibäk ipek. 213/02, 218/29, 221/4, 222/5, 222/10, 222/28, 229/30

ibät ıslatmak.

i.-ir 242/12

iç iç kısım.

i.+indä 188/23

iç- içmek. 161/19

i.-ädlär 165/1, 165/2

i.-är 233/17

i.-kiŋ 163/6

i.-mä! 155/15, 157/12, 161/11, 161/13, 161/15, 222/29, 225/37, 226/8, 252/6

i.-mädiy 226/1

i.-mäs 224/17

i.-ti 155/20, 155/22, 157/12, 159/30, 166/18, 170/23, 171/1, 171/18, 218/23, 245/14, 246/11, 247/23

i.-tilär 134/33, 163/7, 166/3, 173/3, 231/39

içirt- içirtmek: *iç-ir-t-*

i.-ämin 253/8

i.-ibiz 205/12

i.-iyiz 155/16

i.-kän 162/21

i.-keyt (içkeyt) 257/5

i.-mä! 155/5, 155/15

i.-ti 155/4, 202/20

i.-tilär 163/7, 186/11, 218/23

i.-tirlär 215/22

içkärtin içeriden. 132/11, 140/24, 146/12, 148/10, 182/23, 190/34, 224/22

i.+dän 182/4

içkiri oda. 224/31, 233/29

i.+dä 182/5, 224/28

i.+gä 220/32, 257/23

i.+mä 173/1

i.+nä 225/2

i.+ni 257/11

i.+sin 224/32, 224/38

i.+sinä 201/25

i.+sindä 236/36

içki içecek: *iç-ki* 140/21, 164/38, 165/39, 218/14

içmäk içme. *iç-mäk*

i.+kä 162/38

içüvçü içen*: iç-üv+çü*

i.+gä 226/2

igit yiğit. 133/4, 133/35, 134/16, 150/5, 158/6, 163/1, 176/15, 176/27, 177/12, 178/8, 178/14, 179/15, 179/21, 180/4, 181/14, 182/13, 185/6, 188/4, 188/5, 188/6, 188/13, 188/21, 188/24, 213/17, 216/25, 216/32, 217/1, 217/2, 217/5, 217/12, 217/22, 218/2, 218/11, 218/14, 218/23, 218/27, 218/38, 219/2, 219/25, 220/1, 220/7, 220/13,

225/18, 227/35, 227/37, 228/3, 228/17, 229/3, 229/19, 229/26, 230/13, 230/16, 230/22, 230/28, 253/3

i.+bä 220/18

i.+kä 176/26

i.+lar 178/17

i.+lär 177/11, 258/5

i.+lärbä 178/8

i.+lärdän 179/25

i.+läri 131/37, 131/39, 132/3

i.+läribä 176/33, 180/21

i.+lärni 177/7, 177/23, 220/31

i.+ni 175/31, 218/3, 219/36, 220/4, 220/9, 220/15, 220/24

i.+nide 132/39

i.+niŋ 178/21, 219/14

i.+sin 178/1, 179/1, 180/10

igitlik yiğitlik: *igit+lik* 171/1

i.+kä 171/17

igiträk(g) yiğitçe, daha yiğit: *igit+rak* 179/21

i.+i (igiträgi) 132/33, 132/38, 155/11, 155/17, 155/19, 155/20, 177/4, 177/35, 179/12, 179/38, 180/28, 186/28, 186/30, 186/31, 186/36, 187/5, 195/32, 198/21, 201/8, 255/3, 258/32

i.+inä (igiträginä)155/5, 174/33, 186/10

i.+iniŋ (igiträginiŋ)186/27

i.+iŋ (igiträgiŋ) 179/24, 180/9, 180/29, 201/27

i.+indän (igiträgindän)132/31, 155/10

ilän ile. 218/23

ilik(g) kopça.

i.+inä (iliginä) 135/5

ilinçäk engel, tuzak, bk. *ilinçik.*

i.+kä 202/24

ilinçik bk. *ilinçäk.*

i.+läriya 164/26

ilingän dolaşık.

i.+ni 256/25

ilkin ilk. 170/21

imän- utanmak, mahçup olmak.

i.-ädohon 172/36

i.-ät 166/32

i.-dilär 252/31

i.-diy 235/36

i.-mä! 167/12

in in.

i.+ın 146/8

i.+ındän 146/16

i.+inä 146/10, 146/13

i.+indä 146/10, 146/25

i.+läribä 177/17

inad inat. 202/16

inadçı inatçı: *inad+çı* 223/15

inna nine, büyükannem. 207/39, 208/7, 209/32, 212/5, 213/10, 213/15, 214/19

i.+m

inamlı itimatlı: *inam+lı* 175/14

inan- inanmak, güvenmek

i.-attıladlar 166/34

i.-dı 210/37

i.-ıyız 235/32

i.-madı 141/28

i.-madlar 165/15

i.-mıs 238/3

i.-mıt 142/26, 159/32, 207/11, 255/37

inanas inanma, güvenme: *inan-as* 152/27

incıt- incitmek.

i.-ma! 210/08, 226/19

i.-masın 255/23

i.-tı 201/31

incıtmas incitmez: *incit-mas*

i.+xa 180/18, 257/15

inçxır- nefes almak.

i.-a (inçhıra) 260/6

i.-at (inçırhat) 209/4

i.-dı 167/39, 198/9, 233/19, 233/33, 237/16, 240/25, 260/6

i.-ma! 260/20

inçxırmax nefes alma. *inçxır-max* 218/6

inçxırt- nefes aldırmak: *inçxır-t-*

i.-tı 257/20

inçkä ince. 146/11

indä seslenmek. 164/30

i.-di 140/11, 157/38, 174/6, 181/30, 187/10, 199/17, 199/32, 200/15, 200/32, 203/12, 207/1,207/29, 210/28, 211/14, 211/37, 214/7, 220/24, 220/28, 224/6,224/19, 225/7, 230/15, 230/27, 239/5, 240/4, 252/8, 252/28, 253/31, 256/22, 258/10,

i.-dlär 143/3, 209/40, 211/40

i.-(y)dlar (indeydlar) 158/31

i.-diy 168/24

i.-mä! 137/36, 181/32, 199/29, 202/2, 207/32, 210/13, 222/15, 234/31, 252/29

i.-rmin 177/30, 178/31

i.-yiz 202/8, 240/39

indır harman yeri. 172/30, 190/34, 190/40, 191/2

i.+ha 191/3, 216/3

i.+ıma 173/1, 173/1

i.+nıŋ 190/34

i.+lar 221/17

inci inci. 234/23

i.+dän 206/31

i.+lärni 234/25

incir incir. 203/2, 203/5, 203/6, 221/29, 234/27, 234/29, 235/27, 235/35

i.+gä 202/32

ingir akşam. 168/16, 168/25, 184/28, 186/11, 260/22

i.+gä 213/24, 258/8

i.+ley 204/16

ip ip. 258/10

i.+lärdän 221/5

i.+lärin 176/29

i.+lärni 173/6

iraxrax oldukça uzak, daha uzak: *irax+rax* 188/21

is koku.

i.+lärimni 255/19

i.+tän 162/15

issi sıcak. 135/8, 135/25, 135/28, 135/33, 136/6, 136/12, 136/14, 136/26, 147/17, 186/12, 198/31, 248/4, 248/29, 248/31

issilik sıcaklık: *issi+lik* 136/2, 194/18

issin- ısınmak.

i.-di 146/13, 249/6

i.- dimin 147/18

issit- ısıtmak.

i.- ä 177/9

i.-mä! 157/28

iş iş. 131/16, 171/6, 207/34, 222/36, 222/39, 248/18, 251/27

i.+i 222/35, 202/18

i.+im 198/16, 252/18

i.+indä 193/6

i.+inä 230/13, 252/19

i.+in 157/8, 168/39, 176/22, 188/19 229/1, 236/37, 240/38, 242/25

i.+iydä 242/22

i.+iyizni 235/33

i.+kä 161/28, 171/8, 223/30, 224/25, 224/30, 228/33, 258/12

i.+lärgä 255/24

i.+läri 210/9

i.+lärinä 240/20

i.+lärin 253/9

i.+niŋ 179/27

i.+tän 131/16, 140/18, 161/36, 213/24, 253/5

işçi işçi: *iş+çi*

i.+y 255/17

işaret işaret. 164/32, 261/10

i.+ı 183/38

işlä- işlemek, çalışmak: *iş+lä-*

i.-mä! 189/6, 189/11, 208/11

i.-r 232/31

işlävçü çalışan: *iş+la-v+çü* 199/3, 200/7 252/17, 252/21 252/25, 252/28, 265/3, 265/4, 265/9

i.+bä 131/17

i.+nä 199/31

i.+nü 199/29, 252/13

i.+nüŋ 199/30, 199/38, 200/36, 236/4

iştırın- toplamak: *iştır-ın-*

i.-dılar 192/25

it it, köpek. 193/5, 193/19

i.+bä 193/3

i.+lär 146/19

i.+lärgä 214/12

i.+lärniŋ 135/16

i.+ta 171/2

i.+tadan 154/6

i.+niŋ 168/34, 189/29, 190/1

iti keskin. 133/14, 159/14, 161/30, 165/26, 177/10, 180/7, 197/33, 205/08, 249/05

itilä- bilemek: *iti+lä*

i.-di 218/24, 237/31

i.-ileyt (itileyt) 247/15

itilig keskinlik: *iti+lig*

i.+ibä (itiligibä) 185/17

iy- göndermek.

i.-armin 165/4

i.-ät 147/18, 198/7

i.-di 140/6, 145/4, 175/3, 200/27, 217/11, 218/4, 222/13, 225/10, 227/8, 262/14

i.-dilär 235/2
i.-diy 244/5
i.-gän 200/1, 200/37, 202/16, 225/25, 225/27
i.-gelär 169/11
i.-gin 209/21, 261/38
i.-mä! 133/33, 257/16, 258/25, 262/2
i.-mädi 201/11
i.-mit 211/5
iyın yığın. 133/13, 177/7, 179/23, 222/1
i.+dan 141/22, 179/33
i.+ları 134/28
i.+ıba 138/25
iyir- eğirmek, bükmek.
i.-di 258/08
i.-gey 173/05
i.-mä! 258/10
iyis koku.
i.+bä 134/8
i.+i 166/9, 209/14
i.+in 205/23, 217/2
i.+kär 212/13
iyisli kokulu: *iyis+li* 134/37
iyiskä- koklamak: *iyis+kä-*
i.-di 211/6, 217/1
i.-lä 217/4
i.-mä! 212/12
iyiskili kokulu. 212/12
izlä izlemek: 137/21
i.-di 171/11
i.-dim 153/15
i.-dlär 146/6, 146/7, 207/4, 207/28, 207/28
i.-mä! 133/6, 137/31, 144/28, 144/32, 154/1, 170/33, 194/15, 220/18, 252/11, 252/13, 252/16, 252/37, 254/4, 254/8, 255/6, 262/7

i.-mäde 247/17

i.-rmin 219/34

i.-sin 251/27

i.-ymin 210/2, 242/19, 243/23, 248/9, 254/11

i.-ysiŋ (izleysiŋ) 217/16

i.-yt (izleyt) 144/15, 169/16, 172/15

K

Kaab 228/17

Kaaba *y.a.* Kâbe**.** 227/17, 230/1

K.+ha 227/17

K.+nıŋ 227/27

kap(b)- kapmak.

k.-ar (kabar) 148/28, 148/32

k.-at (kabat) 166/40, 242/16

k.-ıp (kabıp) 239/20

k.-ıpta (kabıpta) 131/21

k.-rm (kabarm) 222/37

kabal- kapanabilmek. *kap+a-l-*

k.-mıt 261/25

kabax kabak.259/27

k.+ın (kabahın) 155/31

k.+lar 134/30, 171/5, 259/14

k.+lardan 134/29

k.+larha 218/6, 259/19

k.+ları 177/8

k.+larımnı 259/25

k.+ların 203/31, 259/18, 259/21

k.+lartın 203/4, 218/7

k.+tın 182/31, 184/38, 256/37

kabux kabuk.

k.+ba 142/6, 143/6

k.+ları 134/10

kabul kabul. 140/5, 157/19, 164/11, 169/12, 176/27, 177/29, 178/29, 188/8, 190/36, 193/9, 203/25, 208/39, 210/8, 214/35, 218/22, 229/5, 229/10, 229/14, 229/21, 232/7, 238/18, 241/9, 242/12, 248/20, 249/11, 251/10, 251/13, 252/24, 254/2, 254/20, 261/05, 261/13, 265/16

kabul ėt- kabul etmek. 140/5, 157/19, 164/11, 169/12, 177/29, 178/29, 190/36, 193/9, 208/39, 214/35, 229/10, 232/7, 242/12, 248/20, 249/11, 251/10, 251/13, 252/24, 254/2, 254/20, 261/5, 261/13

k ė.-är 229/6

k. ė-im 229/21, 254/2

k. ė.-ip 140/5, 164/11, 203/25, 242/12

k. ė.-is 157/19, 177/29, 178/29, 254/20, 261/5

k.e.-kän 190/36, 232/7

k.e.-tiy 193/9

k.e.-ti 208/39, 210/8, 251/10, 251/13 254/2, 261/13, 265/16

k.ė-ir 176/27

k.e.-iz 214/35

k.e.-keyt 229/10

k. ė.-mä! 238/19, 241/9, 249/11, 252/24

k.e.-mädi 248/20

k.e.-tim251/13

kabul ėtmäst 229/14

kabul ėtüvçü kabul eden.

k.ė+nü 169/12

kabunlux savaş, kavga: *kabun+lux*

k.+ta 225/8

kabun- tutuşmak.

k.-du 150/11, 178/22, 179/31, 186/14, 186/16, 186/27, 187/7, 195/35, 260/6

k.-duyuz 180/19

k.-up 235/22, 240/25

k.-uyuz 161/28

kaç- kaçmak. bk. *kaş-* 254/31, 257/21

k.-a 247/20, 255/25

k.-adlar 223/13

k.-ar 195/21, 246/9

k.-asın 246/37

k.-at 226/6, 246/36

k.-ayık 260/9

k.-xeydım 198/16

k.-xeydıy 151/19

k.-xın 168/10, 212/14, 218/10

k.-hın 157/13

k.-ıp 256/37

k.-ma! 148/10, 148/20, 148/21, 148/24, 154/13, 187/2, 212/14

k.-madı 169/1

k.-maheylar 154/12

k.-mamın 227/34

k.-masın 148/25

k.-tı 131/21, 134/18, 137/25, 141/5, 143/17, 148/10, 148/11, 148/18, 148/23, 148/25, 155/21, 157/12, 171/9, 198/23, 202/22, 202/25, 208/29, 208/34, 210/25, 211/5, 212/18, 212/37, 220/15, 225/13, 225/28, 225/29, 225/34, 227/15, 236/14, 245/16, 246/34, 247/4, 254/28, 254/38, 255/25, 258/18, 260/7

k.-tılar 139/29, 151/15, 168/20, 181/22, 181/25, 195/28, 214/4, 225/27

k.-tım 193/16

kaçan ne zaman. 136/34, 137/27, 139/7, 139/27, 140/18, 141/13, 141/17, 141/34, 142/29, 143/13, 148/6, 155/22, 157/34, 161/4, 161/16, 168/39, 171/2, 171/12, 176/25, 176/34, 177/5, 179/13, 180/6, 182/13, 183/20, 184/13, 184/32, 185/6, 186/13, 189/3, 194/6, 194/20, 195/19, 198/28, 198/30, 199/22, 200/32, 205/8, 212/15, 216/36, 220/13, 222/3, 229/37, 233/8, 234/21, 235/16, 238/29, 239/3, 239/4, 239/21, 240/33, 240/36, 242/4, 242/13, 243/38, 246/3, 246/4, 249/3, 256/21, 256/37, 257/17, 265/16

k.+dan 164/18, 166/7, 190/17, 255/9, 257/18

kaçxala- koşmak, kaçışmak: *kaçxa+la-*

k.-dlar 203/38

k.-ma! 236/5

k.-ydlar (kaçxaleydlar) 146/20, 165/14

k.-yt (kaçxaleyt) 211/6

kaçmax kaçma: *kaç-max*

k.+ka 247/20

kaçxal- kaçabilmek: *kaç-xal-*

k.-dı 254/33, 254/33

kaçxıçı kaçan, kaçıcı.

k.+lar 184/20

kada- saplamak.

k.-dım 259/27

kadah kadeh.

k.+a 249/22

k.+am 132/34

kadar kadar.

k.+ına 157/7, 161/32, 236/4

kadav çivi.

k.+larba 259/27

Kaf *y.a.* Kaf. 205/1

kaftan kaftan, üst giyim. 228/36, 228/37, 228/39, 229/5

kax(h)- kakmak, vurmak.

k! 179/28

k.-adlar (kahadlar) 138/26

k.-at (kahat) 259/19

k.-a 176/38, 179/6

k.-açox 198/21

k.-ars 157/16, 157/17, 157/19

k.-ma! 185/18

k.-madı 162/29

k.-tı 169/9, 175/8, 177/5, 178/23, 179/13, 179/31, 190/1, 198/15, 217/3, 230/3, 248/5

k.-tılar 136/21, 168/20

k.-tıy 173/17

kaxmax kakma, dürtme: *kax-max* 185/19, 236/37

kaxırlan- öfkelenmek: *kaxır+la-n-*

k.-a 186/21

k.-dı 210/23, 258/29

kaxraçex(h) ambar.

k.+ına (kaxraçehına) 166/20, 166/35

k.+ında (kaxraçehında) 260/15

k.+ka 164/29, 164/33, 164/37

k.+ta 212/15

k.+ka 164/31

Kair *y.a.* Kair. 227/3

kal hâl.

k.+ım 180/32

kal- kalmak. 135/11

k.-adlar 223/24

k.-ar 190/32

k-at 136/2

k.-dı 135/11, 137/29, 140/17, 147/26, 149/1, 149/4, 149/14, 155/22, 162/17, 172/25, 173/8, 173/26, 186/25, 188/23, 200/7, 201/6, 218/35, 219/8, 225/27, 231/11, 231/17, 233/6, 234/20, 236/24, 236/36, 246/6, 246/8

k.-dıhın 188/24

k.-dılar 147/4, 150/22, 245/17, 252/6

k.-dım 193/8

k.-dıx 177/33, 202/5

k.-dıyız 205/30

k.-dıysın 177/12

k.-hın 198/18

k.-ım 147/36

k.-ıp 159/9

k.-ır 157/10, 185/4, 243/13

k.-ma! 159/7, 255/29

k.-madı 159/32, 164/4, 164/6, 176/14, 246/13, 246/18

k.-maheyt 188/11, 259/15

k.-mayız 146/25

k.-sın 209/33

kaldır- kaldırmak: *kal-dır-*

k.-dı 146/11, 148/25, 186/4, 216/21, 252/21

k.-dılar 142/36, 176/30

k.-dım 252/35

k.-dımın 218/19

k.-dıx 177/11

k.-han 259/5, 261/8

k.-heyt 189/9

k.-ımın 253/38

k.-ıp 137/22, 138/14, 155/20, 212/20, 229/23

k.-madı 157/8

k.-mamın 140/8

k.-mayın 248/26

kaldırhan kaldıran: *kaldır-han*

k.+ında 259/10

kala duvar. 159/4

k.+da 159/24, 159/38

k.+dan 159/3

k.+ha 159/8, 159/37, 160/1, 247/14

kalın kalın. 179/19, 236/39

kalx- ulaşmak, varmak, yetişmek, erişmek. bk. *kalk-*

k.-ma! 216/22, 216/23

k.-madılar 189/36

k.-tı 133/5, 142/14, 144/8, 147/21, 170/17, 179/35, 195/15, 195/29, 213/8, 223/19, 233/12

k.-tılar 182/30, 190/20, 209/13, 226/28

kalk- bk. *kalx-*

k.-amıt 204/36

kalkmax kalkma: *kalk-max*

k.+ka 147/38

kalkan kalan.

k.+larnı 221/37

kalkansızlı korunaksız: *kalkan+sız+lı* 144/17

kam ham, saf. 143/13, 195/9, 195/12, 195/15, 195/22, 214/10

k.+lar 222/34
k.+ların 156/1
k.+larnı 222/13
k.+nı 143/3
kama kama.185/19
k.+ha 185/18
k.+sın 182/28, 185/17
kamçu kamçı, kırbaç.
k.+ba 135/11
k.+hubu 178/20
k.+nuŋ 135/12
k.+suba 178/23, 179/29, 179/31
kamuş kamış.
k.+tan 253/26
kan kan. 142/32, 157/35, 161/22, 224/17, 224/21
k.+ba 192/6, 222/21
k.+ha 223/17
k.+ı 145/4, 145/7
k.+ım 189/39
k.+ın 157/11
kanat kanat, yüzgeç. 199/12
k.+lar 249/34
k.+ları 188/19, 205/19
k.+larıba 133/40, 231/10, 231/28, 248/6, 250/6, 255/13
k.+larım 205/37, 249/35
k.+ların 188/20, 233/29
k.+larnı 248/28
k.+larnıŋ 133/24, 249/7
k.+larsız 144/13
kanatlı kanatlı: *kanat+lı* 148/3, 148/9, 249/33, 255/27
k.+nıŋ 249/38
kanda nerede. 223/28
kandil kandil. 140/36, 229/24, 262/13, 262/15,

kanlan- kanlanmak: *kan+la-n-*

k.-han 143/14

kanlı kanlı: *kan+lı* 157/8, 159/15, 159/18

kap- kapmak.

k.-xın 180/1, 212/14

k.-ma! 139/10, 139/22, 148/39, 153/16, 163/4, 180/28, 205/8, 210/23, 223/18, 226/15

k.-tı 137/26, 138/3, 139/27, 145/4, 147/21, 148/18, 149/1, 149/2, 155/24, 155/37, 156/12, 168/2, 176/10, 179/36, 180/3, 185/17, 197/30, 197/33, 200/5, 201/3, 202/22, 212/17, 212/18, 213/40, 217/2, 225/28, 227/32, 227/34, 227/38, 238/7, 238/16, 243/18, 247/13, 249/7, 253/11, 258/22, 258/31, 262/10

k.-tılar 163/4, 198/13, 242/36, 243/37

kapçıx kabuk.

k.+larnıŋ 152/5

kapçux(h) torba. 139/9, 139/19, 139/23, 139/24, 139/27, 140/22, 152/4, 153/7, 173/4, 173/5, 190/29, 190/34, 191/3, 208/39, 234/27, 261/7, 261/10, 261/13, 261/21, 261/28, 261/29, 261/38

k.+ba 154/14, 261/31

k.+ka 133/4, 140/20, 173/3

k.+larha 244/9

k.+larımnı 152/9

k.+larnı 243/5, 244/4

k.+tan 140/25, 227/10, 241/12, 261/22

k.+un (kapçuhun) 133/26

kapla- kaplamak: *kap+la-*

k.-dı 257/12

k.-han 157/21

kaplav örtü: *kapla-v*

k.+ıba 206/36, 207/13

kaplan- kaplanmak: *kapla-n-*

k.-dı 214/2

kaplı baha kaplumbağa.

k.b.+ba 198/14

kar kar. 142/35, 143/14, 146/17, 240/16, 240/26, 240/28, 240/32, 240/34, 241/4, 241/7

k.+dan 240/12, 253/33, 254/25

karlı karlı: *kar+lı* 146/9

kara kara. 139/34, 155/3, 155/23, 174/38, 175/1, 175/2, 175/3, 175/6, 175/12, 175/16, 175/17, 176/34, 176/35, 177/1, 177/31, 178/16, 178/19, 178/26, 178/27, 178/32, 180/13, 180/14, 180/26, 180/34, 227/17, 247/5, 247/21, 249/4, 249/6, 249/8, 249/11, 249/13, 249/21, 249/27, 253/33, 254/25, 255/14, 258/16, 258/22, 258/30, 258/37, 259/3, 259/9, 259/12, 259/21, 260/8, 260/36

k.+sı 175/38

kara kuş kartal. 249/4, 249/6, 249/8, 249/11, 249/13, 249/27

k k.+ba 249/21

k k.+lar 255/14

k k.+nuŋ 178/16, 178/26, 178/27

k k.+unuŋ 178/32

kara(e)- görmek, bakmak.

k.-hın 259/12

k.-yt (kareyt) 216/34

karama görme, bakma: *kara-ma* 259/7

karaxçı yağmacı: *karax+çı* 239/15, 239/17, 239/19

k.+lar 218/19, 239/12, 239/20, 239/22, 239/25

k.+lardan 239/14

karaxla- öldürmek, yağmalamak: *karax+la-*

k.-ma! 153/26

k.+lar 138/11

karamuş kara. 197/7

k.+ları 197/9

karandaş erkek kardeş. 142/7

k.+lar 142/18

k.+ına 155/21

karanhı karanlık. 149/13, 181/10

karanhılan- kararmak: *karanhı+la-n-*

k.-dı 146/5, 220/13

karanhıl- karanlık çökmek.

k.-haçox 184/1

k.-ıdı 174/22

karanhılıx karanlık. *bk.karanlıx.* 134/35, 168/19

k.+ta 138/27, 179/3, 222/33

karanlıx bk. *karanhılıx.* 257/12

karavan kervan. 133/9, 133/17, 133/21, 138/7, 138/8, 155/33, 218/18, 234/7, 234/8, 234/19, 235/10, 239/4, 239/8, 243/7, 243/14, 256/14, 256/14, 256/18, 257/21, 257/23, 257/30

k.+ba 243/27

k.+ı 234/17

k.+nı 155/37, 239/9

k.+nıŋ 133/14, 218/18

karavancı(çı) kervancı: *karavan+çı*

k.+lar (karavancılar)138/23

k.+lar 138/12, 138/20, 138/30, 155/34, 155/35, 156/10

k.+lardan 155/37, 156/1

karavan başı kervan başı. bk. *karavan başçı.* 133/17, 133/21, 138/8, 256/18, 257/21, 257/23

karavan başçı bk. *karavan başı.* 257/30

karel tavux hindi. 233/24, 233/25, 233/27, 233/28, 233/30

karha karga. 137/6, 137/10, 137/14, 142/35, 212/11, 212/18, 248/15, 248/17248/20

k.+dan 137/5

k.+lar 135/36, 255/14

k.+nıŋ 137/9, 137/10, 137/12

karha- beddua etmek.

k.-dı 253/10

k.-ma 138/6

k.-yt (karheyt) 248/15

karha-kam şaman karga. 250/11, 250/15

karhaşlama beddua etme: *karhaş+la-ma* 200/23

karhalı kargalı: *karha+lı* 137/9

karhav beddua. 2314, 231/18, 231/19, 231/27, 231/29, 233/22, 233/27, 233/30

k.+ın 231/9, 231/12, 231/16, 231/21, 231/30, 238/22

k.+ına 231/13, 231/34

karhışlı lanetli: *karhış+lı* 138/10, 211/16, 222/36, 246/35, 253/7

karın karın, göbek. 209/15, 210/18, 216/15, 246/27, 251/6

k.+dan 143/1

k.+ha 142/31

k.+lardan 235/22

k.+larnı 239/20

k.+nı (karnı) 153/7, 204/19

karındaş erkek kardeş. 147/3, 148/15, 148/16, 174/1, 174/23, 174/26, 177/4, 180/34, 180/35, 186/32, 186/36, 187/5, 195/3, 195/29, 195/32

k.+xa 186/10

k.+ı 148/8, 162/33, 177/35, 178/12, 179/12, 201/5

k.+ım 194/4, 228/25, 245/6, 245/12, 247/6, 252/15

k.+ıma 142/17, 177/3, 178/13, 179/11

k.+ımızı 142/27

k.+ımızıŋ 186/27

k.+ın 148/12

k.+ına 147/5

k.+ınıŋ 148/11

k.+ıy 186/39

k.+lar 142/30, 155/12, 162/36, 176/28, 177/31, 178/4, 178/32, 178/35, 179/3, 179/17, 180/6, 180/15, 180/30, 186/5, 186/7, 186/25, 195/23, 195/25

k.+larha 176/23, 179/4

k.+ları 155/14, 174/18, 176/34, 180/12, 180/17, 187/4, 187/11

k.+larıba 142/9

k.+larıbız 180/22

k.+larım 132/15, 180/19, 187/9, 191/7, 203/34, 254/3

k.+larımız 205/25

k.+larımnıŋ 203/27

k.+larımızı 204/33

k.+ların 179/10

k.+larına 174/25

k.+larından 180/16

k.+larnı 142/36,177/2, 177/37, 178/11, 203/32

k.+larnıŋ 142/14

k.+nı 142/18

karındaşça kardeşçe, kardeşlik: *karındaş+ça* 180/23

karındaşsız kardeşsiz: *karındaş+sız* 147/27

karış karış. 179/22

karış- karışmak.

k.-tılar 237/6

karıştır- karıştırmak: *karış-tır-*

k.-dı 138/26, 227/16

karıştırın- karıştırılmak: *karıştır-ın-*

k.-ıp 171/8

karışıl- karşılmak: *karış-ıl-*

k.-dı 225/24

karıv cevap. bk. *karuv* 132/33

karıv ber- cevap vermek. *bk. karuv ber-*

k b.-di 132/33

karlıhaç kırlangıç.

k.+lar 198/4

karman- el yordamıyla yürümek.

k.-dı 162/24, 202/24

karpay- eğrilmek, bükülmek, kıvrılmak.

k.-han 199/4, 254/5

karpayıl- eğrilmek: *karpay-ıl-*

k.-ıldı 170/5

karşı karşı, karşıt, zıt. 221/33

k.+sı 182/15

k.+sına 142/3, 148/17, 159/33, 246/36

k.+sınıŋ 159/12

kart yaşlı. 135/4, 135/11, 137/3, 137/10, 137/12, 137/34, 142/28, 155/3, 155/6, 155/27, 160/3, 162/5, 162/24, 163/12, 167/38, 168/8, 170/4, 170/6, 170/29, 170/32, 170/37, 171/3, 171/15, 171/16, 174/3, 177/9, 177/28, 178/15, 178/27, 179/18,

179/24, 18/31, 186/4, 192/15, 199/4, 199/16, 199/31, 200/7, 200/18, 201/6, 201/21, 201/26, 203/2, 204/17, 207/31, 207/36, 208/5, 208/26, 212/8, 212/11, 212/18, 213/19, 214/10, 218/28, 218/31, 218/40, 219/1, 222/13, 224/12, 225/23, 226/22, 228/36, 229/7, 234/10, 234/20, 234/33, 235/4, 236/14, 236/24, 236/26, 250/11, 256/14, 257/30, 258/9

k.+xına 155/14, 155/28, 155/29, 155/30, 156/16, 162/26, 1170/10, 170/15, 170/19,170/25, 170/27, 170/32, 171/1, 171/14, 174/4, 174/6, 182/16, 182/34, 183/2, 183/11, 183/15, 183/37, 184/7, 184/12, 184/13, 186/3, 198/7, 199/9, 200/9, 200/25, 201/12, 201/17, 208/1, 209/23, 209/31, 211/5, 213/23, 214/11, 214/14, 216/34, 217/1, 217/3, 217/14, 218/28, 218/37, 219/6, 219/9, 219/13, 219/19, 219/27, 219/31, 219/34, 219/36, 220/3, 220/13, 225/32, 236/31, 253/26, 254/7, 258/7, 258/13, 258/14, 258/24, 258/35

k.+xınaba 184/15

k.+xınaha 183/28, 183/29184/6, 184/17, 200/24, 209/33, 213/8, 213/25, 214/18, 219/9, 254/9, 255/7, 255/28, 258/6

k.+xını 201/25

k.+xınıŋ 155/35, 183/2, 199/25, 200/8, 200/21, 201/25, 208/14, 225/33, 253/24, 257/25

k.+xınında 253/23

k.+ı 201/23

k.+ımnı 170/35, 183/29

k.+ınada 199/24

k.+ınaha 170/24

k.+ınanı 208/22

k.+lar 134/31

k.+mın 219/26

k.+tan 170/38

kartay- yaşlanmak. *kart+ay-*

k.-dı 157/20, 170/5, 258/4

k.-dlar 204/9

k.-ız 170/38

kartla- yaşlanmak. *kart+la-*

k.-ydım 193/7

kartlıx yaşlıklık*: kart+lıx*

k.+tan 170/36

karuv bk. *karıv* 131/25, 131/25, 132/3, 133/17, 135/31, 135/35, 136/30, 140/1, 140/33, 140/40, 150/16, 151/10, 151/19, 152/17, 153/13, 153/27, 155/11, 155/14, 156/14, 157/17, 157/19, 163/11, 164/7, 165/18, 166/11, 168/27, 169/13, 170/36, 173/14, 177/17, 178/3, 178/39, 180/18, 181/21, 181/29, 182/4, 182/5, 182/10, 182/34, 184/26, 186/24, 189/7, 189/12, 189/15, 189/25, 190/7, 190/16, 193/5, 194/5, 194/8, 198/16, 200/3, 201/1, 202/18, 205/24, 206/1, 206/22, 207/21, 210/2, 210/18, 211/11, 213/28, 217/12, 218/17, 219/2, 219/27, 224/9, 229/13, 230/9, 231/19, 232/13, 232/34, 234/36, 235/19, 238/23, 239/18, 246/18, 247/3, 247/11, 248/20, 249/13, 251/13, 251/20, 251/24, 251/26, 263/10, 264/9, 265/16, 265/24

k.+larnı 251/16

k.+u 234/16

karuv ber- bk. *karıv ber-* 136/30, 140/1, 152/17, 153/13, 153/27, 155/11, 155/14, 165/18, 166/11, 168/27, 169/13, 170/36, 173/14, 180/18, 181/29, 182/10, 182/34, 184/26, 186/24, 189/7, 189/12, 189/15, 189/25, 190/16, 194/5, 194/8, 198/16, 200/3, 201/1, 205/24, 206/22, 207/21, 210/18, 213/28, 217/12, 218/17, 219/2, 219/27, 224/9, 230/9, 231/19, 232/13, 234/36, 235/19, 238/23, 239/18, 246/18, 247/03, 247/11, 249/13, 251/26, 263/10, 264/9

k b.-di 131/25, 132/33, 133/17, 140/1, 140/33, 140/40, 150/16, 151/10,151/19, 152/17, 153/13,153/27,155/11, 155/14, 161/26, 169/13, 170/36, 177/17, 180/18, 180/32, 181/21, 181/29, 182/4, 182/5, 182/34, 189/7189/12, 189/15,189/25,190/7,190/13, 190/16, 190/29, 193/5,194/5, 194/8, 198/16, 200/3, 201/1, 202/18,206/2,210/18,211/11, 213/28, 217/12, 218/17, 219/2, 219/27, 224/9, 230/9,231/19, 232/34, 235/19, 239/18, 247/3, 249/13, 251/24, 251/26,263/10, 264/9, 265/24

k b.-dilar 132/3, 182/10, 186/24, 205/24, 211/2

k b.-ädlar 206/22

karvaş kadın köle. 151/14, 164/17, 164/20, 167/27, 168/31, 213/18, 237/14

k.+xa 151/12

k.+ıba 260/26

k.+ım 165/11

k.+ımız 260/21

k.+ımnı 165/24

k.+ıy 168/3

k.+ıynı 169/18

k.+lar 141/30, 237/6, 237/19, 257/13

k.+larha 237/37

k.+ları 214/3

k.+ların 215/11

k.+larnıŋ 237/13

k.+nı 164/29, 165/13

kas el çırpmak, alkışlamak. 200/5, 201/3

kasapçı kasap: *kasap+çı*

k.+ha 220/11

k.+larha 139/36

k.+nıŋ 240/17

kaş kaş.

k.+lar 216/14

k.+ların 132/21, 132/25

kaş- bk. *kaç-*

k.-tı 261/24

kaşux kaşık.

k.+te 261/16

kat kat.

k.+ına 185/5

k.+ıba 221/37

k.+nı 135/8, 138/14, 138/16, 139/26, 141/15, 144/16, 147/5, 147/8, 147/10, 148/40, 151/12, 155/21, 164/34, 165/3, 170/4, 171/10, 172/7, 174/34, 178/26, 184/20, 186/13, 188/13, 205/3, 211/6, 212/9, 219/35, 221/25, 224/5, 228/29, 230/18, 234/18, 242/12, 243/4, 244/4, 245/9, 245/13, 253/25, 255/8, 260/19, 260/34, 263/6

katı sert, kuvvetli. 162/12, 162/29, 216/35, 217/27, 227/19, 255/32

k.+xa 206/35, 206/36

k.+ımnı 229/21

katlı katlı: *kat+lı* 206/33

katıl- katılmak.

k.-mabız 211/12

k.-madlar 142/10

k.-maheyt 205/3

katılmas katılmaz: *katıl-mas* 176/24

k.+xa 255/21

katılmast 255/22

k.+lar

katın kadın. 134/30, 147/14, 147/20, 147/30, 148/26, 149/8, 149/13, 156/5, 156/12, 156/17, 164/13, 164/19, 164/22, 164/35, 170/4, 171/3, 171/9, 171/16, 18/31, 189/32, 190/12, 191/21, 198/3, 202/18, 207/3, 207/37, 208/5, 208/17, 208/19, 208/27, 208/39, 209/20, 209/24, 210/15, 210/18, 211/40, 213/19, 214/22, 214/33, 218/28, 218/31, 218/40, 219/1, 225/19, 226/1, 226/23, 229/10, 229/24, 229/24, 229/26, 229/27, 229/32 230/1, 232/14, 232/15, 232/19, 232/23, 232/32, 232/34, 232/37, 233/6, 242/4, 242/5, 256/33, 256/34, 257/9, 257/18, 258/3, 258/9, 258/14, 258/32, 260/33, 262/15

k.+a 138/15, 162/24, 166/31, 174/19, 177/8, 179/38, 182/2, 183/7, 183/22, 191/19, 201/30, 205/32, 207/18, 209/8, 209/34, 213/37, 213/38, 214/38, 217/40, 265/19

k.+ba 190/3, 200/35, 204/3, 229/7, 229/23

k.+dan 140/31, 207/31, 252/25

k.+ha 138/40, 140/14, 178/15, 178/29, 192/26, 206/40, 226/26, 230/7

k.+ı 139/2, 140/33, 141/8, 141/09, 141/31, 142/9, 142/13, 142/15 142/21, 143/4, 143/12, 164/6, 166/5, 167/35, 1681/30, 170/27, 170/32, 171/10, 192/3, 202/23, 209/3, 212/16, 212/22, 225/13, 225/27, 225/33, 226/16, 229/14, 233/15, 233/24, 233/32, 242/07, 260/19, 260/25, 260/34, 261/26, 261/32, 264/06

k.+ıba 141/26, 185/6, 199/39, 211/27, 225/9, 229/34, 230/8, 233/21, 260/14

k.+ıde 229/12

k.+ım 139/1, 140/32, 141/6, 167/28, 190/9, 192/24, 240/31, 260/8, 261/15, 261/34, 262/13, 262/13, 264/4

k.+ıma 153/14, 169/1

k.+ımnı 192/19, 192/23, 229/38

k.+ımnıŋ 229/18, 230/23

k.+ın 139/6, 166/11

k.+ına 140/27, 141/2, 143/8, 164/28, 170/6, 188/18, 200/4, 201/2, 211/31, 215/2, 231/38, 232/1, 260/7, 260/30, 262/17

k.+ında 206/33

k.+ıya 141/3

k.+ha 177/29

k.+ıy 165/29, 225/11, 230/23

k.+nı 214/31, 225/12, 226/24, 229/12, 230/14, 257/18, 260/27, 264/3

k.+nıŋ 142/9, 171/15, 192/16, 192/21, 226/13, 233/11

katınlıx kadınlık: *katın+lıx*

k.+ka 189/5, 189/18, 202/9, 215/18, 220/27, 225/7, 225/40

katır katır.

k.+lar 221/29

k.+larnı 225/9

kattır- katılaştırmak: *kat-tır-*

k.-dı 189/19

kava kahve. bk. *kave*

k.+dan 165/33

kavdur düşüncesiz, budala. 141/5, 256/32

kavdurley düşüncesizce. 195/21

kave bk. *kava* 164/10, 164/18, 165/1, 165/29, 165/32, 166/3, 166/17

kavha kavga.

k.+da 165/22

k.+sın 232/21, 250/12

kavur- kavurmak.

k.-duçok 165/34

k.-made 166/17

kayt- geri dönmek.

k.-tılar 178/35

kaya kaya. 155/24, 246/10, 249/04

k.+da 172/10

k.+dan 172/7

k.+ha 223/29

k.+lar 178/18, 223/22, 249/31

k.+nı 172/23

k.+nıŋ 155/27, 182/30, 194/18

kayamlıx sağlamlık: *kayam+lıx* 133/29

kayda nerede. 137/34, 138/27, 138/27, 138/37, 139/04, 144/09, 144/27, 146/05, 147/07, 150/14, 151/08, 153/26, 159/19, 159/25, 160/03, 164/31, 165/08, 166/07, 166/19, 168/39, 169/07, 170/32, 172/17, 172/21, 175/38, 176/32, 177/11, 179/23, 184/15, 186/31, 201/26, 202/30, 205/36, 206/20, 210/11, 216/23, 216/31, 218/11, , 219/30, 219/31, 222/27, 227/33, 232/23, 236/30, 238/24, 238/26, 242/31, 243/01, 244/01, 249/05, 258/20

k.+dır 205/27

k.+z 163/9, 204/36

kaydan nereden. bk. *kaydanhı.* 134/16, 136/28, 155/23, 164/20, 166/10, 168/27, 170/11, 185/12, 201/33, 207/39, 213/15, 217/09, 218/31, 219/23, 223/27, 230/19, 231/19, 240/26, 253/35, 260/36

kaydanhı *bk. kaydan.* 236/34

kayhı kaygı. 1322, 133/32, 208/33

k.+ba 172/14

k.+dan 212/23, 230/15

k.+ların 133/35, 248/33

k.+larnı 215/1

k.+sın 135/18

kayhır- önemsemek.

k.-a 159/23

k.-adlar 172/10

k.-asız 172/13

k.-dı 202/27

k.-ma! 184/7

kayhırıl- önemsenilmek: *kayhır-ıl-*

k.-dı 210/20, 252/7

k.-dım 213/11

kayık kayık, sandal, bot. 212/27, 212/28

k.+ka 144/20

k.+nı 144/24

k.+ta 190/19

k.+tan 144/25

kayır- eğilmek, yaslanmak. 204/5

k.-dı 142/33, 142/34

k.-ma! 184/8, 208/36

k.-madı 249/14

k.-mım 182/36

kayırıl- dönmek: *kayır-ıl-*

k.-amın 226/24

k.-ar 245/18

k.-at 157/35, 258/324/

k.-dı 131/10, 133/26, 140/16, 141/33, 157/32, 158/10, 166/20, 176/17, 183/27, 184/6, 189/33, 199/39, 200/36, 202/12, 202/27, 203/8, 220/8, 223/32, 227/30, 228/18, 228/25, 230/13, 233/6, 235/31, 235/38, 242/34, 243/35, 251/10, 261/12, 261/35

k.-dılar 170/7, 182/2, 184/28

k.-eyt 230/22

k.-ıp 150/11, 226/23, 232/25, 262/17

k.-ır 165/26, 181/12

k.-ma! 177/36, 210/26

k.-mabız 209/17

kayırıs eğilme: *kayır-ıs* 257/27

kaysın 155/34

kayış kayış, kemer, deri, kösele.

k.+ında 265/25

k.+lar 205/1

k.+larnı 182/37

k.+larnıŋ 223/8

kayıt- bk. *kayt.*

k.-tılar 255/3

kayik kayık, sandal

k.+kä 225/18

kayna(e)- kaynamak.

k.-eydhohon (kayneydohon) 221/15

kaynar sıcak, kaynar. 135/31, 186/13, 194/21, 261/35

kaynarlıx kaynar olma durumu: *kaynar+lıx* 147/18, 170/21, 223/10

k.+ta 230/27

k.+tan 161/9, 202/29

kaynarrax daha kaynar: *kaynar+rax* 161/8

kaynat- kaynatmak.

k.-xan 209/25

kayrıl- bk *kayırıl. kay(ı)r-ıl*

k.-dı 132/17, 165/20, 190/4, 217/8

k.-haçox 153/30

k.-ıbız 232/5

k.-ma! 205/11, 243/25

k.-madı 216/17

kaysı hangi, hangisi. 133/1, 139/37, 139/39, 140/13, 141/20, 160/1, 170/20, 171/6, 172/7, 173/10, 176/27, 178/16, 179/21, 180/4, 181/7, 182/14, 183/7, 186/36, 202/38, 210/7, 211/40, 217/24, 217/37, 220/21, 221/23, 221/33, 222/25, 223/33, 225/15, 232/14, 235/7, 235/14, 235/28, 235/34, 237/1, 237/23, 238/3, 240/14, 240/37, 251/23, 262/6, 265/4, 265/13

k.+ba 186/14, 244/15

k.+de 152/6, 248/4

k.+lar 165/20, 178/08, 181/39, 218/34

k.+larba 172/30

k.+ına 134/4, 181/37

k.+ında 201/5

k.+n 141/25, 184/11, 184/21, 217/16, 252/35, 253/4

k.+na 179/33

k.+nda 214/14, 236/7

k.+ndan 186/26

k.+nın 187/1, 233/22

kaysı kayısı.

k.+lar 133/10, 165/20, 237/8

k.+larnı 182/37, 221/19

kayt- geri dönmek. 217/20, 232/27

k.-a 235/1

k.-aralımın 207/34

k.-arheyt 136/4

k.-arırlar 133/36

k.-armın 164/10

k.xan 146/21

k.-xeysız 182/38

k.-xın 178/30

k.-haçox 138/05, 228/25

k.-ımın 147/34, 148/02

k.-ıp 133/1, 183/12, 189/33, 190/23, 199/16, 200/15, 224/32

k.-ır 205/15, 237/18

k.-ısın 147/28

k.-ma! 137/30, 159/9, 179/36, 201/11, 229/13, 255/30

k.-madı 185/3

k.-masam 181/19

k.-masın 147/35

k.-tı 137/32, 137/34, 138/3, 141/14, 164/28, 174/25, 177/27, 180/2, 181/6, 183/28, 187/5, 189/24, 189/29, 190/5, 190/36, 202/11, 212/15, 228/26, 231/13, 231/18, 231/37, 232/1, 240/20, 243/21, 244/20, 254/35, 255/1, 255/34, 258/15, 258/20, 259/22

k.-tılar 134/27, 150/13, 154/14, 180/7, 180/35, 182/23, 184/32, 201/7, 252/37

k.-tım 213/11

k.-tırız 208/7

k.-tırma 208/6

kaytmah geri dönme: *kayt-mah*

k.+ıba 235/03, 235/11

kaytar- geri vermek: *kayt-ar-*

k.-a 133/14

k.-asın 244/14

k.-at 176/26, 208/13, 259/18

k.-ayık 209/9

k.-dı 136/22, 168/1, 169/21, 178/27, 190/28, 203/29, 219/9, 227/37, 232/29, 241/11, 254/26

k.-dılar 186/8, 239/10

k.-dım 208/30

k.-xeyt 229/12

k.-xın 255/31

k.-han 227/5

k.-hey 227/26

k.-heydım 227/27

k.-heylar 203/25

k.-hın 139/40, 203/21, 214/35, 232/19, 249/12

k.-ıbız 133/36

k.-ım 236/33

k.-ımın 136/16, 140/15, 215/6, 220/27, 255/25

k.-ıp 136/32, 153/37

k.-ır 140/29, 178/16, 203/16, 220/11

k.-ıyız 156/7, 186/20, 192/11, 203/27

k.-ma! 132/19, 132/24, 139/36, 179/25, 183/32, 186/19, 207/30, 210/24, 210/29, 226/23, 232/19, 245/19, 257/28

k.-madı 169/1

k.-mamın 167/24

k.-mın 239/6

k.-mıt 237/5

k.-sın 255/24

kaytarmax geri çevirme: *kaytar-max*

k.+ın 245/9

kaytarmas geri vermez, geri vermeyen: *kaytar-mas* 139/40

kaytarmast

k.+lar 133/36

kaytarıl- geri verilmek: *kaytar-ıl-*

k.-mın 243/17

kaytıx dönüş. 142/20, 177/35, 179/36, 184/17, 234/31, 243/7

kaytıx yol dönüş yolu.

k.+y.+ha 177/35, 179/36, 184/17, 234/31, 243/7

k.y.+una 142/20

kaytuv dönüş. 157/17, 177/26

kayyam sağlam, kalıcı. 178/28, 197/18, 198/11, 216/22, 217/23, 217/24, 221/13, 255/23, 259/11

kayyamlı bk. *kayyam*. *kayyam+lı* 227/6

kayyamlıx sağlam. *kayyam+lıx*

k.+ı (kayyamlıhı) 240/18

k.+ın (kayyamlıhın) 211/15

kayyamlıx ėt- dayanıklı kılmak.

k. ė.-mä! 133/29

kaz kaz. 151/1, 151/3, 151/7, 188/1, 231/10

k.+da 231/10

k.+dan 188/5

k.+ha 231/08

k.+ıhım 191/14, 191/17

k.+ın 188/7, 188/21

k.+lar 151/9, 151/11, 151/14, 151/16

k.+larnı 151/13, 151/14

k.+nı 151/4, 188/13, 231/6

k.+nıŋ 151/5, 151/8, 188/10, 188/13, 188/16, 188/18, 188/20, 188/22, 188/23

kaz- kazmak.

k.-abız 162/4

k.-adohon 162/10, 162/16

k.-ar 133/39

k.-dı 131/18, 179/34, 252/14

k.-dılar 161/32, 162/7, 162/11, 162/11, 162/12, 252/22, 252/23

k.-dıy 244/18

k.-dıymın 131/24

k.-han 161/30, 162/12, 162/17, 162/29, 184/2

k.-ma! 131/19, 161/23, 162/6, 252/18

kazan kazan. 131/20, 131/21, 132/7, 153/32, 252/26, 261/15

k.+ba 131/38

k.+da 192/5

k.+dan 148/16, 148/18, 148/22, 192/8

k.+ha 148/14, 192/06, 192/07, 221/06

k.+larda 221/16

k.+ıy 192/11

Kazax *ö.a.* Kazak.131/2, 135/2, 137/2

Kazax ulusu Bir ulus adı.

K.+nuŋ 131/2, 137/2

Kazbek tav *ö.z.* Kazbek dağı.

K. t.+nıŋ 177/18, 177/24

kazıx(h) kazık. 170/16, 190/28, 191/5, 191/15, 214/31

k.+ı (kazıhı) 258/15

k.+ıba (kazıhıba) 253/16

k.+ım (kazıhım) 190/32

k.+ka 148/9, 181/36, 181/38, 183/1, 190/32, 191/12

kazıl kazılmak: *kaz-ıl*

k.-madlar 162/7

kazmax kazma: *kaz-max* 162/4

kebit dükkân.

k.+kä 237/10, 237/25

k.+lärimni 257/28

k.+tä 237/31, 238/20

keç gece 180/19, 194/15

k.+kä 149/1,161/31, 172/9, 177/12, 177/33, 209/26, 260/19

keçä gece. 137/23, 139/5, 140/22, 146/9, 146/12, 158/23, 158/33, 162/16, 162/24, 171/8, 174/16, 174/36, 177/13, 181/35, 183/17, 183/20, 184/32, 185/6, 190/15, 195/26, 195/34, 198/4, 207/9, 208/22, 220/6, 220/31, 222/24, 226/27, 231/38, 232/15, 232/16, 232/18, 234/22, 244/16, 248/28, 248/30, 262/5

k.+bä 185/12, 223/10

k.+dä 174/30, 185/5, 210/39, 260/27

k.+dän 184/30

k.+gä 133/24, 134/2, 134/35, 156/3, 161/33, 168/24, 168/25, 175/19, 184/32, 212/9, 233/17

k.+gi 181/11
k.+lärbä 149/15, 214/16, 259/7
k.+ni 184/28
k.+niŋ 181/11, 222/33
keçi keçi.
k.+nimin 180/23
keçiçek küçük keçi: *keçi+çek* 246/20
keçik- gecikmek.
k.-kän 231/35
k.-mä! 213/32
k.-mädi 190/3, 256/19
k.-mädik 260/9
k.-mäyiŋ 171/3, 215/14
k.-tiyiz 164/1
keçiklä- geç kalmak, gecikmek: *keçik+lä-*
k.-rbiz 260/10
keçiklän- gecikmek: *keçiklä-n-*
k.-di 231/35
keçikmäk gecikme: *keçik-mäk* 166/13
keçin- geçinmek. *keç-in-* 208/8
k.-ät 234/36
k.-di 208/13, 215/11
k.-geydim 239/29
k.-mämin 239/30
keçinäs geçinme: *keçin-äs* 167/37
keçinmäk geçinme: *keçin-mäk*
k.+tä
keçindir- öldürmek: *keçin-dir-*
k.-di 137/32, 239/31
k.-iyiz 155/16
keçindirdürüvçüsüz 137/30

keçir- geçmesini sağlamak: *keç-ir-*

k.-di140/23

keçirin- geçirilmek: *keçir-in-*

k.-di 137/37

keçitkän ölünen yer.

k.+dä 209/2

k.+gä 208/26

keçkurun akşamleyin. 139/20, 155/13, 162/12, 164/12, 183/16, 183/19, 184/12, 213/22, 220/13, 224/28, 229/23, 235/12, 248/33, 252/28, 253/05, 256/21

kedärgi yandaki, kenardaki, taraftaki, geri. 173/10, 209/19, 245/18

k.+indä 139/10

kederlänmäk kederlenme: *keder+lä-n-mäk*

k.+kä 173/25

Kär *ö.a*. Ker.

K.+dä 227/12

K.+ha 228/25

kegräp(b)

k.+i (kegräbi) 134/10

kek kek. 158/30, 224/11

kel- gelmek.

k.-ädlär 265/10

k.-däyik 132/3

k.-di 131/9, 131/22, 139/5, 139/37, 141/6, 146/16, 148/3, 148/5, 148/7, 148/28, 151/6, 152/5, 155/30, 159/7, 159/39, 164/18, 166/12, 168/36, 171/13, 172/12, 174/8, 174/19, 174/26, 174/33, 176/25, 177/24, 177/38, 178/14, 185/5, 187/7, 189/20, 189/33, 194/15, 198/28, 199/21, 199/24, 199/34, 200/21, 202/30, 203/17, 205/21, 210/24, 212/3, 213/25, 214/22, 216/32, 218/12, 224/21, 226/10, 229/18, 229/20, 230/3, 231/3, 235/13, 235/17, 240/22, 240/23, 246/19, 246/24, 251/3, 252/25, 258/36, 260/32, 261/9, 265/3

k.-dik 182/33

k.-dilär 131/39, 132/10, 138/30, 146/4, 146/18, 150/5, 167/36, 177/35, 178/9, 179/16, 179/17, 182/25, 184/26, 184/37, 195/26, 199/30, 200/6, 200/24, 201/3, 201/19, 204/19, 206/30, 207/5, 208/24, 209/19, 209/26, 210/14, 211/25, 218/15, 226/7, 227/17, 228/31, 234/31, 247/14

k.-dim 131/11, 140/40, 181/32, 201/32, 218/34, 240/39
k.-dimin 177/11, 207/17, 218/21
k.-diy 204/32, 205/15, 247/17, 255/9
k.-diyiz 132/15, 142/22, 182/36
k.-diysiŋ 217/13
k.-ädlär 265/15
k.-äsiŋ 159/8
k.-ät 143/3, 204/32, 211/9, 224/28, 226/12
k.-är 253/22
k.-geybiz 209/17
k.-giŋ 177/30, 178/31, 180/5, 210/3, 232/35, 239/15, 246/21, 253/21, 261/18
k.-gինçä 132/8, 180/23, 217/17, 258/26
k.-ibiz 166/10
k.-imin 168/11
k.-iŋ 131/34, 184/32, 184/33
k.-ip 133/6, 140/21, 190/4, 195/22, 197/26, 205/31, 207/32, 228/17, 229/36
k.-ir 174/14, 208/8, 213/22, 233/16, 233/17, 236/28, 253/28, 256/6
k.-irlär 184/32, 206/9
k.-irsiŋ 161/19
k.-iyiz 174/11, 197/24, 215/21, 232/22
k.-mä 181/9, 182/13, 199/31221/24
k.-mädi 245/16
k.-mäseydiyz 182/38
k.-mit 204/20
k.-siŋ 144/35, 255/38

kelgälä-

k.-mä 246/12

kelgän gelen: *kel-gän* 214/23, 224/29, 240/36, 251/4

k.+lär 132/16
k.+ni 214/20

kelmäk gelme: *kel-mäk*

k.+i (kelmägi)168/27
k.+kä 148/11

keltir- getirmek: *kel-tir-* 258/27, 258/37, 262/13

k.-ät 226/3, 251/32, 265/5

k.-diysiŋ 219/11

k.-di 143/1, 144/24, 148/12, 171/13, 178/33, 183/37, 190/1, 190/7, 203/29, 214/28, 215/1, 217/37, 224/25, 224/36, 232/28, 251/9, 259/2, 262/15, 265/4, 265/13

k.-dilär 133/3, 157/23, 187/8, 207/6, 207/10, 208/3, 211/23, 214/9, 237/10

k.-dim 141/26, 219/26, 219/37, 261/28

k.-dimin 164/29

k.-diy 261/27

k.-diyiz 172/34

k.-diysin 257/26

k.-gäçök 164/16

k.-gän 188/8, 235/21, 256/20

k.-geydim 261/29

k.-geydiyiz 253/34

k.-gin 198/24

k.-giŋ 189/28, 189/39, 195/11

k.-ir 142/13, 177/20, 178/17**,** 225/25, 253/37

k.-irlär 217/38, 232/8

k.-irmin 164/21

k.-isiz 211/13

k.-iyiz 207/8

k.-mä! 143/6, 172/30, 201/24, 207/2, 207/22, 229/24, 231/6, 233/24, 258/18

k.-mädlär 227/30

k.-sey 256/16

k.-di 265/3

keläsi gelecek, müstakbel: *kel-äsi* 162/6, 201/38, 249/22

keläş- evlenmek.

k.-mä! 178/8

keläştir- evlendirmek. *keläş-tir-*

k.-mä! 220/29

kelüv gelme, geli: *kel-üv*

k.+ümüzgä 165/32

Kelezav tavı *ö.a.* Dağ ismi. 242/28, 242/34, 242/36, 243/27

kelin gelin.

k.+bä 184/22

k.+ibä 177/39

k.+ni 185/2

kem pay, hisse.

k.+lärin 170/8

keman keman. 144/21, 164/34, 166/21, 166/22, 166/32, 167/09

k.+ha 164/32

kemi kün 131/5, 200/9

kemir- kemirmek.

k.-di 148/31, 177/06, 179/14

k.-diär 211/22

k.-dilär 211/18, 211/19

k.-ät 148/31, 148/35, 158/28

k.-ir 242/13

k.-mä! 211/17

kenäş nasihat. 199/23, 206/40

k.+in 180/2, 180/28, 204/12

k.+kä 205/2, 210/28, 211/37

kenäş- danışmak, akıl danışmak.

k.-ämin 217/19

k.-mäsin 164/36

k.-ti 190/26, 230/2, 237/21

k.-tilär 207/31

kenäşlän- öğür almak. *kenäş+lä-n-*

k-di 140/11

ken geniş. 133/2, 134/30, 178/25, 203/32

kenlik genişlik: *ken+lik*

k.+kä 156/13

kenräk daha geniş: *ken+räk* 165/37

kenselik(g) sonunda. bk. *kensilik(g)*

k.+indä (kenseligindä) 146/14

kensilik(g) bk. *kenselik(g)*

k.+indä 140/7, 174/23 216/24, 227/11

kepkenätä birdenbire. 131/18, 133/7, 135/19, 140/30, 148/16, 155/27, 175/25, 179/37, 199/7, 202/33, 205/4, 218/28, 248/22, 254/22, 259/40

k.+ley 148/22

kere kere. 155/35

kerägegeyt gerek olacak. 170/30

keräk(g) gerek. 136/4, 144/29, 154/02, 155/15, 160/06, 162/05, 175/32, 178/34, 181/33, 182/09, 184/09, 198/10, 198/17, 200/26, 206/40, 211/16, 222/17, 222/20, 222/21, 222/22, 224/27, 229/10, 240/10, 243/31, 252/18, 259/29, 259/39, 260/03, 260/21

k.+bä (keräg+bä) 132/15

k.+içä (kerägiçä) 142/23, 175/15

k.+im (kerägim) 240/27

k.+imä (kerägimä) 254/11

k.+lärdä 168/8

k.+lärinä 241/10

k.+tir 137/30, 138/24, 140/11, 140/18, 144/27, 146/05, 147/11, 148/20, 148/26, 150/8, 154/7, 161/23, 161/27, 174/16, 175/12, 176/16, 177/33, 181/13, 186/07, 186/32, 194/16, 195/10, 195/17, 204/14, 204/20, 206/08, 206/28, 210/35, 213/32, 214/27, 216/23, 220/34, 222/26, 239/14, 243/25, 252/16, 258/33, 262/3

keräk- gerekmek.

k.-tilär 200/24

keräklä- gerekli olmak. *keräk+lä-*

k.+leydlär (kerägleydlar)165/31

k.+leyt (kerägleyt) 171/07

keräklik(g) gereklilik: *keräk+lik*

k.+içä (kerägligiçä) 209/34

keräklämäk(g) gerek olma: *keräklä-mäk*

k.+i 229/15

keräglät- gerekli kılmak: *keräklä-t-*

k.-mä! 179/26

k.-ti 189/34, 232/19

keräkli gerekli: *keräk+li* 145/7, 158/29, 164/14, 164/26, 175/35, 176/19, 219/39, 240/7

keräksiz gereksiz: *keräk+siz* 165/24, 189/34, 193/8, 199/20, 206/35, 215/7, 247/17, 249/30, 250/1, 252/29

k.+dir 206/1, 219/26 235/20, 249/13

k.+tir 136/18

kerät kere, kez. 170/12, 173/17, 175/28, 176/10, 229/1, 261/17

kermän kale. 221/25

k.+dä 223/4

k.+dän 179/18

k.+gä 176/39, 177/6, 177/7, 177/27, 179/7, 179/15

k.+igä 178/9

k.+niŋ 177/8

kermänli *kermän+li*

k.+li 177/8

kertdän gerçekten. 256/38

kerti kesin. 187/6, 237/30

k.+dän 142/29, 166/22, 168/32, 169/10, 178/1, 179/1, 198/27, 205/7, 205/34, 208/32 223/1, 240/19

k.+dir 233/25

k.+si 137/5, 137/21, 141/24, 162/23, 186/25, 206/33, 223/5, 238/4, 243/6, 249/25, 250/09, 261/34

k.+sin 158/16, 217/15, 226/21, 257/32

k.+sindän 211/18, 223/1

kertilik(g) kesinlik: *kerti+lig*

k.+i (kertligi)173/27, 233/5

k.+in (kertligin) 165/19

kes- kesmek.

k.-ärbiz 153/18, 153/29

k.-ät 188/14

k.-ip 182/28, 188/18

k.-kän 177/28, 178/28, 226/11, 233/24

k.-mä! 153/37, 226/22, 246/27

k.-mägeylär 221/04

k.-sälär 182/14

k.-ti 137/32, 148/13, 261/21

k.-tik 254/39

kesbiç 222/25

kesäk top (kumaş). 228/36

kesirtki çekirge. 235/29

keskinçä keskin bir şekilde: *keskin+çä* 190/18

keşke keşke. 131/35, 218/02, 222/21, 227/25

keş tirkeş, sadak.

k.+tän 174/34

ket- gitmek, uzaklaşmak. 142/2, 145/5, 146/2, 146/24, 147/2

k.-äbiz 181/32

k.-ädohon 181/35, 192/4

k.-ät 173/11, 181/24, 181/27, 192/4

k.-iyiz 138/10

k.-käçök184/23

k.-kiŋ 234/7

k.-mä! 135/16, 176/28, 176/31, 178/10, 179/24, 181/33, 198/9, 199/33, 256/12

k.-mämin 235/32

k.-ti 138/34, 140/21, 141/12, 141/14, 145/1, 156/13, 159/3, 181/22, 191/5, 191/6, 191/6, 192/16, 214/25, 225/13

k.-tilär 178/4, 180/26, 180/33, 181/34, 182/29, 198/6, 231/14, 260/18, 260/19

ketär- götürmek: *ket-är-*

k.-biz 176/37, 176/39, 176/40, 178/7, 179/6, 179/7, 179/8

k.-diy 158/19

k.-diysiŋ 158/17

k.-mä! 140/2

k.-min 181/9

Ket ulusu *ö.a.* Ket halkı.

K.+nuŋ 142/2, 144/2, 146/2, 147/2

keyre nereye, hangi yöne. bk. *keyrex* 137/21, 141/6, 153/33, 163/12, 169/2, 176/37, 177/15, 178/7, 178/18, 179/6, 181/33, 182/25, 186/34, 188/17, 197/32, 204/15, 209/17, 210/1, 213/09, 218/16, 219/21, 221/18, 237/19, 239/6, 243/9, 254/8, 259/29, 259/39, 260/3

keyrex bk. *keyre* 212/28

kez- gezmek.

k.-ä 219/23

kezbiç falcı. 202/7, 222/38, 222/39

k.+lär 222/34

k.+lärni 222/14

k.+niŋ 223/6

kıçxır- bağırmak.

k.-a 131/21, 163/5, 173/24, 178/23, 181/26, 200/24, 262/9

k.-adlar 138/28, 139/1

k.-asız 167/23

k.-at 138/18, 144/31, 172/20, 197/4, 225/22, 236/19, 243/10, 255/1, 258/20, 259/08, 259/22, 259/33, 262/9

k.-dı 134/17, 138/38, 139/36, 141/5, 162/32, 162/34, 166/39, 173/24, 174/39, 175/21, 176/4, 178/23, 179/29, 179/32, 179/39, 182/3, 184/31, 185/16, 219/11, 222/19, 225/3, 225/32, 227/32, 236/16, 236/20, 237/29, 237/34, 237/38, 238/9, 238/17, 239/15, 243/1, 243/31, 246/32, 246/34, 247/19, 248/11, 255/25, 262/12

k.-dılar 150/18, 181/23, 197/32, 249/30

k.-hın 178/21

k.-ma! 140/26, 154/10, 168/36, 192/10 , 244/11, 259/35

kıçxırmax bağırma: *kıçxır-max*

k.+tan 138/20, 179/32

kıl- yapmak. 212/11, 219/32, 220/11, 254/39

k.-arbız 164/6, 204/13, 206/15, 206/39, 209/5, 230/6

k.-arlar 184/32, 206/10

k.-armın 140/15, 152/23, 164/36, 210/36, 220/30, 222/20, 222/36, 232/22, 254/2, 255/25, 259/16, 261/12

k.-arsın 158/11, 238/1, 258/24

k.-asın 164/14

k.-asız 188/19

k.-dı 136/13, 157/8, 199/34, 231/22, 242/30

k.-dıde 143/12

k.-dılar 131/37, 180/25, 185/3, 199/38, 200/35, 202/11, 215/20, 220/31, 221/21, 230/26, 235/13

k.-dım 259/35

k.-dımın 168/40

k.-dıy 187/6, 235/18, 259/33, 260/1

k.-dıysın 193/9, 243/1, 244/1

k.-han 133/28, 209/11, 226/16

k.-heydım 189/14, 240/38

k.-heyt 240/8

k.-hın 158/1, 230/21

k.-ıp 176/22

k.-ır 208/10, 238/30

k.-ma! 132/8, 135/21, 140/12, 146/9, 148/21, 149/10, 155/13, 161/18, 165/23, 172/10, 176/32, 200/31, 204/15, 204/15, 211/30, 216/39, 217/7, 217/23, 222/21, 222/22, 224/35, 230/1, 234/5, 253/9, 254/38, 255/26

k.-madı 155/17

k.-masın 240/16

kılın- yapılmak: *kıl-ın-*

k.-at 133/38, 161/26, 207/25, 219/20, 221/10, 237/12, 239/13, 249/37

k.-dı 131/9, 131/17, 132/1, 134/4, 134/20, 138/7, 144/3, 155/9, 157/22, 165/5, 167/25, 191/21, 192/24, 195/33, 196/2, 199/3, 199/39, 200/36, 205/21, 210/6, 210/17, 212/20, 214/15, 214/15, 225/11, 227/12, 229/7, 230/28, 232/20, 240/3, 242/23, 243/26, 244/21, 245/1, 245/20, 246/24, 249/3, 250/15, 256/25, 256/32, 256/39

k.-dılar 133/26, 163/3, 211/9, 221/5, 221/28

k.-dıysın 137/20, 137/21

k.-ımın 229/34

k.-ıp 213/2, 231/32, 242/37

k.-ır 161/8, 185/6, 226/4

k.-ısın 140/9, 206/8

k.-ma! 185/21, 229/18, 249/26, 249/28

k.-madı 231/38

k.-ır 144/31

kılabıla örümcek.

k.+ha 198/20

k.+nıŋ 256/25

kılıç kılıç

k.+ın 185/9

k.+larıba 177/10

k.+larım 246/27

k.+larımnıŋ 247/18

kılıx(h) kılık.

k.+ından (kılıhından) 170/29

kılmax yapma: *kıl-max*

k.+ları 227/4

kılmıs 240/29

kılmas yapmaz: *kıl-mas* 231/35

kımılda- kımıldamak.

k.-adlar 146/10

k.-dı 138/16, 144/25, 159/13, 159/17, 159/30, 198/14

k.-ma 235/29

k.-masın 148/35

k.-ar 184/33, 185/12

k.-yt (kımıldeyt) 144/16

kına kına.

k.+dan 185/9

kınhır eğri, çarpık. 255/19

kır- kırmak.

k.-amın 246/35

k.-dı 211/8, 224/20

k.-dıy 144/33

k.-han 202/5, 231/6, 231/8, 231/16, 231/23, 233/25

k.-ıp 243/28

k.-ma! 157/7

kırhan katliam, felaket.

k.+ha 233/23

k.+larnıŋ 157/6

kırhı hizmetçi. 213/36

k.+lar 255/14

kırx(h)- kırkmak, kesmek.

k-ın (kırhın) 242/29

kırıl- kırılmak: *kır-ıl-*

k.-dı 152/22, 152/23, 212/26, 213/11

k.-dılar 131/10

Kırım *y.a.* Kırım. 157/3, 157/6, 157/9, 157/18, 163/6, 163/13

K.+dahı 162/12

Kırımlı Kırımlı: *Kırım+lı* 161/3, 162/21

Kırım tatar *ö.a.* Kırım Tatar. 157/2, 159/2, 161/2, 164/2, 170/2

Kırım tatar ulusu Kırım Tatar halkı.

K.+nuŋ 157/2, 159/2, 161/2, 164/2, 170/2

kırıy kıyı, sınır. 139/37, 155/20, 170/3, 182/26, 209/8, 220/7, 234/18, 245/8, 245/13, 263/6

k.+da 137/38, 189/4, 236/30, 252/15

k.+dahı 186/18

k.+dan 144/25, 159/20

k.+ha 144/24, 144/25, 159/31, 159/33, 176/22, 234/22

k.+ımıznıŋ 176/32

k.+ın 190/19

k.+ına 138/3, 146/19, 153/31, 172/11, 182/25, 194/19, 207/36, 236/14, 258/18, 259/1, 263/4

k.+ında 140/8, 159/12, 182/15, 182/16, 221/12, 223/33, 234/19, 234/22

k.+ından 252/7

k.+ınıŋ 139/37

k.+larda 169/15, 239/3, 252/11

k.+lardan 179/16, 208/23, 210/14, 214/20, 214/23, 255/12

k.+larha 161/12, 184/37, 200/20, 213/11, 222/13

k.+ları 134/14
k.+larına 133/27
k.+na 172/19, 194/18
k.+nı 182/30, 195/29, 216/21
k.+nıŋ 195/10, 203/12
kırıytın 144/21
kırx kırk. 140/7, 140/16, 153/32, 153/32, 156/1, 204/5, 220/31, 220/31, 226/27, 226/27, 239/3, 239/18, 239/19, 242/19, 242/24, 242/25, 243/23, 243/26, 243/27
kırxa 216/30, 242/10, 242/15
k.+sı 144/17, 176/13
kıs- kısmak.
k.-mastlar 229/36
k.-ıp 131/13
k.-tı 164/37, 167/10, 167/14, 177/17, 177/22, 178/22, 227/38, 248/29
kısxa kısa. 189/15, 229/13, 229/17, 252/7
k.+me 136/36
kısxart- kısaltmak.
k.-sey 214/9
kısıl- kısılmak: *kıs-ıl-* bk. *kısın-*
k.-dılar 205/5
kısın- bk. *kısıl- kıs-ın-*
k.-dı 133/13
kısıxlıx sıkıntı: *kısıx+lıx*
k.+ta 217/13
k.+tan 131/24
kısıxlıxsız dertsiz, sıkıntısız: *kısıx+lıx+sız* 169/22
kısta- bastırmak.
k.-yt (kıskeyt) 219/18
kıstır- basmak, bastırmak, ezmek: *kıs-tır-*
k.-ıp 219/24
kıstun- acı çekmek.
k.-at 204/21
kış kış. 202/31, 240/11, 240/21

k.+ın 146/25, 198/30, 202/28, 241/04, 241/07

k.+nıŋ 146/14

kıylat 139/39

kıyasla- kıyaslamak: *kıyas+la-*

k.-dı 174/24

kıyasa sanki,sadece,ancak. 135/28, 136/13, 144/22, 152/27, 153/16, 155/25, 158/6, 159/23, 180/7, 182/5, 191/5, 195/4, 222/12, 231/38, 234/26, 238/24, 248/10, 256/32

kıyın acı. 158/35

kıyınlı acılı: *kıyın+lı* 159/38

kıyna- acı çektirmek:

k.-dı 170/11

k.-yt (kıyneyt) 157/36

k.-ysız (kıyneysız) 133/16

kıynal- acı çekmek: *kıyna-l-*

k.-dı 149/8, 204/22, 230/27

kız kız, genç kız. 131/34, 158/4, 172/13, 173/19, 177/35, 182/12, 184/4, 184/14, 189/4, 189/7, 189/12, 189/15, 192/26, 198/1, 198/27, 207/14, 207/17, 208/4, 208/7, 208/13, 208/34, 212/17, 213/28, 213/33, 214/5, 217/16, 217/36, 219/11, 219/15, 219/23, 219/29, 219/32, 220/4, 221/3, 221/10, 221/22, 222/12, 222/21, 222/27, 224/25, 224/31, 224/35, 224/38, 225/3, 225/36, 226/8

k.+ha 208/1

k.+hına 173/11, 173/14, 213/17, 213/24

k.+hınam 208/2

k.+ı 131/6, 155/31, 155/35, 156/16, 172/11, 172/29, 173/15, 174/1, 177/39, 179/38, 181/7, 182/37, 183/7, 183/13, 188/12, 198/9, 198/20, 198/21, 199/38, 200/5, 200/6, 200/35, 201/3, 201/4, 202/12, 202/16, 202/20, 202/22, 203/6, 203/9, 203/28, 203/37, 207/6, 207/26, 207/37, 208/22, 209/27, 210/12, 211/30, 211/35, 212/4, 212/10, 212/15, 213/13, 213/38, 214/37, 215/4, 216/16, 216/17, 217/25, 217/40, 218/03, 2220/14, 224/4, 224/6, 224/8, 224/10, 224/11, 224/12, 224/14, 224/16, 225/31

k.+ıba 142/8, 177/33, 183/27, 214/15

k.+ım 141/37, 212/7, 219/4, 219/25

k.+ıma 178/30

k.+ımba 219/20

k.+ımnı 140/15, 178/29, 202/9, 214/26, 220/20, 220/21, 220/26

k.+ımnıŋ 177/20, 179/21, 180/4, 199/37, 200/34, 215/5, 221/14, 221/15

k.+ın 141/36, 155/30, 176/26, 176/27, 178/15, 178/16, 178/34, 179/24, 180/9, 180/24, 180/27, 182/12, 198/13, 203/16, 207/10, 207/27, 207/30, 207/34, 208/30, 211/40, 214/21, 224/13, 224/20, 224/22, 225/7, 226/26

k.+ına 178/9, 188/22, 217/26, 217/37, 219/8, 219/10, 220/4, 221/12

k.+ında 219/4

k.+ından 211/12

k.+ını 181/14, 216/20

k.+ınıŋ 158/35, 178/37, 180/2, 198/15, 209/29, 211/21, 213/36, 214/30, 214/33, 218/25, 218/29, 219/14, 224/17

k.+ıy 207/33

k.+ıynı 210/21

k.+lar 192/17, 192/20

k.+ları 198/4

k.+larıba 180/32

k.+larımda 177/29, 178/30

k.+ların 180/31, 198/3

k.+larına 198/7

k.+nı 184/16, 203/15, 206/40, 207/07, 215/19, 217/24

k.+nıŋ 180/28, 207/25, 211/22, 215/3, 217/35, 220/11, 220/17, 221/7, 222/4, 224/18, 225/11, 225/38, 226/5

kız- yanmak, tutuşmak.

k.-ardılar 180/17

k.-dı 157/10, 234/21

k.-dımın 219/24

k.-dırhan 197/28

k.-ma! 194/20, 219/15

kızdır- yandırmak: *kız-dır-*

k.-ımın 222/22

k.-ma !164/5, 260/22

k.-rsınlar 221/20

kızhanç cimri. 236/34

kızhançıla- cimrilik etmek: *kızhınç+(ı)+la-*

k.-mamın 167/21

kızıhıçex küçük kızcağız:

k.+nı 157/24

kızıl kızıl. 145/5, 145/6, 176/2, 176/5, 176/7, 176/8, 176/9, 176/16, 176/22, 179/4, 179/5, 179/9, 180/6, 180/14, 180/15, 180/33, 206/35, 207/13, 212/31, 213/6, 213/34, 213/36, 213/39, 222/9

kızılmuş kızıl renkli. 218/8

kızır- kızarmak.

k.-aydı 135/7, 135/27

k.-ayhan 136/31

ki ki. 131/9, 131/11, 131/30, 132/3, 133/23, 135/20, 135/36, 136/1, 136/4, 136/20, 137/14, 137/17, 137/20, 138/7, 138/12, 138/15, 138/21, 138/36, 139/1, 139/10, 139/14, 139/20, 139/22, 139/39, 141/3, 141/22, 142/11, 142/36, 144/26, 144/33, 144/38, 146/6, 146/8, 146/22, 147/15, 147/37, 148/17, 148/17, 148/19, 148/26, 148/29, 149/16, 150/6, 150/7, 150/11, 150/15, 151/18, 152/5, 153/3, 153/8, 153/11, 153/15, 153/25, 154/6, 154/12, 155/17, 155/21, 155/36, 157/8, 157/29, 157/30, 158/1, 158/24, 158/28, 159/28, 161/21, 161/22, 162/10, 162/28, 163/1, 163/13, 164/4, 164/10, 164/11, 164/32, 164/33, 165/18, 165/32, 165/33, 166/10, 166/13, 166/38, 167/20, 168/10, 169/16, 169/17, 171/1, 171/4, 171/5, 171/8, 171/11, 171/14, 172/6, 172/17, 172/25, 172/31, 172/37, 173/5, 173/6, 174/6, 174/14, 174/24, 174/27, 174/32, 175/12, 175/32, 176/15, 176/16, 176/23, 176/25, 177/7, 177/31, 178/8, 178/16, 178/21, 178/32, 179/19, 179/24, 179/27, 179/29, 180/11, 181/7, 181/15, 181/20, 181/25, 182/25, 183/5, 183/8, 183/12, 183/15, 183/24, 183/27, 183/31, 183/38, 184/7, 184/9, 184/14, 184/19, 185/4, 185/7, 185/12, 185/18, 186/25, 188/6, 188/10, 188/13, 188/17, 189/8, 189/34, 189/35, 191/12, 195/5, 195/24, 195/26, 195/30, 195/34, 195/35, 197/22, 198/3, 198/8, 199/04, 199/23, 199/27, 199/28, 199/35, 200/18, 200/24, 201/15, 201/18, 201/21, 201/22, 201/29, 202/2, 202/23, 202/24, 202/33, 202/37, 203/6, 203/8, 203/24, 204/4, 204/22, 204/30, 205/8, 205/16, 205/18, 207/26, 207/27, 208/13, 208/20, 208/33, 209/17, 209/26, 209/28, 210/6, 210/18, 210/38, 211/10, 211/12, 211/35, 213/13, 213/22, 214/5, 214/16, 214/19, 215/5, 215/17, 215/19, 216/18, 216/21, 216/22, 216/28, 216/30, 217/11, 217/13,

217/25, 218/13, 218/25, 218/31, 219/5, 219/17, 219/32, 220/12, 220/18, 221/4, 221/15, 221/20, 222/35, 222/39, 222/40, 223/1, 223/18, 224/3, 224/13, 224/20, 225/14, 226/1, 227/3, 227/5, 227/10, 227/25, 228/9, 228/11, 228/33, 228/36, 229/7, 229/10, 229/10, 229/12, 230/11, 230/12, 230/13, 230/21, 230/22, 230/22, 231/20, 231/34, 232/2, 232/16, 232/29, 232/34, 233/7, 233/9, 235/2, 235/4, 235/5, 235/22, 236/3, 237/22, 237/34, 237/35, 238/5, 238/17, 238/20, 238/25, 238/28, 238/31, 239/29, 240/6, 240/7, 240/29, 240/38, 241/9, 242/4, 243/34, 244/14, 245/3, 245/18, 246/20, 246/24, 249/22, 249/36, 250/1, 250/2, 252/10, 252/18, 252/27, 253/10, 253/27, 253/34, 254/9, 254/17, 254/19, 254/39, 254/39, 255/23, 256/6, 256/25, 256/28, 256/31, 256/33, 256/35, 256/38, 257/4, 257/14, 257/18, 257/28, 257/34, 258/8, 258/13, 258/19, 258/20, 259/12, 259/13, 259/14, 259/15, 259/21, 259/31, 259/37, 259/40, 260/2, 260/4, 260/12, 260/15, 261/5, 261/29, 262/11, 262/16, 263/3, 265/10, inan-amın

kibik gibi. 131/21, 141/5, 142/19, 158/7, 175/19, 184/2, 191/18, 197/28, 204/13, 212/36, 213/2, 214/15, 217/35, 235/29, 236/27, 254/23, 256/5, 259/13, 260/13

kibit

k.+kä 237/18

kiçi küçük. 138/34, 144/18, 211/21, 222/31, 228/03, 235/29, 236/11, 238/17, 248/09, 248/23, 250/06, 253/24, 254/05

k.+lärni 157/07

kiçiçek küçücük: *kiçi+çek* 131/4, 157/23, 170/8, 182/30, 222/40, 236/6

k.+lärni 236/27

kiçiräk daha küçük: bk. *kiçikräk kiçi+räk* 228/5, 228/9

k.+ni 228/7, 228/10

kiçiklä- küçülmek. *kiçik+lä-*

k.-di 174/24, 174/32

kiçikräk bk. *kiçiräk. kiçik+räk*

k.+tir 157/5

kilim halı. 165/2, 237/25, 238/21, 238/29, 256/23

kim kim. 133/29, 138/27, 138/27, 139/10, 140/35, 147/7, 150/17, 152/15, 155/1, 156/14, 159/19, 159/25, 164/33, 166/22, 172/25, 172/28, 177/20, 178/37, 180/9, 182/17, 182/21, 184/30, 184/33, 186/28, 197/18, 203/14, 203/22, 205/23, 216/6,

219/31, 224/7, 224/34, 224/37, 225/25, 227/25, 229/17, 230/24, 232/10, 237/26, 238/31, 240/31, 251/22, 253/37, 255/37, 257/32, 257/33, 261/26, 262/7

k.+dä 197/17, 197/18, 197/25, 199/22

k.+dän 194/4, 194/7, 246/37, 247/1, 247/6

k.+di 236/38

k.+dir 140/14, 140/39, 156/16, 159/26, 172/22, 173/13, 176/15, 177/38, 178/37, 187/8, 197/7, 205/15, 218/16, 224/34, 236/19, 258/28, 265/12, 265/16

k.+gä 159/25, 174/17, 175/4, 177/38, 180/9, 197/12, 197/12, 197/13, 197/14, 201/15, 213/31, 230/12, 240/38, 257/12

k.+gäkimgä 197/12

k.+niŋ 177/38

kiman

k.+da 204/29

kim-ės kim ise. 155/35, 166/38, 182/3, 204/22, 224/29, 248/22

kip güçlü. 134/37, 171/06, 173/04, 173/06, 194/20, 202/36

kipçäk vida.

k.+läri 173/23

kiplän- güçlenmek: *kip+lä-n-*

k.-di 181/5

k.-mä! 199/23, 218/14

kipräk daha güçlü: *kip+räk* 167/14, 174/34, 178/21, 179/30, 179/31, 185/24, 254/27

k.+tir 197/21

kir- girmek. 218/13, 225/1

k.-di 135/21, 141/8, 141/10, 144/31, 155/31, 157/6, 157/21, 165/1, 167/35, 168/33, 189/29, 191/3, 191/9, 195/18, 195/31, 200/8, 212/3, 213/8, 213/25, 213/37, 215/3, 216/33, 218/4, 218/14, 219/14, 220/20, 222/2, 222/3, 225/2, 233/30, 235/10, 237/3, 260/4, 260/13

k.-dilär 132/11, 166/8, 183/2, 209/19, 209/24, 220/28, 227/36, 234/18

k.-diy 244/18

k-ädohon 257/23

k.-äk 180/1

k.-är 216/7

k.-ät 136/2, 144/24

k.-äyik 216/12
k.-gäçök 164/32, 242/33
k.-iyiz 173/1, 203/34
k.-ip 146/12, 237/25
k.-giŋ 209/23
k.-mä! 231/8, 231/25, 243/29, 243/30, 243/31
k.-mädi 219/20
k.-mägeyt 157/9, 259/27
k.-sin 233/25
kiriş giriş: *kir-iş* 146/13, 217/40
k.+tä 183/20
Kirgiz *ö.a.* Kırgız. 150/2, 151/2, 152/2, 153/2, 155/2
Kirgizulusu Bir ulus adı..
K.+nuŋ 150/2, 151/2, 152/2, 153/2, 155/2
kirli kirli: *kir+li* 224/26
kirpiç kerpiç, tuğla. 262/10, 262/15
kirpiçli tuğlalı: *kirpiç+li* 262/16
kirpik kirpik.
k.+lärgä 204/20
k.+lärin 174/29, 184/29
kirüvçü gören, izleyici: *kir-üv+çü*
k.+lär 132/13
kişi kişi. 132/37, 135/4, 138/22, 139/14, 142/6, 142/36, 143/14, 144/21, 144/22, 144/32, 144/33, 145/2, 145/4, 147/8, 147/9, 147/10, 147/14, 147/17, 147/18, 147/19, 147/20, 147/22, 147/26, 147/30, 147/32, 148/1, 148/3, 148/6, 148/9, 148/18, 148/24, 148/26, 148/31, 148/33, 148/40, 149/8, 149/9, 149/13, 153/10, 155/3, 155/27, 156/5, 156/12, 156/17, 158/18, 162/18, 163/12, 164/3, 164/22, 164/35, 167/36, 168/20, 170/4, 170/11, 171/3, 171/16, 172/3, 173/21, 173/27, 174/3, 18/31, 182/6, 185/9, 186/4, 188/4, 188/6, 188/13, 188/15, 188/21, 188/24, 190/12, 190/28, 191/21, 192/1, 192/15, 192/20, 192/22, 193/1, 193/3, 193/9, 193/13, 193/17, 193/19, 195/9, 197/16, 198/3, 199/16, 200/15, 200/18, 201/6, 201/26, 202/6, 204/3, 207/4, 208/5, 208/27, 208/38, 208/39, 209/20, 209/25, 210/15, 210/18, 213/19, 214/10, 214/22, 217/36, 218/31, 218/40, 221/23, 225/19, 225/29, 226/1, 226/10, 226/19, 228/3, 229/10,

229/24, 229/25, 229/26, 229/27, 229/32, 232/14, 232/15, 232/19, 232/34, 232/37, 233/6, 234/3, 234/33, 235/11, 235/12, 235/22, 238/23, 239/1, 239/3, 240/1, 240/9, 240/11, 240/12, 240/19, 240/20, 240/22, 240/27, 240/33, 240/35, 240/36, 241/1, 241/4, 241/8, 241/12, 243/31, 251/3, 251/4, 251/5, 251/6, 251/18, 251/23, 251/26, 252/14, 253/16, 257/18, 257/30, 258/3, 258/14, 258/32, 260/33, 262/15

k.+bä 170/4, 174/9, 180/22, 229/14, 239/7

k.+de 138/37, 141/23, 141/28, 163/11, 168/13, 174/36, 176/24, 197/15, 227/12, 235/11, 249/29, 259/26

k.+dä 199/27

k.+dän 135/30, 138/13, 232/14, 232/33, 251/13

k.+gä 132/9, 135/8, 147/21, 148/27, 157/8, 157/33, 170/6, 178/16, 188/10, 189/22, 189/32, 201/26, 207/37, 210/8, 213/30, 216/19, 217/18, 217/32, 219/1, 226/22, 227/9, 227/30, 251/9, 251/26

k.+gäde 167/24, 220/10, 247/23

k.+lär 134/30, 134/31, 141/22, 142/12, 142/29, 142/31, 142/36, 230/12, 256/35, 257/9

k.+lärbä 131/5

k.+lärgä 232/10, 256/34

k.+lärniŋ 171/17, 256/34

k.+ni 145/1, 147/14, 148/28, 148/32, 148/40, 149/2, 149/4, 149/13, 157/3, 170/22, 170/34, 190/24, 191/6, 191/17, 195/9, 211/40, 215/18, 218/28, 219/28, 227/29, 240/4, 240/13, 255/23, 257/6

k.+niŋ 132/10, 149/17, 158/15, 158/23, 158/24, 178/24, 188/5, 192/3, 202/18, 230/1, 251/31, 265/13

kişnä- kişnemek.

k.-di 175/8, 175/29176/11

kiy- giymek.

k.-amin 208/15

k.-di 136/23, 140/25, 183/19, 203/3, 206/17, 208/23, 210/5, 211/24, 212/18, 260/30

k.-ip 136/6, 190/22

k.-giŋ 183/39

k.-mä! 206/8

k.-sinlär 221/38

kiydir- kiydirmek: *kiy-dir-*

k.-ät 206/16

k.-giŋ 261/17

k.-iyiz 142/16

k.-sinlär 221/37

kiydirt- giydirtmek: *kiydir-t-*

k.-mä! 198/3

k.-ti 203/3

kiyin- giyinmek: *kiy-in-*

k.-di 139/11

k-ät 250/5

kiyik yabani hayvan. 146/22, 175/1, 175/22, 176/5, 201/10, 212/34, 214/15, 218/1, 250/2, 255/13

k.+lär 159/5, 191/9, 253/27, 253/29, 254/16, 255/11, 255/12

k.+lärgä 195/16, 250/2

k.+lärni 146/5, 195/6, 201/18

k.+ni 212/36, 247/12

kiyir

k.-di 157/25

kiyit giysi. 150/20, 203/3, 245/11

k.+i 216/27, 218/13

k.+ibä 197/18

k.+imiz 150/14

k.+in 138/3, 150/12, 197/34

k.+inä 139/12, 250/4

k.+indä 209/35

k.+inde 138/5

k.+iyniŋ 197/19

kiyov güveyi, damat. 184/32

k.+bä178/37

k.+lär 177/30, 178/31

k.+übä 177/21, 179/21, 184/10

kiyz keçe. 203/3

klä(e)- dilemek, istemek. 142/34, 150/5, 153/16, 182/23, 202/35, 202/36, 243/19, 253/28, 257/13

k.-dlär 134/21, 153/36, 156/3, 201/11, 252/31

k.-di 171/3, 182/26, 195/32, 211/04, 216/21, 217/17, 226/11, 216/19, 221/1, 229/12, 229/12, 237/11, 249/25, 263/04

k.-dik 239/26

k.-dim 246/38, 247/7

k.-geydim 147/30, 198/9, 213/20

k.-geyt (klägeyt) 229/17

k.-ginçok 201/15

k.-mädlär 153/38, 258/6, 258/7

k.-mädi 185/12, 223/6, 226/16, 240/33, 243/35

k.-mädiy 235/36

k.-mäbiz 250/2

k-mäyiŋ 152/18

k.-mim 176/40, 179/8, 185/15, 208/12, 210/2, 212/7, 214/37, 217/33, 217/36, 219/3, 219/4, 228/28, 232/34, 240/6, 249/14, 249/34,253/34

k.-mit 136/14, 179/25, 184/8, 245/19

k.-misme 200/26

k.-r 139/11, 205/17

k.-rs 237/39, 261/16

k.-säysin 200/14

k.-siŋ 137/21, 141/7 , 147/31, 158/13, 167/21, 190/35, 201/15, 206/9, 206/19, 208/19, 208/25, 210/38, 211/26, 215/5, 217/28, 218/39, 219/7, 219/32, 220/5, 228/3, 228/11, 232/32, 239/7, 249/11, 254/39, 261/5, 261/7, 261/17

k.-ydlär (kleydlär)183/32, 218/26

k.-ymim (kleymim) 238/18

k.-ymin 153/11, 168/9, 172/6, 178/29, 189/27, 189/39, 191/17, 206/25, 208/12, 210/2, 212/7, 214/37, 217/33, 217/36, 219/3, 219/4, 228/28, 232/34, 240/6, 249/14, 249/34, 253/34

k.-ysiz (kleysiz) 139/35, 153/21

k-yt (kleyt) 139/40, 148/32, 148/39, 149/06, 155/15, 159/29, 178/8, 211/10, 219/39, 225/14, 233/7, 234/34, 240/37, 259/18

k.-ysme (kleysme) 200/25

kläk(g) dilek: *klä-g* 147/5, 159/7, 225/40

k.+i (klägi) 202/37

k.+imdän (klägimdän) 228/4

k.+inä (kläginä) 252/15, 257/31

k.+iŋ (klägiŋ) 231/22

k.+iya (klägiya) 183/31, 200/26

k.+läri 208/16

k.+lärin 226/28

k.+ydän 227/19

klämäs dilemez, istemez: *klä-mäs* 217/37

klämäsiz 203/26

klän- dilenmek: *klä-n-*

k.-di 151/5, 153/14, 170/24, 175/26, 203/23, 225/38, 252/23, 256/10

k.-ät . 135/8, 166/29, 167/20

k.-mändi 265/3

k.-mit 210/26

klänçi dilenci: *kläm+çi* 186/35, 227/6

k.+bä 186/33

k.+lär 204/13

kobulaş korkmak: *kobu+la-ş* bk. *kobuluş*

k.-a 220/17

k.-amın 194/7

k.-ma! 181/20, 243/13,243/16

k.-mayız 260/23

k.-tı 211/4, 219/21

k.+lıştu 140/1

kobuluştur- karıştırmak: *kobuluş-tur-*

k.-dular 237/19

k.-duysın 167/3

kobuluş- bk. *kobulaş*.

k.-adlar 172/9

k.-at 240/9

k.-xan 264/3

k.-xansın 186/34

k.-tular 178/17, 179/23, 180/17

k.-ma! 150/19, 170/32

kobuv telaş. 157/12, 217/2

k.+dan 139/21, 153/27, 194/11, 195/21, 220/24, 226/8

koçxar koç. 179/38, 180/2

k.+lar 131/10

k.+nı 179/22, 179/33, 179/36, 180/1, 180/28

k.+nıŋ 179/37

kol el. 164/9, 164/10, 164/32, 167/11, 205/19, 215/5, 228/33, 261/5

k.+a 204/14

k.+ları 135/6, 147/15, 188/19, 222/11

k.+larıba 161/14, 228/22, 238/13, 255/1, 260/37

k.+larımdan 225/31

k.+ların 132/28, 147/16, 147/18, 147/20, 171/7, 198/22, 228/18, 254/34

k.+larına 162/14, 203/1, 254/20

k.+larında 227/22

k.+larından 139/15, 203/33, 207/23, 254/32

k.+larında 161/27

k.+larıydan 226/25

k.+u 221/19, 238/17

k.+uba 153/16, 162/24, 176/10, 180/2, 180/14, 182/38, 195/13, 222/24, 222/36, 254/28, 255/3, 258/20

k.+umdan 227/34

k.+un 134/17, 137/10, 148/28, 148/39, 148/40, 229/36, 230/4

k.+una 139/12, 140/22, 140/36, 143/15, 144/20, 148/4, 166/32, 170/15, 170/16, 174/34, 195/33, 199/33, 200/5, 201/3, 202/3, 208/17, 211/2, 258/38

k.+unda 131/38, 137/12, 137/18, 153/26, 172/11, 177/27, 183/13, 195/37, 225/13, 253/17

k.+undan 141/36, 144/5, 174/37, 189/29, 222/24, 227/32, 229/27, 240/16, 253/11

k.+unma 210/2

k.+unuŋ 251/10

k.+uyda 175/16, 175/35

kol- istemek, dilemek.

k.-a 230/20, 256/23, 257/15, 262/9, 265/10

k.-amın 217/7, 225/6, 255/20, 259/35, 260/37, 261/38, 265/07, 265/19

k.-adlar 167/36

k.-at 152/7, 184/9, 208/17, 209/23, 213/27, 245/10, 255/18

k.-armın 164/12, 183/5, 229/19

k.-asın 261/32

k.-han 166/16

k.-heydım 228/12

k.-hun 249/12

k.-du 133/32, 155/30, 178/9, 183/2, 185/11, 190/24, 194/16, 199/35, 201/8, 201/38, 203/6, 214/37, 216/29, 218/37, 219/29, 231/22, 232/6, 236/24, 252/25, 258/13, 258/39

k.-dular 252/10

k.-dum 167/23, 230/17

k.-ma! 132/9, 147/14, 153/19, 166/26, 167/36, 180/17, 188/6, 201/13, 206/3, 207/31, 214/33, 215/16, 231/21, 240/30, 243/34, 247/10, 252/29, 252/31, 256/12, 258/13

k.-madı 251/4

k.-mahan 218/8

k.-uyuz 173/5

kolmax isteme: *kol-max*

k.+ıba (kolmahıba) 152/21

kolal- isteyebilmek: *kol-al*

k.-mayız 167/29

kolayça kolayca: bk. *kolayçe kolay+ça* 248/14

kolayçe bk. *kolayça* 143/11, 210/9

kolaylı kolay, uygun: *kolay+lı* 143/2, 162/4, 245/11, 255/7

kolaylıx kolaylık: *kolay+lıx* 137/15, 137/17, 197/04, 224/29, 227/05, 249/23, 259/12

k.+ka 224/27

koltxa dua. 166/32, 214/37, 230/21, 260/7

k.+larnı 262/1, 262/4

k.+sıba 188/6

k.+sına 230/26

k.+m 213/29

k.+larımnı 262/3, 262/13

koltux koltuk. bk. *koltux*

k.+ka 244/17

k.+una (koltuhuna) 188/24

koltuxlan- okşanmak: *koltux+la-n-*

k.-ır 212/13

koluvçu isteyen, dileyen: *kol-uv+çu* 251/9

k.+nu 2518

kon- konaklamak.

k.-a 148/10

k.-arma 204/20

k.-dular 179/16

k.-ma! 162/173

k.-mayız 146/1

konax konak. 155/34, 166/18, 167/18, 192/8, 218/8, 218/27, 256/21, 257/14, 259/14, 260/4, 265/5

k.+ka 164/11, 230/4

k.+lar 164/14, 165/31, 166/8, 166/14, 166/22, 166/26, 166/34, 167/8, 167/30, 167/36, 168/14, 168/19, 173/3, 182/8, 256/28, 265/15, 265/21

k.+larba 168/11

k.+lardan 166/24, 166/39, 210/15, 256/31

k.+larha 167/12, 173/4, 210/19

k.+ları 165/39

k.+larıba 225/10

k.+larım 252/34

k.+larımızını 164/12, 252/27

k.+larıy 182/11, 184/32

k.+larnı 168/24, 199/32, 210/13

k.+larnıŋ 251/3

k.+nı 167/2, 218/22, 257/15

konaxlaş konuk olmak. *konax+la-ş-*

k.-ma! 213/25

konaxlıx konaklık: *konax+lıx* 142/15, 265/17

k.+ba 182/32, 185/4, 210/14, 246/12

k.+ka 259/10

k.+tan 259/18

kondar- kondurmak: *kon-dar-*

k.-dı 200/18, 200/28, 221/13

k.-dılar 155/34, 221/25

k.-han 190/31, 200/32, 253/25

k.-heyt 200/25

k.-hın 200/29

k.-ma! 160/4, 200/23, 200/26, 200/31, 206/29

k.-sınlar 221/17

kondarmas kondurmaz: *kondar-mas* 200/29

kondarıl- kondurulmak: *kon-dar-ıl-*

k.-dı 196/2

kondarmax kondurma: *kondar-max*

k.+ka 146/6

kondarüvçü mimar: *kondar-üv+çü 197/29*

k.+y

konarlıx konaklık: *konar+lıx*

k.+ka 146/25, 260/19

konşu komşu. 153/34, 262/6, 262/9

k.+ba 153/6

k.+da 199/6

k.+ha 153/17, 201/8, 258/13

k.+lar 199/23, 204/10, 225/10, 257/8, 265/17

k.+larbız 265/13

k.+lardan 164/10
k.+larha 172/39
k.+larnıŋ 265/17
k.+m 152/17, 152/27
k.+nuŋ 164/30
k.+sudan 200/9

konşuç
k.+ka 213/17

konuştur- konuşturmak, eğlendirmek: *konuş-tur-*
k.-du 172/9

kopsal- utanmak:
k.-a 132/1, 139/20, 140/33, 153/27, 217/15
k.-adlar 159/25
k.-at 167/14, 219/17, 255/15
k.-dı 176/11, 179/26
k.-dılar 157/12, 223/26
k.-eyt 167/25

kopsalan- utanmak. *kopsal-an-*
k.-dılar 220/24

kopsalmaxsız utanmadan. *kopsal-max+sız* 151/9

korx- korkmak.
k.-a 203/8, 227/15
k.-adlar 157/13
k.-amın 194/8
k.-amnı 194/6
k.-as 194/7
k.-asın 194/4
k.-hat 174/29
k.-keyt 205/3
k.-ma! 167/12, 210/27, 213/31, 220/26, 225/5, 227/34, 247/1
k.-madlar 138/13
k.-mayınça 205/38
k.-mıs 217/9

k.-tular 142/11

korxax korkak. 166/31, 175/12, 175/32

k.+lar 192/19

k.+sın 247/1

korxunç korkunç.

k.+ley 223/23

korxunçlu korkunç**.** 144/7, 157/3, 203/13, 205/7, 205/17, 2135/5, 221/33, 223/9, 25/29, 240/17, 247/8

k.+dur 223/3

korxuvsiz korkusuz: *korx-uv+siz* bk. *korxuvsuz* 176/16

korxuvsuz bk *korxuvsiz*: *korx-uv+suz* 184/24

koru- korumak.

k.-du 176/25

k.-hey 213/30

k.-ma! 174/16, 176/1, 206/7

k.-mıt 204/37

koş- katmak, eklemek.

k.-ma! 260/12

kotar- bildirmek.

k.-at 242/19

k.-dı 172/5, 180/5, 180/25, 203/14 220/25, 222/5, 233/7, 235/3, 260/24

k.-dılar 186/23

kovuş ıssız.

k.+xa 158/26

k.+tan 158/26

koy koyun. 164/9, 173/5, 232/26

k.+lar 153/4

k.+larnı 163/7, 242/3

koy- koymak.

k.-an 165/11, 165/30, 165/37, 166/23, 167/9, 167/14, 168/3, 168/10, 168/12, 168/28, 168/29, 169/1, 249/18, 265/7

k.-andan 265/8

k.-ande 164/31

k.-du 133/4, 139/4, 140/20, 149/7, 151/6, 152/4, 179/27, 212/16, 213/38, 225/1, 227/4, 228/38, 229/22, 244/9, 256/13, 259/1

k.-dular 138/14, 174/14

k.-dum 192/11

k.-dumın 192/7

k.-duy 252/32

k.-han 177/20

k.-ma! 138/9, 167/30

k.-madı 230/10

k.-madım 252/34

k.-sun 164/33

k.-up 162/17, 183/26

k.-uyuz 174/10

koyan yaban tavşanı. 164/1, 265/1, 265/4, 265/10, 265/25

k.+dan 249/14

k.+ha 169/6

k.+ımnı 167/3, 167/29

k.+ıynı 167/7, 167/17

k.+larnı 159/6

k.+nı 164/25, 164/27, 164/37, 165/3, 165/6, 165/37, 165/39, 167/23, 167/27, 168/2, 168/12, 249/7, 249/15, 249/17, 249/20, 253/37, 254/11, 254/40, 255/6, 265/3, 265/13

k.+nıŋ 168/5

koyançex küçük yaban tavşanı: *koyan*+*çex* 169/14, 253/32, 254/23, 254/30, 254/30, 254/32, 254/38

k.+nı 165/9, 254/04, 254/08, 254/20, 254/28, 254/35

koyçox koyuncuk. *koy*+*çox* 150/4, 150/7, 150/9

koyun koyun.

k.+ha 190/12

kozha- korumak.

k.-dı 243/20

kozhal- kaldırmak: *kozha-l-* 258/37

k.-at 133/39, 159/29

k.-dı 134/1, 142/35, 159/30, 228/22

k.-madı 137/11, 159/13

kozhalmax(h) kaldırma: *kozha-l-max* 159/12

k.+ı (kozhalmahı) 232/3

köbä zırh.

k.+lärin 221/38

k.+si 222/31

köbük köpük.

k.+lärdä 218/8

köç- göç etmek.

k.-ät 175/21, 199/29

k.-mä! 228/28

k.-tü 148/23, 192/14, 195/32, 223/32, 227/17, 234/18, 239/08, 243/14

k.-tük 216/11

k.-tülär 242/28

köçkür hapşırmak.

k.-dü 212/17

k.-ür 212/13

köçmäk göçme: *köç-mäk*

k.+kä 234/9

kögitçök 144/29

kögürçün güvercin. 158/7

kögüt çimen. 190/21, 246/10, 247/23

k.+bä 144/28, 186/11

k.+kä 144/25

k.+nüŋ 209/14

k.+tän 146/11, 190/21

kök gök. 223/23, 248/23, 248/29

k.+lär 146/8, 146/16, 163/2, 176/40, 223/24

k.+lärdä 147/7, 147/12, 147/22, 147/29, 148/6, 149/16, 155/28, 171/13, 174/37, 177/26, 179/8, 214/16, 223/2, 225/19, 248/32

k.+lärdän 147/14, 181/12, 221/32

k.+lärgä 134/2, 147/9, 147/12, 147/21, 148/26, 149/3, 149/6, 195/16, 261/23

k.+läribä 200/1, 200/37, 202/16

k.+lärni 162/31, 175/28, 195/15, 246/3, 255/13

k.+lärniŋ 149/11, 149/13, 170/21, 176/11, 223/3

k.+üŋ 239/6

kökmüş gök rengi, mavi. 134/36, 207/12

kökrä- kükremek.

k.-di 223/23

k.-gindilär 163/3

kökräk(g) göğüs. 133/34

k.+i (kökrägi) 158/22, 158/25, 189/16, 189/17

k.+ibä (kökrägibä) 190/8

k.+inä (kökräginä) 131/14, 144/23185/17, 227/23, 227/38

k.+läribä 191/6

kökrän- kükremek.

k.-di 135/8

kökrävük gürültü. 223/23

kök kökrvük gök gürültüsü. 223/23

kölägä gölge. 142/19

k.+läri 134/13

k.+sindä 177/25

kölägäli gölgeli: *kölägä+li* 132/35

kölmäk gömlek. 120/5

köm- gömmek.

k.-dülär 134/5

k.-mä! 132/29

kömür kömür. 149/7, 197/28

könän- zevk almak.

k.-di 220/3

k.-dilär 131/5

köndär- göndermek.

k.-äbiz 133/18

k.-ät 218/16

k.-di 181/6

köndärüvçü yöneten: *köndär-üv+çü*

k.+min 218/18

k.+dän 197/34

köndäril- gönderilmek: *köndär-il-*

k.-di 164/24, 217/2

köp çok. 136/1, 171/17, 193/15, 202/28, 209/31, 216/4, 217/32, 217/39, 221/25, 252/18, 257/30

köplüg çokluk: *köp+lüg*

k.+ü 133/23, 143/16 170/17, 171/6, 211/19, 243/6

k.+übä 216/31

köp- tecrübe etmek, denemek.

k.-me 200/20

köprü köprü. 182/29, 184/22, 184/23, 184/25

kör- görmek.

k.-äm 135/36

k.-dü 133/8, 137/18, 145/1, 152/6, 156/5, 159/28, 162/30, 172/33, 174/24, 174/32, 177/36, 179/39, 181/7, 181/15, 182/12, 182/28, 185/7, 185/11, 199/8, 200/11, 202/23, 207/19, 207/37, 208/13, 209/36, 216/37, 218/5, 218/28, 220/18, 223/20, 225/38, 226/11, 226/14, 227/4, 232/2, 232/29, 236/21, 238/12, 242/39, 243/18, 246/24, 254/6, 257/17, 257/30, 262/15, 263/3

k.-dülär 139/20, 155/36, 177/31, 178/32, 18/31, 181/36, 183/12, 184/19, 195/23, 201/12, 204/31, 226/8, 231/24, 263/8

k.-dümin 152/12, 179/28

k.-düyme 239/21

k.-ädlär 138/22, 138/30, 153/31, 166/8, 167/9, 168/19, 209/16, 225/18

k.-äm 259/23

k.-ämin 137/20, 217/13, 259/3

k.-är 177/7, 183/9

k.-ärlär 158/18, 158/19, 182/16

k.-ärm 149/12

k.-ärsiŋ 133/37, 161/18, 164/16, 213/35

k.-äsiŋ 194/10, 232/36, 233/1, 243/11, 246/20

k.-äsiz 150/15, 183/4, 252/18

k.-äsme 173/19, 229/32

k.-ät 135/19, 144/16, 144/21, 147/37, 148/10, 148/26, 148/39, 162/19, 169/19, 173/11, 175/20, 176/2, 200/25, 205/34, 212/37, 216/34, 225/39, 227/22, 230/11, 259/19, 259/40

k.-gümin 207/23

k.-güŋ 251/17

k.-mä! 134/21, 161/23, 189/23, 189/26, 189/27, 189/40, 216/21, 217/17, 217/28, 219/39, 220/5

k.-mädi 137/27, 158/18, 168/13, 171/8, 207/16, 213/39, 229/1, 236/17, 257/6

k.-mädim 235/24

k.-mädiy 178/2, 179/2

k.-mädlär 161/33, 179/18

k.-mägän 199/7, 199/8, 221/3

k.-mäm 166/1

k.-mämiŋ 149/11

k.-mästir 251/28

k.-misme 135/35, 259/21

k.-sä 183/32, 204/33, 216/39, 218/10

k.-üp 134/27, 135/19, 141/17, 154/9, 157/25, 171/14, 201/21, 210/15, 214/4, 219/36, 220/4, 220/15, 220/23, 224/6, 225/13, 225/30, 226/13, 229/24, 231/11, 233/30, 233/32, 234/31, 245/18, 258/20

körä göre.132/24, 137/32, 164/36, 180/22, 208/08, 208/14,220/30, 221/21, 229/09, 230/26, 242/30, 256/39, 259/37

köräl- görünebilir: *kör-äl-*

k.-mim 201/34, 264/9

körälmäs görünmez: *köräl-mäs* 165/39

köräs görme: *kör-äs* 137/14, 151/16, 166/16, 205/32, 213/17, 244/6

körgän gören: *kör-gän* 133/37, 172/17, 179/23

k.+ni 159/37

körgüz- göstermek: *kör-güz* 208/17, 243/30

k.-dü 184/14, 195/11, 200/4, 201/2, 218/38, 229/28, 244/20

k.-düy 239/26

k.-gä 222/24

k.-güŋ 137/7, 167/7, 175/23, 218/37, 247/12
k.-mä 219/28, 219/33, 244/12
k.-mädi 220/1
k.-mämin 244/13
k.-ümin 166/29, 243/5, 244/4
k.-güŋ 224/34
k.-üyüz 239/22
körgüzül- görülmek: *körgüz-ül-*
k.-mädi 161/32
körgüzün- görünmek: *körgüz-ün-*
k.-dü 163/1, 180/29, 183/20, 185/8, 248/32
k.-dülär 216/12
k.-mädi 182/24
k.-mäs 249/5
körgünüz- görünmek:
k.-ür 242/11
körül- görülmek: *kör-ül-*
k.-mädlär 234/25
k.-mä! 183/35
körüm görünüm: *kör-üm* 134/18
k.+dän 212/33
k.+nü 239/22
k.+üŋ 136/13
körümlü güzel: *körüm+lü* 210/6, 135/22, 136/26
körümsüz sevimsiz, çirkin: *körüm+süz* 138/11
körün- görünmek: *kör-ün-*
k.-ät 139/14, 142/32, 182/26, 204/27, 218/8, 222/39, 222/40
k.-dü 232/30
k.-geys 174/16, 190/15, 204/23, 223/12
k.-mädi 180/11, 182/1, 223/12
k.-mädlär 209/14, 245/15
k.-mit 135/10, 135/17, 138/32, 144/26, 159/33, 178/18, 212/22
k.-ür 134/11

körüş- görüşmek: *kör-üş-* bk. *körüşün-*

k.-mä! 213/20

k.-übiz 149/12, 166/1, 220/6

körüşün- bk. *körüş-*

k.-mit 149/16

körüp görüp, gördüğünde: *kör-üp*

k.+tä 153/8

körk güzellik.

k.+bä 236/28

k.+äytkän 134/15

k.+ü 184/2

k.+übä 183/21

k.+üŋ 157/26, 206/26

k.+ünä 225/10

k.+üniŋ 183/17

körklü güzel. 131/6, 134/6, 150/4, 155/28, 158/4, 166/40, 167/37, 173/11, 186/4, 195/22, 206/23, 210/6, 212/31, 213/17, 213/39, 218/5, 218/29, 218/39, 224/4, 224/6, 236/10, 245/01, 245/4, 245/20, 252/4, 259/37, 264/8

k.+dän 221/3

k.+dir 245/3

körklüçä güzelce: *körklü+çä* 136/28, 172/12, 181/7, 185/2, 207/6, 207/10, 215/4, 216/23, 218/12, 218/15, 221/8, 221/34, 224/4, 225/14, 225/19, 225/25, 225/39, 226/21

k.+gä 219/2

k.+lär 224/9

k.+lärdän 207/6, 225/39

k.+lärniŋ 207/2

k.+m 219/34, 225/4

k.+ni 197/8, 216/18, 216/21, 225/16, 225/30, 226/11

k.+niŋ 221/11

körklüräk daha güzel: *körklü+räk* 197/16

k.+tir 180/29, 197/8, 224/7, 224/10

körpä körpe.

k.+lärni 173/1, 173/6

kötü kötü. 135/6

kötür- kaldırmak.

k.-dü 132/2, 139/2 133/25, 155/31, 171/12, 183/28, 197/22, 205/08, 225/39, 227/20, 228/18, 233/28, 254/26

k.-gän 234/23

k.-mä! 139/11, 142/7, 147/12, 159/29

k.-mädi 235/25

k.-mädlär 141/32

k.-mägey 260/2

k.-mägeyt 259/14

k.-mit 260/2

k.-ür 206/36

k.-ürlär 176/31

kötürül- kaldırılmak: *kötür-ül-*

k.-dü 148/34, 171/13, 203/11, 207/14, 222/23, 249/22

k.-dülär 185/8

k.-üp 177/22

k.-ür 161/7, 223/16

k.-ürlär 159/36

köz göz. 155/31, 157/1, 158/32, 172/23, 178/26, 182/22, 186/16, 189/33, 207/6, 208/28, 209/1, 217/17, 222/32, 251/17

k.+lärdän 139/27, 159/34

k.+lärgä 159/32

k.+läri 216/13, 218/7

k.+läribä 134/21, 136/32, 226/14, 235/15, 238/11

k.+läriçä 131/20, 134/5, 141/19, 190/7, 201/24, 207/1, 231/16, 252/6

k.+läride 258/9

k.+lärimçä 189/39

k.+lärinä 207/10

k.+lärin 133/22, 141/32, 159/22, 161/14, 167/10, 181/15, 221/10, 243/17, 248/14, 249/14, 256/32

k.+lärindä 132/38

k.+läriyni 149/12

k.+übä 136/14, 249/5

k.+ümnü 182/35

k.+ünä 138/17, 155/30, 155/31

k.+ün 136/9, 136/12, 139/16, 140/17, 147/9, 147/10, 158/22, 165/7, 165/36, 166/23, 171/6, 174/22, 175/20, 208/35, 213/25, 216/19, 218/15, 221/18, 239/31, 251/4, 251/29, 257/19

k.+ünde 249/18

k.+ündä 158/25

k.+üya 155/38

köz bebeyi gözbebeği

k. b.+yiŋ 155/31

közçök(g) göz.

k.+ läri 248/30

k.+läribä 248/9

k.+üŋ (közçögüŋ)166/28

közlä- gözlemek: *köz+lä-*

k.-di 179/19

k.-mä! 207/4

k.-r 216/35, 222/10

k.-yt (közleyt) 197/14, 147/7

közlü gözlü: *köz+lü* 154/3, 253/30

k.+dän 238/31

k.+nü 154/11

közlük gözlük: *köz+lük*

k.+lärimni 264/5

k.+lärin 264/6

k.+lärsiz 264/8

közyaşı gözyaşı.

k.y.+nı 157/1

köz yumçox göz yumma. 178/26, 178/27

k.y.+unda (yumçohunda) 172/23, 186/16, 208/28

kubar- solgunlaşmak.

k.-dı 140/31, 203/22

kubarıl- kabarmak. *kubar-ıl-* bk. *kubarın-*

k.-dı 240/24

kubarın- bk. *kubarıl-*

k.-dı 210/16

kuç- kucaklamak. 208/9

k.-a 185/2

k.-tu 132/38, 137/19, 220/15, 227/36, 254/28, 257/25

kuçuş- kucaklaşmak: *kuç-uş*

k.-up 138/19, 159/14, 220/16, 220/18

kudkuda tavuk sesi. 197/32

kudux kuyu. 161/1, 161/23, 162/7, 162/10, 162/16, 162/37, 211/7

k.+ka 162/28, 179/24, 179/33, 179/38, 210/35, 211/1, 211/3, 211/6

k.+ların 162/19, 163/14

k.+nuŋ 179/35

k.+tan 179/21, 179/37, 180/3, 211/28

kufas kafes. 233/15

k.+xa 232/09, 232/11

k.+tan 233/19

Kuhaş 147/30

kukareku horoz sesi. 197/5, 197/12, 197/13, 197/14, 197/17, 197/24, 197/31

kul kul. 231/31, 251/25

k.+lar 201/24, 221/21

k.+larha 159/8, 220/17

k.+ları 179/33, 199/22, 200/24

k.+larına 203/24, 226/14

k.+ları 199/30

k.+um 140/9

kulaçla- ölçmek: *kulaç+la-* 183/7

k.-dı 133/7, 216/33, 224/24, 233/29

k.-dım 213/10

k.-ma! 147/7, 218/28

k.-yım 209/34

k..-ydlar (kulaçleydlar) 153/28

k.-yt (kulaçleyt) 149/15, 206/37, 216/27, 259/8

k.+ytte (kulaçleyt-te) 216/6

kulax(h) kulak. 166/22, 251/17

k.+ı (kulahı) 236/6

k.+ın (kulahın) 210/12

k.+lardan 168/2

k.+larıça 180/7, 248/15

k.+larım 249/36

k.+ların 144/23, 167/10, 167/14, 218/24, 237/31

k.+larına 142/14, 189/36

k.+larından 135/9, 254/26

k.+larnı 257/14

k.+larnıŋ 133/14

kulaxlı kulaklı: *kulax+lı*

k.+lar 165/26

kulahoşça temizlemek. 259/14

kulahozça kendince. 259/26

kulä kule. 251/17

kullan- kullanmak.

k.-dı 152/21, 241/10

k.-madım 228/13

kullux kulluk: *kul+lux* 132/4, 172/30, 176/37, 179/6, 193/6, 194/9, 200/1, 200/37, 202/13, 213/10, 213/30, 219/4, 228/29, 251/12

k.+uba 261/3

k.+ka 178/7, 228/30, 258/14

k.+sun 227/28

kullux ėt- kulluk etmek. 213/10

k.ė-äläs 200/2, 200/38, 202/14

k.ė-ämin 219/4

k.ė.-ibiz 194/9

k.ė-im 228/29

k. ė.-tim 193/6, 213/10

kullux ėtil- kulluk edilmek.

k.ė.-mä! 132/4

kumaş eşya, mal. 138/14, 138/14, 138/33, 221/25, 228/36, 234/12, 234/21, 234/31

k.+ba 138/7

k.+tan 221/29

kum kum.

k.+ba 162/29

kumçox kum tanesi.

k.+te 175/30

kumhan maşrapa. 131/23, 148/11, 172/11, 177/19, 177/25, 195/33, 195/37, 211/2, 221/19, 236/1, 238/3, 238/8

k.+dan 237/11, 237/35

k.+ha 177/19, 237/1, 237/21, 237/23

k.+larnı 236/31, 237/8, 238/17

k.+nı 237/37, 238/26

k.+nıŋ 237/12

Kumık *ö.a* Kumık. 172/2, 174/2, 181/2

Kumıkulusu Bir ulus adı.

K.+nuŋ 172/2, 174/2, 181/2

kumsan- etkilenmek. bk. *kumsun-*

k.-dı 202/5

kumsun- bk. *kumsan-*

k.-madı 247/24

kunuş- ayaklanmak, yükselmek, toplanmak, yığışmak, birikmek

k.-tular 222/15

kunuştur- toplanmak, yığışmak, birikmek. *kunuş-tur-*

k.-du 224/13, 234/21

k.-dumın 227/25

k.-up 218/23

kunuşturul- toplatılmak: *kunuştur-ul-*

k.-du 218/15

k.-dular 256/35

kur- kurmak.

k.-arlar 142/25
k.-du 194/20, 211/15
k.-dular 138/15, 142/29
k.-ma! 178/30
k.-ur 237/2, 237/8
kurban kurban. 236/34, 236/39
kurç
k.+nun 221/37
kurhax kurak. 161/8
kursah karın; bağırsak.
k.+nıŋ 251/25
kurşa- kuşatmak.
k.-dlar 197/10, 255/14
k.-yız 255/11
kurt kurt, solucan. 144/31
k.+xa 144/12
kurtçox kurtçuk. *kurt+çox* 144/16, 144/25, 144/26
k.+nu 144/29, 144/34
kuru kuru. 146/6, 146/11, 161/8, 161/16, 173/9, 186/16, 190/20, 209/13, 212/29, 212/30, 237/22, 242/10, 242/12, 243/18, 263/6
k.+han 161/29, 170/13, 170/17, 173/11, 186/15
kurux koruk.
k.+larha 176/29
kurut- kurutmak: *kur-ut-*
k.-ur 133/37
k.-up 234/29
kusnaçı büyücü. 148/7, 148/19, 199/37, 200/34, 202/9, 222/23
k.+ha 194/17
k.+lar 206/17, 222/34
k.+larnı 222/14
kuş kuş. 205/4, 205/21, 231/1, 231/28, 232/11, 232/21, 232/23, 232/24, 232/29, 232/31, 232/32, 232/35, 232/38, 233/8, 249/1, 249/3, 249/4, 249/6, 249/8, 249/11,

249/14, 249/22, 249/23, 249/23, 249/25, 249/27, 250/1, 250/7, 250/9, 250/10, 250/12, 250/15

k.+ba 231/32, 249/21

k.+xa 232/5, 232/29, 233/16

k.+lar 134/2, 194/11, 205/2, 242/35, 243/36, 249/30, 250/06, 253/29, 255/11, 255/13, 255/14

k.+larba 194/10

k.+lardan 194/6

k.+larha 195/7, 243/17, 250/1

k.+larnı 194/13, 242/38

k.+larnıŋ 205/1

k.+nu 200/11, 231/23, 231/25, 232/9, 233/7, 233/14

k.+nuŋ 178/16, 178/26, 178/27, 204/30, 231/27, 233/3, 233/4, 233/9, 233/18

k.+ta 248/18

k.+tan 232/12

k.+u 206/5, 233/11, 248/5, 248/7, 248/8, 248/13

k.+uba 233/15

k.+una 206/12

k.+unuŋ 178/33

kut uğur. 131/22, 227/30

k.+uba 185/1

k.+umnu 216/25

k.+un 137/21, 176/28, 202/29

kutlu mutlu. 134/38, 159/25, 221/28, 223/32, 226/25, 242/7

kutlux mutluluk: *kut+lux* 232/7

k.+ka 195/17

kutlulux *kutlu+lux*

k.+tan 220/7

kutsuz şanssız, talihsiz, mutsuz: *kut+suz* bk. *kutsuzlu*

kutsuzlu bk. *kutsuz*. *kutsuz+lu* 150/7, 242/16

kutul- kurtulmak. 215/10

k.-du 138/4, 139/6, 144/26, 165/38, 176/22

k.-dular 154/13, 257/8, 257/9, 260/14

kutxar- kurtarmak.

k.-ıyız 197/31

kuv- kovmak.

k.-ar 148/27, 148/32

k.-armın 177/15

k.-at 136/6

k.-du 159/13, 159/23, 177/1, 177/23, 178/10, 178/15, 179/9

k.-ma! 138/32, 148/23, 148/32, 159/8

kuvan- sevinmek. 131/16

k.-adlar 146/21, 184/20

k.-dı 238/27

kuvmax kovma: *kuv-max* 184/24

k.-tan 231/15

kuvhur- göndermek.

k.-du 160/2

kuvra saman. 254/34

kuvşur- biçim vermek, şekil vermek, meydana getirmek.

k.-du 234/28

k.-dular 236/32

k.-ur 236/26

kuvur- kavurmak, kızartmak, yakmak.

k.-ma! 164/17

kuvuş kadeh, bardak.

k.+larnı 238/17

kuvuştur- yapmak.

k.-ma! 158/10

kuvuşturuvçu yapıcı: *kuvuştur-uv+çu*

k.+nu 157/38

kuy- dökmek.

k.-adlar 162/22

k.-at 135/18

k.-du 259/32

k.-ma! 163/5

kuyaş güneş. 135/28, 141/13, 141/16, 147/1, 147/8, 147/10, 147/14, 147/17, 147/20, 147/29, 147/36, 147/37, 148/2, 148/3, 148/26, 148/29, 148/39, 148/40, 149/2, 149/6, 149/9, 149/13, 155/29, 158/6, 159/11, 161/7, 161/29, 162/14, 163/2, 170/21, 170/26, 171/13, 174/21, 174/37, 177/26, 179/15, 182/35, 203/33, 221/10, 228/37, 235/27, 237/2, 237/8, 246/25, 248/31, 248/32, 249/6, 252/23, 259/13, 259/38, 262/1

k.+ba 149/16

k.+xa 147/23, 161/6

k.+nıŋ 148/33, 204/22

k.+ta 147/15, 149/4

kuyaşçex (sevgili) güneş. *kuyaş+çex* 247/22

kuyaşlı güneşli: *kuyaş+lı* 134/2

kuyaşsız güneşsiz: *kuyaş+sız* 157/32

kuyrux kuyruk. 188/17, 214/1, 216/14, 245/4

k.+ba 214/16, 243/20

k.+ları 246/4

k.+uba (kuruhuba) 135/12

k.+un (kuyruhun) 188/18, 245/13, 245/19

k.+uynu (kuyruhuynu) 245/12

kuyul- dökülmek: *kuy-ul-*

k.-at 253/15

k.-du 155/26, 162/20

k.-dular 144/4, 153/9

k.-uştu 254/22

kuyuvçu kovalayan, takip eden, izleyen

k.+ha 131/31

küç güç.

k.+tän 226/13

k.+ü 238/2

k.+übä 139/40, 142/9, 195/30, 229/35

k.+üdän 195/12

k.+üm 149/10

k.+ünä 262/4

k.+ün 195/26, 199/17, 200/16

k.+ündän 134/18, 137/33, 138/22, 162/32, 168/21, 174/5, 179/31, 197/23, 237/38, 238/8, 238/9, 238/27

k.+üya 178/21

k.+üydä 140/2

k.+üydän 236/16

küçlänmäk güçlenme: *küç+lä-n-mäk*

k.+kä 195/32

küçlü güçlü: *küç+lü* 134/6, 135/17, 135/25, 140/4, 154/5, 155/23, 155/24, 157/4, 176/38, 197/11, 197/14, 197/20, 197/33, 223/22, 261/37

k.+lär 154/6

küçlüräk daha güçlü: *küçlü+räk* 195/8, 195/31, 195/35

küçsüz güçsüz: *küç+süz* 135/11, 143/7

kükäv bir tür yemek. 221/7, 221/16

kül kül. 157/10, 234/21, 234/26

k.+dä 234/25

kül söp- kül serpmek.

k. s.-tü 234/21

kül- gülmek.

k.-dü 153/13, 172/39, 241/13, 254/17

k.-dülär 136/34, 138/12, 235/1, 235/12, 235/22, 239/20, 239/28, 241/6

k.-ä 140/27, 150/20, 165/17

k.-ädlär 162/22, 165/4, 165/36, 165/39

k.-ämin 153/11

k.-ärbiz 234/15

k.-ät 153/10, 169/3

k.-mä! 141/29, 153/8, 153/9, 170/38, 195/13, 202/3, 234/32, 236/21, 239/25, 241/5, 249/16

külax külah.

k.+ı (külahı) 168/34

k.+ına (külahına) 165/30, 167/11

küläs gülme: *kül-äs* 153/12

k.+me 258/28

külmüşlän- gülümsemek: *külmüş+lä-n-*

k.-di 137/16, 240/39

k.-ir 222/27

külmüş gülüş: *kül-müş*

k.+bä 239/17, 251/29, 257/31

k.+ä 222/35

k.+übä 131/25, 177/12

külmüşsüz *külmüş+süz* 263/10

kült

k.+kä 176/31

kültkü gülme. 134/35, 136/35

k.+gä 235/8

kümürçok kömür parçası: *kümür+çok* 186/14

kümüş gümüş. 205/17, 218/5, 223/13, 229/29, 236/27, 255/20, 256/13

kümüşsüzlük(g) parasızlık: kümüş+süz+lük

k.+ün (kümüşsüzlügün) 131/26

kün gün. 133/24, 134/2, 134/34, 135/5, 137/22, 139/18, 140/7, 140/11, 140/16, 140/18, 140/22, 146/4, 147/6, 155/28, 158/23, 159/5, 162/6, 166/6, 170/26, 171/14, 172/8, 174/14, 174/15, 174/30, 177/13, 177/14, 179/3, 180/30, 181/8, 181/34, 182/13, 182/32, 184/32, 190/15, 198/3, 198/29, 204/9, 204/32, 211/4, 216/32, 220/31, 226/27, 228/31, 229/5, 230/27, 239/4, 242/19, 242/24, 243/23, 243/26, 244/15, 245/14, 247/22, 248/4, 249/17, 257/2, 260/18, 265/7, 265/19

k.+ündä 135/28

k.+dägi 146/4

k.+dän 142/20, 155/33, 174/15, 180/5, 180/25, 198/29, 231/14, 234/17, 248/34, 265/9

k.+gä 149/7, 155/8, 176/1, 183/18, 183/20, 185/4, 211/33, 216/35, 242/25, 261/16, 261/18

k.+lär 131/17

k.+lärbä 216/30

k.+lärdän 181/4

k.+lärimdän 227/25

k.+lärindä 171/2

k.+läriyizdä 226/25

k.+lärniŋ 157/33, 243/18
k.+nü 152/6
k.+nüŋ 131/5, 170/8, 174/23, 181/35, 200/9
k.+ü 236/30
k.+ünä 174/23, 174/31, 235/1
k.+ündä 146/3, 149/12, 181/9, 243/27
kün-keçä gece gündüz. 259/7
kün-kündän günden güne. 198/29
künäşil- istişare etmek.
k.-dilär 192/25
künülä(e)- kıskanmak.
k.-mim 235/32
k.-ydohon (künüleydohon) 225/10
künülük(g) doğruluk, dürüstlük.
k.+ü (künülügü) 219/14
kündüz gündüz. 158/32, 223/10
kürek kürek. 131/18, 252/1, 252/21
k.+bä 252/14
k.+lärni 161/28
k.+tä 252/35
kürük
k.+lärni 162/15
küsän- kederlenmek.
k.- ät 147/27
k.-dilär 163/8
k.-dim 185/1
küt- gütmek.
k.-ät 254/13
k.-tü 131/4, 242/3, 254/15
kütöv gütme: *küt-öv* 195/38
k.+dän 181/6, 202/39
k.+lärdä 159/20, 171/12
k.+lärdän 159/13

k+nüŋ 202/38

k.+ündän 195/35

kütük(g)- kütük.

k.+lärgä 137/26

k.-ün (kütügün) 218/5

kütül- güdülmek: *kütü-l-*

k.-ät 138/2

k.-dülär 182/22

kütüvçü çoban: *küt-üv+çü* 150/3, 253/1, 253/3, 253/7, 254/13, 254/15

k.+çök 253/15, 255/16

k.+çöknüŋ 254/23

k.+dä 253/9

k.+dän 253/17

k.+ kä 254/16

k.+nü 254/14

küv- yanmak, tutuşmak.

k.-dü 186/17

k.- ädohon 158/19, 161/29

k.-gey 178/21

k.-käv 261/17

küvdür- yandırmak: *küv-dür-*

k.-dü 150/12, 234/21

k.-güç 204/32, 205/7, 205/9, 205/32

k.-mä 150/17, 163/2

k.-süŋ 158/24

küvdürmäk yandırma: *küv-dür-mäk*: 138/15, 153/32, 194/19, 194/20, 260/21

k.+kä 138/22, 146/7, 150/11, 195/14

küvüllä- emretmek. *küvül+lä-*

k.-di 225/12

k.-diy 217/23

küvüllän- karar vermek: *küvül+lä-n-*

k.-di 138/8, 144/7, 152/3, 170/12, 199/28, 206/28, 221/35, , 202/29, 210/13, 216/22, 248/26, 256/12, 258/25

küvürdän- şikâyet etmek.

k.- mä! 161/35

küz güz, sonbahar. 146/20

küzgü ayna. 146/3, 232/26, 232/28, 232/29

k.+dä 232/30, 232/36, 233/1

L

lakabla- ad vermek, lakap takmak: *lakab+la-*

l.-dlar 256/4

l.-han 142/4

lakablan- adlandırılmak: *lakab+la-n-*

l.-at 149/15

l.-abız 182/33

lavaş lavaş. 165/34, 165/35, 166/17

M

maçi kedi. 204/18, 204/25, 206/40, 209/6, 209/18, 209/24, 211/4, 211/8, 212/23, 212/24, 216/13, 217/40, 218/7

m.+dä 216/13

m.+dän 204/23, 206/15, 209/4

m.+gä 218/3

m.+m 209/33, 213/10

m.+ni 224/20

m.+sibä 204/7, 204/16, 206/13, 206/25, 208/26, 209/2, 211/27, 212/20

m.+sinä 206/39, 209/33

m.+sin 212/27

m.+sindän 204/11

m.+siniŋ 204/12

mahat yeter ki. 181/13, 228/26, 242/31

Mahomed *k.a.* Hz. Muhammed. bk. Mahomet. 181/1, 181/3, 181/4, 181/18, 181/28, 181/29, 181/33, 182/6, 182/19, 182/33, 183/6, 184/15, 184/26, 184/28, 185/3, 185/5, 185/7, 185/8, 185/12, 185/20

M.+ba 183/11, 183/34

M.+xa 181/19, 181/24

M+nı 185/2, 185/11, 185/21, 185/23

M.+tan 182/5, 181/25, 184/25

Mahomet bk. Muhammed, Mahomed. 182/27, 184/21

makır- bağırmak

m.-at 168/2

m.-dı 168/34, 237/4, 238/24

mal mal. 204/17, 205/18, 222/7, 229/33, 230/23, 259/34, 261/20

m.+ım 227/25, 230/22

m.+ı 188/5

m.+ıba 133/29

m.+ımnı 257/29

m.+ın 139/40, 146/9, 239/10, 244/14, 251/23, 260/11, 260/13

m.+ından 150/4

m.+nı 221/31, 229/34

m.+nıŋ 207/29, 230/28

malhem merhem.

m.+lärbä 143/2

malhemlä- merhemlemek: *malhem+lä-*

m.-di 143/2

m.-dilär 186/6

manlay alın.

m.+ı 253/33, 254/25

m.+ın 261/24

m.+na 169/9

marmor mermer. 158/21, 222/3

m.+dan 221/12

maşal atasözü. 156/14

m.+ımızını 257/34

m.+larda 226/6

m.+nı 238/31, 257/24

maşxıt 135/21, 141/29, 141/34, 150/5, 150/22, 161/38, 165/04, 168/32, 179/26, 234/13, 234/37, 239/23, 240/4, 241/5

maşıxıtçı *maşıxıt+çı.* 135/35, 136/10

m.+lar 165/7

maşxıt ėtüvçü

m.ė+lär 150/22

Mavsur *k.a.* Mavsur**.**

M.+dan 181/33

maxlanya 255/18

maxta- övmek.

m.-adlar 256/28

m.-dı 157/26, 229/1

m.-ydlar (maxteydlar) 210/12

m.-yt (maxteyt) 197/35

maxtan- övülmek: *maxta-n-*

m.-adohon 137/14

m.-at 260/16

m.-dılar 235/15

m.-ır 197/18

maya bana. 132/15, 133/29, 136/2, 136/4, 136/8, 136/18, 137/7, 139/40, 140/29, 144/36, 145/3, 147/11, 147/24, 151/16, 152/8, 152/22, 152/23, 152/27, 156/7, 164/25, 165/8, 165/24, 167/5, 167/17, 167/19, 167/21, 167/23, 169/17, 173/21, 177/20, 181/9, 186/28, 186/31, 192/12, 198/8, 198/9, 198/17, 200/28, 201/26, 201/39, 206/1, 206/31, 207/8, 207/13, 208/11, 208/11, 208/17, 211/13, 211/38, 212/14, 213/18, 213/22, 213/27, 215/1, 215/8, 217/8, 217/23, 217/30, 219/25, 219/26, 219/28, 219/32, 219/37, 222/36, 227/24, 227/26, 228/13, 228/16, 229/34, 230/19, 232/19, 232/34, 233/13, 235/20, 237/5, 241/4, 241/11, 243/3, 244/14, 245/6, 246/17, 247/12, 249/12, 249/13, 253/19, 253/21, 253/34, 253/37, 255/19, 255/19, 255/23, 255/29, 256/16, 257/21, 259/33, 261/28, 261/38, 264/5

maydan meydan. 133/8, 177/8, 179/15, 179/19, 204/26, 221/38

m.+da 178/14, 195/19, 195/21

m.+ha 195/22

mazzal şans.

m.+ım 212/35

me soru edatı. 150/6, 150/19, 158/4, 164/23, 165/15, 168/25, 168/26, 168/29, 169/7, 169/11, 170/35, 170/37, 175/1, 175/22, 176/5, 183/4, 189/24, 189/27, 201/16,

205/23, 210/13, 211/38, 213/17, 213/21, 214/26, 215/20, 217/9, 218/2, 219/21, 224/3, 224/8, 226/21, 230/17, 233/20, 236/3, 236/19, 249/5, 254/8

meçetkä 168/14

mee hayvan nidası. 137/39

Mekka *y.a.* Mekke.

M.+ha 227/16, 227/17

M.+nıŋ 261/35

men ben. 133/30, 140/13, 141/20, 147/12, 147/24, 149/12, 150/15, 153/20, 154/1, 161/39, 167/23, 167/27, 168/17, 169/9, 173/19, 175/16, 175/34, 176/15, 181/14, 181/17, 182/4, 183/34, 189/27, 193/8, 194/10, 201/33, 208/6, 209/32, 213/31, 216/5, 217/32, 219/30, 222/5, 222/6, 224/8, 229/34, 235/35, 236/20, 237/16, 237/38, 237/39, 238/4, 238/15, 244/6, 246/21, 247/3, 250/4, 251/18, 251/22, 251/25, 254/40, 258/11, 259/27, 260/17, 261/28, 261/29, 265/4

m.+dä 131/34, 152/10, 152/13, 166/7, 182/8, 200/3, 201/1, 202/15, 208/15, 219/4, 219/5, 219/7, 234/5, 238/2, 240/31, 241/7, 245/11, 246/17, 249/34, 252/18, 257/28

m.+de 131/28, 225/4, 228/8

m.+dän 133/31, 137/5, 140/2, 153/37, 158/16, 158/17, 165/8, 168/30, 170/38, 174/08, 175/11, 189/22, 197/25, 249/28, 250/5, 257/27, 258/28

m.+i 139/35, 141/7, 144/32, 144/33, 144/34, 147/25, 153/36, 153/38, 164/9, 167/37, 168/5, 168/34, 175/31, 179/28, 179/29, 193/7, 193/15, 199/11, 200/13, 201/14, 201/33, 208/7, 208/10, 208/26, 209/34, 212/2, 216/39, 217/11, 219/18, 220/6, 226/19, 228/26, 228/28, 228/33, 231/21, 232/7, 235/5, 235/37, 236/15, 236/24, 242/22, 242/9, 242/25, 244/5, 246/20, 246/39, 253/19, 254/3, 255/17, 255/21, 258/30, 258/33, 261/7

m.+ide 131/12

m.+im 131/26, 132/18, 132/22, 132/34, 140/2, 140/9, 140/15, 140/28, 141/6, 141/19, 141/34, 147/11, 149/12, 158/18, 158/20, 165/12, 167/29, 168/3, 169/1, 170/35, 175/9, 175/30, 175/34, 180/4, 181/20, 182/17, 183/6, 184/34, 187/9, 189/39, 190/24, 191/7, 192/11, 192/12, 193710, 193/16, 203/21, 203/35, 208/8, 208/16, 213/17, 219/39, 222/5, 222/21, 225/5, 225/31, 226/3, 226/19, 227/24, 227/25, 227/33, 227/34, 228/3, 228/8, 229/19, 229/33, 232/18, 236/11, 240/10, 240/27, 244/1, 246/27, 249/35, 250/4, 254/19, 257/29, 261/17

m.+imki 164/23, 225/21, 225/22, 229/33

m.+imkide 158/14

m.+imkidä 135/31

m.+imsin 225/4

m.+min 140/40, 141/25, 141/25, 147/35, 173/15, 175/14, 176/18, 180/21, 184/04, 207/3, 207/22, 210/36, 217/7, 218/33, 236/39, 240/15, 249/28, 251/13, 251/18, 255/17

mendrate 238/10

Mengli Girey bk. *Girey* 159/3, 159/7, 159/27, 159/35, 160/7, 160/8

M. G.+gä 159/27

M. G.+niŋ 159/7, 159/35, 160/1

meräs miras.

m.+lägin 186/7

m.+ligin 186/8

meräslävçü mirasçı.

m.+ bä 140/15, 141/37

m.+lärin 252/12

meräslik miraslık: *meräs+lik* 186/4

m.+kä 186/25

merefetli marifetli: *merefet+li* 238/26

midbar çöl.

m.+larda 133/10

midbarlı kuru: *midbar+lı* 234/19

min bin. 133/9, 202/4, 216/8, 229/1, 229/25, 232/14, 232/18, 232/26, 232/34, 232/35

m.+lär 133/9

min- binmek.

m.-ärmin 222/37

m.-äyimin 204/29

m.-di 137/10, 140/24, 202/32, 204/30, 225/36, 226/05, 262/07

m.-dilär 153/34, 201/4

m.-gin 226/3

m.-ip 137/11

minli binli: *min+li* 162/21

miskin miskin. 164/3, 188/4, 199/4, 234/3, 240/20

m.+lär 131/3, 204/4, 242/8

miskinlik miskinlik: *miskin+lik* 131/35, 201/7

Misxor *y.a.* Miskor.

M.+nuŋ 170/3

miy beyin.

m.+ixlarha 251/31

m.+ixların 209/6

m.+ lärdä 217/3

miyüş köşe.

m.+çökkä 186/12

m.+kä 251/4

m.+ tä167/9

mohor mühür. 227/39, 261/21

m.+uba 244/15,

mohorla- mühürlemek: *mohor+la-*

m.-dı 244/15

m.-han 261/10

molahaylan- korkmak, çekinmek: *molahay+la-n-*

m.-dı 140/10, 255/15

Movsur *k.a.* Movsur. 181/1, 181/3, 181/6, 181/10, 181/21, 181/22, 181/24, 181/27, 181/28, 181/31, 182/6, 182/26, 182/33, 183/6, 183/12, 183/15, 183/19, 183/21, 183/27, 184/1, 184/6, 184/16, 185/4, 185/6, 185/10, 185/16, 185/23

M.+ba 181/4, 184/15

M.+dan 182/5

M.+ha 182/37, 183/5

M.+nu 184/2

M.+nuŋ 184/5, 184/37, 184/38, 185/5 185/20

Moxıt *ö.a.* Mohıt. 206/22

muft boşuna. 132/39, 135/10, 146/24, 184/08

m.+xa 186/38,243/3

muna burada, buna. 139/37, 141/35, 141/37, 147/17, 147/29, 153/14, 154/5, 156/14, 170/11, 173/5, 174/14, 175/9, 175/20, 177/6, 179/14, 179/17, 179/18, 179/36,

180/13, 184/26, 185/6, 202/1, 203/34, 204/16, 206/9, 209/16, 211/9, 214/5, 216/10, 216/27, 218/20, 218/35, 220/18, 221/33, 222/1, 225/29, 227/11, 229/3, 231/7, 233/21, 234/33, 236/30, 247/1, 252/5, 254/22, 257/17, 258/4

munda burada. 205/37

Musa *k.a.* Musa. 181/7, 181/13, 181/14, 182/12, 182/37, 183/19, 184/8, 184/10

Muslim Müslüman. 229/9

Mustafa *k.a.* Mustafa 201/5

M.+nı 200/27, 200/32

muyay- hüzünlenmek. 183/4

m.-at 246/14

m.-dı 183/27, 205/29, 207/26, 210/25, 224/20, 230/14, 235/7

m.-han 131/39, 161/17, 231/36

m.-ma! 164/7, 178/20, 183/30

m.-mayız 172/16, 174/8

m.-yadohon 147/36, 169/13

muyaymah hüzünlenme: *muyay-mah* 158/30, 219/18

m.+ımnı 158/1

müvrä- kişnemek, böğürmek.

m.-di 137/38

müvüz boynuz. 202/34, 202/39, 202/40, 203/10, 203/18

m.+dän 179/36

m.+lär 212/33, 214/1, 214/6, 214/32, 245/4

m.+lärbä 203/11, 246/1

m.+lärdän 203/13, 203/15, 203/20, 203/23, 222/37

m.+läri 213/1, 245/16, 246/3, 246/24

m.+läribä 140/37, 203/37, 246/23, 246/34, 246/38, 246/39, 247/7, 247/22

m.+lärim 246/31

m.+läriŋ 247/14

m.+läriyni 245/7

m.+lärni 214/8, 245/8

m.+ü 179/37

m.+übä 202/38

m.+ün 202/40, 203/18

müvüzçök küçük boynuz. *müvüz+çök*

m.+läribä 246/6

N

na 132/32, 165/39, 166/29, 167/40, 168/31, 172/25, 206/15, 234/37, 239/17, 247/12, 258/16

nafst 135/27, 163/4, 193/12

naftsız *naft+sız*

n.+sız 226/9

nakıs kör. 258/11

n.+me 248/8

naxışlı nakışlı: *naxış+lı* 183/19, 256/23

namet nimet.

n.+i 186/27

narat çam. 204/26, 204/29, 248/4

n.+xa 170/24

n.+nıŋ 204/27

Nasreddin Hoca *k.a.* Nasreddin Hoca. 164/3, 164/7, 164/16, 164/21, 164/24, 164/27, 164/37, 165/2, 165/3, 165/6, 165/7, 165/14, 165/15, 165/19, 165/20, 165/30, 165/36, 165/37, 166/1, 166/5, 166/11, 166/12, 166/20, 166/23, 166/37, 167/2, 167/3, 167/8, 167/10, 167/15, 167/25, 167/30, 167/34, 167/39, 168/1, 168/15, 168/16, 168/17, 168/35, 168/38, 169/3, 169/6, 169/12, 169/14, 169/21, 263/3, 263/6, 263/9, 263/10, 264/3, 264/9, 265/6, 265/8, 265/12, 265/20, 265/21, 265/24

N.+ha 265/3, 265/9

N.+niŋ 264/1

navi nebi, peygamber

n.+lärni 252/8

navilig nebilik, peygamberlik: *navi+lig*

n.+i 162/23

ne ne. 132/1, 132/4, 132/8, 132/32, 133/3, 133/30, 133/31, 133/38, 134/19, 135/21, 135/30, 139/35, 139/39, 140/11, 140/32, 140/34, 141/23, 142/13, 142/22, 144/38, 145/1, 145/6, 146/9, 147/18, 147/26, 148/2, 148/21, 150/19, 152/11, 152/23, 153/10, 153/11, 153/14, 153/21, 155/9, 155/13, 155/29, 155/30, 158/11, 158/15, 161/17, 161/24, 162/29, 164/6, 164/8, 164/14, 164/15, 164/17, 164/25, 164/30, 165/18,

165/23, 165/31, 165/32, 166/11, 166/21, 167/23, 168/18, 168/24, 168/28, 169/14, 169/19, 170/36, 171/9, 172/10, 172/13, 172/34, 175/11, 176/32, 180/16, 183/9, 184/30, 185/6, 187/6, 189/6, 189/11, 189/14, 192/11, 193/14, 194/9, 195/5, 195/18, 199/34, 200/31, 204/13, 204/14, 204/15, 204/36, 205/14, 205/39, 206/9, 206/15, 206/19, 206/39, 207/25, 208/11, 208/25, 209/4, 210/13, 210/17, 210/21, 211/10, 211/26, 211/30, 212/11, 213/12, 213/22, 213/32, 213/34, 214/15, 215/5, 216/29, 216/39, 217/23, 218/2, 219/17, 219/20, 219/32, 222/6, 222/7, 222/9, 222/20, 222/22, 223/20, 224/26, 224/28, 224/35, 226/4, 227/25, 227/34, 228/3, 228/11, 229/19, 229/28, 229/33, 230/6, 230/7, 230/17, 230/22, 232/31, 232/32, 232/36, 232/37, 232/39, 233/1, 233/34, 234/5, 235/18, 235/20, 235/20, 236/31, 237/12, 238/17, 238/20, 239/13, 239/14, 240/7, 240/9, 240/10, 240/30, 240/30, 243/1, 243/4, 243/11, 243/16, 243/17, 244/1, 244/3, 246/16, 246/29, 247/16, 248/7, 248/10, 249/1, 249/18, 249/37, 251/19, 253/18, 254/2, 254/38, 254/39, 255/17, 255/31, 257/28, 258/16, 258/24, 259/09, 259/24, 259/31, 259/33, 260/1, 261/5, 261/26, 263/9, 265/17, 265/23

n.+ni 234/37

nebä neyle birlikte.131/30, 158/16, 161/37, 173/6, 199/5

nebe-ės 265/14

neçä ne kadar, kaç. 134/7, 142/20, 143/16, 146/3, 148/27, 148/32, 149/7, 155/33, 166/3, 170/12, 171/9, 171/10, 174/22, 176/19, 179/35, 185/4, 190/30, 194/21, 198/6, 202/39, 203/2, 211/4, 212/32, 213/1, 213/6, 217/27, 223/18, 223/27, 228/31, 231/14, 234/17, 234/27, 234/29, 245/8, 256/31, 265/9

neçik nasıl, ne şekilde. 132/18, 132/22, 132/27, 135/33, 136/6, 136/31, 144/27, 147/7, 147/12, 147/14, 147/27, 147/28, 148/20, 148/22, 152/27, 157/36, 158/9, 161/22, 162/18, 165/6, 165/10, 165/11, 165/13, 166/40, 167/27, 168/25, 169/5, 171/4, 175/16, 175/36, 177/3, 178/13, 179/11, 184/25, 189/27, 191/20, 195/17, 201/11, 205/21, 205/30, 206/8, 207/20, 208/7, 210/38, 212/6, 215/21, 217/30, 218/26, 220/11, 220/20, 221/1, 223/4, 227/22, 228/36, 230/2, 230/7, 232/10, 235/16, 235/35, 237/9, 237/23, 238/1, 242/24, 243/2, 243/5, 243/30, 243/31, 243/36, 244/1, 244/5, 245/1, 246/17, 248/14, 249/14, 249/36, 250/15, 253/13, 253/19, 254/5, 255/29, 256/19, 256/28, 257/16, 259/37

n.+ės 137/3, 142/11

nedän neden. 132/23

nee nee şaşırma nidası. 246/26

ne-ės 228/22, 256/10, 262/11

negä niye, niçin. 142/17,147/28, 152/20, 158/28, 164/14, 178/1, 179/1, 179/25, 180/10, 181/33, 204/32, 205/15, 217/13, 219/1, 228/13, 239/26, 249/17, 261/27

negınçä -e kadar, kadar. 132/19, 132/23, 137/33, 157/9, 167/40, 170/17, 173/3, 216/11, 217/39, 219/13, 220/29, 224/17, 229/14, 233/33, 234/4, 234/25, 239/12, 240/13, 249/20, 257/13, 260/9, 260/28, 264/4

nek neden. 155/12, 166/1, 186/34, 193/4, 210/20, 248/18, 249/11, 259/21

nekäs haylaz. 215/1

n.+ni 235/24

ne ki edlärsiŋ 152/11

nemet hiçbir şey. 137/35, 142/38, 149/10, 164/6, 164/7, 164/22, 165/24, 166/12, 166/17, 168/28, 176/23, 179/28, 181/15, 188/23, 195/5, 205/16, 205/18, 206/1, 207/16, 215/7, 220/10, 220/26, 222/11, 227/5, 229/39, 230/11, 231/35, 231/38, 233/33, 234/14, 236/17, 237/7, 251/4, 257/06, 260/7

nersä nesne, şey. 140/14, 173/20, 227/19, 250/4

n.+lärni 141/34, 146/17, 165/16, 260/9

neşama nesne, şey. 150/7, 175/1, 175/22, 176/5

netek 133/21, 148/4, 148/37, 158/10, 159/28, 167/21, 173/17, 173/17, 173/22, 182/2, 190/35, 199/21, 199/28, 200/14, 213/28, 215/1, 218/39, 221/4, 223/2, 230/10, 233/9, 235/16, 237/26, 240/34, 243/21

niggu

n.+ların 253/6

niggun melodi, ezgi. 134/37, 166/38, 167/1

n.+ba 254/22

n.+nu 255/33

nigun 197/26

nindi hangi. 132/2, 132/15, 133/16, 139/30, 140/14, 146/22, 147/30, 150/19, 152/18, 155/32, 157/19, 162/37, 164/20, 165/8, 165/13, 165/26, 166/30, 168/29, 169/7, 172/10, 173/16, 178/2, 179/2, 181/13, 181/14, 192/24, 200/1, 200/37, 202/13, 202/14, 203/1, 208/11, 209/28, 209/38, 210/28, 211/10, 211/32, 212/35, 215/1, 215/20, 218/1, 218/39, 219/11, 219/37, 222/20, 227/19, 228/8, 228/32, 232/2, 232/37, 234/12, 236/6, 239/22, 240/17, 241/3, 242/15, 246/20, 251/12, 252/15, 252/32, 257/26, 259/24, 261/17

n.+ės 140/30, 200/22, 225/29, 243/12, 252/5 nindi-ės olarak geçiyor hocam

niyet niyet.

n.+i 201/16, 223/12

n.+ibä 195/23

n.+inä 201/22

n.+in 216/22

noeflik zina. 225/11

noeflik etüvçü zina eden, günahkar. 225/11

Nogay *ö.a.* Nogay. 186/2, 188/2

Nogay ulusu *ö.a.* Nogay Ulusu.

N. u.+nuŋ 186/2, 188/2

nur nur. 148/40

n.+ba 141/16, 204/22

n.+ları 161/8

n.+larıba 162/14

n.+ların 248/32

n.+larında 135/28, 235/27, 246/25, 259/38

n.+una 179/15

O

o o. 150/6, 202/16, 202/33, 219/37, 222/16, 226/1, 226/18, 228/15, 228/28, 230/21, 231/4, 231/25

oba oba.

o.+ha 234/20

obur obur. 207/31, 207/35, 208/28, 208/39, 210/15, 210/18, 210/20, 211/40, 212/1, 212/3, 212/8, 214/11, 216/34, 216/37, 217/10, 217/14

o.+ha 212/18, 217/8

o.+lar 222/34

o.+larnı 222/14

o.+nu 212/15

o.+nuŋ 212/20

oburla-

o.-dı 217/24

oca hoca. 164/3, 164/7, 164/21, 164/24, 164/37, 165/3, 165/6, 165/14, 165/19, 165/30, 166/1, 166/20, 167/3, 167/8, 167/25, 167/34, 167/39, 168/16, 168/17, 168/38, 169/3, 169/6, 169/12, 169/14, 169/21

o.+ha 164/27, 165/15

o.+nha 168/1

o.+nı 167/30

o.+nıŋ 166/5, 166/12, 166/37, 167/34, 168/15, 168/35

o.+nına 167/15

ocak ocak. bk. *ocax.* 167/11

ocax bk. *ocak.*

o.+tan 186/13

oçar göçmen. 221/31

oçarlan- yerleşmek: *oçar+la-n-*

o.-dı 138/10, 138/35, 221/22, 228/35, 231/10, 253/23

o.-dılar 160/4

o.-ıp 192/26

o.-ma! 206/28, 231/5

oçarlanmax yerleşme: *oçarlan-max*

o.+tan 142/3

oda oda. 181/39, 260/5

o.+sına 139/5, 140/21, 140/26, 141/5, 141/10, 164/38, 184/27, 189/29, 213/37, 215/4, 218/14, 229/28, 260/4

o.+sında 259/15

o.+sından 216/20

o.+sınıŋ 165/39

ofak ufak. 174/21

oglan oğul.

o.+nı 201/27

oxu- okumak.

o.-du 140/12, 190/13, 231/30, 240/24, 244/16

o.-ma! 240/14

o.-yalmadı 240/11

oxut- okutmak: *oxu-t-*

o.-xan 216/4, 240/13

oxutmax(h) okutma: *oxu-t-max*

o.+an (oxutmahan) 240/11

ok(g) ok. 142/30, 142/35, 142/36, 143/1, 143/7, 143/9, 175/3, 201/15, 225/25

o.+lar 143/10, 143/10, 223/3

o.+lardan 225/27

o.+ları 201/36

o.+larıba 222/2

o.+larımnın 203/26

o.+ların 221/36

o.+tan 142/34, 202/4

o.+uba (oguba) 142/33, 155/37, 176/8

o.+un (ogun) 145/4, 174/34

okla- ok atmak, okla vurmak: *ok+la-*

o.-dı 142/35, 175/25, 205/9

o.-dlar 231/15

o.-ma! 185/18, 202/4

o.-yın 218/11

oku- okumak.

o.-yamadım 255/3, 255/6, 255/12

ol o. 131/10, 131/19, 131/27, 132/8, 132/19, 132/39, 133/5, 133/7, 133/8, 133/14, 133/19, 133/21, 133/27, 133/32, 134/17, 134/18, 135/6, 135/12, 135/29, 136/18, 137/14, 137/18, 137/22, 137/24, 137/34, 138/11, 138/18, 138/29, 138/37, 139/3, 139/5, 139/7, 139/15, 139/25, 140/10, 140/19, 140/20, 140/22, 140/23, 140/25, 140/28, 141/14, 141/17, 141/22, 141/35, 142/5, 142/7, 142/12, 142/27, 143/3, 144/5, 144/8, 144/11, 144/18, 144/20, 144/26, 145/2, 145/4, 147/6, 147/9, 147/12, 147/22, 147/27, 147/30, 148/4, 148/16, 148/22, 148/27, 148/29, 148/37, 149/7, 149/14, 149/15, 149/16, 149/17, 150/12, 151/3, 151/5, 152/3, 152/4, 152/6, 152/13, 153/5, 153/6, 153/29, 153/35, 154/5, 155/3, 155/5, 155/15, 155/23, 155/24, 156/8, 157/3, 157/4, 157/5, 157/9, 157/11, 157/28, 157/30, 157/31, 157/32, 158/6, 158/7, 158/8, 158/10, 158/13, 158/22, 158/28, 158/29, 158/32, 159/3, 159/8, 159/25, 159/30, 159/36, 161/20, 161/22, 161/25, 162/3, 162/18, 162/19, 162/20, 162/32, 162/33, 163/13, 164/3, 164/20, 164/28, 165/5, 165/11, 165/15, 165/17, 166/31, 168/7,

168/12, 168/36, 169/14, 170/16, 170/22, 171/1, 171/4, 171/8, 171/11, 172/3, 172/4, 172/16, 172/19, 174/19, 174/25, 174/28, 174/31, 174/33, 174/34, 174/36, 175/6, 175/27, 176/1, 176/15, 176/23, 176/34, 177/1, 177/6, 177/30, 178/1, 178/2, 178/10, 178/19, 178/26, 178/31, 179/1, 179/2, 179/9, 179/15, 180/11, 180/13, 180/29, 181/13, 181/15, 181/30, 181/36, 182/6, 182/16, 182/20, 182/27, 183/7, 183/9, 183/13, 183/27, 183/30, 183/33, 184/3, 184/4, 184/9, 184/11, 184/21, 184/25, 184/30, 185/3, 185/7, 185/11, 185/12, 185/17, 186/27, 186/33, 187/1, 187/2, 187/7, 188/5, 188/7, 189/18, 189/24, 190/13, 190/23, 190/24, 190/32, 190/36, 191/5, 191/10, 192/3, 192/4, 192/5, 192/13, 192/14, 192/18, 192/23, 192/26, 193/3, 195/30, 195/31, 195/33, 195/35, 197/3, 197/22, 198/4, 198/13, 198/18, 198/21, 198/28, 199/4, 199/6, 199/7, 199/17, 199/39, 200/11, 200/15, 200/16, 200/24, 200/26, 200/31, 200/36, 201/8, 202/27, 202/28, 202/30, 202/31, 202/37, 202/39, 203/6, 203/13, 203/16, 203/17, 203/24, 204/17, 204/33, 204/36, 205/1, 205/8, 205/32, 206/13, 206/23, 206/28, 207/16, 207/17, 207/18, 207/20, 207/26, 207/32, 207/33, 207/36, 208/7, 208/9, 208/11, 208/13, 208/20, 208/33, 208/35, 209/2, 209/27, 210/8, 210/9, 210/20, 210/24, 210/40, 211/5, 211/6, 211/8, 211/10, 211/10, 211/21, 211/30, 212/5, 212/9, 212/13, 212/16, 212/26, 212/32, 213/6, 213/18, 213/22, 213/23, 213/39, 214/3, 214/5, 214/15, 214/16, 214/36, 215/10, 215/20, 216/3, 216/4, 216/5, 216/16, 216/22, 216/30, 216/31, 216/32, 216/33, 216/34, 217/25, 217/27, 217/37, 217/39, 218/5, 218/12, 218/13, 218/14, 218/16, 218/28, 218/39, 219/31, 219/38, 220/7, 220/8, 220/15, 220/18, 221/8, 221/18, 221/36, 222/5, 222/26, 222/27, 222/30, 222/32, 222/36, 222/40, 223/1, 223/15, 223/17, 223/19, 223/20, 223/29, 223/32, 224/20, 224/24, 224/25, 224/28, 224/30, 224/33, 224/35, 224/36, 225/13, 225/14, 225/21, 225/27, 225/29, 225/30, 225/34, 225/38, 225/40, 226/12, 226/20, 227/16, 227/19, 227/21, 227/28, 227/29, 227/33, 227/34, 228/26, 228/36, 228/39, 229/1, 229/6, 229/11, 229/12, 229/20, 229/37, 229/39, 230/2, 230/10, 230/11, 230/13, 230/14, 230/15, 230/17, 230/20, 230/23, 231/19, 231/22, 231/30, 231/33, 232/5, 232/13, 232/16, 232/17, 232/22, 232/34, 233/13, 233/16, 234/4, 234/20, 234/21, 234/30, 235/8, 235/21, 235/25, 235/34, 236/7, 236/17, 236/20, 236/36, 236/37, 237/7, 237/12, 237/18, 237/31, 237/35, 238/1, 238/7, 238/16, 238/17, 238/27, 239/3, 239/4, 240/3, 240/4, 240/9, 240/23, 241/8, 241/10, 242/3, 242/4, 242/5, 242/13, 242/21, 242/31, 243/35, 244/8, 244/16, 244/17, 244/22, 245/4, 245/14, 245/19, 246/6, 246/7, 246/10, 246/21, 246/39, 248/3, 248/4, 248/26, 249/4, 249/17, 249/20,

250/1, 250/2, 250/7, 250/12, 251/27, 252/10, 252/33, 253/4, 253/11, 253/17, 253/33, 254/12, 254/13, 254/14, 254/25, 254/35, 255/6, 255/38, 256/9, 256/11, 257/2, 257/6, 257/15, 257/17, 257/19, 257/31, 258/3, 258/8, 258/9, 258/10, 258/19, 258/19, 258/26, 258/38, 258/39, 259/11, 259/30, 259/37, 259/40, 260/30, 260/35, 263/3, 265/3, 265/16, 265/17

o.+de 136/12, 226/10

o.+dır 144/30, 167/27, 213/8, 214/20, 245/19

olca

o.+dlar 239/9

olcav ganimet. 146/9, 159/8

o.+ımızdan 239/27

o.+ın 239/12

oltur- oturmak. bk. *ultur*

o.-a 135/22, 172/19, 179/38, 209/36, 248/4, 248/22, 257/15

o.-adlar 148/15, 159/24, 172/9, 223/4, 226/5, 260/25

o.-adohonlarha 235/30

o.-at 135/29, 144/21, 148/11, 148/17, 153/33, 157/9, 167/9, 174/36, 205/37, 209/20, 216/13, 225/40, 238/29, 254/7, 259/20

o.-ayık 209/8

o.-du 132/12, 132/17, 133/34, 155/25, 159/9, 165/3, 170/22, 174/35, 175/19, 176/1, 177/9, 178/36, 183/22, 184/4, 191/7, 195/24, 203/36, 205/7, 207/14, 207/18, 217/40, 225/37, 226/5, 227/14, 231/28, 231/33, 231/37, 232/1, 234/30, 235/15, 235/26, 237/9, 237/25, 242/26, 243/7, 244/10, 248/14, 256/33, 257/14, 263/6

o.-dular 132/13, 138/15, 161/17, 165/21, 166/3, 168/14, 182/2, 191/19, 206/14, 209/12

o.-haçox 199/24

o.-huzubız 164/29

o.-hun 183/33, 206/35, 226/3

o.-huz 164/31

o.-huzdu 191/18, 232/9, 256/23

o.-huzma 133/30

o.-huzu 174/7

o.-ma! 199/20, 239/32

o.-udu 254/15
o.-up 140/20
o.-ur 199/9, 201/5, 224/4, 232/23, 249/4, 250/11, 250/11
o.-uyuz 265/19
olturuş oturulacak yer: *oltur-uş* 177/9
Omer *ö.a.* Omer. bk. *Ömer.* 157/39, 158/9, 158/14, 158/21, 158/27
omonhalt-
o.-ır 162/14
on on. 210/39, 229/3, 261/16, 261/17
onar- gelişmek.
o.-dı 162/20
o.-dılar 161/05
o.-han 163/10
onaruvçu onaran: *onar-uv+çu* 177/38
onça değerli. 133/20, 170/30
onhalt iyileştirmek: *onhal-t-*
o.-xeylar 224/14
o.-xeyt 214/20
o.-uv 194/16, 252/11, 252/13, 252/37
onhaltmax(h) iyileştirme: *onhalt-max* 214/11
o.+ı (onhaltmahı) 215/5
onhaltuvçu iyileştirici *onhalt-uv+çu* 214/20, 252/24
o.+nu 214/19
onu onu: *o+nu* 197/33, 251/10
onunçu onuncu: *on+uncu* 219/13
ooo şaşırma nidası. 207/33, 219/7
opxax açgözlü. 144/39, 152/3
opxaxlıx açgözlülük: *opxax+lıx* 238/28
opxalıx ustalık.170/23, 227/38
oprax urba, elbise.
o.+lar 242/9
o.+ıba 171/17
oram sokak. 219/30, 221/29, 224/5, 232/20

o.+lar 218/27

o.+ıy 169/7

o.+nıŋ 139/9, 139/23

o.+tın 204/19

orda orada: 159/26

o.+nıŋ 159/39

orman orman. 148/34, 148/38, 174/4, 195/5, 195/8, 206/13, 212/30, 212/37, 250/4, 253/25

o.+da 153/6, 159/7, 159/9, 170/35, 181/36, 194/3, 199/7, 201/9, 210/40, 231/14, 248/3, 253/25, 255/29

o.+dan 159/17

o.+ga 248/13

o.+ha 137/8, 146/3, 146/4, 168/12, 170/12, 170/33, 199/6, 200/10, 210/39, 246/34, 253/36, 254/4, 254/12, 254/33

o.+lar 159/4

o.+larha 202/25

ormançı ormancı: *orman+çı*

o.+nıŋ 172/12, 172/29, 173/15

ormanlı ormanlı: *orman+lı* 204/26, 248/20, 253/27, 254/6, 254/9, 255/6, 255/21

or(u)n yer. 142/25, 144/8, 146/6, 155/34, 162/4, 181/12, 206/20, 206/22, 248/10, 256/14

o.+da 131/19, 132/18, 132/22, 134/9, 135/8, 137/34, 138/10, 139/3, 148/30, 155/33, 157/18, 160/3, 162/4, 162/5, 162/6, 184/12, 195/27, 199/25, 202/30, 207/11, 208/19, 216/14, 217/34, 222/27, 223/27, 255/35

o.+dahı 172/11, 174/4

o.+dan 132/37, 136/24, 138/10, 148/20, 178/10, 195/13, 203/8, 217/16, 221/18, 222/23, 241/10

o.+ha 231/18

o.+larda 142/4, 142/23, 201/21

o.+larha 246/12

o.+una (ornuna) 137/34, 149/8, 175/38, 184/15, 197/9, 216/32, 240/32, 250/10

o.+unda (ornunda) 176/8

ornat- yerleştirmek: *orun-a-t-*

o.-xan 164/32

o.-tı 164/37

ornatıl- yerleştirilmek: *ornat-ıl-*

o.-dı 178/26

ornatılmış yerleştirilmiş olan: *ornatıl-mış* 134/5

o.+ı 134/5

oroz horoz. 227/4, 258/35

o.+nuŋ 227/6

o.+u 159/27, 201/10

o.+um 225/5

orta orta.

o.+ha 175/3

o.+hı 180/34

o.+hın 178/34, 180/27

o.+hısı 174/26, 177/35, 178/8

o.+hısın 178/15, 200/27, 258/25

o.+hısınıŋ 178/37

o.+sın 178/29

o.+sına 154/8, 157/21, 175/25, 176/8, 242/33

o.+sında 132/7, 132/12, 139/9, 139/23, 158/21, 170/3, 170/21, 182/1, 207/33, 208/2, 242/36

ortax ortak. 138/19, 181/3

o.+lar 181/38

ortalıx ortalık: *orta+lıx* 251/32

ortançı ortanca: *ortan+çı* 198/20

o.+larha 186/9

o.+sı 180/27,195/29

oruş- vuruşmak.

o.-uz 138/18

osal tembel 248/1, 248/3

o.+dan 284/35

osalla(e)- tembellik etmek: *osal+la-*

o.-ys (ossalleys) 259/9

osallan- tembellik etmek: *osalla-n-*

o.-dı 248/3

osmak

o.+xa 237/16

Osman *k.a.* Osman. 199/34, 200/3, 201/1, 201/5

O.+ha 199/36

O.+nı 199/32, 200/6, 201/4

Ostäk *ö.a.* Bir ulus adı. 142/4, 143/14

ot ot, ateş: 186/26, 195/14

o.+ba 186/14, 222/22

o.+ley 134/23

o.+un 146/6, 150/11, 150/16, 164/5, 164/10, 169/21, 170/19, 170/28, 170/30, 170/34

o.+unga 173/9

o.+yam 221/6

otçox otluk. 135/16

otla(e)- otlamak.

o.-y (otley) 134/23, 219/24

otraç ada. 144/9, 144/28, 206/23, 206/26, 206/28, 207/23, 207/36, 208/2, 209/28, 211/28, 212/24

o.+xa 211/28, 212/3

o.+ınıŋ 206/26

o.+ta 207/33, 211/30, 212/20

otuz otuz: 140/18, 143/14, 237/28, 237/33 240/16, 241/4

oy ünlem oy. 198/16

oyan- uyanmak.

o.-at 207/10, 207/26

o.-dı 133/38, 162/24, 170/26, 183/27, 184/6, 202/23, 207/11, 208/34, 209/34, 211/30, 212/22, 213/38, 216/37, 242/5, 249/6, 253/30, 260/34, 262/6

o.-dılar 138/21, 146/16, 182/20, 220/23

o.-haçox 198/32

o.-hın 133/36, 138/32

o.-ıp 147/16, 185/10
o.-ır 161/4, 216/35
o.-madım 264/4
o.-madıy 183/24
o.-mayın 146/14
oyat- uyandırmak. 211/31
o.-tı 185/11, 208/23, 260/27, 260/31, 264/3
oydarı arkasındaki. 205/9
oyna- oynamak 195/19
o.-ma! 190/23, 195/23
o.-r 195/19
o.-yt (oyneyt) 204/7
oyov uyanık.182/6, 260/29
oyovlux uynıklık: *oyov+lux* 174/29
oyun oyun: 161/35, 166/31
oyun- düşünmek: *oy+un-*
o.-ma! 192/20
oz- geride bırakmak: 200/3, 201/1
o.-a 177/23
o.-arlar 254/3
o.-du 177/1, 177/23, 178/11, 179/9
Ö
öbüş- öpüşmek.
ö.-mä! 141/2
öçäk(g) çatı. 137/11
ö.+iŋ (öçägiŋ) 137/18
ögüz öküz. 155/3, 155/7, 155/8, 155/13 155/19, 155/22, 155/34, 156/16, 190/18, 190/19, 242/26, 242/35
ö.+bä 242/27
ö.+gä 155/18
ö.+nü 155/5, 155/6, 155/19, 155/20, 155/23, 242/29, 242/35, 243/28, 243/37
ö.+nüŋ 155/32, 190/10, 243/32
ö.+üyuz 155/15

öksüz öksüz: *ök+süz* 147/4

ö.+süznü 242/7

ö.+süznüŋ 242/16

öktem gururlu. 172/4, 249/13

ö.+sin 249/31

öktemlän- gururlanmak: *öktem+lä-n*

ö.-ä 220/3

öl- ölmek.

ö.-dü 149/8, 174/12, 186/3, 192/3, 192/24, 209/39, 210/3, 227/14

ö.-dülär 147/4, 204/10, 242/7

ö.-ärmin 209/18, 247/10

ö.-ät 144/37

ö.-sün 144/35

ölçä- ölçmek.

ö.-di 174/20, 174/27

ö.-mädi 174/24, 174/34

ö.-viŋ 174/31

ölçäv ölçü.

ö.-inä 138/37, 216/10

öläk elek. 216/3, 258/17, 258/27, 258/38, 259/1

ö.+bä 258/18, 258/21, 258/28

ölmäs ölmez, ölümsüz: *öl-mäs*

ö.+kä 216/28

öltür- öldürmek: *öl-tür-*

ö.-dü 144/12, 190/17, 205/33

ö.-düm 211/39

ö.-gän 144/14

ö.-güŋ 210/38

ö.-mä! 199/11, 201/14, 212/2, 225/12, 225/14

ö.-mädi 144/20, 200/11, 246/39

ö.-mäm 144/18

ölüm ölüm: *öl-üm* 158/35, 170/10, 198/28, 212/24, 222/2, 230/15, 240/17, 257/16

ö.+dän 205/17, 230/21, 253/37, 257/22

ö.+ä 160/3, 210/24, 210/29, 236/23, 247/21

ö.+nü 133/33

ö.+ü 257/17

ö.+ümdän 230/24

ölümlü ölümlü: *ölüm+lü* 159/14, 217/2

öm- emmek.

ö.-är

ömçäk emcek, meme.

ö.+tän 191/20

Ömer *k.a.* bk. Omer. 158/34

ömür ömür. 157/34, 245/17

ö.+gä 133/2, 140/9, 144/32, 147/35, 158/23, 158/34, 169/16, 173/27, 198/18, 222/30

ömürt-

ö.-tü 158/36

ömüzdürüvçü emziren: *öm-üz-dür-üvçü* 191/21

ön ön.

ö.+gä 142/5, 146/22, 173/20, 204/17, 222/14, 226/2, 2332, 250/3, 252/10

önlik önlük.

ö.+bä 225/3

öŋgäräk başka. 133/36, 181/14, 186/20, 213/03, 251/27

öp- öpmek. 229/36

ö.-küŋ 208/10

ö.-tü 227/38, 230/4

öpkä öfke. 162/32

ö.+ läriniŋ 236/16

ör- örmek.

ö.-dülär 176/29

ördäk ördek. 263/1, 263/10

ö.+lär 263/3, 263/5

örkän urgan, ip. 137/32, 137/35, 152/5, 152/6, 152/8, 152/10, 152/13, 195/12, 211/1, 211/3

ö.+bä 174/27, 152/15, 242/33, 243/33

ö.+dän 137/25, 175/25

ö.+ in 142/34, 175/03, 199/9

ö.+lärbä 141/11

ö.+ni 203/30

örkänçek iplik: *örkän+çek*

ö.+bä 174/20

örnäk örnek. 137/5

örpä(e)- ürpermek.

ö.-ydi (örpeydi) 167/15

örtä sabah, erken. bk. *örtän* 132/02, 177/11, 182/20

ö.+dän 170/07, 177/13

örtän bk. *örtä.*

ö.+bä 234/25

ö.+bädän 131/28

örtäräk daha erken: *örtä+räk* 177/35, 178/35

örtü örtü 166/8, 191/3

örülmäk- örülme.

ö.+kä 211/21

ös- büyümek.

ö.-ädlär 212/31, 212/37, 214/9, 218/34

ö.-ät 182/15, 204/26, 217/34

ö.-är 173/10

ö.-ärmin 246/21

ö.-kän 144/28

ö.-tü 148/30, 161/31, 190/21, 202/34, 202/38, 203/10, 221/22, 225/36, 242/6, 242/17, 242/17, 246/25

ö.-tülär 134/6, 134/13, 147/4, 181/4, 198/4, 212/33, 214/1, 252/5, 253/25

östür- yetiştirmek: *ös-tür-* 133/1

ö.-geydim 132/35

ö.-mä! 186/10

ö.-mit 250/8

ö.-ümin 189/12

ösümlük yetişmiş, büyümüş. *ösüm+lük* 161/10

ö.+lär 161/5, 207/15

öt- geçmek.

ö.-är 147/16

ö.-ät 147/17

ö.-mä! 143/7

ö.-tü 148/38, 2220/14, 259/30

ö.-tülär 211/18

ötkeç geçen: *öt-keç* 197/36

ötkünç ödünç. 220/6, 245/6

ö.+kä 152/18

ötkün- geçmek.

ö.-dü 199/6, 200/10

ö.-güŋ 152/8, 245/11

öz kendi. 131/15, 132/37, 134/21, 134/27, 135/22, 136/4, 136/32, 137/7, 137/18, 137/21, 137/33, 138/16, 138/33, 139/13, 139/40, 141/11, 141/37, 145/2, 146/9, 146/10, 146/13, 146/17, 148/5, 148/29, 148/34, 148/40, 149/2, 149/6, 151/12, 152/20, 153/37, 156/13, 157/6, 157/26, 157/29, 158/35, 159/22, 159/24, 160/5, 162/11, 162/31, 165/39, 166/20, 166/31, 167/7, 167/17, 168/5, 168/29, 170/27, 172/3, 172/14, 172/27, 173/10, 174/23, 174/31, 175/17, 176/22, 180/6, 180/33, 183/30, 186/7, 186/26, 186/36, 187/11, 194/15, 197/10, 198/31, 201/21, 202/29, 204/36, 206/12, 207/10, 207/11, 207/29, 208/33, 210/28, 212/03, 213/39, 216/14, 216/20, 216/22, 217/33, 218/24, 219/13, 220/3, 222/23, 223/24, 223/32, 224/5, 224/11, 225/10, 226/14, 226/28, 227/15, 231/9, 231/18, 233/30, 234/31, 234/36, 238/11, 238/22, 240/20, 241/10, 244/14, 244/15, 245/13, 246/9, 246/39, 247/13, 247/21, 249/19, 249/21, 250/7, 250/13, 251/6, 251/23, 251/25, 252/37, 255/23, 255/27, 255/34, 256/12, 256/22, 257/5, 257/17, 260/15, 260/37, 261/3, 261/29, 261/37, 262/14

ö.+läri 148/25, 163/7, 165/13, 209/9, 211/33, 226/6

ö.+lärimiz 205/16

ö.+nä 139/8

ö.+nü 160/1

ö.+nüŋ 143/12, 184/16

ö.+ü 135/14, 136/14, 137/24, 138/24, 140/24, 140/25, 140/29, 141/9, 142/4, 142/22, 148/7, 155/3, 159/9, 159/24, 161/19, 161/26, 162/24, 164/31, 165/11, 168/5, 169/2, 169/22, 170/29, 172/25, 175/38, 176/2, 188/12, 189/36, 190/32, 191/18, 192/26, 200/10, 201/11, 203/9, 205/25, 206/36, 212/9, 214/3, 214/25, 221/5, 223/27, 229/5, 229/33, 231/29, 240/11, 240/19, 242/26, 243/22, 243/32, 244/9, 253/4, 255/3, 255/6, 255/7, 255/38, 257/2, 261/24

ö.+übä 142/16, 146/4, 149/17, 237/7

ö.+üde 218/13

ö.+üm 152/11, 169/5, 181/17, 210/36, 255/5

ö.+ümbä 164/30, 191/17

ö.+ümdän 175/10, 176/13

ö.+üme 187/7

ö.+ümä 132/23, 207/3, 219/3, 237/14, 248/9

ö.+ümme 133/29

ö.+ümüzgä 164/14, 260/21

ö.+ünä 134/17, 135/14, 140/18, 142/32, 147/19, 148/40, 157/38, 170/14, 170/29, 180/24, 192/4, 195/36, 199/30, 200/23, 200/28, 207/29, 229/6, 230/16, 230/27, 240/4, 240/19, 242/4, 243/16, 245/9, 256/10, 256/11, 256/12

ö.+ünüŋ 174/7

ö.+ününkü 138/27, 241/7

ö.+ündän 136/22

ö.+üy 131/27, 133/37, 140/4, 143/9, 164/16, 169/4, 182/9, 187/8, 212/5, 213/35, 214/5, 244/18, 244/18, 244/18, 246/20, 247/17, 248/12, 259/26, 259/3

ö.+üya 261/17

ö.+üybä 228/29, 232/26

ö.+üyda 205/18

ö.+üydän 132/39

ö.+üynü 141/35, 169/4, 169/17, 254/21

ö.+üynüŋ 131/27, 243/11

ö.+üyuz 150/15

ö.+üyuzgä 180/23

ö.+üyuznü 180/31

ö.+üyüz 180/20

ö.+üyüzbä 142/22

ö.+üyüznü 180/21

özälän- özlemek.

ö.- ir 223/16

ö.-di 147/26, 159/18

ö.-dilär 218/19

ö.-ir 195/20

özän nehir. 138/1, 142/3, 144/24, 153/31, 258/18, 172/7, 225/14, 225/15, 234/18, 234/19, 234/22, 234/23, 242/12, 256/5, 259/1, 260/19

ö.+änbä 257/1

ö.+dä 144/9, 260/34

ö.+dän 155/25, 170/23, 258/17, 258/37

ö.+gä 148/11, 150/10, 159/31, 195/33, 237/37, 245/4

ö.+iŋ 146/19

ö.+lär 144/3, 144/38

ö.+niŋ 137/37, 138/2, 159/9, 159/11, 159/12, 170/3, 172/11, 172/19, 245/8, 263/4

ö.+gälärni 177/22

özän- özenmek.

ö.-di 263/03

özänçek küçük akarsu: *özän+çek*

ö.+kä 170/20

özgä başka. 181/5

özgälik başkalık, farklılık: *özgä+lik* 232/2

P

patşax padişah. 197/5, 207/31, 207/35, 208/22, 208/32, 209/29, 209/36, 210/13, 210/23, 210/28, 210/37, 211/14, 211/21, 211/30, 211/35, 211/35, 211/36, 211/40, 212/4, 212/10, 212/15, 212/21, 213/13, 213/24, 213/36, 213/38, 214/6, 214/11, 214/15, 214/21, 214/25, 214/28, 214/30, 214/32, 214/37, 215/16, 216/19, 217/25, 218/25, 218/29, 219/4, 219/8, 219/10, 219/14, 219/21, 220/4, 220/11, 220/17, 220/19, 220/24, 220/25, 220/28, 2220/14, 224/6, 224/11, 224/12, 224/19, 224/21, 225/37, 227/3, 227/4, 227/7, 227/14, 227/14, 231/3, 233/11, 233/15, 240/3, 240/9,

240/15, 240/22, 240/36, 240/39, 241/3, 241/13, 251/1, 251/4, 251/6, 251/8, 251/10, 251/12, 251/14, 251/17, 251/29, 252/3, 252/7, 261/3, 261/9, 261/28

p.+ba 215/17, 261/19

p.+de 241/5

p.+ı 215/3

p.+ım 215/7, 224/16, 241/1

p.+ımız 197/14, 197/19, 206/9, 206/19, 208/25, 211/26

p.+ımızның 240/28

p.+ının 208/40, 210/6

p.+ıy 197/29

p.+ka 208/29, 214/5, 214/19, 214/22, 219/19, 224/18, 240/28, 251/3, 261/3

p.+nı 197/10, 197/33

p.+nın 207/6, 208/28, 211/12, 216/11, 216/16, 216/17, 216/20, 217/25, 224/3, 227/11, 240/11, 240/14, 240/17, 240/23, 241/12, 261/1, 261/6

p.+ta 207/16, 252/3

p.+tan 251/11, 261/32

p.+te 261/31

patşah padişah. bk. *patşax.*

p.+ıba (patşahıba) 262/18

Persiya *ö.a.* İran.

P.+dan 157/38

Petri *ö.a.* Aziz Petri. 171/18

P.+niŋ 170/1

Peyma *k.a.* Peyma. 172/1, 172/12, 172/29, 172/31, 172/33, 172/39, 173/3, 173/9, 173/15, 173/17, 173/20

pilpullan-

p.-a 232/16, 232/18

pipok 250/4, 250/7

p.+xa 249/38

pir pîr. 170/11, 170/22, 225/29, 226/10, 226/18, 253/16, 257/30

piya

p.+larnı 238/17

plüx yansıma sözcük, ses. 162/30

pupe 238/10

R

rast dürüst. 132/40, 139/14, 165/28, 169/11, 187/6, 239/1, 239/7, 244/22, 257/17

rastlıx dürüstlük: *rast+lıx* 239/29

r.+ı (rastlıhı) 232/38

raxmetli merhametli: *raxmet+li* 210/35

raxmetlän merhametlenmek: *raxmet+lä-n* 172/22

kukareku horoz sesi. 197/14

renk(g) renk. bk *renk.*

r.+inä (renginä) 145/5

r.+kä 145/6

r.+lärdän 134/12

renkli renkli: *renk+li* 176/29, 221/12, 264/8

resim resim.

r.+lärinä 132/24, 168/08, 229/9

rof

r.+larnı 211/19

rüsvayla- rezil rüsva etmek: rüsvay+la-

r.-han 169/20

rusvaylat- *rüsvayla-t-*

r.-xan 141/32

S

saban saban. 131/4, 259/6

sabansür- saban sürmek.

s.-är 131/4

sahat saat. 171/10, 177/23, 226/10

s.+tan 226/12

s.+xa 245/8

sahatçex saatçik: *sahat+çex*

s.+de 226/7

sahın- hatırlamak.

s.-dı 147/26, 148/33, 155/17, 171/4, 171/09, 201/23, 227/29, 241/5, 246/24, 248/29

s.-hın 169/6,

s.-ıp 148/29

s.-ma! 152/

sahınç hafıza, bellek. 158/31, 174/13

sahınsa(e)- hatırlamak.

s.-ylar (sahınsey) 133/2

sahış düşünce. bk. *sahuş.* 132/8, 136/18, 137/14, 137/17, 137/29, 138/1, 138/21, 138/23, 142/36, 144/18, 146/22, 147/18, 148/28, 152/21, 157/8, 158/9, 159/23, 162/5, 162/25, 164/22, 169/16, 170/10, 171/11, 172/10, 175/5, 175/27, 176/9, 177/7, 177/36, 178/15, 180/20, 184/4, 186/31, 189/16, 191/7, 195/24, 206/29, 207/17, 209/6, 212/35, 212/39, 213/4, 216/39, 217/3, 217/5, 218/2, 218/30, 219/21, 222/32, 223/1, 224/29, 224/33, 224/35, 224/37, 228/14, 228/25, 233/19, 235/8, 237/22, 240/9, 240/22, 241/8, 243/25, 254/1, 254/2, 257/18, 260/14, 261/6, 262/4, 262/15

s.+ıba 174/18, 262/17

s.+larında 159/28

s.+mayın 138/2

sahış ėt- düşünmek.

s.ė.-ä 260/15

s. ė.-ädlär, 138/23, 172/10

s.ė.-äm 169/16

s.ė.-äs 137/17,223/1

s.ė.-ät 136/5, 137/17, 144/18, 147/10, 147/18, 212/35, 240/9

s.ė.-äyim 136/19

s.ė.-mädi 177/36

s.ė.-idlär 146/22

s.ė-ip 189/16, 195/24, 224/33, 261/6

s.ė-ir 237/22

s.ė.- iyiz 180/21

s.ė.-ti 138/1, 139/34, 152/21, 162/5, 162/26, 164/22, 171/11 175/5, 175/27, 176/9, 177/7, 184/4, 186/31, 191/7, 206/29, 209/6,212/39,213/4, 217/1, 217/5, 228/14, 228/5, 233/19 235/8,243/25, 254/1,254/2, 257/18, 262/4, 262/15

s.ė.-tilär 138/21

sahış-

s.-mayın 138/2

s.-ıp 161/21

sahışlan- düşünülmek: *sahış+la-n-*

s.-dı 159/10, 188/6, 195/15, 200/23, 229/17, 261/24

sahuş bk. *sahış.* 147/10

sakal sakal. 246/25, 246/29

sakallı sakallı: *sakal+lı* 192/25

sakçı meyve yetiştiren kimse. 138/24, 138/27, 175/19, 223/02, 223/02,

s.+lar 138/15, 138/21, 139/13, 139/20, 139/21, 139/26, 139/27, 200/06, 201/04, 202/24

s.+larnı 138/12, 139/10, 139/22, 139/36

s.+larnıŋ 139/19

s.+nı 138/15

s.+nıŋ 138/17

sakçılıx gözcülük: *sakçı+lık*

s.+ta 217/40

sakkana tehlike, korku. 154/1

sakla- saklamak.

s.-ma! 174/26

s.-ydlar (sakleydlar) 183/8

s.-yt (sakleyt) 197/4, 217/25

saklan- saklanmak: *sakla-n-* 208/20, 220/12

s.-hın 220/10

s.-ma! 154/2

saklavçu bekçi: *sakla-v+çu*

s.+lar 177/10

sal- salmak.

s.-at 147/10

s.-dı 133/4, 136/23, 140/22, 144/20, 147/9, 148/14, 148/29, 148/33, 149/14, 155/32, 155/35, 156/13, 165/7, 170/23, 170/28, 180/3, 182/28, 183/14, 183/36, 184/22, 184/25, 190/10, 192/6, 192/9, 192/23, 195/14, 207/6, 213/26, 221/18, 222/32, 225/34, 243/6, 244/16, 251/4, 251/29, 257/19, 262/11

s.-dılar 166/22, 182/22, 212/29, 223/26, 225/17, 239/31

s-han 251/21
s-hın 243/3, 244/3
s.-ıbız 166/28, 209/1, 260/28
s.-ım 186/20, 222/38
s.-ımın 190/9, 200/29
s.-ır 166/30, 183/33
s.-ıyız 208/26
s.-ma 139/22, 166/23, 189/33, 194/14, 200/6, 201/4, 202/35, 210/23, 210/35, 214/12, 215/14, 216/19, 217/18, 218/15, 226/15, 237/37, 256/11
s.-madım 249/18
s.-mıt 139/16
s.-sa 183/9
sala köy.
s.+da 146/18, 199/3, 204/3
s.+dan 204/16
s.+ha 146/18
s.+larda 169/15
salam saman. 181/29
salhala- dağıtmek: *salha-la-* 199/21
s.-dı 175/20, 179/35
s.-ma 244/8
sallan- sallanmak: *sal+la-n-*
s.-a 203/37
salın salınmak: *sal-ın-*
s.-dı 136/32, 138/19, 168/35, 175/27, 176/10, 185/11, 207/36, 218/06, 225/14, 233/30, 247/20
s.-dılar 138/25, 162/36, 201/25, 223/27
s.-ırlar 218/9
salpra- eskimek.
s.-adlar 222/10
s.-dı 157/31, 157/32, 161/10
s.-madlar 134/32
s.-ydı (salpraydı) 170/5

s.-yt (salpreyt) 157/32

Saltan Bibi *k.a.* Saltan Bibi. 257/18, 257/21

S. B.+ni 257/18

san- düşünmek.

s.-ar 146/22, 234/4

s.-arbız 261/19

sana- saymak, sanmak. 132/39, 167/40

s.-dı 168/1

s.-dıyız 180/21

s.-ma! 173/19, 222/39, 237/26

s.-mayın 175/31

s.-ysın (saneysın) 175/11

sanamax sayma: *sana-max* 237/25

sanahıça sayısınca. 234/15

sanal sayılmak: *sana-l-*

s.-at 230/8

s.-mam 261/20

sanalış- sayışma.

s.-ma! 233/20

sanaş- hesap etmek.

s.-ırbız 253/22

s.-ma! 172/15

s.-mış 167/38

sanaşıl- hesap edilmek: *sanaş-ıl-*

s.-dım 260/38

s.-ma! 258/34

sanavçu hesap yapan: *sana-v+çu*

s.+larnı 207/29, 214/10

sanduk sandık. 141/8, 141/10, 141/14, 141/17, 141/19, 141/30, 195/22, 195/23, 195/24, 195/27, 224/22, 224/24, 224/25, 229/30

s.+ka 141/26, 224/22, 224/27, 224/31, 224/33, 260/13

s.+larda 229/28

s.+larnı 211/19, 260/11

s.+nu 141/26

s.+nuŋ 141/10

s.+ta 141/23, 214/36

s.+tan 141/31, 224/31, 224/38, 260/24

san sayı.

s.+ı 134/10

s+ın 221/19

saray saray. 160/4, 183/7, 200/23, 200/25, 200/26, 200/28, 200/31, 200/32, 203/4, 203/15, 206/29, 206/31, 206/32, 208/30, 208/37, 209/3, 209/34, 211/6, 211/17, 211/18, 212/19, 212/22, 214/4, 214/04, 215/3, 215/13, 216/34, 216/34, 221/12, 2220/14, 232/5

s.+da 203/11, 221/22, 231/03, 233/15, 234/19

s.+dan141/19, 208/35, 214/04, 214/29, 215/08, 215/10, 215/12, 216/37, 220/08

s.+ha 183/32, 199/33, 203/35, 207/37, 212/03, 213/37, 214/10, 214/28, 231/38, 234/08, 256/14

s.+ıba 208/27, 211/27, 211/36

s.+ıma 220/20

s.+ına 140/23, 187/5, 199/31, 199/34, 209/40, 222/3, 224/21

s.+ında 206/37, 207/11, 211/35, 213/18, 213/24

s.+ından 186/32, 231/36, 240/9

s.+larnı 183/4

s.+na 133/18

s.+nıŋ 140/24, 208/32, 213/15, 221/22, 229/15

s.+tın 160/4, 183/8, 183/36, 209/32, 209/35

Sardar *k.a.* Sardar. 221/1, 221/33, 222/19, 222/36, 223/15

S.+nı 222/23

S.+nıŋ 222/31

sarı sarı. 155/36, 246/36

sarı- sarmak.

s.-dı 190/23

s.-dlar 240/36

sarıt-

s.-xan 161/10

sarıyav tereyağı.

s.+ba 238/14

sarx- sarkmak.

s.-ma! 158/23

s.-keyt (sarxkeyt) 161/25

sarna- şarkı söylemek.

s.-dı 133/37

sarpıla- zayıflamak, güçsüzleşmek.

s.-dlar 204/10

sarplan- güçsüzleşmek: *sarpla-n-*

s.-ır 252/6

sartın nedeniyle. 144/33, 153/11, 153/25, 168/05, 181/20, 193/16, 216/03, 219/26, 2202, 238/25, 241/10, 248/35, 249/31, 252/7, 256/10

s.+me 253/7

sasuvlu sası, kötü kokulu: *sasuv+lu* 249/15, 249/17, 249/19

sat- satmak. 167/21

s.-adohon 218/33

s.-amın 203/5, 203/5

s.-ar 221/26

s.-armın 167/27, 236/33

s.-xın 136/8, 167/17, 167/19, 232/7

s.-ın 237/14, 237/17

s.-ma 167/23, 170/13, 233/7, 235/5

s.-mam 167/29

s.-tı 138/34

s.-tılar 234/31, 235/16

s.-tım 218/35

satıl satılmak: *sat-ıl-*

s.-at 203/6

satmax satma: *sat-max*

s.+ka 152/4, 170/19, 234/12

satmamın 136/9

satın satış

s.+a 257/22

satın al- satın almak. 203/7, 261/17

s.a.-dı 140/19, 169/21,203/7, 224/24, 224/36, 234/10, 242/5

s a.-dılar 221/26, 233/14, 235/16

s a.-heyt (satınalheyt) 203/7

s a.-hın 133/1

s a.-ım 255/21

s a.-sınlar 233/13

s a.-ma! 164/4, 170/14, 219/3, 219/6, 242/4

Sattar Bay *k.a.* Sattar Bey. 258/14, 258/17, 258/29, 258/31, 258/33, 258/36, 259/2, 259/3, 259/5, 259/8, 260/6, 260/13 260/38

S.+ha 258/13, 258/33

Sattır Bay 259/10

satırlan- neşelenmek: *satır+la-n-*

s.-dı 159/35

satuvçu satıcı. *sat-uv+çu*

s.+nu 133/06

sav sağ. 185/20, 186/8, 187/3, 187/8, 221/28, 243/13, 244/6, 244/18

savux- sağlıklı olmak.

s.-kan 159/33

s.-ma! 214/37

s.-mas 174/6, 224/16

s.-tu 143/14

savuxtur- iyileştirme: *savux-tur*

s.-ma! 143/3, 214/24

s.-ur 143/13

s**avuxturalıs** iyileşme. 214/26

savuxturuvçu hekim: *savux-tur-uv+çu* 214/22, 214/28, 224/18

s.+ha 214/25

s.+lar 203/12, 214/8

s.+lardan 224/14

s.+larnı 203/12, 224/13, 252/8

s.+nu 214/28

s.+nuŋ 224/19

savut tekne. 229/30, 238/25

s.+ların 221/14, 237/10

s.+u 142/5, 223/3

s.+umdan 236/23

s.+un 131/16, 166/31, 224/26, 260/5

s.+unuŋ 237/27

savutsuz teknesiz: *savut+suz.* 142/5, 223/3

sayla- seçmek: *say+la-*

s.-dı 168/6, 180/27, 180/29, 184/11, 203/9, 209/25

s.-dıx 162/5

s.-dlar 192/25, 215/18

s.-han 190/4

s.-ma 211/32, 249/24

s.-rmın (saylarmın) 207/3

s.-sın 180/24

s.-ydohon (sayleydohon)136/4

s.-yt (sayleyt) 256/39

saylanmış seçi/lmiş: *sayla-n-mış*

s.+ıba 168/7

s.+nıŋ 262/6

saya sana. 131/22, 133/36, 133/36, 140/6, 141/25, 141/26, 141/37, 147/38, 150/17, 158/15, 164/14, 167/36, 168/28, 170/36, 176/9, 176/19, 176/32, 176/32, 176/37, 178/1, 178/1, 179/1, 179/6, 180/10, 180/11, 181/27, 182/32, 183/9, 183/32, 186/39, 189/26, 193/14, 197/15, 199/11, 200/13, 201/32, 205/18, 205/39, 206/9, 206/40, 207/23, 207/34, 208/30, 211/32, 212/11, 212/12, 213/29, 213/32, 213/34, 216/10, 217/19, 217/33, 217/36, 219/1, 219/8, 219/26, 220/27, 222/27, 222/38, 226/24, 228/12, 228/29, 229/3, 230/20, 232/7, 232/36, 233/2, 234/7, 235/18, 239/6, 239/26, 240/7, 240/15, 240/26, 240/32, 241/2, 243/5, 244/5, 247/2, 254/13, 255/21, 257/26, 257/27, 258/35, 261/18, 261/26, 263/9, 265/4, 265/13

sayan elbise. 261/16

s.+da 218/29

sayran gezinti. 207/15, 219/18, 219/22, 231/23

s.+ha 231/23

sayran ėt- gezinmek.

s ė.-ä 231/23

s ė.- ät 207/15

s ė.-mä 219/18,

segiz sekiz. 257/24

segizinçi sekizinci: *segiz+inçi* 155/8, 181/35

seker- sekirmek, atlamak, dans etmek. bk. *sekir-*

s.-ädlar 215/21

s.-di 138/40, 139/26, 141/9, 159/36, 175/6, 175/28, 179/4, 179/33, 181/10, 186/15, 191/15, 192/21, 213/40, 237/35, 238/27, 243/19, 262/12

s.-di 207/11, 247/19

s.-dilär 184/13, 254/16

sekergälä(e)- atlamak, sıçramak. 170/28

s.-mä! 140/37

s.-ydlär (sekergäleydlär) 253/29

s.-yt (sekergäleyt) 135/28

sekir- bk. *seker-*

s.-ip 197/4

seksän seksen. 170/6, 176/10, 181/34, 181/35, 181/35

seme sersem, ahmak. 184/4, 209/32

Semgur *k.a.* Semgur. 205/27

semiz şişman. 150/4, 165/33, 246/21, 261/16

s.+dir 197/36

semizräk şişmanca: *semiz+räk* 242/26

Semrug 204/30, 205/21, 205/29, 205/34, 205/36, 205/38, 206/5, 206/12

sen sen. 131/27, 131/29, 132/18, 133/2, 132/22, 132/27, 132/32, 137/17, 138/18, 139/37, 140/4, 140/8, 140/39, 141/4, 141/35, 141/37, 147/31, 147/35, 147/38, 149/11, 149/12, 150/6, 151/18, 152/27, 153/11, 153/15, 153/24, 153/25, 161/24, 165/6, 167/36, 167/37, 168/3, 168/37, 169/4, 169/6, 169/7, 169/11, 173/13, 173/16, 173/20, 175/1, 175/14, 175/22, 175/34, 176/5, 177/30, 178/2, 178/31, 179/2, 181/20, 181/32, 183/6, 183/8, 183/9, 183/16, 183/18, 183/24, 183/33, 183/38, 184/9, 187/1,

187/2, 187/6, 188/15, 188/17, 189/11, 189/14, 189/18, 190/32, 193/9, 194/10, 198/25, 200/1, 200/37, 201/14, 201/32, 202/9, 202/13, 204/32, 204/33, 205/12, 205/15, 206/36, 207/20, 207/22, 207/39, 208/2, 208/5, 208/8, 208/9, 209/18, 210/11, 210/27, 212/7, 212/14, 214/20, 215/1, 217/9, 217/13, 217/32, 217/38, 218/10, 218/31, 219/38, 219/39, 220/12, 222/5, 222/7, 222/16, 223/1, 224/34, 225/5, 225/31, 225/32, 229/35, 230/17, 231/25, 232/18, 234/14, 235/18, 235/36, 235/37, 236/23, 237/39, 238/24, 239/15, 240/6, 240/17, 240/30, 240/30, 243/9, 244/5, 246/35, 247/18, 248/8, 248/12, 249/17, 249/19, 251/12, 252/32, 253/13, 255/9, 258/30, 259/12, 259/26, 259/33, 260/1, 260/31, 260/36, 260/37

s.+de 170/38

s.+dä 131/33, 136/28, 137/17, 158/12, 197/16, 197/19, 197/28, 202/14, 205/18, 209/33, 214/5 232/39, 234/38, 265/17

s.+dän 167/37, 185/1, 185/15, 197/16, 205/15, 215/7, 220/2, 231/7, 259/3

s.+dänı 239/17

s.+i 133/2, 137/4, 140/8, 141/4, 141/35, 141/37, 147/31, 147/35, 147/38, 149/11, 151/18, 153/11, 153/15, 153/24, 169/4, 169/11, 177/30, 178/31, 181/32, 183/9, 183/16, 183/18, 183/33, 183/38, 189/18, 190/32, 198/25, 201/14, 204/33, 205/12, 206/36, 207/22, 208/2, 208/5, 209/18, 210/27, 212/7, 217/9, 217/38, 218/10, 219/39, 220/5, 220/12, 225/32, 229/35, 236/23, 237/39, 240/06, 240/17, 246/19, 246/35, 246/35, 247/18, 251/19, 255/09, 255/22, 260/36, 261/31

s.+idän 137/4

s.+in 131/11, 131/23, 131/26, 131/28, 132/40, 133/37, 135/31, 138/39, 140/2, 140/8, 140/40, 149/12, 150/7, 152/25, 153/24, 158/20, 164/7, 166/23, 166/27, 169/8, 173/16, 173/22, 175/14, 175/34, 175736, 176/20, 177/12, 181/9, 182/8, 182/11, 184/9, 185/1, 186/38, 187/4, 197/14, 197/20, 198/25, 199/11, 201/16, 202/17, 207/33, 208711, 208/38, 210/21, 213/31, 217/7, 217/23, 222/5, 222/6, 222/7, 222/26, 224/16, 225/11, 228/5, 228/16, 228/24, 229/14, 229/35, 230/23, 230/24, 233/25, 235/18, 239/28, 241/8, 241/9, 243/4, 244/3, 246/26, 246/29, 247/16, 249/13, 251/15, 253/22, 255/17, 255/29, 256/17, 258/12, 259/35, 265/7

s.+inde 243/13, 246/19

s.+inki 131/15, 131/27, 225/4, 229/35,

s.+sin 176/18, 194/7, 197/19, 197/28

s.+me 247/17

ser- sermek.

s.-giŋ 199/14

s.-mä! 238/13, 250/6

s.-mädi 153/16, 199/18, 231/28

s.-mämä 231/11

s.-meydlär (sermeydlär) 138/26

s.-meyt (sermeyt) 135/12

sermäk serme: *ser-mäk*

s.+tän 133/24

sermälä- serpmek.

s.-mä! 13/15

sevara anlaşma. 186/38, 215/17, 229/36

sevaralaş- anlaşmak: *sevara+la-ş-*

s.-ısın 240/32

s.-madı 167/34, 230/10

s.-mıs 233/2

s.-tı 150/9, 186/28, 188/8, 201/35, 206/5, 210/5, 228/30, 228/34, 240/35, 246/23, 256/19, 258/14

s.-tılar 174/18, 183/12, 252/21

s.-tımın 167/40

sevaralaşas anlaşma 181/32, 233/1 181/32

sevaramsız anlaşmasız. 228/4

Seyfutdin *k.a.* Seyfudin. 256/4, 256/20, 256/26, 256/29, 256/37, 257/5, 257/11, 257/23

S.+ha 257/34

S.+nı 256/16, 257/26

seziv sezi. 148/8, 200/22

sezüvlä- sezinlemek. sezmek.

s.-mä! 201/22

sıbırdış- fısıldamak**,** konuşmak.

s.-ladlar 252/9

s.-tılar 222/15

sıçan sıçan. 211/8

s.+larnı 204/18

sıx- sıkmak. 148/34, 170/16, 181/35, 181/37, 201/19, 212/33, 214/1

s.-tı 136/11

sıxta- hıçkıra hıçkıra ağlamak: *sıx-ta-* 133/32

s.-ma! 138/06, 192/22

s.-ydohon (sıxteydohon) 223/29

sıxtımax ağlama. *sıxtı-max* 204/23

sıhın karaca. 193/11, 193/12, 193/16, 193/19, 231/15, 231/17

s.+ha 231/16

s.+nı 249/19

s.+nıŋ 192/6, 192/7

sıla sıvamak.

s.-dı 139/12, 139/26, 143/2, 192/6

s.-dım 251/18

s.-han 142/6, 143/7

s.-ma! 165/3

s.-yt (sılleyt) 167/11

sıltav vaka, hadise, olay. 202/37, 233/20

s.+ından 133/16

s.+larnı 257/30

sıltıxlı cılız, sağlıksız.174/5

sıltıxla- cılızlaşmak*: sıltıx+la-*

s.-dlar 258/9

sıman zaman.

s.+ların 213/15

sımarla- buyurmak: *sımar+la-*

s.-dı 235/14,235/23, 235/28, 235/34

s.-han 140/7

sımarlan- görevlendirilmek: *sımarla-n-*

s.-dı 212/28

sın- kırmak.

s.-a 238/3

s.-adı 199/17, 200/16

s.-ama 202/30
s.-arbız 258/16
s.-armın 216/25
s.-dı 179/37
sına- denemek, sınamak.
s.-hın 236/24
s.-yız 165/19
sınç tahmin.
s.+larnı 144/29
s.+ılarnı 207/29
sınçıla- tahmin etmek: *sınçı+la-* 232/2
s.-ama 144/29, 201/30
sındır- kırdırmak: *sın-dır-*
s.-at 148/36
s.-dı 151/5, 227/39, 253/11
s.-han 180/7
s.-hın 242/31
s.-ırım 222/38
s.-ma! 202/37, 221/38, 223/31
sındırhala- kırmak, parçalamak
s.-dı 223/17, 253/20
s.-han 171/5
sınıx kırık. 212/35, 223/32
sır sır. 208/6
s.+ın 199/28, 208/12, 214/7
s.+nı 217/32
sırt sırt. 135/25, 161/18
sıtıl- ısıtılmak. *sıt-ıl-*
s.-dı 135/25
sıy itibar. 133/14, 157/14, 174/12, 249/12
s.+ba 180/26, 202/11, 256/20
s.+nı 158/17
sıyla- saygu duymak: *sıy+la-*

s.-dlar
s.-dı 181/30, 194/9, 234/6, 240/34, 265/7, 265/14
s.-dım 133/30
s.-ma! 168/9, 199/32, 232/10, 236/08, 265/10
s.-madı 235/12
s.-mayız 253/36
s.-rlar (sıylarlar) 215/22
s.-y (sıyleyt) 141/37
s.-yt (sıyleyt) 148/12, 209/30
sıylamax saygı duyma: *sıyla-max.* 164/11, 165/25, 249/13
s.+lar 166/16
s.+nıŋ 227/27
s.+tan 165/27
sıylamaxsız saygısızca. 140/5
sıylan saygı duyulan: *sıyla-n-*
s.-dı 172/4, 250/9
Sıyıl Xan *ö.a.* Sıyıl Han. 201/32
sıyındır- sığdırmak: *sıyın-dır-*
s.-dı 224/22, 234/11, 243/32
s.-dılar 220/32, 260/12
s.-haçox 244/4
s.-han 141/23
s.-hınça 243/4
s.-sınlar 221/17
sıyındırmax(h) sığdırma: *sıyındır-max*
s.+ın (sıyındırmahın) 141/20, 227/39, 261/22
s.+nıŋ 227/27
sıyındırıl- sığdırılmak: bk. *sıyındırın- sıyındır-ıl-*
s.-dı 141/9
sıyındırın- bk. *sıyındırıl-*
s.-dı 243/32
sıyır sığır.
s.+larnı 254/14

sıyıt ağıt.133/31, 157/11, 203/11

sıylı saygın: *sıy+lı* 132/15, 164/12, 173/20

sıypa- övmek, beğenmek.

s.-dlar 256/28

sıypax(h)

s.+ında (sıypahında) 251/3

sızla- sızlamak: *sız+la-*

s.-ma! 157/29

sızlav ağrı: *sızla-v* 142/37, 157/35

s.+ı 158/14

sızhır- ıslık çalmak.

s.-adlar 248/25

s.-at 135/9, 236/19

s.-dı 254/15, 255/4, 255/10

s.-dılar 223/7

sızhırmax(h) ıslık çalma: *sızhır-max* 159/21, 185/7

s.+ ı (sızhırmahı) 256/26

sibir- temizlemek. 259/13

s.-di 224/26, 224/31, 224/38, 228/38

s.-ämin 246/30

s.-mä 236/37

s.-mädi 198/22

sibirtki süpürge. 236/36

silk- silkmek. 190/34

s.-ät 135/12

s.-mä! 140/37, 202/35

s.-ti 191/3

s.-tim 175/10, 176/13

sindirt- ısıtmak.

s.-ti 263/7

siz siz. 139/35, 165/22, 172/6, 188/19, 188/21, 205/30, 222/34, 224/9, 235/35, 253/36, 265/12

s.+dä 249/35, 249/36

s.+dän 140/13, 140/13, 140/14, 161/39, 167/24, 172/8, 249/29

s.+gä 132/3, 153/21, 154/01, 165/25, 167/2, 172/6, 172/8, 204/35, 229/15, 232/22, 252/20, 252/34, 252/35

s.+ni 138/11, 168/9, 172/26, 211/12, 213/23, 215/21, 260/24

s.+niŋ 150/15, 168/27, 172/28, 182/34, 182/35, 186/39, 192/7, 192/11, 203/34, 204/36, 213/11, 213/12, 218/21, 218/34, 226/25, 249/28

s.+ninbä 235/32

s.+ŋi 132/2

soba soba. 135/8, 164/5, 186/13, 204/11

s.+dan 204/7

s.+lar 221/20

s.+nıŋ 184/31

sobax

s.+ların 209/14

sobatın 186/12

sofa sofa.

s. 209/36

sofu sofu.

s.+na 131/32, 133/5, 137/23, 141/23, 147/21, 147/37, 204/10, 211/21, 218/4, 223/19, 225/35, 231/22

sox- sokmak.

s.-arsın 198/18

s.-ma! 198/17

s.-sunlar 221/15

s.-tu 190/22

s.-tular 221/6

soxmax sokma: *sox-max* 211/20

soxuvçu sokan, sokucu.

s.+ba 198/18

sok- sokmak.

s.-tu 233/33

sokkala- azarlamak: *sokka+la-*

s.-ma! 157/25

sokorayt- kör etmek, körleşmek. bk. *sokurayt--*

s.-tım 184/4

sokurlan- körleşmek: *sokur+la-n*

s.-dıy 170/36

sokurayt- bk. *sokorayt-*

s.-xan 183/21

s.-tı 184/2

solkun salkım. 183/37

s.+larha 221/19

son son. 132/37, 133/25, 134/3, 134/8, 140/12, 141/9, 141/22, 141/36, 142/20, 148/35, 149/7, 151/11, 155/33, 157/10, 159/30, 162/7, 162/8, 168/4, 168/11, 168/15, 172/31, 174/8, 174/15, 174/20, 174/31, 175/7, 175/29, 176/11, 176/20, 179/19, 179/35, 180/5, 180/25, 183/22, 183/26, 184/3, 184/5, 184/30, 190/5, 190/30, 191/16, 198/6, 199/28, 201/19, 203/32, 206/26, 212/20, 212/32, 213/24, 221/5, 223/27, 224/21, 227/38, 228/2, 230/8, 230/21, 230/24, 231/14, 231/15, 233/30, 234/15, 234/17, 234/27, 235/21, 240/21, 242/5, 242/7, 242/35, 243/21, 243/37, 246/13, 248/34, 253/5, 253/37, 254/2, 257/9, 265/3, 265/9, 265/15, 265/21

s.+u 222/36

sondra sonra. 131/10, 132/17, 135/7, 166/4, 180/13, 180/30, 181/30, 189/16, 195/24, 208/10, 213/35, 214/32, 228/22, 229/27, 231/17, 231/30, 232/1, 235/4, 242/13, 246/9, 247/21, 261/24, 262/10

sondrahı sonraki. 155/19, 164/9, 170/12, 180/34, 206/32, 252/30, 259/31

s.+sı 162/16

s.+sın 238/15

sonhu sonuncu. *son+hu*

s.+suna 133/32, 207/5, 212/29

sopxa

s.+ba 139/26

sor- sormak.

s.-adlar 165/10, 165/23, 166/9, 204/31, 206/18, 208/24, 209/40, 210/11, 210/17, 218/16, 265/22

s.-ar 136/27, 205/15, 232/12

s.-at 151/7, 153/12, 155/10, 164/6, 166/18, 166/24, 168/23, 168/26, 168/38, 169/5, 169/12, 172/13, 172/33, 173/12, 177/37, 193/3, 194/3, 204/12, 204/13, 204/23, 205/22, 205/27, 205/29, 205/36, 206/15, 206/21, 207/20, 207/37, 208/7, 208/19, 209/4, 211/37, 213/8, 213/15, 214/26, 246/15, 246/26, 246/29, 246/36, 247/6, 247/16, 248/17, 252/31, 253/17, 254/07, 258/28, 259/24, 260/35, 265/12

s.-dı 261/26

s.-du 132/14, 132/21, 132/26, 132/30, 133/15, 139/29, 140/31, 140/39, 158/3, 170/34, 172/16, 176/37, 177/10, 177/16, 178/6, 179/6, 180/8, 180/16, 184/25, 186/34, 189/5, 189/10, 189/13, 189/24, 190/5, 190/14, 193/13, 210/20, 213/21, 217/10, 217/14, 217/31, 218/31, 218/39, 219/23, 226/21, 228/3, 228/7, 228/10, 229/32, 230/6, 231/19, 231/26, 232/32, 236/38, 238/1, 241/3, 243/11, 248/6, 248/8, 249/10, 264/7, 265/16

s.-dular 132/1, 150/14, 199/22, 235/17, 239/21, 251/11, 252/14

s.-dum 251/13, 251/18, 251/22, 251/25

s.-han 155/14

s.-madı 181/33

sorhala- sormak, soruşturmak.

s.-dlar 155/12

s.-ma 209/25, 220/4

s.-madı 181/169

s.-ysız (sorhaleysız) 166/11

soruv soru: *sor-uv* 251/13

s.+ba 178/36

s.+lar 232/12

s.+larha 232/13

s.+larnı 251/15

s.+uba 178/36, 255/28

s.+uba 179/5, 206/9, 211/10, 211/25

s.+umnu 251/18

soy soy. 172/17

soy- soymak.

s.-du 137/26, 151/3, 188/7, 197/34

s.-han 243/36

s.-hun 172/23

s.-ma! 150/8, 150/9

soymax soyma: soy-max 172/17, 172/22, 198/17, 221/14

söp(b)-serpmek.

s.-ädohon 248/9

s.-är (söbär) 133/40

söbäl- saçılmak.

s.-ir 200/14

söbül- lanetlenmek.

s.-dü 200/17, 221/32, 235/27

s.-dülär 170/8, 223/26, 237/23, 238/8, 239/25, 261/23

s.-mädlär 222/9

sök- küfretmek.

s.-tü 137/11

sökkäla- tartışmak: *sök- kä+lä-*

s.+mä 248/17

sökkäläş çekişmek: *sökkälä-ş*

s.-mä 235/23

s.-ti 229/7

sökkäläşmäk tartışma: *sökkäläş-mäk* 168/39

söndür- söndürmek: *sön-dür-*

s.-geydiy 187/3

söngü süngü, mızrak.

s.+lärni 223/26

s.+sü 222/31

söp- serpmek.

s.-kän 139/16, 139/19

s.-mä! 139/9

s.-tü 153/22, 227/39, 234/21, 239/24, 241/12, 261/22

söskän korkmak.

s.-di 153/19, 237/1, 186/15, 200/25, 202/35, 214/3, 214/6, 216/38, 218/6, 246/33, 255/15

s.-dilär 134/27, 192/13, 195/27, 214/3,

s.-diy 247/6
s.-gän 225/3
s.-ip 237/19, 237/34
s.-mädi 248/17, 249/10
söskändir- korkutmak: söskän-dir-
s.-rät 142/28
s.-diyiz 192/23
s.-gän 246/36
söskändirmäk(g) korkutma.
s.+in (söskändirmägin)140/10
s.+lärbä 201/24
söz söz. 139/8, 229/8, 232/39, 251/21, 256/1, 256/7
s.+lär 255/35
s.+lärdän 132/37, 235/21
s.+läri 189/36, 237/40, 249/38, 257/01
s.+läribä 140/5, 149/13, 176/17, 199/12, 201/35
s.+lärimni 165/19, 182/17, 230/24
s.+lärinä 141/28, 208/14, 235/25
s.+lärin 131/13, 180/22, 224/18, 230/1, 234/6, 236/13, 251/31
s.+lärindä 233/5
s.+läriy 213/31
s.+lärmni 184/34
s.+lärni 208/4, 224/19, 231/20
s.+nüŋ 256/24
s.+ü 206/32, 256/28
s.+übä 166/3, 199/39, 200/36, 202/12
s.+ümä 208/8, 256/39
s.+ümnü 238/4, 238/6
s.+ümnüŋ 256/8
s.+üŋ 198/21
s.+üynü 238/15
söz ber- söz vermek.
s b.-di 139/8

sözçü sözcü: *söz+cü*

s.+bä 256/5

s.+dän 257/16

s.+nä 257/34

s.+nü 256/16, 256/28

s.+nüŋ 257/1

sözlä- söylemek: *söz+lä-*

s.-dlär 139/13

s.-mä! 214/6, 236/5

s.-mädlär 162/11

s.-mäyiz 166/30

s.-miyt 249/1

s.-yt (sözleyt) 170/29, 232/10

s.-ysiŋ (sözleysiŋ) 249/18

sözläş- konuşmak: *sözlä-ş-*

s.-ädlär 148/15, 226/6

s.-ät 206/13

s.-ir 232/11, 233/16

s.-mä! 204/7, 205/13, 213/20, 250/13

s.-mädi 183/28

s.-tilär 138/16, 142/20, 168/14, 224/5

sözläşmäk konuşma: *sözläş-mäk* 132/8, 165/1, 209/26

s.+kä 167/2, 173/25

s.+iŋ (sözläşmägiŋ) 256/34

s.+tä 232/15

s.+tän 221/27

sözlävçü konuşan: *söz+lä-v+çü*

s.+nü 256/11

sözlü sözlü: *söz+lü* 209/31

sözsüz sözsüz: *söz+süz* 166/36, 186/32

stambul *y.a.* İstanbul. 159/26, 159/39, 199/32

S.+dan 199/29

su su bk. *suv* 159/9

sufat sıfat, çehre.

s.+ı 232/30

s.+ın 162/31, 226/8, 226/13

s.+ında 231/37, 233/18

suklan- istemek.

s.-a 221/23

s.-amın 166/25

s.-dı 136/15, 200/21, 206/28, 207/7, 213/26, 220/4, 225/30, 225/40, 229/25, 229/26, 242/21, 242/23, 256/31

s.-dılar 237/40

s.-madı 207/5

s.-madlar 249/38

s.-mıt 147/24

suklançı istenen, arzulanan: *suklan-çı* 157/28, 174/17, 175/4, 176/9, 206/34, 229/30, 245/19

sultan sultan. 138/36, 138/39, 138/40, 139/4, 139/5, 139/7, 139/9, 139/21, 139/24, 139/29, 139/36, 139/39, 140/1, 140/16, 140/28, 141/14, 141/16, 141/18, 141/25, 141/30, 141/33, 141/36

s.+da 138/36

s.+ha 139/21, 139/27, 139/37

s.+ımız 197/13, 197/20

s.+ın 138/38, 139/2

s.+ıŋ 139/32

s.+nı 197/11

s.+nıŋ 141/14, 141/38

sun- sunmak, uzatmak.

s.-at 148/28, 148/38

s.-du 147/20, 148/40, 258/38

surat surat. 207/6

s.+ın 207/6, 225/38

s.+ların 207/2

sus- susmak.

s.-tum 237/16

sutan 140/10

suv bk. *su.* 134/32, 134/33, 139/11, 139/13, 139/14, 148/12, 155/18, 155/26, 155/27, 159/30, 161/9, 161/16, 161/19, 161/21, 161/25, 161/32, 162/9, 162/19, 162/22, 162/25, 162/32, 162/35, 162/37, 163/04, 163/06, 170/23, 171/17, 182/26, 195/33, 195/33, 196/02, 206/27, 211/2, 220/15, 221/9, 224/1, 224/6, 224/7, 224/9, 224/24, 224/28, 224/30, 224/32, 225/1, 225/7, 225/8, 225/12, 225/27, 225/33, 225/35, 226/1, 226/2, 226/8, 226/12, 226/16, 226/20, 226/22, 226/24, 226/26, 234/28, 245/14, 257/5, 258/17, 258/18, 258/20, 258/21, 258/27, 258/28, 258/37, 259/1, 265/25

s.+ba 162/20, 162/38, 163/14, 263/7, 265/20

s.+da 225/38, 226/11, 242/13

s.+dan 161/5, 265/25

s.+ha 159/30, 162/7, 182/28, 184/22, 195/31, 242/15, 260/28

s.+ları 225/16

s.+larına 225/14

s.+lartın 209/11

s.+suna 256/29

s.+u 256/5

s.+un 155/22, 171/1, 171/3

suvçox su. 246/10, 247/23

s.+ba 186/11

suvhart- sulamak: *suvhar-t-*

s.-ma 259/7

suvlu sulu: *suv+lu* 134/14

suvsa- susamak.

s.+p-de 161/30

s.+pımız 161/36

s.+pın 170/24, 205/13

suvsun bir tür içecek.

s.+ların 221/20

suvsuz susuz: *suv+suz* 161/3

suvux soğuk. 135/31, 136/2, 146/12, 149/16, 162/19, 162/38, 246/10, 247/23, 248/28

s.+tan 135/7

suvuxlux soğukluk: *suvux+luk* 223/10

s.+ta 135/3, 135/17

s.+tan 135/25, 136/1, 198/31, 202/29, 248/31

suvur- savurmak.

s.-du 182/28, 185/9, 216/22

s.-dular 138/32, 176/30, 179/3, 223/8

s.-uyuz 253/37

suvurul- savrulmak: *suvur-ul-*

s.-a 239/29

s.-du 133/5, 137/31, 144/8, 155/4, 168/12, 170/16, 171/4, 177/26, 192/4, 213/7, 218/28, 231/9

s.-dular 142/18, 177/35, 181/34, 209/12

s.-dumın 181/21

sür- sürmek.

s.-dü 193/7, 242/38, 253/12, 253/19, 258/23, 258/31

s.-ä 192/14

s.-är 131/4

s.-ät 260/16, 261/17

s.-güŋ 173/24

s.-mä 151/14, 259/6

sürgälä(e)- sürüklemek, çekmek.

s.-mä! 152/20

s.-yt (sürgäleyt) 214/17

sürt- sürtmek. 175/35, 176/19

s.-küŋ 175/15

s.-tü 176/35, 178/5, 179/4, 180/14, 202/40, 203/17

sürün- sürünmek: *sür-ün-*

s-ädohon 170/19

sürünçäk engel. bk. *sürünçök*

s.+bä 134/24

sürünçök bk. *sürünçäk.*

s.+lär 223/9

süt süt. 191/20, 246/9

s.+bä 209/25

s.+nü 236/7

s.+ü 227/28

s.+übä 136/34

süv- sevmek.

s.-dü 216/16, 224/20, 229/12, 230/14, 240/3, 252/4

s.-dülär 198/27, 253/4

s.-ä 252/11

s.-ädlär 131/34, 175/5, 237/34

s.-äm 220/5

s.-är 198/25, 198/26, 219/30

s.-ärim 168/24

s.-ät 229/26

s.-mä! 157/33

süvari süvari. 262/18

süväk(g) kemik. bk. *süvük* 192/5, 192/9, 258/16, 258/22, 258/30, 258/37, 259/3, 259/9, 259/12, 259/21, 260/8, 260/36

s.+ibä (süvagibä) 192/21

s.+iŋ (süvagiŋ) 192/4

s.+lär 188/23, 243/12, 243/13

s.+lärni 177/9

süväkçek kemikçik: *süväk+çek*

s.+lärbä 237/32

süväkli kemikli: *süväk+li* 134/23

süvär sevgili. 180/4

s.+im 220/5

süvärlik(g) sevgi

s.+i (süvärligi) 132/5

s.+tän 217/21

süvük bk. *süväk*

s.+läriŋ 237/26

süvül- sevilmek.

s.-dü 217/26, 221/35

s.-gänlär 220/23

s.-müş 158/20

sevülmüş sevilmiş

s.+üŋ 217/28

süvümlü sevimli: *süvüm+lü* 157/34, 259/40

süvümlük sevimlilik: *süvüm+lük* 157/14, 157/21, 158/30, 158/34

s.+tän 157/33, 227/26

süz- süzmek.

s.-dü 259/2

s.-ät 258/18, 258/19

s.-mä! 163/5, 195/33, 258/21

süzälmä(i)- süzülmemek.

s.-t (süzälmit) 258/19

Ş

şax şah. 140/21, 140/21, 140/27, 140/39, 197/5, 200/20, 202/10, 227/6, 231/06, 231/11, 231/14, 231/15, 231/17, 231/19, 231/22, 231/25, 231/27, 231/32, 231/36, 231/38, 231/39, 232/1, 233/18, 233/21, 233/24, 233/29, 233/32, 233/33

ş.+ım 231/4

ş.+ımız 197/14, 197/19

ş.+nı 197/10, 197/33, 220/23, 231/13

ş.+nıŋ 231/17, 231/30, 231/37

şaxzade şehzade. 227/1, 227/19, 227/20, 227/21, 227/29, 228/6, 228/9, 228/15, 228/20, 228/25, 228/31, 228/35, 228/37, 229/5, 230/3, 230/9

ş.+ha 228/18, 229/22

ş.+nı 227/32, 227/36, 229/1, 229/24

şahar şehir. 209/16, 216/23, 221/24, 222/2, 222/3, 222/26, 234/18, 235/10

ş.+da 138/36, 138/36, 169/22, 200/18, 209/27, 214/13, 221/25, 221/27, 227/3, 234/3, 256/3

ş.+dan 223/32, 227/15, 256/9

ş.+ha 132/40, 133/6, 137/24, 138/34, 141/12, 141/14, 203/3, 209/19, 218/11, 218/34, 221/24, 221/39, 222/2, 232/7, 232/9, 232/14, 234/9, 234/17, 234/18, 235/2

ş.+ı 221/23

ş.+ımızha 234/34

ş.+ın 133/5

ş.+ına 140/21

ş.+ıya 218/21

ş.+ıyda 139/39

ş.+ıyızda 213/12

ş.+larda 169/15

ş.+nı 139/40, 221/35

ş.+nıŋ 218/27, 235/5

şaharlı şehirli: *şahar+lı* 235/6

şahat belki de, muhtemelen. 137/29, 139/3, 147/29, 154/5, 155/15, 162/4, 177/11, 177/15, 183/24, 190/6, 207/17, 209/39, 217/11, 218/29, 219/5, 225/5, 228/26, 233/1, 243/25, 257/3, 258/35, 262/3, 262/3

şarap şarap. 231/39

şarayat şeriat. 230/13

Şarip *k.a.* Kişi adı. 258/4, 258/28

ş.+kä 258/26

ş.+ni 258/25, 258/31

şatır sevinç. 134/34, 135/23, 200/19, 222/30, 235/3, 254/22, 255/38, 261/13

şatırlan- sevinmek: *şatır+la-n-*

ş.-dı 163/2, 208/35, 212/21

ş.-ım 209/32

şatırlat sevindirmek: *şatır+la-t-*

ş.-a 136/31

ş.-tılar 203/38

şatırrax daha sevinçli. *şatır+rax* 164/33

şaytan şeytan.

ş.+ha 214/5

şeme 138/1, 155/9, 162/5, 175/4, 177/35, 207/17, 208/38, 212/24, 213/5, 219/39, 224/36, 254/11

şerbet şerbet. 222/12, 222/29

ş.+kä 221/9

ş.+tän 221/20

şert şart. 254/39

ş.+imniŋ 140/28

ş.+ni 177/28

ş.+tin 178/28

şevahat merhamet.

ş.+ıhı 261/6

şevahatlıx(h) merhametlik: *şevahat+lıx*

ş.+ı (şevahatlıhı) 260/39

ş.+ıba (şevahatlıhıba) 157/27

şevahatsız merhametsiz: *şevahat+sız* 157/11, 161/8, 163/2, 223/10

şıbırda- büyü yapmak.

ş.-dı 191/13, 215/9, 231/9, 231/29, 233/8

ş.-ydlar (şıbırdeydlar) 172/36

ş.-yt (şıbırdeyt) 135/15, 167/11, 209/33

şıbırdaş- fısıldaşmak.

ş.-a 260/27

ş.-ma! 218/24

s.-tılar 159/10

şıbırdat- ses çıkarmak: *şıbırda-t-*

ş.-tı 238/21

şıbırdaşıvçu büyücü: *şıbırdaş-ıv+çu*

ş.+lar 218/25

şıçan sıçan. 211/10, 211/15, 216/4, 249/6, 260/13

ş.+lar 211/7, 211/18, 211/22

ş.+larnı 209/24, 211/14

ş.+larnıŋ 211/9, 211/14

şıçançex küçük sıçan: *şıçan+çex* 211/21

şımırak parlak. 206/31

şıptır- çimdiklemek.

ş.-at 172/22

ş.-dılar 156/3

ş.-han 172/21

ş.-hın 242/29

ş.-ıbız 172/18, 172/23, 172/23

ş.-ımın 172/8

ş.-ıyız 172/7
ş.-ma 156/2, 172/17
ş.-masız 172/8
şıytan bk. *şaytan.* 140/40, 140/40, 141/6
şikäyat şikâyet. 157/10
şirin şirin. 131/6, 158/6, 253/6, 255/32
şirinlik(g) şirinlik: *şirin+lik* 208/9
ş.+i (şirinligi) 258/34, 260/38
ş.+ibä (şirinligibä) 157/27
şişlä şişlemek: *şiş+lä-*
ş.+key 165/34
şişlät şişletmek: *şişlä-t-*
ş.-ti 191/10
şiy şey. 152/18
şox çalışkan. 242/5
şturlap- 191/12, 193/8
ş.+lar 161/17, 255/5
şuşman giysi. 236/13, 239/24, 260/30/
ş.+da 132/12, 253/16
ş.+ında 254/6
şükür şükür. 256/5, 256/11
T
tabal- bulunabilmek.
t.-madlar
t.-mıt 144/15, 144/29, 169/16, 214/11
tabalatmax(h) çözme: *tabalat-max*
t.+ına (tabalmahına) 22/16
taban taban.
t.+ıba 139/17
t.+ına 170/20, 177/24
t.+ında 155/27, 177/18, 182/30, 242/38
t.+ından 171/18
t.+larha 139/17

t.+ları 221/4

t.+larnı 139/12

tabe ėt- bulma.

t ė.-ämin 241/2

t ė.-mä! 182/23, 240/37, 243/19, 244/3

t ė.-ti 206/12, 253/11, 253/20

taber- reddetmek.

t.-di 258/38

t.-ip 135/27, 237/2

tabu minnettarlık. 153/15, 215/7, 241/1, 247/7

tabu ėt- 241/1

t.ė.-ämin

tabul- bulunmak: *tab-ul-*

t.+adır 208/2, 217/16

t.-du 147/5, 155/24, 162/8, 182/29, 184/22, 199/19, 208/28, 209/27, 212/33, 214/1, 225/40, 238/17, 244/8

t.-dular 206/26, 211/28

t.-duy 207/20

t.-duysın 217/9

t.-ma! 135/8, 206/25

t.-madlar 222/10

t.-ur 164/20, 190/35

tabulat- buldurmak, bulmasını sağlamak: *tabul-at-*

t.-tı 135/20

t.-tıx 172/27

tabuştur- tahmin etmek: *tabuş-tur-*

t.-ma! 172/6

tabuşturmax(h) tahmin etme. bk. *tabuşturmax: tabuştur-max* 172/27

t.+ımnı (tabuşturmahımnı) 172/7

t.+nıŋ 222/16

tabut tabut. 170/14

tac taç. 197/25, 197/28

Tafalar *ö.a* Tafalar. 189/2, 192/2, 193/2, 194/2, 195/2

Tafalar ulusu *ö.a.* Bir ulus adı.

T.+nuŋ 189/2, 192/2, 193/2, 194/2, 195/2

taf tef.

t.+lar 223/7

tax- takmak, asmak.

t.-ma! 233/16

t.-tı 231/39

tahıl- asılmak.

t.-adlar 202/32

t.-at 137/35, 222/33, 227/35, 246/29

t.-dı 222/25, 223/8

t.-dılar 134/9

t.-ır 191/10

taxt taht.

t.+ı 203/36

t.+ına 157/5, 227/14

t.+ında 157/9

taxta tahta. 143/6, 143/12, 172/30

t.+lar 185 /8

t.+larnı 172/33

t.+sın 143/9

tal- yorulmak.

t.-adı 210/21

t.-adlar 222/3

t.-alahan 146/11

t.-dı 148/24

t.-dılar 195/10

t.-ıp 195/25

t.-mayınça 134/15, 155/7, 157/26, 198/18

talaş dalaşma, tartışma. 225/26, 229/8

t.+xa 225/23

t.+ımızını 131/33

t.+ların 249/23

t.+nı 132/18, 132/22

talaş- dalaşmak, tartışmak.

t.-aşız 258/30

t.-han 194/16

t.-ma! 225/20

t.-madı 258/39

t.-masın 258/25

t.-mayınça 253/10, 257/2

t.-tı 177/4, 179/12

t.-tılar 131/32, 249/21

talaşçı tartışmacı.

t.+lar 132/24

talaşmax dalaşma, tartışma: *talaş-max* 232/20

talaşın- kendi kendine kavga etmek.

t.-mabız 168/5

talavçu yağmacı.

t.+lar 239/9, 239/28239/31

t.+larha 239/10

talçıx(h)- yıpranmak, zayıflamak.

t.-an (talçıhan) 238/21

t.-kan 132/35, 133/33, 162/1, 168/17, 181/6, 183/24, 213/7, 218/12, 223/29, 225/35

talçımax yorgunluk, yorulma: *talçı-max* 170/21

tam- damlamak.

t.-a 203/26

tamaçex damakcık, ağızcık: *tama+çex*

t.+larından 133/12

tamçı damla. 155/27, 162/9

tamax(h) damak. bk. *tamax* 251/23

t.+ın (tamahın) 251/6

tamha damga. 160/5

tamaşa şaşkınlık, hayret. 131/1, 134/2, 134/21, 134/22, 135/1, 136/29, 148/29, 148/33, 166/27, 171/1, 175/4, 182/7, 184/29, 197/13, 199/17, 199/33, 200/3, 200/10,

200/16, 201/1, 201/12, 201/14, 202/26, 202/30, 203/2, 203/21, 203/24, 203/25, 204/1, 205/19, 206/1, 206/5, 207/15, 208/15, 211/13, 211/16, 212/30, 213/4, 213/36, 214/35, 216/1, 217/34, 217/39, 221/22, 222/4, 222/11, 226/2, 231/1, 231/9, 231/13, 231/16, 231/17, 231/20, 231/34, 233/9, 233/11, 233/22, 233/27, 238/2, 238/4, 238/5, 238/14, 238/15, 238/22, 252/1, 252/32, 253/32

tamaşalan- hayret etmek, şaşırmak: *bk. tamaşan: tamaşa+la-n-*

t.-adon 232/30

t.-dı 141/17, 152/15, 155/28, 164/13, 199/27, 226/14, 254/9

t.-dılar 253/35

t.-han 231/18

tamaşalıx(h) mucize. *tamaşa+lıx* 134/4, 159/32, 162/37, 167/20, 199/35, 202/31, 203/1, 206/35, 207/14, 213/3, 223/5, 231/11, 252/35, 256/39

t.+ın (tamaşalıhın) 251/27

t.+lar 223/19

t.+larnı 166/24

t.+nın 208/12

tamaşan- bk. *tamaşalan-*

t.-ır 232/11

tamçex(h) damcık: *tam+çex*

t.+ına (tamçehına) 155/19, 259/31

tamız- damlamak.

t.-dı 155/28

tammam son. 221/21, 254/23, 259/16

tamur damar.

t.+larba 195/6

t.+larıba 195/14

t.+larımızda 161/22

t.+ların 205/31

tan tan. 147/16, 158/7, 171/11, 172/9, 181/12, 195/26, 207/10, 207/26, 224/36, 230/3, 231/39, 232/16, 232/17, 248/31, 258/8

t.+dan 150/20, 181/20

t.+hı 162/13, 162/31

tan bıla sabahleyin. *bk. tanbıley.*

t.+da 147/16, 155/35, 156/2, 171/10, 195/26, 207/10, 207/26, 218/27, 220/17, 224/36, 230/3, 231/39, 232/17

t.+dan 172/9, 258/8

t.+ha 171/11, 181/14, 248/31, 232/16

t.+hı 181/12

tan bıley bk. *tanbıla.* 175/20, 178/4, 222/1

tanda yarın. 177/33, 255 /5z

t.+sına 131/37, 131/38, 139/5, 155/18, 162/28, 170/15, 178/4, 178/34, 182/14, 184/35, 199/38, 200/35, 213/36, 224/25, 224/30, 227/21, 229/20, 229/38, 230/8

t.+sından 248/26

tanga 236/33, 237/14, 237/16, 237/27, 237/30

tanı- tanımak.

t.-dı 203/22, 210/16, 244 /7, 255 /8

t.-ma! 147 /6, 265 /3

t.-madı 243/26, 260/33

t.-madlar 177/32, 178/11, 178/33

t.-maheylar 203/8

t.-mıs 255/17

t.-mız 170/37

t.-ys 214/20, 228/32

tanıhısız bilinmeyen, tanınmayan. 140/30, 162/30, 182/7, 185 /7, 195/30, 199/35, 213/25

tanımas tanınmaz: *tanı-mas* 144/32, 169/16, 171/11, 243/25

tanış tanış. 157/4, 157/15, 164/24, 201/11, 210/15, 213/8

t.+ı 214/11, 229/7

t.+lar 256/4

tanışlı tanıdık. *tanış+lı*

tanıştır- tanıştırmak: *tanış-tır-*

t.-ım 213/23

tanıx tanık. 230/24 ,257/23

t.+lar 230/26

t.+larnı 225/7

tanıx ėt- şahit olmak, tanıklık etmek.

t. ė.-sinlar230/25

tanin 134/18

tanlan- şaşmak, şaşırmak: *tanla-n-*

t.-dı 251/16

t.-ır 208/9

tanur

t.+larnı 236/27

tap(b)- bulmak.

t.-ar (tabar) 217/3

t.-arlar (tabarlar) 217/37

t.-armın (tabarmın) 158/12, 207/34, 212/1, 217/22, 219/30

t.-arsın (tabarsın)209/34

t.-at (tabat) 184/17

t.-xan 132/19, 192/5, 192/20

t.-xey 227/16

t.-xeylar 207/28

t.-xeydıy 169/11

t.-xın 251/27

t.-ıyız 211/16

t.-ma! 137/30, 144/27, 144/30, 146/6, 153/26, 171 /4, 181/14, 186/19, 206/40, 207/30, 215/19, 252/17, 252/20, 252/17

t.-madı 138 /4, 138 /5, 243/16, 254/35

t.-madıy 248/10

t.-madlar 146 /7, 211/20, 237 /7

t.-maheydım 169/13

t.-mam 212 /1

t.-masın 144/32, 216/18

t.-masız 165/12, 250 /5

t.-mayın 137/34

t.-sa 237/21

t.-tı 131/27, 139/25, 148 /6, 177/24, 177/25, 192 /4, 211 /6, 211/21, 211/40, 217/40, 224/32, 240/14, 254/14, 255 /7, 264 /6

t.-tılar 137 /8, 142/19, 146 /8, 174/12, 184/27, 213/14, 217/19

t.-tım 153/14, 212 /1

t.-tımın 153/15, 227/31

t.-tıy 247 /1

t.-tıysın 161/35

tapmax bulma: *tap-max*

t.+tan 209/29

tar dar. 177/1, 179/9, 179/24, 181/36, 204/4, 208/20, 221/24, 260/8

taraçex küçük pencere: *tara+çex* 147/38, 148/33

tara- taramak.

t.-lar 176/29

t.-rm 222/6

taraf taraf.

t.+ına 153/38, 161/18, 161/18

t.+lardan 134/28

t.+larha 154/13

t.+larına 195/28, 197 /3, 207 /4, 207/27, 209/36, 249 /5

tarax tarak. 148/4

tarlıx darlık, sıkıntı. 144/30, 195/16, 200/8

t.+ta 199/5, 199/11

tart- tartmak, kaldırmak.

t.-adlar 132/28

t.-at 149/2, 149 /3, 155/37, 195/30, 195/34

t.-ar 147/16, 148/40, 183/18

t.-ındılar 134 /5

t.-ma 201/25

t.-tı 137/25, 142/34, 147/20, 156/12, 175 /3, 175/24, 195/12, 195/33, 195/36, 199 /9, 203/30, 225/15, 257/11

t.-tılar 149/3, 149/4, 209/11, 225/18

tartıl- tartılmak: *tart-ıl-*

t.-asın 188/17

t.-dı 132/8, 159/15, 180/30, 226/27, 242/17

t.-dılar 134/28

t.-ır 161 /6

tartış cüce, işe yaramaz. 238/26

tas bol- yok olmak. bk. *taspol-* 214/39

t.b.-du 131/12, 144/6, 169/2, 170/33, 176/8, 184/23, 209/3, 214/39,

t.b.-dular 213/1

tas ėt- yok etmek, imha etmek.

t.ė.-mä! 206/10, 243/3, 251/22

t.ė.-mädi 225/33

t.ė-mabiz 173/25, 173/24,

t.ė-mäyin 175/27, 231/29

t.ė.-ti 202/26, 250/15

t.ė.-tik 178/34

t.ė.-kän 215/10, 219/39

t.ė-tim193/7, 227/24

t.ė.tiy 169/17

tas ėtmäk(g) yok etme: *tas ėt-mäk*

t.ė.+imni 186/20

tas ėtmäs yok etmez: *tas ėt-mäs*

t.ė.+kä 208/20

taslıx *tas+lıx* 131/12, 209/4, 210/21, 217/19, 259/33

taspol- bk. tas bol-

t.-du 159/34, 207/26, 211/36

t.-dular 159/20, 196 /1, 202/23, 214/33

t.-dum 207/13

t.-haladı 161/9

t.-han 209/27, 213/13

t.-madı 134/18

t.-ubız 260/10

t.-ur 150 /7, 150/20

taspolmax(h) yok olma. 139/7

t.+ın (taspolmahın) 137/27

taspolus yok oluş, yok olma. 135/17

taspolhan yok olan: *taspol-han*

t.+larba 146/22

taş taş. 140/8, 157/16, 157/38, 158/1, 158/2, 158/3, 158/11, 158/13, 158/22, 174/12, 174/14, 174/24, 174/32, 195/27, 206/10, 227/17, 229/30, 243/6

t.+xa 157/16, 158/13, 170/28, 174/24, 174/32, 196/1, 228/12, 228/15, 228/17, 247/21

t.+ı 158/21, 158/31, 174/13, 174/34

t.+ın 176/25

t.+lar 145/5, 227/22, 243/4

t.+larba 134/14, 261/30

t.+lardan 177/5, 179/13, 208/31

t.+larıba 145/6, 228/1

t.+ların 244/3

t.+larnı 148/30, 173/4, 244/8

t.+nı 158/12, 174/34

t.+nın 174/20, 174/27

t.+ta 158/12

t.+tan 158/9, 158/11, 170/28, 206/31

taşçex küçük taş parçası: *taş+çex* 234/29

t.+lar 261/23

t.+larha 145/4

t.+larnı 261/26

taşla- dökmek.

t.-mamın 209/18

taşlı taşlı: *taş+lı* 157/16, 158/19, 174/10, 178/24, 259/27

taşı- taşımak.

t.-dı 158/34

t.-dlar 212/29

t.-hın 183/10

t.-ma! 139/13, 158/13

t.-rmın 158/13

t.-yt 258/28

taşın- taşınmak: *taşı-n-*

t.-at 233/23

t.-dı 131/38, 147/22, 231/16, 231/27, 231/30, 233/28

t.-dılar 131/37, 191/19

taşkar

t.+nı 234/23

tatlıhın 203/26

tat- tatmak.

t.-ıyız 173/2

t.-ma! 151/4, 153/14, 171/3, 265/8

t.-sa 221/8

t.-sey 136/37

t.-tı 212/39

tatlı tatlı: *tat+lı* 134/8, 134/36, 164/18, 168/11, 198/30, 198/32, 215/22, 221/7, 222/9, 248/32, 256/29, 263/9

t.+dan 136/37

t.+muş 206/27

t.+yıx 198/24

tatlılıh tatlılık: *tatlı+lıh*

t.+ın 211/34

Tatar *ö.a* Tatar. 197/2, 198/2, 199/2, 204/2

Tatarulusu *ö.a.* Bir ulus adı.

T.+nuŋ 197 /2, 198/2, 199/2, 204/2

tatuvlu tatlı, lezzetli: *tatuv+lu* 150/10, 164/11, 197/35, 199/14, 199/18, 199/25, 199/27, 203/7, 210/10, 249/19

t.+dur 197/36, 252/33

tatuv tat.

t.+u 265/11

tav dağ. 137/23, 138/29, 148/30, 170/20, 222/25, 222/33, 222/37, 223/19, 242/38, 243/37, 244/5, 246/6, 246/9, 249/7

t.+dan 170/28, 178/27, 243/9

t.+ha 184/19, 195/4

t.+ın 170/17

t.+ına 242/28, 243/27

t.+ında 249/4

t.+lar 195/20, 216/9, 223/15

t.+larda 133/10, 169/16, 170/13

t.+lardan 176/3, 242/35

t.+larha 170/16, 171/9, 195/32, 201/10, 205/1, 223/8, 245/16

t.+larından 175/20

t.+larnıŋ 174/38

t.+nı 148/31

t.+nıŋ 177/18, 177/24, 242/34, 242/36

tava tava. 223/20

tavlı dağlı: tav+lı 160/1, 172/3, 177/1, 178/9, 178/10, 178/17, 179/9

tavuçox

t.+lar 197/9, 197/21, 197/26

t.+larım 197/6

tavux(h) tavuk. 233/28, 233/31

t.+ka 233/26

t.+lar 197/32

t.+nun 233/27

t.+un (tavuhun)233/24

tavul- kafası karışmak. 223/30

t.-ey (tavulley) 139/26

tavullan- kafası karışmak

t.-at 210/14

tavullu kafası karışık. 133/25, 134 /3, 205/4, 223/22

tavus deve kuşu.

t.+lar 148/19

tavusla- imha etmek.

t.-dı 160/1

t.-ma! 200/13

tavusmax- yok etme: *tavus-max*

t.+tan 247 /8

tavustur- yok ettirmek: *tavus-tur-*

t.-ma! 144/33, 259/34

t.-ur 228/26

tavusturul- yok ettirilmek: *tavus-tur-ul*

t.-du 210/7

tavusul- sona ermek, tükenmek: *tavus-ul-*

t.-ma! 185/22

tavuş ses, seda. 204/28, 243/3

t.+lar 184/30

t.+ları 182/19

tay- sürçmek, kaymak.

t.-dılar 223/11

tayax(h) sopa. 191/18, 238/7, 238/16, 258/23, 258/31

t.+ba 151/13, 151/14

t.+ıba (tayahıba) 138/17, 143/10, 151/18

t.+larba 139/22

tayan- yaslanmak, dayanmak.

t.-a 258/15

t.-dı 223/29

tayanmax dayanma: *tayan-max*

t.+ka 170/16

t.+larnıŋ 204/5

tayat- dayamak, destek olmak.

t.-tılar 246/4

taydır- kaydırmak, kenara ittirmek: *tay-dır-*

t.-ma! 162/2

taz kel. 201/27, 259/1

t.+ha 259/1

tazırla- serzenişte bulunmak: *tazır+la-*

t.-dı 162/1

t.-ma 166/6

Tazoglan *ö.a.* Tazoğlan, Keloğlan. 201/29, 201/30, 201/38, 202/1, 202/3, 202/15, 202/18, 202/21, 202/23, 203/1, 203/7, 203/17, 203/19, 203/25, 203/29, 203/31, 203/34, 203/36

T.+ba 201/9

T.+ha 203/24, 203/29

T.+ıŋ 202/28

T.+nı 201/30

T.+nıŋ 201/36

tegä teke. 246/1, 246/28

t.+dä 202/34

t.+lärniŋ 246/3

t.+niŋ 140/19, 140/37

tegäçek küçük teke: *tegä+çek* 246/9, 246/16

tegänäk değnek. bk. *tegenäk*

t.+lär 254/34

tegäräk bir araya gelmek. bk. *tegeräk*

t.+kä 218/24

tegenäk bk. *tegänäk.*

t.+lär 246/33

tegeräk bk. *tegäräk.*

t.+lärbä 159/19

tegiz düzgün, pürüzsüz.

t.+niŋ 221/34

tek tek. 188/10, 238 /5

tekli yaklaşık. 144/17, 174/13, 188/8, 188/17, 190/19, 238/14

t.+lär 195/4

tel tel, saç.

t.+i 172/35, 243/31, 261/31

t.+ibä 172/25, 234/4

t.+ilär 195/4

t.+ini 136/4

telbi dizgin.

t.+lärin 140/23

teli deli.

t.+ lär 172/6

telilik(g) delilik: *teli+lig*

t.+i (teliligi) 169/17

telir- delirmek.

t.-diy 168/29

telirt- delirtmek: *telir-t-*

t.+kän 173/8, 173/26

temir demir. 134/24, 134/29, 140/8, 157/16, 157/17, 190/28, 190/32, 217/26

t.+gä 157/17

temirçi demirci: *temir+çi*

t.+dän

ten canlı, varlık. 144/32, 150/20, 157/28, 186/28, 186/30, 217/21, 253/9

t.+i 214/1, 231/11, 231/17

t.+ibä 167/10, 167/14, 195/29, 217/15, 248/28

t.+igä 231 /5

t.+inä 231/13, 231/27, 231/30, 248/29

tenay tane, adet. 178/22, 184/12, 184/13, 222/17, 222/20, 242/21, 261/10

t.+ı 203/21

tenäşil- denkleşmek.

t.-mä! 227/12

tenäştir- denkleştirmek, eşitlemek.

t.-mä! 197/15

tengil dingil.

t.+iniŋ 157/7

teŋgiz deniz. 161/18, 182/13, 182/15, 182/15, 182/26, 182/30, 182/35, 184/20, 184/23, 184/25, 190/12, 195/29, 195/30, 195/31, 207/12, 207/33, 209/8, 209/11, 221/12, 223/33, 225/16

t.+dä 206/23, 210/33

t.+dän 226/18

t.+gä 161/19, 190/11, 207/35, 215/14, 215/15, 225/15

t.+lärdän 144/4

t.+niŋ 182/25, 190/19, 208/2, 212/27, 212/28

Teŋri Tanrı. 189/3, 189/5, 189/10, 189/18, 189/21, 189/27, 189/28, 189/30, 189/33, 189/36, 190/1, 190/3, 190/4, 190/10, 213/30, 262/2, 262/3, 262/13, 262/18

T.+dän 133/33, 261/33, 262/9

T.+gä 247/8

T.+niŋ 189/36, 190/7, 261/1

T.+si 261/37

tenşi uygun, lâyık. 142/9, 197/15

tepsi tepsi. 236/7, 252/29, 265/20

t.+lärni 238/17, 252/30

t.+nide 236/11

teptär baskı. 134/32, 137/23, 148/3, 167/22, 195/6, 203/23, 253/11, 253/20

teptär ėt- basmak.

t. ė-dlär 195/6

t.ė.-ät 167/22

t.ė.-mä! 203/23

t.ė.-ti148/3

tek tep-ten tek.188/10

ter ter. 131/30

t.+i 172/10, 172/21, 175/19, 176/1

t.+in 172/17

teräk ağaç. 134/7

t.+lär 134/8, 134/11, 206/33

t.+lärgä 134/6

t.+lärniŋ 134/12

terän derin. 144/23, 144/31, 147/36, 153/28, 161/21, 162/26, 167/39, 194/14, 219/14, 261/24

teränlik(g) derinlik: *terän+lik*

t.+ibä (teränligi) 179/22

t.+inä (teränliginä) 166/40

t.+ke 243/20

t.+kä 195/31

teränräk daha derin: *terän+räk* 135/26

teri deri.

t.+dän 242/38, 243/38

t.+gä 242/31

t.+ndä

t.+nä 243/28, 243/32

t.+ni 140/20, 140/25, 242/37, 243/37, 243/38

t.+niŋ 140/19, 242/33, 243/33

t.+sin 140/19, 174/28, 174/35, 242/29, 242/36

terk çabuk. 131/19, 134/22, 136/22, 148/18, 153/15, 165/13, 166/1, 177/14, 178/14, 184/36, 189/32, 190/32, 191/14, 191/17, 202/24, 203/26, 205/14, 211/8, 220/8, 221/22, 225/27, 225/27, 226/6, 228/30, 229/6, 233/30, 242/33, 243/33, 246/13

terk ėt(d-) terk etmek.

t.ė.-lär (terk ėdlär) 184/36

terkräk daha çabuk: *terk+räk* 135/8, 141/7, 148/20, 154/11, 212/5, 213/40, 214/36, 215/10, 218/10, 225/25, 226/3, 236/39, 247/18, 252/19, 254/30, 257/16, 257/21, 260/9, 261/19, 262/13, 264/4

terlä- terlemek: *ter+lä*

t.-dilär 252/23

t.-gän 252/14

ters ters. 168/8, 245/20

terslik terslik: *ters+lik* 223/15

tersän- terslemek. bk. *terskälä-*

t.-di 175/31

terskälä(e)- bk. *tersän-*

t.-ysin (terskäleysin) 232/37

t.-ys (terskäleys) 259/24

terslä-

t.-lärsiŋ 258/22

terskelänäs- terslenme: *terskelä-n-äs* 161/24

terzä pencere. 179/38, 183/13, 211/5, 224/5, 253/24

t.+dä 257/17

t.+dän 183/9

t.+gä 183/3, 207/12, 222/24

t.+lärdä 168/20

t.+lärgä 168/22

t.+tin 181/25

teşik deşik, delik. 161/31, 190/18, 243/38

t.+bä 136/29

t.+kä 184/31, 242/37

t.+lär 136/1

t.+lärdän 135/36

t.+tän 184/33

teşikli delikli: *teşik+li* 135/4, 135/22, 240/13, 242/32

tevä deve. 140/20, 141/11, 216/4, 236/6, 242/26, 242/27, 243/7, 244/10, 245/1, 245/3, 245/8, 245/13, 245/20

t.+dän 245/18

t.+lär 133/9, 138/33, 221/29, 228/29, 256/38

t.+lärbä 235/5, 242/34, 243/35

t.+lärde 138/31

t.+lärdän 138/13, 234/20, 235/14

t.+lärni 138/29, 234/11, 244/9, 257/10

t.+lärniŋ 133/11, 155/33, 234/27, 236/7, 246/4, 256/14

t.+ni 140/19, 140/23, 140/23, 245/18

t.+niŋ 136/34, 140/23

teyz tez, çabuk. 134/6, 142/34, 150/12, 164/34, 183/9, 184/21, 185/9, 189/28, 190/21, 199/25, 202/4, 202/22, 207/8, 214/9, 224/38, 238/26, 252/12, 253/36, 260/23

t.+lär 198/4

tezäk tezek. 234/29, 235/25

t.+kä 234/34, 235/4

t.+lärni 235/21

t.+tän 234/28

tezäkli tezekli: *tezäk+li* 235/26

tezräk daha hızlı: *tez+räk* 138/10

tıx- tıkmak, sokmak.

t.-tı 137/10, 188/24, 202/18, 212/17, 224/15, 234/29, 236/14, 244/17

t.-tılar 167/8

tıhılış- girişmek, müdahale etmek.

t.-at 148/16

tın- dinlenmek.

t.-dılar 157/14

tınç sessiz, sakin. 134/36, 138/16, 162/26, 166/30, 166/35, 166/37, 180/35, 192/27, 198/31, 223/8, 224/30, 226/29, 236/34, 259/16, 259/20

tınçal- dinlenmek.

t.-adlar 165/2

t.-at 147/20, 166/20

t.-dı 159/31, 170/17, 256/22

t.-han 184/35

t.-heydlar 132/35

t.-heyt 257/5

t.-ıbız 209/21

t.-ma! 174/28, 183/29, 199/23, 206/13, 218/23, 225/37, 234/30

tınçalt- canlandırmak.

t.-at 167/26, 210/26

t.-tı 213/33

tınçlıx sessizlik: *tınç+lıx* 132/25, 168/29, 238/25, 256/25, 259 /7

t.+ta 159/11

tınçmuş 159/10

tınla- dinlemek, söz diznlemek: *tın+la-* 205/14, 208/8

t.-dı 132/16, 158/9, 164/35, 180/2 232/24, 250/12, 250/12

t.-dlar 253/29, 256/36

t.-hın 164/8, 212/11

t.-ma! 223/6, 237/12, 256/34

t.-made 136/13

t.-madıx 216/8

t.-mayız 165/17

t.-mıt 175/24

tınlamas dinlemez: *tınla-mas* 258/30

tınlan- söz dinlenmek: *tınla-n-*

t.-at 144/22

tınlavçu dinleyen: *tınla-v+çu* 220/22

tınlavlı dinleyen, anlayan: *tınlav+lı* 158/7

tınışsız nefessiz, cansız: *tınış+sız* 134/26, 149/7, 160/7, 166/38, 231/17, 257/10

tırmalaş- tırmanmak.

t.-ıp 133/13

tırmaşlan- tırmalanmak. *tırmaş+la-n-*

t.-dı 223/15, 223/16

tırmaş- tırmanmak. bk. *tırnaş-*

t.-ıp 236/15

tırnax tırnak.

t.+larıba 155/24

t.+ların 223/17

tırnaş- bk. *tırmaş-*

t.-a 260/12

tış dış.

t.+ın 260/5

tışkartın dışarıdan. *bk. tışxartın*

t.+dan 182/3

tışkarı dışarı. 227/18

tışxartın bk. *tışkartın.* 182/10, 184/30, 189/23

tıy- engellemek, durdurmak.

t.-amın 228/16

t.-dı 152/26, 261/32

t.-hın 217/19

t.-hunça 205/11

t.-ıp 215 /8

t.-ma! 166/6, 167/2

tıyıl- durmak, kesmek

t.-adlar 260/25

t.-adohon 161/17, 256/33

t.-dı 176/34, 224/35

t.-dılar 182/23

t.-ma! 259/29, 259/39, 260/3

tıyılçan sessiz. 158/11, 251/9

tıyılmax gecikme: *tıyıl-max*

t.+ta 256/26

tıyıltın sessizce. 132/17, 139/6, 161/17, 166/35, 179/19, 188/24, 191/12, 235/30, 251/3, 256/33, 257/15, 260/14 260/30

tıyuv hüküm, söz.

t.+ların 219/14

t.+un 223/6

tigim dilim, parça. 216/28

t.+ni 228/5

tigimçek küçük dilim: *tigim+çek* 189/9, 258/6, 258/7

tigimsiz dilimsiz: *tigim+siz* 253/14

tigimlät- dilimletmek: *tigim+lä-t*

t.-mä! 188/13

tigüvçü terzi. bk. *tügüvçü* 227/15, 228/36

t.+gä 228/35

t.+lär 229/2

t.+nä 227/8

t.+nü 228/32

t.+nüŋ 228/32

t.+sübä 227/12

tik(g)- ekmek.

t.-ärmin (tigärmin) 156/8

t.-ip (tigip) 190/10

tik- dikmek.

t.-key 172/32

t.-keyt 228/37

t.-mä! 172/38, 173/6

t.-ti 228/37, 229/5, 239/5

til dil.

t.+in 249/3, 250/14

t.+indän 261/3

t.+ni 250/16

t.+niŋ 221/12

tilbili dizginli: *tilbi+li*

t.+sibä 148/9

tint- aramak.

t.-ärm 204/29

t.-mä! 176/28, 214 /8, 214/27

t.-ti 138/4, 155/31, 244/16

tintil- dolaşmak, gezinmek: *tint-il-*

t.-lär 248/25

tirgiz- diriltmek.

t.-ät 149/7

t.-mä! 149/6

tirgizil- diriltmek: *tirgiz-il-*

t.-di 231/10

tirgizin- canlandırılmak: *tirgiz-in-*

t.-di 231/17

tiri diri, canlı. 133/9, 134/38, 157/9, 158/16, 159/24, 195/20, 205/30, 205/32, 205/34, 207/33, 211/7, 211/38, 239/3, 257/18, 257/19, 258/3

t.+dir 157/30

tiril- dirilmek.

t.-di 142/3, 142/9, 144/4, 147/8, 147/9, 148/6, 149/8, 152/3, 153/4, 155/3, 157/31, 164/3, 169/22, 170/4, 172/3, 181/8, 186/3 188/3, 189/4, 190/3, 192/26, 195/3, 197/3, 198/3, 198/27, 199/3, 204/3, 216/23, 221/34, 227/3, 231/3, 232/14, 239/3, 240/3, 242/3, 246/4, 248/3, 249/4, 253/30, 256/4, 258/3

t.-dilär 144/9, 147/3, 161/3, 180/36, 181/5, 181/25, 185/24, 189/32, 236/30

t.-ädlär 193/19, 193/20

t.-ämin 218/33

t.-ät 147/7, 147/29, 149/15, 149/18, 182/13, 182/16, 183/7, 195/37, 207/33

t.-ey 247/8

t.-i 181/3

t.-ibiz 236/35

t.-ir 131/3, 138/36, 142/4, 174/3, 189/3, 218/12, 229/6, 234/3

t.-isin 207/22

t.-iyiz 174/9

t.-mä! 147/25, 149/14, 180/20, 185/15, 189/20, 212/26, 225/8, 236/25, 253/21, 255/29

t.-sin 144/35

tiriläs dirilme: *tiril-äs* 169/7

tirki masa. 166/16, 182/1, 182/2, 182/5, 182/24, 184/27, 189/9, 191/19, 199/18, 199/26, 200/16, 227/39, 252/28, 265/19

t.+iy 199/14

t.+si 201/7

t.+sinä 133/19

tirlik(g) yaşam. 147/24, 161/39, 173/27, 191/22, 199/19, 200/19, 213/15, 221/8

t.+i (tirligi) 158/29, 159/24, 163/13, 200/17, 204/3, 209/25, 227/15, 242/16

t.+im (tirligim) 158/20

t.+imdä (tirligimdä) 179/28, 240/38

t.+imni (tirligimni) 261/8

t.+in (tirligin) 158/35

t.+indä (tirligindä) 157/29, 228/39

t.+iydä (tirligiydä) 178/2, 179/2

t.+kä 161/20

t.+tä 213/39

t.+tän 157/35

t.+niŋ 211/33

tiş diş.

t.+läribä 148/30, 159/14

t.+lärimni 193 /7

tişlä- dişlemek: *tiş+lä-* 224/36

t.-r 136/11

tişläm parça. 174/10, 204/14, 211/2, 236/22, 242/12, 249/11

t.+i 185/19

t.+gä 135/17, 185/13

t.+ lärgä 148/19, 216/39, 218/13

t.+ni 185/18

tişlämçek küçük parça: *tişläm+çek*

t.+lärgä 185/9, 260/6

titrä- titremek.

t.-dlär 157/12

t.-mä! 223/22

titrän- titremek: *titrä-n-*

t.-di 248/28

t.-ät 167/10

t.-ir 195/20

tiy- dokunmak, erişmek.

t.-di 202/38, 221/19, 228/22, 251/5, 251/6

t.-dilär 142/33

t.-ät 150/19

t.-ip 134/26, 185/19

t.-irmäsin 216/13

t.-meydlär 222/11

t.-mädi 157/11

t.-sä 221 /8, 221 /9

tiyirmänçi değirmenci: *tiyirmän+çi*

tiyişli uygun: *tiyiş+li.* 132/24, 158/23, 186/24, 240/34, 249/12, 258/34

t.+dir 131/31

tiz diz**.**

t.+gä 222/37

t.+lär 214/33

t.+lärdän 262/12

t.+läri 141/1, 203/28, 255/18

t.+lärin 223/17, 257/25

tiz- dizmek.

t.-di 215/13

t.-ä 206/29

Togote *k.a.* Togote. 142/8, 142/26, 142/31, 142/32, 142/33, 142/34, 143 /1

tox tok. 165/33

toxsan doksan. 136/29, 170/6, 189/12

toxta- durdurmak.

t.-dlar 234/19, 252/5

t.-madlar 192/20

t.-mayınça 157/35, 161/31, 216/23, 221/16, 221/26, 257/2, 262/1

t.-mayınçä 158/24

t.-r 166/31, 223/18

t.-sa 166/32

toxtat- koymak, yerleştirmek*: toxta-t-*

t.-xey (toxtatxey) 199/23

t.-ma! 199/22, 257/4

t.-madı 161/30,

t.-tı 1335/37, 155/33, 159/16, 173/11, 214/14

t.-tılar 135/24, 260/19

t.-yt (toxteyt) 257/33

toxtamax koyma, yerleştirme: *toxta-max*

t.+sız 234/4, 238/28, 260/18

toxtan- sona ermek, bitmek: *toxta-n-*

t.-dı 155 /8, 155/13

t.-dılar 182/19, 239/25

t.-ır 136/35, 163/2

t.-hey (toxtanhey) 211/11

t.-madı 215/20

toxtav durma: *toxta-v* 256/14

toxtatın- durdurulmak:

t.-ma! 138/8

tohuz dokuz. 140/18, 189/12, 192/13, 192/15, 217/16

Tokay *k.a.* Tokay. 172/3, 172/22, 172/30, 172/37, 173/8, 173/10, 173/11, 173/16, 173/19, 173/24

T.+dan 173/5

toltur- doldurmak: *tol-tur-*

t.-du 162/20, 163/14

t.-dular 134/31

t.-han 144/38, 162/3, 228 /1, 229/31

t.-hey 162/29

t.-ubız 194/10

t.-ur 221/31

tolturul- doldurulmak: *toltur-ul-*

t.-du 134/8

tolhun dalga.

t.+lar 209/9, 212/29

t.+larda 184/23

t.+larha 209/9, 212/27

tolhunça dalga gibi: *tolhun+ça* 155/16

tolu dolu. 131/24, 154/14, 161/5, 182/24, 199/15, 203/1, 209/15 235/6

t.+su 195/34

tonçaçex(h) mantocuk. *tonça+çex*

t.+ıba (tonçaçehıba) 240/13

t.+nı 135/22, 136/22

t.+ta 135/4, 135/33

tonçax(h) palto, giysi. 136/14, 136/16, 136/25, 136/32, 167/31, 172/32, 172/38

t.+eynı (tonçaheynı) 135/36, 136/8

t.+ı (tonçahı) 135/1, 136/28

t.+ıba (tonçahıba) 146/13

t.+ım (tonçahım) 136/29

t.+ın (tonçahın) 136/4, 136/6, 136/21, 136/23, 136/33

t.+ında (tonçahında) 135/3

t.+ıy (tonçahıy) 135/31

t.+ka 135/26

t.+larba 136/11

t.+sız 136 /9

t.+ta 135/25

tonhuz domuz.

t.+lar 255/13

topçox topçuk.

t.+lar 234/28

t.+larnı 234/29, 235/26

toprax toprak.

t.+nıŋ 144/17

toptolu dopdolu. 131/20, 131/23, 134/30, 139/23, 152/4, 153/7, 159/5, 178/14, 182/1, 184/27, 199/18, 200/17, 221/29, 261/15

t.+lar 162/37

tornaxçı kurnaz. bk. *tornaxşı* 241/1

tornaxşı bk. *tornaxçı* 136/21, 192/1, 240/1

t.+nıŋ 135/21

toy ziyafet, şölen. 131/37, 178/29, 180/5, 180/25, 180/30, 184/8, 184/10, 184/32, 185/3, 199/38, 200/35, 202/11, 210/14, 215/20, 220/31, 226/26, 235/13

t.+da 184/13

t.+dan 235/38

t.+ha 180/4, 180/23, 180/26, 184/12, 185/3, 235/13, 245/6, 245/11

t.+undan 230/8

toy- doymak.

t.-madım 191/11

toyhunça yeteri kadar, doyurucu bir şekilde. *bk toyhunçe*. 150/8, 155/6, 191/20, 201/19, 215/22, 242/24, 243/26

toyhunçe bk. *toyhunça.* 215/22

toz toz. 176/9, 224/26

t.+dan 260/4

t.+nuŋ 176/13

tozçox küçük toz. 155/32, 259/15

t.+ka 211/17

t.+te 175/9

tozlu tozlu: *toz+lu* 253/15

tozul- saçılmak:

t.-du 139/37, 145/4

töp(b) dip. bk. *tüp(b)*

t.+ünä (töbünä) 223/19, 242/36

t.+ündän (töbündä) 154/9

töbä tepe. 250/11

t.+sinä 244/5

töbre- sallamak, hareket etmek.

t.+ydohon 135/14

töbrät- sallamak, hareket ettirmek: *töbrä-t-*

t.-tim 216/6

tögül- dökülmek: *tög-ül-*

t.-dü 145/5

tök(g)- dökmek.

t.-kän 259/30

t.-tü 261/36, 262/1

t.-tümin 230/21

töktür- döktürmek: *tök-tür-*

t.-ümin 222/22

tölä- ödemek.

t.-di 238/29

t.-dlär 233/15

t.-mä! 133/19, 186/24, 186/32, 186/38, 186/39, 187/11, 258/34

t.-mäsiz 186/22

t.-r 186/28, 200/32

t.-rmin 167/19, 167/21, 255/20, 219/40

t.-siŋ 186/27, 186/28, 186/30

t.-yiz 186/22

töläv kazanç, ücret. 232/39, 258/34

t.+ibä 232/36

t.+iŋ 193/9

t.+inä 233/2

tölävsiz ücretsiz: *töläv+siz* 165/27

töngäç- yuvurlanmak.

t.-tilär 246 /4

tör değerli, itibarlı yer, baş köşe. 199/24

törä töre, buyruk. 187/6, 187/10, 187/10, 232/22, 232/38

t.+gä 186/19

törä ėt- buyruk etmek.

t. ė.-mä 187/11

t.ė.-tim 232/38

töräçi yargıç, töreci, kural koyan (kişi). bk. *törävçü* 230/12

t.+gä 132/24, 229/13, 229/37, 230/5, 230/11, 244/20

t.+lär 186/23, 186/29

t.+lärbä 165/22, 165/28

t.+lärni 187/10

t.+niŋ 229/13 t.+si 230/13

törä(e)- üremek, doğum yapmak.

t.-y (törey) 132/40

törämäk üreme, doğum: *törä-mäk* 189/32

törävçü bk. *töräçi*

t.+lär 131/36

t.+lärgä 242/6

t.+läri 132/4, 147/4

töşä- döşemek.

t.- gän 224/29

töşäk döşek. 146/10, 195/24, 213/37, 224/26, 224/29

t.+bä 207/9

t.+kä 174/5, 210/19, 217/26

t.+tä 142/37, 182/19, 217/27

t.+tän 138/40, 142/12, 179/4 , 181/10, 264/6

töz- beklemek. 177/29, 178/30, 238/14, 238/18

t.-dü 174/21, 174/21, 184/2, 211/4, 220/8, 2220/14, 243/35, 249/6, 249 /6, 254/29

t.-dülär 159/38, 184/16

t.-düm 249/18

t.-ä 150/10, 219/35, 230/15, 238/29, 248/31, 255/32

t.-äbiz 252/27, 260/28

t.-ädlär 133/31, 255/32

t.-ämin 255/9

t.-är 183/16

t.-ät 131/12, 174/21, 174/29, 174/35, 174/36, 183/12, 183/38, 240/17, 240/24, 245/9, 245/13

t.-gün 213/4, 237/38

t.-mä 184/13, 185/5, 234/30

t.-mädi 191/12

t.-mädiyme168/25

t.-mägeydim 14104

t.-mäyinçä 186/36

t.-mit 252/19

t.-üyüz 204/35

tux-

t.-eylar 220/12

Tukay *k.a.* Tukay. 172/25

tul dul 258/3, 258/14, 258/31

tuman duman. 217/35

tumanlı dumanlı: *tuman+lı* 143/5, 146/8

tunkata sabahlara kadar. 204/21, 250 /3, 257/1, 260/18

tunux karanlık, koyu. 235/15

tunuxlan- kararmak. *tunux+la-n-*

t.-dı 132/30

tur- durmak, ayağa kalkmak.

t.-adlar 146/19, 166/9

t.-ar 139/17, 151/12, 221/11, 222/27, 223/12, 223/17

t.-armın 175/36, 176/20

t.-at 158/31, 171/5, 176/9, 177/19, 189/24, 203/22, 208/32, 216/34, 218/32, 238/3, 261/25

t.-du 132/37, 134/1, 134/24, 144/22, 152/24, 176/36, 178/6, 179/5, 18/31, 180/14, 182/1, 183/23, 184/3, 185/20, 189/36, 202/24, 208/22, 222/4, 224/35, 228/17, 233/28, 234/18, 237/24, 239/12, 251/4, 254/23, 260/30, 264/6

t.-dular 177/10, 182/25, 223/27, 225/23, 256/38

t.-hun 175/1, 175/23, 176/6, 207/20, 246/31, 247/19, 260/32, 264/4

t.-dux 251/15

t.-ma! 168/8, 176/33, 177/35, 201/30, 201/36, 201/39, 252/26

t.-madı 206/20

t.-madlar 239/10

t.-sunlar 221/38

t.-up 134/25, 203/3, 223/24

tura görünüş, görünüm. 230/17

tural- kalkmak: *tur-al-*

t.-ma 148/24

t.-mıt 142/12

turhuz- yukarı kaldırmak: *tur-huz-*

t.-du 194/19, 252/29, 265/20

t.-dular 132/7, 174/13, 199/26, 237/11

t.-duy 201/32

t.-ma! 139/10, 139/23, 178/18

t.-sunlar 221/14

t.-ur 178/24, 178/25

t.-urlar 138/12, 235/8

Turk *ö.a.* Türk. 216/2, 221/2, 224/2, 227/2, 231/2

Turkmen *ö.a* Türkmen. 234/2, 236/2, 239/2, 240/2, 242/2

Turkmen ulusu *ö.a.* Türkmen ulusu.

T.+nuŋ 234/2, 236/2, 239/2, 240/2, 242/2

Turk ulusu *ö.a.* Bir ulus adı.

T.+nuŋ 216/2, 221/2, 224/2, 227/2, 231/2

turuşlu endam: *turuş+lu* 236/10

turux biçilmemiş mahsul, bitki sapı. 159/9, 254/15

tut- tutmak. 164/30, 238/5

t.-a 137/12, 189/29, 227/22

t.-abız 253/35

t.-armın 224/37

t.-asın 208/10

t.-at 183/13, 195/37, 212 /9

t.-xeydız 253/34

t.-xuçun 185/19

t.-xun 138/28, 153/18, 154/11, 165/34, 165/35, 179/30, 180/1, 254/27

t.-ma! 139/8, 139/37, 140/3, 141/25, 242/26, 259/6, 263/4

t.-madım 165 /9

t.-tu 143/12, 178/28, 209/29, 233/31

t.-tular 132/4, 138/21

t.-tuy 165 /6

t.-tuysın 164/26

t.-uyuz 174/9, 251/31

tutal- tutabilmek.

t.-maheydıy 140 /4

t.-masın 254/20

t.-mıs 139/39

tutxala- yakalamak.

t.-dı 204/18, 211/8

t.-ma! 165/8, 194/13, 209/24

tutmas tutmayan, tutmaz: *tut-mas* 140/7

tutalmas tutulmaz: *tutal-mas* 254/39

tutul- tutulmak: *tut-ul-*

t.-du 202/24

tutulmas tutulmaz: *tutul-mas* 147/37

tutmuşla- tutmaya çlışmak.

t.-ma! 177/5, 179/14

tutun- tutunmak: *tut-un-*

t.-adlar 262/19

t.-amın 140/14, 211/12, 252/20

t.-at 174/29, 207/30

t.-du 133/19, 190/9, 213/23, 230/1

t.-dumın 208/30, 212/7

t.-duy 243/9, 244/12

t.-han 141/20, 242/24

t.-hun 178/20

t.-ma! 174/30, 195/35, 237/29

t.-madı 166/39, 180/13, 235/23

t.-madım 167/5

t.-mıt 258/19

t.-ur 202/36, 204/5

tutunmax(h) tutunma: *tutun-max*

t.+ıların (tutunmahıların) 248/33

t.+ın (tutunmahın) 255/26

tuttur tutturmak*: tut-tur-*

t.-a 173/4

t.-du 177/32, 182/27, 224/11

tutuş- birbirine tutunmak: *tut-uş-*

t.-sa 217/35

tutuştur- birbirine tutunmak: *tutuş-tur-*

t.-du 148/22, 219/12, 219/38

t.-ma! 236/12

t.-masın 148/22

t.-ur 139/18, 236/8

tutovla sahip olma. 233/29

tutuvlux mal, mülk.

t.+larımnı 140/2

t.+larnı 140/29

tuv- doğmak. 131/5

t.-at 144/38

t.-du 156 /8, 189/24, 189/26, 190/6, 190/7, 236/5, 242/5, 252/3

t.-han 156/17, 189/34, 189/35

t.-haçox 236/5

t.-hunça 189/24

t.-muş 133/27, 137/22, 148/10, 158/16, 180/6, 184/37, 204/16, 216/21, 223/33, 231/12, 234/34, 235/2, 235/5

t.-sun 189/22

tuvdux(h) akraba. 148/10, 148/13

t.+nu 147/26

t.+u (tuvduhu) 148/17

t.+uba (tuvduhuba) 148/15

t.+un (tuvduhun) 148/7

tuvdur- doğurmak: *tuv-dur-*

t.-du 190/9

t.-ma! 190/9

t.-umın 189/15

tuvdurmax(h) doğurma: *tuvdur-max*

t.+ka 189/20

t.+ın (tuvdurmahın) 189/22

t.+tan 141/13

tuvar mal, davar. 171/14, 259/6

t.+ımızını 181/17

Tuvın *ö.a.* Tuvın. 245/2, 246/2, 248/2, 249/2

Tuvın ulusu *ö.a.* Bir ulus adı.

T.+nuŋ 245/2, 246/2, 248/2, 249/2

tuvulha

t.+larıyızını 142/16

tuvuşlu kalıtsal: *tuvuş+lu.* 154/5, 166/17, 169/18, 209/24, 209/38

tuvuşluhx(h) kalıtsallık.

t.+uba (tuvuşluhuba) 220/3

tuy- duymak, dinlemek.

t.-a 133/21

t.-adlar 165/36, 166/38, 249/36

t.-amın 140/34, 204/24, 205/23

t.-ar 166/30, 250/12, 255/38

t.-as 140/32

t.-asın 165/31, 204/23

t.-asız 215/20, 249/36

t.-asme 139/1

t.-at 134/17, 142/24, 192/17, 204/22, 230/24, 242/18, 248/22

t.-du 156/14, 157/29, 170/10, 171/12, 178/2, 178/39, 182/7, 185/7, 195/30, 195/34, 202/33, 203/6, 218/6, 232/10, 232/21, 236/13, 236/37, 237/13, 237/23, 238/31, 248/15, 254/32, 260/29

t.-dular 265/10

t.-dum 173/16, 173/16, 182/34, 182/35

t.-dumın 154/6

t.-heylar 179/20

t.-hun 251/17

t.-ma! 243/34, 253/6, 256/11, 256/35

t.-madı 238/7, 257/6

t.-madıx 251/16

t.-masız 166/21

t.-mıt 262/3

t.-sa 164/33, 182/17, 184/34

t.-up 131/13, 133/22, 134/20, 138/9, 139/11, 140/10, 178/22, 197/22, 208/4, 221/34, 230 /1, 237/29, 262/11

tuyax(h) toynak.

t.+ıba (tuyahıba) 175/8

t.+lar 179/12

t.+larıba 176/38, 179 /6, 179/34

tuyal- duyulabilmek: *tuy-al-*

t.-atme 157/19

tuymax(h) duyma: *tuy-mah*

t.+ı (tuymahı) 157/36

tuymast 137/6

tuyul- duyulmak: *tuy-ul-*

t.-at 166/9, 204/28, 213/12

t.-du 131/19, 133/8, 134/15, 134/18, 134/35, 140/31, 159/12, 159/20, 162/30, 182/7, 221/27, 236/39, 237/18, 243/3, 256/26

t.-dular 221/27

t.-mıt 135/16, 209/14

tuyunç istek, dilek.

t.+ları 158/30

tuz tuz. 173/1, 174/10, 174/16, 175/4, 175/5, 175/26, 176/23

t.+dan 174/12

tuzlu tuzklu: *tuz+lu* 161/20, 174/27

tuzdurhuç

t.+ba 234/26

tübünlü dipli, dibinde: *tübün+lü* 184/27

tügäl mükemmel, tam. 157/13, 165/12, 208/16, 217/33, 220 /5, 221/21, 222/17, 222/17, 222/20

tügäl ėt- tamamlamak.

t.ė.-ät 165/12

t.ė.-mä 222/17, 222/20

tügäliçä tam bir şekilde: 135/11, 158/6, 204/10, 226/13, 264/4

tügänmagsiz tükenmez: *tügän-mas+siz* 133/8

tügät- tüketmek.

t.-äbiz 257/34

t.-ibiz 131/33

t.-irmin 252/19

t.-mädim 238/18

t.-mägän 237/8

t.-mäyiŋ 236/37

t.-ti 235/25

t.-tilär 161/16

tügätil- tüketilmek: *tügät-il-*

t.-di 212/6, 216/28, 220/33,225/26, 240/21, 255/36, 255/37, 262/10

t.-ät 140/28, 170/26, 182/37

t.-ip 185/3

t.-ir 219/35

tügüvçü bk. *tigüvçü* 227/1

tük(g) tüy. 212/33, 214/38

t.+bä 157/21, 173/5 214 /2

t.+kä 157/19

t.+tän135/37

t.+ündän 180/2, 180/3, 180/28

t.+nüŋ 157/18

tükçök(g) tüycük.

t.+ü (tüyçögü) 167/15

tükür- tükürmek.

t.-dülär 234/23

t.-gän 234/24

tilki tilki. bk. *tülkü.*

t.+niŋ 156/4

tülkü bk. *tilki.* 135/25, 136/23, 136/28, 136/32, 155/36, 156/17, 194 /1, 194 /3, 194 /8, 194 /9, 194/13, 194/18, 194/23, 246/36, 247 /2

t.+çök 246/38

t.+dän 194/17

t.+lärni 159/6

t.+nü 156/12

t.+nüŋ 155/38, 156/2, 156/3, 156/7

tünägün dün. 152/11, 156/8, 164/25, 209/38, 260/36, 260/37

t.+gü 178/39

tünçüklä- karıştırmak: *tünçük+lä-*

t.-di 225/34

tünkäl- dolaşmak, gezinmek.

t.-mä 138/20

tünkül- kıvranmak.

t.-dü 189/23

tüp(b) bk. *töp(b)*

t.+ä 159/16, 181/39, 223/16, 243/5, 244/1, 244/5, 244/8, 244/16

t.+tä 147/26

tüp(b) bk. *töp(b)*

t.+kä 159/16, 181/39, 223/16, 243/5, 244/1, 244/5, 244/8, 244/16

t.+tä 147/26

t.+ünä (tübünä)139/2, 141/8, 162/18, 202/19, 205/20, 246/29, 261/24, 265/6

t.+üŋ (tübüŋ) 164/38, 179/35, 205/37, 238/17

t.+ündä (tübündä)155/22, 161/24

t.+ündän (tübündän) 131/19, 139/6, 181/37, 199/12, 234/23, 243 /3

tüpräk daha aşağı, daha derin.: *tüp+räk* 175/24

tüpsüz dipsiz: *tüp+süz* 210/35, 211/1

tütün duman. 135/10, 165/1, 181/37, 209/14, 212/12, 212/16

tütün- tüttürmek.

t.-dülär 166/4

t.+nuŋ 216/2

türlü türlü, çeşitli: *tür+lü* 133/10, 134/12, 142/23, 157/10, 159 /5, 166/24, 182 /1, 182/24, 184/27, 191 /3, 195/28, 199/14, 199/25, 206/10, 210/14, 214/10, 220/15, 221 /6, 221/12, 221/34, 222 /7, 222/13, 230/12, 232/12, 233/22, 253/25, 253/27 254/16, 256/20, 257/30

tüslü renkli: *tüs+lü* 166/8, 248/24

tüş düş, hayal. 133/34, 162/19, 181/13, 232/16, 264/8

t.+lärni 165/17

t.+tä 180/11, 181/6, 182/11

t.+ü 264/1

tüş öğle vakti; güney. 161/18, 232/39

tüş- düşmek. 175/14, 175/34, 176/18

t.-är 175/2, 236/34, 260/28

t.-ärmin 243/2, 244/2

t.-ät 144/39, 174/39, 175/24, 176/7

t.-mä! 170/29, 181/30, 243/5, 244/5

t.-mäyiŋ 156/12

t.-mit 146/17, 204/7

t.-tü 133/34, 137/12, 137/13, 143/14, 148 /9, 174/30, 175/7, 175/17, 175/29, 175/37, 176/11, 176/21, 178/27, 184/3, 186/37, 192/5, 202/28, 206/12, 207/18, 207/27, 208/22

t.-tülär 146/13, 181/38, 181/39, 183/1, 201/10

tüşür- düşürmek: *tüş-ür-*

t.-dü 234/20

t.-mä 243/9

tüşkünçä düşkün bir şekilde: *tüş-kün+çä* 212/12

tüşlä- düşlemek, hayal etmek.

t.-di 232/16

t.-dimin 181/13, 253/32

t.-mädiyde 249/19

t.-ymin 264/8

tüşlägän hayal kuran, düşleyen: *tüşlä+gän*

t.+gä 254/24

tüşlän- düşlenmek, düş görmek: *tüşlä-n-*

t.-ät 133/34, 162/19

tüşlü güney. 166/32, 191 /9, 193 /6, 199/18, 206/34, 214 /8, 214/23, 221/28, 222/35, 223 /9

tüvşür- değiştirmek.

t.-mä! 169/19

tüvül 131/26, 132/39, 133/29, 138/34, 139/3, 139/15, 139/24, 146/24, 148/17, 148/24, 151/18, 157/15, 157/31, 161/20, 161/26, 161/38, 162/3, 162/4, 162/25,

167/37, 175/5, 175/12, 184/8, 184/36, 186/24, 187/6, 189/27, 195/9, 197/15, 202/18, 205/32, 205/34, 208/38, 211/11, 219/3, 222/32, 222/40, 231/4, 231/36, 235/30, 237/30, 237/38, 240/27, 242/14, 243/21, 245/1, 245/20, 249/34, 249/36, 252/17, 254/5, 254/8, 254/12, 254/15, 254/40, 257/32, 261/22, 261/29, 261/31, 261/32

t.+da 157 /4, 175/32

t.+dir 187/12, 202/6

t.+me 251/25

tüvülän- cezalandırmak: *tüvül+lä-n*

t.-di 135/26

tüvümçök bohça. 239/32

t.+tän 263/6

tüvümsüzlä- çözmek, açmak.

t.-di 135/22

tüz düz, ova. 133/30, 137/23, 155/37, 165/28, 169/11, 174/10, 175/3, 175/25, 176/8, 217/2, 223/20, 239/7, 248/15, 252/18, 255/7

t.+dä 131/4, 252/35, 254/13, 259/6

t.+gä 186/15, 187/2, 202/1

t.+lär 161/5, 216/9

t.+lärdä 169/15

t.+lügü 233/5

t.+üdän 159/38

t.+üdüde 253/5

t.+ümdän 131/16

t.+ümä 183/12, 224/22, 259/1

t.+ünä 131/8, 201/23

t.+üydä 201/32

t.+ündän 143/16

tüz- dizmek.

t.-ärbiz 253/21

t.-gedlär 183/6

t.-gän 211/22

t.-üdlär 253/26

t.-üdü 212/27

t.-üdüm 259/28

t.-ügün 190/30, 190/34, 190/37, 190/40

t.-üŋ 131/18

t.-üyüz 206/31

tüzät- düzeltmek: *tüz-ät*

t.-ät 177/36

t.-ir 180/7

t.-mägän 171/5

tüzçök düzlük, ova. 254/12

U

ubrax(h) giysi.

u.+ıba (ubrahıba) 150/15

uç uç. 150/20, 157/20, 184/32

u.+ların 242/33, 243/33

u.+tan 175/28

u.+u 150/6, 223/12, 257/3

u.+una 149/11, 149/14, 181/35, 189/13, 248/32

u.+unda 205/2, 223/21

uç- uçmak.

u.-adlar 221/15, 222/6

u.-ar 162/13, 212/14, 223/16

u.-at 204/9, 205/6, 242/15

u.-xa 175/29

u.-xaleyt 214/16, 248/23, 250/3

u.-haleytdlar 194/7, 248/24

u.-ma 176/40, 179/8, 248/4

u.-madı 262/16

u.-sa 236/23

u.-tu 133/32, 133/38, 134/27, 138/5, 141/1, 142/31, 148/4, 148/5, 148/24, 154/9, 173/18, 175/7, 175/29, 176/11, 177/23, 179/38, 186/14, 189/30, 192/21, 192/23, 194/22, 202/39, 202/40, 203/18, 205/1, 205/9, 212/17, 226/11, 231/36, 232/5, 238/21, 248/13, 248/20, 249/8, 262/11

u.-tular 133/23, 134/2, 134/9, 134/29, 161/12, 198/13, 203/31, 207/4, 226/9, 242/35, 243/36, 256/32, 263/5

u.-up 201/13

u.-ur 142/37, 208/11, 214/13

u.-urlar 202/28

uçral- olmak, meydana gelme: *uçra-l-*

u.-dı 233/34

uçsuz uçsuz, bucaksız: *uç+suz* 194/22

uçur olay. 220/11

u.+da 140/11

u.+lardan 218/12

u.+umuz 212/6

uçxala- uçmak, uçuşmak.

u-mıt 249/29

uçxax uçak.

u.+lar 223/25

uçxun kıvılcım.

u.+larnı 177 /4, 179/13

uhıy puhu, baykuş. 248/1, 248/3, 248/5, 248/11, 248/14, 248/16, 248/22, 248/28, 248/31, 248/32, 248/34

u.+dan 248/20

u.+ya 248/26

ukşaş benzer. 210/7

u.+ı 158/7

ulaçex oğlakçık. bk. *ulaxçex* 186/4

ulax oğlak. 137/25, 137/29, 186/4, 186/13, 186/15, 186/25, 246/6, 246/14, 246/18, 246/22, 246/23, 246/24, 246/32, 246/34, 247/14, 247/19, 247/22

u.+ba 137/24

u.+ıba (ulahıba) 138/1

u.+ımızınıŋ (ulahımızınıŋ) 187/7

u.+ın (ulahın) 137/31, 138/4

u.+ıyda (ulahıyda) 187/1

u.+lar 246/5

u.+nı 137/26, 137/34, 186/10, 187/3, 246/38, 247/7

u.+nıŋ 137/26, 137/28

ulaxçex bk. *ulaçex* 246/5

ulan oğlan. 158/8, 171/15, 189/22, 189/24, 189/25, 189/26, 190/6, 190/9, 190/18, 216/17, 236/20, 236/38, 237/1, 237/34, 242/9, 242/12, 242/17

u.+ba 189/1, 216/5

u.+ha 144/18, 190/4, 190/28, 236/32, 242/10

u.+ıba 196/2

u.+ım 132/32, 198/24, 219/30, 236/22, 253/18

u.+ımnı 189/39

u.+lar 132/1, 134/31, 146/19, 147/4, 181/22, 181/25, 236/28, 256/34, 257/9

u.+lardan 144/5, 144/35, 162/3

u.+larha 131/36, 132/4, 256/33

u.+ları 134/21, 170/7

u.+larıba 162/10

u.+larım 161/38, 240/31

u.+larımız 131/35

u.+larımnı 144/34

u.+ların 174/6, 198/25, 250/7

u.+larına 144/31

u.+larnıŋ 198/25, 206/24

u.+nı 157/7, 171/12, 189/28, 190/8, 236/21, 236/22

u.+nıŋ 171/12, 204/27

ulhay- büyümek.

u.-dı 161/31

ulhayıl- büyütülmek. *ulhay-ıl-*

u.-dı 195/15

ulhayın- büyümek.

u.-dı 194/20

ulhayt- çoğaltmak.

u.-ma! 195/26

u.-yt (ulxeyt) 188/7

ulhaytıl- çoğaltmak: *ulhayt-ıl-*

u.-at 161/36

ullu ulu. bk. *ulu.* 132/34, 137/23, 138/7, 140/1, 141/8, 148/30, 151/9, 153/7, 153/31, 154/3, 158/5, 173/3, 174/10, 174/12, 177/18, 180/26, 182/27, 189/12, 194/10, 195/11, 195/22, 195/27, 197/10, 197/33, 198/14, 199/28, 199/30, 199/37, 200/34, 202/4, 202/9, 202/11, 203/11, 204/27, 209/11, 211/8, 214/19, 217/40, 220/26, 220/31, 221/17, 222/1, 223/1, 224/20, 224/22, 227/3, 227/37, 230/8, 231/3, 231/36, 232/24, 234/17, 234/23, 235/18, 236/26, 237/1, 238/17, 239/4, 240/12, 240/15, 240/37, 241/1, 242/6, 244/20, 245/3, 245/14, 246/21, 247/21, 252/26, 252/28, 254/12, 256/20

u.+dur 195/3, 222/16, 241/1

u.+su 144/12

ullurax uluca, daha ulu: *ullu+rax* 134/3, 155/1, 182/28, 225/36, 242/37, 244/8, 246/24, 260/13

u.+tır 156/16, 197/25

ultur- oturmak. bk. *oltur.*

u.-ur 218/7

ulu ulu bk. *ullu.* 209/27, 249 /7, 250 /6

ulus ulus. 143/9, 172 /9, 215/16

u.+nuŋ 236/2

u.+ta 157/17

u.+u 142/4

u.+muz 188/15

u.+umuzun 188/15

u.+un 209/30

u.+unda 146/24

u.+unuŋ 131/2, 137/2, 142/2, 142/8, 142/10, 142/29, 145/6, 146/2, 147/2, 150/2, 153/2, 155/2, 157/2, 159/2, 161/2, 164/2, 170/2, 172/2, 174/2, 181/2, 186/2, 188/2, 189/2, 192/2, 193/2, 194/2, 195/2, 197/2, 198/2, 199/2, 204/2, 216/2, 221/2, 224/2, 227/2, 231/2, 234/2, 239/2, 240/2, 245/2, 246/2, 248/2, 249/2, 251/2, 252/2, 253/2, 256 /2, 258 /2, 261 /2, 263 /2, 264 /2, 265/2

umsunç umut, beklenti.

u.+u 131/6

un un. 152/14, 152/15, 164/10

u.+dan 198/22

unut- unutmak.

u.-xun 133/35

u.-ma! 165/35, 232/26

u.-madı 166/17, 180/28

u.-madım 180/21

u.-tu 208/33, 216/38, 248/33

u.-tux 147/33

u.-tum 147/33, 152/13, 244/13

u.-tuyuz 180/20

u.-usız 250/13

unutmas hatırlayan: *unut-mas*

u.+xa 174/27

uprax(h) kıyafet, giysi.

u.+ın (uprahın) 225/1

u.+larha 171/15

u.+larımızn 150/17

u.+ların 183/19

upral- aşınmak, yıpranmak.

u.-dı 216/27

u.-han 132/12, 136/22, 209/35

ur- vurmak. 141/3, 184/17, 186/29

u.-arm 222/37

u.-du 133/15, 138/17, 177/10, 177/22, 189/30, 191/15, 192/21, 238/8, 239/33, 241/1, 251/5, 251/9, 255/27, 258/15

u.-dular 132/11, 135/24, 184/17, 186/29, 197/26, 223/7

u.-hun 154/11

u.-ma 141/2, 174/11

u.-madı 255/7

u.-up 256/15

urla- çalmak, hırsızlık yapmak.

u.-dı 141/20, 141/35, 141/35

u.-dım 141/26, 237/14

u.-dlar 138/39, 139 /1, 139 /3

u.-heydıy 184/10

u.-ma 139/24

u.-rmın 137/5

u.-sa 140/14

urlan- çalınmak: *urla-n-*

u.-dı 137/25, 140/24 183/20, 184/1, 246/6

u.-ıp 197/30

urlux tohum. 133/1, 133/31, 133/40, 134/4

u.+uba (urluhuba) 133/6

urmax(h) vurma: *ur-max*

u.+ıba (urmahıba) 135/12

uru hırsız. 137/1, 137/3, 137/5, 137/10, 137/12, 137/20, 137/21, 137/25, 137/32, 137/37, 138/3, 138/11, 138/16, 138/27, 138/29, 138/31, 138/33, 138/38, 139/4, 139/11, 139/17, 139/25, 139/34, 139/37, 140/3, 140/13, 140/18, 140/21, 140/36, 141/3, 141/10, 141/13, 141/19, 141/23, 141/24, 141/25, 141/34, 141/38

u.+da 139/30

u.+dan 141/28

u.+ha 141/36

u.+lar 239/1

u.+lardan 137/20, 259/7

u.+nu 138/21, 138/24, 138/32, 139/8, 139/22, 139/39, 140/3, 140/7

u.+nuŋ 137/7

uruba giysi. 139/35

urul- vurulmak: *uru-l*

u.-a 146/19

u.-du 138/38, 247/21

u.-u 138/28

urun- dövünmek: *ur-u-n*

u.-u 138/6

u.-ur 195/20

uruş savaş, kavga: *ur-uş* 143/16, 157/10, 159/25, 159/38, 201/23, 201/32, 202/1, 237/27

u.+xa 201/25, 201/26, 201/29, 221/38, 223/25, 246/31, 247/18

u.+ta 210/7

u.+tan 202/11

uruş- dövüşmek, vuruşmak: *ur-uş-*

u.-a 159/18

u.-madılar 225/23

u.-tular 143/13

uruşmax dövüşme: *uruş-max* 159/18, 201/38

uruv aile, soy. 200/8

u.+ba 259/10

u.+da 142/7

u.+nuŋ 199/19

u.+u 188/12, 259/18

u.+um 261/8

u.+umnu 158/17

u.+umuznu 258/12

u.+un 215/1

u.+una 199/20

u.+unda 236 /4

us akıl. 147/14, 234/36, 235/18, 251/32

u.+u 173/16, 222/31

u.+unun 256/24

usa- benzemek. bk. *uşa-*

u.-ydohon (useydohon) 198/5, 202/32, 204/28, 233/29, 254/23

u.-yt (useyt) 214/5

uslu uslu, akıllı: *us+lu* 132/40, 173/21, 190/12, 215/18, 234/14, 234/33, 251/1, 251/13, 251/18, 251/31

u.+dur 160/7

u.+lar 154/6

u.+su 251/24

uslulux akıllılık: *uslu+lux*

u.+tan 172/4

uslurax daha akıllı: *uslu+rax* 197/16

usnı üstüne. bk. *usnu, üsnü* 184/16

usnu bk. *usnı, üsnü* 131/25, 133/4, 133/25, 134/1, 134/12, 134/37, 136/14, 136/15, 136/20, 136/29, 136/32, 137/10, 137/11, 138/19, 138/25, 139/16, 139/17, 139/34, 140/8, 140/22, 140/24, 143/14, 144/21, 145/1, 145/5, 148/9, 148/10, 148/20, 148/24, 151/7, 151/12, 151/15, 153/32, 153/33, 155/12, 155/24, 155/29, 155/34, 159/9, 159/36, 162/12, 165/2, 165/4, 165/7, 166/21, 166/22, 166/23, 167/11, 167/31, 167/32, 168/22, 170/19, 170/28, 170/34, 174/28, 174/35, 175/6, 175/28, 176/1, 176/31, 177/2, 177/9, 178/2, 179/2, 179/10, 179/15, 179/24, 180/6, 180/18, 180/26, 180/33, 180/34, 180/34, 182/22, 183/22, 183/39, 186/5, 186/37, 189/35, 190/22, 191/6, 191/9, 192/3, 192/9, 192/15, 192/17, 195/11, 195/24, 197/4, 199/8, 200/10, 201/11, 202/31, 202/32, 202/33, 202/36, 203/3, 203/36, 204/8, 204/11, 204/26, 204/29, 205/7, 206/8, 206/16, 206/26, 206/30, 206/35, 207/6, 207/13, 207/18, 208/16, 208/23, 209/9, 209/12, 209/28, 209/36, 211/24, 211/29, 212/18, 212/25, 212/32, 212/33, 214/6, 215/13, 216/19, 217/35, 218/8, 218/18, 219/31, 221/23, 221/32, 221/38, 222/25, 222/37, 225/33, 225/36, 225/36, 225/39, 226/3, 226/5, 226/6, 227/4, 227/35, 231/28, 231/32, 231/37, 231/39, 232/20, 233/19, 233/28, 233/31, 234/27, 234/28, 236/6, 236/16, 236/28, 237/2, 237/8, 238/21, 242/23, 243/19, 245/14, 246/7, 246/9, 246/10, 246/26, 247/16, 247/19, 247/23, 248/4, 249/4, 249/6, 249/8, 249/18, 253/26, 253/33, 254/1, 254/15, 254/25, 256/13, 256/23, 257/8, 257/19, 258/15, 259/20, 262/10, 265/22

usta usta. 227/11

u.+sı 237/27

ustaçı sanatçı, sanatkâr: *usta+çı* 158/3, 257/32

u.+lar 183/5, 183/11

u.+nı 157/38

u.+nıŋ 158/14

ustalıx(h) ustalık: *usta+lıx* 227/9, 227/10, 228/39, 236/11, 258/5

u.+ıba (ustalıhıba) 257/6

u.+ı (ustalıhı) 256/5

u.+ın (ustalıhın) 137/7, 228/32

u.+tan 229/2

ustatlırax en usta, mahir.140/3

uşa(e)- bk. *usa-*

u.-dı 135/7, 178/1, 179/1

u.-han 157/22, 180/10, 256/29

u.-mıt 132/3, 189/22

u.-ydohon (uşeydohon) 144/19, 171/16

u.-yt (uşeyt) 177 /3, 178/13, 179/11

u-ytme (uşeytme) 229/38

uşamas benzemez, benzersiz: *uşa-mas*

u.+xa 257/35

ut- kazanmak.

u.-ar 176/27, 201/15, 201/37

u.-at 201/21

u.-tu 142/36, 175/3, 201/5, 202/4, 203/1

utmax kazanma: *ut-max* 234/15

utru karşı, karşıt.

u.+suna 135/19, 202/2, 253/15

utrula- buluşmak, karşılaşmak: *utru+la-* 208/9

u.-dı 153/7, 170/33, 178/36, 180/27, 184/38, 194/3, 195/9, 208/13, 220/8, 256/20

u.-dım 153/36, 190/24, 219/30

u.-dlar 193/11, 231/15, 235/11

u.-ma! 225/13, 235/9, 235/37

u.-madı 235/12

u.-madıy 170/35

u.-rmın 212/36

u.-ydlar (utruleydlar)146/21

utrulaş- karşılaşmak: *utrula-ş-*

u.+-tılar 135/24

uttur- kaybetmek: *ut-tur-*

u.-mayınça 201/36

utturmax kaybetme: *uttur-max* 234/15

uturu karşı, karşıt. 183/31, 189/24, 200/26, 201/39, 225/3, 229/39, 234/14, 239/10, 247 /5

uv ağı, zehir.

u.+ha 221/36

u.+una 256/26

uvaltmas- ufaltmaz: *uvalt-mas* 252/26

u.+xa 242/14

uvax ufak, küçük. 145/4, 146/4, 261/22

uvaxlıx ufaklık: *uvax+lıx*

u.+nıde 136/3

uvu- kaşımak.

u.-du 209/6

uvuç avuç. 213/6, 224/14, 234/29, 238/11

u.+larıba 200/5, 201/3

u.+ların 136/20

u.+u 157/18

u.+uba 251/5

uvuççox *uvuç+çox*

u.+tan 242/15

uvul bk. *uvl.* 190/28, 239/8

u.+dan 218/16

u.+lardan 162/28

u.+ların 253/31

u.+usuz 201/6

u.+u (uvulu) 131/6, 131/33, 137/7, 137/11, 137/16, 137/22, 155/6, 155/9, 155/11, 155/17, 155/19, 155/20, 156/17, 159/3, 159/6, 159/22, 159/28, 159/31, 159/35, 174/3, 174/19, 180/27, 181/15, 186/3, 188/12, 190/13, 190/22, 199/4, 204/6, 204/11, 216/20, 216/28, 216/36, 216/37, 217/15, 217/25, 217/31, 217/39, 218/4, 218/17, 218/23, 218/24, 218/36, 219/9, 220/25, 222/1, 225/37, 225/39, 226/1, 226/5, 226/14, 226/21, 227/3, 227/11, 227/14, 227/15, 227/20, 236/4, 242/5, 242/18, 242/38, 243/6, 243/33, 243/34, 244/16, 244/20, 252/3, 254/1, 254/9, 254/14, 4254/16, 254/17, 254/28, 254/33, 255/1, 258/4, 258/32

u.+uba (uvuluba) 161/3, 201/9, 201/17, 239/3, 242/36

u.+udan (uvuludan) 254/7

u.+ular (uvulular)161/36, 162/22, 174/12, 174/14, 252/10

u.+ulardan (uvululardan) 227/7

u.+ları (uvululları) 161/24, 199/25, 255/3

u.+ların (uvululların) 157/7, 199/17, 200/15

u.+larına (uvululların)161/35

u.+larnı (uvululların) 199/5

u.+um (uvulum) 132/40, 167/12, 186/34, 186/38, 209/23, 210/27, 213/9, 213/17, 217/32, 218/31, 219/3, 219/37, 220/10, 220/26, 226/18, 236/10, 239/6, 242/29, 244/1, 244/12, 253/35, 258/11

u.+uma (uvuluma) 156/7

u.+umnu (uvulumnu) 189/15, 201/27

u.+un (uvulun) 137/3, 137/19, 185/2

u.+una (uvuluna) 137/14, 155/4, 159/7, 188/20, 190/13, 190/21, 210/7, 220/7, 242/21, 242/27, 254/26

u.+undade (uvulundade)219/35

u.+unu (uvulunu) 164/31, 199/32, 200/27, 202/26, 239/5, 258/10, 258/25

u.+unuŋ (uvulunuŋ) 137/18, 183/21, 226/15, 254/32

u.+usuba (uvulusuba) 190/10

u.+usuz (uvulusuz) 200/7

uvul- ovulmak: *uv-ul-*

u.-madı 210/10

uvurçox iğ. 258/8, 258/11

uy- uymak.

u.-ar 216/29, 258/35

u.-du 159/29, 180/9, 202/30, 220/20, 242/15, 261/3

u.-han 141/38

u.-madı 141/25, 216/19

uyat utanç. 172/35, 248/26

u.+ba 230/8

u.+ta 233/6

u.+tan 141/32, 235/15

uyatsız utançsız: *uyat+sız*

Uygur *ö.a* Uygur. 251/2, 252/2, 253/2

Uygur ulusu *ö.a.* Bir ulus adı.

U.+nuŋ 251/2, 252/2, 253/2

uzax uzak. 131/32, 132/10, 132/16, 133/5, 133/7, 133/25, 138/2, 141/4, 143/13, 146/7, 157/31, 158/9, 159/15, 163/10, 170/16, 171/11, 182/19, 185/24, 192/27, 198/27, 199/7, 201/9, 204/18, 207/4, 208/34, 209/15, 212/29, 213/7, 213/9, 216/11, 216/33, 218/4, 225/35, 228/38, 231/15, 231/22, 240/33, 242/28, 243/21, 249/21, 250/10

u.+tan 184/36

uzart- uzatmak.

u.-tı 219/32

uzartıl- uzatılmak: *uzart-ıl-*

u.-dı 209/26, 220/31

u.-ır 184/32

uzat- uzatmak.

u.-ır 221/8

u.-tı 180/32

u.-ma! 182/9

Uzbek *ö.a.* Uzbek. 256/2, 258/2, 261/2, 263/2, 264/2, 265/2

Uzbek ulusu *ö.a.* Bir ulus adı.

U.+nuŋ 256/2, 258/2, 261/2, 263/2, 264/2, 265/2

uzun uzun. 135/14, 147/15, 149/11, 155/4, 157/29, 181/20, 184/35, 214/1, 214/16, 216/25, 217/21, 222/31, 242/16, 248/30, 256/21

uzunlux uzunluk: *uzun+lux*

u.+tan 221/5

Ü

übiy ev sahibi. 132/28, 168/26, 168/28, 175/34, 182/23, 183 /4, 187 /8, 197/19, 211/7, 224/37, 225/2, 228/38, 229/3, 237/21, 242/18, 242/26, 244/22, 253/19, 256/32, 257/4, 257/13, 257/25, 259/16, 259/21, 259/35

ü.+bä 168/6, 187/1, 195/33, 230/28, 244/21, 253/22

ü.+dän 167/37, 237/14

ü.+gä 182/23, 193/6, 265/3

ü.+im 175/14, 176/18, 193/15, 243/30, 244/18, 247/7

ü.+läri 187/4

ü.+lärim 260/23

ü.+ni 210/2, 211/4, 242/38

ü.+niŋ 171/6, 228/38, 242/30

übiyçä ev sahibesi. *übiy+çä* 168/10, 168/27, 168/32

ü.+gä 165/32, 168/10, 213/34

ü.+m 260/37

übiylik ev sahipliği. *übiy+lik*

ü.+niŋ 244/21

üç üç. 134/20, 137/22, 137/22, 137/23, 137/23, 137/38, 140/11, 142/7, 148/5, 148/20, 148/24, 153/28, 159/6, 160/6, 161/3, 165/20, 172/8, 172/30, 174/1, 174/3, 174/23, 174/30, 176/10, 176/26, 178/21, 178/23, 178/30, 180/5, 180/14, 180/25, 180/30, 181/7, 182/11, 182/37, 184/32, 186/24, 186/38, 187/3, 187/8, 189/1, 189/4, 189/8, 189/15, 190/9, 195/1, 195/3, 198/1, 198/3, 199/1, 199/4, 202/26, 202/30, 211/33, 216/35, 225/26, 226/7, 227/11, 229/8, 230/26, 237/16, 251/13, 251/13, 257/9, 258/4

üçäk çatı. 177/36, 262/7

üçäksiz çatısız: *üçäk+siz* 253/13

üçlä- üçlemek: *üç+lä-*

ü.-gän 229/8

üçöv üçer. 162/14, 166/10, 180/26, 184/37, 193/19, 195/4, 195/17

ü.+gä 176/31

ü.+nü 191/18

üçün için. 131/36, 133/1, 133/19, 133/21, 133/28, 134/22, 136/13, 139/7, 139/29, 139/37, 142/14, 142/37, 148/33, 148/33, 150/20, 152/22, 154/1, 155/21, 157/9, 158/14, 158/14, 158/20, 159/8, 159/23, 159/23, 159/24, 161/39, 163/13, 168/27, 169/17, 170/27, 171/2, 171/9, 173/17, 180/20, 180/25, 182/35, 184/17, 185/22, 186/24, 186/36, 200/31, 201/23, 204/36, 205/39, 208/33, 209/25, 210/13, 213/22, 213/30, 214/13, 215/5, 216/38, 218/39, 219/40, 220/11, 221/34, 227/15, 228/24, 232/39, 233/11, 233/14, 238/28, 239/33, 240/10, 240/36, 240/36, 241/2, 241/3, 241/5, 246/23, 248/30, 249/1, 251/12, 255/20, 256/5, 256/9, 257/26, 258/34, 260/39, 261/6, 265/11

üçüncü üçüncü: *üç+üncü* 132/26, 162/7, 173/26, 176/1, 177/14, 179/3, 181/11, 189/15, 196/2, 198/27, 239/32, 256/35

ü.+dän 189/13

ü.+gä 161/33, 162/36, 190/4

ü.+gäde 167/20

ü.+lärdä 229/29
ü.+läri 165/2
ü.+nü 160/6
ü.+sü 132/29
ü.+sün 160/7
ülüş hisse, pay. 181/11, 228/2, 228/3, 228/4, 228/11
ü.+kä 228/1
ü.+nü 228/7, 228/10
ü.+üŋ 187/11
ülüş- paylaşmak.
ü.-ä 188/21
ü.-kün 188/10
ü.-tü 228 /2
ü.-tülär 239/12
ü.-ü 202/4
ü.-ün 228/8, 239/26
ülüşün- paylaşmak: *ülüş-ün-*
ü.-dilär 172/14
ülüştür- paylaştırmak: *ülüş-tür-*
ü.-dü 228/1
ü.-dük 186/26
ü.-dülär 186/10
ü.-mä! 186/7, 186/8
ülüvçü pay eden. 216/4
ür- ürümek, (köpek) havlamak.
ü.-dü 133/25, 205/4, 223/22
ü.-ädlär 146/19
ü.-ür 134/31, 201/20, 216/3
ürat- öğretmek.
ü.-ät 204/8
ü.-ämin 137/4
ü.-kän 173/21, 189/11, 199/39, 200/36, 202/12
ü.-ti 231/13, 231/20, 231/34, 253/27

üräk(g) yürek. 149/8, 149/17, 157/16, 157/19, 157/21, 157/29, 157/35, 229/25

ü.+i (ürägi) 133/13, 133/26, 157/18, 157/20

ü.+im (ürägim) 158/2

ü.+imdän (ürägimdän) 217/33, 220/5

ü.+imniŋ (ürägimniŋ) 131/15

ü.+inä (üräginä) 157/22, 157/34, 157/37, 210/7, 219/14

ü.+in (ürägin) 157/11, 157/27, 185/18

ü.+iy (ürägiy) 158/11

ü.+niŋ (üräkniŋ)157/18

üräkli yürekli: *üräk+li*

üräksiz yüreksiz: *üräk+siz* 149/5, 149/13, 149/16

üränüvçü öğrenen: *üran-üv+çü* 132/29, 132/33, 134/20

ü.+dä 132/21, 132/26

ü.+gä 132/17

ü.+läri 132/13

ü.+lärgä 236/15

ü.+nü 132/38

ürän- öğrenmek

ü.-diy 210/11

ü.-mä! 258/5

üränmäk öğrenme: *ürän-mäk*

ü.+kä

ürät- öğretmek.

ü.-kiŋ 231/21

ürätüvçü öğretmen: *ürat-üvçü* 172/28

ü.+m 132/33, 134/20

ü.+mä 133/30

ü.+nüŋ 134/19

ü.+ya 214/31

ürmäk(g) ürüme, havlama.

ü.+i (ürmägi) 135/16

ürü- yürümek, gitmek.

ü.-dü 138/36, 199/7

ü.-düysiŋ 213/9

ü.-güŋ 203/31

ü.-mä! 204/8

ü.-ydlär (ürüydlär) 203/11, 204/9

ü.-ydohon 217/1, 240/12

ü.-yt (ürüyt) 147/7, 147 /9, 147/11, 147/17, 197/3, 243/22, 260/35

ürügüy yürüme, yürüyüş.

ü.+dä 147/28

ürüşsüz yürüyememe: *ürüş+süz* 217/27

üskülü keten. 259/30

üsnü bk. *usnı, usnu* 132/13, 133/32, 133/34, 134/25, 134/26, 138/5, 138/20, 138/22, 138/33, 140/21, 140/25, 141/1, 141/11, 144/16, 146/8, 147/11, 147/17, 147/19, 147/25, 148/9, 149/18, 162/22, 163/5, 165/36, 166/16, 167/9, 170/23, 174/13, 174/28, 174/35, 175/2, 175/15, 175/19, 175/29, 176/1, 176/24, 180/31, 182/22, 184/3, 185/14, 189/9, 189/31, 189/37, 191/3, 191/18, 192/22, 192/23, 198/13, 199/18, 200/17, 203/18, 203/28, 203/31, 205/9, 211/1, 211/3, 214/33, 223/25, 227/19, 227/39, 237/4, 237/25, 238/29, 239/24, 239/32, 242/26, 243/7, 244/10, 246/4, 250/11, 252/28, 255/18, 259/20, 261/21, 262/7, 265/21

üst üst.

ü.+kä 136/18, 141/32, 161/25, 176/10, 229/30, 233/28

ü.+tän 136/21, 141/9, 142/5, 143/6, 243/4, 244/3

ü.+ü 226/11

ü.+ümä 141/34, 175/9, 175/30

ü.+ünä 131/31, 134/35, 135/10, 144/4, 147/9, 147/10, 147/13, 147/16, 147/31, 158/21, 158/22, 159/18, 160/5, 161/23, 166/28, 174/39, 175/7, 175/24, 176/7, 176/11, 179/32, 183/4, 189/3, 189/34, 190/2, 190/13, 190/20, 190/21, 191/5, 194/17, 195/37, 205/31, 205/34, 206/20, 207/9, 207/27, 212/30, 213/25, 217/18, 218/15, 221/10, 221/11, 222/25, 222/33, 223/8, 224/12, 226/8, 226/9, 226/13, 231/30, 243/37, 248/9, 251/5, 253/4, 253/13, 255/14, 257/10

ü.+ünün 147/28

ü.+ündän 196 /1, 248/23

üstä- üstüne koymak.

ü.-di 251/30

ü.-dim 208/30

ü.-mä! 241/14

ü.-rmin 136/16

üşü- üşümek.

ü.-dü 174/4, 240/12, 248/31

ü.-gän 148/38

ü.-mädiy 135/30

ü.-mäst 135/3

ü.-ür 135/5

üv ev. 167/25, 182/16, 190/30, 190/30, 190/37, 190/39, 200/18, 200/28, 253/24, 259/7

ü.+dä 143/2, 164/4, 167/20, 172/19, 176/30, 178/36, 182/16, 183/34, 256/25, 258/6, 258/7, 259/11, 259/31

ü.+dän 173/22, 178/35, 191/5, 198/13, 204/17, 211/5, 216/26, 229/23, 252/13, 258/23

ü.+gä 141/15, 142/37, 143/1, 145/1, 146/17, 153/30, 154/14, 155/30, 164/28, 165/25, 168/11, 171/13, 171/13, 174/25, 174/31, 176/22, 177/29, 178/30, 180/6, 180/30, 180/35, 181/30, 183/12, 183/37, 184/32, 186/33, 195/25, 199/17, 201/11, 201/18, 212/15, 220/34, 224/21, 224/25, 224/28, 224/32, 224/36, 232/26, 232/28, 239/33, 240/20, 243/21, 252/22, 252/25, 252/37, 254/27, 254/28, 258/15, 260/39, 261/13

ü.+nä 169/20

ü.+nüŋ 195/19, 225/15, 227/18, 227/19, 256/37

ü.+ü 200/21

ü.+ümdä 224/37, 230/22

ü.+ümdän 253/13

ü.+ümä 168/10, 183/24, 261/29

ü.+ümnü 257/28, 259/12

ü.+ünä 138/38, 140/16, 141/14, 166/4, 168/19, 168/33, 168/35, 170/27, 171/4, 184/37, 185/3, 200/15, 225/13, 238/27, 252/28

ü.+üŋ 137/22, 169/16, 237/6

ü.+ündän 141/16, 176/34, 189/33, 190/5, 218/27, 254/5, 260/14

ü.+üy 169/7

üvçök küçük ev: *üv+çök*

ü.+tä 198/31

üvlän- evlenmek: *üv+lä-n-*

ü.-mä! 229/10

ü.-silär 131/34

üvlänmä evlenme: *üvlän-mä*

ü.-mägän 229/20

üz yüzmek. 175/35

üz- çekip çıkarmak, koparmak. 175/35

ü.-dü 175/17, 175/37, 176/21, 195/14, 202/39, 203/2, 218/5, 260/5

ü.-dülär 134/33, 149 /4

ü.-güŋ 175/15, 206/5, 206/29

ü.-sä 217/34

üzük(g) yüzük. 177/20, 177/25, 177/31, 183/5, 183/11, 183/34, 183/36, 183/39, 184/5, 204/1, 205/19, 206/4, 206/7, 208/23, 209/3, 211/13, 211/16, 211/20, 211/22, 211/24, 212/13, 212/16, 212/17, 212/18, 214/35, 214/38, 215/13, 215/19

ü.+bä 177/25, 177/27, 206/15

ü.+nüŋ 206/1

ü.+üm (üzügüm) 208/15

ü.+güŋ 175/15, 177/20, 206/5, 206/11, 206/29, 208/17, 212/9

ü.+üynü (üzügüynü) 184/8

üzül- üzülmek: *üz-ül-*

ü.-dü 178/10, 229/8, 254/33, 261/4

V

va ve, bağlaç. 136/18, 148/27, 175/4, 180/4, 181/29, 194/9, 218/8, 222/32, 227/34, 236/6, 255/14, 255/14

vax vah, ünlem. 173/16, 234/14, 234/14

vaxt vakit. 159/28, 166/7, 173/25, 174/8, 182/2, 183/24, 189/21, 190/3, 198/12, 199/21, 200/20, 209/22, 219/40, 224/12, 226/6, 240/22, 243/3, 252/7, 252/19, 253/21, 260/32

v.+a 216/29, 242/10

v.+xa 161/27, 174/11, 229/17, 233/16

v.+ı 189/33, 240/12

v.+ın 136/14, 137/11, 137/24, 137/37, 138/3, 138/29, 143/13, 144/4, 144/24, 148/28, 148/31, 148/37, 149/1, 154/8, 155/23, 156/5, 159/17, 167/34, 171/13, 176/25, 182/7, 183/34, 190/19, 191/9, 207/9, 208/35, 210/15, 211/35, 212/5, 213/23, 215/3, 216/3, 216/4, 216/5, 216/36, 222/2, 223/22, 224/5, 224/24, 225/2, 225/37, 231/37, 233/7, 234/30, 236/21, 251/23, 252/10, 252/25, 253/30, 258/32, 260/12

v.+ına 190/4

v.+ında 140/27, 144/5, 146/21, 157/10, 176/2, 186/12, 202/31, 202/37, 221/11, 227/15, 232/39, 233/7, 257/33

v.+ından 131/17, 173/23, 252/5

v.+larha 249/23

v.+ley 138/7, 172/11, 173/10, 207/25, 208/13, 209/1, 210/12, 210/28, 212/4, 226/29, 231/32, 237/18, 250/11

v.+tan 161/26, 174/11, 195/33, 216/29, 233/16, 242/9

vahda o vakitte, o zamanda. 172/7, 182/36

v.+dan 144/34

v.+sı 140/28, 198/28

v.+sın 184/8, 230/15

v.+sından 200/8, 224/11

v.+sınıŋ 170/10

vakil vekil. 251/16

v.+inä 210/6

v.+läri 251/10

v.+lärin 210/28, 211/36

v.+lärni 203/9, 214/7

valayat vilayet, bölge.

v.+xa 173/20

v.+ta 240/3

vale fakat, ancak. 138/4, 138/31, 138/37, 144/27, 144/34, 144/37, 146/7, 147/12, 147/32, 148/8, 148/20, 149/1, 153/11, 157/26, 161/36, 162/8, 169/7, 173/6, 177/17, 180/11, 182/24, 184/36, 186/4, 187/7, 189/26, 189/35, 195/4, 195/25, 195/30, 197/32, 200/11, 203/12, 204/20, 204/36, 205/25, 206/10, 207/4, 207/34, 208/9, 209/15, 209/18, 211/20, 213/14, 215/17, 216/22, 222/9, 222/22, 223/13, 225/33, 228/5, 228/7, 236/3, 237/7, 237/11, 237/31, 238/7, 238/23, 238/25, 242/14, 244/5,

245/14, 246/39, 248/17, 249/12, 249/14, 251/15, 252/17, 252/37, 254/20, 255/37, 256/11, 257/5, 257/19, 257/32, 258/5, 258/18, 258/24, 260/37, 261/9, 261/22, 262/1, 262/5, 263/4, 264/8, 265/3

vat- vurmak, çarpmak.

v.-adlar 138/26

v.-xeylar 151/18

v.-xın 151/13

v.-ma! 139/22

vatış vuruş: *vat-ış* 201/37

vatmax vurma: *vat-max* 201/29, 201/36

vay ünlem, vay. 136/6, 152/23, 166/40, 192/24, 197/36, 198/9, 207/13, 207/39, 214/15, 215/1, 218/39, 225/3, 227/24, 233/19, 244/13, 246/38, 247/7, 255/19, 257/21, 259/33

ve bağlaç ve. 220/28

Veleş *k.a.* Veleş.

v.+nı 164/31

veränė-) viran.

v.(ė.)-dilär 211/20

vezir vezir. 220/30, 224/12, 224/20, 231/18, 231/21, 231/22, 231/26, 231/28, 231/37, 231/39, 233/17, 233/19, 233/20, 233/21, 233/27

v.+bä 141/37

v.+äri 241/5

v.+gä 231/31

v.+ibä 231/14

v.+iniŋ 231/33

v.+läribä 203/35, 241/13

v.+lärni 140/10, 214/7

v.+ni 220/28, 224/19

v.+niŋ 224/7, 224/10, 224/17, 225/07, 226/26, 231/15

v.+ninde 224/4

Y

yabal- yapabilmek: *yab-al-*

y.-madlar 180/15

yabun- kapanmak, örtünmek.

y.-du 195/24

y.-dular 255/13

yabundur- kapamak, örtmek: *yabun-dur*

y.-a 161/14

y.-du 225/3

y.-ur 134/1

yabuş- yapışmak.

y.-xun 193/18

y.-tu 167/15, 210/7

y.-up 170/25

yabuşun- yaklaşmak, sokulmak.

y.-du 153/34

yabuştur- yapıştırmak: *yabuş-tur-*

y.-du 174/32, 185/17

yada- yorulmak.

y.-dlar 162/10, 206/13, 252/22

y.-dı 195/32, 213/7

y.-dıx 209/22

y.-han 133/33, 156/10, 162/18

yax- yakmak.

y.-kan 238/14

yaxşı iyi, güzel. 135/3, 136/25, 137/7, 141/3, 147/38, 152/8, 153/24, 153/29, 155/31, 158/8, 158/13, 165/25, 165/28, 166/6, 167/5, 167/7, 167/40, 181/19, 182/32, 183/29, 189/18, 199/11, 200/13, 201/14, 209/21, 210/9, 220/30, 228/4, 234/37, 238/13, 242/24, 244/22, 252/20, 252/22, 253/9, 253/23, 255/22, 257/32, 259/16, 262/16, 265/7, 265/11, 265/19

y.+ba 174/10

y.+de 136/1

y.+dır 147/29**,** 153/15, 157/13, 206/37, 212/11, 226/1, 236/10, 247/18

y.+ha 219/21

y.+lar 153/20

y.+lardan 255/31

y.+me 244/17

y.+sı 237/39, 255/28

y.+sın 133/35, 167/13, 172/23

yahşılıx(h) güzellik: *yahşı+lıx*

y.+ın (yahşılıhın) 193/9

yaxşırax daha güzel: *yaxşı+rax* 133/1, 165/13, 167/19, 201/27, 201/29, 213/12, 217/19, 228/5

228/11, 243/16, 247/10, 250/5

y.-+tır 141/38, 194/17, 227/10, 254/19

yaka yaka.

y.+ha 239/5

y.+sın 239/24

yakut yakut.

y.+larıba 256/24

yal yevmiyeli işçi. 133/36, 141/20, 188/06, 229/03, 229/05, 251/12

y.+ha 209/39, 210/02, 242/23

y.+ına 208/39

y.+dan 215/08

yala yele.

y.+dan 175/17, 175/35, 175/37, 176/21 178/22, 179/31

y.+ların 176/29

y.+mdan 175/15

y.+mımdan 179/30

y.+mından 178/20

y.+sıba 175/7, 176/11

y.+sından 176/10

yala- yalamak.

y.-dı 209/6

y.-dlar 252/31

y.-ma! 175/5, 175/26

yalanhaç yalın. bk. *yalınhaç.* 150/22, 157/22

yalbar- yalvarmak.

y.-dı 201/26, 257/15, 262/5

y.-dım 228/24, 230/17, 230/20

y.-hın 228/15

y.-ma! 141/1, 262/4

yalbarmax yalvarma: *yalbar-max* 227/18, 227/19, 261/35

y.+tan 168/11

yalçı hizmetçi. 164/1, 164/20, 166/12, 166/17, 258/1, 260/8

y.+ba 173/10

y.+lar 253/10

y.+lardan 188/5

y.+ları 253/5

y.+larıba 188/3, 237/3

y.+ha 173/24

y.+mnı 166/30

y.+nı 242/19, 243/23, 244/7

y.+yız 166/19

yalçı- sevinmek.

y.-yınça 184/7, 235/16

yalçıx(h) sevinç, saadet.

y.+ıba (yalçıhıba) 234/33

y.+ıma (yalçıhıma) 164/26

y.+lardan 238/30

yalçıx-mutlu olmak.

y.-madı 217/18

yalçıxlı mutlu: *yalçıx+lı* 159/5, 235/3

yalçıl- sevilmek.

y.-ır 227/9

yalçıt- yardım etmek.

y.-tı 215/19

yalçıtıs yardım etme: *yalçıt-ıs* 254/11

yalhanlıx yalan: *yalhan+lıx* 237/29

yalhız yalnız. 140/16, 165/33, 209/19, 246/7, 261/20

y.+ha 159/7, 201/39, 206/38, 212/26

yalhızov yalnız bir şekilde. 147/8, 147/27, 147/36, 194/23, 222/33, 223/1, 225/27, 234/19, 236/36, 246/7, 249/31

y.+da 197/28

yalın yalın.194/20, 195/15, 219/15

y.+ley 177/1, 179/9, 246/33

yalınhaç bk. *yalanhaç.* 138/5, 192/09

yaltay aldatıcı. 168/39

yaltaylıx(h) aldatıcılık: *yaltay+lıx* 181/13

y.+ın (yaltaylıhın) 231/33

yaltayla- aldatmak, kandırmak: *yaltay+la-*

y.-dıy 168/37

yaltra- parlamak.

y.-yt (yalreyt) 197/28, 207/12

yaman kötü, fena. 140/11, 144/13, 144/24, 147/35, 148/6, 148/18, 148/19, 148/20, 149/1, 149/3, 193/9, 201/10, 202/28, 205/28, 208/11, 210/24, 212/6, 214/13, 215/2, 215/16, 218/12, 227/4, 237/38, 253/30, 255/11

yamav yama.

y.+ba 135/4, 136/30

yamavla- yama yapmak: *yamav+la-*

y.-han 135/4, 209/35

yamavlu yamalı: *yamav+lu* 203/2, 248/5

yamhur yağmur. 146/17

y.+ba 223/25

y.+dan 151/11

y.+lar 161/4

yan yan.

y.+dan 140/26, 156/4, 204/21

y.+ha 182/20, 243/35

y.+hı 152/4, 152/21

y.+ın 156/3

y.+ına 135/26, 140/26, 146/15, 149/2, 156/4, 220/8, 222/32, 242/34, 251/30

y.+ında 230/14

y.+ından 132/13, 139/25, 156/7, 174/38, 176/32, 182/19, 232/25

y.+lardan 134/15, 161/19, 223/9, 228/38, 242/23, 243/36

y.+larha 134/16, 175/20, 217/4, 236/17, 238/8, 243/15

y.+ları 237/11

y.+larına 133/11, 179/35

yan- yanmak.

y.-at 153/32

y.-dohonnu 187/2

yanaş- yanaşmak.

y.-a 132/12, 134/13, 138/7, 142/35, 156/5, 159/9, 161/30, 165/21, 174/20, 177/9, 177/18, 177/19, 177/24, 181/25, 181/37, 183/26, 184/5, 185/10, 191/8, 192/17, 195/19, 202/38, 208/32, 216/13, 225/15, 225/35, 225/37, 226/3, 226/5, 237/24, 238/3, 239/12, 249/37, 251/15, 254/22, 262/11

yanax yanak.

y.+lardan 221/15, 222/9

y.+larıydan 222/6

yanç- çarpmak, kırmak

y.-a 238/25

y.-ar 236/23

y.-at 138/23, 227/22, 259/19

y.-xın 238/4

y.-ma! 138/6, 140/38, 143/16, 168/22, 222/26, 223/31, 235/26, 238/16

y.-tı 143/16, 202/36, 211/5 238/17, 238/17, 238/17, 238/20, 238/26

yançıl- vurulmak, kırılmak: *yanç-ıl-*

y.-dı 192/24, 247/21

y.-ır 133/12

yançıx(h) para kesesi, cüzdan. 200/13, 201/1, 201/3, 202/26, 203/27, 203/29, 227/20, 227/37, 227/39, 232/28, 232/29, 256/13, 256/18

y.+ı (yançıhı) 200/16

y.+ım (yançıhım) 227/33

y.+ımnı (yançıhımnı) 227/24

y.+ın (yançıhın) 227/38

y.+ından (yançıhından) 232/36

y.+ıya (yançıhıya) 232/26

y.+ıynı (yançıhıynı) 227/31

y.+ka 176/21

y.+nıŋ 200/16, 232/30

y.+sız 201/6

yançıxsız cüzdansız: *yançıx+sız* 201/6

yandıruvçu yakan, yakıcı: *yan-dır-uv+çu*

y.+nu 186/19

yane yine. 132/7, 139/5, 144/30, 145/1, 149/7, 152/19, 162/12, 162/14, 174/32, 175/19, 176/1, 178/4, 178/4, 182/7, 182/24, 184/2, 185/19, 200/9, 200/20, 201/7, 211/30, 211/35, 213/11, 213/13, 215/4, 216/10, 216/36, 221/5, 223/11, 223/13, 223/16, 223/17, 223/18, 224/30, 224/32, 228/9, 229/10, 231/17, 232/1, 238/16, 238/25, 243/22, 254/29, 265/15

y.+de 134/2, 189/32, 200/8, 229/10, 248/14, 248/22, 265/3

yanhı yeni. 159/18, 168/10, 168/31, 171/14, 182/37, 191/22, 200/18, 200/19, 200/21, 200/23, 200/25, 218/20, 224/37, 253/26, 261/16

y.+ynıŋ 181/7

yanhıl- yanılmak.

y.-dı 137/30

yanhılış yanılış: *yanhıl-ış*

y.+lardan 213/13

y.+tımın 137/20

yanhılt- yanıltmak: *yanhıl-t-*

y.-madım 169/4

yanhırıl- yenilenme: *yanhır-ıl-*

y.-ma! 256/19

yanhıy hafta. 146/14, 182/11, 217/16, 225/19

y.+lar 131/18

y.+nıŋ 181/7

yanlahına şimdi. 156/17

yap- kapatmak.

y.-xan 259/14

y.-xıçın 141/10

y.-ma! 257/12, 259/26

y.-tı 141/10, 168/33

y.-tılar 146/13

yapxıç kilit. 195/22

yapır- örtmek.

y.-hın 255/19

yapraçex yaprakçık: *yapra(k)+çex* 202/39

y.+larnıŋ 134/13

yaprax yaprak. 203/2

y.+larba 134/7, 199/8

y.+ların 202/38

yar yâr, sevgili. 209/14

y.+ım 131/15

y.+ımı 131/15

yar- yarmak, bölmek.

y.-ar 178/25

y.-dı 170/19, 185/9, 191/15

y.-dılar 162/11

y.-ma! 173/10, 190/38, 191/01, 210/31, 214/12

y.-tı 135/28, 174/29, 184/30, 185/06, 236/24

y.-yt (yareyt) 152/20, 162/26, 166/23, 176/26, 213/20, 213/22, 222/17

yara yara. 174/4

y.+lardan 159/32

yara- uygun olmak.

y.-dı 142/31

y.-han 159/24, 159/28, 181/10, 199/10, 201/12, 223/28, 238/24

y.-madı 159/19

y.-maheyt 213/22

y.-mıt 162/2, 168/8, 176/31, 183/32, 189/26, 189/27, 189/35, 259/25

yarala- yaralamak: *yara+la-*

y.-dı 199/9, 200/11

y.-han 143/1, 159/16, 194/16

y.-muş 142/31

yaralamax(h) yaralama: *yarala-max*

y.+an (yaralamahan) 142/33

yaraş yakışan, uygun. 234/7

y.+nı 256/12

yaraş- yakışmak.

y.-at 219/1

yaraşlı güzel: *yaraş+lı* 161/20, 162/4, 162/38, 180/24 207/16, 213/5

yaraşmax yakışma: *yaraş-max*

y.+ka 233/8

yarat- yaratmak. 166/27 173/11, 201/39, 202/16

y.-xan 197/22

y.-xey 219/17, 252/10

y.-ma! 141/1

y.-madı 210/8

y.-mıt 256/34

y.-tı 133/9, 141/3, 150/17, 201/35, 202/1, 219/22, 252/12

yaratas yaratma: *yarat-as* 222/7

yaratıl- yaratılmak: *yart-ıl-*

y.-ır 221/7

yaraştır- prova yapmak: *yaraş-tır*

y-ma! 161/27

yaratmax yaratma: *yarat-max*

y.+a (yaratmaha) 258/16

yarav hazırlık.

y.+ımdan 228/8

yaravsız hazırlıksız: *yarav+sız* 216/7

yarçıx(h) kıymık 238/15

y.+ında (yarçıhında) 173/18

y.+ka 138/38

y.+lar 161/4, 238/8

y.+ları 238/4

y.+ların 236/8

y.+larnı 238/2

yarçıxlan- yarılmak, çatlamak: *yarçıx+la-n-*

y.-ır 161/9

yarhala- yaralamak: *yarha+la-*

y.-dı 260/6

yarhu yargı, hüküm. 132/18, 132/22, 132/27, 187/11, 249/23

y.+sun 233/3

yarı yarı, yön istikamet.

y.+da 135/10

y.+ha 186/31

y.+m 144/35

y.+mın 149/17

yarı yarı; yön, istikâmet. 207/28

y.+da 182/8

y.+de 217/25,220/21, 222/11, 243/15

yarıx ışık. 147/17, 197/10, 197/14, 198/5

yarıxlan- aydınlanmak: *yarıx+la-n-*

y.-dı 171/14

y.-ma! 138/20

yarıxlanmax aydınlanma: *yarıxlan-max*

y.+nıŋ 176/2

yarıxlat- aydınlatmak: *yarıxla-t-*

y.-ır 183/17

yarıxlıx aydınlık: *yarıx+lıx* 134/36

y.+ka 203/33

yarıl- yarılmak: *yar-ıl-*

y.-dı 236/8

y.-dılar 161/29

yarım yarım. 159/23, 216/9

y.+ba 216/9

y.+ı 144/35, 149/4

y.+ın 149/6, 207/29, 227/27, 255/23

yarımlat- yarı yarıya bölüşmek: *yarım+la-t-*

y.-tı 228/7, 228/10

yarımşarı yarımşar. 149/4, 191/15 222/38, 223/31, 228/2

yarın yarın.

y.+a 217/2, 261/35

y.+da 221/33

yarış yarış.

y.+xa 176/33, 178/4

y.+ta 176/27

yarış- yarışmak.

y.-ma! 178/8

yarışlavçu yarış yapan:

y.+ları 177/13

yarışuvçu yarışçı: *yarış-uv+çu*

y.+lar 179/23

yarla- yarılmak.

y.-han 185/10

yarlı yoksul. 132/11, 134/28, 135/3, 147/27, 150/3, 164/3, 169/14, 174/3, 186/3, 188/3, 188/4, 199/3, 199/19, 199/27, 199/29, 199/38, 200/15, 200/35, 201/6, 204/3, 239/14, 215/18, 218/33, 219/25, 219/39, 227/7, 227/29, 240/12, 240/4, 240/6, 240/19, 240/27, 240/33, 240/35, 246/14, 257/18

y.+atası 200/7

y.+ha 246/17

y.+lar 132/17, 134/37

y.+larha 133/30

yarlılıx yoksulluk: *yarlı+lıx* 201/7

yarlıhaş bağışlama, af. 217/7

y.+ımın 153/24

yarlıhaşuvçu bağışlayan (Tanrı).

y.+m 235/36

yarlırax daha yoksul: *yarlı+rax*

y.+tır 188/4

Yarmat *k.a.* Yarmat Bay. 258/4, 258/18, 258/20, 258/21

Y.+xa 258/16, 258/17

Y.+nı 258/10, 258/14, 258/23

yartı yarım. 162/24, 174/36, 210/39, 234/22, 236/6, 236/13, 236/27, 236/36, 237/09, 237/11, 237/23, 237/29, 237/38, 238/9, 238/26, 260/26, 262/5

y.+ımın 236/20

y.+ın 236/16

y.+nıŋ 236/7

yas yer, merkez. 223/3, 223/23

yasa- yapmak, inşa etmek.

y.-han 137/9

y.-ydlar (yaseydlar) 248/19

yasan- bezenmek, kaplanmak.

y.-dılar 134/7

yasır tutsak.

y.+da 157/31

yasna- yas tutmak.

y.-dı 223/23

yas yasnavuç yas tutma. bk. *yas yasnavux* 223/3

yas yasnavux bk. *yas yasnavuç* 223/23

yasot ot. bk. *yaşot.* 134/12

yastıx(h) yastık. 139/6, 202/19

y.+ın (yastıhın) 139/2

y.+lardan 256/32

yaş I yaş, yıl. 170/6

yaş II yaş, taze. 134/13, 157/31, 163/3, 163/14, 190/21, 203/5, 203/6

yaş III genç 144/18, 158/7, 158/8, 158/9, 158/35, 171/12, 171/14, 204/27, 216/5, 236/22, 242/9, 242/10, 242/12, 242/17,

yaş IV gözyaşı.

y.+lar 153/9

y.+larba 208/4, 246/14,

y.+ları 158/15, 158/18, 158/20

y.+larıba 132/37, 204/11

y.+larım 158/19

y.+ların 158/36

y.+larıynı 133/37

y.+nı 158/13

yaş 163/10, 186/11, 219/2, 258/24

y.+ı 158/23 158/24, 158/32

y.+lar 217/11

y.+larba 253/15

y.+larımnı 158/17, 158/19

yaşkünü doğum günü.

y.k.+lärdän 181/3

y.k.+imdän 227/25

y.k.+lärindä 171/2

y.k.+lärniŋ 242/18

yaşa- yaşamak.

y.-madı 248/34

y.-rın 142/13, 224/14

yuz yaşarlı yüz yaşında. 137/8

yaşın- saklanmak.

y.-adohon 199/34

y.-dı 260/13

y.-mayın 231/13

y.-mayınça 208/14

yaşır- saklamak, gizlemek.

y.-ın 208/6, 208/19

y.-tın 184/1

yaşlıx gençlik: *yaş+lıx* 219/1

yaşot bk. *yasot.* 134/37, 138/4, 182/22, 190/22

y.+ta 159/18

yat yabancı. 133/29, 138/27, 152/20, 157/4, 205/23, 207/11, 216/6, 220/20, 221/35, 245/16, 249/7

y.+lar 166/31, 205/25

yat- yatmak.

y.-adlar 204/9, 213/39, 243/4, 244/4

y.-adohon 138/25, 142/37

y.-at 138/22, 142/33, 147/19, 167/9, 174/28, 195/27, 204/11, 205/32, 205/35, 209/2, 214/36, 217/27, 225/19

y.-ır 216/36

y.-sın 241/8

y.-tı 174/5, 174/21, 174/28, 186/16, 195/24, 207/11, 212/16, 218/23, 224/30, 224/36, 229/29

y.-tılar 134/37, 137/9, 138/14, 146/12, 220/16

yatax yatak. 206/35, 206/36, 207/13, 207/14, 207/18

y.+tan 207/11, 213/40

yatır dinlenme. 186/13, 223/33

yatxırhız- yattırmak, uzandırmak: *yatxır-hız-* bk. *yatxızdır-*

y.-dı 257/11

y.-dılar 210/19

yatxızdır- bk. *yatxırhız-*

y.-ır 186/12

yav yağ.

y.+ba 143/2, 259/30

y.+ıba 142/6, 143/7

y.+ın 246/30

yav- yaymak.

y.-ar 161/4

y.-mıt 146/17

yavaş yavaş. 158/5, 158/25, 158/25, 159/30

yavru yavru.

y.+n 155/32, 155/34

yay yay. 142/34, 174/34, 175/25

y.+dan 201/12

yay- yaymak.

y.-asın 202/3

y.-dı 174/28, 174/35, 224/26

y.-han 134/13, 166/8, 191/03

yaya gökkuşağı. 145/4, 155/37, 199/6, 199/9, 200/9, 201/8, 201/14, 201/17, 202/19, 202/22, 202/26, 203/25, 203/30

y.+dan 201/21
y.+lardan 142/30
y.+ların 225/26
y.+larnı 142/22
y.+nı 203/21, 203/24
y.+nıŋ 175/3
y.+sı 202/23
y.+asın 174/37
yaylan- çalınmak: *yay-la-n-*
y.-at 166/38
yayav yaya, yayan. 216/22
yaybarmax-
y.+ka 168/15
yayeynı 202/16
yayıl- yayılmak: *yay-ıl-*
y.-dı 134/23, 223/20
y.-dılar 179/32
yaz yaz, mevsim.135/28, 198/29
y.+ın 161/16, 202/29, 240/26
yaz- yazmak. 244/14
y.-dı 220/5
y.-dılar 225/11
y.-han 217/5, 220/12, 240/7, 240/10, 244/17
yaz
y.+dahı 195/34, 216/32
yazbaşı ilkbahar, yazbaşı. 131/8, 146/16, 146/21, 161/3
y.b.+ımda 217/5
y.b.+ın 131/8
y.b.+ında 146/21
y.b.+ından 240/21
yazı yazı. 244/15
yazış yazışma: *yaz-ış*
y.+ı 159/36

y.+ımda 225/5

y.+ın 190/12, 190/13

y.+ta 220/12

yazıx günah.

y.+lar 257/26

yeber- göndermek. 147/33, 147/33, 258/33

y.-di 159/16, 162/28, 165/37, 168/12, 199/16, 203/32, 258/24

y.-dilär 179/34, 211/3

y.-ät 251/23

y.-äyik 147/25

y.-äyim 147/38

y.-geyt 243/34

y.-ibiz 211/1

y.-ip 169/19, 221/6

y.-isme 133/20

y.-mä 133/22, 153/38, 225/32, 226/22, 226/25

y.-mädi 159/22, 198/22, 216/20

y.-mäyiŋ 209/29

y.-mit 139/15, 174/37

y.-sä 221/10

yedi yedi. 144/4, 144/9, 144/28, 161/1, 162/6, 162/19, 162/37, 163/14, 175/7, 175/28, 181/34, 181/35, 203/30, 216/24, 246/5, 246/7, 246/17

yedinçi yedinci. 162/10, 162/16, 162/16, 235/1

y.+gä 161/34

y.+si 144/12, 144/27

y.+sin 144/15

yel yel, rüzgâr. 133/25, 134/3, 135/9, 136/2, 177/23, 191/18, 203/31, 205/4, 212/28, 223/22

y.+bä 161/8, 177/4, 179/12

y.+dän 135/25

y.+gä 227/5

yel yelpimäk rüzgar esintisi.

y.+tän 203/31

yelçek hafif rüzgâr: *yel+çek* 163/3

yeldät- hırsızlık yapmak.

y.-ät 136/12

y.-mä! 136/17

yelpä- serpmek.

y.-di 134/3, 163/3

y.-tti 234/26

y.-yt (yelpeyt) 212/28

yem yem. 150/10, 166/8, 190/35, 191/3, 195/10, 199/18, 206/34, 220/16, 242/19, 243/23, 248/9

y.+bä 182/24, 199/15, 199/25, 242/24

y.+dän 184/27

y.+gä 191/19, 204/18, 251/32, 252/34

Yemen *y.a.* Yemen. 216/20

yemesä veya, yahut. 256/7

yemiril-hata yapmak.

y.-dilär 223/11

yemiş yemiş: *ye-miş* 133/06, 202/32, 206/23, 206/27, 216/33

y.+ibä 221/30

y.+ka 134/26

y.+lär 134/34, 202/31, 221/08, 221/16, 222/10

y.+läribä 132/36

y.+lärin 216/37, 222/7

y.+lärni 134/33

yemlä- yem vermek: *yem+lä-*

y.-rm 191/11

y.-rsiŋ 249/15

yemsız yemsiz. *yem+sız* 142/27

yen- yenmek.

y.-di 133/32, 159/39, 178/37, 201/37

y.-är 159/25

y.-ärbiz 221/39

y.-mä! 138/24, 223/30

yengil hafif. 132/4, 133/26, 139/24, 170/27, 170/30, 174/9, 177/1, 201/37, 222/32, 222/39

yengän yenen: *yen-gän* 159/22, 159/27

y.+ni 160/7

yengiliräk daha hafif: *yengil+(i)räk* 147/19, 163/4

yenmäk(g) yenme: yen-mäk

y.+ibä (yenmägibä) 220/3

yenmägän 197/34

yenüvçü yenen: *yen-üv+çü* 159/17

yer yer. 131/17, 131/29, 131/29, 131/30, 133/32, 133/39, 134/26, 134/35, 138/5, 138/20, 138/22, 144/4, 144/16, 144/38, 147/9, 147/10, 147/12, 147/15, 147/16, 147/17 147/19, 147/25, 147/28, 147/30, 148/9, 149/18, 157/10, 161/9, 161/21, 161/22, 161/24, 162/25, 163/5, 167/9, 170/23, 174/28, 174/35, 175/2, 175/7, 175/14, 175/24, 175/29, 176/7, 176/11, 179/32, 179/34, 181/37, 184/3, 184/26, 184/33, 185/7, 185/13, 189/3, 189/30, 190/1, 190/20, 192/21, 192/23, 195/20, 196/1, 198/13, 199/3, 199/29, 199/30, 199/31, 199/38, 200/7, 200/35, 203/18, 203/31, 205/9, 205/31, 205/34, 206/20, 207/1, 207/4, 207/9, 207/27, 208/39, 209/13, 210/9, 210/10, 212/30, 221/10, 221/30, 226/8, 226/11, 236/4, 236/36, 239/24, 246/4, 249/33, 249/38, 252/13, 252/14, 252/17, 252/21, 252/22, 252/25, 252/28, 255/24, 257/10, 259/20, 261/21, 265/3, 265/4, 265/9,

y.+bä 133/40

y.+dä 132/34, 161/31

y.+dän 139/11

y.+i 163/6

y.+imizdä 161/39

y.+imni 158/16

y.+iydä 131/27

y.+iydän 131/23

y.+ni 162/12, 206/24

y.+niŋ 175/7, 205/2, 206/30, 207/27, 208/23

yergä dizi, aralık, sıra. 132/29, 144/31, 147/16, 149/3, 162/29, 176/38, 179/6, 179/29, 195/16, 212/29, 217/20, 223/33, 243/18, 246/25, 261/24

y.+lärbä 221/38, 238/16

y.+lärgä 211/14, 223/24
y.+läri 221/28
y.+si 204/33, 174/33, 235/17, 246/19, 258/12
y.+sinä 168/29
y.+sindä 157/15, 201/36
yerli yerli: *yer+li* 147/24
yeselä- esnemek: *yese+lä-*
y.-mä 254/30
y.-mädi 138/29
y.-yt (yeseleyt) 168/23
yesi sahip.
y.+dän 190/33
y.+lärgä 210/40
y.+läri 184/20, 202/02, 222/03, 223/7, 223/10, 223/25, 223/26
y.+lärim 221/36
y.+lärni 210/39
y.+lärniŋ 222/1
y.+si 135/20, 189/09, 202/13, 221/33, 222/16, 223/06
yesir esir.
y.+gä 222/2
y.+lärni 203/32
yesirkan
y.+ı 157/23
yesirlik esaret: *yesir+lik*
y.+kä 202/5
y.+tä 209/29
y.+tän 254/30
yeşil yeşil. 134/5, 134/12, 159/18, 182/21, 246/10, 247/23, 248/3, 250/4, 253/16, 253/16, 253/16, 254/6
yeşillän- yeşillenmek: *yeşil+lä-n-*
y.-ät 202/31
yeşilmuş yeşil renkli. 190/21
yet- yetişmek, erişmek.

y.-ädlär 147/16
y.-keliçä 234/38
y.-keyt (yetkeyt) 252/27
y.-mä! 134/25, 246/7
yetil- olgunlaşmak: *yet-il-*
y.-mägän 212/37, 214/32
yetilgän olgun, ergin: *yetil-gän* 135/07, 202/31, 203/30, 212/31, 213/39
yetiz gayretli, çalışkan.
y.+lär 165/13
yetkilä- güçlenmek: *yetki+lä-*
y.-di 170/9
yetkilik(g) güç kuvvet: *yetkili+lik*
y.+indä (yetkiligindä) 261/8
yetkiliginçä mümkün olabildiğince.
y.+ginä 200/9
yetkiliçä yeterli olduğu kadar. 142/24, 190/35, 205/19, 241/7, 242/5
yetmast 219/5, 252/26
yetmiş yetmiş. 136/29, 144/9, 144/28, 170/38
yıl yıl. 137/4, 148/5, 149/16, 170/38, 198/6, 208/10, 208/40, 209/27, 209/28, 216/9, 216/27, 217/27, 221/11, 246/23
y.+dan 242/5, 242/6, 246/21
y.+ha 133/39, 161/4, 223/20
y.+haha 134/22, 162/20
y.+halarda 161/3, 163/13
y.+lar 131/18, 171/5, 181/4, 242/3, 242/16, 252/4
y.+ları 158/34
y.+ların 162/3
y.+nıŋ 149/11, 216/24, 227/11
yıl- çevirmek, eğmek.
y.-madı 251/5, 251/6
yıla- ağlamak.
y.-dı 158/11, 208/34
y.-hey 158/2

y.-ma! 131/13, 148/2, 208/4, 208/5, 208/37, 227/31

y.-r 158/13

y.-ydır (yıleydır) 157/35

y.-ydlar (yıleydlar) 204/30

y.-ydohon (yıleydohon) 131/10, 135/37

y.-ysın (yıleysın) 246/16, 253/18

y.-yt (yıleyt) 149/9, 158/2, 158/32, 158/33, 204/11, 204/22, 204/29, 246/14, 258/31

yılamax ağlama: *yıla-max* 171/12

yılamas ağlamaz, ağlamaayan: *yıla-mas*

y.+xa 246/17, 253/19

yılan yılan. 159/13, 159/13, 159/15, 159/17, 159/24, 159/29, 159/33, 160/6, 184/33, 185/12, 204/32, 205/3, 205/7, 205/9, 205/28, 205/32, 205/34

y.+dan 159/22

y.+lar 160/3

y.+larnı 160/5

y.+nı 185/9, 185/10

y.+nıŋ 159/27, 185/8

yılattır- ağlatmak: *yılat-tır-*

y.-mın 158/12

yıldırım yıldırım.

y.+ley 136/24, 178/10

yılha küçük yar, yarık.

y.+ha 162/33

yılhalıx yarık, koyuk: *yılha+lıx* 162/21, 209/13, 209/15

y.+larda 133/10, 150/3

y.+ka 159/4, 245/16

y.+ta 133/5, 163/10

yılıs yok olma. 211/11, 217/30

y.+uvda 210/5

y.+uvha 261/18

yıllıx yıllık: yıl+lıx

y.+lar 158/1

yılma kaypak, sözünden dönen. 199/39, 200/36, 202/12, 237/12

yılmala(e)-

y.-maleyt (yılmaleyt) 144/23

yılmalan-

y.-dı 154/8

yılmalıx cazibeli: *yılma+lıx* 135/6, 157/15

y.+larıba 157/27

yılmalı kaygan. *yılma+lı* 158/8

yılmal- kaymak, yalpalamak.

y.-ır 223/11

yılpa- titremek, hareket etmek. bk. *yılpra-*

y.-dı 175/7, 175/29 248/06

y.-ma! 223/22

y.-rs 200/13

yılpra- bk. *yılpa-*

y.-dı 200/16

yıltra- parlamak.

y.-dı 139/2, 174/38

y.-heyt 259/13, 259/37

y.-ydlar (yıltreydlar) 218/7, 246/25

y.-ydohon (yıltreydohon) 235/27

y.-yt (yıtreyt) . 223/14, 246/26, 253/34, 254/25, 259/38

yımşat- yumuşatmak.

y.-xey 172/31

yımşax yumuşak.134/36, 134/37, 146/10, 180/30, 213/14

yımşaxlan- yumuşamak: *yımşax+la-n-*

y.-dı 157/21

y.-ır 242/13

yımşaxlat- yumuşatmak: *yımşax+la-t-*

y.-ma! 172/37

yır şarkı.

y.+dan 256/39

y.+hasın 136/23

y.+ı 144/23, 218/7

y.+ın 254/32

y.+lar 34/35, 221/26

y.+ların 133/27, 236/26

yırla- şarkı söylemek: *yır+la-*

y.-dlar 197/21

y.-ma! 192/20

y.-mayız 192/19

y.-ydlar (yırleydlar) 192/17, 215/21

yırax uzak. 135/16, 136/36, 138/34, 148/25, 162/25, 175/16, 175/36, 179/16, 182/26, 187/2, 201/15, 214/20, 214/23, 216/6, 222/32, 222/40, 231/36, 248/26, 254/5

y.+ta 182/26

y.+tahı 213/6, 222/25, 223/14

y.+tan 139/14, 166/9, 219/28, 249/36, 256/6

yıraxlan- uzakalaşmak: *yırax+la-n-*

y.-dı 254/5

y.-dılar 159/20, 176/34

yıraxlıx uzaklık: *yırax+lıx*

y.+ta 223/14

yıraxrax daha uzak: *yırax+rax* 135/13, 136/17, 137/27, 139/4, 147/6, 147/6, 148/25 153/28, 156/13, 180/34, 182/34, 184/35, 190/3, 192/14, 192/16, 195/21, 225/34, 227/21, 231/32, 232/31, 237/32, 241/8, 243/14, 245/13, 246/34, 247/4, 247/22, 248/20, 252/36, 254/12, 255/29, 257/6, 257/11, 262/5

yırçex küçük şarkı: *yır+çex* 135/23, 261/13

yırt- yırtmak. 176/19

y.-ar 148/19, 216/39

y.-xan 137/35, 218/13

y.-ıp 256/32

y.-ma! 243/38

y.-tı 133/22, 202/32, 223/17

y.-tılar 135/36, 159/15

yırtıl- yırtılmak: *yırt-ıl-*

y.-dı 167/1

yırtxala- yırtmak.

y.-ma! 242/37

yıspat ispat. 139/33, 185/23

yıspat ėt- ispat etmek.

y.ė.ti 185/23

y.ė.-tilär

yısun 175/23

y.+larıba 131/39

yıştır- toplamak. 260/9

y.-dı 140/12, 153/22, 203/2, 212/31

y.-dılar 146/17

y.-han 221/18

y.-ım 222/6

y.-tırsınlar 143/10

y.-at 198/29, 248/24

y.-dı 172/5, 173/4, 213/6, 225/28, 234/26, 234/27, 234/28, 244/9

y.-dım 170/30

y.-han 170/22, 170/28

y.-ımın 213/5

y.-ıp 170/12

y.-ma! 170/13, 222/27, 222/28, 234/24, 235/29, 248/21

yıştırhan toplayan: *yıştır-han*

y.+ları 233/3

yıştırıl- yığılmak, toplanmak: *yıştır-ıl-*

y.-dı 174/31, 232/24, 235/29, 242/4, 244/10, 249/22

y.-dılar 141/18, 142/20, 176/28, 205/2, 252/8, 252/12, 255/12

y.-hanlarnı 256/23

y.-hın 230/5

y.-ır 239/4

yıştırılmax yığılma: *yıştırıl-max*

y.+ı (yıştırılmahı) 250/10

yıştırın- toplanmak: *yıştır-ın-*

y.-dı 144/8, 152/19, 179/16, 259/10

y.-dılar 142/14, 180/31, 206/18

y.-ır 234/9, 253/5

y.-ıyız 255/11

yıvuxlan- yaklaşmak:

y.-dı 222/24

yız iz, yol. 211/6

y.+ı 138/32 219/23

y.+ıde 159/32

y.+ıba 153/30

y.+ın 178/25, 255/7

y.+lar 134/31, 218/4

y.+ları 190/20

y.+larıba 137/33

yızax 203/30

y.+larba 224/21

y.+lar 134/29

yo yok anlamında ünlem. 152/22, 167/28, 169/13, 187/7, 190/18, 212/7, 212/35, 217/21, 223/30, 225/22, 230/19, 249/31, 251/26, 254/3

y.+me 200/20

yox yok. 142/5, 146/9, 148/2, 149/10, 150/15, 152/10, 153/3, 153/4, 153/33, 161/37, 162/9, 164/4, 164/7, 164/14, 169/19, 171/10, 173/6, 175/30, 176/32, 178/18, 182/6, 185/25, 188/5, 199/5, 200/18, 204/17, 205/23, 216/17, 216/31, 220/7, 223/4, 224/3, 236/3, 240/38, 245/11, 256/3, 257/12, 258/8, 259/7

y.+ka 139/20, 144/29, 150/7, 175/37, 217/36

y.+tur 132/28, 138/32, 138/31, 146/18, 150/12, 155/29, 156/9, 157/18, 174/36, 175/9, 176/15, 188/23, 195/27, 197/16, 197/16, 202/15, 204/12, 205/25, 205/26, 212/22, 212/35, 215/16, 218/20, 218/20, 219/3, 222/11, 227/5, 251/32

yoxluh yokluk *bk. yoklux: yok+luh*

y.+uba 137/28, 220/17

yoxlux bk. *yoxlux*

y.+tan 190/38, 191/1

yoharı yukarı. 133/23, 134/2, 147/8, 147/22, 175/6, 175/28, 178/24, 194/18, 249/31, 261/23

y.+ha 228/18

yoharrax daha yukarı: *yuhar+rax*. 161/7, 249/28

yohartın yukarıdan. 147/12, 147/21

yol yol. 155/12, 177/1, 179/9, 184/35, 193/3, 216/10, 218/33, 234/27, 235/1, 243/15, 244/12, 245/14, 253/15

y.+ba 178/10

y.+çoxlar 134/13

y.+çuxnu 181/36

y.+da 177/13, 182/11, 218/18, 218/20, 223/9, 228/29

y.+dan 183/24, 256/21

y.+ha 133/4, 137/22, 137/23, 142/18, 144/8, 148/23, 155/4, 155/6, 165/9, 165/10, 165/11, 176/29, 177/35, 179/3, 179/36, 180/32, 181/20, 181/32, 181/34, 184/18, 184/35, 192/3, 209/12, 213/6, 216/21, 217/39, 234/11, 234/31, 239/4, 239/29, 243/8, 243/26, 244/10, 245/18

y.+larba 216/27

y.+nu 178/25, 217/21

y.+nuŋ 173/10, 181/8, 217/16, 223/12

y.+u 135/14, 136/36, 175/17

y.+uba 137/24, 142/22, 142/28, 176/39, 178/9, 179/7, 183/30, 206/12, 217/33, 224/11

y.+un 135/13, 171/9, 216/25

y.+una 142/20, 177/26

y.+unda 134/24, 195/5, 201/18

y.+uyuz 182/34

y.+uyuzda 142/24

y.+uyuzha 142/24

yolçu yolcu: *yol+çu*

y.+lar 184/35, 263/8

y.+lardan 216/28

y.+larnı 155/12

yoldaş yoldaş: *yol+daş*

y.+lar 135/24

y.+ları 235/15

y.+larıba 227/18

y.+larnı 234/30

y.+larnıŋ 229/9

yolhuş- karşılaşmak, rastlama.

y.-tular 201/18, 252/14

yolhuşun- karşılaşmak, rastlamak: *yolhuş-un-*

y.-du 186/33, 192/15, 193/3, 245/5

yolux- karşılaşmak.

y.-sanır 195/5

y.-tu 191/6

yolxuşmax karşılaşma: *yolhuş-max* 136/24

yomax hikâye 131/2, 135/2, 137/2, 142/2, 144/2, 146/2, 147/2, 150/2, 151/2, 152/2, 153/2, 155/2, 157/2, 159/2, 161/2, 164/2, 170/2, 172/2, 174/2, 181/2, 186/2, 188/2, 189/2, 192/2, 193/2, 194/2, 195/2, 197/2, 198/2, 199/2, 204/2, 216/2, 220/33, 221/2, 224/2, 227/2, 231/2, 234/2, 236/2, 239/2, 240/2, 242/2, 245/2, 246/2, 248/2, 249/2, 251/2, 252/2, 253/2, 255/35, 255/37, 256/2, 256/27, 256/30, 256/31, 256/35, 256/37, 257/4, 257/8, 257/10, 258/2, 261/2, 263/2, 264/2, 265/2

y.+ın (yomahın) 256/26, 257/11

y.+lar 136/31, 158/14, 158/15

y.+larha 257/3

yomaxla- hikâye anlatmak: *yomax+la-* 213/12

y.-dı 131/9, 134/19, 171/2, 174/25, 183/29, 185/13, 186/36, 209/31, 210/25, 217/15, 219/19, 220/25, 230/12, 233/33, 235/4, 241/7, 254/17, 256/37, 257/3, 257/7

y.-dlar (yomaxleydlar) 132/16, 224/3, 227/3

y.-dıy 133/2

y.-ma! 139/29, 154/1, 155/21, 159/37, 206/27, 213/30, 213/31, 220/10, 257/24

y.-madı 176/23

y.-ıbız 205/16

y.-dlar (yomaxleydlar) 153/3, 236/3

y.-yt (yomaxleyt) 153/35, 165/16, 165/17

y.-ytde (yomaxleytde) 213/18

yomul- toplanmak: *yom-ul-*

y.-du 239/4, 242/4

y.-hey 158/24

yomulmax toplama: *yomul-max*

y.+ına (yomulmahına) 220/15

yon- yontmak, oymak.

y.-dular 174/13

y.-ma! 138/37, 251/9

yonmax(h) yontma, oyma: *yon-max*

y.+ı (yonmahı) 251/8

y.+ın (yonmahın) 139/6

y.+ınıŋ (yonmahınıŋ) 139/7

yonha yoga. 164/5, 173/18

yorha rahvan at. 136/15, 136/26, 178/6

y.+sın 178/22

yoyoyo hayır anlamında ünlem. 247/3, 247/10

yuban- sevinmek, memnun olmak.

y.-dı 185/4

yubat- avutmak, teselli etmek.

y.-ma! 256/24

y.-tılar 218/22

yudurux sopa. 162/18, 169/9

y.+ları 138/19, 138/25

y.+larıba 138/6, 138/23, 168/21

yugän- boyun eğmek, itaat etmek.

y.-mä 175/33, 176/17

yuha yufka. 164/18, 165/35

yuk(g) yük. 193/12

y.+ibä (yugibä) 234/11

y.+lärdän 235/21, 235/26

y.+lärgä 234/10

y.+lärin 234/32, 235/14

y.+lärni 138/13, 234/20

y.+u 139/5, 140/25, 141/5, 141/10, 202/20, 204/20, 213/37

y.+uba 162/27, 216/35,228/29, 257/14

y.+uha 133/34, 140/27, 146/14, 174/30, 181/6, 182/2, 183/18, 184/28, 207/11, 208/22, 212/12, 257/14

y.+umnu 248/7

y.+umuznu 140/35

y.+un 262/7

y.+usuba 262/6

y.+usunuŋ 184/3

y.+üm 170/30

yuklä(e)- yüklemek: *yuk+lä-* bk. *yüklä*

y.-dı 155/27, 162/27, 170/25, 182/6, 183/21, 183/27, 184/3, 202/22, 216/35, 223/21, 248/32, 262/6

y.-di 138/33, 141/11, 170/19, 192/3, 193/15 225/9, 234/11, 236/31, 244/9, 260/14

y.-dlar 134/37, 141/13, 146/14, 146/15, 185/6

y.-gän 133/9, 221/29

y.-ma! 138/14, 146/12, 162/26, 170/24, 183/18, 212/16, 216/36, 224/30, 224/35, 254/30, 260/26

y.-mıt 181/15

y.-rlar 184/33

y.-rsız 146/25

y.-ydohon (yükleydohon) 207/18, 213/37

y.-yiz 237/4

y.-ysın (yukleysın) 248/12, 248/18

y.-yt (yukleyt) 198/31, 220/19, 260/15

yukleydohon

y.+nu 183/26, 184/5, 185/10

yuklämas yüklemez: yuklä+mäs

y.+xa 138/16 (yuklämasxa)

yukulu uykulu: *yuku+lu* 248/6

yukusrahan uyanmak, kendine gelmek. 168/22, 260/33

yulu- almak, kurtarmak.

y.-du 185/23, 205/31

y.-duy 220/26
y.-duysın 205/17
y.-ma! 144/8, 185/21, 203/13, 203/20, 212/7, 224/20
y.-muznu 250/3
y.-r 203/16
y-rmın 210/27
yulduz yıldız. 207/29, 214/10, 223/2
y.+lar 181/11, 223/24
y.+larha 181/12
y.+larıba 162/31
y.+larnı 223/31
y.+larnıŋ 248/30
yulduzçox küçük yıldız: *yulduz+çox* 253/34, 254/25
yulx- koparmak.
y.-tu 197/34
yulun- serbest bırakmak, bağışlanmak.
y.-dum 153/37
y.-dumın 247/8
y.-duy 131/24
y.-ma! 195/17 203/24, 257/16, 260/05
yulunmax bağışlama: *yulun-max*
y.+ka 243/15, 244/07, 244/12
yuluv özgürlük.
y.+u 205/39
y.+um 136/1
yuluvçu kurtarıcı: *yuluv+çu*
y.+ha 243/19
yum- yummak.
y.-adohon 136/9, 136/12
y.-du 167/10, 174/22, 243/17, 248/14
y.-ma! 174/29, 184/29
y.-madı 181/15
y.-mayın 140/17

yumul- yumulmak: *yum-ul-*

y.-du 138/26

y.-madı 134/33

yumçox(h) yumma, açma kapama. 178/26, 178/27

y.+unda (yumçohunda) 190/38, 191/1,

yumurtxa yumurta. 137/5, 137/12

y.+lar 137/9

yumuş iş, buyruk. 161/39, 162/03, 174/03, 198/04, 213/18, 228/35, 248/12, 253/03, 258/04

y.+umın 242/22

yumuş- buyurmak.

y.-ma! 242/19, 243/23

yumuşlux(h) yardım. *yumuş+luh*

y.+u (yumuşluhu) 240/37

yun 178/16

y.+dan 249/34

y.+un 178/33, 248/24

yunçox tüy, kuş tüyü.

y.+ka 140/20

y.+tan 253/33, 254/24

yunçoxlu tüylü: *yunçox+lu* 253/32, 254/24

yunçoxrax daha tüylü: *yunçox+rax* 253/32, 254/24

yur dağ keçisi.159/6, 245/6, 245/14, 245/16

y.+ba 245/5

yut- yutmak.

y.-ar 204/33, 204/35

y.-arlar 147/35

y.-armın 246/35

y.-tu 155/23

yutum yutma: *yut-um* 155/18

yuv- yıkamak.

y.-du 224/26

y.-ma! 225/1

y.-up 134/35

yuvaş yavaş. 135/23, 213/28, 218/35, 259/38

yuvu- yaklaştırmak.

y.-dlar 168/19

y.-du 162/33, 170/20, 218/3

yuvux yakın. 161/17, 201/16, 223/13, 257/17

y.+lardan 142/13

y.+ları 242/08

y.+larnı 235/3, 235/10, 256/22

y.+tahı 249/7

y.+tahıy 184/19

y.+tur 145/2

yuvuxlan- yaklaşmak: *yuvux+la-n-*

y.-a 133/27, 177/7, 212/24

y.-adlar 138/21

y.-at 164/33, 174/38, 176/3, 246/14

y.-dı 133/14, 138/9, 171/8, 177/6, 179/15, 179/33, 183/22, 217/4, 218/30, 2220/14, 224/33, 225/35, 231/38, 239/16, 240/21, 242/21, 248/5, 262/5, 263/4

y.-dılar 141/31, 142/30, 153/31, 232/23, 242/28

y.-du 140/26, 148/13

y.-hında 134/29

y.-ıp 184/19, 192/17, 235/2

y.-ır 161/9, 232/11

y.-ırlar 182/14

y.-ma! 183/2, 223/4

yuvuxrax daha yakın: *yuvux+rax* 147/11, 147/20, 197/24, 204/12, 213/24, 232/22, 233/17, 248/29

y.+tır 183/7

yuvuxlat- yakınlaştırmak: *yuvuxla-t-*

y.-ma! 147/15

yuvul- yıkanmak: *yuv-ul-*

y.-dular 142/31

yuvumax yaklaştırma: yuvu-max

y.+ın (yuvunmahın) 170/10

yuvun- yıkanmak: *yuv-un-*

y.-at 246/14

y.-du 210/5

yuvur- koşmak.

y.-bız. 166/35

yuvuş ıslak, nemli. 161/5

yuvut- yaklaştırmak.

y.-tu 254/29

yuvuz alçak, aşağı, kötü. 133/15, 197/26

yuvüş nemli.162/25

yuz I yüz, 100. 137/8, 158/1, 167/33, 190/33, 227/10, 229/1, 237/27, 257/4

yuz II yüz, çehre.

yuzgälä-

y.-di 216/33

yüz I bk. *yuz I* 133/19,

yüz II bk. *yuz II* 135/4

y.+läri 190/13

y.+lärindän 182/36

y.+ü 226/8

y.+übä 261/35

y.+ün 251/6, 251/22

Z

zaft zift, katran. 139/12

zaftla- ziftlemek, katranlamak: *zaft+la-*

z.-han 207/35

zaxmet zahmet. 152/13, 161/38, 236/25

zaxmet ėt- zahmet etmek.

z.ė.-ät 152/13

z.ė.-äbiz 161/38

zaxmet çek- zahmet çekmek. 236/25

zaman zaman. 140/17, 148/4, 148/37, 204/9, 217/39, 227/14, 243/21

z.+ba 199/5

z.+da 148/6, 170/32, 208/34, 220/23, 221/22, 227/9, 229/6, 246/13

z.+dan 158/10, 193/19, 194/23, 195/37, 199/19, 199/28, 200/17, 229/5, 243/21, 245/20

z.+ha 182/36, 238/29

z.+ın140/7

z.+ında 134/22, 189/3

z.+la 220/21

z.+larba 258/6, 258/7

z.+larda 144/3, 153/3, 170/4, 186/3, 188/3, 195/3, 199/3, 204/3, 216/3, 221/3, 242/3, 245/3, 246/3, 249/3, 256/3, 258/3

z.+lardan 144/37

z.+larha 157/34, 245/17

zaval 131/9, 161/17, 186/36, 192/24, 216/38, 226/2

z.+dan 202/27, 220/26, 230/14

zavallı zavallı: *zaval+lı* 217/28, 257/25

z.+ına 213/10, 239/8, 242/6

z.+ıma 227/24

zerdeli zerdali. 134/11

zerät mezar.

z.+kä 174/14

zından zindan. 203/31

z.+da 186/22

z.+ha 139/22, 183/33, 186/20, 200/6, 201/4, 201/5, 203/30, 210/23, 226/15

zınxırla- uyarmak: *zınxır+la-*

z.-dı 200/29, 220/28, 221/21, 221/13, 226/22, 259/11

zil zil, çan. 253/1, 253/4, 253/7, 253/21, 253/26, 254/15, 254/22, 254/29, 254/31, 255/10, 255/10, 255/21, 255/32

z.+i 255/37

z.+ibä 255/34

z.+imni 253/19

z.+in 253/11

z.+lär 223/7

z.+niŋ 253/6

zil ėt- çan çalmak.

z.ė.-ät 253/7

zor zor. 191/9, 228/13, 233/29

zoxe 193/1, 240/38

zulumla- zulm etmek, eziyet etmek: *zulum+la-*

z.-eyt (zulumleyt) 251/19

z.-ma! 226/19

zulumlux zulumluk: *zulum+lux*

z.+ta 247/24

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Karay edebiyatına ait "Qarındaşlarımıznıŋ Xazнası" adlı masal kitabının 131. ile 265. sayfa aralıklarını incelediğim bu yüksek lisans bitirme tezimde, bahsi geçen bölümdeki metinlerin transkripsiyon, sözlük ve dizin çalışması yapılmıştır. Karayca üzerine yapılan çalışmaların sayısının az olması bu çalışmaların eski dönemlere ait olması sebebiyle özellikle kelimelerin anlamlarını bulma ve sözlük konusunda zorluklar yaşandı. Metinlerde nazal n kullanımlarında tutarsızlıklar vardı. Bazen kullanılmaması gereken sözcüklerde nazal n kullanılmıştı. Eski Türkçe döneminden beri nazal n ile olmaması gereken ekler nazal n ile kullanılmıştı. Bunlar çalışmamda düz n ile transkrisiyon yapıldı. Örneğin, sayı sıfatlarında, ayrılma hâli eklerinde, çatı eklerinde, zamir n'lerinde, yabancı kökenli sözcüklerde, belirtme hâli eklerinde nazal n kullanılmıştı. Bunlar çalışmamda düz n ile transkripsiyon yapılmıştı. Bazı durumlarda ise ilgi hâli ekleri nazal n kullanılmadan yer almaktaydı. Bu sözcükler ise çalışmamda nazal n ile transkribe edilmiştir.

Bu alanda yapılan çalışmaların kısıtlı olması sebebiyle bu alana katkı sağladığım için yaptığım çalışma benim için önemli bir yerde. Farklı bir kültüre ait yeni bilgiler edindim.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KAYNAKÇA

1. Çulha, Tülay, *Kırım Karaycasının Katık Mecuması*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
2. Çulha, Tülay, *Kırım Karaycası Türkçe Sözlük*, İstanbul, Asos Yayınları, 2021
3. Gülsevin, Sema*, Karay Türklerinin Dili (Troki Diyalekti)*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020.
4. Kırbaş, Gülsüm*, Karaim (Karay) Türkçesinin Söz Varlığı*, Konya, Palet Yayınları, 2021,
5. Koçak, Murat, *Karay Türkçesi Ağızları Tematik Söz Varlığı*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınevi, 2021
6. Komisyon, *Türkçe Sözlük,* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019-
7. Lavrinoviç, Mark, *Qarındaşlarımızınıŋ Xaznası*, Litvanya, 2002
8. Sınor, Deniz Erken, *İç Asya Tarihi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2022,
9. Tekin, Talat, Ölmez, Metin, *Türk Dilleri Giriş*, İstanbul, Simurg Yayınları, 1999

ALTINCI BÖLÜM

EKLER

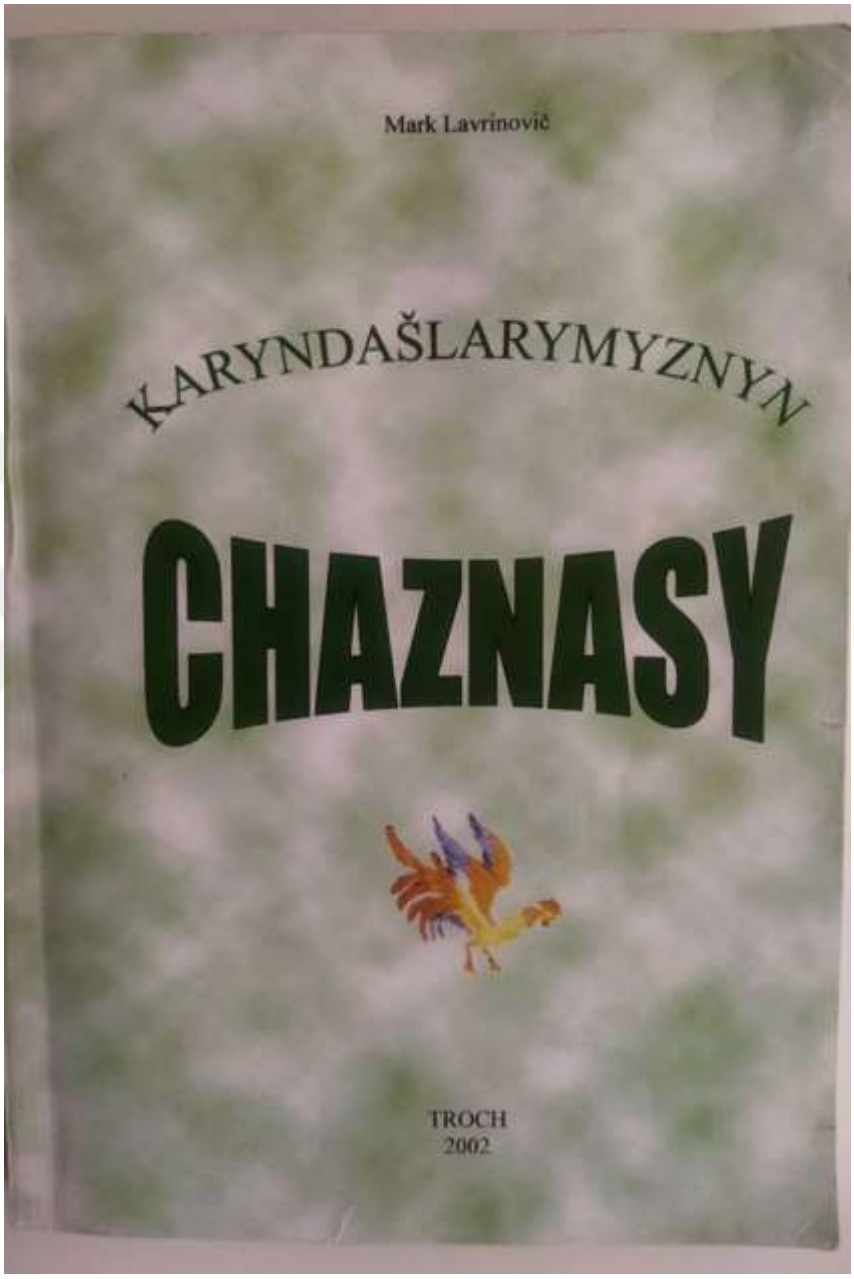

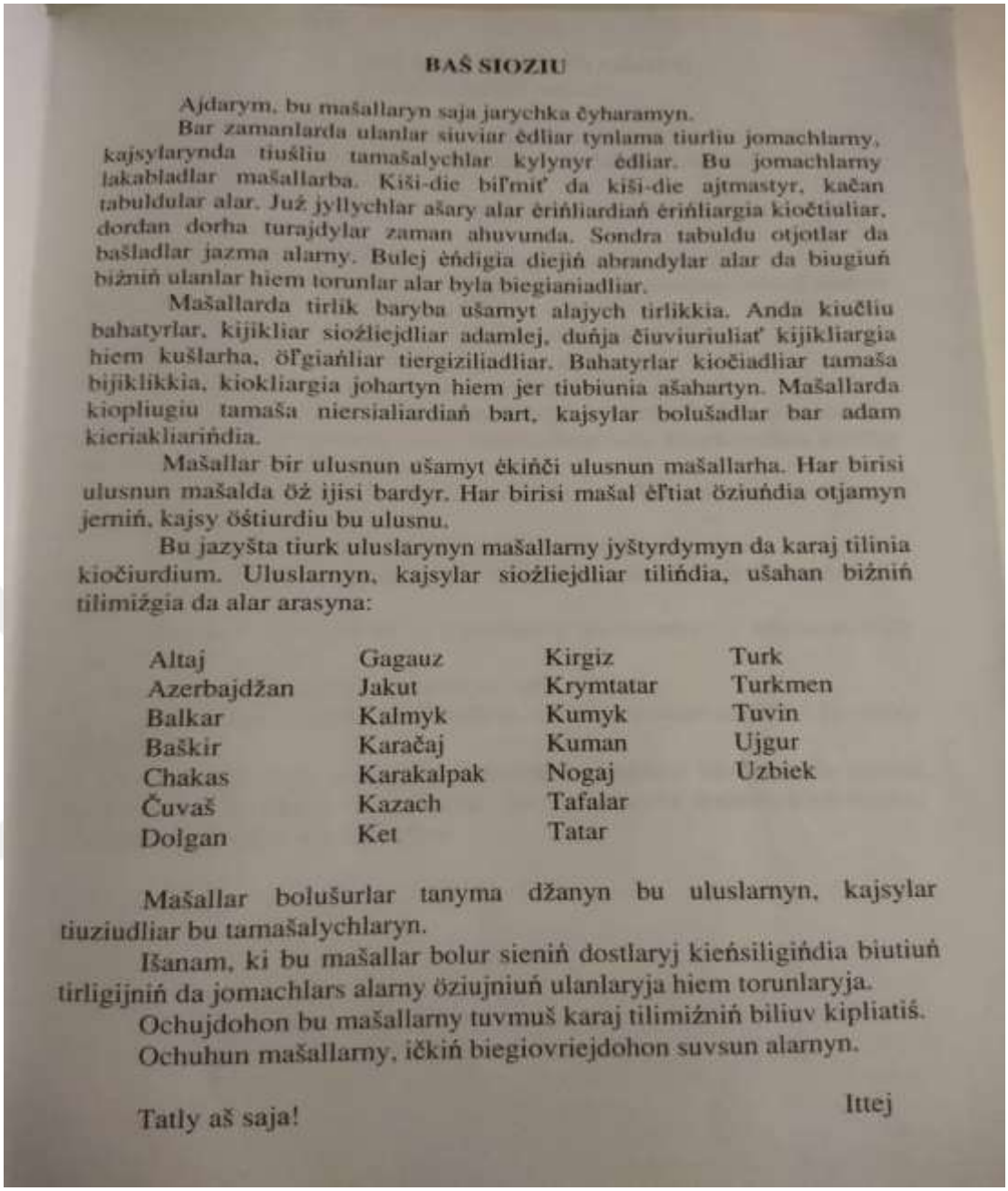

BAŠ SIOZIU

Ajdarym, bu mašallaryn saja jarychka čyharamyn.

Bar zamanlarda ulanlar siuviar ėdliar tynlama tiurliu jomachlarny, kajsylarynda tiušliu tamašalychlar kylynyr ėdliar. Bu jomachlarny lakabladlar mašallarba. Kiši-die biľmiť da kiši-die ajtmastyr, kačan tabuldular alar. Juź jyllychlar ašary alar ėrińliardiań ėrińliargia kiočtiuliar, dordan dorha turajdylar zaman ahuvunda. Sondra tabuldu otjotlar da bašladlar jazma alarny. Bulej ėńdigia diejiń abrandylar alar da biugiuń biźniń ulanlar hiem torunlar alar byla biegianiadliar.

Mašallarda tirlik baryba ušamyt alajych tirlikkia. Anda kiučliu bahatyrlar, kijikliar siožliejdliar adamlej, duńja čiuviuriuliať kijikliargia hiem kušlarha, öľgiańliar tiergiziliadliar. Bahatyrlar kiočiadliar tamaša bijiklikkia, kiokliargia johartyn hiem jer tiubiunia ašahartyn. Mašallarda kiopliugiu tamaša niersialiardiań bart, kajsylar bolušadlar bar adam kieriakliarińdia.

Mašallar bir ulusnun ušamyt ėkińči ulusnun mašallarha. Har birisi ulusnun mašalda öź ijisi bardyr. Har birisi mašal ėľtiat öziuńdia otjamyn jerniń, kajsy öštiurdiu bu ulusnu.

Bu jazyšta tiurk uluslarynyn mašallarny jyštyrdymyn da karaj tilinia kiočiurdium. Uluslarnyn, kajsylar siožliejdliar tilińdia, ušahan biźniń tilimiźgia da alar arasyna:

Altaj	Gagauz	Kirgiz	Turk
Azerbajdžan	Jakut	Krymtatar	Turkmen
Balkar	Kalmyk	Kumyk	Tuvin
Baškir	Karačaj	Kuman	Ujgur
Chakas	Karakalpak	Nogaj	Uzbiek
Čuvaš	Kazach	Tafalar	
Dolgan	Ket	Tatar	

Mašallar bolušurlar tanyma džanyn bu uluslarnyn, kajsylar tiuziudliar bu tamašalychlaryn.

Išanam, ki bu mašallar bolur sieniń dostlaryj kieńsiligińdia biutiuń tirligijniń da jomachlars alarny öziujniuń ulanlaryja hiem torunlaryja.

Ochujdohon bu mašallarny tuvmuš karaj tilimiźniń biliuv kipliatiš.

Ochuhun mašallarny, ičkiń biegiovriejdohon suvsun alarnyn.

Tatly aš saja!

Ittej

YEDİNCİ BÖLÜM

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ece YAZGAN

Uyruk: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Yeri ve Tarihi:

Telefon:

E- posta adresi:

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Durumu
Lisans	**İstanbul Kültür Üniversitesi**	**2016-2020**
Yüksek Lisans	**Kocaeli Üniversitesi**	**2022-2024**

Yabancı Dil: İngilizce

Akademik Çalışmalar: 10. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi "Qarındaşlarımızınıŋ Xaznası" adlı eserin tanıtımı konulu bildiri sunumu. (2023)